

שבוע פרשת אמור

(26 April – 2 May 15)

ד' – י"ג אייר תשנ"ה

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:**

וְאַהֲבָתָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְכָךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וְדַבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֶמֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לֵבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתָּ דִּגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ. הַשְּׁמֹרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְכַבְּכֶם, וְסָרְתָם וְעִבַּדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לֵבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֶמֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתְּכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לַאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֶמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיָנִי מִקֶּבֶל עַלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְדָּךְ בְּמוֹדָה מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֶלֶק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם חמוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מחוריו או שקיבל בפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הַיִּרְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ה מִה־לָּךְ
הֵימָּה כִּי תִגּוֹם הַיִּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חֲוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲנִים־מִים חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תָּנוּ כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אַמְתְּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּחֲלָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵים לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם
וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ
עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: י בֵּית אֲהֶרֶן בָּטַחוּ
בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יִרְאִי יְהוָה בָּטַחוּ בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית אֲהֶרֶן: יג יְבָרֵךְ יִרְאִי יְהוָה הַקְטַנִּים עַם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמַּתִּים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא פִלִּי־רֵדִי דוֹמָה:
יח וְאַנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ו' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... נעם לי לקרות במכתבו ראשי פרקים מהפעולות בשבועות שעברו, ובדאי ימשיך בידיעות
מפורטות גם להבא, וכן זוגתו תחי' אשר אף שרק זה פעם השני' שהיא כותבת, תקוטי שתהי' זה
התחלה טובה וגם כתבה יהי' בפרטיות הדרושה. ובפרט שבעקבותא דמשיחא מבואר בכתבי האריז"ל
- הזמן דמעלת נשי ישראל בדוגמא דגאולה הראשונה ביציאה ממצרים. וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור, ולהצלחה מופלגה בענינים הכללים והפרטים גם יחד, מתוך
בריאות הנכונה ושמחה וטוב לבב.

ובברכת ופרצת גוי',

מ. שניאורסאהן

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו ג
- (ג) מאמר ד"ה דבר אל כל עדת בני ישראל
שבת פרשת אחרי-קדושים, י"ג אייר, ה'תשכ"א ה
- (ד) משיחת שבת פרשת אחרי-קדושים י"ג אייר,
ה'תנש"א כד
- (ה) שיחת שבת פרשת אחרי-קדושים י"ג אייר,
ה'תשכ"ח לה
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת אמור
(בלה"ק) כרך ז מ
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מז
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור מח
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת אמור מט
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור צג
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת אמור צד
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אמור קו
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קח
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אמור קיא
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור קנט
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור קעא
- (יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף כב עד דף כח קעד
- (יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק ה, משלי פרק י"א רב
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי
- (יט) משניות – מסכת אהלות
ביאור קהתי רד
- (כ) עין יעקב מסכת יומא ריא
- (כא) מסכת כתובות עם ביאורים
מדף פג עד דף פט ריב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן רמ
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי
אדמו"ר הזקן רמ
- (כד) תורה אור
אדמו"ר הזקן רמג
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי רמו
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רמו
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רמז
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רמח
- (כט) מאמרים קונטרסים – חלק ב'
אדמו"ר מוהריי"צ רמח
- (ל) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהריי"צ רמט
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ רנא
- (לב) ביאורים לפרקי אבות פרק ג רנג
- (לג) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת אמור רנג
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור רסב
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק פ' אמור רסג

ביאור בדרך אפשר

הקדוש-ברוך הוא אומר למשה רבנו:

1 **דְּבַר אֵל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ' וְתַמְסוּר לָהֶם אֶת הַצִּיּוּר**
 2 **קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אָנִי, וְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ² יָכוֹל** היה
 3 מקום לומר שהציווי של הקדוש-ברוך הוא לבני ישראל להיות קדושים
 4 משמעו **כְּמוֹנִי**, כלומר קדושה
 5 דומה לקדושתו של הקדוש-ברוך.
 6 הוא **תִּלְמֹד לֹמֵר** כדי לשלול
 7 את המחשבה הזו מוסיף הכתוב
 8 ואומר **כִּי קָדוֹשׁ אָנִי, קִדְשָׁתִי**
 9 **לְמַעַל מִקִּדְשִׁתְּכֶם** והקדושה
 10 הנדרשת מבני ישראל היא קדושה
 11 ברמה נמוכה יותר מקדושתו של
 12 הקדוש-ברוך-הוא, **וְצִרְיָהּ**
 13 **לְהַבִּין³ אֵיךְ שֶׁיֵּךְ אֶפְּיָלוֹ**
 14 **קִסְלָא-דְּעֵתָא** איך אפשר
 15 להעלות על הדעת אפשרות **שִׁיְהִיו**
 16 בני ישראל קדושים **כְּמוֹנִי** שלכן
 17 הכתוב צריך לשלול את המחשבה
 18 הזו, והרי מובן מאליו שאין להשוות
 19 בין קדושתו של הקדוש-ברוך-הוא
 20 לקדושתם של בני ישראל.
 21 **וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לֹמֵר, דְּהַטַּעַם**
 22 **לְקִסְלָא-דְּעֵתָא** הסיבה
 23 לאפשרות להעלות על הדעת **יָכוֹל**
 24 **כְּמוֹנִי** שהקדושה הנדרשת מבני
 25 ישראל היא להיות קדושים כקדושתו
 26 של הקדוש-ברוך-הוא **(אֵךְ שֶׁנִּבְרָא הוּא בְּאֵין-עֲרוּף לְבוּרָא**
 27 **וּהַפַּעַר בֵּין הַנִּבְרָא לְבוּרָא הוּא לֹא יַחֲסִי אֶלָּא כָּל דְּמִיּוֹן וְהַשְׁוָאָה** ואם
 28 כן הרי זה ברור מאליו שאין מקום להשוואה בין קדושתו של

ביאור בדרך אפשר

30 הקדוש-ברוך הוא לקדושתם של ישראל, והטעם לכך שבכל זאת היה
 31 מקום להעלות על הדעת אפשרות כזו) **הוּא, כִּי מְלִשׁוֹן הַפְּתוּב**
 32 **קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אָנִי** (היינו **שֶׁקָדוֹשׁ אָנִי** העובדה
 33 שהקדוש-ברוך הוא קדוש הוא **הַטַּעַם וְהַהֲסָבָרָה** על קדושים
 34 **תִּהְיוּ**) **מִשְׁמַע, שֶׁהַצִּיּוּר**
 35 **קְדוּשִׁים תִּהְיוּ הוּא**
 36 **שֶׁקִּדְשָׁתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל**
 37 **צִרְיָהּ לְהִיּוֹת בְּדוּמָה**
 38 **לְקִדְשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ - יָכוֹל**
 39 **כְּמוֹנִי** ולמרות שהפער בין בני
 40 ישראל (נברא) והקדוש-ברוך-הוא
 41 (בורא) הוא לאין שיעור וללא כל
 42 השוואה, הפסוק מחייב להעלות על
 43 הדעת אפשרות של דמיון והשוואה
 44 בין שתי הקדושות, שהרי נאמר
 45 שהסיבה לכך שבני ישראל מצווים
 46 להיות קדושים היא "כי קדוש אני".
 47 ואם אין ביניהם שום יחס ודמיון,
 48 איך יכולה העובדה שהקדוש-ברוך-
 49 הוא קדוש, להיות טעם ונימוק
 50 ל"קדושים תהיו". **וְיֵשׁ לֹמֵר**
 51 **הַהֲסָבָרָה בְּזָה, לָמָּה בִּאֲמַת קִיִּם**
 52 **דְּמִיּוֹן בֵּין הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא וּבִנֵּי**
 53 **יִשְׂרָאֵל לְגַבִּי רַמַּת הַקְדוּשָׁה - דְּכִיּוֹן**
 54 **שִׁישְׂרָאֵל וְקוּדְשָׁא-בְּרִין⁴**
 55 **הוּא כּוֹלָא חֲדָה**, כאמור בזהר
 56 הקדוש, שבני ישראל והקדוש-ברוך-הוא הכל אחד, **לְכֵן לְמִרְתַּת הַפַּעַר**
 57 **הַעֲצוּם (וּרְיָחֻק הָעֵרֶךְ בֵּין "בוּרָא" ו"נִבְרָא")** בעצם **שִׁישְׂרָאֵל**
 58 **לְכָל הָעֲנָנִים דְּלִמְעָלָה]. אֲבָל עַל-פִּי-זֶה** אם נאמר שאכן יש

בס"ד. שבת פרשת אחרי- קדושים, י"ג אייר ה'תשכ"א*

- בבוקר לפני התפלה, בחדרו -

1 **דְּבַר אֵל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ' קְדוּשִׁים תִּהְיוּ**
 2 **כִּי קָדוֹשׁ אָנִי¹, וְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ² יָכוֹל**
 3 **כְּמוֹנִי, תִּלְמֹד לֹמֵר כִּי קָדוֹשׁ אָנִי, קִדְשָׁתִי**
 4 **לְמַעַל מִקִּדְשִׁתְּכֶם, וְצִרְיָהּ לְהַבִּין³ אֵיךְ שֶׁיֵּךְ**
 5 **אֶפְּיָלוֹ קִסְלָא-דְּעֵתָא שִׁיְהִיו כְּמוֹנִי. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ**
 6 **לֹמֵר, דְּהַטַּעַם לְקִסְלָא-דְּעֵתָא יָכוֹל כְּמוֹנִי (אֵךְ**
 7 **שֶׁנִּבְרָא הוּא בְּאֵין-עֲרוּף לְבוּרָא) הוּא, כִּי מְלִשׁוֹן**
 8 **הַפְּתוּב קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אָנִי (שֶׁקָדוֹשׁ אָנִי**
 9 **הוּא הַטַּעַם וְהַהֲסָבָרָה עַל קְדוּשִׁים תִּהְיוּ) מִשְׁמַע,**
 10 **שֶׁהַצִּיּוּר קְדוּשִׁים תִּהְיוּ הוּא שֶׁקִּדְשָׁתֶם שֶׁל**
 11 **יִשְׂרָאֵל צִרְיָהּ לְהִיּוֹת בְּדוּמָה לְקִדְשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ -**
 12 **יָכוֹל כְּמוֹנִי וְיֵשׁ לֹמֵר הַהֲסָבָרָה בְּזָה, דְּכִיּוֹן**
 13 **שִׁישְׂרָאֵל וְקוּדְשָׁא-בְּרִין-הוּא כּוֹלָא חֲדָה, לְכֵן**
 14 **שִׁישְׂרָאֵל לְכָל הָעֲנָנִים דְּלִמְעָלָה]. אֲבָל**

(*) יצא לאור בקונטרס י"ג אייר - תנש"א. "לקראת ש"פ אחרי-קדושים י"ג אייר, יום היִאָרְצִיט* של הו"ח עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' ישראל ארי' לייב** אציו של - יבדל לחיים טובים - כ"ק אדמו"ר שליט"א. . ב' אייר, תפארת שבתפארת, שנת ה'תנש"א". [לכללות המאמר - ראה ד"ה המלאך הגואל תרפ"ד שהוא ד"ה מי יתנך כאח לי תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קסז ואילך). והוא מיוסד על ד"ה מי יתנך כאח לי תרנ"ד המצויין לקמן בהמאמר]. (1) פרשתנו (קדושים) יט, ב. (2) ויק"ר פרשתנו פכ"ד, ט. וראה גם ב"ר פ"צ, ב. (3) כמו שמדייק בלקו"ת נצבים נ, ב. ובאוה"ת ריש פרשתנו (ע' קה) "והוא תמוה". וראה לקמן ע' רסא. (4) ראה זח"ג עג, א.

(*) ראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ה [התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] - ביאור בשמו של בעל היִאָרְצִיט, והשייכות דשמו לפ' אחרי-קדושים. שיחת פסח שני ה'תשמ"ז [התוועדויות תשמ"ז ח"ג ע' 256 ואילך]. ש"פ אחרי-קדושים ה'תנש"א [התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 184 ואילך]. (***) נולד ג' (?) סיון תרס"ט בעיר ניקאָלאֵיעוּ. תקופה מסויימת שהה בלענינגראד. התחבב מאוד על כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ - שהי' מקרב אותו, ואף הי' אהוב על החסידים - שהיו סובבים אותו ומתנגחים אתו בדברי הלכה וחסידות. שאלות שונות הופנו אליו, בנגלה ובנסתר. בשנת תר"צ עזב את בריה"מ והתיישב באירופא (ברלין), אח"כ עלה לאה"ק - שם התחתן. בשנותיו האחרונות שהה בעיר ליווערפּוֹל שבאנגלי. נפטר בדמי ימיו ביום י"ג אייר ה'תשי"ב, וע"פ בקשת - יבלחט"א - כ"ק אדמו"ר שליט"א - הועלה ארונו לאה"ק, ומנ"כ בעיה"ק צפת ת"ו. תולדותיו - ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב)].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- מקום לדרוש מבני ישראל קדושה ברמה של קדושתו של הקדוש־ברוך-
הוא, כפי שמוכח מלשון הכתוב שעל בני ישראל להיות קדושים "כי
קדוש אני" צריך להבין (לאידך גיסא מצד שני) מסקנת
המדרש קדשתי למעלה מקדשתכם, איך זה מתאים עם
לשון הכתוב כי קדוש אני
לשון שלכאורה מחייב לומר שאכן
קיים דמיון בין שתי הקדושות?
ומבאר על כך ב'לקוטי
תורה'⁵ ספר מאמרי אדמו"ר הזקן
על החומשים ויקרא-במדבר-דברים
(ושיר השירים) שבצמצם הכתוב
מדבר בשתי דרגות של קדושה בבני
ישראל עצמם, דקדשתכם היא
הקדשה של בני ישראל
שנמשכת עליהם על־ידי
אתערוותא דלתתא התעוררות
מלמטה, מצד האדם (מעשה קיום
המצוות בעקבות התעוררות של
האדם מצד עצמו), וקדשתי
שלמעלה מקדשתכם היא
קדשה נעלית ביותר שאין
אתערוותא דלתתא (דמעשה
המצוות) מגעת שם, מאחר
שקדושה זו נעלית מאד, אין בכוחה
של התעוררות מצד האדם לגרום
להמשכתה והשפעתה מלמעלה כי
יש גבול עד כמה מעשי האדם
מסוגלים להשפיע. והקדושה הנעלית
הזו שנקראת "קדושת", קדושתו של
הקדוש־ברוך־הוא, היינו קדושה
שרק הקדוש־ברוך־הוא יכול
להמשיך ולהשפיע, והאדם לא
מסוגל לכך ונמשכת קדושה
נעלית זו על־ידי התשובה
שהיא עבודה נעלית יותר מאשר
עבודת קיום המצוות בדרך וברמה
הרגילה. וצריך באור, מה בעצם
ההבדל בין שתי הקדושות, כי אם החיסרון של "קדושתכם" הוא העובדה
שהיא נמשכת ובאה על ידי עבודת האדם הרי גם תשובה היא
עבודת האדם, אתערוותא דלתתא, ולמה נקראת הקדושה
הנמשכת על ידי התשובה קדשתי שלמעלה מקדשתכם?
(ב) והנה ענין יכול פמוני כו' שבמדרש הנ"ל בא
בא בהמשך למה שכתוב שם לפני-
זה על הפסוק והיית רק למעלה, יכול פמוני
כו' גדלתי למעלה מגדלתכם. ועל־פי מה
שכתוב ב'לקוטי תורה' בענין קדשתי למעלה
מקדשתכם, שביכלתם של ישראל להמשיך גם
בחינת קדשתי שלמעלה מקדשתכם, אלא
שהמשכת קדשה זו היא על־ידי עבודה נעלית
יותר (עבודת התשובה שלמעלה מהעבודה
דתורה ומצוות), צריך לומר, שעל־דרך־זה הוא
גם בנוגע לשתי הדרגות דגדלה (גדלתי
וגדלתכם), שביכלתם של ישראל להמשיך גם
בחינת גדלתי, אלא שלזה צריך עבודה נעלית
יותר. ולהוסיף, דקדשה היא למעלה מגדלה.
דגדלה הוא ענין ההתפשטות והגלוי⁷ [שלכן
נקראת החסד בשם גדלה⁸. וגם להבאר שגדלה
גם לקדושתו וגם לגדולתו של הקדוש־ברוך־הוא, יש להוסיף דקדשה
היא למעלה מגדלה. דגדלה הוא ענין ההתפשטות
והגלוי⁷ של השורש והמקור [שלכן נקראת החסד בשם
גדלה⁸ כמבואר בכמה מקומות שהפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה
והתפארת" וגו' רומז לעשר הספירות העליונות, ו"הגדולה" זו מידת

(5 שם נא, ג. 6) תבוא כח, יג. 7) אוה"ת לך לך כרך ד תרצו, ב. 8) ראה שעהיוה"א פ"ד (עט, א) "הגדול היא מדת חסד והתפשטות". וראה ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך גדול, גדולה בתחלתו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החסד שעניינה לגלות ולהשפיע כך שהשורש והמקור לא יישאר נעלם
2 ונסתר אלא יתפשט ויתגלה וישפיע. וְגַם לְהַבְאִיר שְׁגִדְלָהּ לא
3 מכוונת כלפי מידת החסד אלא היא לְמַעַלָּה מִמִּדַּת הַחֶסֶד, אין
4 זה סותר לאמור לעיל שתוכן עניין הגדולה הוא התפשטות והתגלות כי
5 גם לפי הביאור הזה עֲנִין הַגְדֵּלָהּ
6 היא חֶסֶד (הַתְּפַשְּׁטוּת), 1
7 אֲלֵא שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִמִּדַּת 2
8 הַחֶסֶד, וְהַתְּפַשְּׁטוּת שֶׁמִּצַּד 3
9 הַגְדֵּלָהּ היא בְּלִי גְבוּל⁹ כי 4
10 בעוד שמידת החסד היא אמנם נטייה 5
11 להתגלות והתפשטות אבל בהיותה 6
12 "מידה" יש לה מדידה והגבלה למי 7
13 וכמה להתגלות ולהשפיע, הרי עניין 8
14 הגדולה כשלעצמו הוא גילוי 9
15 והתפשטות מעבר לגבול ומידה] 10
16 וקִדְשָׁהּ (מִלְשׁוֹן קִדְשָׁהּ 11
17 וְהַבְדֵּלָהּ) הוא הַעֲצָם¹⁰ 12
18 שֶׁמִּבְדֵּל מִעֲנִין הַתְּפַשְּׁטוּת 13
19 וְהַגְלִי כי כל התגלות והתפשטות 14
20 מהעצם, גם אם מדובר בדרגה נעלית 21
22 ביותר, איננה העצם עצמו שמובדל 23
24 ומושלל מהתגלות ("עצם בלתי 24
25 מתגלה" וכל התגלות היא האור 25
26 והזיו של המאור עצמו, מקור 26
27 האור)⁷. וְעַל-פִּי־זֶה מאחר 27
28 ש'קדושה' היא בחינה נעלית בהרבה 28
29 מ'גדולה' יֵשׁ לוֹמַר, כי למרות 29
30 המובן מהאמור לעיל שבחינת 30
31 'גדולות' מקבילה לבחינת 'קדושת' 31
32 ואם כן ניתן להסיק כי כשם 32
33 ש'קדושת' נמשכת על ידי עבודת 33
34 התשובה כי אי אפשר להמשיך אותה 34
35 על ידי קיום המצוות בדרך הרגילה 35
36 כך גם 'גדולות' נמשכת דווקא על 36
37 ידי התשובה, לאמתו של דבר 37
38 הדברים אמורים רק לגבי 'קדושת' כיון שְׁגַם הַמְשַׁכְת בְּחִינַת 38
39 גְדֻלָּתִי שֶׁלְמַעַלָּה מִגְדֻלָּתָם היא עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים 39
40 שהיא עבודה על דרך הרגיל [אֲלֵא שֶׁבְּעֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים עֲצָמָה 40
41 היא עֲבוּדָה נְעִלִית יוֹתֵר מאשר העבודה שממשיכה את 41
42 'גדולתם'], וְזֶה שֶׁצִּירֵף לְעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה דְּוָקָא ולא די 42
- 41 בקיום התורה והמצוות בדרך הרגילה הוא בְּשִׁבְלִי הַמְשַׁכְת בְּחִינַת 41
42 קִדְשָׁתִי שהיא העצם, כאמור לעיל. 42
43 (ג) וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב¹¹ וְיִסְפּוּ עֲנוּיִם בְּהִנֵּי 43
44 שְׁמָחָה וְאַבְיוֹנֵי אָדָם בְּקִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל יְגִילוּ, ולפי פשוטו 44
45 הכתוב אומר כי בבוא העת הענויים 45
46 שבטחו בה' שיושיעם יראו 46
47 שתקוותם לא הייתה לשווא וישמחו 47
48 וכך גם האביונים שקיוו לישועת ה' 48
49 יגילו כשיראו את תקוותם מתגשמת 49
50 ומבאֵר ב'לקוטי תורה'¹² 50
51 שלפי פנימיות הדברים יִסְפּוּ 51
52 עֲנוּיִם בְּהִנֵּי שְׁמָחָה קִאֵי 52
53 מכוון על עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים, 53
54 שְׁעַל-יְדֵי הַעֲנָה וְהַבְטוּל 54
55 שֶׁלָּהֶם הֵם מוֹסִיפִים שְׁמָחָה 55
56 בְּשֵׁם הַנֵּי, וְעַל-יְדֵי־זֶה כאשר 56
57 יש בשם ה' תוספת שמחה, כביכול, 57
58 יש תוספת התגלות והשפעה (כמשל 58
59 האדם שבשעה שהוא עצוב הוא 59
60 ב'תנועה' של כיוון וצמצום, ובשעה 60
61 שהוא שמח הרי הוא ב'תנועה' של 61
62 התגלות ונתינה) ובעקבות השמחה 62
63 למעלה נִמְשָׁךְ הַגְלִי דְּהִנֵּי 63
64 לְמִטָּה, וְאַבְיוֹנֵי אָדָם הֵם 64
65 ה'פְּעִלִי תְשׁוּבָה' [דְּתוֹרָה 65
66 וּמִצּוֹת נִקְרָאִים בְּשֵׁם אָדָם, 66
67 וְלִכֵּן נִקְרָאִים ה'פְּעִלִי 67
68 תְשׁוּבָה' בְּשֵׁם אָבְיוֹנֵי אָדָם, 68
69 כִּי הֵם אָבְיוֹנִים מִבְּחִינַת 69
70 אָדָם דְּתוֹרָה וּמִצּוֹת שהרי 70
71 בעברם לא למדו תורה ולא קיימו 71
72 מצוות ולכן היו 'אביונים' מבחינה 72
73 רוחנית], שֶׁהֵם לאחר שהתקרבו 73
74 אל הקדוש-ברוך-הוא ועשו תשובה 74
75 מְגִיעִים מתחברים אל הקדוש- 75
76 ברוך-הוא בְּבְחִינַת קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל, שֶׁקִּדּוּשׁ וּמִבְדֵּל מִבְּחִינַת 76
77 יִשְׂרָאֵל דְּלַעֲלֵא, לְמַעַלָּה מִהִנֵּי שהיא דרגה יותר נעלית מאשר 77
78 עבודת הצדיקים שמגיעים לשם הוי' אך לא למעלה מהוי'. וְיֵשׁ לוֹמַר, 78
79 שֶׁהוֹסַפְת הַשְּׁמָחָה בְּהִנֵּי שְׁעַל-יְדֵי־זֶה מִתּוֹסַף בְּהַמְשָׁכָה 79
80 וְהַגְלִי שָׁלוּ, שאותה פועלים על ידי עבודת הצדיקים הוא 80

(9) ראה בארוכה אוה"ת ויצא צא, סע"א ואילך. וראה שם צה, א"ב בענין גדולתי שלמעלה מגדולתכם. (10) באוה"ת לך לך שם "וכן המאור הגדול על שם גדולת הזיו והאור המתפשט ממנו". ולכאורה הכוונה, דגולה קאי לא רק על ההתפשטות בפועל (אור), אלא גם על המאור שממנו מתפשט האור. ומזה מובן דקדושה היא בהעצם שלמעלה גם מה"מאור", שמובדל מענין ההתפשטות. (11) ישע"י כט, יט. (12) נצבים מח, א. שם, ד. וראה גם ד"ה מי יתן תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קז ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המִשְׁכַּת בְּחִינַת גְּדֻלָּתִי שְׁלֹמֶעֱלָה מְגַדֶּלְתֶּכֶם. שֶׁהִגְדַּלְתָּ
2 (הַהִתְפַּשְּׁטוּת) דִּהְיוּ¹³ כְּמוֹ שֶׁהוּא מֵצֵד עֲצָמוֹ, הִיא
3 גְּדֻלָּה הֵינּוּ הַתְּפַשְּׁטוּת וְהַתְּגַלּוּת הַשִּׁיכָת לְעוֹלָמוֹת וּנְבָרָאִים,
4 וְלֹכֶן הִיא נִקְרָאת גְּדֻלָּתֶכֶם, הֵינּוּ הַשְּׁפָעָה אֵלֵיכֶם אֲלָא שְׂיֵשׁ גְּבוּל
5 בַּהִתְפַּשְּׁטוּת וְהִגְלוֹי שְׁלוֹ
6 שְׁהִי הַהִשְׁפָּעָה לְעוֹלָמוֹת וּלְנִבְרָאִים
7 הִיא הַשְּׁפָעָה שֶׁל אֹר וְגִילּוֹי עַד כְּמָה
8 שֶׁהֵם מְסוּגָלִים לְהַכִּיל וּלְקַבֵּל. וְעֵנִן
9 וְיִסְפּוֹ גו' בִּהְיוֹי הוּא
10 שְׁנִמְשָׁכַת בּוֹ הִגְדֻלָּה דָּאוֹר
11 אֵין-סוֹף שְׁלֹמֶעֱלָה מְשִׁיכּוֹת
12 לְעוֹלָמוֹת, גְּדֻלָּתִי, וְעַל-יְדֵי-
13 זֶה מְתוֹסֵף גַּם בַּהִתְפַּשְּׁטוּת
14 וְהִגְלוֹי דִּהְיוּ עַד לְתוֹסֶפֶת לֵאל
15 גְּבוּל. דִּהִמְשָׁכָה זֹה הִיא עַל-
16 יְדֵי עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים, עֲנִוִים.
17 וְעֵנִן וְאֶבְיוֹנִי אָדָם בְּקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל יִגִּילּוֹ הוּא¹⁴ הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת
18 קִדְשָׁתִי (שְׁלֹמֶעֱלָה מְקֻדְשֶׁתֶּכֶם) עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה.
19 (ד) וְיִוָּבֵן זֶה בְּהִקְדָּם¹⁵ מַה שְּׁפָתוֹב¹⁶ מִי יִתְנַךְ
20 בָּאֵחַ לִי יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמִּי גו', וּפִרְשׁ
21 רַשִׁי¹⁷, מִי יִתְנַךְ בָּאֵחַ לִי, שְׁתָּבוֹא לְנַחֲמֵנִי בְּדֶרֶךְ
22 שְׁעֵשָׂה יוֹסֵף לְאֶחָיו שְׁגִמְלוּהוּ רָעָה, וְנֶאֱמַר בּוֹ¹⁸
23 וַיִּנָּחֵם אוֹתָם. וּבִמְדַרְשׁ¹⁹ אֵיתָא, בָּאֵי זֶה אֵחַ כּו',
24 הָיוּ אוֹמֵר כִּיּוֹסֵף לְבִנְיָמִן. וּמִבְּאֵר ה'צִמָּח
25 צֶדֶק²⁰, דִּהִטְעָם עַל זֶה שְׁאֲנוּ מִבְּקָשִׁים מִהֶקֶב"ה
26 (לְפָרוּשׁ הַמְדַרְשׁ) שְׂיִהִיָּה לָנוּ כִּיּוֹסֵף לְבִנְיָמִן וְלֹא
27 כִּיּוֹסֵף לְאֶחָיו²¹ [אֵף שֶׁהִנְהִגַּת יוֹסֵף לְאֶחָיו הוּא
28 רְבוּתָא טָפִי, דִּהִגָּם שְׁלֹא נִהְגּוֹ עִמּוֹ כְּרֵאוֹי,
29 מִפְּלִמְקוֹם גָּמַל לָהֶם טוֹבוֹת גְּדוּלוֹת], הוּא, כִּי
30 הִנְהִיגַת יוֹסֵף לְאֶחָיו הִיָּתָה שְׁבַתְחָלָה צֶעֶר יוֹסֵף
31 אֶת אֶחָיו, בְּכַדִּי²² שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יִתְפַּכֵּר לָהֶם הָעוֹן
32 שְׁמִכְרוּהוּ (וְרַק אַחֲרֵי-כֵן גָּמַל לָהֶם טוֹב), וְכִיּוֹן
33 שְׁאֲנוּ מִבְּקָשִׁים²³ מִחֵק בְּרַחֲמֵי הַרְבִּים אֲבָל לֹא
34 עַל יְדֵי יְסוּרִים, לָכֵן אוֹמְרִים שֶׁהֶקֶב"ה יְהִיָּה לָנוּ כִּיּוֹסֵף לְבִנְיָמִן, וְצָרִיךְ לְהִבִּין,
35 הָרִי הַבִּקְשָׁה מִי יִתְנַךְ בָּאֵחַ לִי הִיא דִּהִגָּם שֶׁהִנְהִיגְתִּינוּ הִיָּתָה שְׁלֹא כְּרֵאוֹי,
36 וּמוֹבָהר בָּאֵי זֶה אֵחַ כּו' הָיוּ

(13) ראה שעה"ה"א שם השייכות ד"הגדול (והגבור) "להוי" (ואלקים). (14) כ"ה להדיא בסה"מ תרנ"ד שם ס"ע קט.
(15) בסה"מ תרנ"ד שם השייכות דענינים הנ"ל להפסוק מי יתנך גו'. (16) שה"ש ח, א. (17) עה"פ. וראה גם יל"ש עה"פ
(רמז תתקצג). זהר ח"א קפד, א. (18) ויחי ג, כא. (19) שהש"ר עה"פ. וכ"ה בשמו"ר רפ"ה. (20) באוה"ת מקץ שמ, סע"ב
ואילך. (21) הטעם על זה שהמדרש מפרש "כיוסף לבנימין" ולא "כיוסף לאחיו" הוא, כמפורש בששה"ר שם, "באי זה אח
יונק שדי אמי, הוי אומר כיוסף לבנימין" (וראה אוה"ת שם). אבל צע"ק מדוע הבקשה דכנס"י היא שהקב"ה יהי לנו
כיוסף לבנימין, דלכאורה היתה צריכה להיות הבקשה שיהי לנו "כיוסף לאחיו", שהוא רבותא טפי. (22) ראה גם אלשיך
עה"פ (מקץ מב, ו) ויוסף הוא השליט. — הובא באוה"ת שם. (23) בה"רבונו של עולם" שבסדר ק"ש שעל המטה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הִיָּתָה שְׁלֹא כְּרָאוּי, מִכָּל־מְקוֹם יִהְיֶה הַקֶּבֶץ"ה לָנוּ כָּאֵחַ,
2 וְאִיךְ שֶׁיֵּךְ עַל זֶה הַדְּגָמָא דְּכִיּוֹסָף לְבִנְיָמִין וְהָרִי, בְּנִיגוּד לִשְׂאֵר
3 הָאֲחִים, בְּנִימִין לֹא נָהַג כִּלְפֵי יוֹסֵף שְׁלֹא כְּרָאוּי?
4 וְהִנֵּה מִבְּאֵר ב' לְקוּטֵי תוֹרָה' בְּמֵאמֶר הַחֲסִידוֹת דְּבוּר־הַמִּתְחִיל
5 מִי יִתְנֶה כָּאֵחַ לִי²⁴, דְּמִי
6 יִתְנֶה כָּאֵחַ לִי גו', קָאִי מִכוּון
7 עַל צְדִיקִים שֶׁהֵם בֵּיתֶם שֶׁל קִירוב
8 לְקדוּשׁ־בְרוּךְ־הוּא כְּמוֹ אֲחִים,
9 וְאֶמְצָא¹⁶ בַּחוּץ גו', הָאֵמֹר
10 בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסֶק – "אֶמְצָאךְ בַּחוּץ
11 אֲשֶׁךְ" קָאִי מִכוּון עַל בְּעַל־
12 תְּשׁוּבָה שֶׁמִּתְקַרְבִּים אֶל הַקְדוּשׁ־
13 בְרוּךְ־הוּא אַחֲרֵי שֶׁהָיוּ "בַּחוּץ".
14 וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לֹמֶר, דְּמָה
15 שֶׁכְּתוּב ב' לְקוּטֵי תוֹרָה'
16 שֶׁ־מִי יִתְנֶה כָּאֵחַ לִי קָאִי עַל
17 צְדִיקִים, הוּא לְפָרוּשׁ
18 הַמְדַּרְשׁ שֶׁ־כָּאֵחַ לִי הוּא
19 כִּיּוֹסֵף לְבִנְיָמִין כִּי הַצְדִּיקִים לֹא
20 נָהֲגוּ כִּלְפֵי הַקְדוּשׁ־בְרוּךְ־הוּא שְׁלֹא
21 כְּרָאוּי, כִּשֶּׁם שֶׁבְּנִימִין לֹא נָהַג שְׁלֹא
22 כְּרָאוּי כִּלְפֵי יוֹסֵף. מֵה־שְּׂאִין־כֵּן
23 לְפָרוּשׁ רִשְׁ"י שֶׁ־כָּאֵחַ לִי
24 הוּא כִּיּוֹסֵף לְאֶחָיו, גַּם
25 הַתְּחִלַּת הַכְּתוּב "מִי יִתְנֶה כָּאֵחַ
26 לִי" מְדַבֵּר ב' בְּעַל־יִתְשׁוּבָה²⁵
27 שֶׁנֶּהֱגוּ כִּלְפֵי הַקְדוּשׁ־בְרוּךְ־הוּא שְׁלֹא
28 כְּרָאוּי כִּשֶּׁם שֶׁאֲחֵי יוֹסֵף נִהְגוּ כִּלְפֵי.
29 אָבֵל לְפִי הַמּוֹבָא לְעִיל
30 מֵה־צִּמְחָה צֶדֶק' דָּזָה
31 שֶׁהַמְדַּרְשׁ מִפְּרֹשׁ כִּיּוֹסֵף
32 לְבִנְיָמִין (וְלֹא כִּיּוֹסֵף לְאֶחָיו)
33 הוּא כִּי הַפֶּקֶשׁ הִיא
34 שֶׁהַקֶּבֶץ"ה יִמְחָק אֶת
35 עֲוֹנוֹתֵינוּ שְׁלֹא עַל־יְדֵי
36 יְסוּרִים וְיִמְנַע מֵאִיתָנוּ אֶת הַצַּעַר
37 כִּפִּי שְׂיוֹסֵף לֹא צִיעַר אֶת בְּנִימִין, מוֹכֵן לְכְאוּרָה, שֶׁגַּם לְפָרוּשׁ וְעַל־יְדֵי שְׂגִיד יוֹסֵף לְמַצְרִים הָיוּ בְּגָלוֹת מַצְרִים רַק רִדְ"ו

(24) לקו"ת שה"ש מד, סע"ב ואילך. והוא משנת תקס"ה – נדפס (בשינויים וכו') בסה"מ תקס"ח ח"א ע' תפז ואילך, ועם הגהות וכו' – באוה"ת שה"ש כרך ב ס"ע תרעד ואילך. וראה גם סה"מ תרכ"ו (קה"ת תשמ"ט) ע' קג ואילך. ד"ה מי יתנן תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ס"ע קד ואילך). (25) בר"ה מי יתנן תרנ"ד הנ"ל, דמי יתנן כאח לי הוא כיוסף לבנימין (צדיקים), ואמצאך בחוץ שקאי על בעלי תשובה הוא כענין השבטים שמכרו את יוסף. וצריך ביאור, כי המקור שפסוק זה מדבר ביוסף ואחיו הוא (לכאורה) בפרש"י ובמדרשי חז"ל שבערה 17, ושם קאי זה על מי יתנן כאח לי. (26) אוה"ת מקץ שם (שמג, ב). סה"מ תרנ"ד ע' קז. (27) ויגש מז, יד. (28) לך לך טו, יג.

ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר, ה'תשכ"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (210) שְׁנָה²⁹ (כִּי עַל-יְדֵי שְׁיוֹסָף בָּרַר אֶת הַנִּיצוּצוֹת
2 (והפריד בין הטוב והרע והעלה את הטוב שבהם לקדושה) שְׁהִיוּ
3 בְּמִצְרַיִם לִפְנֵי שְׂרִידוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם לֹא הֶעֱרָכוּ
4 לְבָרַר כָּל כֹּף וּלְכֹן עֲבוֹרֹת הַבִּירוֹרוֹיִם שֶׁהֵיטָה מוֹטֶלֶת עֲלֵיהֶם יָכֹלָה
5 לַהֲסִתִּים ב־210 שָׁנִים בְּלִבָּהּ,
6 וַיִּתְּרָה מָזוּ, שְׁקָשִׁי הַשְּׁעָבוֹד
7 מִתּוֹךְ כָּל הַשָּׁנִים הָיָה רַק פ"ו
8 שְׁנָה³⁰ כְּמוֹכָא בְּמִדְרַשׁ. וּמִזָּה
9 מוֹבֵן, דְּזָה שְׁהַשְּׁבָטִים מְכָרוּ
10 אֶת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם, לֹא רַק
11 שְׁלֹא הָיָה הַפֶּךָ הַפְּנוּנָה
12 הַעֲלִינָה שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
13 אֲלֵא אֲדָרְבָּה, בֵּן הָיְתָה
14 הַפְּנוּנָה הַעֲלִינָה שְׁיוֹסָף יָרַד
15 תַּחֲלָה לְמִצְרַיִם בְּכַדִּי לְהַקֵּל
16 אֶת הַגָּלוּת. אֲלֵא שְׁפִינֹן שָׁהֶם
17 שָׁהֶם לֹא יָדְעוּ הַפְּנוּנָה
18 הַעֲלִינָה, לָכֵן לָגַבִּים הָאֲחִים
19 נִחְשָׁב זֶה לְחֻטָּא.
20 וּלְהַעֲרִיר, שְׁלֹכְאוֹרָה, עֲנִין הַנ"ל [דְּזָה
21 שְׁהַשְּׁבָטִים מְכָרוּ אֶת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם
22 הָיְתָה כְּפִי הַפְּנוּנָה] הוּא, לְכָאוֹרָה, גַּם לְהַבְּאוֹר
23 (כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּפִשְׁטוֹת) שֶׁהַפְּנוּנָה בִּירִידַת יוֹסֵף
24 לְמִצְרַיִם הָיְתָה בְּכַדִּי שְׁעַל-יְדֵי-זָה יְהִיָּה גָלוּת
25 מִצְרַיִם, [בְּדִרְשַׁת חֲכָמֵינוּ ז"ל³¹ עַל הַפְּסוּקָה³²
26 וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֶק חֲבֵרוֹן]. אֲלֵא, שְׁלִפִּי בְּאוֹר זָה,
27 עַל-יְדֵי שְׁהַשְּׁבָטִים מְכָרוּ אֶת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם
28 נַעֲשֶׂה הַגָּלוּת, עֲנִין בְּלִתִּי רָצוּי. דְּהַגֵּם שֶׁהַפְּנוּנָה
29 בְּגָלוּת מִצְרַיִם הָיְתָה בְּכַדִּי שְׁעַל-יְדֵי-זָה יִזְכּוּ
30 לְקַבֵּלֶת הַתּוֹרָה³³, מִפְּל־מָקוֹם, הַגָּלוּת עֲצָמוּ הוּא
31 עֲנִין בְּלִתִּי רָצוּי. מַה-שְּׂאִין-בֵּן לְהַבְּאוֹר שְׁעַל-יְדֵי
32 יְרִידַת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הוֹקֵל הַגָּלוּת, זָה
33 שְׁהַשְּׁבָטִים מְכָרוּ (הוֹרִידוּ) אֶת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם
34 הוּא עֲנִין רָצוּי (וְהַחֲטָא שְׁלֵהֶם הָיָה רַק מִפְּנֵי
35 שְׁלֹא זָה הָיְתָה כְּפִי הַפְּנוּנָה). וְעַל-פִּי-זָה יֵשׁ לְבָאֹר מַה
36 שְׂאֵמֶר יוֹסֵף לְשִׁבְטִים³⁴ וְעַתָּה אֵל תַּעֲצֹבוּ וְאֵל
37 יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מִכְרַתֶּם אוֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲזָה
38 שְׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם, דְּלִכְאוֹרָה, הָרִי כָּל הַחֲטָאִים (הַגֵּם שֶׁהֵם הַפֶּךָ רָצוֹן

(29) פרש"י עה"פ לך לך שם. מקץ מב, ב. 30) שהש"ר פ"ב, יא. 31) סוטה יא, רע"א, הובא בפרש"י עה"פ. ב"ר עה"פ (פפ"ד, יג). זח"א קפר, רע"א*. 32) וישב לו, יד. 33) תו"א ר"פ שמות (מט, א. ועם הגהות וכו') – באוה"ת שמות ע' ז ואילך). תו"ח ר"פ שמות. ובכ"מ. 34) ויגש מה, ה.

(*) חילוקי הלשונות בין זוהר והש"ס (ורש"י) נתבארו בס' "תורת מנחם – תפארת לוי יצחק" (ח"א, בראשית) סניב ס"ג ואילך (ע' קפרקפז).

ביאור בדרך אפשר

מטרה מסוימת, הרי הפנונה והמטרה היא לא בחטאים עצמם
 חס־ושלום שהם דברים בלתי רצויים בהחלט אלא בזה שעל־ידי
 החטאים יבוא אחר־כך לתשובה, אבל החטאים עצמם
 הם הפך רצון העליון ועשייתם היא בניגוד מוחלט לרצונו של
 הקדוש־ברוך־הוא ועבירה על רצונו,
 ולכן צריך לכפות ולקונן
 עליהם ולעשות תשובה שתתקן
 את המעשים הלא רצויים. אבל זה
 שהשכטים מכרו את יוסף
 למצרים, הרי למרות שבפועל
 באותה שעה הם עשו דבר לא רצוי
 פיון שהפנונה העליונה והמטרה
 בזה היא (לא כמו בכל שאר
 החטאים בכדי שיעשו תשובה
 על־זה, אלא שהפנונה היא)
 בירידה עצמה עצם הירידה של
 יוסף למצרים הייתה פעולה
 שהקדוש־ברוך־הוא כן רצה בה,
 והמטרה היא, למחיה שלחני
 אלקים לפניהם ובכפרם
 להמוכא לעיל לפי הביאור של
 המדרש ושל תורת החסידות שעל־
 ידי ירידת יוסף למצרים
 הוקל הגלות ואם כן מודגש עוד
 יותר שבעצם מדובר בדבר טוב
 וחיובי, דיש לומר שענין זה
 של הקלת וקיצור הגלות של בני
 ישראל הודות למכירת יוסף למצרים
 מרמז בהמשך דברי יוסף
 בפסוק³⁸ באותו פסוק וישלחני
 אלקים לפניכם לשום לכם
 שארית בארץ גו', לכן אל
 תעצבו גו' כי מכרתם אותי
 הנה.
 אלא שעדין מקום לומר,
 דהגם שלמחיה שלחני
 אלקים לפניכם, מכל־מקום
 בנוגע ליוסף עצמו היה זה

1 של הקדוש־ברוך־הוא) הם על־פי ההשגחה העליונה ועל־פי
 2 רצונו ותכנה³⁵, שהרי לא ייתכן שדבר יתבצע אם הקדוש־ברוך־הוא
 3 לא ירצה בכך ואף־על־פירון, פיון שעשית החטא של
 4 האדם היא למעשה בבחירתו החפשית של האדם, ואילו רצה
 5 היה יכול לבחור בטוב ולא לחטוא
 6 [וכמבאר בכמה מקומות³⁶
 7 בתורת החסידות שההשגחה
 8 העליונה (בנוגע להענינים
 9 דתורה ומצוות) אינה
 10 בסתירה לענין הבחירה
 11 ונקודת הדברים היא שהקדוש־ברוך־
 12 הוא יודע מראש מה האדם יבחר
 13 בעתיד וכיצד יתנהג בפועל אבל
 14 עדין הרשות נתונה לאדם לבחור
 15 מה לעשות והידיעה וההשגחה לא
 16 מכריחה את האדם לנהוג כך או
 17 אחרת], נמצא שהאדם
 18 החוטא הוא הפסיד את
 19 עצמו כי הוא אחראי למעשיו והוא
 20 זה שגרם לעצמו נזק והפסד,
 21 ולפיכך ראוי לו לכפות
 22 ולקונן על חטאיו³⁷ ואין מקום
 23 להצדיק את מעשיו בנימוק שהכל
 24 מכון מלמעלה, ולמה אמר
 25 יוסף לאחיו אל תעצבו ואל
 26 יחר בעיניכם גו' והרי למרות
 27 שבסופו של דבר הכול היה לטובה
 28 הם מצידם נהגו שלא כהוגן וחטאו.
 29 ויש לומר הבאור בזה,
 30 דבכל החטאים הרי למעשה,
 31 הענינים הלא טובים שהאדם
 32 עשה הם דברים בלתי
 33 רצויים, הפך רצון העליון.
 34 דהגם שמה שגם החטאים
 35 הם על־פי ההשגחה
 36 העליונה, מכרח לומר שיש
 37 בהם פנונה והקדוש־ברוך־הוא
 38 מאפשר לאדם לחטוא כי יש בכך

(35) לשון כ"ק מ"ח אדמו"ר בד"ה ויחלום ה'תש"ח ספ"ט (סה"מ ה'תש"ח ע' 88). וממ"ש שם לאח"ז "וזהו"ע הבחירה בקיום התומ"צ", מוכח שג"ז הוא "ע"פ ההשגחה כו'". וראה ד"ה באתי לגני ה'תשל"א ס"ה ואילך, ובהנסמן שם הערה 41 (לעיל ח"ב ע' שנה). (36) ראה בארוכה תו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יב, ד ואילך). לקו"ש ח"ה ע' 66. ועוד. (37) לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ב. (38) ויגש מה, ז. ולהעיר, שעפ"ז יומתק שפסוק זה (וישלחני גו' לפליטה גדולה) נאמר לאחרי כי זה שנתים הרעב גו' (ויגש שם, ו) — כי "שנתים הרעב גו'" הוא ביאור על "למחי' שלחני אלקים לפניכם" (שאמר לפני"ז) בשנות הרעב, ואח"כ הוסיף וישלחני גו' שזה נוגע להזמן שלאח"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲנִין בְּלִתי רָצוֹי וְרַק מְצִידִם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵייתָה זֹאת תּוֹעֵלָתָה, לָכֵן
2 הוֹסִיף³⁹ יוֹסֵף בְּדַבְרֵי הַנַּחֲמָה שֶׁלֹּא אֶחָיו וְאָמַר לֹא אֶתֶם שִׁלַּחְתֶּם
3 אוֹתִי הִנֵּה כִּי הֶאֱלָקִים, וַיִּשְׁמַנִּי לְאֵב לַפְרָעָה גוֹ' וּמוֹשֵׁל
4 בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שִׁירִידַת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הֵייתָה דָּבָר רָצוֹי
5 גַּם בְּנוֹגֵעַ לְיוֹסֵף עֲצֻמוֹ שֶׁהִגִּיעַ
6 לְמַעֲלוֹת שְׁלוֹלֵי הִירִידָה לְמִצְרַיִם לֹא
7 הָיָה מִגִּיעַ לְיָדֵי כָךְ. [וְלִהְיוֹת,]
8 שְׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּכָל
9 הָעֲנִינִים שֶׁבִּין אָדָם
10 לְחִבְרֹו⁴⁰. וְכַמְבָּאָר בְּתַנְיָא⁴¹
11 שֶׁגַּם כְּשֶׁאָדָם גּוֹמֵל לְחִבְרֹו
12 הַפֶּךְ הַטּוֹב, הָאֻמָּת הִיא
13 שְׁמָאֵת ה' הֵייתָה זֹאת לוֹ
14 וְטַעוֹת הִיא לְחֹשֶׁב שֶׁהַדָּבָר נִגְרַם לוֹ
15 עַל יְדֵי הָאָדָם. וְלִכֵּן אֵין מְקוֹם לְהַשִּׁיב
16 לוֹ כְּנִמּוּלוֹ אֲלֵא יֵשׁ לְגַמּוּל טוֹבָה
17 תַּחַת רָעָה, וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּמִזָּה
18 מוֹכֵן שִׁיְהִיָּה לוֹ לְאָדָם שֶׁנִּפְגַּע
19 מִחִבְרֹו וְסָבוּר שֶׁנִּשְׁעִשְׁתָּה לוֹ רָעָה,
20 בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר תִּהְיֶה לוֹ טוֹבָה
21 מִזָּה, שֶׁהָיָה כָּל דְּעִבִּיד
22 רַחֲמָנָא לְטֹב עֲבִיד⁴² כֹּל מָה
23 שֶׁעוֹשֶׂה הָרַחֲמָן, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
24 לְטוֹבָה הוּא עוֹשֶׂה, וְהָיָה גַּם מָה
25 שֶׁנִּגְרַם בְּיַד אָדָם בְּאֻמָּת בָּא
26 מִלְּמַעְלָה. אֲלֵא שֶׁבְּמִכִּירַת
27 יוֹסֵף הָיָה זֶה בְּגִלּוֹי וְאֵילוֹ
28 בְּדַבְרִים שֶׁבִּין אָדָם לְחִבְרֹו סֵתָם לֹא
29 תָּמִיד הָאָדָם זֹכֵר לְרֹאוֹת אֶת הַטּוֹבָה
30 וְהַתּוֹעֵלָתָה בְּמָה שֶׁחִבְרֹו גָרַם לוֹ,
31 כַּמְבָּאָר בְּהַרְחָבָה (בְּאִגְרַת הַקְדוּשׁ
32 שֶׁבְּסִפְרָה הַתְּנִיָּא).
33 (ו) וְהִנֵּה עַל-פִּי הַיְדוּעַ שֶׁכָּל
34 הָעֲנִינִים שֶׁבְּתוֹרָה הֵם לֹא
35 בְּמִקְרָה וְלֹא כוֹנֵן מִיּוֹדֵת אֲלֵא
36 בְּתַכְלִית הַדִּיּוּק, יֵשׁ לוֹמַר,
37 דְּזֶה שֶׁאֲנִי מְבַקְשִׁים מִי יִתְּנֵךְ
38 כָּאֵךְ לִי, שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
39 יִהְיֶה קָרוֹב אֵלֵינוּ כֹּאֵךְ, לֹא כִּפִּי
40 שְׁיוֹסֵף הִיָּה קָרוֹב לְבִנְיָמִן אֲלֵא, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה יוֹסֵף לְאֶחָיו
וְגַם בְּכַדִּי שְׁעַל-יְדֵי עֲבוּדַת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה תַּתְּעִלָּה הַנִּשְׁמָה

(39) ויגש שם, ח. 40) ועפ"ז יובן מ"ש בתניא ספ"ב "וכן דברים שבין אדם לחבירו כו' ללמוד מיוסף עם אחיו" — ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 247. (41) אגה"ק סכ"ה (קלח, ב). ולהעיר, דהחייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה (ברכות נד, א) הוא (בפשוט) גם כשזה בא ע"י אדם שהוא בעל בחירה. (42) ברכות ס, סע"ב. (43) תניא פל"ז (מח, סע"א). (44) ראה תניא פל"א (מ, סע"א) "כמשל בן מלך שהי' בשבי' וטוחן בבית האסורים כו'".

ביאור בדרך אפשר

1 עצמה למדרגה נעלית יותר מכמו שהיתה קדם ירידתה
2 ולכן ירדת הנשמה למטה כדאית למרות שהיא אכן ירדה עצומה ודומה
3 לגלות ושבייה. ומזה מוכן, דכל רגע⁴⁵ שהאדם אינו עובד
4 את עבודתו ואינו מבצע את שליחותו בעולם שלמענה הנשמה ירדה
5 למטה, הצער והיסורים
6 והנשמה מזה שהיא בגלות
7 ובמאסר הגוף ונפש
8 הפהמית, הם ללא תכלית
9 והסבל והיסורים הם לשווא, ללא
10 תמורה. דבשעה שהאדם
11 עובד את ה', פיון שעל-
12 ידי-זה נשלמת הפונה
13 דירידת הנשמה למטה
14 בנוגע לשני ענינים הנ"ל
15 [ברור וזכוף הגוף ונפש
16 הפהמית וחקוץ בעולם,
17 והעלילה והנשמה עצמה],
18 הרי למרות שהדבר כרוך בצער
19 וסבל רב, בסופו של דבר התענוג
20 והנשמה מזה שהיא
21 משלמת רצון הקב"ה לברר
22 ולזכור את הגוף שעל-ידי-
23 זה נשלמת הפונה דירדה
24 בתחתונים, וכן מהעלילה
25 שלה על-ידי עבודתה
26 למטה, היא תענוג גדול
27 ביותר, שבשביל זה פדאי
28 כל היסורים שלה מהירידה
29 כתוצאה מירידתה לעולם הזה
30 וההתלבשות בגוף ובנפש הבהמית.
31 אבל ברגעים אלה שהאדם
32 אינו עובד עבודתו ולא עושה
33 דבר כדי להשלים את הכוונה של
34 ירדת נשמתו למטה [ומפל-שכן
35 ברגעים שהוא עושה ענינים
36 בלתי רצויים אשר לא זו בלבד
37 שאינם מסייעים להשלמת הכוונה
38 אלא אפילו מנוגדים לה ופוגעים
39 בה] אזי, זה שהנשמה היא
40 בגלות ובמאסר בגוף ונפש
41 הפהמית, והצער והיסורים
42 שיש לה מזה, הם ללא

ביאור בדרך אפשר

43 תכלית. וכיון שהנשמה היא חלק אלקה ממעל ממש⁴⁶,
44 הרי הגלות והצער והנשמה הוא (גם) גלות וצער
45 והשכינה⁴⁷ כמבואר באגרת התשובה שבספר התניא כיצד כאשר
46 האדם נוהג שלא כשורה הוא גורם לגלות השכינה: "יעקב חבל נחלתו
47 כתיב. על דרך משל כמו החבל
48 שראשו אחד למעלה וראשו השני
49 למטה אם ימשוך אדם בראשו השני
50 ינענע וימשך אחריו גם ראשו
51 הראשון... וככה ממש בשרש נשמת
52 האדם ומקורה... הוא ממשך ומוריד
53 השפעתה על ידי מעשיו הרעים
54 ומחשבותיו עד תוך היכלות הסטרא-
55 אחרא כביכול... וזוהי בחינת גלות
56 השכינה כביכול". וזהו שעל-ידי
57 הנהגה בלתי רצויה של
58 האדם (כולל גם זה שאינו
59 ממלא שליחותו, גם
60 פשאינו עובר עברה) הוא
61 עושה כביכול להקב"ה על-
62 דרך מה שעשו השבטים
63 ליוסף, שמכרו אותו לעבד
64 וזה גרם אחר-כך שהיה גם
65 במאסר ואף בעניינו, הנהגה בלתי
66 רצויה של האדם גורמת לשכינה
67 'גלות' ומאסר כביכול.
68 ועוד ענין בזה, שבנוגע
69 מעשה השבטים ליוסף
70 נאמר⁴⁸ שכאשר החלו להתחרט
71 על מעשה מכירת יוסף אמרו איש
72 אל אחיו אשמים אנחנו גו'
73 בהתחננו אלינו ולא שמענו
74 גו', דזה שלא רחמו עליו
75 בהתחננו אליהם היא לא רק
76 אשמה נוספת מלבד המכירה אלא
77 אשמה גדולה וחמורה יותר
78 מהמכירה עצמה⁴⁹, על-
79 דרך-זה הוא בנמשל,
80 שהנשמה [והשכינה]
81 מתחננים לאדם שיוציא
82 אותם מהגלות והמאסר,
אותם מהגלות והמאסר,

(45) בהבא לקמן – ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 434 ואילך. (46) תניא רפ"ב. (47) ראה אגה"ת ספ"ו ורפ"ז. ובכ"מ. וראה סנהדרין מו, א: בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת כו'. (48) מקץ מב, כא. (49) רמב"ן עה"פ שם.

ביאור בדרך אפשר

1 וּכְשֶׁהָאָדָם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְקוֹל תְּחִנָּתָם וְלֹא עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שֶׁעַל
2 יְדֵה הַנִּשְׁמָה תְּשׁוּבָה לְדַבְּקוֹתָהּ בָּהּ וְהַשְׂכִּינָהּ תְּשׁוּבָה מִגְּלוּתָהּ הוּא (בְּעֵינֵינוּ)
3 זֶה) גָּרוּעַ יוֹתֵר מִהַנְּהֻגָה הַבְּלִי יִרְצוּיָהּ עֲצָמָה.
4 ז) וְזֶהוּ מִי יִתְנֶה בָּאֵחַ לִי, בְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה יוֹסֵף לְאָחִיו,
5 דְּכַמָּה עֵינֵינִים בָּזָה יֵשׁ מִסֹּפֶר
6 הַיְבִטִּים בִּיחַס שֶׁל יוֹסֵף וְאָחִיו
7 שְׁכִלְפִיהֶם מִכוֹונַת הַבִּקְשָׁה שֶׁלָּנוּ אֵל
8 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁלֵמוֹת הַנִּהְיָנוּ
9 לֹא יִגְמוּל לָנוּ לִפִּי מַעֲשֵׂינוּ אֲלֹא
10 יִתְנַהֵג עִמָּנוּ כְּהַנְּהֻגַת יוֹסֵף לְאָחִיו,
11 כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר. דְּכַמּוֹ שְׁיִוְסֹף
12 כְּלָפֵל וּפְרִנֵּס אֶת אָחִיו וְאֵת
13 טַפָּם⁵⁰ וְגַם נָתַן לָהֶם אֲחוּזָה
14 בְּמִיטֵב הָאָרֶץ⁵¹, בֵּן אָנוּ
15 מְבַקְּשִׁים מִהֶקֶב"ה דְּהִגֵּם
16 שֶׁחֲטָאנוּ לְפָנָיו, מִכָּל-מָקוֹם
17 יִתֵּן לָנוּ כָּל טוֹב בְּגִשְׁמִיּוֹת.
18 וְכַמּוֹ שְׁיִוְסֹף לֹא הִיָּתָה טִינָא
19 בְּלָבוֹ עַל אָחִיו עַל זֶה
20 שֶׁמָּכְרוּ אוֹתוֹ לְעַבְדֵי דְּנִוְסָף
21 לְזֶה שֶׁבִּפְעַל גָּמַל לָהֶם
22 טוֹבוֹת, גַּם בְּלָבוֹ לֹא הִיָּתָה
23 לוֹ טִינָא עֲלֵיהֶם] וְאִדְרָבָא
24 הַשְׁתַּדֵּל שִׁיתְּכַפֵּר עִנְיָנוּ
25 [וְכַמּוֹבָא לְעִיל (סְעִיף ד)
26 דְּזֶה שֶׁצָּעַר אוֹתָם הוּא בְּכַדִּי
27 שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יִתְמַרְק יִתְנַהֵג
28 וְיִתְכַפֵּר עִנְיָנוּ]. בֵּן אָנוּ
29 מְבַקְּשִׁים מִהֶקֶב"ה שְׁיִמְחַל
30 לָנוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ. אֲלֹא
31 שְׂכָאן יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין הַנְּהֻגַת יוֹסֵף
32 לְאָחִיו וְהַבִּקְשָׁה שֶׁלָּנוּ מֵאֵת הֶקֶב"ה -
33 שֶׁהַפְּפָרָה דְּעִוֹן מְכִירַת יוֹסֵף
34 הִיָּתָה עַל-יְדֵי שְׁהִיָּה לָהֶם
35 צָעַר, וְאָנוּ מְבַקְּשִׁים
36 שֶׁהֶקֶב"ה יְכַפֵּר לָנוּ אֶת
37 עֲוֹנוֹתֵינוּ שְׁלֹא עַל-יְדֵי
38 יִסּוּרִים. וְכַמּוֹ שֶׁכְּתִבַּת הַצִּמְחָה
39 צָדֵק²⁰, שֶׁהֶקֶב"ה הוּא 'כָּל
40 יְכוּל' לְמַחוּל בְּלִי יִסּוּרִים.

ביאור בדרך אפשר

1 וְהוּא עַל-דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵² שֶׁאֵלּוּ לְהֶקֶב"ה מֵה
2 תִּקְנֵתוֹ שֶׁל הַחוּטָא וְאָמַר יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַפֵּר לוֹ. שְׁמַצַּד
3 הֶקֶב"ה שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת לֹא כְּפִי שֶׁהָאִרְי הַאֲלוּקִי הַמְּדוּר
4 וְהַמְּצֻמָּם יוֹרֵד וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה בְּצוּרָה הַדְּרֻגָתִית אֲלֹא כִּאֲשֶׁר
5 יִשְׁנָה הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגִלוֹת מִצַּד
6 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעִצְמוֹ שֶׁלְּמַעַלָּה
7 מִמִּדּוֹת וְהַגְּבֻלוֹת אֶפְשָׁר יִכּוּלָּה
8 לְהִיּוֹת הַפְּפָרָה בְּלִי יִסּוּרִים
9 (וְאִפִּילוֹ בְּלִי קֶרֶן) אֲלֹא
10 עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה בְּלָבָד כִּי
11 כִּאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְּעוֹרֵר בְּתִשְׁבּוּבָה
12 בְּאֵמֶת הוּא מִתְּחַבֵּר וּמִתְקַשֵּׁר עִם
13 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעִצְמוֹ, בְּדֻרְגָּה
14 וּבִכְחִינָה שְׁבָה הַחֲטָא לֹא פָּגַם
15 מִלְּכַחְתִּילָהּ. וְכִיוּן שֶׁכֵּךְ הַחֲטָא בֹּא
16 עַל תִּקְוָנוּ וְהַנִּשְׁמָה וְהַשְׂכִּינָה יוֹצֵאוֹת
17 מִהַגְּלוּת גַּם לֵאלֹא יִסּוּרִים, בְּכוּחָהּ שֶׁל
18 הַתְּשׁוּבָה בְּלָבָד. וְכַמּוֹ שְׁיִוְסֹף
19 הַשְׁתַּדֵּל שֶׁיַּעֲשֶׂה אָחִיו תְּשׁוּבָה
20 [דְּמַהֲטָעִים אַחַת הַסִּיבּוֹת לְכֵךְ
21 שֶׁצָּעַר אוֹתָם הוּא בְּכַדִּי
22 שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה⁵³, שְׁלֹאֲחֵר
23 שֶׁצָּעַר אוֹתָם אָמְרוּ אֲבָל
24 אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ גו', וְעִשׂוּ
25 תְּשׁוּבָה]. בֵּן אָנוּ מְבַקְּשִׁים
26 מִהֶקֶב"ה בְּאִמְרָנוּ 'מִי יִתֵּן כֹּחַ
27 לִי' וְאָנוּ מְבַקְּשִׁים שִׁיתְּנֵהָ עִמָּנוּ
28 כְּהַנְּהֻגַת יוֹסֵף עִם אָחִיו - שְׁיַעֲזֹרֵר
29 אוֹתָנוּ לְשׁוֹב לְשׁוֹב אֵלָיו
30 [וְשִׁיתְּנֵהָ עִוֹרוֹת לְתְּשׁוּבָה
31 תְּהִיָּה שְׁלֹא עַל-יְדֵי יִסּוּרִים].
32 וְכַמּוֹ שְׁיִוְסֹף נָחַם אֶת אָחִיו
33 לְאַחֵר שֶׁעִשׂוּ תְּשׁוּבָה וְאָמַר לָהֶם
34 אֵל תַּעֲצֹבּוּ גו', כִּי מְכַרְתֶּם
35 אוֹתִי הִנֵּה, כִּי לְמַחְיָה
36 שְׁלַחְנִי אֲלֵקִים לְפָנֵיכֶם,

29 לְתְּשׁוּבָה תְּהִיָּה שְׁלֹא עַל-יְדֵי יִסּוּרִים]. וְכַמּוֹ שְׁיִוְסֹף נָחַם אֶת אָחִיו וְאָמַר לָהֶם
30 אֵל תַּעֲצֹבּוּ גו' כִּי מְכַרְתֶּם אוֹתִי הִנֵּה, כִּי לְמַחְיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵקִים לְפָנֵיכֶם,

(50) ויגש מזו, יב. ויחי נ, כא. (51) ויגש שם, יא. (52) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש יחזקאל רמז שנח. יל"ש תהלים רמז תשב. וראה בארוכה ד"ה וכל אדם גו' ה'תשכ"ג ס"ד ואילך (לעיל ח"א ס"ע עו ואילך). (53) ראה כלי יקר עה"פ מקץ מב, טז "וכל זה עשה כדי שיכירו בחטאם ויתוודו".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהודיע וגלה להם הפונה הפנימית העליונה של הקדוש -
 2 ברוך-הוא בזה שמכרו אותו למצרים, דלא רק שאין זה
 3 הפך רצון העליון אלא אדרבה זה היה רצון העליון
 4 בכדי שיעל-ידי-זה יוקל הגלות של בני ישראל במצרים (כנ"ל)
 5 סעיף ה), בן אנו מבקשים
 6 מהקב"ה, דלא רק שימחל
 7 לנו את עונותינו, אלא יתרה
 8 מזה שיתגלה שהפונה
 9 הפנימית דהחטאים היא
 10 המעלה דתשובה⁵⁴, ועל-
 11 ידי שמתגלית הפונה
 12 והתכלית דהחטאים,
 13 נהפכים הם החטאים עצמם
 14 לזכיות⁵⁵ שהרי בסופו של דבר
 15 מתברר שהחטאים הביאו את האדם,
 16 על ידי התשובה, לדרגה כזו
 17 שאילו החטא לא היה מסוגל
 18 להגיע לכך (כשם שירידת הנשמה
 19 למטה היא צורך עלייה ודווקא על
 20 ידי הירידה היא מתעלית לדרגה
 21 שלולי הירידה לא הייתה מסוגלת
 22 להגיע לירי (כך).
 23 ח) והנה אף שבכלל באופן
 24 כללי עבודת התשובה היא
 25 נעלית יותר מהעבודה
 26 דתורה ומצוות כאמור לעיל כיצד
 27 דווקא על ידי התשובה שהיא הכוונה
 28 הפנימית של החטא ניתן להתעלות
 29 לדרגות שלל החטא והתשובה
 30 בלתי אפשרי להגיע לאותן דרגות,
 31 שלכן מקום שבעלי תשובה
 32 עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו⁵⁶ כי בעלי
- התשובה שהיו רחוקים וירדו ואחר כך התקרבו והתעלו, מתעלים לדרגה
 יותר גבוהה מדרגת הצדיקים שמעולם לא ירדו, מכל-מקום הפונה
 דדירה בתחתונים לעשות לקדוש-ברוך-הוא 'דירה' היינו מקום
 להשכנת השכינה דווקא בעולם הזה התחתון שהיא כדברי חכמינו ז"ל
 המטרה שבשבילה נברא העולם כי
 הקדוש-ברוך-הוא 'נתאוה' ל'דירה'
 זו, הנה הכוונה הזו נשלמת על-
 ידי עבודת הצדיקים דווקא
 כי דווקא לימוד התורה וקיום
 המצוות הוא הדרך להביא גילוי
 אלוקות לעולם הזה. וזהו שאמרו
 רבותינו ז"ל⁵⁷ דהטעם על
 זה שבית המקדש היה
 בחלקו של בנימין דווקא ולא
 בנחלתם של שאר השבטים בארץ
 הוא פי בנימין לא היה
 במקדש יוסף ולכן זכה שבית
 המקדש היה בחלקו בארץ,
 דלכאורה אינו מובן, הרי
 השבטים עשו תשובה על
 זה שמכרו את יוסף,
 ובמקום שבעלי תשובה
 עומדין אין צדיקים גמורין
 יכולין לעמוד בו, ולמה
 נבנה בית המקדש בחלקו
 של בנימין דווקא והרי לכאורה
 מעלת שאר השבטים, כבעלי
 תשובה, גדולה ממעלתו של בנימין
 שלא חטא מלכתחילה ולא הגיע
 למעלתם של שאר השבטים?
 ומבאר פחסידות⁵⁸,
 שהמעלה דבעלי תשובה על צדיקים היא שעל-ידי

(54) אף שאין זה דומה ממש, כנ"ל סעיף ה. (55) ראה תניא פ"ז (יב, א). בתניא שם, דזה שזדונות נעשים זכיות הוא בתשובה מאהבה רבה. אבל ע"פ מ"ש בתניא שם שהטעם על זה הוא "הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה", יש לומר, דכיון שכל בעל תשובה (גם כשהתשובה שלו אינה מאהבה רבה) הוא נעלה יותר מצדיק [כמובן מפס"ד הרמב"ם שבהערה הבאה*], הרי הטעם שבתניא "הואיל ועי"ז בא כו" הוא בכל הדרגות דתשובה, ולכן י"ל שבכללות, הענין דהפיכת זדונות הוא בכל תשובה**, אלא שעיקר הענין הוא בתשובה מאהבה רבה. (56) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד – כדעת ר' אבהו (ברכות לר, ב). (57) ספרי עה"פ ברכה לג, יב. (58) אוה"ת שה"ש כרך ב (ד"ה מי יתכן) ע' תרנ. סה"מ תרכ"ו ע' קיא. ועוד.

(* דמזה שבהדין שבע"ת הוא למעלה מצדיק אינו אומר שום תנאי, מובן שמדבר בכל בעל תשובה. ועוד, דהטעם על זה שמעלת בע"ת גדולה יותר ממעלת הצדיקים הוא "מפני שהם כובשין יצרם יותר" וטעם זה הוא בכל בע"ת (ואדרבה, כשהתשובה שלו היא "באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה" (לשון אדה"ז בתניא שם) אינו כובש את יצרו).

(** והא דאיתא בגמרא (יומא 19, ב) שדוקא בתשובה מאהבה נעשים זדונות זכיות משא"כ בתשובה מידאה – בדוחק אולי י"ל שהכוונה שם היא בתשובה מיראת העונש, שבתשובה זו אין גם העילוי דכובש את יצרו. ועצ"ע.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **הַתְּשׁוּבָה מְגִיעִים לְמַעַלָּה יוֹתֵר,** לדרגה גבוהה יותר מבחינת
 2 הדרגה של האדם **אָבֵל בְּכַדִּי שֶׁתְּהִיָּה הַמְּשַׁכֵּת גִּלּוּי אֱלֻקוֹת**
 3 **לְמַטָּה, דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים,** בעולם הזה, הוא דווקא **עַל-יְדֵי**
 4 **עֲבֹדַת הַצַּדִּיקִים** כי, כאמור, לימוד התורה וקיום המצוות, הוא
 5 הפועל המשכת אלקות למטה.
 6 **וְכִינּוֹן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הוּא** 1
 7 **עֲנֵן דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים** שהרי 2
 8 בית המקדש הוא המקום העיקרי של 3
 9 השראת השכינה למטה, **לִכֵּן הָיָה** 4
 10 **בַּחֲלָקוֹ שֶׁל בְּנִימִין** המסמל את 5
 11 עבודת הצדיקים ולא בחלקם של 6
 12 שאר השבטים המסמלים את 7
 13 עבודתם של בעלי התשובה, והולך 8
 14 ומבאר את הטעם לכך על פי 9
 15 פנימיות העניינים.
 16 **וְהָעֲנֵן הוּא, דְּמַעֲלַת** 10
 17 **ה' בְּעֲלֵי תְּשׁוּבָה' לְגַבִּי** 11
 18 **צַדִּיקִים הֵיא שְׁהֵם פּוֹבְשִׁים** 12
 19 **אֶת יִצְרָם** 59, היינו שיצרם 13
 20 מתאוה תאוות שונות ובכלל זה 14
 21 תאוות לדברים אסורים אבל הם 15
 22 כובשים את יצרם ומתגברים עליו 16
 23 ומאז שעשו תשובה שוב אינם 17
 24 נכנעים לו אלא כופים את יצרם 18
 25 ומעלה זו היא **הַמַּעֲלָה** 19
 26 **דְּאִתְּפָא,** כמובא בחסידות 20
 27 מספר הזוהר שבהתגברות על הרע 21
 28 יש שתי צורות, "אתפא סטרא 22
 29 אחרא [כפיית הצד האחר, שאינו צד 23
 30 הקדושה]", מצב שבו הרע נשאר 24
 31 בתקפו אבל האדם כופה אותו ולא 25
 32 נכנע אליו ולא מצייט לו, ויש 26
 33 התגברות על הרע בדרך "אתהפכא 27
 34 חשוכא לנהורא [חושך לאור]" בה 28
 35 הרע עצמו מתהפך לטוב ובעוד שמעלת בעלי התשובה היא "אתהפכא",
 36 הרי לעומתם - **וּמַעֲלַת הַצַּדִּיקִים הֵיא שְׁהֵם מְהַפְּכִים אֶת**
 37 **יִצְרָם** מרע לטוב, **הַמַּעֲלָה דְּאִתְּפָא.** ומהחלוקים אחד
 38 ההבדלים **שֶׁבִין אִתְּפָא וְאִתְּפָא הוּא** 60, **שְׁעַל-יְדֵי**
 39 **אִתְּפָא הוּא הַמְּשַׁכֵּת** והתגלות אור אין-סוף **שְׁלִמְעָלָה**
 40 **מִהַשְׁתַּלְשֻׁלֹּת** [כְּמֵאֲמָר 61] הזוהר **פֶּד אִתְּפָא סְטָרָא**
 41 **אֲחֵרָא אֲסִתְּלַק יִקְרָא דְּקוֹדֶשׁ-אֲבִירָה הוּא בְּכֻלְהוּ עֲלִמִין,**

1 **ד' בְּעֲלֵי תְּשׁוּבָה' עַל צַדִּיקִים הֵיא שְׁעַל-יְדֵי**
 2 **הַתְּשׁוּבָה מְגִיעִים לְמַעַלָּה יוֹתֵר,** אָבֵל בְּכַדִּי
 3 **שֶׁתְּהִיָּה הַמְּשַׁכֵּת גִּלּוּי אֱלֻקוֹת לְמַטָּה,** דִּירָה
 4 **בַּתְּחִתּוֹנִים,** הוּא עַל-יְדֵי עֲבֹדַת הַצַּדִּיקִים. וְכִינּוֹן
 5 **שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הוּא עֲנֵן דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים,** לִכֵּן
 6 **הָיָה בַּחֲלָקוֹ שֶׁל בְּנִימִין.**

7 **וְהָעֲנֵן הוּא, דְּמַעֲלַת ה' בְּעֲלֵי תְּשׁוּבָה' לְגַבִּי**
 8 **צַדִּיקִים הֵיא שְׁהֵם כּוֹבְשִׁים אֶת יִצְרָם** 59,
 9 **הַמַּעֲלָה דְּאִתְּפָא,** וּמַעֲלַת הַצַּדִּיקִים הֵיא שְׁהֵם
 10 **מְהַפְּכִים אֶת יִצְרָם,** הַמַּעֲלָה דְּאִתְּפָא.
 11 **וּמִהַחֲלֻקִּים שֶׁבִין אִתְּפָא וְאִתְּפָא הוּא** 60,
 12 **שְׁעַל-יְדֵי אִתְּפָא הוּא הַמְּשַׁכֵּת אור אין-סוף**
 13 **שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשֻׁלֹּת** [כְּמֵאֲמָר 61] **פֶּד אִתְּפָא**
 14 **סְטָרָא-אֲחֵרָא אֲסִתְּלַק יִקְרָא דְּקוֹדֶשׁ-אֲבִירָה הוּא**
 15 **בְּכֻלְהוּ עֲלִמִין,** הַמְּשַׁכֵּת הָאור שֶׁהוּא בְּכֻלְהוּ
 16 **עֲלִמִין בְּשׁוּה,** אור שְׁלִמְעָלָה מְשִׁיכֹת לְעוֹלָמוֹת],
 17 **אָבֵל הַגִּלּוּי דְּהַהֲמַשְׁכָּה שְׁעַל-יְדֵי אִתְּפָא הֵיא**
 18 **בְּאִפֵּן שֶׁהַתְּחִתּוֹן אִינוּ כְּלִי לָזֶה** [דְּמִזָּה עֲצָמוֹ
 19 **שֶׁהַתְּחִתּוֹן הוּא בְּמַצֵּב שְׁצָרִיף לְכַפּוֹת אֶת עֲצָמוֹ**
 20 **נִגְדֵי רְצוֹנוֹ וְטַבְעוֹ,** מוֹכֵן שְׁאִינוּ כְּלִי לְגִלּוּי
 21 **אֱלֻקוֹת],** וּבְכַדִּי שֶׁהַתְּחִתּוֹן יְהִיָּה כְּלִי לְגִלּוּי הוּא
 22 **עַל-יְדֵי הָעֲבֹדָה דְּאִתְּפָא.**

23 **וְעַל-פִּי הַיְדוּעָה** 62 **שֶׁכָּל אֶחָד (גַּם) כִּשְׁהוּא**
 24 **בְּדִרְגָּת בִּינוּנִי וְאִפִּילוֹ לְמַטָּה מִבִּינוּנִי**

- 42 כאשר הסטרא-אחרא נכפית עולה כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל
 43 העולמות והיא **הַמְּשַׁכֵּת הָאור** האלוהי העליון **שֶׁהוּא בְּכֻלְהוּ**
 44 **עֲלִמִין בְּשׁוּה,** אור שְׁלִמְעָלָה מְשִׁיכֹת לְעוֹלָמוֹת], **אָבֵל**
 45 **הַגִּלּוּי דְּהַהֲמַשְׁכָּה שְׁעַל-יְדֵי אִתְּפָא הֵיא בְּאִפֵּן**
 46 **שֶׁהַתְּחִתּוֹן אִינוּ כְּלִי לָזֶה**
 47 ואינו מסוגל לקלוט ולהכיל את
 48 האור שלמעלה מהעולמות [דְּמִזָּה
 49 **עֲצָמוֹ שֶׁהַתְּחִתּוֹן הוּא בְּמַצֵּב**
 50 **שְׁצָרִיף לְכַפּוֹת אֶת עֲצָמוֹ**
 51 **נִגְדֵי רְצוֹנוֹ וְטַבְעוֹ** ולהתגבר על
 52 התאוות והנטיית הטבעיות שלו
 53 שנותרו בתוקף ולא נחלשו, **מוֹכֵן**
 54 **שְׁאִינוּ כְּלִי לְגִלּוּי אֱלֻקוֹת],**
 55 **וּבְכַדִּי שֶׁהַתְּחִתּוֹן יְהִיָּה כְּלִי**
 56 **לְגִלּוּי הוּא עַל-יְדֵי הָעֲבֹדָה**
 57 **דְּאִתְּפָא** כאשר חל בו שינוי
 58 מהותי והוא מתהפך מרע לטוב
 59 ומחושך לאור.
 60 לתוספת ביאור: האור שהוא
 61 "בכולהו עלמין בשוה" נקרא "אור"
 62 הסובב כל עלמין "היינו האור
 63 האלוהי הנעלה מהתלבשות בכל
 64 אחד מהעולמות לפי ענינו המיוחד
 65 אלא "סובב" ומקיף על כל העולמות
 66 בשווה (וראה ב'תורה אור', פרשת
 67 ויקהל: "כמאמר הידוע כד אתכפייא
 68 סטרא-אחרא אסתלק יקרא דקוב"ה
 69 בכולהו עלמין. ואין זה ענין סילוק
 70 האור ממש חסידושים דאם כן מאי
 71 מעליותא, אלא אדרבה ודאי היא
 72 המשכת וגילוי אור אין-סוף ברוך-
 73 הוא רק שהיא בבחינת גילוי הסובב
 74 כל עלמין שאי אפשר שיהיה הגילוי
 75 בפנימיות בתוך הכלי כִּי־אם בבחינת
 76 רוממות ולכן נקרא אסתלק כאילו האור מתגלה רק מעט ומסתלק") והוא
 77 האור שלמעלה משייכות לעולמות שהרי האור שכן שייך לעולמות מאיר
 78 בכל עולם ועולם לפי ערכו ובהתאם לדרגה של אותו עולם ונקרא "אור"
 79 הממלא כל עלמין".
 80 **וְעַל-פִּי הַיְדוּעָה** 62 **שֶׁכָּל אֶחָד (גַּם) כִּשְׁהוּא בְּדִרְגָּת בִּינוּנִי**
 81 **כְּמֵבֹאֵר בְּהַרְחֵבָה בְּסִפּוֹר הַתַּנְיָא שֶׁהַגְּדֵרָה הַמְדִּיקָתָּה שֶׁל הַמוֹשֵׁג "בִּינוּנִי"**
 82 **אִינָה כִּפִּי שִׁישׁ מִי שְׁסוֹבְרִים בְּטוֹעוֹת,** שהוא מי שחצי ממעשיו הם מצוות

(59 רמב"ם שם. 60) בהבא להלן ראה גם ד"ה באתי לגני ה'תשל"א סעיף יו"ד ואילך (לעיל ח"ב ע' שסא ואילך). וש"נ.
 (61) ראה תניא פכ"ז ולקו"ת ר"פ פקודי (מזח"ב קכח, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת
 סה, ג. וראה ד"ה באתי לגני ה'שי"ת פ"א (סה"מ ה'שי"ת ע' 111 ואילך). (62) לקו"ת שה"ש טז, ג. ד"ה מי יתנך באוה"ת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וחצי עבירות אלא זהו מצב בו מבחינת כוחות הנפש, האדם מתאוה
2 תאוות אפילו לדברים אסורים אבל למעשה איננו נכשל בשום דבר
3 במחשבה או בדיבור או במעשה וְאֶפִּילוֹ לְמַטָּה מִבִּינוֹנִי היינו
4 רשע, על הדרגות השונות שבו, כמבואר בהרחבה בספר התניא) שְׁמֵקִים
5 מְצוֹת נִקְרָא לפחות באותה
6 שעה שהוא מקיים את המצוות
7 בְּשֵׁם צִדִּיק נִפְי כָּלִלוֹת
8 הַמְצוֹת לא רק מצוות הצדקה
9 בפרט נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם צִדִּיק⁶³,
10 וְלִכֵּן הַמְצוֹת אֵת הַמְצוֹת
11 נִקְרָא בְּשֵׁם צִדִּיק עַל שֵׁם
12 הַצִּדִּיק (מְצוֹת⁶²), יֵשׁ
13 לוֹמֵר, שֶׁהֵעֲנִן דָּאֲתֶהֱפֹכָא
14 הוּא לֹא רַק בְּצִדִּיקִים
15 כְּפִשׁוּטִים אלה שהגיעו לדרגה כזו
16 שיצאם אכן הפך לטוב אֵלָּא גַם
17 בְּמִקְיָמִי מְצוֹת כְּכֹל (גם אם
18 בהגדרה הם בדרגת "בינוני" או
19 "רשע"). דְּכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִתְּנוּ
20 הַמְצוֹת אֵלָּא לְצִרְיָ וְלִזְכָּר
21 בְּהֵן אֵת הַבְּרִיּוֹת⁶⁴ (צִרְיָ
22 מְלִשׁוֹן בְּרוּר וְזִכְרוֹ), וּבְכָל
23 פַּעַם כְּשֶׁאֲדָם מְקִים מִצְוָה
24 נִתְּבָר פֶּרֶט חֶלֶק וּבְחִינָה מְסֻיֶּמֶת
25 שֶׁל הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית
26 וְהָרַע שֶׁבוּ נִפְרָד מֵהַטּוֹב וְעַל
27 לְקִדּוּשָׁה, הָרִי בְּנוֹגֵעַ לְפָרֶט זֶה
28 שֶׁנִּתְּבָר וְנוֹדֵכֵךְ וְנִתְּעַלָּה כְּכָר,
29 הוּא בְּחִינַת צִדִּיק, אֲתֶהֱפֹכָא.
30 (ט) וְיֵשׁ⁶⁵ לְקִשּׁוֹר זֶה עִם
31 הַמְּבָאֵר בְּמִאָּמֶר 'דְּבִיּוֹר
32 הַמִּתְחִיל' לְהַבִּין עֲנִין פֶּסַח
33 שְׁנִי (לְהַצְמִיחַ צִדִּיק)⁶⁶,
34 דְּהַחֲלוּק הַהִבְדֵּל בֵּין פֶּסַח
35 רִאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי הוּא
36 בְּהִתְאָם לְחִלּוּק מִקְבִּיל לַהֲבֵדֵל
37 שְׁבִין חֹדֶשׁ נִסָּן לְחֹדֶשׁ אֲיָר.
38 שֶׁהַעֲבֹדָה דְּחֹדֶשׁ נִסָּן, שֶׁעֲנִינוּ הוּא יְצִיאַת מִצְרַיִם, הִיא
- הַעֲבֹדָה דְּסוּר הַתְּרַחֲקוֹת מִרְעָ. הֵיכִינוּ שֶׁהָרַע הוּא בְּתִקְפוֹ,
וְהַעֲבֹדָה הִיא לְהִיּוֹת סוּר מִרְעָ, לְצִאת וְלִכְרֹחַ מִהָרַע,
אֲתֶהֱפֹכָא⁶⁷ כְּמִבּוּאֵר בְּתִנְיָא שׁוּה הִיּה מִצְבָּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם "שֶׁהָרַע שֶׁבְּנִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל עֲדִיין הִיּה בְּתִקְפוֹ... כִּי לֹא פִסְקָה
זוֹהֵמָתָם עַד מֵתָן תּוֹרָה רַק מִגְמָתָם
וְחִפְצָם הִייתָה לְצִאת נִפְשָׁם הָאֱלוּקִית
מִגְלוֹת הַסְטְרָא־אֲחִירָה הִיא טוֹמָא
מִצְרַיִם וְלִדְבָקוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ".
וְהַעֲבֹדָה דְּחֹדֶשׁ אֲיָר הִיא
הַעֲבֹדָה דְּאֲתֶהֱפֹכָא לֵאחֹר
שֶׁכְּבָר אֵין מִצִּיאוֹת שֶׁל חוּשׁ וְרַע.
וְכְּמִבְּאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה⁶⁸,
כְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב⁶⁹ בְּאֶחָד
לְחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי גו', הוּא חֹדֶשׁ
אֲיָר לְצִאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
שֶׁהַעֲבֹדָה הִיא שֶׁנִּתְּבָר הַשֵּׁלֶב
הָרִאשׁוֹן בְּעִבּוּדָה הָרוּחָנִית דְּיִצִּיאַת
מִצְרַיִם, חֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא
חֹדֶשׁ נִסָּן, הִיא אֲתֶהֱפֹכָא
סְטְרָא־אֲחִירָה שֶׁכֵּן בַּעַת יְצִיאַת
מִצְרַיִם הָרַע הִיּה עֲדִיין בְּתוֹקָה,
וְלֵאחֲרֵי זֶה בְּשֵׁלֶב שְׁנֵי בָּאָה
עֲבֹדָה שְׁנִיָּה בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם, חֹדֶשׁ הַשְּׁנִי,
אֲתֶהֱפֹכָא הִפִּיכַת הָרַע לְטוֹב.
וְזֶהוּ שֶׁעֲנִינוּ הַמִּיחָד שֶׁל
חֹדֶשׁ אֲיָר כּוֹלּוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד
סוּפוֹ הוּא סְפִירַת הָעוֹמֶר⁷⁰,
שֶׁעֲנִינוּ הוּא⁷¹ בְּרוּר שֶׁבַע
הַמְדוֹת לְכָל פְּרִטְיָהּ מִ"חֹסֶד
שֶׁבְּחֹסֶד" עַד "מִלְכּוֹת שֶׁבְּמִלְכּוֹת"
וְהַפִּיכָתָם לְקִדְשָׁה,
אֲתֶהֱפֹכָא. וְעַל-פִּי-זֶה מְבָאֵר
בְּמִאָּמֶר⁷² הַנּוֹכַח "לְהַבִּין עֲנִיין
פֶּסַח שְׁנִי" לֵאדְמוּרֵי הַצִּמְחָצֵד
הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁפֶּסַח
רִאשׁוֹן בַּעַת הַקְּרִבָּה קֶרֶבֶן פֶּסַח
בְּמוֹעֵד הָרִאשׁוֹן, בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת הַיּוֹם וְאֲכִילָתוֹ בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל

שה"ש (כרך ב ס"ע תרלד ואילך. שם ע' תרעה). ובסה"מ תרנ"ד (ע' קה). ובכ"מ. (63) ראה תניא פל"ז (מת, ב), הובא בלקו"ת שם. וראה בהנסמן לעיל ח"א ע' רנח הערה 33. (64) ב"ר רפמ"ד. וש"נ. (65) כמה מהענינים דלקמן בנוגע לפסח שני – נעתקו (בקיזור) בלקו"ש ח"ד ס"ע 1301 ואילך. (66) נדפס באוה"ת בהעלותך ע' שסז ואילך. וראה ד"ה זה ה'תשל"ח – לקמן ע' רסד ואילך. (67) תניא פל"א (מ, ב). (68) במדבר ג, א. (69) במדבר א, א. (70) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 263 ואילך. ובכ"מ. (71) לקו"ת ויקרא ג, א. ובכ"מ. – נסמנו לקמן שם הערה 4. (72) אוה"ת שם ע' שסח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פסח חֲמֵץ אִסּוּר בָּבֵל יֵרָאֶה וּבֵל יִמָּצֵא, וּבִפְסַח שְׁנֵי במועד
 2 השני להקרבת קרבן פסח ב"ד באייר חֲמֵץ וּמָצָה עִמּוֹ בַּבֵּית⁷³
 3 ואין איסור על החמץ, כִּי בִפְסַח רֵאשׁוֹן, לפני העבודה הרוחנית של
 4 ספירת העומר בשעה שֶׁהַמִּדּוֹת של האדם עֲדִין אֵינָן מְבָרָרוֹת
 5 (וְהַעֲבֹדָה אֲזַי הִיא רַק
 6 אֲתֵּהֶפְכָּא כפיית הרע), צִרְיָה
 7 לִיְהִי בְיוֹתֵר מִהֲרַע שהחמץ
 8 מסמל אותו – בֵּל יֵרָאֶה וּבֵל
 9 יִמָּצֵא. וּבִפְסַח שְׁנֵי (אִיר),
 10 שְׁכָר יֵצֵא מִהֲרַע⁷⁴
 11 (אֲתֵּהֶפְכָּא של הרע לטוב),
 12 אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ לְזַכֵּךְ וּלְהַעֲלוֹת
 13 גַּם אֶת הַחֲמֵץ המסמל את הרע.
 14 וְלִהְיוֹת, שְׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
 15 הַחֲלוּק הַהִבְדֵּל דְּצִדִּיקִים
 16 (אֲתֵּהֶפְכָּא) וּבְעַל תְּשׁוּבָה'
 17 (אֲתֵּהֶפְכָּא), שְׁצִדִּיק צִרְיָה
 18 לומר לגבי איסורי התורה אֶפְשָׁי
 19 ואני מצד עצמי מתאוה לאיסורים
 20 הללו וּמֵה אֶעֱשֶׂה וְאָבִי
 21 שְׁבִשְׁמִים גִּזֹּר עָלַי⁷⁵, מֵה-
 22 שְׁאִין-כֵּן 'בְּעַל תְּשׁוּבָה'
 23 צִרְיָה לומר אִי-אֶפְשָׁי ואני
 24 עצמי סולד מהדברים הללו,
 25 שְׁצִרְיָה לְשִׁמְרָה יְתִירָה⁷⁶
 26 וכמבואר על כך ב'לקוטי תורה' על
 27 הפסוק "למען תירא את ה' אלוֹקֶיךָ
 28 לשמור את כל חוקותיו... ושמרת
 29 לעשות: "תשובת הגדר הוא
 30 להתרחק ביותר עד קצה האחרון
 31 מהרע כדי שלא יתאוה לעבירה
 32 חס־שלוש והבעל-תשובה צריך לזה
 33 יותר ממי שלא חטא כו' וכן אמר
 34 הרב הקדוש המגיד [ממעזריטש]
 35 נשמתו-עדן שאף-על-פי שאמר
 36 רבותינו ז"ל אל יאמר אדם אי אפשי
 37 בבשר כו' אלא אפשי ומה אעשה
 38 ואבי שבשמים גזר עלי היינו במי
 39 שלא חטא מעולם אבל הבעל-תשובה צריך להיות כל מיני רע ואיסורים
 40 מאוסים אצלו ושיאמר אי אפשי כו' בכדי שלא יפול חס־שלוש... וּמָצָה
 41 מוֹכַח שֶׁהָעֵנִין דִּאֲתֵּהֶפְכָּא הוּא גַּם בְּנוֹגַע לְעֵנִין פְּרָטִי
- וְיִיתְכֵן מִצַּב שְׁבו הדרגה הכללית של האדם היא שהרע עדיין נמצא בו
 בתוקף (והוא "בינוני" או למטה מזה) אבל לגבי פרט מסוים הוא בבחינת
 צדיק שהפך את הרע לטוב. שְׁהָרִי פְסַח שְׁנֵי החל ב"ד אייר הוּא
 בְּאֶמְצַע יְמֵי הַסְפִּירָה וְנִשְׁאָרוֹ עֲדִין מִדּוֹת שְׁצִרְיָה לְבָרָם,
 וּמִכָּל-מָקוֹם אוֹמֵר בְּמֶאֱמָר
 שְׁבִפְסַח שְׁנֵי הוּא הָעֵנִין
 דִּאֲתֵּהֶפְכָּא, כִּי הַכוּנָה
 לֵאמֹר הַפְּסַח לַפְחוֹת בְּפִרְטִים מְסוּיָמִים,
 בְּנוֹגַע לַמִּדּוֹת שְׁנֵי הַבְּרָרוֹ
 בְּיָמִים שְׁלִפְנֵי פְסַח שְׁנֵי,
 כָּכָר יֵצֵא מִהֲרַע - אֲתֵּהֶפְכָּא.
 וְהִנֵּה⁷⁷ הַטַּעַם עַל זֶה
 שִׁיִּצִּיאַת מִצְרִים הִיא בְּאֶפֶן
 דִּאֲתֵּהֶפְכָּא תוך בריחה והתרחקות
 מִהֲרַע שְׁנֵי בְּתַקְפוֹ, וּסְפִירַת
 הָעֹמֶר הִיא בְּאֶפֶן דִּאֲתֵּהֶפְכָּא
 שֶׁל הָרַע בְּטוֹב, הוּא, כִּי יִצִּיאַת
 מִצְרִים הִיא הִתְהַמְּדָה
 אֲתֵּהֶפְכָּא דְּלֵעִילָא הַתְּעוֹרֵרוֹת
 מִלְּמַעְלָה שֶׁל הַתְּגָלוֹת אוֹר אֲלוֹקִי
 שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם וְגַאֲלָם לְמִדּוֹת מִצַּב
 הַנְּחֻת, וְהַגְּלוּי הַנִּמְשָׁךְ
 מִלְּמַעְלָה (שֶׁלֹּא עַל-יְדֵי
 עֲבֹדַת הָאָדָם בּוֹיֶכֶן וּבִיּוֹר
 נִפְשׁוֹ) אֵינּוּ נִמְשָׁךְ וְאֵינּוּ חוֹדֵר
 בְּפִנְיָמִיּוֹת נִפְשׁ הָאָדָם כָּל כָּךְ,
 וּסְפִירַת הָעֹמֶר הִיא עֲבֹדַת
 הָאָדָם, אֲתֵּהֶפְכָּא דְּלִתְמָא
 הַתְּעוֹרֵרוֹת מִלְּמַטָּה, וְהַגְּלוּי שֶׁל
 הָאוֹר הָאֲלוֹקִי הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה
 עַל-יְדֵי עֲבֹדַת הָאָדָם שׂוֹיֶכֶן
 אֶת עֲצָמוֹ וְהַפֵּךְ לְכֹלִי רֵאוּי לַחֲכִיל
 וּלְקִלוֹט אֶת הָאוֹר [אֲתֵּהֶפְכָּא
 דְּלֵעִילָא שֶׁלֹּא בָּאָה רַק מִלְּמַעְלָה
 אֵלָּא שְׁעַל-יְדֵי אֲתֵּהֶפְכָּא
 דְּלִתְמָא] הוּא בְּפִנְיָמִיּוֹת
 וְהַתְּגָלוֹת מִלְּמַעְלָה חוֹדֵר בְּתוֹךְ
 נִפְשׁ הָאָדָם וְנִקְלָטָה בָּהּ בְּצוּרָה
 פִּנְיָמִית. וּמַעְלָה זֶה שֶׁל עֲבֹדַת הָאָדָם הִיא לְמִדּוֹת שְׁמִצָּה שְׁנֵי יֵשׁ מַעְלָה
 דּוּקָא בְּאוֹר שְׁבָא מִלְּמַעְלָה וְלֹא נִגְרַם עַל יְדֵי עֲבֹדַת הָאָדָם וְאֵינּוּ נִמְשָׁךְ
 וְחוֹדֵר בְּפִנְיָמִיּוֹת, כִּי שְׁהוֹךְ וּמִבְּאָר - וְהִגָּם שְׁהַגְּלוּי שְׁבָא

(73 פסחים זח, א. 74) כ"ה הלשון באוה"ת שם. וראה לקמן בסוף הסעיף. (75) תו"כ, הובא בפרש"י עה"פ פרשתנו (קדושים) כ, כו. 76) לקו"ת ואתחנן ט, ד. ועוד. 77) בהבא לקמן ראה לקו"ת ויקרא ג, א. וראה גם לקו"ת שו"ש כד, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקדוש ברוך הוא
את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, כשבקש
ליתן התורה ביטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים
והעליונים ירדו לתחתונים ואני המתחיל שנאמר וירד ה' על הר סיני
וכתיב ואל משה אמר עלה אל ה',
הוי' הרי כל אשר חפץ ה' עשה
בשמים ובארץ וגו', וכמבואר
בחסידות שזה החידוש העיקרי של
מתן תורה, היינו חיבור עליונים
ותחתונים כך שהקדושה האלוהית
העליונה תחדור בנבראים התחתונים
בצורה פנימית) **שְׁהוּא** הגילוי
שנמשך על ידי עבודתם של האבות
קודם מתן תורה הוא **לְמִטָּה יוֹתֵר**
מבחינת הדרגה האלוהית הנמשכת
מִהַגְלוֹי שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי
הָעֲבוּדָה של בני ישראל **לְאַחֲרֵי**
מִתֵּן תּוֹרָה (אף שגם **הַגְלוֹי**
שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי אֲתַעֲרוּתָא
דְּלִתְמָא עֲכָשׁוּ הוא **לְמִטָּה**
בדרגה **מִהַגְלוֹי הַנִּמְשָׁךְ**
מִלְמַעְלָה מִצַּד עֲצֻמוֹ, בכל
זאת ההבדל והפער בין לפני מתן
תורה לאחר מתן תורה הוא גדול
(יותר). **וְזֶהוּ שְׁחֹדֵשׁ אֵינִי נִקְרָא**
בְּשֵׁם זֵיו כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל לְפִי
שְׁבֹו נִוְלָדוֹ זְיוֹתָנִי עוֹלָם⁸²
הֵם הָאֲבוֹת⁸³ שהאירו את העולם
ביוום, **שְׁהַמְצוּת שְׁלֵהֶם**
רִיחוֹת הָיוּ⁸⁴ כדברי חכמינו ז"ל
על הפסוק "לריח שמניך טובים שמן
תורק שמך" - כל המצוות שעשו
לפניך האבות ריחות היו, אבל אנו
שמן תורק שמך" ומוסבר בחסידות
שבכך נרמז החידוש של מתן תורה שמעשי האבות לא החדירו קדושה
בחפצים הגשמיים שאיתם באו במגע, כמו ריח שהולך ומתנדף. ואילו
מעשי המצוות שלאחר מתן תורה נמשלו לשמן שמפעפע ומותר רושם,
מִפְּלִמְקוֹם, בְּנוֹגַע לְאָדָם, הַגְלוֹי הַבָּא מִלְמַעְלָה נִרְגָּשׁ
(בְּעֵקֶר) רַק בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְאֵינוֹ נִרְגָּשׁ וחודר **בְּנֶפֶשׁ**
הַבְּהִמִית בצורה פנימית, וְלִכֵּן הָעֲבוּדָה שְׁעַל-יְדֵי גְלוֹי זֶה

מִלְמַעְלָה הוּא נַעֲלָה יוֹתֵר מִהַגְלוֹי
שְׁנִמְשָׁךְ ונגרם **עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם [כִּי הַנִּבְרָא בְּעֲבוּדָתוֹ**
יָכוֹל לְהִגִּיעַ ולעבור ולגרום המשכה והתעוררות **רַק עַד שְׁרָשׁוֹ**⁷⁸
של הנברא ולא למעלה מזה], **דְּכִמּוֹ כֵּן הַהִבְדֵּל הוּא גַם בְּנוֹגַע**
לִיצִיאת מִצְרִים וּסְפִירַת הָעֵמֶר, שְׁהִיָּה
בִּיצִיאת מִצְרִים הוּא הַתְּגִלּוֹת
בדרך "אתערותא דלעילא" מלמעלה
שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים הַקֶּבֶ"ה בְּכַבּוּדוֹ
וּבְעֲצֻמוֹ⁷⁹, ומבחינת הדרגה
באלוהות שבאה לידי גילוי הרי זו
הדרגה הכי נעלית, הקדוש-ברוך-
הוא בעצמו. **וְחֹדֵשׁ אֵינִי שְׁבֹו**
מודגשת עבודת האדם **נִקְרָא**
בְּשֵׁם חֹדֵשׁ זֵיו⁸⁰ **כִּי הַגְלוֹי**
שְׁנִמְשָׁךְ בְּחֹדֵשׁ זֶה הוּא
הָאָרָה מוּעֲטַת בְּלִבָּד ודרגה
נמוכה בהרבה מאשר "הקדוש-
ברוך-הוא בכבודו ובעצמו". **וְיֵשׁ**
לּוֹמֵר, דְּנוֹסָף לְזֶה שְׁהִיָּה
שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי עֲבוּדַת
הָאָדָם הוּא לְמִטָּה בדרגה
מִהַגְלוֹי שְׁנִמְשָׁךְ בְּדֶרֶךְ
אֲתַעֲרוּתָא דְּלַעֲיָלָא מִצַּד
עֲצֻמָּה כפי שהיה ביציאת מצרים,
הִרִי בְּנוֹגַע לְגְלוֹי שְׁנִמְשָׁךְ
עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּסְפִירַת
הָעֵמֶר הוּא עוֹד יוֹתֵר וְכֵן
ההבדל והפער בין הגילוי שנמשך
מלמעלה לגילוי שנמשך על ידי
עבודת האדם יותר גדולים מאשר
בדרך כלל. **כִּי כִּיֵּן שְׁהָעֲבוּדָה**
דְּסְפִירַת הָעֵמֶר הִיא (הַקֶּבֶ"ה
וְקִדְּשׁוֹ מִתֵּן תּוֹרָה, לִכֵּן, הַגְלוֹי שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
דְּסְפִירַת הָעֵמֶר הוּא דְּגָמַת הַגְלוֹי שְׁעַל-יְדֵי עֲבוּדַת
הָאֲבוֹת לְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה (כְּשִׁהִיָּתָה הַגְזֵרָה וְהַמְחָצָה בֵּין
עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים⁸¹ ובלשון המדרש: "כל אשר חפץ ה' עשה וגו'
אמר דוד אף-על-פי שגזר הקדוש-ברוך-הוא השמים שמים לה' והארץ
נתן לבני אדם, משל למה הדבר דומה למלך שגזר ואמר בני רומי לא

(78) כידוע הראי' על זה ממעין עין עיטם (יומא לא, א. סה"מ ה'תש"ג ע' 23. ובכ"מ). (79) הגש"פ פייסקא "מצה זו", מפסחים קטז, ב. שם פייסקא "וירציאנו". (80) מלכים-א ו, א. ר"ה ב, ב. (81) ראה נחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד. (82) ר"ה יא, א. (83) ולהעיר מזה שאייר הוא ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל (מא"א א, פד. בית שמואל לשו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו). (84) שהש"ר פ"א, ג (א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 שְׁהִמְשַׁכְתּוּ בְּאֶדָם וּבְעוֹלָם הוּא בְּבַחֲנֵינָה פְּנִימִיּוֹת כַּמְבוּאָר
43 לַעֲלִיל.
44 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאָר מַה שֶּׁכָּתַב רַש"י⁸⁶ דְּזֶה שְׁחָדֵשׁ אִיר
45 נִקְרָא בְּשֵׁם זִיו לְפִי שְׁבוּ נולְדוֹ זִיוֹתָנִי עוֹלָם (אָף)
46 שֶׁהָאָבוֹת נולְדוֹ בְּנִיסָן⁸⁷ וְלֹא
47 באִיר, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל)
48 כִּי כְּשֶׁנִּתְחַדֵּשׁ אִיר נולְדוֹ
49 כָּבֵד בְּנִיסָן הֵינּוּ שְׁחָדֵשׁ אִיר
50 הוּא הַחֹדֶשׁ שֶׁבוּ הָאָבוֹת כִּבְר הָיוּ
51 קִיָּמִים לֵאחֹר שְׁנוֹלְדוֹ בַּחֹדֶשׁ
52 שֶׁלִּפְנֵי, דְּצָרִיף לְהִבִּין, הָרִי זֶה
53 שֶׁבְּחָדֵשׁ אִיר הָיוּ הָאָבוֹת
54 זִיוֹתָנִי עוֹלָם קִיָּמִים הוּא רַק
55 תּוֹצְאָה מִזֶּה שְׁנוֹלְדוֹ בְּחָדֵשׁ
56 נִיסָן וְאִין זֶה דְּבַר שֶׁנִּפְעַל בְּאִיר,
57 וְלִמָּה נִקְרָא אִיר בְּשֵׁם זִיו⁸⁸
58 וְהִי אִם כֵּן הִיא רְאוּיָה לְקַרְוֹ לַחֹדֶשׁ
59 נִיסָן בְּשֵׁם זֶה?
60 וְיֵשׁ לִזְמַר הַבְּאוּר בְּזֶה,
61 דְּעֲנִינֵנוּ שֶׁל הַזִּיו, הַגְּלוּי
62 שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי עֲבוּדָה,
63 הוּא שְׂאִיר בְּעוֹלָם
64 בְּפְנִימִיּוֹת וּבִהְתִּישְׁבוֹת,
65 כַּמְבוּאָר לַעֲלִיל שׁוֹז הַמַּעֲלָה שֶׁל הָאוּר
66 שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי אֶתְהַפְּכָא וְהַגְּלוּי
67 דְּהָאָבוֹת (זִיוֹתָנִי עוֹלָם)
68 בְּפְנִימִיּוֹת וּבִהְתִּישְׁבוֹת
69 בְּעוֹלָם הִיא בְּחָדֵשׁ לְאַחֲרֵי
70 שְׁנוֹלְדוֹ, כְּשֶׁנִּתְחַדֵּשׁ אִיר
71 נולְדוֹ כָּבֵד וְאִילוּ בְּנִיסָן הָרִי
72 לַמּוֹת שֶׁאֵין לַמַּעֲשֵׂה נולְדוֹ בּוֹ,
73 הַגְּלוּי הוּא הַזִּיו וְהַהֲאָרָה שֶׁלֹּא
74 עֲדִין לֹא בָּאוּ וְחָדְרוּ בְּעוֹלָם בַּצוּרָה
75 פְּנִימִית.
76 (יֵא) וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
77 הַחֲלוּק בֵּין הַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁךְ
78 עַל-יְדֵי עֲבוּדָה הַצִּדִּיקִים
79 לַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי

1 הִיא רַק אֶתְהַפְּכָא וְאִין בְּכוּחָה לַפְּעוּל בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שִׁנּוּי מוֹהוּתִי
2 וְלַחֲפוּךְ אוֹתָה לְטוֹב. וְעַל-יְדֵי עֲבוּדָה הָאָדָם מַצֵּד עֲצֻמוֹ בְּדֶרֶךְ
3 "אֶתְעוֹרֶתָא דְּלֵתָא", וּבְכַפְרֵט עַל-יְדֵי הַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי
4 הַעֲבוּדָה שֶׁאֵינָם הוּא נִמּוּךְ בְּדֶרֶגְתּוֹ לַעֲוֹנוֹת הַגְּלוּי שֶׁבֹא מִלְּמַעְלָה אֲבָל
5 הוּא חֹדֶר בְּפְנִימִיּוֹת, נַעֲשֶׂה
6 הַבְּרוּר דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
7 וְהַפִּיכָתָה לְקִדְשָׁה, אֶתְהַפְּכָא
8 שֶׁל הָרַע לְטוֹב וְהַחֲשׁוֹךְ לְאוֹר.
9 (י"ד) וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁהוּא
10 בְּנוֹגֵעַ לַגְּלוּי שֶׁל הָאוּר הָאֱלוּקִי
11 שְׁמִיבִיא וְגוֹרֵם לְאֶתְהַפְּכָא
12 וְלֵאֲתִהַפְּכָא בַּעֲבוּרָת הָאָדָם,
13 שֶׁהַמַּעֲלָה בַּגְּלוּי שְׁמִיבִיא
14 לְאֶתְהַפְּכָא אֲצֵל הָאָדָם הִיא
15 שֶׁהוּא גְלוּי אוֹר אֱלוּקִי נַעֲלָה
16 יוֹתֵר בְּדֶרֶגְתּוֹ, וְהַמַּעֲלָה בַּגְּלוּי
17 שְׁמִיבִיא לְאֶתְהַפְּכָא אֲצֵל הָאָדָם
18 הִיא שְׁנִמְשָׁךְ וְחֹדֶר וּמִשְׁפִּיעַ
19 בְּפְנִימִיּוֹת בְּאֶדָם [שֶׁלֹּכַן] הוּא
20 דְּבַר הַמַּתְקִינִים⁸⁵ וְלֹא חוּלָף-
21 עוֹבֵר כְּמוֹ "אֶתְעוֹרֶתָא דְּלַעֲלִיל"
22 שֶׁאֵינָה נִקְלָטת בְּאָדָם בַּצוּרָה פְּנִימִית
23 וְאֵינָה מַתְקִימָת אֲלֵא נַעֲלָמָה
24 בְּמַהֲרִית, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
25 בַּגְּלוּי שֶׁל הָאוּר הָאֱלוּקִי שְׁנִמְשָׁךְ
26 מִלְּמַעְלָה עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה
27 דְּאֶתְהַפְּכָא וְאֶתְהַפְּכָא אֲצֵל
28 הָאָדָם, דְּמַעֲלָת הַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁךְ
29 מִלְּמַעְלָה עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה
30 דְּאֶתְהַפְּכָא מַצֵּד הָאָדָם הִיא שׁוֹז
31 גְלוּי נַעֲלָה בְּיוֹתֵר מְדֻרְגָּה גְבוּחָה
32 יוֹתֵר מֵאִשְׁרֵי הָאוּר שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי
33 הַעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ אֶתְהַפְּכָא [וְכַנ"ל]
34 סְעִיף ח שֶׁהָאוּר שְׁנִמְשָׁךְ
35 עַל-יְדֵי אֶתְהַפְּכָא הוּא
36 כְּכוּלָּהוּ עֲלִמִין בְּשׁוּה, אוֹר
37 שֶׁלְּמַעְלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת
38 וְלֹכֵן אֵינְנוּ מוֹתָאם לְכָל עוֹלָם לְפִי
39 מְדֻרְגָּתוֹ, וְנַמְעֲלָת הַגְּלוּי שֶׁל
40 הָאוּר הָאֱלוּקִי שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי
41 הַעֲבוּדָה דְּאֶתְהַפְּכָא הִיא

(85) ראה לקו"ת ויקרא שם ב, ג. 86) ד"ה שנולדו – ר"ה יא, א. 87) ר"ה שם. 88) ולהעיר מירח שבו נולד משה (מגילה יג, ב), שהגאולה היא בהחודש שבו נולד (אדר) ולא בהחודש שלאחריו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עבודת התשובה, דבנוגע לדרגת הגלוי של האור האלוני -
 - 2 הגלוי שנמשך על-ידי עבודת התשובה הוא נעלה יותר,
 - 3 אכל ההמשכה למטה בעולם (בפנימיות ובהתישבות)
 - 4 היא על-ידי עבודת הצדיקים וכמבואר לעיל שמתעם זה דווקא
 - 5 עבודת הצדיקים משלימה את כוונת
 - 6 הבריאה לעשות לקדוש-ברוך-הוא
 - 7 דירה בעולמות התחתונים. וְהַעֲנִין
 - 8 הוא, דכיון שענין התשובה
 - 9 הוא שהאדם יוצא
 - 10 מהמציאות שלו ונוקט בצעד
 - 11 שסותר ומבטל את גדרי המציאות
 - 12 בהם היה חי עד שעשה תשובה,
 - 13 לכן על-ידי התשובה הוא
 - 14 המשכת עצמות אור אין-
 - 15 סוף של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 - 16 שלמעלה מגדר מציאות שכן
 - 17 כדי לברוא עולמות ונבראים
 - 18 מוגדרים ומוגבלים בגדרי המציאות
 - 19 צריך להיות צמצום והסתר של האור
 - 20 האלוני כי עצמות האור לא מוגדרת
 - 21 בשום הגדרה. דהאור שנמשך
 - 22 על-ידי עבודת הצדיקים
 - 23 הוא אור נמוך יחסית כי הוא אור
 - 24 שבגדר גלוי ונועד להתגלות
 - 25 ולהאיר בתוך גדרי המציאות. וגם
 - 26 כשהעבודה שלהם היא
 - 27 כבטול, היינו מתוך יציאה
 - 28 (מסוימת) מגדרי המציאות שלהם
 - 29 דההמשכה שעל-ידי עבודה
 - 30 זו היא המשכה נעלית יותר,
 - 31 מאשר ההמשכה וההתגלות
 - 32 שהצדיקים גורמים באמצעות לימוד
 - 33 התורה וקיום המצוות כשלעצמם
 - 34 מכל-מקום היא גם ההמשכה
 - 35 שעל ידי הגלוי היא מאור עליון כזה
 - 36 שמלכתחילה היא המשכה בגדר
 - 37 גלוי ונועדה להתגלות. וְהוּ
 - 38 ויספו עניים בהו', דעל-ידי
 - 39 הענייה והבטול של
 - 40 הצדיקים נמשך תוספת אור
 - 41 בהו', לפי שההמשכה היא מאור אין-סוף שלמעלה הוא יודע את המעלות
- מְהוּי', שמבחינת הדרגה הוא אור עליון נעלה מאד אָכַל מִכָּל-
מָקוֹם גַּם הַמִּשְׁכָּה זֶה הִיא בְּגֵדָר גָּלוּי [וְכַפֵּ"ל סְעִיף ג'
דִּישׁ לומר שְׁעָנִין וְיִסְפּוּ עֲנָוִים בְּהוּי' הוּא הַמִּשְׁכָּה בְּחִינַת
גְּדֻלְתִּי שְׁלֹמֶעֱלָה מְגֻדְלָתְכֶם, דְּעָנִין הַגְּדֻלָּה (גַּם בְּחִינַת
גְּדֻלְתִּי גְדוּלְתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא) שִׁיף לְהַתְפַּשְׁטוֹת וְגָלוּי
וְאֵין זֶה הַתְּגִלּוֹת מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
בְּעֶצְמוֹ, וְעֲנִינָה שֶׁל
הַהִמְשָׁכָה הוּא שְׁעַל-יָדָהּ
יְתוֹסֵף בְּגָלוּי דְּהוּי' (וְיִסְפּוּ
גו', בְּהוּי'). וְהַמִּשְׁכָּה בְּחִינַת
קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל, כְּמִבּוֹאָר לְעִיל
שְׁעָנִין הַקְדוּשָׁה ("קְדוּשִׁים תְּהִי")
נִעְלָה מִעָנִין הַגְּדוּלָּה (כִּי קְדוּשָׁה הוּא
מִלְשׁוֹן הַבְּדֻלָּה וְגְדוּלָּה עֲנִינָה גִילוּי)
הַעֲצָם שֶׁמְבַדֵּל מִגָּלוּי, הוּא
עַל-יְדֵי עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה
שֶׁמִּגַּעַת עַד עֲצֻמּוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא ו"בְּמָקוֹם שְׁבַעֲלִי תְּשׁוּבָה
עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים יִכּוּלִים
לַעֲמוּד".
וְיֵשׁ לְבָאָר זֶה מְדוּעַ בִּאֲמַת
הַעֲנוּוָה וְהַבִּיטוּל שֶׁל הַצְדִּיקִים לֹא
נִחְשַׁבְתָּ יִצִּיאה מִגְּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת כְּמוֹ
עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה וְאִינָה מְסוּגֶלֶת
לַגְּלוּת וְלִהְיוֹת אֹר עֲלִיָּן כְּמוֹ זֶה
שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה?
עַל-פִּי הַיְדוּעֶה⁸⁹ דְּעָנִין
הַעֲנִינָה הוּא (לֹא שְׂאִינִי יוֹדֵעַ
אֵת הַמַּעֲלֹת שֶׁלֹּא אֵלָּא)
שֶׁהֵגַם שְׂיֹדֵעַ אֵת הַמַּעֲלֹת
שֶׁלֹּא, מִכָּל-מָקוֹם אִינִי
מִחְזִיק טוֹבָה לְעֶצְמִי וְהִכְרַת
הַמַּעֲלֹת לֹא גּוֹרֶמֶת לוֹ תְּחוּשָׁה שֶׁל
יִשׁוּת וְגִאוּוֹה מִפְּנֵי שְׂיֹדֵעַ
שֶׁהַמַּעֲלֹת שִׁישׁ לוֹ נִתְּנוּ לוֹ
מִלְּמַעְלָה וְלֹא מִכּוּחוֹ כִּי שֶׁאֵין לוֹ
בְּמֵה לְהַתְּגַאוּת. וְכִיּוֹן שֶׁהַבְּטוּל
דְּעָנִינָה בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר אִינָה
שׂוֹלֶלֶת אֵת מִצִּיאוֹתוֹ (שְׁהִי)
שֶׁלֹּא וְהַחֲלֵט כֵּן מְכִיר בְּחִיבּוּתוֹ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העצמית) אֵלָא שְׂמִינְיָאָתוּ הִיא לֹא מִצַּד עֲצָמוּ
2 וְרַק מִצַּד הָאֱלֻקוֹת וְלֹכֵן לַמַּעֲשֶׂה הוּא עֲנִי וְלֹא מִתְגַּאֵה אֲבָל הָעֲנוּוָה
3 הוּזוּ לֹא מִהוּוֹה בִּיטוּל מוּחַלֵּט שֶׁל גִּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת שֶׁלֹּא לִכְן גַּם
4 הַתְּמַשְׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֻקִּי הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה שְׁעַל-יָדֵי הַבִּטּוּל
5 דְּעֲנוּוָה הִיא גְּלוּי בְּעוֹלָם
6 (מִצִּיאוֹת מוּגֵדֶרֶת), אֵלָא
7 שֶׁהִגְלוּי בְּעוֹלָם הוּא נַעֲלָה
8 יוֹתֵר מִגְּלוּי וְהַמִּשְׁכָּה שֶׁעַל יָדֵי
9 עֲבוּדַת הָאָדָם בְּכָלֵל, וְהָעֲנוּוָה פּוֹעֶלֶת
10 שִׁיחִיה גִּילּוּי בְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוּא
11 מִצַּד שְׂרָשׁוֹ, בְּחִינַת גְּדֻלָּתוֹ.
12 וּבִכְדֵי לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת
13 קְדוּשָׁת יִשְׂרָאֵל שְׂמִכְבֵּדֵל
14 מִגְּלוּי, כֹּאמֹר שְׁקֻדּוּשָׁה הִיא לִשׁוֹן
15 הַבְּרִילָה וְהַפְּרָשָׁה הוּא עַל-יָדֵי
16 הַבִּטּוּל דְּאִיבּוּנִי אָדָם, הֵם
17 בְּעַלִּי הַתְּשׁוּבָה שֶׁהִבִּטּוּל שֶׁלָּהֶם
18 נַעֲלָה בְּהִרְבֵּה מִהִבִּטּוּל וְהָעֲנוּוָה שֶׁל
19 הַצִּדִּיקִים דְּעַל-יָדֵי הַהֲרָגָשׁ
20 שֶׁהוּא אִיבּוּן, שְׂאִין בּוֹ שׁוֹם
21 מַעְלָה⁹⁰, הוּא בְּטָל
22 מִמִּצִּיאוֹתוֹ בְּשׁוּנָה מִהַצִּדִּיקִים
23 שֶׁגַּם לֵאחֲרֵי הִבִּטּוּל וְהָעֲנוּוָה נִשְׁאָרִים
24 בְּגִדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי,
25 וְעַל-יָדֵיהֶּ נִמְשָׁךְ בְּחִינַת
26 קְדוּשָׁת יִשְׂרָאֵל, עֲנִיין הַקְּדוּשָׁה
27 שֶׁלְּמַעְלָה מִעֲנִיין הַגְּדוּלָּה.
28 (יב) וְהִנֵּה כָּל זֶה הָאִמּוֹר לַעֲלִי
29 לִגְבִי מַעֲלָתָם שֶׁל בְּעַלִּי תְּשׁוּבָה עַל
30 צִדִּיקִים הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַמְשָׁכָה
31 עֲצָמָה שְׁבַעֲלִי הַתְּשׁוּבָה מִמִּשְׁכִּים
32 דְּרִגָּה גְּבוּהָה יוֹתֵר ("קְדוּשָׁה"
33 שֶׁלְּמַעְלָה מִ"גְּדוּלָּה"). אֲבָל בִּכְדֵי
34 שִׁיחִיָּה הִגְלוּי בְּעוֹלָם, וְיִהְיֶה
35 אֵת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן וְהַנְּחֹת לְהִיּוֹת
36 דִּירָה לְקְדוּשָׁת בְּרוּךְ-הוּא, מְקוֹם
37 רֹאֵי לְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה
38 בְּתַחְתּוֹנִים, הוּא דוּקָא עַל-
39 יָדֵי עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים⁹¹. כִּי עֲנִיין דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים הוּא
40 שִׁיחִיָּה גְּלוּי אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמִצִּיאוֹתוֹ, וְלֹא
- 41 שֶׁהוֹלֵם יִתְבַטֵּל מִגִּדְרֵי מִצִּיאוֹתוֹ כִּי אִם הַמִּצִּיאוֹת מִתְבַטֵּלִת שׁוֹב אֵין זֶה
42 "תַּחְתּוֹנִים" וְכִינֵן שְׁעֲנִיין הַתְּשׁוּבָה הוּא שְׂיֻצָּא מִמִּצִּיאוֹתוֹ
43 וְגִדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת נִפְרָצִים וּמִתְבַטֵּלִים [נִוָּסָף לְבִטּוּל הַמִּצִּיאוֹת שְׁלֹו,
44 כִּנֵּ"ל שֶׁהָעֲנוּוָה שֶׁל הַצִּדִּיקִים הִיא בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת, וְאִילוּ הִבִּטּוּל
45 שֶׁל בְּעַלִּי הַתְּשׁוּבָה הוּא בִּיטּוּל שֶׁל
46 גִּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת], לִכְן הָעֲנִיין
47 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים הוּא עַל-
48 יָדֵי עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים. וְזֶהוּ
49 הָעֲנִיין הַפְּנִימִי שֶׁל הַפִּירוּשׁ הַנוֹסֵף
50 בְּבִקְשָׁה מִי יִתְנַף כָּאֵחַ לִי -
51 כְּיוֹסֵף לְבִנְיָמִין (שֶׁהִיא בִּקְשָׁה
52 בְּעֵלֶת תּוֹכֵן שׁוּנָה מִהַבְּקָשָׁה
53 שֶׁהַקְּדוּשָׁת בְּרוּךְ-הוּא יִתְקַרֵּב וְיִהְיֶה
54 לָנוּ כֹּאֵחַ כְּיוֹסֵף לְאִחִיו, כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר
55 לַעֲלִי), דְּהִגָּם שֶׁהַבְּקָשָׁה הִיא
56 שֶׁהַבְּקָשָׁה יִהְיֶה לָנוּ כָּאֵחַ,
57 אֵף שֶׁהִנְהַגְתִּינוּ הִיָּתָה שְׁלֹא
58 כְּרֹאֵי וְאֵם כֵּן הִדְבֵּר דּוּמָה לִיחֹס
59 שְׁבִין יוֹסֵף לְאִחִיו וְלֹא לִיחֹס שֶׁלֹּו עִם
60 בְּנִימִין שֶׁלֹא חָטָא כְּלָפִי, מִכָּל-
61 מְקוֹם מִבְּקָשִׁים שִׁיחִיָּה
62 כְּיוֹסֵף לְבִנְיָמִין, דִּישׁ לֹאמֹר,
63 שְׁבֹזָה מְרֻמָּז, שְׁתּוֹכֵן הַבְּקָשָׁה
64 כּוֹלֵל גַּם עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
65 לְמִדּוֹת שֶׁהִיא מִתּוֹךְ בִּיטּוּל גִּדְרֵי
66 הַמִּצִּיאוֹת תִּהְיֶה בְּאִפֶּן שֶׁהִגְלוּי
67 שְׁעַל-יָדֵי הַתְּשׁוּבָה
68 (שְׁלְּמַעְלָה מִגִּדְרֵי מִצִּיאוֹת)
69 יִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם בְּהִתְיַשְׁבוּת
70 וְיִחְדּוֹר בְּפִנְיָמוּת, בְּדִוּיק כְּמוֹ
71 מַעֲלַת הַצִּדִּיקִים, כְּיוֹסֵף
72 לְבִנְיָמִין. וְזֶהוּ גַּם הַקָּשָׁר
73 דְּשִׁנֵּי הַפְּרוּשִׁים הָאִמּוֹרִים לַעֲלִי
74 בְּמִי יִתְנַף כָּאֵחַ לִי, שְׁקָאֵי
75 עַל צִדִּיקִים וְשְׁקָאֵי עַל
76 'בְּעַלִּי תְּשׁוּבָה' (כִּנֵּ"ל סְעִיף
77 ד' שֶׁם נִתְבָּאֵר כִּי בְּעֵצֶם הַבְּקָשָׁה "מִי
78 יִתְנַף כֹּאֵחַ לִי" וְלֹא רַק הַהִמְשָׁךְ
79 "אִמְצָאךָ בְּחוּץ" מִתִּיחַסֶּת גַּם לְבַעֲלִי תְּשׁוּבָה), שִׁיחִיָּה הַחֲבֹרָה
80 וְהַתְּפִלָּה דְּשִׁנֵּי הָעֲנִינִים זֶה עִם זֶה, וְלִמְעַשֶׂה הִיחֹס וְהַתְּקַרְבוּת

90) שֶׁלֹּכֵן הָאִבּוּן תֹּאב לְכָל דְּבַר (פִּרְשִׁי עַה"פ רֹאֵה טו, ד. תְּצֹא כִד, יד. וּבִכ"מ) כִּי אֵין לוֹ שׁוֹם דְּבַר. 91) רֹאֵה גַם לַעֲלִי ס"ח. אֲלֵא שֶׁשֶׁם מְדוּבָר בְּבַע"ת שֶׁהוּא בְּמִדְרִיגָה נְמוּכָה שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא רַק בְּאוּפֵן דֹּאֲתַכְפִּיא - וְהַטַּעַם שֶׁעִי"ז לֹא נִשְׁלֵם הָעֲנִיין דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים כִּי אֵינוֹ כְּלִי לְאֱלֻקוֹת; וְכֹאֵן מְדוּבָר בְּבַע"ת שֶׁהוּא בְּמִדְרִיגָה נְעִלִית - וְהַטַּעַם שֶׁאֵינוֹ מִשְׁלִים הָעֲנִיין דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים הוּא לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִעֲנִיין הַמִּצִּיאוֹת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שלנו אל הקדוש-ברוך הוא יכללו את שתי המעלות גם מעלת הצדיקים
2 שהיא עבודה שבאמצעותה האור האלוקי חודר בפנימיות ובא
3 בהתיישבות ולכן בדרך זו נשלמת הכוונה של "דירה בתחתונים" וגם
4 מעלת הבעלי-תשובה שבאמצעותה נמשך אור אלוקי יותר נעלה.
- 5 (יג) וְזֶהוּ קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ כִּי
6 קְדוּשׁ אָנִי, קְדָשְׁתִּי לְמַעַל
7 מִקְדָּשְׁתְּכֶם, וּמִבְּאֵר בְּלִקְוֵי
8 תוֹרָה דְּקְדָשְׁתִּי שְׁלֹמֶעֱלָה
9 מִקְדָּשְׁתְּכֶם נִמְשַׁכֶּת שְׁלֹא
10 עַל-יְדֵי אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא כִּי
11 הַקְדוּשָׁה הָעֲלִינָה הִיא דְּרַגְגָּה כָּל כַּךְ
12 גְּבוּהָה שֶׁ"אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא" לֹא
13 מַגַּעַת לִשְׁם, הֵגֶם שֶׁהִיא נִמְשַׁכֶּת
14 עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁגַּם
15 הִיא עֲבוּדַת הָאָדָם, כִּי עֲנִין
16 עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה הוּא שְׂאִינוּ
17 מְצִיאוֹת אֵלָּא יוֹצֵא מֵהַגְדִּירִים
18 וְהַגְבּוּלוֹת שֶׁל מְצִיאוֹת, וּבְמִילָא
19 אֵין זֶה עֲנִין שֶׁל אֲתַעְרוּתָא
20 דְּלִתְמָא כִּינן שְׁאִינָה נִמְשַׁכֶּת עַל
21 יְדֵי עֲבוּדָה שְׁכּוּפָה לְגִדְרֵי ה'מִטָּה'.
- 1 וְזֶהוּ מָה שֶׁמְקַדִּים בְּמִדְרָשׁ עַל פְּסוּק זֶה אֵת הָעֲנִין דְּגִדְלָתִי
2 שְׁלֹמֶעֱלָה מִגְדָּלְתְּכֶם (אָף שְׂאִין זֶה שִׁיף לְכַאוּרָה לְפָסוּק
3 זֶה), לְחַדֵּשׁ וּלְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּכֻמּוֹ שְׁגִדְלָתִי, אָף שֶׁהִיא לְמַעַלָּה
4 מִגְדָּלְתְּכֶם, הִיא עֲנִין הַגְּלוּי כַּמְבוּאָר לְעִיל שֶׁהַגְּדוּלָּה הִיא מִידַת
5 הַחֹסֶד שְׁעִינָה גִּילּוּי וְהַתְּפַשּׁוּת
6 (וְשִׁיכָת לְמִטָּה), עַל-דֶּרֶךְ-זֶה
7 יִהְיֶה גַם בְּהַמְשָׁכָה דְּבַחֲנִית
8 קְדָשְׁתִּי, שְׁלֵמוֹת גּוּדֵל מַעֲלָתָה
9 וְהִיטָה לְמַעַלָּה מֵהַעוֹלָמוֹת שְׁתַּהֲיָה
10 בְּגִלּוּי בְּעוֹלָם (וְשִׁיחָה בְּזֶה
11 בְּרַב בְּכֹד גַּם הַמַּעַלָּה
12 דְּאֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא הֵינּוּ שִׁיחָד
13 עִם הִיטָה לְמַעַלָּה מֵהָעוֹלָם תְּבוּאָה
14 לְמִטָּה בְּהַתְּיָשׁוּבוֹת וּבְפִנִימִיּוֹת),
15 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תִּשְׁלַם הַפְּנוּנָה
16 דְּדִירָה בְּתַחְתּוֹנִים.
- 12 עַל-דֶּרֶךְ-זֶה יִהְיֶה גַם בְּהַמְשָׁכָה דְּבַחֲנִית קְדָשְׁתִּי, שְׁתַּהֲיָה בְּגִלּוּי בְּעוֹלָם
13 (וְשִׁיחָה בְּזֶה גַם הַמַּעַלָּה דְּאֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא), שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תִּשְׁלַם הַפְּנוּנָה
14 דְּדִירָה בְּתַחְתּוֹנִים.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה יוסף שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מה' אייר עם המצורף אליו המגבית שערך לטובת כולל
חב"ד אשר באה"ק ת"ו.

ואף שלדכוותי בודאי אין צורך בהבעת תודה וכו' וכו' בכל זה אביע ת"ח על גודל הקורת
רוח והנחת רוח שגרם לי בפרטיות, נוסף על גודל הענין והמצוה, אשר אף שנח"ר פרטי שלא בערך
הוא לענין המצוה שבדבר, עלי להביע רגשותי בהנוגע לי, ובפרט שדוקא ענינים טובים ומשמחים אין
מצוים כ"כ, שזהו עוד מגדיל היוקר כל מאורע כהאמור, ובפרט הנעשה באתערותא של הפועל עצמו
מבלי שיעוררוהו עד"ז.

וכיון שבאים אנו מחדש ניסן ונמצאים בחדש זיו, בו נולדו זיותני עולם, וידוע דבר הארז"ל,
שכשהימים האלו נזכרים (ה"ה גם) ונעשים, הנה יתוסף בכל ענינים הפרטים והכללים, בתכ"י, חירות
וגאולה להרבות זיו בעולם, זיו והארות מעשה אבותינו, וכמובא בתניא, שכל אבריהם ועשיותיהם רק
לרצון העליון לבדו כל ימיהם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך בריאות הנכונה.

בס"ד. משיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תנש"א.

תרגום מאידית

והשלימה (בפי כל ישראל) בשם "גאולה"⁷ (סתם)⁸ 21
[דוקא הגאולה האחרונה היא הגאולה האמיתית 22
והשלימה (בה"א הידיעה)], כיון שמלה זו (גאולה) 23
מבטאת את התוכן דגאולה האמיתית והשלימה. 24

ב. במלה "גאולה" רואים אנו דבר פלא: תיבת 25
"גאולה" היא אותן אותיות דתיבת "גולה" (גלות) 26
אלא בתוספת אל"ף! 27

וכדאיתא במדרש⁹ שבמלה "גולה" ("וגולה על 28
ראשה"¹⁰) ישנם שני פירושים: "תרין אמוראין, חד 29
אמר גולה (לשון גלות), וחד אמר גאולה". וידוע 30
הביאור בזה, ש"תוספת האל"ף שעל-ידו נעשה 31
מבחינת גולה בחינת גאולה"¹¹ קאי על האל"ף 32
ד"אלופו של עולם", ועל-ידי העבודה דבני ישראל 33
בגלות "להכניס" (להמשיך ולגלות) את האל"ף של 34
"אלופו של עולם" בגלות¹², נעשה מ"גולה" – 35
"גאולה". 36

ולכאורה אינו מובן: גאולה היא היפך הגמור 37
מגלות. ואם-כן, היתכן ש(תיבת) גאולה כוללת 38
בתוכה את תיבת "גולה" (גלות), ויתירה מזה: 39
גאולה מורכבת (ונעשית) דוקא מ(תיבת) גולה, עד 40
שרוב האותיות ד"גאולה" הינן בעצם "גולה"¹³, 41
וההוספה היא רק אות אל"ף יחידה; וגם ראש 42
התיבה¹⁴ (דגאולה) נשאר הגימל ד"גולה"?! 43

ג. ויש לומר הביאור בזה: 44
גאולה - אין פירושה, שעל-ידי היציאה מגלות 45
מזניחים את החיים, הפעולות והעולם שהיו (קודם) 46
בגלות. אדרבה: גאולה פירושה, שהמציאות 47

א. בקשר עם המדובר לאחרונה¹ אודות הגאולה 1
האמיתית והשלימה, שמחכים לה בכל יום, 2
ומקווים שתבוא בכל יום – כפסק-דין בהלכה 3
שהנודר שלא ישתה יין ביום שיבוא המשיח, אסור 4
לו לשתות יין לעולם² – ואודות הפעולות שצריך 5
כל יהודי לעשות כדי להביא את הגאולה – מתאים 6
להתעכב ולבאר את תוכן ענין הגאולה, ובזה יקל 7
להבין (מה צריך להיות תוכן) העבודה הנדרשת 8
בכדי להביא את הגאולה, וכיצד יש להתכונן למצב 9
הגאולה. 10

תוכנו של כל דבר, מתבטא בשמו³. כן הוא גם 11
בנוגע לגאולה – יכולים אנו לקבל מושג מתוכנה 12
על-ידי התבוננות בפירוש שמה – "גאולה". 13

ענין הגאולה מצויין בתורה בביטויים שונים. 14
החל מד' לשונות של גאולה⁴ בכתוב⁵: "והוצאתי, 15
והצלתי, וגאלתי ולקחתי", והלשון החמישי – 16
"והבאתי"⁶. ואף-על-פי שכוונת כל לשונות אלו 17
הוא התוכן הכללי דציאה מגלות, ישנו עילוי 18
בלשון "גאולה"; ויש לומר שבגלל מעלה זו, 19
נקראת (כל גאולה, ובמיוחד – גאולה האמיתית 20

(1) שיחות: כ"ח ניסן. ש"פ שמיני. ש"פ תזו"מ.

(2) רמב"ם הלי' נזירות פ"ד הי"א.

(3) ראה שעה"ה פ"א. וראה בארוכה בזה תשובות וביאורים
(קה"ת, תשל"ד) ס"א*. לקו"ש ח"ו ס"ע 35 ואילך, ובערות שם.
וש"נ.

(4) שהם גם ד' לשונות של גאולה העתידה (ראה ירושלמי
פסחים פ"י ה"א. ד"ה והי' אור הלבנה תרנ"ד. ד"ה לכן אמור
לבני' תרנ"ח. תרע"ח. וראה ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך
גאולה ס"ג, וש"נ). וראה גם בחי' וארא ו, ח.

(5) וארא ו, וי"ד.

(6) שם, ח.

(7) דאף שכל גאולה (גם גאולה פרטית שאינה "גאולה דגלות ..
אלא שיגאלנו מן הצרות כו") "שם גאולה עלה" (מגילה יז, ב
ובפרש"י) – הרי זה חידוש, ומובן (מזה גופא) שעיקר שם גאולה
הוא בנוגע ל"גאולה דגלות" (ששלימותה תהי' בגאולה האמיתית
והשלימה). וכפשטות דברי רבא בגמרא מגילה שם: גאולה
בשביעית .. מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה
בשביעית. ורק אח"כ מבאר, ש"מלחמה נמי אתחלתא דגאולה
היא".

(8) וכלשון ניגון (חב"ד) הידוע: זאָל שוין זיין די גאולה [כפי
שניגנו לפני שיחה זו]. ועוד לשונות וניגונים כיו"ב – ע"פ מנהג
ישראל.

(* אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א זצ"ל ס"ע רפח ואילך. המו"ל.

(9) ויק"ר ס"פ אמור (ספ"ל ב). שהש"ר פ"ד, ז. קה"ר רפ"ד.

(10) זכרי' ד, ב.

(11) לקו"ת בהעלותך לה, ג. וראה גם אוה"ת בא ע' רעג.
בהעלותך ס"ע תכנ ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תרל"ו
פקל"ד.

(12) שהרי "בכל מקום שגלו שכינה עמה .. גלו לבבל שכינה
עמה" (מגילה כט, א) – כפירוש הא' (במדרש שם) ב"גולה על
ראשה", ש"גלה לבבל וגלתה שכינה עמה", "דהיינו מה
שהאלקות הוא מוסתר והעולם נראה יש ודבר נפרד כו" (לקו"ת
שם, א).

(13) וגם לא נשתנה הצירוף (סדר האותיות) של "גולה".

(14) להעיר ש"לשון נוטריקון מן התורה" (שבת קה, א).

32 אינה מבטלת את ה(עבודה ב)גלות, אדרבה:
 33 הגאולה ענינה להעלות את ה(חיים ב)"גולה"
 34 (על-ידי שחרור כל הענינים מהגלות), ומזה גופא
 35 לעשות "גאולה" – על-ידי-זה שמגלים בכל
 36 הענינים ד"גולה" את האל"ף ד"אלופו של עולם"
 37 – מסירים את ההעלם וההסתר בעניני הגלות
 38 המכסים על מציאותה ותכליתה האמיתית, מגלים
 39 את ה"אלופו של עולם" שבזה – התכלית דכל
 40 עניני הגלות שבשבילה נבראו על-ידי הקב"ה – כך
 41 שמ"גולה" נעשה "גאולה".

42 גאולה היא גילוי האל"ף (ד"אלופו של עולם")
 43 ב"גולה" – גילוי האמת והפנימיות דכל עניני
 44 הגלות, וכל הפעולות בזמן הגלות; גילוי האלקות
 45 בכל עניני העולם – כפי שכל זה מגלה את
 46 "כבודו" של הקב"ה (ו"כל מה שברא הקב"ה
 47 בעולמו, לא בראו אלא לכבודו"²⁵) – של "אלופו
 48 של עולם".

49 ד. האמור לעיל, הוא הסברה איך "גאולה"
 50 כוללת בתוכה "גולה", כיון שהכוונה היא
 51 שהגאולה תגביה (גם) את הגלות. אבל צריך
 52 ביאור: מדוע (העליה ד"גולה") הוא ענין כזה
 53 עיקרי בגאולה, עד שזהו תוכן שמה "גאולה" (גולה
 54 בתוספת אל"ף), כידוע ששם מורה על מהות
 55 הדבר?²⁶

56 ויתירה מזה: המעלה דגאולה אינה רק בעליית
 57 עניני הגלות ועניני העולם, אלא שבגאולה
 58 (בתקופה השנייה)²⁶ – לאחר התקופה הראשונה
 59 שאודותיה מדובר ברמב"ם הנ"ל) יתחדשו ענינים
 60 חדשים, חדשים ביותר בשינוי מנהגו של עולם (עד
 61 הענין העיקרי ויסודי דתחיית המתים)²⁷, שהוא
 62 חידוש במעשה בראשית). אם-כן היתכן שהמצב
 63 דלעתיד-לבוא כולו (גם מה שלמעלה מעולם וגלות
 64 – בתקופה שניה) נקרא בשם כללי: "גאולה" –
 65 "גולה" בתוספת אל"ף?!

1 שהיתה קודם משועבדת בגלות – נעשית (לא בטלה
 2 חס-ושלום, אלא) משוחררת.

3 והמעלה והשלימות דגאולה האמיתית
 4 והשלימה היא, שהכל משתחרר. אין שום ענינים
 5 שנשארים חס-ושלום "אבודים" בגלות, לא יותירו
 6 בגלות שום ענין. אפילו ה"נדרחים" וה"אובדים"
 7 (שנקראים כך ב"תורת אמת"¹⁵) – יגאלו. הגאולה
 8 תהיה גאולה אמיתית ושלימה בכמות ובאיכות בכל
 9 הדברים, מהכלל הגדול שבהם עד הפרט שבפרט
 10 שבהם: כל יהודי וכל בני ישראל – "בנערינו
 11 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁶, וגם חלקם בעולם
 12 – "כספם וזהבם אתם"¹⁷, עם כל פעולותיהם
 13 והישגיהם בגלות. הגאולה תשחרר כל אדם ואת כל
 14 בני האדם (גם אומות העולם) וכל עניני העולם,
 15 וכל אחד ואחד בפרט עם כל עניניו.

16 כל הענינים (החיוביים) בגלות – נשארים גם
 17 הלאה, אלא שיתבטל מצבם הגלותי: שיתבטל
 18 ההעלם וההסתר המכסה על מציאותם האמיתית
 19 והפנימית¹⁸, והשעבוד לדרכי הטבע וגשמיות
 20 העולם המשתלשל מזה.

21 וכפסק-דין הרמב"ם¹⁹: "אל יעלה על הלב,
 22 שבימות המשיח יִפְטָל דבר ממנהגו של עולם או
 23 יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם
 24 כמנהגו נהג... אמרו²⁰ חכמים²¹ אין בין העולם הזה
 25 לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד",
 26 החידוש אז יהיה – ש"ויחזרו כולם לדת האמת"²²,
 27 "ויתקן (משיח) העולם כולו לעבוד את ה' ביחד,
 28 שנאמר²³ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה
 29 לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"²⁴.

30 על-פי-זה מובן, מדוע תיבת "גאולה" כוללת את
 31 תיבת "גולה", אבל – בתוספת אל"ף: הגאולה

(15) ישע"י כז, יג. וראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ. סה"מ
 אידיש ע' 78 ואילך.

(16) כמ"ש ביצי"מ (ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
 נפלאות" (מיכה ז, טו)) – בא יו"ד, ט.

(17) ישע"י ס, ט.

(18) ראה הערה 12.

(19) הל' מלכים פי"ב ה"א. וראה עבוה"ק ח"ב פל"ח.

(20) שם ה"ב.

(21) ברכות לד, ב. וש"נ.

(22) שם ה"א.

(23) צפני" ג, ט.

(24) רמב"ם שם פי"א ה"ד.

(25) אבות ספ"ו.

(26) ראה "דבר מלכות" – חידושים וביאורים בהל' מלכים
 (קה"ת תנש"א) סימן ג (מלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך). סימן ד
 (מהדרן על הרמב"ם – נאמר יו"ד שבט תשמ"ז). וראה גם הדרן
 על הרמב"ם (משיחת ש"פ חיי שרה) שנה זו. ועוד.

(27) אחד מי"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק
 יסוד הי"ג). ועד שהכופר בזה אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין ר"פ
 חלק. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ו).

תכלית³³ בריאת העולם וירידת הנשמה למטה
בגוף גשמי בעולם הזה התחתון שאין תחתון
למטה ממנו היא – למלאות את הכוונה ד"נתאוה
הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³⁴,
שיהודי על-ידי עבודתו יברר ויזכך את גופו ונפשו
החיונית וגשמיות וחומריות העולם, ולעשות מכל
זה דירה להקב"ה.

ואת זה הוא פועל על-ידי עבודתו בגוף למטה
בקיום התורה ומצוות, ש(רוב) מצוות נתלכשו
בדברים גשמיים³⁵, ועל-ידי קיום מצוה עם דבר
גשמי מבררים ומזככים את הדבר הגשמי ועושים
ממנו כלי לאלקות. על-דרך מצות צדקה
[ש"שקולה כנגד כל המצוות"³⁶, "עיקר המצוות
מעשיות ועולה על כולנה"³⁷] – שיהודי לוקח
"מיגיע כפיו"³⁷ מכספו הגשמי שהוא הרויח, ו"נותן
חיי נפשו לה"³⁷. ועל-דרך-זה בכל המצוות.

והענין השלישי ("הסתכל בשלשה דברים")
לעשות דירה בתחתונים – הוא (לא ענין צדדי,
אלא אדרבה: זה) נוגע לשלימות של הַשְׁנִים
(כביכול): הקב"ה והאדם העובד, כיון ש"נתאוה
הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", ו"זה כל האדם
ותכלית בריאתו וירידתו לעולם הזה להיות לו
יתברך דירה בתחתונים"³⁸.

ועד כדי כך נוגע זה להאדם (ש"סתכל בשלשה
דברים") – שבשביל זה היתה ירידת נשמתו למטה
על-ידי הקב"ה: למרות גודל העילוי דהנשמה
למעלה, "נשמה"³⁹ שנתת בי טהורה היא"⁴⁰ ואין
שם מקום להיפך הטהרה, שלח אותה הקב"ה
למטה, "אתה"³⁹ בראתה, אתה יצרתה, אתה נפתחת
ביי, עד בעולם העשיה הגשמית, שבו ישנו "את
החיים ואת הטוב"⁴¹, וגם את הדרך השניה דהיפך
הטהרה (עד שהנשמה צריכה שם לשמירה,

ומזה מובן, שכללות הגאולה – גם הענינים
הנעלים שבה – קשורה עם העבודה דהכנסת
האל"ף דאלופו של עולם ב"גולה". עד שזה פועל
את הגאולה (כפי שתיבת "גאולה" מורכבת
מאותיות "גולה" בתוספת אל"ף), וכל עניני גאולה
נמשכים ומרימים את ה"גולה", כדלקמן.

ה. הביאור בזה יובן על-פי המשנה הראשונה
בפרק דשבת זו, פרק שלישי דפרקי אבות: "הסתכל
בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עבירה",
ואחר-כך ממשיכה המשנה למנות את ה"שלשה
דברים" – "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני
מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו'".
נשאלת השאלה – מנינא למה לי²⁸: מה נוגע
לכאן המספר שישנם "שלשה דברים"? ואפילו אם
המספר נוגע, מדוע צריכה המשנה לפרש זאת, כל
אחד ואחד יכול הרי לספור בהמשך המשנה שהיא
מונה שלשה דברים?

יש לומר אחד הביאורים בזה:

דברי המשנה "הסתכל בשלשה דברים" [כידוע
שלשון המשנה היא "דבר קצר וכולל ענינים
רבים"²⁹] אין כוונתם רק לשלשת הדברים הנמנים
בהמשך המשנה, אלא גם לענין ד"שלשה דברים"
בכלל; המשנה נותנת הוראה: "הסתכל בשלשה
דברים" – אדם צריך להסתכל (הסתכלות בעיון)
ב"שלשה דברים"³⁰, ועל-ידי-זה "אין אתה בא לידי
עבירה":

אדם יכול לחשוב שצריכים להיות אצלו רק שני
ענינים: הוא עצמו, והקב"ה כביכול שאותו הוא
עובד, "אני נבראתי לשמש את קוניי"³¹.

אומרת המשנה – "הסתכל בשלשה דברים":
אדם צריך להתבונן (להסתכל) ולראות (שישנם)
"שלשה דברים": נוסף על מציאותו ("אני")
ומציאות הקב"ה ("קוניי") כביכול – ישנו דבר
שלישי: מציאות העולם שנברא על-ידי הקב"ה,
ושעל-ידו משמש יהודי את קונו³².

(28) לשון הש"ס – שבת עג, ריש ע"ב. וש"נ.

(29) הקדמה לפיה"מ להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

(30) וכיון שלשון המשנה הוא "דבר קצר (וכולל ענינים
רבים)" – אין צריך לפרש מה הם ה"שלשה דברים".

(31) משנה וברייתא סוף קידושין.

(32) ראה גם שיחת ש"פ אחר"ק תשמ"ח ס"ט (ס' השיחות
תשמ"ח ח"ב ע' 435). ש"פ אמור תשמ"ט ס"ו (ס' השיחות
תשמ"ט ח"ב ס"ע 439 ואילך). ש"פ אחר"ק תשנ"ג ס"ז.

(33) בהבא להלן – ראה בארוכה תניא פל"ו ואילך. ובכ"מ.

(34) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פ"ג, ו.

(35) ראה גם תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, סע"ב ואילך).

(36) ב"ב ט, א.

(37) תניא פל"ז (מח, ב).

(38) שם (מט, סע"א).

(39) נוסח ברכות השחר.

(40) ראה לקו"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים.

ובכ"מ.

(41) נצבים ל, טו.

גם להסתכל "בשלשה דברים", ויעשה דירה לו
יתברך בתחתונים דעולם, שהעולם עצמו נעשה דירה
להקב"ה.

ועל-ידי-זה מגיע גם האדם עצמו לשלימות
(כיון ש"זה כל האדם ותכלית בריאתו כו"),
ואף-על-פי שלגביו הרי זו ירידה (בחיצוניות ו) לפי
שעה, הרי דוקא על-ידי-זה נפעל העילוי בו עצמו
— ש"אין אתה בא לידי עבירה": על-ידי עבודתו
בעשיית דירה בתחתונים (הסתכל בשלשה דברים),
"אין אתה בא לידי עבירה", אפילו לא "לידי",
האפשרויות לעשות עבירה.

ו. על-פי הנ"ל יובן גם הענין ד"גאולה" אותיות
גולה בתוספת אל"ף:
גאולה (אינה מבטלת את ה"גולה", אלא)
כוללת בתוכה את ה"גולה", ואדרבה: היא מעלה
את ה"גולה" על-ידי שמכניסה ומגלה בה את
"אלופו של עולם" — כיון שהכוונה היא לעשות
דירה לו יתברך בתחתונים, כולל כפי שהתחתונים
נמצאים בגלות, לגלות את "אלופו של עולם"
בתחתונים במצבם כפי שהם נמצאים בגלות.

ואדרבה: זהו תוכן ומהות הגאולה [גם עניני
הגאולה שלמעלה מגלות, השינוי במנהגו של
עולם, על-דרך תחיית המתים⁴⁹] — "גילוי אור
אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי"⁵⁰, עד
שנעשה דירה לו יתברך בתחתונים, לו לעצמותו⁵¹.

ולכן תלוי ענין הגאולה ב"מעשינו ועבודתינו
כל זמן משך הגלות"⁵⁰ (גולה), העבודה דהכנסת
האל"ף (אלופו של עולם) ב"גולה", עד שעל-ידי-
זה נעשית גאולה [רוב האותיות וראש-תיבת גאולה
הוא — "גולה", כנ"ל סעיף ב].

זאת אומרת: נוסף לזה שה(עליה הגדולה
דה)גאולה באה על-ידי הירידה בגלות [על-דרך
גילוי תוקף אור הנשמה על-ידי ירידתה למטה],

1 "ואתה³⁹ משמרה בקרב⁴²" — בכדי למלאות את
2 הכוונה דעשיית דירה בתחתונים.

3 דלכאורה: ירידת הנשמה בגוף היא היפך
4 הנהגתו הרגילה של הקב"ה, שהוא מקור ותכלית
5 הטוב והחסד, ומטבע הטוב להטיב⁴³, ומצד החסד
6 והטוב היה צריך להיות תמיד עליות, וכאן לוקח
7 הקב"ה נשמה ומוריד אותה למטה, "ירידה גדולה
8 ובחינת גלות ממש"⁴⁴, "מאיגרא רמה לבירא
9 עמיקתא"⁴⁵!

10 ומזה מובן גודל העילוי (והחסד) דהעבודה
11 דעשיית דירה בתחתונים, שבעבור זה כדאי להוריד
12 את הנשמה למטה, לא בשביל הנשמה עצמה ("כי
13 הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל"³⁷), אלא
14 כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם,
15 בכדי לעשות דירה בתחתונים. כיון שעל-ידי
16 הירידה ועבודת הנשמה למטה לעשות דירה
17 בתחתונים, נפעל ענין נעלה יותר מעבודת הנשמה
18 עצמה למעלה — הגילוי דעצמותו יתברך⁴⁶
19 בתחתונים.

20 עד שהעילוי נמשך ונפעל גם בנשמה (שירדה
21 למטה), שנוסף על זה שהנשמה מגיעה לדרגא
22 נעלית יותר (שלמעלה ממקום שמשם ירדה), גילוי
23 התוקף דהנשמה, מקבלת הנשמה גם שייכות
24 להגילוי דעצמותו יתברך שנפעל על-ידי (עבודת
25 הנשמה למטה בעשיית) הדירה בתחתונים⁴⁷.

26 על-פי-זה מובנת הוראת המשנה "הסתכל
27 בשלשה דברים": מבלי הבט על גודל העילוי
28 דנשמתו של יהודי, "חלק אלוהה ממעל ממש"⁴⁸,
29 צריך תוכן עבודתו להיות, שנוסף לזה שעושה
30 מעצמו "דירה" להקב"ה על-ידי גילוי נשמתו בגופו
31 הגשמי (העילוי בנשמה שבא על-ידי-זה) — צריך

(42) ראה לקו"ת דברים שם. אוה"ת שמות (כרך ז) ע' ב'תקח.
(43) עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיה"א פ"ד.
שומר אמונים ויכוח ב' סי' יד.

(44) כי גם כשיהי' צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה
בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם
ירידתו לעוה"ז החומרי לא מינה ולא מקצתה כו' (תניא שם מח),
סע"א)).

(45) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.
(46) ראה קונטרס יו"ד שבט שנה זו סעיף ג. וש"נ.
(47) בארוכה ע"ד ב' ענינים אלו — ראה לקו"ש חט"ו ע' 246
ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' שכ. קונטרס ב' אייר שנה זו. ועוד.
(48) תניא רפ"ב.

(49) כמ"ש בתניא שם (רפ"ז): "תכלית השלימות הזה של
ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו ועבודתינו במשך
זמן הגלות". וי"ל ש"ימות המשיח" קאי על תקופה הראשונה
(שלא "יבטל דבר ממנהגו של עולם") ו"תחיית המתים" קאי על
תקופה השני'.

(50) ל' התניא שם.

(51) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ — נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב
ע' רמ"א.

25 מביאים את הגאולה, ו"יחזיר לנו עבודת בית-
26 המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה" (כפי
27 שאומרים ב"הרחמן" תיכף לאחר הברכה⁵⁸).

28 בימי הספירה עצמם – שמתחלקים בכללות
29 ל"שבע שבתות תמימות" [ובפרט בשנה זו,
30 שהתחילו לספור "ממחרת השבת"⁵⁴ כפשוטו] זה
31 בהדגשה יתירה בשבת הרביעית, כשמסיימים את
32 הספירה דמדת הנצח, עד שלימותה – מלכות
33 שבנצח [לאחר הסיום דמדת החסד עד מלכות
34 שבחסד, מדת הגבורה עד מלכות שבגבורה, ומדת
35 התפארת עד מלכות שבתפארת] – הנצחון על
36 (ה)עלם והסתור (ה)גלות, עד נצח שבנצח, והוד
37 שבנצח – היופי שבנצחון, ויסוד שבנצח – היסוד
38 וקביעות דהנצחון, עד מלכות שבנצח – הנצחון
39 דמלכא משיחא בגאולה האמיתית והשלמה.

40 ח. בהתחלת פרשת אחרי מדובר אודות עבודת
41 אהרן הכהן הגדול בקודש-הקדשים – בזאת יבוא
42 אהרן אל הקודש גו'⁵⁹.
43 מעין ודוגמא למצב הגאולה הוא – הכהן
44 הגדול בקודש-הקדשים: קודש-הקדשים הוא
45 המקום הקדוש ביותר בעולם. מקום שבו מאיר
46 האלקות בגלוי (ללא העלמות והסתרים). בו בזמן
47 היה זה מקום גשמי בעולם הזה, והכהן הגדול נכנס
48 לשם כנשמה בגוף [לא כפי שהיה אצל נדב
49 ואביהוא, 'רצוא' בלי 'שוב'⁶⁰].

50 מעין זה היה בכל כהן, שבו בזמן ש"הכהנים
51 הובדלו.. שנאמר⁶¹ ויבדל אהרן להקדישו קודש
52 קדשים"⁶² (למעלה מהעולם), עשה את עבודתו
53 דוקא כנשמה בגוף בעולם, עולם שבו יש מקום
54 להיפך הטהרה – ודוקא שם מקיים הוא את הציווי
55 (בריש פרשת אמור) "אמור אל הכהנים בני אהרן
56 ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו". ושלימות
57 ענין הטהרה יהיה בגאולה האמיתית והשלמה⁶³
58 [ומעין הכנה לזה ישנה גם בזמן הגלות, שכהנים

1 נעשית גאולה מ"גולה" (בתוספת אל"ף) עצמה⁵² –
2 הדירה לעצמותו נפעלת בתחתונים עצמם [על-דרך
3 העילוי שנפעל כנשמה על-ידי הדירה בתחתונים]⁵³.

* * *

4 ז. ענין הנ"ל מודגש יותר בזמן העכשוי בשנה:
5 (א) ימי הספירה, ובהם עצמם (ב) השבת הרביעית
6 מה"שבע שבתות תמימות"⁵⁴ – מלכות שבנצח, (ג)
7 פרשת השבוע – אחרי-קדושים, והפרשה
8 שמתחילים לקרוא בתפלת המנחה – פרשת אמור,
9 (ד) י"ג אייר.
10 העבודה דספירת העומר – הברור דשבעת
11 המדות (דנפש הבהמית), עיקר העבודה בזמן הזה
12 (זמן הגלות)⁵⁵ – תוכנה הוא, שנוסף על "ואטהר
13 ואתקדש בקדושה של מעלה" – נפעל על-ידי-זה
14 גם בעולם ובכל העולמות: "ועל-ידי-זה יושפע
15 שפע רב בכל העולמות"⁵⁶. ועל-ידי-זה⁵⁷ מתווסף
16 (עוד יותר) כנשמת האדם העובד, כפי שממשיכים
17 בתפילה (לאחרי "יושפע שפע רב בכל
18 העולמות"): "ולתקן את נפשותינו ורוחותינו
19 ונשמותינו מכל סיג ופגם ולטהרנו ולקדשנו
20 בקדושתך העליונה" – על-דרך "אין אתה בא לידי
21 עבירה" (תיקון ועליית האדם) והעבודה בעולם.

22 ועל-ידי העבודה דספירת העומר – להכניס את
23 האל"ף ב"גולה", על-ידי ברור שבע המדות –

(52) וזהו הטעם ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (אבות פ"ד מ"ז), מפני
המעלה בעבודה "בעולם הזה" דוקא (גילוי האל"ף ב"גולה"),
בעשיית דירה בתחתונים (תענוג בורא), שלמעלה "מכל חיי
העולם הבא" (תענוג נברא), ובעולם הבא יהי גילוי ענין זה
למטה (ראה לקו"ש ח"ה ע' 243 ואילך).

(53) ולכן שלימות השכר תהי' לנשמות בגופים דוקא, בתחיית
המתים (לקו"ת צו טו, ג. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ד ע'
קעז הערה 7)) – כדעת הרמב"ן (בשער הגמול בסופו). ואדרבה:
לע"ל תהי' הנשמה ניוונית מן הגוף (המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב.
המשך תרס"ו ע' תקכח. ס' השיחות תורת שלום ס"ע 127 ואילך.
סה"מ תרנ"ץ ע' רט. לקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88. ועוד.
וראה קונטרס ב' אייר שנה זו סו"ס ח ואילך.

(54) אמור כג, טו.

(55) ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו.

(56) נוסח ה"רבונו של עולם" דלאחרי ספה"ע.

(57) ועפ"ז י"ל סדר התפילה, שהענין דתיקון "נפשותינו כו"
נאמר לאחרי הענין דהשפעת "שפע רב בכל העולמות", דלכאורה
מקומו שייך לעיל לאחר שהאדם מתפלל על תיקון עצמו
(ו"ואטהר ואתקדש כו"), ורק לאחר זה צ"ל התפלה ע"ד
ההשפעה בעולם? וי"ל, כי הפעולה בעולם מוסיפה בעבודת
הנשמה עצמה "לתקן את נפשותינו כו", כבפנים.

(58) כ"ה בסידורו של רבינו הזקן (ובכמה סידורים). וראה
שיחת אחש"פ שנה זו הערה 80.

(59) טז, ג.

(60) ראה שיחת ש"פ תזו"מ ש.ו. ס"ח. וש"נ.

(61) דה"א כג, יג.

(62) רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד – מפסחים קד, א.

(63) כמ"ש (יחזקאל לו, כה) "וזרקתי עליכם מים טהורים
וטהרתם גו'".

35 (בבית-המקדש השלישי), דירה לו יתברך
36 בתחתונים, כנ"ל.
37 ט. כבכל עניני התורה (מלשון הוראה⁷⁰), יש גם
38 בזה הוראה לכל יהודי:
39 כל בני ישראל הם "ממלכת כהנים"⁷¹, "כהנים
40 גדולים"⁷², ובגלוי ובשלימות יהיה זה בגאולה
41 האמיתית והשלימה⁷³. ובמילא יש לכל יהודי
42 שייכות – כנשמה בגוף – לקדושה דקודש-
43 הקדשים (שלימות הקדושה). וכפסק-דין
44 הרמב"ם⁷⁴ "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש..
45 אשר נדבה רוחו אותו.. הרי זה נתקדש קודש-קדשים
46 כו".
47 ועל-פי מדרש הנ"ל, ש"בכל שעה שהוא רוצה
48 ליכנס, יכנס", יש לומר שכל יהודי יש בכוחו (כפי
49 שנמצא למטה נשמה בגוף) להיות בדרגת "קודש-
50 הקדשים", ויש לומר שכך יהיה בפועל לעתיד-
51 לבוא.
52 [ויומתק על-פי הסיפור בנביאים⁷⁵, שבזמן
53 הסכנה החביא יהושבע את יהואש (שהיה מזרע
54 הממלכה) ומניקתו "בחדר המיטות"⁷⁶, "בעליית
55 בית קדשי-הקדשים"⁷⁷, "ויהי אתה בית ה' מתחבא
56 שש שנים גו"⁷⁸. שמזה מובן, שבהיותו בקודש-
57 הקדשים היו לו שם כל צרכיו הגשמיים: אכילה
58 ושתייה ושינה⁷⁹. ויש לומר, כיון שבאמיתית
59 הדברים, הרי מקומו של כל יהודי הוא בקודש-
60 הקדשים (כפי שיהיה בגלוי בגאולה האמיתית
61 והשלימה). אלא שזה מתגלה בפועל – על-ידי

1 נזהרים מעניני טומאה, ויש לומר שזהו גם הכנה
2 לשלימות הטהרה לעתיד-לבוא, כולל על-ידי-זה
3 ש"אמור גו' ואמרת" – "להזהיר גדולים על
4 הקטנים"].
5 ונוסף על הזהירות (להזהיר) מהיפך הטהרה,
6 היה הכהן צריך לעשות עבודתו בבית-המקדש
7 (קדושה) לבוש בבגדי כהונה, שהיו "לכבוד
8 ולתפארת"⁶⁴ (שלימות בגשמיות). ועל-פי-זה יש
9 לבאר, מדוע כהן ששימש "מחוסר בגדים" עבודתו
10 פסולה⁶⁵, "בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם,
11 אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם"⁶⁶ –
12 אף-על-פי שענינם⁶⁷ של בגדי כהונה היה (בעיקר)
13 "לכבוד ולתפארת" (שלכאורה אין זה נוגע כל-כך
14 לעצם העבודה)? אלא ששלימות העבודה במשכן
15 היא בכך שתהיה בתכלית השלימות וההידור
16 "לכבוד ולתפארת", גם בגשמיות כפשוטה – באופן
17 היפה ומכובד ביותר בכל, עד – בגשמיות העולם,
18 שמנצלים את כל האפשרויות של עולם-הזה עבור
19 העבודה בקדושה.
20 ובשלימות – ענין הכהונה הוא אצל כהן גדול
21 (שלבש שמונה בגדים).
22 ועל-פי-זה אולי יש לומר הטעם לכך שהכהן
23 הגדול צריך להיות "גדול מאחיו.. בעושר"⁶⁸ – כיון
24 ששלימות הקדושה דכהן-גדול קשורה בזה שזה
25 נמשך בשלימות בכל, עד בגשמיות העולם (עושר).
26 ועל-פי המבואר במדרש (על הפסוק "בזאת
27 יבוא אהרן")⁶⁹ "בכל שעה שהוא (הכהן הגדול)
28 רוצה ליכנס, יכנס. רק שיכנס בסדר הזה" ("בזאת")
29 – יש לומר, שמקומו האמיתי של הכהן הגדול הוא
30 ב(דרגת) קודש-הקדשים, וכך יהיה בגלוי בגאולה
31 האמיתית והשלימה כשתהיה שלימות האדם
32 והעולם וביטול כל ענינים הפכיים (מה-שאינ-כן
33 לפני-זה, אין אנו כלי לזה "בכל שעה"). שאז תהיה
34 שלימות הגילוי דהמשכת קדושה בגלוי למטה

70 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה.
גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.
71 יתרו יט, ו. וראה זבחים יט, רע"א (בהמשך להסוגיא ע"ד
בגדי כהונה): "זימנא חדא הוה קאימנא קמי' דאיזגדר מלכא והוה
מדלי לי המינאי ותתי' ניהלי ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש
כתיב בכר", "וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים"
(פרש"י שם).
72 ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת בראשית פרק עט (פ).
– וי"ל השייכות בין "ממלכת כהנים" ל"כהנים גדולים", כי כהן
גדול הוא מלך שבכהנים, "ראש לכל הכהנים" (ל' הרמב"ם שם
פ"ד הי"ב).

73 ראה בעה"ט שם: ולעתיד לבוא תחזור להם כו'.
74 הל' שמיטה ויובל בסופן.
75 מלכים-ב יא, א ואילך. דברי הימים-ב כב, יא ואילך.
76 מלכים שם, ב. דה"י שם.
77 פרש"י עה"פ.
78 מלכים שם, ג. דה"י שם, יב.
79 וראה גם שיחת ליל ד' דחג הסוכות שנה זו.

64 תצוה כח, ב.
65 משנה זבחים טו, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ד.
66 זבחים יז, ב. וש"נ. רמב"ם שם. וראה בכ"ז אנציקלופדי
תלמודית ערך בגדי כהונה (ע' שלג). וש"נ.
67 ראה רמב"ן עה"פ (תצוה שם) "ועשית בגדי קדש גו'
לכבוד ולתפארת": שיהי' נכבד ומפואר במלבושים נכבדים
ומפוארים. ואכ"מ.
68 יומא יח, א. וש"נ. רמב"ם שם רפ"ה.
69 ויק"ר פכ"א, ו. ועוד.

היאֶרצייט – כיון שזה יכול להוסיף ביראת שמים
ועבודת ה' ⁹¹.

"ישראל" – השם הכללי של בני ישראל (כנ"ל)
– כולל בתוכו שני ענינים הפכיים לכאורה: (א)
"ישראל" ראשי־תיבות "יש ששים ריבוא אותיות
לתורה" ⁹², כיון שישנן ששים ריבוא נשמות ישראל
כלליות (וכל אחד מהם מתחלק לששים ריבוא
נשמות פרטיות ⁹³), וכל נשמה היא כנגד אות אחת
מהשישים ריבוא אותיות לתורה, ואות זו היא מקור
חיותו כו'. ו(ב) "ישראל" הוא על שם "כי שרית
עם אלקים ועם אנשים ותוכל" ⁸⁸.

הענין ד"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"
מורה על העבודה ומלחמה נגד העולם – "עם
אלקים" (שרו ומלאך של עשו ⁹⁴), "ועם אנשים"
(עשו ולבן ⁹⁵) – שזהו לכאורה היפך הגמור מכך
ש"ישראל" הוא ראשי־תיבות "יש ששים ריבוא
אותיות לתורה", כפי שנשמות ישראל קשורות עם
תורה שלמעלה מהעולם.

ויש לומר הביאור בזה (בעבודת ה'):
לכל־לראש צריך כל יהודי לדעת שהוא
"ישראל" – מקור ושורש חיותו הוא מהאות שלו
בתורה, ולכן כל דבר שהוא עושה צריך להיות
מיוסד ועל־פי הוראות התורה.

בנוסף לכך עליו לדעת, ששלימות עבודתו
(כישאל) היא בכך, שאין הוא מתנתק מהעולם
שסביבו, אלא "הסתכל בשלשה דברים": נוסף על
עבודתו עם עצמו ("ישראל" קשור עם האות שלו
בתורה), צריך הוא לעשות את העבודה דלעשות לו
יתברך דירה בתחתונים – כישאל, על־ידי יציאה
(ביחד עם הוראות התורה) לעולם, והתעסקות עם
"אלקים" (מלאך) – הכחות הטבעיים בעולם
(כמאמר חכמינו ז"ל ⁹⁶ "אין לך כל עשב ועשב
שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל"),
ו"אנשים", "עשו ולבן" (אומות העולם) – ושם
לבנות דירה להקב"ה על־פי הוראות התורה (ד"ש
ששים ריבוא אותיות לתורה), על־ידי־זה ש"שרית

הירידה (סכנה), על־דרך עילוי הגאולה שבא על־
ידי העבודה ב"גולה".

כמובן גם מהציווי (ונתינת־כח) בתחילת פרשת
קדושים [הפרשה שקראו בשבת זו ביחד עם פרשת
אחריו] – "קדושים תהיו כי קדוש אני": בהיותו
נשמה בגוף בעולם הזה הגשמי (ששם שייך הציווי
ד"קדושים תהיו", "הוא פרושים" ⁸⁰) – נמצא יהודי
במצב של קדושה, עד הקדושה הכי נעלית
דקדושתו של הקב"ה,

כפירוש החסידות ⁸¹ על דרשת חכמינו ז"ל ⁸²
"יכול כמוני, תלמוד־לומר כי קדוש אני" – "יכול
כמוני" בניחותא, בדרגת הקדושה ד"קדוש אני".

י. ויש לקשר כל זה גם עם שם בעל היאֶרצייט ⁸³
די"ג אייר ⁸⁴ – ישראל אריה לייב.
ובהקדים, אף־על־פי שלכאורה הרי זה שם של
איש פרטי, יש לו שייכות עם כל בני ישראל ⁸⁵ (כיון
שכל בני ישראל הם מציאות אחת, קומה אחת
שלימה ⁸⁶). ובפרט ששמו הראשון הוא ישראל –
השם הכללי דכל יהודי וכל בני ישראל [וכידוע ⁸⁷
גם שנשמת יעקב (ששמו ישראל ⁸⁸) "כלולה מכל
הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם"].

ועל־פי הוראת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן
הידועה ⁸⁹, ש"עניני עבודה שיכולים לקשר בדברי
התניא.. מותר לדבר ולהרחיב בהם הדיבור" (אף־
על־פי שבכלל ישנה זהירות באמירת פירושים
בספר התניא ⁹⁰) – הרי על־דרך־זה מובן בנידון־
דין: כדאי ונכון לבאר הוראה משמו של בעל

(80) פרש"י ר"פ קדושים.

(81) ראה מאור עינים עה"פ (מו, ב). אוה"ת עה"פ.

(82) וי"ר עה"פ (פכ"ד, ט).

(83) כן נקרא ("יאֶרצייט" באידיש) גם בספרים שבלשון
הקודש. וגם אצל אחבנ"י הספרים (שאינם מבינים שפה זו).
ולפעמים מוסיפים הפירוש בלה"ק: "יום השנה".

(84) הו"ח עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' ישראל ארי' לייב, אחיו
של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א. נולד ג' (?) סיון תרס"ט.
נפטר י"ג אייר תשי"ב. המו"ל.

(85) ועאכ"כ עם יוצאי חלציו שי'.

(86) לקו"ת ר"פ נצבים. וראה תניא פל"ב (מא, א): כולן
מתאימות ואב א' לכולנה כו'.

(87) אגה"ק ס"ז.

(88) וישלח לב, כט.

(89) אגרות־קודש שלו ח"ב ע' תשכ. וש"נ. וראה גם ס'
השיחות תש"ב ס"ע 83 ואילך.

(90) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

(91) ראה גם (באופן אחר) שיחת ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר
תשמ"ה. שיחת פסח שני תשמ"ז.

(92) מגלה עמוקות אופן קפו.

(93) ראה תניא פל"ז (מח, א).

(94) ב"ר פע"ז, ג. פרש"י וישלח לב, כה.

(95) פרש"י עה"פ.

(96) ב"ר פ"י, ו. וראה שערי זהר לב"ר שם. וש"נ.

36 יעקב, ישראל¹⁰²], כיון שהעבודה (ד"ישראל")
 37 דעשיית דירה בתחתונים נפעלת על-ידי עשר כחות
 38 הנפש, כפי שהם מוקפים בלבו של אדם – ולב
 39 ישראל הוא תמיד בשלימות¹⁰³, "אני ישנה ולבי
 40 ער"¹⁰⁴. ועוד יש לומר, שה"לב" המקיף את ה"יוד"
 41 – הוא ג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה,
 42 המקיפים את עשר הכחות, ומבטאים אותם
 43 בעבודת האדם בפועל למטה¹⁰⁵.
 44 ויש לקשר זה גם עם היום די"ג אייר: י"ג הוא
 45 בגימטריא אח"ד, שמרמז על העבודה לפעול
 46 "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה'
 47 אחד ושמו אחד"¹⁰⁶, גילוי מלכותו יתברך ואחדותו
 48 יתברך בעולם, עד באופן ד"מלכות שבנצח", כנ"ל
 49 (סעיף ז).

* * *

51 יא. על-פי האמור לעיל ישנם כמה לימודים
 52 בנוגע לעבודת בני ישראל בהבאת הגאולה, והאופן
 53 שצריכים להתכונן לגאולה – בעמדנו עכשיו ממש
 54 בסוף זמן הגלות, "גולה", והנה הנה באה הגאולה.
 55 קודם כל – ישנו מענה לכל אלו שמתפללים
 56 ונבהלים מכך שמרעשים שכל יהודי צריך לעשות
 57 ולפעול שהגאולה תבוא תיכף ומיד ממש (ובהיותם
 58 אנשים "פתוחים", מבטאים הם בדיבור את
 59 פליאתם ודאגתם): כאשר משיח יבוא מיד, מה
 60 יהיה – שואלים הם – עם כל הפעולות והענינים
 61 שפעלו במשך כמה וכמה שנים בגלות: העסקים
 62 שהם הקימו, הרכוש והנכסים שהם צברו, החברים
 63 והקשרים, הן בין בני ישראל והן בין אומות
 64 העולם, שקשרו (ובפרט עסקני ציבור), ועוד כיוצא
 65 בזה?!

66 והמענה על זה הוא, שאין מה לפחד, כיון
 67 שגאולה אין הפירוש שבטל כל "מנהגו של עולם",
 68 הדברים הטובים שנפעלו (על-פי תורה) בגלות;
 69 אדרבה: גאולה כוללת בתוכה את כל הענינים

1 עם אלקים ועם אנשים", הוא שר, מושל על העולם
 2 ואומות העולם,

3 ובאופן ד"ותוכל" – גם מלשון כל וכלול וכליל,
 4 שעבודתו (ד"שרית") אינה על-ידי ביטול מציאות
 5 העולם, או התגברות על העולם בעל-כרחו, אלא
 6 באופן שהוא מנצל את הכחות הטבעיים עצמם
 7 בעבודת ה', ופועל על אומות העולם שהם מצד-
 8 עצמם יעבדו את הקב"ה, באופן ד"מלכותו ברצון
 9 קבלו עליהם"⁹⁷, עד שהעולם עצמו יאמר
 10 ש"ותוכל", העולם בעצמו מסייע להעבודה
 11 (כדלקמן סעיף יב),

12 ועל-ידי-זה נעשה "ותוכל" מלשון 'כל' (שישנם
 13 כל עניני העולם) ומלשון התכללות – שהיהודי
 14 כולל בתוכו את כל עניני העולם – ומעלה אותם,
 15 עד שנפעל הענין דגאולה (שכולל "גולה"), על-ידי
 16 המשכת האל"ף ד'אלופו של עולם' ב"גולה".

17 ועל-ידי העבודה בבירור וזיכוך העולם, נעשה
 18 גם "ותוכל" מלשון יכולת, שמתווספת אצל היהודי
 19 עוד יותר יכולת, כמבואר בכמה מקומות⁹⁸ שעל-
 20 ידי העבודה דנפש האלקית כפי שהיא מתלבשת
 21 בגוף ונפש הבהמית ועושה את עבודתה בעולם,
 22 מתווספת בה כח וחיות ויכולת חדשה, מצד זה
 23 ש"רב תבואות בכח שור"⁹⁹ (דנפש הבהמית).

24 והאופן לעשות את העבודה ד"ישראל" – הוא
 25 על-ידי "אריה לִיב": "הוי.. גבור כאדי לעשות רצון
 26 אביך שבשמים"¹⁰⁰ (כדאיתא גם בריש ותחילת
 27 ה'שולחן ערוך'¹⁰¹), הוא מתגבר על כל ההעלמות
 28 וההסתרים בעולם; ונוסף על ההתגברות שלו
 29 בעבודתו בעניני קדושה ("אריה" בלשון הקודש),
 30 ישנה אצלו התגברות גם בעבודה בעניני רשות
 31 וחול, העבודה בעניני העולם ("לִיב" בלע"ז).

32 ולהוסיף, ש"לִיב" הוא גם אותיות לב עם יו"ד
 33 באמצע, שמרמז על לבו של אדם (לב), ועשר
 34 כחות הנפש (י'), [ובפרטיות יותר כותבים לפעמים
 35 "לִיב" עם שתי יודי"ן, כנגד שתי הדרגות בנשמה:

(102) ראה בארוכה לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג (וראה גם
 תו"א משפטים עז, ריש ע"ב). ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך
 יעקב סמ"ד (ע' איקא ואילן). וש"נ. וראה ברכת י"א ניסן שנה
 זו ס"ה.

(103) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(104) שה"ש ה, ב. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שיט.

(105) ראה תניא פ"ד.

(106) זכרי' יד, ט.

(97) נוסח ברכת "אמת ואמונה" דתפלת ערבית. וראה שיחה
 שבעה 60 סו"ס יא. וש"נ.

(98) ראה לקו"ת האזינו עה, ב ואילן. ועוד.

(99) משלי יד, ד.

(100) אבות פ"ה מ"כ.

(101) טור או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם. ובשו"ע המחבר:

יתגבר כארי.

וכן גם לפרסם ולגלות בכל העולם כולו את
"אלופו של עולם", כולל – על-ידי השפעה על
אומות העולם בנוגע לקיום שבע מצוות בני נח¹⁰⁹,
והכנתם ל"והיתה לה' המלוכה"¹¹⁰.

יב. על-פי הנ"ל, ש"גאולה" מעלה את עניני
הגלות עצמם (על-ידי עשיית מהם עצמם דירה
בתחתונים), עד שדווקא העבודה בגלות מביאה את
הגאולה, הרי מובן, שעניני העולם עצמו ואומות
העולם עצמם (גם בזמן הגלות) מסייעים (באמת)
לעבודה דהבאת הגאולה (כנ"ל).
ויש לומר, שבעמדנו בסוף זמן הגלות, סמוך
לגאולה – בא הסיוע בגלוי יותר.

וכפי שרואים בדורות האחרונים במיוחד,
יתירה מזה – בזמן האחרון, ובפרט בימים
האחרונים ממש:

בדורות שלפני-זה גרו (רוב) בני ישראל
במדינות שבהן היו מניעות ועיכובים וכו' (לא
תקום פעמיים¹¹¹) לעבודת ה' בכלל.

מה-שאינ-כן בדורות האחרונים – גרים (רוב)
בני ישראל במדינות שבהן מושלת מלכות של
חסד, החל ממדינה זו (שבה נמצאים רוב מנין
ובנין דבני ישראל), שמסייעת לבני ישראל להגיע
לגאולה פנימית בעבודתם, עד – שיעשו את
העבודה שתביא את הגאולה כפשוטה, ואז גם
המלכות (של חסד) תסייע לבני ישראל לחזור
לארץ ישראל (בלשון הכתוב¹¹²: והביאו את כל
אחיכם גו').

ובשנה האחרונה רואים איך שיחס זה לבני
ישראל התפשט במדינות נוספות, עד גם במדינה
ההיא, שבה היו (עד לאחרונה) הגבלות בנוגע
לחירות בני ישראל בעבודתם בתורה ומצוות, וגם
בנוגע ליציאתם ממדינה ההיא – וכעת נשתנה
יחסם, שמתירים לבני ישראל לקיים תורה ומצוות,
ומתירים לבני ישראל לצאת משם (ללא ההגבלות
שהיו פעם), ואדרבה – הם גם מסייעים לבני
ישראל לנסוע לארץ הקודש. מעין הכנה להסיוע

1 (טובים) ד"גולה", באופן שהם מתעלים למצב
2 דגאולה, למעלתם ושלמותם האמיתית – על-ידי-
3 זה שמגלים בהם את (האל"ף) 'אלופו של עולם',
4 הכוונה ותכלית האמיתית בכל הפעולות (שבזמן
5 הגלות) – כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של
6 הקב"ה.

7 ובמילא, אין מה לדאוג אודות הפעולות –
8 אפילו בעניני רשות – שפעלו (על-פי תורה) בזמן
9 הגלות. ואדרבה: מזה ישנה הוראה – שכל בעל-
10 עסק וכיוצא בזה, צריך לחפש דרכים כיצד לגלות
11 בעניני העסק וכו' שלו את "כבודו" של הקב"ה,
12 ולנצל את עסקיו ונכסיו וקשריו – להוסיף בתורה
13 ומצוות.

14 ומזה מובן גם ההוראה לאידך גיסא – לאלו
15 שחושבים שתוכן העבודה דגאולה הוא בלי
16 שייכות ושלילת "מנהגו של עולם" – אדרבה:
17 הגאולה תלויה דוקא ב"מעשינו ועבודתנו" בזמן
18 הגלות¹⁵⁰, ולכן צריך להיות "הסתכל בשלשה
19 דברים": העבודה להביא את הגאולה צריכה להיות
20 ב"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", לעשות
21 דירה בתחתונים, ולהכין את העולם לגאולה –
22 אמנם באופן ד"שרית עם אלקים ועם אנשים",
23 להלחם עם העלם והסתור העולם, אבל באופן
24 ד"ותוכל", "מלכותו ברצון קבלו עליהם".

25 החל מחלקו בעולם, על-ידי הוספה בקיום
26 המצוות, בדברים גשמיים, כולל ובמיוחד – מצות
27 הצדקה ("עיקר המצוות מעשיות"), שלוקח
28 מהגשמיות שלו ומהעשירות שלו (שבירכו הקב"ה)
29 ומסייע לאחר, שגם אצל הזולת יהיה מזון
30 ולבושים, באופן ד"לכבוד ולתפארת", בהתאם
31 ל"ממלכת כהנים", ועל-דרך-זה מסייע הוא
32 למוסדות תורה וצדקה וכיוצא בזה.

33 וכן הוא גם בעבודתו בעניני הרשות שלו –
34 עושה זאת באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם
35 שמים"¹⁰⁷ ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁰⁸.

36 ועוד וגם זה עיקר – על-ידי הפצת התורה
37 והיהדות, והפצת המעיינות חוצה. כולל ובמיוחד
38 – לעורר יהודים בכל העולם כולו, שיוסיפו עוד
39 יותר בלימוד התורה וקיום המצוות,

(109) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(110) עובדי' בסופו.

(111) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306
הערה 55.

(112) ישע' סו, כ.

(107) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע
או"ח סר"א.

(108) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

38 לאנשים בכל העולם כולו, ואין מחכים אפילו
39 לבקשת עזרה.

40 על-דרך-זה ידוע גם שבימים האחרונים יצא
41 מנהיג מדינה זו בהכרזה והוראה מפורטת בנוגע
42 לחינוך הנוער. בהתאם לזה שבתחילת נשיאותו
43 הכריז ששאיפתו היא להיזכר כ"עדזוקיישען
44 (חינוך) פרעזידענט" [=נשיא החינוך], בגלל
45 הפעולות והשינויים הגדולים לטוב שהוא ינהיג
46 בכדי לחזק את החינוך במדינה זו.

47 החידוש במאורעות האחרונים (בין היתר),
48 מובן בפשטות: הגם שאצל בני ישראל אין זה
49 חידוש, כיון שאצלם תמיד היתה ההנהגה על-פי
50 התורה ומצוות, בענין הצדקה והחינוך – הרי זה
51 מגלה עוד יותר איך שיש 'בעל-הבית' לבירה זו,
52 שזהו היסוד האמיתי לצדקה וחינוך [וכמדובר כמה
53 פעמים, שהצלחה אמיתית בחינוך תלויה בידיעה
54 והכרה של הילד בבורא עולם ומנהיגו].

55 וכל זה הוא – נוסף על עוד כמה ענינים
56 שקורים בהשגחה פרטית מדי יום ביום, הן בנוגע
57 להכלל, והן בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו
58 הפרטיים – והכוונה בזה היא, שזה יגלה עוד יותר
59 איך שהעולם מסייע לעשות "דירה בתחתונים"
60 ולהביא את הגאולה,

61 [כולל – שבשבוע האחרון מצאו בפניה נידחת
62 בעולם אבנים טובות ומרגליות, על-ידי ברכתו של
63 הקב"ה [בדוגמת "והנשיאים הביאו את אבני
64 השם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן"¹¹⁶]
65 (עבור בגדי הכהונה), שהעננים הביאום¹¹⁷],
66 והכוונה בזה היא – שמנצלים זאת לקישוטי כלה,
67 להוסיף בצדקה, כנ"ל].

68 יד. המסקנא מהאמור לעיל בנוגע לפועל:
69 הגאולה באה דוקא על-ידי העבודה בגלות,
70 דגילוי 'אלופו של עולם' ב"גולה", באופן שדור
71 זה, דור האחרון בגלות, יהיה הדור הראשון של
72 הגאולה.

73 והקב"ה עוזר שרואים במאורעות האחרונים
74 בעולם איך העולם בעצמו מסייע ומביא לגאולה.

75 ובפשטות, פירוש הדבר הוא – כנ"ל – שכל
76 יהודי צריך להוסיף ב"מעשינו ועבודתנו" בכלל

1 דאומות העולם שבני ישראל יצאו מהגלות וילכו
2 לארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

3 יג. נוסף על הסיוע הישר דאומות העולם לבני
4 ישראל – ישנם גם ענינים שבהם רואים איך
5 שאומות העולם בעצמם עושים פעולות של טוב
6 וחסד, שמגלים עוד יותר שיש "בעל-הבית" לבירה
7 זו¹¹³, כהכנה ל"והיתה לה' המלוכה" בגאולה
8 האמיתית והשלימה,

9 לא כפי שהיה פעם, שדווקא עם ישראל (אף-
10 על-פי ש"אתם המעט מכל העמים"¹¹⁴), השלים
11 בפועל את הכוונה ד"דירה בתחתונים", אבל
12 אחדות ממלכיות אומות העולם התנהגו באופן
13 אכזרי אחת אל השניה, והתעסקו בעיקר בתועלת
14 עצמן, או בכיבוש מדינות אחרות וכיוצא בזה.

15 מהענינים הגלויים שנתווספו בימים אלו ממש,
16 שבהם רואים איך שהעולם ואומות העולם
17 מתכוונים ומסייעים בדרך לגאולה – על-ידי ענין
18 הצדקה והחינוך, שני יסודות עיקריים ב'ישובו של
19 עולם', "לשבת יצרה"¹¹⁵:

20 ידוע ומפורסם (בכל העיתונים) אודות
21 המאורעות בימים האחרונים – שמדינה זו
22 (המיוסדת על צדקה וחסד, כידוע) ניצלה את חוזק
23 כוחה לסייע ולהציל אנשים במקום רחוק בעולם
24 (הרחק ממדינה זו), אף-על-פי שעל-ידי-זה לא
25 באה תועלת ישירה לתושבי מדינה זו:

26 מדינה זו שלחה ריבוי אנשים ואנשי חיל
27 מצבאה לסייע לפליטים במקומות ההם, ביחד עם
28 מזון ובגדים ורפואות. במקום להשתמש באוירונים
29 לעניני כיבוש, ובמקום להשתמש במזון ובגדים
30 עבור אזרחי מדינה זו – משתמשים בהם להציל
31 אנשים אומללים, ובפרט ילדים קטנים, מהקור, עד
32 מ'היפך החיים'.

33 ובזה רואים את הרחמנות של תושבי מדינה זו:
34 כאשר הם שמעו וראו איך אנשים סובלים – הגם
35 שאין הם קרוביהם, ואף-פעם לא היתה להם
36 שייכות עמהם – התעוררה המדינה לסייע להם.
37 בהתאם לשיטה דמדינה זו בעניני צדקה, שמסייעים

(113) ראה ב"ר רפ"ט.

(114) ואתחנן ז, ז.

(115) ישעי' מה, יח.

(116) ויקהל לה, כז.

(117) ת"י עה"פ.

14 שנראים כאילו שאבדו, או שאבדו באמת בגלות,
15 כולל – אבדו למעליותא (בהיותם למעלה מגדר
16 גילוי) – גילוי הקץ ש"לפא לפומא לא גליא"120,
17 ומשיח צדקנו, שבא "בהיסח הדעת"121 (כי-אם
18 במציאה), שנאמר "מצאתי דוד עבדי"122 (במזמור
19 פ"ט בתהלים123), וכל זה מתגלה במזמור צדי"ק124
20 – "ויהי נועם ה' אליקנו עלינו, ומעשה ידינו כוננה
21 עלינו, ומעשה ידינו כוננהו"125, בבית המקדש
22 השלישי, בגאולה האמיתית והשלמה, גאולת כל
23 בני ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
24 ובבנותינו".

(120) ז"ח בראשית ח, א. מדרש תהלים ט, ב. וראה גם
סנהדרין צט, א.
(121) סנהדרין צז, סע"א.
(122) ראה ב"ר פכ"ט, ג.
(123) פסוק כא.
(124) ולהעיר שבאות "פ"ף בו נגאלו אבותינו ממצרים שנאמר
(שמות ג, טז) פקד פקדתי אתכם [ולהעיר שמשא הי' בן פ' כשגאל
ישראל ממצרים], צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול את ישראל ולומר
להם צמח צמחתי לכם שנאמר (זכרי' ו, יב) איש צמח שמו
ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה' (פדר"א פמ"ח). ובכמדב"ר
ס"פ קרח מביא הכתוב (ירמי' כג, ה): והקימותי לדוד צמח צדיק
גו' (וראה פי' הרד"ל לפדר"א שם). וראה ד"ה לך באוה"ת (עדרת,
א). תרכ"ז. תר"ל.
(125) פסוק טו"ב.

1 שמביאים את הגאולה, כולל ובמיוחד – כמדובר
2 בהתוועדות שלפני-זה – בלימוד התורה בעניני
3 גאולה, בתורה שבכתב (ש"כל הספרים מלאים
4 בדבר זה"118), ותורה שבעל-פה, משנה וגמרא
5 ומדרשים וכו'.
6 ובזה גופא – צריכים להוסיף על-פי ההוראה
7 דפסח שני, "ס'איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן"119 (אין
8 אף-פעם מקרה אבוד) – לעשות חשבון צדק אם
9 תיקנו והשלימו את העבודה בעבר כדבעי, או
10 שיכולים עוד להוסיף בזה; ויש בזה את ההוראה
11 ונתינת-כח, שאפילו אם חסר משהו, הרי אף-פעם
12 אין מקרה אבוד, ויכולים תמיד לתקן.

13 ועוד ועיקר – שיתגלו ויתתקנו כל הענינים
(118) ויש לומר הדיוק ב"מלאים" (ש"מלא" ע"פ תורה פירושו
– שמלא כולו), שגם הפסוקים ב"כל הספרים" שאינם מדברים
(בגלוי) בעניני גאולה, או אפילו שתוכנם הפכי (לכאורה) מענין
הגאולה – הרי, לאמיתתו של דבר, תוכנם האמיתי הוא "דבר זה"
– ענין הגאולה. וע"י עיון והעמקה בפירוש פסוקים אלו
(במפרשים וכו') נראה בגלוי ש"כל הספרים מלאים בדבר זה".
ויומתק ע"פ המבואר לעיל, שפנימיות ענין הגלות ("גולה") הוא
ענין הגאולה, אלא שמגלים זה ע"י גילוי האל"ף דאלופו של
עולם בגלות, שע"י נעשה מ"גולה" – "גאולה".
(119) "היום יום" י"ד אייר, פסח שני. ס' השיחות תש"א ע'
1115.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמ' ב

18 **גמרא**
19 שנינו במשנה שאם הוציאה שתי כתובות וגט אחד אינה גובה
20 אלא כתובה אחת, ומשמע במשנה שגובה איזה מהם שרוצה,
21 הגמרא מקשה על כך: **אִי בָּעִיָּא בְּהָאֵי נָכְרִי אִי בָּעִיָּא בְּהָאֵי נָכְרִי** –
22 אם אכן כך הוא הדין שאם תרצה תגבה בשטר זה ואם תרצה
23 תגבה בשטר השני, **לִימָא תִּיהִי תְּיוֹבָתָא** – שמא נאמר שתהיה
24 מכאן קושיא על דבריו דרב נחמן אמר שמואל, **דְּאָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר**
25 **שְׁמוּאֵל, שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הֵיוּצְאוּ בְּזֶה אַחֵר זֶה עַל אוֹתָהּ הִלּוּאָה או עַל**
26 **אוֹתוֹ מִכָּר, בִּיטֵּל שְׁנֵי אֵת הָרִאשׁוֹן.** ואם כן לשיטת שמואל גם
27 במשנתנו האשה לא תוכל לגבות אלא בשטר השני, ואילו
28 במשנתנו משמע שגובה באיזה שרוצה.
29 מתרצת הגמרא: **לֹא אֶתְמַר עָלָהּ** – וכי לא נאמר על הוראה זו של
30 רב נחמן בשם שמואל שביטל שני את הראשון, **אָמַר רַב פִּיפְא,**
31 **וּמִוֹדָה רַב נַחֲמָן דְּאִי אוֹסִיף בִּיה דִּיקְלָא** – שאם המוכר הוסיף דקל
32 בשטר השני, **לְתוֹסַפְתָּ בְּהִבְיָהּ** (כתבו), **וְהָכָא נִמְי בְּדִאוּסִיף לָהּ**
33 בכתובה השניה, ולכך גובה מאיזו שתרוצה.

* * *

34 הגמרא מביאה ברייתא בענין הדין שהוזכר במשנה: **תָּנוּ רַבָּנָן,**
35 **אִשָּׁה שֶׁהוּצְיָאָה גֵּט וּבְתוֹבָה וְעִידִים שְׁמַעְיָדִים עַל הַמִּיתָה שֶׁל בַּעֲלָהּ,**
36 **וְתוֹבַעַת הָאִשָּׁה שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת,**

1 על ידו ולא יאמרו שאשת איש אני.
2 מתרצת הגמרא: **דִּקְרָעִינָן לִיה** – באמת קורעים את הגט כדי שלא
3 תוכל לגבות שוב, וכדי שתוכל להנשא **בְּתַבִּינָן אֲנִיבָה** – כותבים
4 לה על גביו, **נִימָא דִּין קְרָעֵנוּהִי** – גט זה קרענו אותנו, **לֹא מִשּׁוּם**
5 **דִּיקְלָא פְּסוּל הוּא** – לא משום שגט פסול הוא, **אֱלָא דִּלַּא תִּיהִי**
6 **וְרִיבָה בִּיה וְנִמָּא אַחֲרֵינָא** – אלא כדי שלא תחזור ותגבה בו שוב.
7 **משנה**
8 אשה שהוציאה על בעלה שני גיטין, ושתי כתובות הדין הוא
9 שגובה שתי כתובות, שמכיון שכתב לה כתובה אחרת לאחר
10 שהחזירה, התחייב לה שני חיובי כתובה ולכן גובה את שתיהן.
11 אבל אם הוציאה האשה שתי כתובות ונט' אחד, או שהוציאה
12 האשה כתובה אחת ושני גיטין, דהיינו שגירשה והחזירה ולא כתב
13 לה כתובה אחרת, ואחר כך גירשה שוב, או שהוציאה האשה
14 כתובה אחת שכתב לה בעלה, ונט' – שגירשה פעם אחת, וכן עדי
15 מיתתה, אינה גובה אלא כתובה אחת, **שְׁהַמְנִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהַחֲזִירָהּ**
16 **בְּלֹא לְכַתּוּב לָהּ כְּתוּבָה חֲדָשָׁה, עַל מְנַת כְּתוּבָה הָרִאשׁוֹנָה מִחֲזִירָהּ.**

* * *

בס"ד. שיחת שבת פרשת אחרי-קדושים, י"ג אייר, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- יב. ...בפרק ג' במסכת אבות - שלומדים ביום השבת-קודש הזה - שנינו⁶⁶: "רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות-ראש מרגילין את האדם לערוה".
- יצריך להבין:
- (א) היתכן שרבי עקיבא, שהיה מגדולי התנאים, מדבר אודות ענינים פחותים כמו "שחוק וקלות-ראש" - ולא כמו התנאים במשניות שלפני-זה⁶⁷ שמדברים אודות עצות בנוגע ללימוד התורה וכיוצא בזה?!
- (ב) "שחוק וקלות-ראש" - גם לולי זאת ש"מרגילין את האדם לערוה", הרי זה דבר האסור, מצד ביטול תורה. וכן מצד הענין ד"שיחת הילדים" שזהו מהדברים ש"מוציאין את האדם מן העולם"⁶⁸, ולמה צריך רבי עקיבא להדגיש את הענין ש"מרגילין את האדם לערוה"?
- יג. ועוד מאמר של רבי עקיבא - במשנה שלאחרי-זה⁶⁹: "הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם כו', חביבין ישראל שנקראו בנים למקום כו', חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה וכו'".
- ובהקדמה - שמאמר זה הוא לפי סדר הזמנים, והעיקר - המדריגות: לכל לראש - "חביב אדם שנברא בצלם"; לאחר-זה "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום" - דקאי על הזמן של יציאת מצרים (לפני מתן-תורה), שכבר אז נאמר⁷⁰ "בני בכורי ישראל", ולכן "שלח את בני ויעבדני"⁷⁴ (וכמו שנתבאר במכתב הכללי⁷⁵); ולאחרי-זה "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה.. שנאמר⁷⁶ כי לקח טוב נתתי לכם תורתי גו'", שזהו הענין דמתן-תורה.
- אבל אף-על-פי-כן, גם הענין ד"חביב אדם שנברא בצלם" שייך עתה - לאחר מתן-תורה - לבני ישראל בלבד (ולא לאומות העולם), כמו הבבות שלאחרי-זה: "חביבין ישראל",
- ולא כדעת האומרים שגם לאחר מתן-תורה נשאר אצל אומות העולם הענין ד"חביב אדם שנברא בצלם"⁷⁷. ולשיטתם צריך לומר שרבי עקיבא פליג על רבי שמעון בן יוחאי שאומר ש"קברי עכו"ם אינן מטמאין באהל, שנאמר⁷⁸ ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין אדם, ואין העכו"ם קרויין אדם"⁷⁹ -
- ועוד יש להאריך.

(*) אבל במשנה הובא הפסוק⁷¹ "בנים אתם לה' אלקיכם" (שנאמר לאחר מתן-תורה) ולא הפסוק "בני בכורי ישראל" (שנאמר לפני מתן-תורה) - כי:

(א) הראיה על זה ש"ישראל נקראו בנים" היא מהפסוק "בנים אתם לה' אלקיכם", מה-שאינ-כן הפסוק "בני בכורי ישראל" - שאפשר לפרשו בב' פנים: (1) "בני בכורי ישראל", אבל יש עוד בנים (אומות העולם), (2) פסוק זה מדגיש מעלת בן בכור (ראשית אונז⁷² וכו'), אבל אין עוד בנים, כדיוק המשנה: "חביבין ישראל (בלבד) שנקראו בנים" (ולא כאופן הראשון שיש עוד בנים).

(ב) "נודעת להם" פירושו גם שהודיעום⁷³, מה-שאינ-כן הפסוק "בני בכורי ישראל" נאמר לפרעה.

(73) ראה פי' הרע"ב. ועוד.

(74) שמות שם, כג.

(75) די"א ניסן שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' קל ואילך).

(76) משלי ד, ב.

(77) ראה תויו"ט. ובארוכה - במד"ש.

(78) יחזקאל לד, לא.

(79) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(66) משנה יג.

(67) ראה - לדוגמא - משניות ט"ו"ד.

(68) שם משנה י.

(69) משנה יד.

(70) שמות ד, כב.

(71) פ' ראה יד, א.

(72) ע"פ ויחי מט, ג.

- 1 כי אף־על־פי שבתחילת הבריאה היה הענין ד"נברא בצלם" גם אצל אומות העולם, הנה לאחר
2 מתן־תורה הרי זה שייך רק לבני ישראל.
- 3 ועל־דרך שמצינו בנוגע לראשי חדשים ושנים, שאף־על־פי שענין זה התחיל "משבחר הקב"ה בעולמו
4 (שכבר אז "קבע בו ראשי חדשים ושנים"), מכל־מקום "כשבחר ביעקב ובניו"⁸⁰ אזי רק "ישראל מונין
5 ללבנה"⁸¹.
- 6 וכן הוא בנידון־דידן, שכשבחר ביעקב ובניו - כמבואר בתניא⁸² ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון, הוא
7 הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" - שייך הענין ד"נברא בצלם" לבני ישראל בלבד.
8 ובנוגע לענינו:
- 9 כיון שהענין הכי נעלה הוא "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה" שקאי על התורה - אינו מובן
10 מה שכתוב במשנה שלאחרי־זה⁸³ "הכל לפי רוב המעשה", שמזה משמע שהעיקר הוא מעשה המצוות?
11 יד. והביאור בזה:
- 12 מבואר בחסידות (ובפרט בדרושי אדמו"ר מהר"ש⁸⁴) בענין "נחת־רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"⁸⁵,
13 שיש ב' מיני נחת־רוח: נחת־רוח לנברא ונחת־רוח להקב"ה.
14 והנפקא־מינה היא - אם המדובר הוא מלמעלה למטה או מלמטה למעלה:
- 15 כשמדובר אודות "נתתי לכם", מלמעלה למטה - אזי התורה היא הענין היותר נעלה; אבל כשמדובר
16 אודות עבודתו של יהודי בבירור העולם - הרי זה נעשה על־ידי קיום המצוות דוקא, כמו מצות תפילין,
17 שלוקחים קלף גשמי וכו' ועושים ממנו חפצא דקדושה, ועל־דרך־זה ציצית בצמר גשמי וכיוצא בזה
18 בשאר המצוות [ואף־על־פי שגם על־ידי לימוד התורה נעשה זיכרון במוח הגשמי, שנעשים קמטים כו'⁸⁶,
19 הרי אין זה דומה להזיכרון שנעשה בעולם על־ידי קיום המצוות], וזוהי תכלית ירידת הנשמה למטה -
20 שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, וירדה רק כדי לברר את הנפש הבהמית והגוף וחלקו
21 בעולם⁸⁷.
- 22 ולכן, כשמדובר אודות בירור העולם, ובלשון המשנה⁸³: "העולם נידון" - אזי "הכל לפי רוב
23 המעשה", שהעיקר הוא מעשה המצוות, שדוקא על־ידן נעשה בירור העולם.
- 24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "בך בטחו", באמרו, אולי סוף־כל־סוף ילמדו את הניגון...].

* * *

- 25 טו. הביאור במשנה "רבי עקיבא אומר שחוק וקלות־ראש כו'":
- 26 ידוע⁸⁸ שסדר המשניות הוא בדיוק, ועד שלמדים מזה כמה וכמה הלכות. ומזה מובן גם בנוגע למשנה
27 "רבי עקיבא אומר שחוק וקלות־ראש כו'", שיש לה קשר ושייכות ובאה בהמשך למשנה שלפניה⁸⁹ -
28 "רבי ישמעאל אומר, הוי קל לראש ונוח לתשחורת, והוי מקבל את כל האדם בשמחה".
- 29 ויש לומר, שמאמרו של רבי ישמעאל הוא ביחס למעמדו ומצבו, שהיה כהן⁹⁰, והיה בדרגא הכי
30 נעלית. וכיון שכן, יתכן שכאשר יבוא לפניו בחור ששערותיו שחורות ("א יונגע־רמאן־טשיק"), יבטל
31 אותו כו', ולכן מבהיר רבי ישמעאל, שגם מי שנמצא במדריגה נעלית, צריך להיות "נוח לתשחורת" -
32 שלא לבטלו, אלא לירד לדרגתו כו'.

(86) ראה סה"מ קונטרסים ח"א צו, א. תרצ"ז ע' 254. תש"ד
ע' 243. תש"י ע' 33.
(87) תניא פל"ז (מח, ב).
(88) ראה יבמות מב, ב. וש"נ.
(89) משנה יב.
(90) חולין מט, סע"א.

(80) שמו"ר פט"ו, יא.
(81) סוכה כט, א.
(82) פמ"ט.
(83) משנה טו.
(84) המשך וככה תרל"ז פ"ב ואילך.
(85) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופירש"י פינחס כח, ח.

- 1 אך עדיין יתכן שיהיה "נוח לתשחורת" רק בחיצוניות, באופן הדיבור כו', אבל בפנימיות ירגיש את
2 עצמו למעלה ממנו, ועד שהדבר יבוא לידי ביטוי גם בחיצוניות, שהלה ירגיש שמקבלו בפנים זועפות
3 כו'. ולכן ממשיך: "והוא מקבל את כל האדם בשמחה".
- 4 וענין זה נאמר על-ידי רבי ישמעאל דוקא - כאמור לעיל שהיה כהן, מבניו של אהרן, שהיה "אוהב
5 שלום ורודף שלום וכו'"⁹¹, ובהתאם לכך צריך לקבל את כל האדם בשמחה.
- 6 טז. ובהמשך לזה, אומר רבי עקיבא "שחוק וקלות־ראש מרגילין את האדם לערוה":
- 7 מהלשון "מרגילין.. לערוה", ולא "מביאין" (כלשון הגמרא בכמה מקומות)⁹², או על־דרך הלשון
8 "עבירה גוררת עבירה"⁹³, מוכח, שמדובר אודות מי שבעצם שייך לערוה, אלא שכופה את עצמו ולוחם
9 עם היצר־הרע כו', ולכן כאשר יהיה במצב של "שחוק וקלות־ראש", הרי זה ירגיל אותו לערוה.
- 10 וזהו שבהמשך למאמרו של רבי ישמעאל "הוא קל כו' והוא מקבל את כל האדם בשמחה", אומר רבי
11 עקיבא, שצריך להזהר בענין הקלות והשחוק (הקשור עם שמחה, כפי שמצינו בנוגע ללעתי־לבוא, שכיון
12 שתהיה "שמחת עולם על ראשם"⁹⁴, לכן "אז ימלא שחוק פינו"⁹⁵), ולעשות סייג כו', שלא יהיה זה
13 באופן של שחוק וקלות־ראש שמרגילין לערוה⁹⁶.
- 14 ועל־פי־זה מובן גם הקשר להמשך דברי המשנה בנוגע לענין הסייגים: "מסורת סייג לתורה.. נדרים
15 סייג לפרישות" (ובפרט לגירסת אדמו"ר הזקן שכל זה נכלל במשנה אחת, ולא כהגירסא שהן ב' משניות
16 שונות)⁹⁷ - דלכאורה אינו מובן: מהי השייכות של הבבא שמדברת אודות "סייג" לבבא שמדברת אודות
17 "שחוק וקלות־ראש כו'" - כי תוכן הבבא "שחוק וקלות־ראש כו'" הוא להדגיש את הצורך ב"סייג"
18 לענין הקלות והשמחה שנזכרו במשנה שלפני־זה ("הוא קל.. והוא מקבל.. בשמחה"), כנ"ל.
- 19 יז. ועדיין אינו מובן: מהו הצורך בריבוי סייגים כל־כך - הרי ישנו ענין התורה, שעליה נאמר⁹⁸
20 "בראתי יצר־הרע, בראתי לו תורה תבלין", ואם־כן מדוע לא מספיק לימוד התורה כדי להשמר מכל
21 הענינים הבלתי־רצויים?!
- 22 והביאור בזה - על־פי מאמר המשנה שלאחרי־זה⁹⁹, "חביב אדם וכו' (ורק לבסוף) חביבין ישראל
23 שניתן להם כלי חמדה.. תורת":
- 24 אילו היתה התורה מיד בהתחלה, ולא היה הענין ד"אקדמיה טעניא"⁹⁹, אזי היתה התורה עצמה
25 פועלת תכלית השמירה, ולא היה צורך בסייגים; אבל כיון שענין התורה בא רק לבסוף, כך שישנו הענין
26 ד"אקדמיה טעניא", לכן יש צורך בסייגים.
- 27 יח. אך על־פי־זה נשאלת השאלה לאידך גיסא: כיון שהתורה באה רק לבסוף, וישנו הענין ד"אקדמיה
28 טעניא" - איך יכולים לתבוע מיהודי להתמודד ולהתגבר ("דורכברעכן") על כל הענינים הבלתי־
29 רצויים?!
- 30 והמענה לזה - במשנה הבאה⁸³: "הכל צפוי" (גלוי לפניו)¹⁰⁰, היינו, שהקב"ה יודע מה שנעשה עם
31 כל אחד בפרטיות, ו"אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"¹⁰¹, ובהכרח לומר שכל מה שהקב"ה תובע,
32 הרי זה בכחו וביכלתו.
- 33 וולהעיר גם מהמסופר אודות רבי עקיבא ש"היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו.. מיד חזר
34 ללמוד תורה"¹⁰² - כי פִּיְדָעוּ ש"הכל צפוי", הרי בוודאי שראיית האבן שנחקקה על־ידי המים היתה
35 בהשגחה פרטית, ללמדו שביכלתו להשתנות כו'.

97 ראה משניות עם פי' מדרש דוד (לר"ד הנגיד, נכד הרמב"ם). ועוד.
98 קידושין ל, ב. וש"נ.
99 ראה זח"א קעט, א"ב.
100 פי' הרע"ב.
101 ע"ז ג, סע"א.
102 אבות דר"נ פ"ז, ב.

91 אבות פ"א מ"ב.
92 ראה - לדוגמא - שם רפ"ג. נדרים כ, א.
93 שם פ"ד מ"ב.
94 ישע"י לה, יר"ד. נא, יא.
95 תהלים קכו, ב.
96 ראה מד"ש (ד"ה ועדיין קשה, וד"ה והרב רבי משה אלשקאר ז"ל).

- 1 וזהו גם מה שכתוב בהמשך המשנה "והרשות נתונה" (בידו של אדם לעשות טוב ורע¹⁰⁰), וכפי
- 2 שמבאר הרמב"ם¹⁰³ בנוגע לענין הבחירה שניתנה לכל אדם, שלכן בכחו למלא כל מה שהקב"ה תובע
- 3 ממנו.
- 4 וטעם הדבר - כיון ש"הכל לפי רוב המעשה":
- 5 אילו היו מתחשבים בעיקר בענין ההבנה וההשגה, אזי היו חילוקי מדריגות כו', וכמו בנוגע ללימוד
- 6 התורה, שאף־על־פי שלכל אחד מישראל יש חלק בתורה, כפי שאומר כל אחד: "ותן חלקנו בתורתך"¹⁰⁴,
- 7 מכל־מקום יש בזה חילוקי מדרגות, שיש מי שמספיק לו ללמוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"¹⁰⁵,
- 8 ויש מי שצריך ללמוד יותר וכו'; אבל בנוגע למעשה המצוות - הכל שוים. יש אמנם חילוקים בכונת
- 9 המצוות, אבל בנוגע למעשה בפועל, "רוב המעשה", רוב בכמות העשיה בפועל - שוים כל בני ישראל.
- 10 ולכן, בכחו ויכלתו של כל אחד מישראל למלא כל מה שהקב"ה תובע ממנו.
- 11 יט. ויש לקשר זה גם עם מאמר רבי עקיבא שהובא בפירוש רש"י הנ"ל (סעיף י) - "היה רבי עקיבא
- 12 אומר, דיברה תורה כנגד יצר־הרע, שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם כו'":
- 13 לכאורה אינו מובן, למה עשה הקב"ה שיהודי יצטרך להצטער בו חנם, ובוודאי היה יכול הקב"ה
- 14 ליתן לו שכר גם מבלי שיצטער חנם?
- 15 אך הענין הוא - דכיון ש"הכל לפי רוב המעשה", היינו, שהעיקר הוא בירור העולם, לכן צריך להיות
- 16 גם מעמד ומצב ד"מצטער.. חנם", שעל־ידי־זה נעשה בירור היצר־הרע, וכמבואר¹⁰⁶ בענין "משכני אחריו
- 17 נרוצה"¹⁰⁷, ש"משכני" לשון יחיד קאי על נפש האלקית, ועל־ידי־זה "אחריו נרוצה", לשון רבים, שנעשה
- 18 גם הבירור דנפש הבהמית כו'.
- 19 וגם ענין זה שייך במיוחד לרבי עקיבא:
- 20 איתא בגמרא¹⁰⁸ "הרואה רבי עקיבא בחלומו יצפה לחסידות". ולכאורה אינו מובן: הרי עיקר ענינו
- 21 של רבי עקיבא הוא ענין התורה, ועד שהוא המקור של תורה שבעל־פה, כנ"ל (סעיף ו) ש"כולהו אליבא
- 22 דרבי עקיבא". וכמסופר בגמרא¹⁰⁹ שגם כשגזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, היה רבי
- 23 עקיבא מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. באמרו, שלימוד התורה הוא עיקר החיות של בני ישראל,
- 24 כמשל הדגים שבים¹¹⁰, "ומה במקום חיותנו וכו'". ואם־כן, הוה־ליה־למימר "הרואה רבי עקיבא בחלומו
- 25 יצפה לתורה", ומדוע נאמר "יצפה לחסידות"?
- 26 ומבאר רבי נסים גאון, ש"אף־על־פי שרבי עקיבא הגיע למעלה יתירה וגדולה בחכמה.. אפשר
- 27 שחסידותו היתה יתירה על חכמתו, ולפיכך הוא משובח בחסידות". וכפי שמביא לפני־זה: "אית בפרק
- 28 כל ישראל יש להם חלק¹¹¹, שנאמר¹¹² אספו לי חסיד, אלו רבי עקיבא וחבריו שמסרו נפשם לזביחה
- 29 על דברי תורה, ואמרינן¹¹¹.. שבקה רבי עקיבא לחסידותיה".
- 30 ונמצא, שאף שגדלה מעלת רבי עקיבא בנוגע לתורה, הרי עיקר ענינו הוא ענין החסידות, ועד שגם
- 31 מעלתו בתורה באה מצד ענין החסידות שלו. ובהתאם לכך מדגיש רבי עקיבא את מעלת המעשה - "הכל
- 32 לפי רוב המעשה", שזהו ענין בירור העולם כו'.

* * *

33 כ. ישנו ענין נוסף הקשור עם זה ש"דיברה תורה כנגד יצר־הרע" - הענין דפסח שני:

(108) ברכות נז, ריש ע"ב (לגירסת ר"נ גאון שם).

(109) ברכות סא, ב.

(110) ראה גם ע"ז ג, ב.

(111) סנהדרין קי, ב.

(112) תהלים נ, ה.

(103) הל' תשובה פ"ה.

(104) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.

(105) מנחות צט, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד ואילך.

וש"נ.

(106) ראה לקו"ת ויקרא ב, סע"ד. ובכ"מ.

(107) שה"ש א, ד.

1 פסח שני - נקבע עבור מי שהיה טמא, או שהיה בדרך רחוקה, ואפילו באופן ד"לכם¹¹³, כפי שמפרש
 2 כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁴, שהיה זה ברצונו, והיינו, שמרצונו לא הקריב פסח ראשון, ואף־על־פי־כן "דיברה
 3 תורה כנגד יצר־הרע", ונותנת גם לו את האפשרות לתקן את הדבר, על־ידי הקרבת פסח שני.
 4 [ועל־דרך־זה בנוגע לכללות הענין דיציאת מצרים שבחג הפסח - שכל בני ישראל יצאו ממצרים, גם
 5 אלו שהיצר־הרע היה אצלם בתוקף, שלכן נאמר¹¹⁵ "כי ברח העם", "מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין
 6 היה בתקפו כו"¹¹⁶].
 7 ועד כדי כך, שהתורה מקילה עליהם את הקרבת הפסח - שהרי פסח ראשון אין שוחטין על החמץ¹¹⁷,
 8 מה־שאינ־כן פסח שני, חמץ ומצה עמו בבית¹¹⁸, ללא כל החומרות שבפסח ראשון (ואף שלכאורה איפכא
 9 מסתברא, שצדיק יהיה לו קל יותר, מה־שאינ־כן מי שעבר כו' יהיה לו קשה יותר - הרי בפועל מקילה
 10 התורה אצל בעל־תשובה דוקא). ועל־ידי־זה באים למתן־תורה כו'¹¹⁹.

* * *

11 כא. בנוגע ל"ושמחת בחגך"¹²⁰ - דובר כבר¹²¹ שענין זה שייך גם לפורים, וכל־שכן לפסח, אבל בנוגע
 12 ל"פסח שני", לא מצאתי לעת־עתה.
 13 אמנם, על־פי מאמר המשנה הנ"ל "הוי מקבל את כל האדם בשמחה", הרי כל־שכן שיש לקבל
 14 בשמחה את "פסח שני".
 15 ויש להתחיל בזה עתה - בעמדנו ביום השבת־קודש לאחר חצות, ובפרט שזהו הזמן של "רעוא
 16 דרעוין"¹²².
 17 ומובן, שבנידון־דין אין מקום לחשש שיכול לבוא מזה "שחוק וקלות־ראש"¹²³ - שהרי ביום השבת
 18 מתבטלים כל הענינים הקשורים עם הסטרא־אחרא כו' (כפי שאומרים ב"כגוונא"¹²⁴). ומה גם שנמצאים
 19 כבר לאחר הבריור שנעשה במשך יותר ממחצית ימי הספירה, ובחודש אייר, ראשי־תיבות אברהם יצחק
 20 יעקב רחל¹²⁵, ד' רגלי המרכבה¹²⁶, ובאופן שענין זה נמשך ופועל בהנהגתו של כל אחד מישראל - הרי
 21 בוודאי שצריך להיות ענין השמחה.
 22 ועל־פי מאמר רבותינו ז"ל¹²⁷ שמה שהקב"ה מצוה לישראל לעשות - הוא עצמו עושה, הרי מובן,
 23 שכשם שהקב"ה מצוה ליהודי לקבל את כל אדם בשמחה, עושה גם הקב"ה כן, שמקבל את כולם בשמחה
 24 ומראה להם פנים שוחקות כו'¹²⁸, ועל־ידי־זה זוכים לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ועד לביאת משיח
 25 צדקנו, בקרוב ממש.
 26 [ניגנו הניגון "ושמחת בחגך", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה
 27 רבה].

חנ"ב ע' 111 ואילך).

(122) זח"ב פח, סע"ב.

(123) ראה לעיל סט"ז.

(124) זח"ב קלה, א ואילך.

(125) מאר"א א, פד. מג"ע אופן קכא.

(126) מאר"א שם. זהר ח"א רמח, ב. ח"ג רסב, ב. ובכ"מ.

(127) שמור"ר פ"ל, ט. ויק"ר פל"ה, ג. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

ועוד.

(128) חסר קצת (המו"ל).

(113) בהעלותך ט, יר"ד.

(114) סה"ש תש"א ע' 115 (נעתק ב"היום יום" יד אייר, פסח

שני).

(115) בשלח יד, ה.

(116) תניא ספ"א (מ, ב).

(117) תשא לד, כה.

(118) פירש"י בהעלותך שם.

(119) חסר סיום הענין (המו"ל).

(120) פ' ראה טז, יד.

(121) שיחת פורים ס"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדות)

לקוטי שיחות פרשת אמור כרך ז

א. "ובני ישראל עשו"

1 בסוף הפרשה, מן הפסוק "וידבר משה... ויוציאו
2 את המקלל... וירגמו אותו אבן ובני ישראל עשו כאשר
3 צוה ה' את משה", מצטט רש"י את המילים "ובני
4 ישראל עשו", ואומר: "כל המצוה האמורה בסקילה
5 במקום אחר, דחיה רגימה ותליה".

6 במבט ראשון נראה, שהקושי של רש"י במילים
7 "ובני ישראל עשו", שבגללו הוא מפרש "כל
8 המצוה...", הוא: הרי התורה כבר אמרה "וירגמו אותו
9 אבן", ומה, אפוא, מוסיפות המילים "ובני ישראל
10 עשו"?¹ על כך משיב רש"י, שבמילים אלו מתכוונת
11 התורה לספר, שהם ביצעו את כל המצוות הקשורות
12 לסקילה, ולא רק רגמו אותו: "דחיה" (כפי שכבר אומר
13 רש"י בפרשה קודמת² "מכאן לנסקלין שהם נדחין..."),
14 ו"תליה" (כפי שאומר רש"י בפרשה מאוחרת יותר³
15 "כל הנסקלין נתלין").

16 אך לפי זה קשה: כיון שרש"י מפרש מה מוסיפות
17 המילים "ובני ישראל עשו" על המילים "וירגמו אותו
18 אבן", הוא היה צריך לציין רק דחיה או תליה, ולא
19 רגימה, שהרי רגימה אינה נכללת, לכאורה, במילים
20 "ובני ישראל עשו", שהרי היא כתובה כבר לפני כן
21 במפורש – "וירגמו אותו אבן"?

22 השאלה אף קשה יותר: פירושו של רש"י,
23 שהמילים "ובני ישראל עשו" מתכוונות לציין את שאר
24 המצוות האמורות בסקילה, לכאורה הוא לקוח מ"תורת
25 כהנים". ושם, מונים את כל הפרטים הכלולים בעונש
26 סקילה – סמיכה, דחיה, תליה ו"לא תלין נבלתו על
27 העץ"⁴, אך רגימה אכן אינה מוזכרת שם⁵. מדוע רש"י
28 משנה ומוסיף גם את ענין הרגימה?

29 **ב. מדוע משמיט רש"י 'סמיכה' ו"לא תלין"?**
30 כשם שלא מובן מדוע רש"י מוסיף רגימה, כך לא

מובן: מדוע הוא משמיט את הפרטים של 'סמיכה', ו"לא
תלין"?

לגבי 'סמיכה' אפשר להשיב, שרש"י מונה רק את
"המצוה האמורה בסקילה במקום אחר", ולכן אין הוא
מזכיר 'סמיכה', כי היא מוזכרת לפני כן בפרשה עצמה⁶
"וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו"⁷. אך מדוע
הוא משמיט את "לא תלין נבלתו על העץ"?

לכאורה אפשר היה לומר, שכיון שלגבי הפסוק
"לא תלין..." נאמר "ולא תטמא את אדמתך...", הרי
דין זה חל, לפי דרך הפשט, רק בארץ ישראל. וכיון
שמעשה המקלל שבפרשה זו התרחש במדבר, ולא
בארץ ישראל, לכן משמיט כאן רש"י את "לא תלין"?
אך אי אפשר להסביר זאת כך, כי הסיבה של "לא
תלין..." אינה "ולא תטמא את אדמתך...", אלא, כפי
שנאמר במפורש בפסוק לפני כן "כי קללת אלקים תלוי",
וכפי שמבאר שם רש"י "זלזולו של מלך הוא...". ולפי
זה מובן, שהדין "לא תלין..." חל גם במקומות אחרים,
ולא רק בארץ ישראל⁸. מדוע אפוא משמיט זאת רש"י
בפרשתנו?

ג. קיום הציווי "וסמכו" אינו מוזכר?
בנוסף לקושי לגבי הפרטים שמזכיר רש"י ב"כל
המצוה האמורה בסקילה...", לא מובן גם פירושו
באופן כללי:

לפני כן מסופר בפרשה⁹, שהקדוש-ברוך-הוא הורה
למשה שלשה דברים שיש לבצע לגבי המקלל: (א)
"הוצא... אל מחוץ למחנה". (ב) "וסמכו... את ידיהם
על ראשו". (ג) "ורגמו אותו...". ואילו בסוף הפרשה,
כאשר מסופר על קיום הציווי, מוזכרים במפורש רק
שני דברים: "ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה",
ו"וירגמו אותו אבן". אך אין מוזכר בקיום הציווי הענין
של "ויסמכו את ידיהם".

(7) אבל דוחק, כי [נוסף שעפ"ז תוגדל הקושיא שרש"י מונה רגימה
הכתוב בזה הפסוק עצמו:] כנוגע להוספה שב"ובני עשו" על "וירגמו
אותו אבן", הרי אין נפק"מ אם הציווי אמור בפרשה זו או במקום אחר
(ואדרבה, "כאשר צוה" שכרוב המקומות קאי על ציווי שבפרשה המדוברת,
כדלהלן סעיף ג').

(8) ומ"ש "ולא תטמא את אדמתך גו'" היא הוספה בחומר הדבר.
וכמו "ולא תקיא הארץ" (אחרי יח, כח. קדושים כ, כב) – אף שהדינים
שלפנ"ז אינם תלויים בארץ. ויתרה מזו: בפ' עקב (יא, יח"א) כתוב
"ושמתם את דברי גו' למען ירבו גו' על האדמה גו'" – אף ש"ושמתם את
דברי וגו'" הוא "(אף) לאחר שתגלו" (פרש"י שם). ואכמ"ל בזה.

(1) ברמב"ן כאן: "ופשוטו .. כי כן יכפול בכל השומרים מצות השם
.. ויעשו בני גו' כן עשו". אבל, בכל המקומות שמביא הרמב"ן (בא יב,
כח. שם. נ. במדבר א, נד. קרח יז, כו) נאמר "ויעשו"; "ויעש" – ואינו
מפרט העשי. משא"כ כאן, שבתחלה נאמר "ויוציאו גו' וירגמו אותו אבן"
ואח"כ "ובני ישראל עשו", מסתבר שב"עשו" מוסיף עוד פעולות. אבל
ראה להלן הערה 11.

(2) יתרו יט, יג.

(3) תצא כא, כב.

(4) שם, כג.

(5) וכן לא בסנהדרין מג, א ע"פ.

(6) כד, יד.

35 הפעולות הנכללות ב"עשו" – או שלא היה צריך
36 להזכיר בכלל את "בני ישראל" בענין קיום הציווי,
37 שהרי בתחילת הפסוק נאמר "וידבר משה אל בני
38 ישראל", ומובן שאת כל המפורט בהמשך עשו בני
39 ישראל, ואפשר היה לכתוב "ויעשו כאשר צוה ה' את
40 משה". ואם בכל זאת רוצה התורה להזכיר את "בני
41 ישראל" גם בענין קיום הציווי, צריך היה לציין זאת
42 בתחילת הענין – "ויוציאו בני ישראל... וירגמו...
43 ויעשו כאשר צוה..."?

44 מזה שכאן אין נאמר "ויעשו..." סתם אלא "ובני
45 ישראל עשו", משתמע, שבחלקו הראשון של הפסוק
46 אין מדובר על כל ישראל, אלא רק על "כל השומעים"
47 – עדים ודיינים. ואילו בחלקו השני של הפסוק "ובני
48 ישראל עשו" מדובר על כל שאר ישראל, כפי
49 שמבדילים לפני כן בין "כל השומעים" לבין "כל
50 העדה".

51 ולכן אין רש"י יכול לבאר בפשוטו¹² של מקרא,
52 שבמילים "ובני ישראל עשו" הכוונה היא לסמיכה, כי
53 לגבי סמיכה נאמר "וסמכו כל השומעים..." וכיון שכאן
54 נאמר "ובני ישראל עשו", מסיק רש"י, שהכוונה היא
55 לציוויים המפורטים במקום אחר – דחיה¹³ רגימה
56 ותליה – פעולות המתבצעות על ידי כל ישראל.

57 ו. "כאשר צוה..." - לגבי כל הפסוק
58 אך לפי זה קשה: מדוע אין התורה מספרת על קיום
59 הציווי "וסמכו"? לכן מבאר רש"י, שהמילים "כאשר
60 צוה..." אינן קשורות רק ל"ובני ישראל עשו", אלא
61 לפסוק כולו – גם לפעולת "וירגמו", שנעשתה על ידי
62 "כל השומעים", שהם רגמו אותו בדיוק "כאשר צוה ה'
63 את משה". כלומר, לפני הרגימה, הם סמכו את ידיהם
64 על ראשו¹⁴, כפי שצויה הקדוש-ברוך-הוא למשה
65 "וסמכו... ורגמו...".

66 ולכן מצטט רש"י רק את המילים "ובני ישראל
67 עשו", ומפריד ומשמט את המילים "כאשר צוה...",
68 כדי להשמיענו, שהמילים "כאשר צוה" קשורות גם
69 ל"וירגמו", כדלעיל.

1 ואם כך צריך להבין, מדוע צריך רש"י לבאר
2 שבמילים "ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה"
3 הכוונה היא ל"כל המצוה האמורה בסקילה במקום
4 אחר", ולא כמו רוב המקומות¹⁵, שהמילים "כאשר צוה
5 ה'" מכוונות לציווי המוזכר בפרשה זו עצמה?
6 לכאורה, צריך היה לומר, שבמילים "ובני ישראל
7 עשו..." הכוונה היא לכך שהם סמכו את ידיהם על
8 ראשו!

9 שאלה זו אף קשה יותר: לפי פירוש רש"י,
10 שבמילים "ובני ישראל עשו" הכוונה היא לציוויים
11 המופיעים במקום אחר, יוצא, שהתורה מספרת על
12 קיום הציווי של "הוצא את המקלל", "ורגמו אותו",
13 וכן "כל המצוה... במקום אחר" (דחיה, רגימה ותליה),
14 ואילו על קיום הציווי "וסמכו..." שבפרשתנו, אין
15 התורה מזכירה כלל, אפילו לא ברמז!

16 ד. השאלות על ה"דיבור המתחיל"
17 כפי שכבר הוסבר פעמים רבות, מדייק רש"י לא
18 רק במילים שבפירושו, אלא גם במילים שהוא מצטט
19 מן הפסוק לפני הפירוש, ב"דיבור המתחיל".

20 ואינו מובן: את הפירוש "כל המצוה..." לומר רש"י
21 מהמילים "כאשר צוה..." ומדוע הוא מצטט רק את
22 המילים "ובני ישראל עשו", ולא את המילים "כאשר
23 צוה"¹⁰, ויותר מכך: הוא אף אינו רומז להן על ידי
24 "וגו"?

25 בנוסף לזה צריך להבין: הרי רש"י מפרש כאן את
26 המילה "עשו" – מה עשו בני ישראל בנוסף ל"ויוציאו"
27 ו"וירגמו". ומדוע הוא מצטט גם את המילים "ובני
28 ישראל"?

29 ה. "ובני ישראל" לעומת "כל השומעים"
30 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

31 הקושי של רש"י אינו רק¹¹ מה עשו בנוסף
32 ל"ויוציאו" ו"וירגמו", אלא¹⁴ עצם הניסוח "ובני ישראל
33 עשו": גם את הפעולות "ויוציאו" ו"וירגמו" עשו בני
34 ישראל, ומדוע אפוא מודגש "ובני ישראל" דוקא לגבי

(9) ראה בהנסמן בהערות 1; 11, ועוד.

(10) ובפרט שהדרשה (אף לסמיכה אף לדחי' כו') שבתו"כ כאן היא על התיבות "ובני" עשו כאשר צוה ה' את משה" ורש"י משנה ומעתיק רק "ובני עשו".

(11) גם י"ל, שמה שהוקשה לי לרש"י הוא רק הלשון ובני ישראל עשו, אבל ההכפלה ד"וירגמו גו' עשו" אפשר לפרש כפי הרמב"ן "והנחנו בעיני כו'". וכ"ה בספורנו כאן. או שיש לפרש כפי הראשון שברמב"ן (נעתק לעיל הערה 1), כי י"ל (דלא כבהערה הנ"ל) שדרך

הכתוב לכפול השומרים מצות השם גם כשמתחלה מפורט העשי' (וכמו "ויעשו בני גו'" (פקודי לט, לב. וראה גם שם, מב) – אף שלפנ"ז מפרט כו').

(12) משא"כ בתו"כ ובסנהדרין שם.

(13) ולפ"ז שמענו חידוש (בדרך הפשט) דהדחי' – אע"פ שהיא לפני הרגימה דהשומעים – הייתה ע"י "כל העדה", ודלא כפשטות הכתוב "יד העדים תהי' בו בראשונה". רצ"ע.

(14) ויומתק זה ע"פ פשוטו (כו, יד) דבהסמיכה מבארים ענין הרגימה.

לישראל, ואילו הדיבור "איש איש כי יקלל..." מתחזק
ב"ואל בני ישראל תדבר לאמר", מובן, שב"וידבר
משה אל בני ישראל" הכוונה היא בעיקר לכך, שמשה
אמר להם את דיני המקלל בכלל.

ומתעוררת השאלה: מהו הקשר בין "וידבר משה
אל בני ישראל" שבתחילת פסוק זה, שבכך הכוונה
היא בעיקר לדיני המקלל בכלל, לבין המשך הפסוק –
"ויוציאו את המקלל..." – המתאר את הנעשה למקלל
זה?

והתשובה לכך היא: מכך שלפני "ויוציאו..."
וירגמו... ובני ישראל עשו..." מקדימה התורה את
המילים "וידבר משה אל בני ישראל", סביר לומר,
שבני ישראל נקטו כלפי מקלל זה גם בפעולות שהם
למדו מן הפרשה "ואל בני ישראל תדבר לאמר... איש
איש כי יקלל...", ולא רק מן הציווי "הוצא את
המקלל...", ולא רק מדיני סקילה המפורטים במקום
אחר.

לכן מבאר רש"י, שבמילים "ובני ישראל עשו"
הכוונה היא גם לרגימה, בנוסף לדחיה ולתליה
המוזכרים במקום אחר. כלומר, לאחר הרגימה של
העדים, "וירגמו אותו אבן", רגמו אותו גם בני ישראל,
כי פרט זה, של רגימה על-ידי כל ישראל, הם למדו
מהפסוק "רגום ירגמו בו כל העדה"¹⁹, המופיע בפרשה
של "איש איש כי יקלל...".

ט. מהו ההכרח לפירוש רש"י באופן זה?
אך עדיין יש להבין:

א) גם בציווי "הוצא את המקלל", המופיע לגבי
המקלל הראשון, נאמר "ורגמו אותו כל העדה", ובכל
זאת מסביר על כך רש"י, שהכוונה היא "במעמד כל
העדה". ומנין שבפירוש "רגום ירגמו בו כל העדה",
המופיע לגבי כל מקלל, הכוונה היא שונה מאשר
ב"ורגמו... כל העדה", הנאמר בפסוקים הקודמים?

אמנם, בציווי "הוצא את המקלל" מוזכרים בפסוק
לפני כן, לפני "ורגמו אותו כל העדה", "כל
השומעים", ואילו בציווי "רגום ירגמו בו כל העדה",
המופיע לגבי המקלל בכלל, אין נאמר לפני כן "כל

ז. מנין שיש כאן רגימה על ידי "בני ישראל"?
לפי האמור לעיל בסעיף ה', שהפעולות "ויוציאו..."
וירגמו..." נעשות על ידי העדים והדיינים, ואילו
במילים "ובני ישראל עשו" הכוונה היא לשאר ישראל,
מובן, שבמילים "ובני ישראל עשו", נכללת, בנוסף
לדחיה ולתליה, גם רגימה שאינה נכללת במילים
"וירגמו אותו אבן", המופיעות לפני כן, שהרי לאחר
האבן שרגמו העדים, רגמו אותו שאר ישראל באבנים
נוספות. כפי שקובעת התורה לגבי סקילה: "יד העדים
תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה"¹⁵,
שם הנסקל לא מת מן האבן שרגמו העדים, הרי "כל
העם" חייבים לרגום אותו באבנים נוספות.¹⁶

אך עדיין קשה: לפי האמור לעיל מובן, שבמילים
"ובני ישראל עשו" יכולה להיכלל גם רגימה. אך מנין
מסיק רש"י, שהנסקל לא מת מהאבן שזרקו העדים?¹⁷
וש"בני ישראל" היו צריכים לרגום אותו באבנים
נוספות? והרי ייתכן שהוא מת מהאבן שזרקו העדים,
ואז נכללות במילים "ובני ישראל עשו" רק דחיה
ותליה, ולא רגימה? ואדרבה – לפי זה יוכל רש"י
ליישב את המחלוקת שבין לימודו בדרך הפשט לבין
הלימוד בדרך ההלכה, כפי שמובא ב"תורת כהנים" –
שאינו מונה כאן את הרגימה, כדלעיל. ובמיוחד כאשר,
כנראה, פירושו של רש"י לקוח כאן מ"תורת כהנים",
אלא שהוא משנה ומוסיף "רגימה"!

ח. "ובני ישראל עשו" - גם את הנלמד ממקום
אחר
ההסבר לכך הוא:

בתחילת הענין, לפני שמסופר מה עשו למקלל –
"ויוציאו... וירגמו... ובני ישראל עשו..." – נאמר
"וידבר משה אל בני ישראל".

מה דיבר משה אל בני ישראל? – בפשטות מובן,
שהוא מסר להם את דיבורו של הקדוש-ברוך-הוא
"איש איש כי יקלל..."¹⁸ – לגבי המקלל באופן כללי,
ולא רק את הציווי "הוצא את המקלל... ורגמו אותו..."
– מה לעשות למקלל זה.

ואדרבה: כיון שבציווי של הקדוש-ברוך-הוא
"הוצא את המקלל..." אין מוזכר שמשה אמר זאת

(17) ובפרט שזהו דבר שאינו מצוי כלל, ועד שאמרו (סנהדרין מה,
ב) "מעולם לא שנה בה אדם".
(18) כד, טו ואילך.
(19) כד, טז.

(15) שופטים יז, ז (ו"ל שג"ז נכלל ב"במקום אחר" שבפרש"י. וראה
לקמן סוף ס"ח).
(16) וכדפרש"י בניסת (ראה יג, יד) – לפני הפסוק שבשופטים –
בפי' ויד כל העם באחרונה דשם".

לשון מיתה, בנוסף ללשון רגימה או סקילה. לדוגמא, 23
לגבי ה"מולך", לפני המילים "ירגמוהו באבן", נאמר 24
"מות יומת" 24. וכך נאמר גם לגבי אוב וידעוני "מות 25
יומתו, באבן ירגמו אותם" 25, וכן לגבי המקלל עצמו 26
— לגבי המקלל בכלל — "מות יומת רגום ירגמו בו" 27.
ואילו בציווי על המקלל הראשון, נאמר רק "ורגמו 28
אותו", בלי הזכרת לשון מיתה. 29

יא. המקלל הראשון - ללא התראה

מהי הסיבה לשני הבדלים אלו? 31
חובת מיתה חלה רק כשהיתה התראה 26. וכיון 32
שבמקלל הראשון לא היתה התראה, שהרי "לא היו 33
יודעים אם חייב מיתה אם לא" 27, ולכן לא יכלו 34
להתרות בו 28, והציווי "ורגמו אותו" היה הוראת שעה 35
מיוחדת 29, לפיכך אפשר לומר, שרגימה זו שונה מכל 36
חובת סקילה אחרת: 37

מחוייבי סקילה אחרים, שכולם לאחר התראה, יש 38
לרגום עד אשר "מות יומת". כלומר, אם הוא לא מת 39
מהאבן הראשונה, יש לרגום אותו באבנים נוספות עד 40
שימות. ואילו כאן, כשלא היתה התראה, העונש קטן 41
יותר: יש להשליך עליו אבן אחת בלבד, ואם הוא לא 42
ימות, אין חובה להשליך עליו אבנים נוספות, וממילא 43
אסור להשליך עליו עוד אבנים. כפי שבעונש מלקות 44

השומעים" — הרי אין זאת הוכחה, שלגבי כל מקלל, 1
המשמעות של "כל העדה" שונה מאשר לגבי המקלל 2
הראשון! 20

(ב) אף אם רש"י מוכרח לבאר, מסיבה כלשהי, 4
שבמילים "רגום ירגמו בו כל העדה" הכוונה היא, שכל 5
ישראל צריכים לרגום אותו, מנין הוא מסיק שהמילים 6
"ובני ישראל עשו" כוללות גם דחיה ותליה, הכתובות 7
במקום אחר, והרי ייתכן שהן כוללות רק "רגימה" של 8
כל העדה? 21

י. הפרטים המיוחדים בעניינו

ההסבר לכך הוא: 11
לגבי שום מקרה של אדם החייב מיתה, איננו 12
מוצאים 22, שהעדים והדיינים צריכים לסמוך את ידיהם 13
על ראשו ולומר "דמך בראשך ואין אנו נענשים 14
במיתתך". ומוכן בפשטות: מדוע תעלה על הדעת 15
אפשרות שהם יענשו במיתתו, והרי הוא חייב מיתה 16
ולפי הדין. ואם כך, מדוע יש לעשות זאת לגבי 17
המקלל — לסמוך את הידים ולומר "ואין אנו נענשים 18
במיתתך"? 23

יש הבדל נוסף בענין של "ורגמו אותו" לגבי 20
המקלל, לעומת חיוב הסקילה במקומות אחרים: 21
בחובת סקילה במקומות אחרים, מזכירה התורה גם 22

מתו"כ "שאתה גרמת לנו", אבל לא לפי מש"כ רש"י "ואין אנו נענשים 1
במיתתך כו". ולהעיר גם מל' הרמב"ם שם "שאתה גרמת לך" (ולא 2
"לכך" או "לנו" כבתו"כ).

(24 קדוש"כ, ב.

(25 שם, כו.

(26 נסמן לעיל ע' 146 הערה 7. וראה שם גם הערה 6.

בכ"מ ה' ע"ז שם ה"ט, שלדעת הרמב"ם (הל' עדות פ"כ ה"ד) 1
מגדף א"צ התראה. אבל בפירש"י (פרשתנו כד, טו): "בכרת כשאין 2
התראה*", הרי שגם מגדף צריך התראה. וכ"ה גם דעת הראב"ד בהל' 3
עדות שם. וברדב"ז שם מוכח שגם לדעת הרמב"ם כן הוא. וצ"ע 4
שהכ"מ בהל' עדות אינו מפרש בהביאו קשיית הראב"ד שם דאין הכי 5
נמי דלהרמב"ם מגדף א"צ התראה.

(27 פרש"י פרשתנו כד, יב.

(28 משא"כ מקושש, מכין שיודעים היו שהוא במיתה (רש"י שם. 1
שלח טו, לז), ה' אפשר להתרות בו (כדפרש"י שלח שם, לג) כדעת 2
הת"ק (סנהדרין פ, ב).

(29 וכבסנה' שם לענין מקושש — לדעת ר"י.

וראה גם שם עח, ב: "מגדף הוראת שעה היתה". אלא שבפרש"י 1
שם: "שהרי לא נצטוו מתחלה על אותה חבישה כו". אבל בכס"מ שם 2
(וראה גם רדב"ז שם) מקשר הא דמגדף הוראת שעה היתה עם מה 3
שמגדף אין צריך התראה. עיי"ש.

(20 שהרי הוכחתו של רש"י ש"כל העדה" שבפסוק הראשון פירושו 1
"במעמד כל העדה" ולא "כל העדה" היא לכאורה [לא מפני שנאמר לפני"ז 2
"כל השומעים" (כי אורכו: מפשטות לשון הכתוב "וסמכו כל השומעים 3
גו' ורגמו אותו כל העדה" משמע, ש"כל השומעים" קאי רק א"וסמכו", 4
אבל "ורגמו אותו" קאי (לא א"כל השומעים (כ"א) א"כל העדה") — כ"א] 5
שמכין שאי אפשר שכל העדה (ששים רבוא ויותר) ירגמוהו, לכן 6
מוכרח לפרש שהכוונה ב"כל העדה" היא במעמד כל העדה ובשליחותם 7
וכהסיום בפרש"י: מכאן ששלוחו של אדם כמותו (וע"ד פרש"י בא יב, 8
ו ד"ה ושחטו) ומכין שלא נתפרש בכתוב מי הם השלוחים, מסתבר שהם 9
"כל השומעים" הנזכרים (ושאני "ושחטו אותו" דפ' בא שם — שכולם 10
שויים בו). וא"כ, גם מ"ש "רגום ירגמו בו כל העדה" (שנאמר גבי מקלל 11
בכלל) צריך לפרש לכאורה, שהשומעים צריכים לרגום אותו במעמד כל 12
העדה ובשליחותם. וראה לקמן הערה 31.

(21 ובפרט ש"כאשר צוה ה' שברוב המקומות קאי על הציווי 1
שבפרשה המדוברת, כנ"ל ס"ג. וביטוי — ש"במקום אחר" היינו במקום 2
רחוק — במשנה תורה (אף שעפ"ז יומתק ההמשך בפרש"י שבפסוק 3
הסמוך).

(22 רמב"ם הל' ע"ז ספ"ב.

(23 בדעת זקנים מבעה"ת כאן מתו"כ: "לפי שבשעת גמר דין צריכים 1
העדים לומר בפירוש כמו ששמעו מפי המבקר כו' העון הזה שאתה גורם 2
לנו עליך יהי". אבל טעם זה אפשר לומר רק לפי מש"כ בתו"כ "שאתה 3
גרמת לכך" (ולהעיר שבפ"י התוס' עה"ת כאן (שמפרש ג"כ כהנ"ל) מובא

(* ר"ל יסודו, שהרי — ע"ד הפשט — כשאין התראה אין וודאות (גמורה) שהוא מזיד, ואין יחייבו הכתוב מיתה (משא"כ בנוגע למגדף מסוים — דמדבר — דכלפי 1
שמיא גליא ובאה הוראה מיוחדת ע"ד).

18 יב. דין המקלל קשור לדין "נוקב שם ה'"
 19 אמנם, מן הפסוק "הוצא את המקלל... ורגמו
 20 אותו..." נלמד דין רגימה בלבד, כלומר, שהשומעים
 21 צריכים להשליך עליו אבן אחת, ואם אינו מת מכך,
 22 אין חובה להשליך עליו אבנים נוספות עד שימות,
 23 אך בכל זאת, כיון שהציווי "ונוקב שם ה'" מות יומת
 24 רגום ירגמו בו כל העדה" נאמר בקשר למקלל הראשון,
 25 ולפני "ויוציאו את המקלל..." מספרת התורה ש"וידבר
 26 משה אל בני ישראל", שמשה מסר לבני ישראל, גם
 27 ובעיקר, את הפרשה "ואל בני ישראל תדבר... ונוקב...
 28 מות יומת..." כדלעיל בסעיף ח', סביר לומר, שהציווי
 29 "מות יומת..." נאמר גם לגבי המקלל הראשון.
 30 כלומר, בנוסף לציווי "וסמכו כל השומעים... ורגמו
 31 אותו..." שנאמר במיוחד לגבי המקלל הראשון, ורק
 32 ל"כל השומעים", היה כאן עוד ציווי כהוראת שעה,
 33 ל"כל העדה" בשווה, שלמרות שהמקלל חטא ללא
 34 התראה, בכל זאת "מות יומת רגום ירגמו בו כל

1 תיתכן אפשרות של "המית במלקות"³⁰, אך אסור
 2 לעשות זאת³¹.
 3 ולכן צריך דוקא כאן להבהיר "ואין אנו נענשים
 4 במיתתך" – כיון שהוא אינו חייב מיתתו, אלא רגימה
 5 בלבד, ייתכן לחשוב שהם ייענשו במיתתו, אם הוא מת
 6 מאבן זו³².
 7 לפי זה מובן, שהמשמעות של המילים "רגום ירגמו
 8 בו כל העדה" הכתובות לגבי המקלל בכלל אינה שרק
 9 ה"שומעים" צריכים לרגום אותו "במעמד כל העדה",
 10 כמשמעות המילים "ורגמו אותו כל העדה" המופיעות
 11 לגבי המקלל הראשון, אלא משמעותה היא, כנאמר
 12 לפני "מות יומת", שעל כל ישראל חלה חובה לרגום
 13 אותו עד שימות. שהרי, כיון שעל "ונוקב שם ה'"
 14 בהתראה חלה החובה "מות יומת", הרי מובן, שאם הוא
 15 לא מת מן האבן שהשליכו עליו העדים, חייבים "כל
 16 העדה" לרגום אותו באבנים נוספות, עד אשר "מות
 17 יומת"³³.

(32) ועפ"י, ע"פ פרש"י בדרך הפשט – הציווי "וסמכו גו" הוא רק
 גבי מגדף דמדבר, ואולי י"ל דלשיטתיהו אולי: להרמב"ם (אליב)
 דהכס"מ דכל מגדף א"צ התראה כמו מגדף דמדבר – גם ב"וסמכו"
 שווים הם: משא"כ לפרש"י.
 (33) ועפ"י מובן בפשטות מה שלאחרי הציווי "ורגמו אותו גו"
 מוסיף "איש איש כי יקלל רגום ירגמו בו גו" (ודוחק לומר שהחידוש
 ב"איש איש כי יקלל גו" הוא: א) אף דהמקלל דמדבר הי' "בן איש
 מצרי", או ב) רק הדין של "ונשא חטאו – בכת כשאין התראה") –
 ודלא כמקושש שנאמר (שלח שם, לה) רק "רגום אותו באבנים גו" –
 ולא נכפל שיעשו כן גם בכל מקושש,
 ואין לומר דשאני מקושש דפשוט דכן הוא בכל מקושש, כיון שלא
 הי' בזה אלא ביור (באיו מיתה ימות) – כי הספק הוא רק במקושש זה*
 שהוא הי' לפני מ"ת (כפרש"י שם) – אבל מקושש דלאחרי מ"ת, כיון
 דכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק (רש"י קדושים כ, יו"ד)
 לכאורה גם במקושש כן הוא, וצריך הוראה מפורשת דהוא בסקילה.
 ומדלא נכפל במקושש – עכ"ל
 בהקדם סברא פשוטה (מובנת גם לבן חמש למקרא) אשר דינים
 הנאמרים בתורה (משא"כ סיפורי התורה) שע"ז נאמר "ולמדתם אותם
 ושמרתם לעשותם** וכיו"ב, יש בהם עשי' גם לאחר זמן (מלבד באם
 פירש הכתוב להיפך) ולכן אין צורך לכפול הציווי,
 וכן הוא בדיני מקושש שהי' בהתראה והרגימה שלו מבוארת מות
 יומת גו' היינו סקילה.
 משא"כ במקלל דמדבר – שכל הדינים שבפסוק הוצא את המקלל
 גו' הרי (לפרש"י, כפננים) לא נאמרו אלא בו (שלא בהתראה, וסמכו,
 ורגמו (רק "כל השומעים" ובמעמד "כל העדה"))
 פירש הכתוב: ואל בני ישראל תדבר גו' – בנוגע לדורות (וגם למקלל
 דמדבר אם בדין או בתור הוראת שעה, וכנ"ל).
 ועפ"י מתורצת התמי' כפולה בפרש"י (שלח שם, לו): ויוציאו אותו,
 מכאן כו': א) הול"ל זה במקלל דפרשתנו, ב) כתבו "מכאן" – והרי מכבר
 נצטוו ע"ז כפרשתנו.

(30) ראה פרש"י משפטים כא, יד (ממכילתא). מכות ח, א.
 (31) ועפ"י יובן מה שמפרש רש"י "כל העדה – במעמד כל העדה,
 מכאן ששלוcho של אדם כמותו"
 – דלכאורה: א) מכיון ד"כל העדה" פירושו במעמד – הרי אין
 כאן ענין דשליחות כלל? ב) ביותר יוקשה זה: הפירוש "במעמד כל
 העדה" הוא בת"כ כאן – ושם אין ההמשך "מכאן ששלוcho כו'". ז. א.
 שרש"י מונה ומוסיף כל זה על הת"כ כו'! ג) לאידך גיסא: באם יש
 כאן ענין דשליחות – "שלוcho של אדם כמותו", הרי אפשר לומר שפי'
 "כל העדה" הוא רק "בשליחות כל העדה" (וכפרש"י בא יב, ו) ומנ"ל
 שהוא במעמד כל העדה? ד) הרי הדין דשלוcho של אדם כמותו ילפינ'
 מפ' בא (שם), וכמפורש ברש"י שם "מכאן ששלוcho כו'". ואין אומר גם
 בפסוק זה "מכאן ששלוcho כו'?"
 והביאור – ע"פ הני"ל בפנים:

הציווי "ורגמו אותו" [שנאמר גבי מגדף הראשון], מכיון שציווי זה
 אינו מחייב מיתה כ"א רק רגימה (וע"ז מלקות שאפשר שימות, אבל
 אסור הוא – ראה הערה 34) והוא רק על "כל השומעים" – אין מסתבר
 כלל לומר ש"וסמכו" (שאין בזה סכנת מיתה) לא נצטוו כל העדה
 ו"ורגמו" (שכשירגמו רבים – ימות) נצטוו אלא שממנים שלוחים! ולכן
 מפרש רש"י בפשטות "כל העדה" פירושו בפשטות (דער טייטש) –
 "במעמד כל העדה". אבל עפ"י יוקשה דהול"ל "לפני כל העדה" (או
 כיו"ב)? ומתרץ "מכאן (שמשנה ה' כו') – ששלוcho של אדם כמותו" –
 בענין כב"כאן" בפרשתנו, היינו בדבר שלא נצטוו ע"ז (ואדברא חשש
 בדבר, והציווי הוא רק על השומעים, כנ"ל) ושינוי הלשון מלמדנו שיש
 כאן גם ענין דשליחות, היינו שנצטוו לעשות שליח וה"ה כמותו (שנאילו)
 – נצטוו לרגום וקיים הציווי.
 והדין ששכ' בא – ה"ה בדבר שנצטווה הוא עצמו דוקא. ותרווייהו
 צריכי, וק"ל.
 ע"פ הני"ל מתורץ ג"כ שינוי ה' בפרש"י פ' בא דמפרש שלילת
 הקס"ד: וכי כולן שוחטין אלא כו' – משא"כ בפרשתנו דאין מתחיל "וכי
 כולן רוגמין כו'", כי כאן א"א לקס"ד כזו, כי חשש ואיסור ישנם בזה,
 כנ"ל.

(* ועפ"י סרה קושיית מפרשי רש"י (שם) מזה הספק.

(** ואתחנן ה, א.

1 העדה", כמו "נוקב שם ה'" בהתראה³⁴.

2 וכיון שמהנאמר בהמשך הפסוקים מובן, שבמילים
3 "ובני ישראל עשו" הכוונה היא לדבר שנאמר בפרשה
4 "ואל בני ישראל תדבר..." מבאר רש"י, שעל ידי
5 "וירגמו אותו אבן", בלשון יחיד, על ידי העדים, הוא
6 לא מת, ובני ישראל רגמו אותו באבנים נוספות.

7 יג. "כל המצוה האמורה בסקילה"

8 לפי האמור לעיל ניתן להבין את פירושו של רש"י,
9 שבמילים "ובני ישראל עשו" אין הכוונה רק לרגימה,
10 כנלמד מהפסוק המופיע כאן "רגום ירגמו בו כל
11 העדה", אלא גם "כל המצוה האמורה בסקילה", כולל
12 גם דחיה ותליה:

13 הציווי "ורגמו אותו..." שנאמר במיוחד לגבי
14 המקלל הראשון, כיון שעליו אינה חלה חובת "מות
15 יומת" (כפי שמחייב הציווי "ורגמו" לגבי אדם החייב
16 סקילה, שיש לרגמו עד אשר "מות יומת"), איננו
17 סקילה.

18 אך כיון שמ"וידבר משה אל בני ישראל" הבינו בני
19 ישראל, שלגבי המקלל קיים דין של "מות יומת רגום
20 ירגמו בו כל העדה", שרגימה זו היא סקילה,
21 הרי מכך מובן, שהם לא רק רגמו אותו, אלא קיימו
22 גם את "כל המצוה האמורה בסקילה" – כולל דחיה
23 ותליה.

24 יד. "לא תלין" – אינו פרט בדין סקילה

25 אמנם, מההקדמה "וידבר משה אל בני ישראל"
26 יודעים, שבמילים "ובני ישראל עשו" הכוונה היא
27 ל"כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר", אך בכל

28 זאת מזכיר רש"י רק "דחיה רגימה ותליה", ומשמיט
29 את "לא תלין".

30 ההסבר לכך הוא: הטעם לדין "לא תלין נבלתו על
31 העץ" הוא, כמפורש בפסוק⁴, "כי קללת אלקים תלוי",
32 וכפי שמפרש רש"י "וזוללו של מלך הוא", ומכך יוצא,
33 שהדין "לא תלין" אינו חלק מענין הסקילה, אלא הוא
34 קשור לשמירת "כבודו של מלך" – שמירת כבודו של
35 הנסקל, העשוי בדמות דיוקנו של הקדוש-ברוך-הוא.

36 אמנם, לגבי הלאו "לא תלין" נאמר "לא תלין
37 נבלתו על העץ", שמכך מובן שלא זו מהווה המשך
38 לפסוק הקודם "ותלית אותו על עץ", המופיע דוקא
39 לגבי הנסקלים³⁵, ובמיוחד כאשר הטעם של "לא תלין"
40 – "כי קללת אלקים תלוי", מכון גם כלפי "המברך
41 ה"³⁴, הנידון בסקילה, ולא על מת אחר³⁶ – בכל זאת
42 אין הדבר נובע מכך ש"לא תלין" הוא פרט בענין
43 הסקילה, אלא מפני ש"וזוללו של מלך" הוא דוקא
44 כאשר תלו את החוטא מפני ש"נתפס לזטויות", שעשה
45 עבירה חמורה ביותר, שעליה חייבים סקילה.

46 טו. "על עץ" – עץ הדעת

47 אך עדיין דרוש הסבר: מפני "קללת אלקים תלוי" –
48 זוללו של מלך הוא..." צריכה היתה התורה, לכאורה,
49 למנוע תלייתו אף לרגע קט, שהרי אף לרגע אחד³⁷
50 אסור לזלזל ח"ו ב"מלך"³⁸?

51 אלא שבזה ישנו ענין מ"ינה של תורה:

52 על הפסוק "ותלית אותו על עץ" מבאר האריז"ל
53 שבמילים "על עץ" הכוונה היא לחטא עץ הדעת³⁹.
54 ולפי זה יש לפרש גם בפשוטו של מקרא זה, ויש
55 להקדים ולבאר:

כפרה. ולהעיר מדין שליה ב"ד שהמית במלקות (ראה לעיל הערה 30).

(35) פרש"י תצא כא, כב.

(36) ראה רדב"ז הל' אבל פ"ד ה"ח, ש"לא תלין" בכל המתים "אין
זו לאו של תורה, דקרא בהרוגו ב"ד איירי".

(37) להעיר מתניא ספכ"ד: שאין לך עלבון גדול מזה אפי' עושה כן
לפי שעה.

(38) ומכש"כ וק"ו ממרז"ל יאבד עולמו מפני השוטים (ע"ז נד, ב)
שהמדובר שם בדברים שה"עולם" זקוק להם – ומכש"כ בנוגע ל"מלך".
ואף שהקושיא שם היא "איבוד" – הרי בפועל אפילו זולזל החמה וכו'
אין, ועכ"ל מטעם וכי מפני השוטים כו'.

(39) "דרש רבינו האריז"ל על רבינו הרמ"ק ז"ל באשכבת"י וכי יהי'
באיש חטא משפט מות לשון חסרון שהוא צדיק גמור ולא נמצא שום
חסרון לומר שנתחייב מיתה בעבור חטא זה כי לא נמצא בו חטא והומת
ועכ"ז מת וזו היא שקשה. לז"א ותלית אותו על עץ ר"ל בעטיו של
נחש שאכל אדה"ר ע"כ אמרי קדוש" (נחל קדומים עה"פ. ועייג"כ של"ה
בדרוש להספד (רט, ב – בשם התיקונים)). – וראה בארוכה לקו"ש
חכ"ד ע' 132 ואילך.

ועדיין צריך ביאור: ע"פ הנ"ל (1) הול"ל (בפרשתנו) "הוצא את
המקלל" בהנאמר לדורות (והוי ידעין גם למקלל דמדבר). (2) ביותר
יוקשה ע"פ המבואר (סנה' מב, ב) טעם ההוצאה וכו' דלא מיתחזי ב"ד
רוצחין או דתיהוי ל' הצלה – אין להוציא כו' בדין דרגימה כ"א רק
בסקילה.

אבל ג"ז מובן בפשטות וכעין חומר: הוצא את המקלל – ג"ז רק
במקלל דמדבר הוא, כי בכל התורה כולה ה"ז רק בעונש מיתה. ולכן
א"א ללמוד "מנאן שבית הסקילה רחוק הוא". ועפ"ז יתורץ ג"כ שינוי
הכתובים: במקושר סדר הציווי – יומת גר' (ואח"כ) מחוץ למחנה (כי
זהו מסובב מזה שדינו מיתה). משא"כ במקלל דמדבר הסדר: הוצא גר'
(ואח"כ) ורגמו גר'.

ולהעיר: לפי המתניא שבפרש"י (כד, י) דגדף ע"י עסקי מחנה –
מובן בפשטות הטעם ד"הוצא מחוץ למחנה" וד"במעמד כל העדה"
(דבכולה לא יכול ליטע אהל) – שלא מצינו זה בכ"מ. וק"ל.

(34) ומה שצריכים לומר לו "ואין אנו נענשים במיתתך" – אף שהוא
מחוייב מיתה – י"ל: (א) לפי שהי' שלא בהתראה. (ב) "כל השומעים"
כיון שהם נצטוו רק ברגימה – אם ימות ברגימה שלהם – קס"ד דצריכים

31 — ומדוע חייבו דוקא בבזיון של תליה על העץ,
32 והרי בגמרא מוזכרים שם⁵⁵ כמה אופנים של בזיון,
33 כגירור עצמות, הלנה בלי טעם, גשמים מזלפין על
34 מיטתו וכדומה?
35 ולפי האמור לעיל מובן: ב"חטא משפט מות" יש
36 שני ענינים: כללות מציאות החטא, כפי שהוא נובע
37 מצד מקורו — חטא עץ הדעת; ומציאותו כפי שהוא
38 נעשה חמור יותר ויותר, עד שהגיע להיות "חטא משפט
39 מות". ולכן, לאחר "והומת", שזוהי כפרה על "חטא
40 (כפי שהוא ירד עד לחומרה של) משפט מות", גמר
41 הכפרה הוא כאשר מכפרים ומוחקים (מלשון קינוח)
42 גם את מקורו, שמקורו "ותלית אותו" הוא הרי "על
43 עץ", עץ הדעת — ולכן גם הבזיון הנוסף הוא על ידי
44 "ותלית אותו על עץ" כפשוטו.
45 והדבר קשור גם ל"מיתתי כפרתי", כי חטא עץ הדעת
46 הוא השורש והמקור לחטא בכלל, ולמיתה בכלל⁵⁶.
47 יז. לאחר "ותלית" מתגלה "דיוקנו של מלך"
48 לפי זה אפשר להסביר מדוע צריך תחילה לתלות
49 אותו, ורק לאחר מכן מגיע הציווי "לא תלין..."
50 — למרות שמפני הענין "קללת אלקים תלוי — זלזולו
51 של מלך הוא..." לא היתה התורה צריכה, לכאורה,
52 לאפשר תליה אפילו לרגע קט (כדלעיל בסעיף טו) —
53 כי דוקא על ידי "ותלית אותו על עץ", פעולה
54 המצביעה על כך שהחטא נובע מחטא עץ הדעת, והוא
55 מתכפר על ידי "ותלית", מתגלית אצלו "דמות דיוקנו
56 של מלך", ולכן מיד⁵⁷ לאחר "ותלית" — יש להורידו
57 מהתליה, כי "אדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם
58 בניו"⁵⁸.

(משיחת ש"פ אמור תשכ"ה)

1 (א ידוע⁴⁰, שהחטא הראשון, חטא עץ הדעת של
2 אדם הראשון (הכולל את כל בני האדם⁴¹), הוא המקור
3 והגורם שאיפשר בכלל מהות של חטא. לאחר שכבר
4 היתה קיימת האפשרות של מציאות החטא, עלולים
5 להגיע, עקב ירידות רבות, כפי שאומר רש"י⁴²
6 "הראשונה גוררת השניה...", גם לחטא חמור, ואף
7 ל"חטא משפט מות" — עד לאיסור סקילה, החמורה
8 שבכל המיתות⁴³, ועד למגדף ר"ל⁴⁴.
9 לפי זה אפשר לבאר ברמז בפסוק זה:
10 (ב) וכי יהיה באיש (תואר המצביע על חשיבות,
11 כפירוש רש"י⁴⁵: אדון, גיבור) חטא (באופן סתמי,
12 ייתכן אף שוגג בלבד⁴⁶. ולאחר מכן מגיעים לחמור
13 יותר) משפט מות (סתם, ועד לחמור ביותר) והומת
14 (בבית דין⁴⁷. וכיצד ייתכן הדבר אצל "איש"? —
15 התשובה לכך היא: האפשרות והמקור והגורם הוא)
16 ותלית אותו על עץ (הדעת).
17 טז. "ותלית אותו" - כפרה מוחלטת
18 זהו ההסבר לכך שצריך להיות "ותלית אותו על עץ"
19 לאחר "והומת"⁴⁸, שהטעם לכך בפשטות הוא: אמנם,
20 הרוגי בית דין מתוודין תהא מיתתי כפרה על כל
21 עוונותי⁴⁹, והכפרה היא כה גדולה, שהיא מכפרת אף על
22 "כל עוונותי"⁵⁰, אך בכל זאת יש צורך⁵¹ במיתה וקבורה
23 ועיכול בשר, או צער חיבוט הקבר, שאז הוא מתכפר
24 במיתתו ובבזיונו. כך אפשר לבאר גם את הציווי "ותלית
25 אותו" — "דאית ביה בזיון", כפי שמוסבר הטעם לכך
26 ש"לא היו מתאבלין עליהם"⁵², שנדרש בזיון נוסף,
27 ובמיוחד בעוון החמור ביותר, כחייבי הסקילה.
28 אך עדיין דרוש ביאור: קבורה ועיכול בשר הם
29 פרטים הקשורים⁵³ למיתה (אל עפר תשוב), אשר
30 "מיתתו"⁵⁴ כפרה

(51) סנהדרין מז, ב ופרש"י (שם). וד"ה נתעכל מז, סע"א).

(52) שם מז, א. מו, רע"ב.

(53) ועד"ז צער חבוט הקבר (דכשמו — הוא פרט דקבורה) ואין מתאבלין — דמורה על הפסק הקשר לחיים.

(54) ראה רש"י (שם מז, רע"ב ד"ה מיתה) "אם נקברו מכפרת מיתתן עליהן".

(55) מז, א.

(56) שבת נה, רע"ב. ואפילו לדעת מדה"נ (ז"ח בראשית יח, ג) דגם לפני החטא נגזרה גזירה שימדת על שנלקח מן האדמה — הרי ה' חי אז חיים ארוכים (כמאמרו שם) — ואין מקום למשפט מות וכו' — ב' דעות אלו ראה רמב"ן ור' בחיי בראשית (ב, יז). ועוד.

(57) רמב"ם הל' סנה' פט"ו ה"ז. וכ"מ בספרי עה"פ — תצא שם, כג. סנה' מו, ריש ע"ב.

(58) פירש"י תצא שם.

(40) ראה גם תו"א עט, ד. ד"ה באתי לגני תשי"א (בסה"מ באתי לגני ח"א פ"ב).

(41) משנה סנהדרין לו, סע"א. וראה אגה"ק ס"ז (קיא, ב). ד"ח צ, ב. ובכ"מ. וראה גם שמו"ר פ"מ, ג.

(42) בחוקותי כו, טו. ראה שם.

(43) סנה' נט, ב ואילך.

(44) שהוא כופר בעיקר כמו בע"ז (סנה' מה, סע"ב. רמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ו. ועוד). וראה גו"א כאן, שחטא זה מדגוף גרוע גם מע"ז. עיי"ש.

(45) נח ט, כ. בשלח טו, ג ("כל איש כו").

(46) אבל נאמר גם במזיד (ויקרא ה, כא. ועוד).

(47) ועפ"ז מובנת האריכות והיסוד לפרש"י שם (תצא כא, כב): שיצא לתרבות כו' בב"ד.

(48) כפשטות הכתוב. סנה' מו, ריש ע"ב.

(49) סנהדרין מג, ב. רמב"ם הל' סנה' רפ"ג.

(50) מצד התשובה (פיה"מ להרמב"ם נזיר פ"ו מ"ד. עיי"ש).

ואח"כ ילך בעצמו, וכמובן.
וכן ה' כמ"ש אח"כ³ וישלחו את רבקה כו' ואת עבד אברהם כו' שלוו אותם. ומה עשה העבד, כתיב' ויקח העבד את רבקה וילך, היינו שלקח אותה מהלוייתם, כי הם עדיין הלכו ללוותה, וילך אחר זה בלי הלוייתם, כדי שלא ימצאו עוד איזה עילה לעכב אותה כשלוו אותה בדרך, וכמובן.

ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פי' כו', כי הרי עתה נתחדש דבר והוא מה שאמר אליעזר שלחוני ואלכה לאדוני, שהוא שילווה רק מעט לא עד אדונו, ואח"כ ילך בעצמו עם רבקה לאדונו (שזה לא ה' מקודם, כי מקודם אמר שלחני לאדני שילווה עד אדונו), וכמשנת' מהו ענין זה.

ולכן אמרו נקרא לנערה ונשאלה את פי', המרוצית היא לילך עם אליעזר בלי הלוייתם אותה בכל הדרך עד אדונו. וזהו ששאלתם ה' התלכי עם האיש הזה, שהשאלה היתה על ההליכה, ולא על עצם ענין הנשואין המרוצית היא להנשא. והיינו שהם אמרו שנשאל את רבקה אולי היא חפצה שילווה אותה עד אדונו ממש, ולא שתלך עם האיש הזה בלעדי הלוייתם עד אדונו ממש. וזהו שאמרו התלכי כו', שהשאלה היתה המרוצית היא ללכת עם האיש בלעדי הלוייתם עד אדונו ממש.

ומ"מ גם זה אמת שהשאלה ה' גם על עצם ענין הנשואין המרוצית היא להנשא, שגם זה נרמז במלת התלכי, כי הליכה כינוי אל הזיווג, כמ"ש במאו"א מע' הליכה⁵ ע"ש. וכמאמר⁶ בשלשה דרכים האשה נקנית, ועיין בגמרא רפ"ק דקדושין⁷.

ורבקה אמרה אלך, וכן עשתה. שאם שליווה הם אותה מעט כמ"ש וישלחו את רבקה כו', אך ותקם רבקה ונערוה' כו' ותלכנה אחרי האיש. היינו שלא רצתה להיות בחבורתם ובהלוייתם, רק שתלך עם האיש בלעד'ם, וכמובן.

ליקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאזוז"ל ע' כב ואילך

(3) פסוק נט. "וישלחו את רבקה אחותם ואת מנקה ואת עבד אברהם ואת אנשיו".

(4) פסוק ס"א "ותקם רבקה ונערוה' ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד את רבקה וילך".

(5) וז"ל: הליכה כינוי אל הזיווג הולך אל הדרך יסוד דנוקבא ברגל מבורכת שהוא יסוד.

(6) קידושין ב, א.

(7) שם ע"ב: מ"ט תני... דרכים... וביאה איקרי דרך דכתיב (משלי ל, יט) ודרך גבר בעלמה... ר"ש אומר מפני דרכו של איש לחזור על האשה וכו'.

בראשית כד, נו-נז - ויאמר אלהם אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני. ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה

קסו

ביאור הפסוקים, דבפסוק נ"ד כתוב "שלחני לאדני", ובפסוק נ"ו כתוב "שלחוני ואלכה לאדני, מפרש דמ"ש "נקרא לנערה ונשאלה וגו'" קאי על ההליכה עם אליעזר וכו'.

צריך להבין מקודם אמר שלחני' לאדני, ואח"כ אמר שלחוני ואלכה לאדני, ומקודם לא אמר ואלכה, וכאן אמר ואלכה.

גם צריך להבין למה עתה אמרו נקרא לנערה ונשאלה את פי' שהוא מפני שאין משיאין את האשה אלא לדעתה כפרש"י, מה זה שנתחדש עתה אצלם זה, כשהסירו דרישתם שתשב אתנו ימים או עשור, ולא מקודם² כשדרשו שתשב אתם ימים או עשור, כי הרי אז אמרו אחר תלך, משמע שאז בודאי תלך ולא אמרו שאחר הימים או עשור ישאלו את פי' מפני שאין [משיאין] את האשה אלא לדעתה.

יש לפרש, כי אם כתיב שלחני לאדני בלי ואלכה, משמע מזה שישלחו אותו עד שיבא אל אדונו, והיינו שילוו אותו עד אדונו, משא"כ אם כתיב שלחוני ואלכה הפירוש הוא שילוו אותו מעט לא עד אדונו, רק מעט ואח"כ ילך בעצמו אל אדונו.

ועפ"י פירוש הפשוט יתפרש כך, היינו כי בפעם הראשון אמר שלחני לאדני, שאינו חושש אם ילווה עד אדונו, אחר שראה שהסכימו לבן ובתואל תיכף שיקח את רבקה וילך ושתהי' אשה ליצחק, א"כ לא ה' לו מה לחשוש אם ילווה עד אדונו אחרי שרואה שמסכימים על השידוך.

משא"כ בפעם הב' אמר שלחוני, שילווהו רק מעט, ואח"כ ילך בעצמו, הוא מפני שראה שאחי' ואמה התחילו לעכב את הדבר שאמרו תשב אתנו ימים או עשור, א"כ אפילו כשיפעול שישלחוהו תיכף, אך אם ילוו אותם הרבה ואצ"ל אם ילוו אותם עד אדונו, יש חשש שבדרך ימצאו איזה עילה לעכב עוד הפעם, לכן אמר שילוו אותם מעט,

(1) בפסוק נד. "ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו וילינו ויקומו בבקר ויאמר שלחני לאדני". ראה לעיל סימן קסא, בביאור דיוק דבפסוק נ"ד כתיב "שלחני" חסר ו', ובפסוק נ"ו כתיב "שלחוני" מלא ו' ע"ש.

(2) ראה לקוטי שיחות חלק י' פרשת חיי שרה (ב) עמוד 65 ואילך.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו

א. כתב האר"י ז"ל שאף על גב שהנשמה מסתלקת מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם נהנים ממנו ומכח זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה בא הטומאה, ובאם שלא ה' נשתייר בו מעט אור מנשמתו לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האר"י ז"ל שזה שאמר הפסוק בישעי' (ישעי' נח, יא) והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויחיו על ידי שהייתם כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו מצד לחלוחית, כן אתה כל זמן שהלחלוחית בתוכך מקום בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזוהר בכמה דוכתי הבלי דגרמי דאשתייר בבי קברי. ואם כן מכח זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מות, אבל עכו"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכן אין מטמא העכו"ם. עד כאן דברי האר"י.

אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר מעט נשמה, לא ישתיר כלום מנשמה בגוף ויבראהו מחדש אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו.

אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל, הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלוואה עד זמן שיקצוב לו הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חושן משפט סימן צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית דין לשייר לו כדי חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכן נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה במילואו שלא ישאר לגוף כלום, וצריך לכל הפחות לשייר מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור. קרבן שבת' – תוספות חול על הקודש סימן ג

כא, יד-טו – אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו

ב. ולא יחלל זרעו בעמיו. הוא כשיש יחוד זו"ן, שכהן דז"א נושא את הבתולה דמל', הנה בזמן הגלות כ"ז אינו, שמל' ירדה פלאים, כמ"ש² ותרד פלאים, וקוב"ה ז"א בגלותא סליק לעילא לעילא³, הנה שיהי' הגאולה מהגלות, שתבנה המל', וישוב ז"א להתייחד בה ע"ד שכה"ג נושא את הבתולה וכו', אז תהי' הגאולה וישוב הקב"ה ז"א הכה"ג להתייחד עם הבתולה דמל'.

לקוטי לוי יצחק פרשת אמור⁴, פניני לוי יצחק על התורה

כא, י – והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס

ג. המשחה ומלא את ידו ללבוש ר"ת אליהו, שכאשר יבוא אליהו אז יוציא את שמן המשחה ממקום שנגנזה ואז יחזרו להיות כהנים גדולים במשיחת שמן המשחה.

שמנה לחמו

כג, טו – וספרתם לכם ממחרת השבת' מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה

ד. [מצות עשה מן התורה שיספור כל אחד מישראל שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר שנאמר וספרתם לכם וגו'].

אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש, ואין בספירה זו עשיית המצוה כלל, שהמצוה הוא לספור לעומר, ועכשיו אין לנו עומר לספור לו, אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש, לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתקונה.

שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תפ"ט סעיף י"א

ה. ידוע⁵ החקירה באם יבוא משיח באמצע ספירת העומר, אם יכול להיות המשך קיום מצות ספירת העומר בברכה מן התורה, אף שהתחלת הספירה (לפני ביאת המשיח) לא היתה אלא מדרבנן.

ומסתבר לומר, שעל ידי קיום המצוה מדרבנן ישנה ספירת הימים שלפני זה, ובמילא, יכולים להמשיך ולספור בברכה מן התורה, כיון שישנה המציאות (אף שאינה דמצוה) דכל הימים, "שבע שבתות תמימות תהיינה"⁷, והרי זה שבע תמים.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ג ע' 130

(2) איכה א, ט.

(3) ראה זר ח"א רי, א. ח"ב נח, ב. ח"ג כ.

(4) עיין תורת מנחם – תפארת לוי יצחק.

(5) עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' שמוות סימן קסד: ביאור הענין דע"י ההשתקקות והגעגועים של בני"י לקבלת התורה עוד בהיותם במצרים, זכות זה הוציאם ממצרים – וכן הוא בגאולה העתידה, דזכותם של ישראל הוא זכות הקיווי והצפי' להגאולה, שבוה נכלל הכוסף והתשווקה לתורתו של משיח – תורה חדשה מאתי תצא.

(6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. וש"נ.

(7) אמור כג, טו.

(1) ר' בצלאל מקוברין ז"ל, בעמח"ס עמודי' שבעה, נדפס תל"ד.

♦ יום ראשון ז' אייר ♦

כא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרַתְּ אֲלֵיהֶם לִנְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ:
א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲמֹר לְכֹהֲנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן וְיִמְנָר לְהֹנֶן עַל מִית לֹא יִסְתַּאֲב בְּעַמּוּיָהּ:

רש"י אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים • (יבמות פ"ה, ת"כ): אֲמֹר וְאֶמְרַתְּ, לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים. **בְּנֵי אֶהֱרֹן** • (קידושין לה) יָכוֹל חָלָלִים? תִּלְמֹד לומר: הַכֹּהֲנִים. **בְּנֵי אֶהֱרֹן** • אֵף בְּעָלֵי מוֹמִין בְּמִשְׁמַע. **בְּנֵי אֶהֱרֹן** • וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרֹן. **לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ** • (ת"כ) בְּעוֹד שֶׁהִמַּת בְּתוֹךְ עַמּוּיוֹ, יֵצֵא מֵת מִצָּוָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק ז עמוד 151. חֶלֶק כו עמוד 165 – מתוך 'לקראת שבת')

לְהַזְהִיר וּלְהַאֲרִיךְ עַל הַקְטָנִים

בְּתַחֲלִיל פְּרָשְׁתֵּנוּ, נֹאמַר "אֲמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים גּוֹ וְאֶמְרַתְּ אֲלֵיהֶם". וּפִרְשׁ רש"י "אֲמֹר וְאֶמְרַתְּ, לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים". וְיֵשׁ לִפְרֹשׁ בְּדֶרֶךְ הַרְמָז, דֶּהֱא דִנְקֻט רש"י הִלְשׁוֹן אֶהֱרֹן דִּנְקָא, שֶׁאֶהֱרֹה הִיא גַם מִלְשׁוֹן זוֹהַר נְאוֹר (עֵינִי בַסֵּפֶר הַמֵּאמְרִים תש"ח לַאֲדמו"ר מוֹהֲרֵי"צ נ"ע, ע' 240). וּבִזְהָ מִרְמָז שֶׁאֻפֵּן הַהִשְׁפָּעָה וְהַלְמִיּוֹד שֶׁמִּלְמָדִים הַגְּדוּלִים אֶת הַקְטָנִים, צָרִיךְ לְהִיזוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל קִירּוֹב וְהֶאֱרַת פָּנִים.

וְעֵינֵינוּ זֶה מִרְמָז גַּם בְּכָף שֶׁלִּשׁוֹן הַכְּתוּב הוּא - "אֲמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאֶמְרַתְּ אֲלֵיהֶם", וְכִידּוּעַ שֶׁאֲמִירָה הִיא לִשׁוֹן רִכָּה (מְכִילֵת וּפִירְשׁ"י יִתְרוֹ יט, ג. ועוד), בְּנִיגוּד לְדִיבּוּר שֶׁהוּא לִשׁוֹן קָשָׁה (מְכִילֵת יא, א וּבִרְשׁ"י שם). עוֹד יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, שֶׁמִּרְמָז שֶׁהַלְמִיּוֹד וְהַהִשְׁפָּעָה עַל הַקְטָנִים, מוֹסִיפִים אוֹר וְזֶהֱרָ גַם אֶצֶל הַגְּדוּלִים, דִּישׁ לְלִמּוּד הִלְשׁוֹן "לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים", שֶׁהוּא אֶהֱרֹת הַגְּדוּלִים עַל־יְדֵי הַקְטָנִים, וְכִדְבָּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל (תְּמוּרָה טז, א): "בְּשָׁעָה שֶׁתִּלְמִיד הוֹלֵךְ אֶצֶל רַבּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ לְמַדְנִי תוֹרָה, אִם מִלְמָדוֹ - מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם ה'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת ז עמוד 61)

לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים (רש"י כא, א)

הַתְּבוּת "אֶל הַכֹּהֲנִים" בְּדִבּוּר־הַמִּתְחִיל נִרְאוֹת כְּמִיתְרוֹת לְכֹאֲרָה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דֶּהֱנָה לְהֵלֵן נֹאמַר "וְיִדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וּרְשׁ"י מִפְרֹשׁ "לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים". וְלִפִּי זֶה קָשָׁה: לָמָּה אֵין לִפְרֹשׁ שׁ"וְאֶמְרַתְּ אֲלֵיהֶם" קֹאֵי עַל בֵּית־דִּין? אֲבָל פִּינּוֹן שֶׁנֹּאמַר "אֶל הַכֹּהֲנִים", מוֹכֵן שׁ"אֲלֵיהֶם" מִתִּיחֶסֶת לָהֶם: הַכֹּהֲנִים הַגְּדוּלִים מְזַהְרִים לְשֹׁמֵר עַל הַכֹּהֲנִים הַקְטָנִים.

אֶשֶׁל אַבְרָהָם - הֶרֶב אֱלֹאֲשׁוּלִי

מוֹמִין אֶלָּא לְמַעַט בְּנוֹת אֶהֱרֹן כְּדִלְקָמֵן בְּרִשׁ"י, אֶלָּא פִּינּוֹן שֶׁנֹּאמַר "בְּנֵי אֶהֱרֹן", הָרִי זֶה כּוֹלֵל גַּם בְּעָלֵי מוֹמִין (גִּרָא).

בְּנֵי אֶהֱרֹן - וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרֹן - שֶׁאֵינֶן מוֹזְהָרוֹת לְהִטְמָא לְמֵתִים (רש"י כְּתוּבֹת נג, א). רָאָה גַם רש"י קִידוּשִׁין עז, א: "לְעֵנֵן טוֹמְאָה, הַזְכָּרִים הוֹזְהָרוּ עֲלֶיהָ וְלֹא נִקְבּוּת, דְּכִתִּיב בְּנֵי אֶהֱרֹן וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרֹן".

לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ - בְּעוֹד שֶׁהִמַּת בְּתוֹךְ עַמּוּיוֹ - שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹבְרִים (רש"י לָקֵן פֶּסוּק ד).

יֵצֵא מֵת מִצָּוָה - שֶׁאֵין לוֹ קוֹבְרִים (עִירוּבֵין יז, ב), אֶלָּא הוּא, וְכִגוֹן שֶׁמִּצְוָה מוּטָל בְּדֶרֶךְ (רָאָה נִזִּיר מג, ב וּרְשׁ"י שם), שֶׁמִּצְוָה עָלָיו לְהִתְעַסֵּק עִמּוֹ לְקַבְּרוֹ (רָאָה רש"י סוֹכָה כה, ב). תוֹרָה ב

בְּנֵי אֶהֱרֹן - יָכוֹל חָלָלִים - שֶׁנּוֹלְדוּ מִפְּסוּלֵי כְּהוּנָה, וּמִמִּילָא הֵם מְחוּלְלִים מִכְּהוּנָה, אֲבָל עֵדִין נִקְרָאִים "בְּנֵי אֶהֱרֹן". **תִּלְמֹד לומר: "הַכֹּהֲנִים"** - וְלָכֵן נֹאמַר גַּם "הַכֹּהֲנִים" וְלֹא הִסְתַּפֵּק בְּאֲמִירַת "בְּנֵי אֶהֱרֹן" (אֵף שִׁידוּעַ שֶׁהֵם כֹּהֲנִים) כְּדִי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאֵלּוּ שֶׁנִּתְחַלְלוּ מִכְּהוּנָה, מוֹתֵר לָהֶם לְהִטְמָא לְמֵת. וְרָאָה גַם רש"י לְעִיל א, ה.

בְּנֵי אֶהֱרֹן - אֵף בְּעָלֵי מוֹמִין בְּמִשְׁמַע - שֶׁאֲסוּר לָהֶם לְהִטְמָא לְמֵת אֵף שֶׁאֲסוּרִים לְעִבּוּד בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁהִרִי גַם הֵם נִקְרָאִים "בְּנֵי אֶהֱרֹן". וְדִיק רש"י לְכַתּוּב "אֵף בְּעָלֵי מוֹמִין בְּמִשְׁמַע", וְלֹא "לְרִבּוֹת בְּעָלֵי מוֹמִין", שֶׁכֵּן אֵין הִפְסוּק בָּא לְרִבּוֹת בְּעָלֵי

(א) **אֲמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** - נִרְאָה שְׁתִּיבוֹת אֵלּוּ אֵינֶן חֶלֶק מִהַדְּבּוּר הַמִּתְחִיל, אֶלָּא הֶעֱתִיק בְּתַחֲלִיל הַפְּרָשָׁה אֶת שֵׁם הַפְּרָשָׁה בְּדֶרֶכּוֹ. **אֲמֹר .. וְאֶמְרַתְּ** - שְׁתֵּי אֲמִירוֹת הִלְלוּ לָמָּה? (רש"י יבמות קד, א).

לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים - שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ (רש"י שם). וְהֵינּוּ שֶׁהַכֹּהֲנִים הַגְּדוּלִים הוֹזְהָרוּ לְשֹׁמֵר אֶת הַכֹּהֲנִים הַקְטָנִים מִן הַטּוֹמְאָה (הִרְבֵּי). וְלָכֵן נֹאמְרוּ שְׁתֵּי אֲמִירוֹת, אֲמִירָה אַחַת עֲבוּר הַכֹּהֲנִים לְעִצְמָם, וְאֲמִירָה שְׁנִיָּה לְכֹהֲנִים גְּדוּלִים עֲבוּר כֹּהֲנִים קְטָנִים. וְרָאָה גַם רש"י לְעִיל יז, יב. שְׁמוֹת כ, ט. וְרָאָה רש"י יוֹמָא עח, ב: "וְהַתּוֹרָה הוֹזְהִירָה גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים, שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ לָהֶם בְּיָדֵם דְּבַר הָאֲסוּר".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות, חלק כו, עמוד 158)

ההוראה משם פִּרְשְׁתָּנוּ - אָמַר - בַּעֲבֹדֶת ה': אָמַר, תִּרְבֶּה בְּאֵמִירַת דְּבָרֵי שְׂבַח וְלִימוּד זְכוֹת עַל כָּל יְהוּדֵי בְּאֶשֶׁר הוּא. וְהָרִי הַדְּבָרִים קִלְ-וְחוּמָּר: אִם הַדְּבֹר בְּגִנּוּתוֹ שֶׁל הַזֹּלֶת מְעוּרָר וּמְגֻלָּה אֶת הָרַע שָׁבוּ, שֶׁלֹּכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ערכין טו) שֶׁלִּשְׁוֹן הָרַע "קָטִיל תְּלִיתָא" (הַמִּסְפָּר, הַשּׁוֹמֵעַ וְהָאֲדָם שֶׁעָלָיו מִדְּבָרִים) - עַל-אַחַת-כֶּמֶה-וְכֶמֶה שֶׁהַדְּבֹר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַזֹּלֶת מְגֻלָּה אֶת הַטּוֹב שָׁבוּ.

(ב) **בִּי אִם-לְשֹׂאֲרוֹ הִקְרַב אֵלָיו לְאֹמְרוֹ וּלְאֹבִיו וּלְבָנֹו וּלְבָתֹו וּלְאֶחָיו:**
בְּאֵלֶּהֶן לְקָרִיבָה דְּקָרִיב לָהּ לְאִמָּה וּלְאֶבְיָהּ וּלְבָתֵּיהָ וּלְבָרְתָּהּ וּלְאֶחָיוּהִי:

כ"ט"א **בִּי אִם-לְשֹׂאֲרוֹ** • (ת"כ) אֵין "שֹׂאֲרוֹ" אֵלָא אֶשְׁתֹּו.

(ג) **וּלְאֶחָתָו הִבְתּוּלָהּ הִקְרֹוּבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא-הִיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא:**
ג וּלְאֶחָתָהּ בְּתִלְתָּה דְּקָרִיבָא לָהּ דִּי לֹא הָיָה לָהּ לְגִבְרָה לְהָיִי יִטְמָא:

כ"ט"א **הִקְרֹוּבָה** • לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה (ת"כ. יבמות ט). אֲשֶׁר לֹא-הִיְתָה לְאִישׁ • לְמִשְׁכָּב. לָהּ יִטְמָא • מִצְוָה (ת"כ. יבמות טז).

(ד) **לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ:**
ד לֹא יִטְמָא רַבָּא בְּעַמָּה לְאַחֲלוּתָהּ:

כ"ט"א **לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ** • (ת"כ) לֹא יִטְמָא לְאֶשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהוּא מְחַלֵּל בָּהּ בַּעֲוֹנָה עֲמוֹ. וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּשֹׂאֲרוֹ, בַּעֲדֹ שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עַמּוֹ, שֵׁשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שְׂאִינָה מֵת מִצְוָה. וּבִאֲיֶזֶה 'שֹׂאֲר' אֲמַרְתִּי? בְּאוֹתוֹ שֶׁהִיא 'לְהַחֲלוֹ', לְהַחֲלִיל הוּא מִכְּהֻנָּתוֹ.

(ה) **לֹא-יִקְרָחוּ קְרָחָה בְּרִאשָׁם וּפָאֵת זָקָנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבְבִשְׁרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָמָת:**
ה לֹא יִמְרְטוּן מְרִט בְּרִישָׁהוֹן וּפָאֵת דְּדִקְנָהוֹן לֹא יִגְלָחוּן וּבְבִשְׁרָהוֹן לֹא יִחַבְּלוּן חֲבֹול:

כ"ט"א **לֹא-יִקְרָחוּ קְרָחָה** • (ת"כ) עַל מֵת. וְהֵלָא אֶף יִשְׂרָאֵל הִזְהִירוּ עַל כֶּף? אֵלָא (קידושין לו. מכות כ) לְפִי שְׁנֵאמַר

אשל אברהם – הרב אלעזר שניאורסון

- שֶׁלֹא יִטְמָא. **אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ - לְמִשְׁכָּב** - מִדֵּי-שְׂאִינָן אֲרוּסָה. תוֹרָה ד
- (ד) **לֹא יִטְמָא - מִצְוָה** - שְׁמִצְוָה לְהַתְּעַשֵּׂק בְּשִׁבְעָה מֵתֵי מִצְוָה הָאֲמֹרִים בְּפִרְשָׁה (רש"י ב"מ יח. א). כִּי אִם רַק רְשׁוּת, "לֹא יִטְמָא" לָמָּה לִי, מִכִּי אִם לְשֹׂאֲרוֹ נִפְקָא (סוֹטָה ג. א), שְׁמִצְוָה שְׂאֵמֶר "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוֹ כִּי אִם לְשֹׂאֲרוֹ הַקְּרֹוב אֵלָיו לְאֹמְרוֹ וּלְאֹבִיו וְגו' וּלְאֶחָתָו הִבְתּוּלָהּ", מִמִּילָא שְׁמַעִינָן דְּמִטְמָא לְאֵלֹו (רש"י שם).
- לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ** - "לֹא יִטְמָא" לְאֶשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהוּא מְחַלֵּל בָּהּ בַּעֲוֹנָה עֲמוֹ. וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא - תְּחִילָה פִּירֵשׁ אֶת הַעֲנָן וְכַעַת מִפְּרָשׁוֹ בִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב.
- "לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּשֹׂאֲרוֹ בַּעֲדֹ שֶׁהִיא בְּתוֹךְ עַמּוֹ, שֵׁשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שְׂאִינָה מֵת מִצְוָה, וּבִאֲיֶזֶה שֹׂאֲר אֲמַרְתִּי** - (ב) **בִּי אִם לְשֹׂאֲרוֹ - אֵין "שֹׂאֲרוֹ" אֵלָא אֶשְׁתֹּו** - כְּלוּמָר, אֵין "שֹׂאֲרוֹ" הָאֲמֹר כָּאֵן אֵלָא אֶשְׁתֹּו, אֲבָל מִצְוָה לְשׁוֹן שֹׂאֲר שְׂאֵמֹר גַּם לְשֹׂאֲר קְרֹובִים, כְּדִלְעִיל יח, ו (ר"א.ס). או "שֹׂאֲרוֹ" סָתֵם זֶה אֶשְׁתֹּו, אֵלָא שְׁמִשְׁתַּמְשִׁים בָּהּ גַּם לְשֹׂאֲר קְרֹובִים (גו"א). וְרָאָה בְּכָא מִצְוָה יח, א: שְׂאִינָו מִטְמָא לְאֲרוּסָתוֹ, וּבְרִשָׁי שָׁם: "הִיא לֹא שֹׂאֲרוֹ הוּא, דִּלָּא כָּאוּ עֲדִין לִידֵי קִירֹוב בְּשֹׂר". תוֹרָה ג
- (ג) **הִקְרֹוּבָה - לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה** - שֶׁהִכְהֵן מִטְמָא לְאֶחָתָו הָאֲרוּסָה שְׁמִתָּה. וְאִיִּצְטְרִיק לְרַבּוּיָא [בְּתִיבַת "הִקְרֹוּבָה"], דִּלָּא תִימָא: "אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה", פֶּרֶט לְאֲרוּסָה שֶׁהִיְתָה לְאִישׁ. דְּהִזְוָה לְשׁוֹן קִידוּשִׁין הִיא (רש"י יבמות ט. א). אֵלָא פִּירוּשׁ "לֹא הִיְתָה" כָּאֵן הִינּוּ לְמִשְׁכָּב, כְּדִלְקָמֵן בְּרִשָׁי.
- הוּא (הִנֵּבַת דְּמִקְרָא). תוֹרָה ד
- (ה) **לֹא יִקְרָחוּ קְרָחָה - עַל מֵת** - כִּפִּי שְׁיִפְרֵשׁ לְקָמֵן. וְהֵלָא אֶף יִשְׂרָאֵל הִזְהִירוּ עַל כֶּף - דְּבָרִים יד, א: "וְלֹא תִשְׁיִמוּ קְרָחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמָת".
- אֵלָא לְפִי שְׁנֵאמַר בִּישְׂרָאֵל "בֵּין עֵינֵיכֶם"** - בְּרִאשׁ סְמוּךְ לְפִדְחָת (רש"י

בִּישְׂרָאֵל (דברים יד א): "בֵּין עֵינֵיכֶם". יכול לא יֵהָא חֵיב עַל כָּל הָרָאשׁ? תַּלְמוּד לומר: "בְּרָאשָׁם". וְיִלְמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִהַכְהֲנִים בְּגִזְרָה שְׁוֹה: נֶאֱמַר כָּאן "קִרְחָה" וְנֶאֱמַר לְחַלֵּן בִּישְׂרָאֵל "קִרְחָה", מַה כָּאן כָּל הָרָאשׁ, אִף לְחַלֵּן כָּל הָרָאשׁ בְּמִשְׁמַע, כָּל מְקוֹם שִׁיקְרָח בְּרָאשׁ, וּמַה לְחַלֵּן עַל מַת, אִף כָּאן עַל מַת. וּפְסָת זִקְנָם לֹא יִגְלָחוּ. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׂרָאֵל (לעיל יט): "וְלֹא תִשְׁחִית". יָכוֹל לִקְטוֹ בְּמִלְקֵט וּבִרְהִיטָנִי? לִכְךָ נֶאֱמַר: "לֹא יִגְלָחוּ", שְׁאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל דְּכַר הַקְּרוֹי "גְּלוּחַ" וְיֵשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַעֲר. וּבִכְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׂרָאֵל (לעיל יט כח): "וְיִשְׁרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתֵּנוּ". יָכוֹל שְׂרָט חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת, לֹא יֵהָא חֵיב אֲלָא אַחַת? תַּלְמוּד לומר: "לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה" - לְחֵיב עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה; שֶׁתִּכָּה זֶה יִתְרָה הִיא לְדָרֵשׁ, שֶׁהִיא לֹא לְכַתֵּב: "לֹא יִשְׁרְטוּ" - וְאֵנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שְׂרָטָה.

וּקְדִישִׁין יֵהוּן קָדָם אֱלֹהֵהוּן וְלֹא יִחַלְלוּ
שְׁמָא דְאֱלֹהֵהוּן אֲרִי יֵת קְרַפְנָא דִּי קְרַפְנָא
אֱלֹהֵהוּן אֲנִין מְקַרְיָבִין וְיֵהוּן קְדִישִׁין:

(ו) קְדִישִׁים יֵהוּן לֹא לְהִיָּהֶם וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם
כִּי אֶת־אֲשֵׁי יֵהוּהָ לַחֵם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מְקַרְבִּים וְהִיוּ
קְדִישׁ:

כ"ט - קְדִישִׁים יֵהוּן • (ת"כ) - עַל-כִּרְחֵם יְקְדִישוּם בֵּית-דִּין בְּכַךְ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מכות כ, סע"א.

יָכוֹל לֹא יֵהָא חֵיב עַל כָּל הָרָאשׁ?
תַּלְמוּד לומר: "בְּרָאשָׁם". וְיִלְמְדוּ
יִשְׂרָאֵל מִהַכְהֲנִים בְּגִזְרָה שְׁוֹה - אֲבָל
לֹא גִזְרָה שְׁוֹה הִיא נִתֵּן לומר שֶׁרַק
הַכְהֲנִים הוּדְרוּ עַל כָּל הָרָאשׁ, מִפְּנֵי
שְׂרִיכָה בְּהֵן הַכְּתוּב מִצּוֹת וְתִירוֹת (מכות
שם).

נֶאֱמַר כָּאן "קִרְחָה", וְנֶאֱמַר לְחַלֵּן
בִּישְׂרָאֵל "קִרְחָה", מַה כָּאן כָּל
הָרָאשׁ - "בְּרָאשָׁם" מִשְׁמַע כָּל הָרָאשׁ
(רש"י מכות שם).

אִף לְחַלֵּן כָּל הָרָאשׁ בְּמִשְׁמַע -
כְּלוּמַר, הִגְזִירָה שְׁוֹה מִלְּמַדַּת ש"ב
עֵינֵיכֶם פִּירוּשׁוֹ עַל כָּל הָרָאשׁ. בְּכַמָּה
דְּפוּסִים לֹא גִזְרָה כָּאן תִּיבַת
"בְּמִשְׁמַע", שֶׁהִרְי אֵין זֶה מִשְׁמַעוֹת
הַכְּתוּב אֲלָא לִימוּד בְּגִזְרָה שְׁוֹה.
כָּל מְקוֹם שִׁיקְרָח בְּרָאשׁ - רָאָה גַם
רש"י דְּבָרִים שָׁם: "לְעֵשׂוֹת כָּל הָרָאשׁ
בֵּין עֵינֵיכֶם".

וּמַה לְחַלֵּן - בִּישְׂרָאֵל (רש"י קידושין לו, א).
עַל מַת - דְּהִתֵּם כְּתִיב "לְמַת" (רש"י קידושין
שם).

אִף כָּאן עַל מַת - וְעַל פִּי זֶה מְבוּאָר מַה
שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן "קִרְחָה" שֶׁהִרְי אִף
שֶׁלְכַאֲרָה מִיּוֹתֶרֶת הִיא, אֲלָא לְגִזְרָה
שְׁוֹה (משכיל לדוד).

וּפְסָת זִקְנָם לֹא יִגְלָחוּ - לְפִי

שֶׁהִיא לֹא לְכַתֵּב: "לֹא יִשְׁרְטוּ", וְאֵנִי
יּוֹדֵעַ שֶׁהִיא "שְׂרָטָה" - וּבִישְׂרָאֵל
לומר מִהֵנָּה בְּגִזְרָה שְׁוֹה "שְׂרִיטָה"
"שְׂרִיטָה" מִכְּהֵן (ת"כ). וּמַה שֶׁרש"י לֹא
כָּתְבוּ בְּמִפּוּרֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁמֶךְ עַל מַה
שֶׁכָּתַב עַל-דֶּרֶךְ-זֶה לְעֵיל גַּבִּי קִרְחָה
(רא"ש). תורה ו

(ו) קְדִישִׁים יֵהוּן - עַל-כִּרְחֵם
[קְדִישוּם] - כֵּן הִגְיָרָא בְּדְפוּסִים
רִאשׁוֹנִים. וּבְדְפוּסִים שְׁלִפְנִינֵי:
יְקְדִישוּם.

בֵּית-דִּין בְּכַךְ - מוּסָב עַל אִיסוּר
טוּמְאָת מַת הָאָמּוֹר לְעֵיל, שֶׁאֵם יִרְצוּ
לְהַטְמִיא לְמַתִּים וּלְחַלֵּל אֶת קְדוּשָׁתָם.
בֵּית-דִּין מְצִוִּין לְהַכְרִיחַם שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ.
וְלומר כֵּן מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "קְדוּשִׁים יֵהוּן",
וְלֹא "קְדוּשִׁים הֵם", מִשְׁמַע עַל יְדֵי
אַחֲרִים (רא"ש). אוֹ שֶׁאֵם לֹא כֵּן הִצְווּ
עֲצָמוֹ מִיּוֹתֶר, שֶׁהִרְי כְּכָר אָמַר לְעֵיל
שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ לְמַתִּים וּמַה מוּסָב בְּזֶה?
(גרא). אֲבָל רָאָה רש"י לְעֵיל יט, ב:
"שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאִתָּה מוֹצֵא גִזְרָה עֲקוּהָ
אִתָּה מוֹצֵא קְדוּשָׁה .. קְדוּשִׁים יֵהוּן ..
אִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה וּגו'", מִשְׁמַע שֶׁמֶפְרֵשׁ
שֶׁ"קְדוּשִׁים יֵהוּן" הִיא הַקְּדָמָה לְ"אִשָּׁה
זֹנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ". וְרָאָה שָׁם
בְּבִיאור שֵׁשׁ שְׁאִינָם גִּזְרָתִים קָטַע זֶה
בְּרש"י שָׁם. תורה ו

שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׂרָאֵל: - לְעֵיל יט, כז.
"וְלֹא תִשְׁחִית" - שְׁחִיתָהּ הַשְׂעִר בְּצַד
עֵיקָר (רש"י מכות כא, א).
יָכוֹל לִקְטוֹ בְּמִלְקֵט - פְּלִינִי א
[מְקַצְעוּהָ] שֶׁל מְצַחֲצָחִי חֲרָבוֹת
שֶׁמְחַלְקִין כֵּם אֶת תֵּיק הַסִּיף (רש"י קידושין
לה, ב). אֲבָל בְּרש"י בְּכַמּוֹת מַג, א פִּירֵשׁ
שֶׁזֶה מְלַקְחִים.

וְרִהִיטָנִי - פְּלִינִי א [מְקַצְעוּהָ]
שֶׁמְמַחֲקִים בָּהָ אֶת הַתְּרִיסִין (רש"י שבת מה,
ג). וְרָאָה רש"י וְשֶׁעִיָּה מַד, יג: "נַעֲשֶׂהוּ
בְּמִקְצָעוֹת - וּמַחֲלִיקוּ בְּרִהִיטָנִי וְאִין מַל".
[יֵהָא חֵיב - כֵּן הִגְיָרָא בְּכַמָּה כְּתִיבִיד
וּדְפוּסִים] - כֵּינֵן שֶׁיֵּשׁ בְּהֵן הַשְׁחָתָה רש"י
(שם).

לִכְךָ נֶאֱמַר: "לֹא יִגְלָחוּ", שְׁאִינוּ חֵיב
אֲלָא עַל דְּכַר הַקְּרוֹי גְּלוּחַ - שְׂדֶרֶךְ
לְגַלְחָ בּוֹ (רש"י שם).

וְיֵשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַעֲר - אֲבָל
רְהִיטָנִי מִשְׁחִית וְאֵין דֶּרֶךְ לְגַלְחָ בּוֹ,
וּמִסְפָּרִים מְגַלְחִין וְאֵין מִשְׁחִיתִים (רש"י
מכות כא, א).

וּבִכְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה - לְפִי
שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׂרָאֵל: - לְעֵיל יט, כח.

"וְיִשְׁרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתֵּנוּ", יָכוֹל שְׂרָט
חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת לֹא יֵהָא חֵיב אֲלָא
אַחַת? תַּלְמוּד לומר: "לֹא יִשְׁרְטוּ
שְׂרָטָה", לְחֵיב עַל כָּל שְׂרִיטָה
וּשְׂרִיטָה, שֶׁתִּכָּה זֶה יִתְרָה הִיא לְדָרֵשׁ,

(ו) אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ
לֹא יִקְחוּ בִּיקְרָשׁ הוּא לֵאלֹהֵיוֹ:
קדם אֱלֹהֵיהֶם:

כ"י זֹנָה • שֹׁנֵבֶעֱלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאִסּוּר לָהּ, כְּגוֹן חִיבֵי כְּרִיתוּת, אוֹ נִתִּין, אוֹ מְזֻזָּר (יבמות סא). • חֲלָלָה • שְׁנוּלָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבִּכְהֻנָּה, כְּגוֹן בַּת אֱלֻמָּנָה מִכֶּהֱן גָּדוֹל, אוֹ בַת גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִכֶּהֱן הִדְיוּט, (קידושין ע"ו) וְכֵן שְׁנֵתַחֲלָלָה מִן הַכֹּהֵנָה עַל-יְדֵי בִּיאַת אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לַכֹּהֵנָה.

(ח) וְקִדְּשְׁתוּ בִּיקְרָשׁ לָחֶם אֱלֹהֵיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יִהְיֶה-לְךָ כִּי קֹדֶשׁ אֲנִי יְהוָה מְקֹדְשִׁיכֶם:
ח ויתקדשה ארי ית קרבן אלהיך הוא מקרב קדיש יהי לך ארי קדיש אָנָּה יי מקדשכונ:

כ"י וְקִדְּשְׁתוּ • עַל-כִּרְחוּ, שֶׁאִם לֹא רָצָה לְגַרֵּשׁ, הִלָּקְהוּ וַיִּסְרְהוּ עַד שִׁיִּגְרֶשׁ (יבמות פח). • קֹדֶשׁ יִהְיֶה-לְךָ • נִהְגַּ בּוֹ קֹדֶשׁ לִפְתַּח רֹאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר וּלְכַרֵּךְ רֹאשׁוֹן בִּסְעָדָה (ת"כ).

(ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזִנוּת אֶת-אִבִּיהָ הִיא מִחֲלָלָת בָּאִשׁ תִּשְׁרָף: ׀
ט ובת אִישׁ כֹּהֵן אֲרִי תַחַל לְזִנוּת אֶת-אִבִּיהָ הִיא מִחֲלָלָת בָּאִשׁ תִּשְׁרָף: ׀

כ"י כִּי תַחַל לְזִנוּת • כְּשֶׁתַּחֲלִל עַל-יְדֵי זִנוּת, שֶׁהִיָּתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזִנוּתָהּ, אוֹ מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן הַנְּשׂוּאִין.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יבמות פח, ב: "שֶׁאִם לֹא רָצָה כֹּהֵן לְהִתְקַדֵּשׁ מִן טוֹמְאָה וּמִנְשִׁים פְּסוּלוֹת - הִכְהוּ וְקִדְּשׁוּ בַּעַל-כִּרְחוּ".
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לְךָ - נִהְגַּ בּוֹ קֹדֶשׁ, לִפְתַּח רֹאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר - שֶׁל כְּבוֹד, בֵּין כְּתוּרָה בֵּין בִּישׁוּבָה הוּא יְדִבֵּר בְּרֹאשׁ (רש"י גיטין נט, ב).

וּלְכַרֵּךְ רֹאשׁוֹן בִּסְעָדָה - בְּכַרְכַּת הַמוֹצֵיא וּבְכַרְכַּת הַמִּזוֹן (רש"י נדרים סב, ב), בְּזִמְמוֹן (רש"י הוריות יב, ט"ז). בְּגִמְרָא שֶׁם וְשֶׁם מוֹבָא גַם: "וְלִישׁוֹל מִנָּה יָפָה רֹאשׁוֹן", וּבְרִשׁ"י גִּטִּין שָׁם: "אִם כֹּא לְחֻלּוֹק עִם יִשְׂרָאֵל בְּכָל דָּבָר, לְאַחֵר שִׁיחֻלְקוּ בְּשׁוּנָה אוֹמֵר לוֹ: בְּרוּר וְטוֹל אִינוֹה שֶׁתִּרְצֶה". תוֹרָה ט
(ט) כִּי תַחַל לְזִנוּת - בְּשִׁתְּחַלְלָה - מִפְּרֵשׁ "תַּחַל" מִלְּשׁוֹן חִילּוּל וְלֹא מִלְּשׁוֹן תַּחֲזִילָה (רא"ם). וּמִפְּרֵשׁוֹ מִבְּנִין נִפְעַל (וְלֹא מִבְּנִין הַפְּעִיל), דִּהְיִינוּ שֶׁהִיא תִקְבַּל אֶת פְּעוּלַת הַחִילּוּל (גרא).

עַל יְדֵי זִנוּת - רָאָה גַם רִשְׁ"י סִנְהֶדְרִין נא, א.

שֶׁהִיָּתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזִנוּתָהּ אוֹ מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן הַנְּשׂוּאִין, וְרִבּוּתֵינוּ נִחְלָקוּ בְּדָבָר - סִנְהֶדְרִין נא, א"ב. אִם מְדוּבָר כֵּאֵן בְּאֲרוּסָה אוֹ בְּנִשׂוּאָה אוֹ בְּשִׁתְּיָהּ, לְרַבֵּנּוּ מְדוּבָר כֵּאֵן בְּנִשׂוּאָה, אֲבָל אֲרוּסָה בְּסִקִּילָה כֶּבֶת יִשְׂרָאֵל,

גְּרוּשָׁה, חֲלוּצָה מִנֵּינָה תִלְמוּד לֹמֵד וְאִשָּׁה". וּבִתּוּסְפוֹת יו"ט מִכּוֹת פ"ג מ"א לֹמֵד מִדְּבָרֵי רִשְׁ"י אֵלּוּ "דְּבִחֲלוּצָה לְחֻדָּה אֵיכָּא מִלְּקוֹת דְּאֲוִרִיתָא, אֲלֵא דְּמִשּׁוּם שְׁנֵי שְׁמוֹת אֵין לְחִיבָם כְּשֶׁהֵם בִּיחֻד". וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן שֶׁהִכַּת שְׁנוּלָה מִמֶּנָּה הִיא חֲלָלָה.
מִכֶּהֱן הִדְיוּט, וְכֵן שְׁנֵתַחֲלָלָה מִן הַכֹּהֵנָה - וּמִשּׁוּם כִּךְ נִקְרָאת "חֲלָלָה" (אף שֶׁלֹּא נִשְׁלָחָה חֲלָלָה).
עַל יְדֵי בִּיאַת אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לַכֹּהֵנָה - כְּגוֹן אֱלֻמָּנָה שְׁנִישֵׁאת לְכֶהֱן גָּדוֹל, מִתַּחֲלָלָת בְּבִיאָתוֹ מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכֹּהֵנָה, לְלִקּוֹת כֶּהֱן הִדְיוּט הִכָּא עֲלֶיהָ אַחֲרֵיוּ מִשּׁוּם חֲלָלָה. וְכֵן גְּרוּשָׁה שְׁבָא עֲלֶיהָ כֶּהֱן הִדְיוּט מִתַּחֲלָלָת בְּבִיאָתוֹ, וְכֵן זֹנָה מִבִּיאַת פְּסוּלִין, וְאִם כֹּא עֲלֶיהָ כֶּהֱן הִדְיוּט לֹקָה [גַם] מִשּׁוּם חֲלָלָה, דְּכָל אִסּוּר כְּהוֹנָה עוֹשָׂה אוֹתָהּ חֲלָלָה בְּבִיאָתוֹ (ע"פ רש"י קידושין עו, א). תוֹרָה ח

(ח) וְקִדְּשְׁתוּ - עַל-כִּרְחוּ - רָאָה גַם לְעִיל פְּסוּק וּבְרִשְׁ"י שָׁם. אִף שָׁם מְדוּבָר לְעִנְיָן שֶׁלֹּא יִצְאוּ מִקְדוּשָׁתוֹ, וְכֵאֵן מְדוּבָר לְעִנְיָן שִׁיחֻרּוֹ לְקִדְּשָׁתוֹ (באר בשדה).
שֶׁאִם לֹא רָצָה לְגַרֵּשׁ - הִלָּקְהוּ וַיִּסְרְהוּ עַד שִׁיִּגְרֶשׁ - רָאָה גַם רִשְׁ"י

(ו) זֹנָה - שֹׁנֵבֶעֱלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאִסּוּר לָהּ - וְזוֹ הִיא "זֹנָה" הָאִמּוּרָה כֵּאֵן.
כְּגוֹן חִיבֵי כְּרִיתוּת אוֹ נִתִּין - מִהַגְּבֻעוֹנִים שֶׁנִּתְּגִירוּ בְּעֶרְמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ וְנִתְּנָם יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדִים לְחֻטְבֵּי עֲצִים וְשׂוֹאֲבֵי מַיִם, וְדוֹר גָּזֵר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יָבֹאוּ בְּקֹהֶל (ראוּ יבמות עח, ב וברש"י שם).

אוֹ מְזֻזָּר - שֶׁאֵינָם חִיבֵי כְּרִיתוּת אֲלֵא אִיסוּרָם לֹא. וְרָאָה גַם רִשְׁ"י יבמות סא, ב: "וְשֹׁנֵבֶעֱלָה לְפִסּוּל לָהּ, כְּגוֹן אֶחָד מִכָּל הָעֲרִיּוֹת, וְכְּגוֹן בַּת יִשְׂרָאֵל לְנִתִּין וּמְזֻזָּר".

חֲלָלָה - שְׁנוּלָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבִּכְהֻנָּה - דִּסְתָם חָלַל הֵינּוּ וְלָד פְּסוּל לְכֹהֵנָה, מִדְּכִתִּיב "וְלֹא יַחֲלִל זֶרְעוֹ" (רש"י קידושין עז, א).

כְּגוֹן בַּת אֱלֻמָּנָה מִכֶּהֱן גָּדוֹל אוֹ בַת גְּרוּשָׁה (וְחֲלוּצָה) - בְּכֹמָה כְּתִיבִיד וּדְפוּסִים רֹאשׁוֹנִים לֹא גּוֹרְסִים וְ"חֲלוּצָה", שֶׁכֵּן אִיסוּר חֲלוּצָה הוּא מְדַרְבֵּנּוּ מִבְּמֹאֲרָ בְּקִידוּשִׁין עז, א. אֲבָל הָרֹא"ם גּוֹרֵס. וְרָאָה רִשְׁ"י מִכּוֹת יג, א "גְּרוּשָׁה וְהִיא חֲלוּצָה אֵינוֹ חִיב עֲלֶיהָ אֲלֵא מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה, שֶׁחֲלוּצָה אֵינוֹה כְּתוּבָה אֲלֵא מִרְבּוּיָ מִיתִּינִן לָהּ, דִּתְּנָהּ בְּקִדְּוִשִׁין: גְּרוּשָׁה אֵין לִי אֲלֵא

וְרַבּוּתֵינוּ (סנהדרין נא) נִחְלָקוּ בְּדָבָר, וְהַפֵּל מוֹדִים שֶׁלֹא דָבָר הַכְּתוּב בְּפִנְיָהּ. אֶת־אֲבִיָּהּ הִיא מַחֲלֵלָת • (סנהדרין נב) חֲלָלָהּ וּבִזְתָּהּ אֶת כְּבוֹדוֹ, שְׁאוּמְרִים עָלָיו: אָרוּר שְׁזוֹ יָלַד, אָרוּר שְׁזוֹ גִּדְּלָהּ!

יִכְנֶהנָּה דֹּאֲתֶרְפָּא מֵאַחֲוָהּ דִּי יִתְרִיק עַל רִישָׁהּ מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְדִי קָרִיב יֵת קֶרְפָּנָה לְמַלְפָּשׁ יֵת לְבוּשִׁיא יֵת רִישָׁהּ לֹא יִרְפִּי פְּרֻעַ וּלְבוּשׁוּהִי לֹא יִבְזַע:

(ו) וְהַכְּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת־יָדָיו לְלַבֵּשׁ אֶת־הַכֹּהֲנִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבִגְדָיו לֹא יִפְרָם:

רש"י • לֹא יִפְרָע • (ת"כ) לֹא יִגְדֵּל פְּרַע עַל אֶבֶל, וְאַיִהוּ גִדּוֹל פְּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם.

(יא) וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא:

רש"י • וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת • בְּאֵהָל הַמֵּת. נִפְשֹׁת מֵת • (נדר לח) לְהֵבִיא רִבְעִית דָּם מִן הַמֵּת, שְׁמִטָּמָא בְּאֵהָל. לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא • (שם מח. ת"כ) לֹא בָּא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה.

(יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיוּ כִּי נֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיוּ עָלָיו אֲנִי יְהוָה:

רש"י • וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא • (ת"כ, נדר לו) אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּטָּה. וְעוֹד, מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינוּ שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל

אשל אברהם - הרב אלאשוי

פְּרַע פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם". תוֹרָה יֵא (יא) וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת - בְּאֵהָל הַמֵּת - כִּי אֵין בִּיאָה אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁישׁ בּוֹ תוֹךְ, כְּמוֹ אֵהָל (רא"ם).

נִפְשֹׁת מֵת - לְהֵבִיא - מִזֶּה שֶׁאָמַר "נִפְשֹׁת מֵת", אָף שֶׁיִּכּוֹל הָיָה לְכַתּוֹב "וְעַל כָּל מֵת לֹא יָבֵא".

רִבְעִית דָּם מִן הַמֵּת - רִבְעִית דָּם קְרוֹיָה נֶפֶשׁ, מִשּׁוּם שֶׁבְּרִבְעִית דָּם הָאֵדָם מִתְקַיֵּם (ע"פ רש"י סוטה ה', א. ב"ק ק"א, ב).

וְהָיָה "נִפְשֹׁת מֵת", דְּבָר שְׁמִיתָהּ בָּהָא עַל יָדוֹ, הֵינּוּ רִבְעִית (ע"פ רש"י חולין קלח, ב).

שְׁמִטָּמָא בְּאֵהָל - וּכְאִילוֹ כְּתוּב: וְעַל כָּל רִבְעִית דָּם שֶׁיֵּצֵא מִן הַמֵּת לֹא יָבֵא בְּאֵהָל שֶׁהָיָה שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה חֲשׁוֹב כְּמוֹת עֲצָמוֹ לְעֵנִין טוֹמְאָת אֵהָל (רא"ם).

לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא - לֹא בָּא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה - כִּיִּין שֶׁכְּתוּב "עַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת", הִרִי זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ, וְאִם כֵּן מִדּוּ שְׁאוּמֵר שׁוֹב "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ", אֶלָּא לְלַמֵּד: "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא", אֶבֶל מִטְמָא הוּא לְמֵת מִצְוָה (ע"פ נדר מוח, א ורש"י

שם). תוֹרָה יב

(יב) וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - אֵינוֹ

גָּדוֹל, יֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם שֶׁלְעֵיל שָׁם לֹא הָיְתָה עֲדִין אֲזָהָרָה כְּלָלִית, אֶלָּא לְאוֹתָהּ שְׁעָה בְּלִבָּד שֶׁל חֲנוּכַּת הַמִּשְׁכָּן, וּכְפִירוֹשׁ רִש"י שָׁם "וְאֵתָם אֵל תַּעֲרַבְבוּ שְׁמִחָתוֹ שֶׁל מְקוֹם". וְאִילוֹ כָּאן זֶה אֲזָהָרָה כְּלָלִית לְכָל כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁמֵת לוֹ מֵת שֶׁלֹּא יִגְדֵּל פְּרַע עַל מֵתוֹ. וְהַהֲבָרָח לְפָרֶשׁ שֶׁמְדוּבָר כָּאן בְּפָרַע עַל מֵת דוֹקָא וְלֹא פְרַע בְּכָלֵל, כְּתַב הַרְמַב"ן שֶׁמּוּבָן בֶּן מִהֲמַפּוֹרֶשׁ בְּפִסּוּק שֶׁלֹּאֲחֲרֵי זֶה "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא", שְׁנֵה נִמְשָׁךְ גַּם לְפָנָיו, וּכְאִילוֹ כְּתוּב: לֹא יִפְרָע וְלֹא יִפְרוֹם "עַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת", וְלֹא יָבֵא עָלָיו. וְהַ"גּוֹר אֲרִיָּה" כְּתַב, שֶׁרִש"י דִּיק בֶּן מִזֶּה שֶׁכְּתוּב תַּחֲיִלָּה "אֶת רֹאשׁוֹ" וְאַחֵר כֶּךָ "לֹא יִפְרָע" (וְלֹא כְּתַב "לֹא יִפְרָע אֶת רֹאשׁוֹ"), שֶׁלִּשּׁוֹן זֶה מוֹרָה שֶׁמִּנְהַג הָאֲנָשִׁים לְגַדֵּל שְׁעֵרוֹת רֹאשָׁם לְאַבְלוֹת, אֶבֶל הַכֹּהֵן "אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע". וְהַ"שְּׁפָתִי חֲכָמִים" כְּתַב שְׁלוֹמִידִים בֶּן מִהֲאָמוֹר לְעֵיל לְאַהֲרֹן וּלְכִנְיֹ, שֶׁגַּם הֵם הוֹנְהִירוּ לֹא לְגַדֵּל שְׁעֵר רֹאשָׁם עַל מֵת.

וְאַיִהוּ גִדּוֹל פְּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם - בְּרִש"י בְּמִדְבָּר שָׁם: "וְאֵין קָרוֹי

לְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל, מְדוּבָר כָּאן בְּאַרוּסָה אֶבֶל בְּנִשּׁוּאָה מִיתָהּ בְּחֻנֵּק כְּשֶׁאָר אֲשֶׁת אִישׁ, וּלְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְדוּבָר בֵּין בְּאַרוּסָה וּבֵין בְּנִשּׁוּאָה שֶׁהֵן בְּשָׂרִיפָה.

וְהַפֵּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דָבָר הַכְּתוּב בְּפִנְיָהּ - שְׁלוֹמִידִים גִּזְרִיה שְׁנֵה "אֲבִיָּה" אֲבִיָּה", נֶאֱמַר כָּאן "אֲבִיָּה", וְנֶאֱמַר בְּדָבָרִים כב, כֹּא "לְזִנוּת בֵּית אֲבִיָּה", מִזֶּה שָׁם יֵשׁ לֵה זִיקָת בַּעַל, אָף כָּאן יֵשׁ לֵה זִיקָת בַּעַל (סנהדרין שם).

אֶת אֲבִיָּהּ הִיא מַחֲלֵלָת - חֲלָלָהּ וּבִזְתָּהּ אֶת כְּבוֹדוֹ שְׁאוּמְרִים עָלָיו: אָרוּר שְׁזוֹ יָלַד, אָרוּר שְׁזוֹ גִּדְּלָהּ - וְלֹא שְׁמִחָלָת אוֹתוֹ מְקוֹדֶשְׁתוֹ. תוֹרָה י

(ו) לֹא יִפְרָע - לֹא יִגְדֵּל פְּרַע - "פְּרַע" פִּירוּשׁוֹ: גִּידוֹל שֶׁל שְׁעֵר (ראה רש"י במדבר ה, ח) וְ"לֹא יִפְרָע" פִּירוּשׁוֹ: לֹא יִגְדֵּל שְׁעֵר.

עַל אֶבֶל. - בְּדָרְךָ שֶׁהָאֲבִלִים עוֹשִׂים. וְהַיּוֹב לְאַבֵּל לְגַדֵּל שְׁעֵר, לְמִדִּים מִמֶּה שֶׁהָהָרִי (ועל י, ח) אֶת אֲהֲרֹן וּבְנָיו "רֹאשִׁיכֶם אֵל תִּפְרָעוּ" עַל מוֹת נָדָב וְאֶבִּיהוּא, כְּמַפּוֹרֶשׁ בְּרִש"י שָׁם. וּמִה שֶׁהוֹצִרָה לְהוֹדִיר כָּאן שְׁנִית אֶת הַכֹּהֵן

מקריב אוגן. וכן משמע: אף אם מתו אביו ואמו, אינו צריך לצאת מן המקדש אלא עובד עבודה. ולא יחלל את מקדש. שאינו מחלל בכך את העבודה, שהתיר לו הכתוב; הא כהן הדיוט שעבד אוגן, חלל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה"תשכ"ז)

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב "ויניחיהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם שהתורה היא תורת חסד), בשביל התיקון כו', וכיון שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית המקנן, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

(יג) והוא אשה בביתוליה יקח: יג והוא אתמא בביתלתהא יסב:

(יד) אלמנה וגרושה וחללה וזה אתאלה לא יקח
כי אם בביתולה מעמיו יקח אשה:
ה"י וחללה • שנולדה מפסולי כהנה.

(טו) ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני יהוה מקדשו: טו ולא יחל זרעה בעמה ארי אנא יי מקדשה:

ה"י ולא יחלל זרעו • הא אם נשא אחת מן הפסולות, זרעו הימנה חלל מדין קדשת כהנה.

♦ יום שני ח' אייר ♦

(טז) וידבר יהוה אל-משה לאמר: טז ומליל יי עם משה למימר:

אשל אברהם – הרב אלאשולי

א וברש"י שם. אלא שרש"י קיצר כאן וסמך על האמור לעיל. ומה שחזר ופירש כאן מהו חללה ולא סמך לגמרי על מה שפירש לעיל, כתב ה"גור אריה", מפני שכאן נאמר "וחללה זונה", והיה ניתן לפרש: חללה שהיא זונה, לכך פירש ש"חללה" לחוד, והינו שנולדה מפסולי כהונה, וכאילו כתוב: וחללה וזונה. תורה טו

(טו) ולא יחלל זרעו – הא אם נשא - כלשון הכתוב "לא יקח". והוא הדין אם בא עליה שלא על ידי נישואין (כאר בשדה).

אחת מן הפסולות - כלומר "ולא יחלל זרעו" זהו טעם (ולא אזהרה). כדי שלא יחלל זרעו, ומזה מוכן שאם נשא וילד הרי הוא מחלל זרעו.

זרעו הימנה חלל מדין קדשת כהנה - ומוותרים להטמא למתים ולישא גרושה (נחלת יעקב). תורה טו

שמותו אביו ואמו (רש"י שבת קלב, א).
אינו צריך לצאת מן המקדש - לפי פירוש רבתינו מפרש "מן המקדש" כפשוטו. אבל ראה ברש"י יומא יג, ב: "ואינו צריך לצאת מקדושתו כלל". וברש"י בבא קמא קי, א: "מקדושתו לא יצא".

אלא עובד עבודה, ולא יחלל את מקדש, שאינו מחלל בכך את העבודה - כלומר, "מקדש אלהיו" הכונה לעבודת המקדש. ולשון רש"י בנבחים טו, א: "שאין הקדשים מתחללים בכך".

שהתיר לו הכתוב. הא כהן הדיוט שעבד אוגן חלל. - שלא יצא אלא עבד במקדש. תורה יג

(יד) וחללה - שנולדה מפסולי כהנה - בן לעיל ברש"י פסוק ו. וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים לכהונה [בן לעיל ברש"י פסוק ו]. וכן הוא בקידושין עז,

הולך אחר המטה - כלומר, הפסוק הזה מחובר לפסוק שלפניו "לאביו ולאמו לא יטמא", ועל זה אומר "ומן המקדש לא יצא", שלא יצא מהמקדש ללכת אחר המטה (ג"א). שאין לומר שלא יצא מן המקדש כלל, שהרי אינו יכול לאכול ולישון במקדש (משכיל לזר). ומה שכתוב "מן המקדש" הוא לאו דוקא, אלא הוא הדין מביתו (כאר בשדה). ופירושו: מקדושתו לא יצא. וראה גם רש"י סנהדרין יח, א: "כהן גדול אינו יוצא אחר המטה דילמא אתא למינגע, והינו דאזהר קרא ומן המקדש לא יצא - מקדושתו לא יצא, כלומר יתרחק מן הכיעור, שלא יבא לידי טומאה".

ועוד, מכאן למדו רבתינו - סנהדרין פד, א.

שכהן גדול מקריב אוגן. וכן משמע: אף אם מתו אביו ואמו - כלומר לעיל בפסוק יא. והכונה, ביום

(יז) **דְּבַר אֱלֹהֵיךָ לֹא־אֵשׁ מִזֶּרַעְךָ לְדֹרֹתֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב לְהִקְרִיב לָחֶם אֱלֹהִיו:**
 יז מלל עם אהרן למימר גבר מבינך לדריהון די יהי בה מומא לא יקרב לקרבא קרבנא קדם אלהיה:

ח"י **לָחֶם אֱלֹהִיו • מֵאֵכֶל אֱלֹהִיו; כָּל סַעֲדָה קְרוּיָה "לָחֶם", כְּמוֹ (דניאל ה א): "עֲבַד לָחֶם רֹב".**

(יח) **כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב אִישׁ עוֹר אוֹ פֶּסֶח אוֹ חָרָם אוֹ שְׂרוּעַ:**
 יח ארי כל גבר די בה מומא לא יקרב גבר עויר או חגיר או חרים או שריע:

ח"י **כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב • אִינוּ דִין שִׁיקְרָב, כְּמוֹ (מלאכי א ח): "הִקְרִיבְהוּ נָא לִפְתָּחְךָ • חָרָם • (בכורות מר) שְׁחַטְמוּ שְׂקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שְׂכֹחַל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאֶחָת. או שְׂרוּעַ • שְׂאָחַד מֵאֲבָרָיו גָּדוֹל מִחֲבָרוֹ: עֵינוּ אֶחָת גְּדוֹלָה וְעֵינוּ אֶחָת קְטָנָה, או שׂוֹקוּ אֶחָת אֶרְכָּה מִחֲבָרָתָהּ.**

(יט) **אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֹׁבֵר רֵגֶל אוֹ שֹׁבֵר יָד:**
 כ או גבין או דקא או חליו בעיניה או גרבין או חזון או מרס פחדין:

ח"י **אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֹׁבֵר רֵגֶל אוֹ שֹׁבֵר יָד: אוֹגְבָן אוֹ-דֶק אוֹ תִּבְלָל בְּעֵינוֹ אוֹ גֶּרֶב אוֹ יִלְפֶת או מְרוֹחַ אֲשָׁד:**
 ח"י **אוֹגְבָן • שוריצליו"ש בלע"ז, שְׁגִבְיָנִי עֵינָיו שְׁעָרָן אַרְף וְשׂוֹכֵב. אוֹ-דֶק • (בכורות לט) שֵׁשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דֶּק שְׁקוּרִין ט"ל"א, כְּמוֹ (ישעיה ח): "הַנוֹטָה כְּדֶק". או תִּבְלָל • דְּבַר הַמְּבַלְבֵּל אֶת הָעֵינַן, כְּגוֹן: חוּט לִבָּן הַנִּמְשָׁף מִן הַלָּבָן וּפּוֹסֵק בְּסִירָא, שֶׁהוּא עֵגֶל הַמִּקְיָה אֶת הַשְּׁחֹר, שְׁקוּרָאִים פְּרוֹנִיל"א, וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעֵגֶל**

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

ועל דרך שפירש ביומא ט, ב: "מהשתרע" - "מהשתרר רע". תורה יט
 (כ) **אוֹגְבָן - שוריצליו"ש**, sorcilos, בעל גבות ארוכות וסבוכות.
בלעז, שְׁגִבְיָנִי עֵינָיו - גבות עיניו. שתיבת "בעינו" האמורה בסוף הענין מוסקת על הכל, הן על "גבן" והן על "דק" והן על "תבלול".
שְׁעָרָן אַרְף וְשׂוֹכֵב - ששערות גביו גדולים ומוטלין על פניו (רש"י בכורות מג, ב).
אוֹ דֶק - שֵׁשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דֶק - כמין קרום דק פרוס על העין (רא"ם). וראה רש"י בכורות שם שמביא פירוש נוסף: "שֵׁשׁ לוֹ מוֹם בְּעַפְעָפִים".
שְׁקוּרִין טייל"א - teile, קרום.
כְּמוֹ "הַנוֹטָה כְּדֶק" - ישעיה מ, כב. פיריעה (רש"י שם).
**אוֹ תִּבְלָל - דְּבַר הַמְּבַלְבֵּל אֶת הָעֵינַן, כְּגוֹן חוּט לִבָּן הַנִּמְשָׁף מִן הַלָּבָן וּפּוֹסֵק בְּסִירָא, שֶׁהוּא "ה־סִירָא". עֵגֶל - עיגול. וברש"י בכורות לח, א קוראו "שורה".
הַמִּקְיָה אֶת הַשְּׁחֹר, שְׁקוּרָאִים - לשחור.
פְּרוֹנִיל"א - prunele, אישון. שמשם מראית העין באה (רש"י שם).**

(רא"ם).
**כְּמוֹ "הִקְרִיבְהוּ נָא לִפְתָּחְךָ" - הִירָצָךְ או הִישָׂא פְּנִיךָ - מלאכי א, ח. הפסוק מדבר על קרבן שיש בו מום, שאין ראוי להקריבו לפני הקדוש ברוך הוא, כיון שהוא דבר מגונה להביא בעל מום לפני מלכים ושרים, וכך אין ראוי לבעל מום להקריב קרבן לפני הקדוש ברוך הוא.
חָרָם - שְׁחַטְמוּ שְׂקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שְׂכֹחַל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאֶחָת - שאין לו כלל חוסם בין שתי עיניו, וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין ואין החוסם מעכבו (רש"י בכורות מג, ב).
שְׂרוּעַ - שְׂאָחַד מֵאֲבָרָיו גָּדוֹל מִחֲבָרוֹ, עֵינוּ אֶחָת גְּדוֹלָה וְעֵינוּ אֶחָת קְטָנָה, או שׂוֹקוּ אֶחָת אֶרְכָּה מִחֲבָרָתָהּ. - וכתב האבן עזרא שהוא מגזרת "כי קצר המצע מהשתרע", בישעיה כח, ח. וכן משמע מפירוש רש"י שם: "מהשתטח להאריך אבריו". ומדויק לשון רש"י כאן: "שְׂאָחַד מֵאֲבָרָיו גָּדוֹל מִחֲבָרוֹ", אולי יש לומר שמשמעו בזה ש"שְׂרוּעַ" הוא נוטריקון של "שר רע", הינו שְׂאָחַד גָּדוֹל מִחֲבָרוֹ,**

(יז) **לָחֶם אֱלֹהִיו - מֵאֵכֶל "אֱלֹהִיו" -** כלומר, אין הכוונה ללחם ממנו, הינו מנחות שהן מיני לחמים (משכיל לדח), אלא הכוונה לכל הקרבנות, ו"לָחֶם" מלשון מאכל. ראה גם רש"י לעיל ג, יא.
כָּל סַעֲדָה קְרוּיָה "לָחֶם" - לחם לשון סעודה (רש"י חולין י, ב). וברש"י לקמן פסוק כב: "כָּל מֵאֵכֶל קְרוּי לָחֶם". וכן ברש"י בראשית לא, נד: "כָּל דְּבַר מֵאֵכֶל קְרוּי לָחֶם". ועל־דרך־זה ברש"י איוב ו, ז: "כָּל מֵאֵכֶל קְרוּי לָחֶם". וראה רש"י קהלת י, יט: "וּסְתֵם סַעֲדָה גְּדוֹלָה קְרוּיָה לָחֶם". בדפוס ראשון הגירסא כאן: "כָּל הַסַּעֲדָה קְרוּיָה לָחֶם", וכן גירסת הרא"ם, ומבאר שכל מה שאוכלים בסעודה קרוי לחם.
כְּמוֹ "עֲבַד לָחֶם רֹב" - דניאל ה, א. עשה סעודה גדולה (רש"י שם). תורה יח
 (יח) **כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב - אִינוּ דִין שִׁיקְרָב -** שאין זו אזהרה, שהרי כבר אמר לעיל "לא יקרב להקריב", אלא זו נתינת טעם לאזהרה, וכמו שמשמע גם מלשון "כי כל איש", ו"לא יקרב" פירושו, שאינו ראוי שיקרב, כיון שהוא בעל מום

ונכנס בשחור. ותרגום "תבלול", "חליו", לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט; וכן כנוהו חכמי ישראל במומי הבכור: "חלזון", נחש' ענב' (בכורות לח). גרב וילפת. מיני שחין הם: גרב, זו החרס, שחין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת, היא חזוית המצרית. ולמה נקראת "ילפת"? שמלפפת והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים; ובמקום אחר קורא לגרב "שחין", הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר (דברים כח): "ובגרב ובחרס" – כשסמוך גרב אצל חרס, קורא לילפת "גרב", וכשהוא סמוך אצל ילפת, קורא לחרס "גרב"; כך מפרש ב'כורות' (מ"ד). מרוח אשך. לפי התרגום: "מרס פחדין" שפחדיו מרססין, שביצים שלו כותחין. "פחדין" כמו (איוב מ): "גידי פחדיו ישרגו".

(כא) כל-איש אשר-בו מום מורע אהרן הכהן לא יגש להקריב את-אשיו יהיה מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב:

כ"א כל-איש אשר-בו מום. (ת"כ) לרבות שאר מומין. מום בו. בעוד מומו בו – פסול; הא אם עבר מומו – פשר. לחם אלהיו. כל מאכל קרוי "לחם".

(כב) לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן-הקדשים יאכל:

כ"ב מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים. ואם נאמרו קדשי

אשל אברהם – הרב אלאשולי

הוא אם עבר מומו – פשר – ודבר זה בא הכתוב להשמיענו. לחם אלהיו – כל מאכל קרוי "לחם" – והקשו המפרשים: הרי כבר פירש בן רש"י לעיל בפסוק יז, ולמה חזר ופירשו שוב כאן? ותיירצו על כך תירוצים שונים. אכן שאלה זו יש לה מקום אם גורסים דבור זה בפסוק כא, משום שגם פסוק יז וגם פסוק כא מדברים על הקרבת קרבן (על ידי בעל מום), וממילא אין מקום לכפול הפירוש באותו ענין, אצל אם גורסים דבור זה בפסוק כב (וכמו שתקן בפנים), מוכן בפשטות למה חזר רש"י וכתבו שוב, משום שבפסוק יז מדבר על הקרבת קרבן, שלא יקריב כל סוג של קרבן, ואילו כאן מדבר על אכילה המותרת לו, והיה ניתן לומר שרק לחם ממש הותר לו לאכול, על כן חזר רש"י ופירש שקל דבר הנאכל מהקרבן הותר לו לאכול. ולכן דיק רש"י בלשונו וכתב "כל מאכל" ולא "כל סעודה" בלשונו לעיל. תורה כב (כב) מקדשי הקדשים – אלו קדשי הקדשים. ומן הקדשים יאכל – אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי

שחין היבש מבפנים ומבחוץ. "ילפת", היא חזוית המצרית – שחין שהובא על המצרים (רש"י בכורות שם). ולמה נקראת "ילפת"? שמלפפת – דבוקה בו (רש"י בכורות מא, א). והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים – שחין שגבש מבפנים אינו מתרפא, והני מום גמור (רש"י שם). ובמקום אחר קורא ל"גרב" שחין, הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר – דברים כח, כז. "ובגרב ובחרס" – ובגרב"י שם: "גרב" שחין לח, חרס – שחין יבש בחרס". כשסמוך "גרב" אצל "חרס", קורא ל"ילפת" – "גרב", וכשהוא סמוך אצל "ילפת", קורא ל"חרס" – "גרב", כך מפרש בבכורות – מא, א. מרוח אשך – לפי התרגום "מרים פחדין", שפחדיו מרססין, שביצים שלו כותחין. "פחדין", כמו "גידי פחדיו ישרגו" – איוב מ, יז. גידי ביציו יעשו כמו גידילים (ע"פ רש"י שם). תורה כא (כא) כל איש אשר בו מום – לרבות שאר מומין – שלא נזכרו כאן. מום בו – בעוד מומו "בו" פסול,

והחוט היה פוסק את העגל ונכנס בשחור – ומלשון רש"י שכתב לעיל "בגון" משמע שכן הוא גם להיפך, שאם חוט השחור יוצא מן השחור ונכנס בלחן – הרי זה מום, וכדעת רבי מאיר בבביתא בכורות לח, ב. וכן משמע ממה שפירש "תבלול", "דבר המבלבל את העין", שכן הוא הפירוש לדעת רבי מאיר כמובא בגמרא שם, וכמו שפירש רש"י שם "שפוסק הסיקא ומערב השחור והלחן, כל היכי דעבר – הני מבלבל". ותרגום "תבלול" – "חליו", לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט. וכן כנוהו חכמי ישראל במומי הבכור – בכורות לח, א. חלזון – הרי שתבלול נקרא חלזון. נחש – בגמרא שם עמוד ב אמרו שהחלזון ונחש הינו הדי, וזה תואם את דברי רש"י כאן שתבלול דומה לתולעת. ענב – זהו מום בפני עצמו (נ"א), וגם הוא נכלל ב'תבלול' (נח"י). גרב וילפת – מיני שחין הם. "גרב", זו החרס – שגבש בחרס (רש"י דברים כח, כז). ששקשה בחרס (רש"י בכורות מא, א).

שיעור יומי ליום שני ח' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת אמור
 הקדשים, למה נאמרו קדשים קלים? (ת"כ. זבחים קא) אם לא נאמרו, הייתי אומר: בקדשי הקדשים יאכל בעל
 מום, שמצינו שהתרו לזר, שאכל משה בשר המלואים, אבל בתזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל, שלא
 מצינו זר חולק בהן, לכך נאמרו קדשים קלים. כך מפרש ב'זבחים'.

(כג) אַךְ אֶל־הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ
 בִּיְמוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלֹל אֶת־מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
 מְקַדְּשָׁם:

כ"ג אף אל-הפרכת. להזות שבע הזאות שעל הפרכת. ואל המזבח. החיצון; ושניהם הצרכו להכתב,
 ומפרש ב'תורת כהנים'. ולא יחלל את-מקדשי. שאם עבד, עבודתו מחללת להפסל.

(כד) וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: פ

כ"ד וידבר משה אל-אהרן ואל-בניו ואל-כל בני ישראל. להזהיר בית-דין על הכהנים
 • (ת"כ)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 64)

להזהיר בית-דין על הכהנים (רש"י כא, כד) יש לשאל, הרי "כהנים זריזין הו'". ויש לבאר, שרק כשעסוקים בעבודת
 הכהנה זריזים הם, כי יראת עבודת הקדש עליהם. אף פסוקנו מדבר בזהירות מטמאה ואסורי חתנו, זהירות שצריכה
 להיות בכל מקום (גם בחוץ לארץ) ובכל זמן (גם כשאין בית המקדש קיים), ואין פאן זריזות הבאה מעבודת הכהנה -
 ולכן יש צורך לזרזם.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

הקדשים, למה נאמרו קדשים קלים?
 אם לא נאמרו, הייתי אומר: בקדשי
 הקדשים יאכל בעל מום, שמצינו
 שהתרו לזר, שאכל משה בשר
 המלואים - הינו החוק, כדי לעיל ח.
 כט. וכמפורש ברש"י שמות כט, כב.
 ובשר המלואים היה קדשי קדשים.
 כמפורש ברש"י שמות כט, לא, וכן
 ברש"י זבחים קא, ב.
 אבל בתזה ושוק של קדשים קלים -
 שלמי יחיד (רש"י זבחים שם).
 לא יאכל, שלא מצינו זר חולק בהן,
 לכך נאמרו קדשים קלים. כך מפרש
 בזבחים - קא, ב. תורה כג
 (כג) אַךְ אֶל הַפְּרֻכָּת - להזות שבע
 הזאות שעל הפרכת - שאם לא כן,
 מה לו לבא אל הפרוכת (רא"ם).
 ואל המזבח - החיצון - אבל מזבח
 הזהב לא הוצרך לאסור, שפיון שאסר
 לבא אל הפרוכת, ממילא נאסר לגשת
 אל מזבח הזהב שגם הוא בפנים
 (בהיכל) כמו הפרוכת (רא"ם). וראה

הערה הבאה.
 ושניהם הצרכו להכתב - אפשר
 שכונת רש"י להוכיח בזה ש"אל
 המזבח" האמור כאן הכונה למזבח
 החיצון כפי שפירש, ולא למזבח
 הפנימי, שאז אין ביאור מדוע הוצרכו
 להכתב שניהם.
 ומפרש ב'תורת כהנים' - שאילו
 נאמר "אל הפרוכת" ולא נאמר "אל
 המזבח", הייתי אומר: "אל הפרוכת"
 שהוא בפנים יהיה פסול, "אל המזבח"
 שאינו בפנים לא יהיה פסול, לכן
 צריך לומר "אל המזבח". ואילו נאמר
 "אל המזבח" ולא נאמר "אל
 הפרוכת", הייתי אומר: "אל המזבח"
 שהוא בשר לעבודה יהיה פסול,
 פרוכת שאינה בשינה לעבודה [אלא
 לזריקת דמים] לא יהיה פסול, ולכן
 צריך לומר "אל המזבח" וצריך לומר
 "אל הפרוכת".
 ולא יחלל את מקדשי - שאם עבד,
 עבודתו מחללת - ופירוש "מקדשי" -

עבודות המקדש. וראה גם רש"י לעיל
 פסוק יב. וראה רש"י לעיל ב, ג.
 להפסל - כלומר, "ולא יחלל" אינה
 אזהרה נוספת, אלא טעם לאיסור:
 לא יבא ולא יגש כדי שלא
 יחלל. תורה כד
 (כד) וידבר משה - המצוה הזאת -
 מצות בהן בעל מום, או שהכונה לכל
 מצוות כהונה שנאמרו בפרשה זו עד
 עתה, וזה נראה יותר, שהרי במצות
 בהן בעל מום לא נזכרו (לעיל פסוק יד)
 "בני אהרן" (הר"ב). והרי זה מקרא קצר,
 וכאילו כתוב: וידבר משה את כל
 אשר צוה ה' (רא"ם).
 אל אהרן [ואל בניו] - כן הוא בכמה
 פסוקים ובדפוס רומי.
 ואל כל בני ישראל - להזהיר
 בית-דין על הכהנים - שיזהירו בית-
 דין של ישראל את הכהנים בעלי
 מומין להפרישם מן העבודה, שאם לא
 כן מה ענין "בני ישראל" באזהרה זו
 השיכת לכהנים (רא"ם). תורה א

כב (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל-אֶהֱרֹן ואל-בָּנָיו ויגזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את-שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני יהוה:

ב מלל עם אֶהֱרֹן ועם בָּנָיו ויגזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי די אגזרו מקדשין קדמי אָנָּא יי:

כ"א ויגזרו • אין 'גזירה' אלא פרישה; וכן הוא אמר (יחזקאל יד ז): "ויגזרו מאתרי"; (ישעיה א ד): "גזרו אחר", יפרשו מן הקדשים בימי טמאתן. דבר אחר: ויגזרו מקדשי בני-ישראל אשר הם מקדשים לי, ולא יחללו את-שם קדשי, סרס המקרא ודרשהו. אשר הם מקדשים לי • לרבות קדשי כהנים עצמן.

(ג) אמר אלהים לדליתכם פל-איש אשר יקרב מכל-זרעכם אל-הקדשים אשר יקדשו בני-ישראל ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני יהוה:

כ"ב פל-איש אשר יקרב • אין 'קריבה' זו אלא אכילה. וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון 'נגיעה': "בכל קדש לא-תגע" (לעיל יב ד) — אזהרה לאוכל; ולמדוה רבותינו מ'גזירה שוה' (ובחים מח). ואי

אשל אברהם - הרב אלאשילי

להקל להם לאכול גם בטומאת גופם, שנדאי על דעת כן הקדישו אותם שיוכלו לאכול בכל מצב, ולכך הוצרך לכך לימוד מיוחד לאיסור. תורה ג
(ג) כל איש אשר יקרב - אין קריבה זו אלא אכילה - ולא נגיעה, וכדלקמן.
וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון נגיעה: "בכל קדש לא תגע" - לעיל יב, ד.
אזהרה לאוכל - ראה גם רש"י לעיל שם.

ולמדוה רבותינו - יבמות עה, א.
מגזירה שוה - הרא"ם גורס כאן "בהיקש", שכן בגמרא שם למדו זאת מהיקש ולא מגזירה שוה, שנאמר "בכל קדש לא תגע ואֵל המקדש לא תבא", מיקש קדש למקדש, מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה, אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה, ובנגיעה נטילת נשמה ליכא. ולהעיר מרש"י סנהדרין עג, א: "וכל היקש ויגזירה שוה" המופנית הרי הוא כמפורש במקרא. ובדוחק אפשר לפרש שפונת רש"י לאזהרת אוכל קדשים בטומאת הגוף, וכמו שכתב לעיל ז, כ: "ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת

הפוך המקרא (כמו שעשה רש"י כאן) ואז תוכל להבין פירוש, כי הפסוק כמות שהוא אין לו הבנה, שכן "שם קדשי" ו"אשר הם מקדשים לי" הם שני דברים שונים, ואינם יכולים להקרא בהמשך אחד, וממילא צריך לסרס המקרא. והמשך דברי רש"י "אשר הם מקדשים לי" הוא ענין בפני עצמו, שתיבות אלו (גם לאחר הסירוס) הן מיותרות, ולכן לומדים מזה קדשי כהנים (ע"פ גר"א). וה'דברי דוד' כתב ש"אשר הם מקדשים לי" לרבות קדשי כהנים עצמן, והו' דבר אחר, כלומר פירוש שונה, שלפי פירוש זה אין צריך לסרס המקרא, כיון שלפי זה מובן מה שהפסיקה תורה "ולא יחללו" בין "קדשי בני ישראל", לבין "אשר הם מקדשים לי", כיון שכאן מדובר בקדשי כהנים, מה שאין-כן לפי הפירוש הפשוט ש"אשר הם מקדשים לי", מוסב על "קדשי בני ישראל", הרי לא מובן למה הפסיק באמצע בתיבות "ולא יחללו", ולכן בהכרח צריך להפוך המקרא.

אשר הם מקדשים לי - לרבות קדשי כהנים עצמן - שהיה ניתן לומר שבין שזה קדשי כהנים עצמן, ניתן

(ב) ויגזרו - אין גזירה אלא פרישה - וכן כתב לעיל טו, לא. וראה גם רש"י בראשית מט, כו. במדבר ו, ב. ישעיה א, ד. הושע ט, י. עמוס ב, יא. וזכריה ו, ד.
וכן הוא אומר: "ויגזרו מאתרי" - יחזקאל יד, ז.
"גזרו אחר" - ישעיה א, ד. אין גזירה בכל מקום אלא לשון פרישות, וכן הוא אומר: "ויגזרו מקדשי בני ישראל", "גזיר אהיו", אף כאן "גזרו" - נסוגו לאחוריהם מאצל המקום (רש"י שם).
יפרשו מן הקדשים - ברש"י סנהדרין פג, ב: "ויבדלו מלעבוד".
בימי טמאתן - כמפורש בפסוק ג. וקצר כאן מפני שמפרשו בפסוק ג רא"ם (ו"א). וראה גם רש"י וזכריה טו, ב: "יתרחקו בטומאה מכל קדשים".

(ד) - בכמה פתייך ודפוסיים ראשונים לא גורסים זה, וכן כתב ה"לבוש" שהוא טעות סופר, שהרי אין זה פירוש אחר. וה'דברי דוד' הביא גירסא, שזה כתוב לפני הדבור שלאחרי זה: "דבר אחר, אשר הם מקדשים לי וכו'", וכדלקמן.
ויגזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדשים לי ולא יחללו את שם קדשי - סרס המקרא ודרשהו - כלומר

אפשר לומר שחיב על הנגיעה, שהרי נאמר ברת על האכילה ב"צו את אהרן", שתי ברות זו אצל זו, ואם על הנגיעה חיב, לא הצרך לחיבו על האכילה; וכן נדרש ב'תורת כהנים': וכי יש נוגע חיב? אם-כן, מה תלמוד לומר "קרב"? משיכשר להקרב, שאין חיבין עליו משום טמאה אלא-אם-כן קרבו מתיריו. ואם תאמר, שלש ברות בטמאת כהנים, למה? כבר נדרשו במסכת 'שבועות' אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ט). וטמאתו עליו. וטמאת האדם עליו. יכול בבשר הכתוב מדבר, וטמאתו של בשר עליו, ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר? על-כרחך ממשמעו אתה למד, במי שטמאתו פורחת ממנו - הכתוב מדבר. וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה. ונכרתה וגו'. יכול מצד זה לצד זה, ופרת ממקומו ויתישב במקום אחר? תלמוד לומר: "אני ה'" – בכל מקום אני.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 852)

ונכרתה הנפש ההיא מלפני (כב, ג) מבאר בתנאי, שבמתן-תורה בחר הקב"ה בגוף: "ובנו בחרת". . הוא הגוף החמרי, הנדמה בחמירותו לגופי אמות העולם" (פי בחירה אמתית, היינו על-שכלית, היא בין שני דברים דומים). ומצד גדל

אשל אברהם – הרב אלאשולי

"וטמאתו" של בשר "עליו" – ש"וטמאתו" מוסב על "הקדשים" האמור למעלה, ובאילו כתוב: וטמאתו של בשר הקדשים עליו (רא"ם). **ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר** – בדפוס שני נוסף כאן: הרי כבר נאמר (לעיל ז, ט): "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". **על-כרחך ממשמעו אתה למד** – מזה שנאמר "וטמאתו עליו", ולא "והוא טמא", משמע שטמאתו עדיו עליו (רא"ם).

במי שטמאתו פורחת ממנו – שהטמאה מסתלקת ממנו, הינו שיכול להטהר מהטמאה שעליו. **הכתוב מדבר, וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה** – דאי בבשר, לעולם הוא עליו (רש"י שם).

ונכרתה וגו' – יכול מצד זה לצד זה, ופרת ממקומו ויתישב במקום אחר? – כלומר יתחייב עונש גלות (באר בשדה). אבל ראה רש"י לקמן כג, ל: "לפי שהוא אומר פרת בכל מקום ואינו יודע מה הוא, כשהוא אומר והאבדתי, למד על הכרת שאינו אלא אבדן".

תלמוד לומר: "אני ה'", בכל מקום "אני" – ולכן בהכרח ש"ונכרתה" הינו ברית הנפש מהגוף, דהינו שזמנות קודם זמנו, ותהיה מיתתו בפרתו (באר בשדה). בבמה כתב ר' הגי' קסא: "מלפני אני ה', בכל מקום אני". וראה גם רש"י דברים ה, ו: "על פני – בכל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם". תורה ד

אם בן קרבו מתיריו – כל שיש לו מתירים, כגון אימורים ובשר שהדם מתירן, ושרי מנחות שהקומץ מתירן, משיקרב מתיריו. ושאין לו מתירין, כגון מנחת כהנים וכהן משיח ונסכים, משיקדשו בכלי, שהוא המכשירן לאכילה האמורה בהן (רש"י שם). והכי קאמר: "אשר יקריב" קדשים ואחר-כך יאכלם וטמאה עליו (רש"י שם). **ואם תאמר: שלש בריתות בטמאת כהנים למה? כבר נדרשו במסכת שבועות** – ז, א.

אחת לכלל – הפסוק האמור כאן "אל הקדשים" שכלל את הכל (רש"י שם). **ואחת לפרט** – לשלמים, והוא האמור לעיל שם פסוק כ. ומדה זו נדרשת בתורת כהנים: "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא", והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו? להקיש אליהם, מה שלמים מיוחדין קדשי מנחה, אף כל קדשי מנחה, יצאו קדשי בך הבית שאין חיבין עליהן משום טמאה (רש"י שבועות שם).

וכו' – ואחת [האמור לעיל שם בפסוק כא] ללמד על קרבן עולה ויורד, שלא נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו (רש"י לעיל ז, ב).

וטמאתו עליו – וטמאת האדם "עליו" – הינו טמאת הגוף. ש"וטמאתו" מוסב על "כל איש אשר יקרב" האמור למעלה (רא"ם). **יכול בבשר הכתוב מדבר,**

בתורה, אלא חכמים למדוה בגזרה שנה, והוא בזבחים לג, ב: נאמר לעיל שם: "וטמאתו עליו", ונאמר בטמא הבא אל המקדש (במדבר יט, יג) "עוד טמאתו בו", מה שם ישנה אזהרה (במדבר ה, א) "ולא יטמאו את מחניהם", אף כאן ישנה אזהרה.

ואי אפשר לומר שחיב על הנגיעה, שהרי נאמר ברת על האכילה ב"צו את אהרן" – לעיל ז, כ"ב.

שתי בריתות זו אצל זו – ושיניהם באכילה: והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה (שם פסוק כ), ונפש כי תגע בכל טמא .. ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה ונכרתה הנפש ההיא מעמיה (שם פסוק כא).

ואם על הנגיעה חיב – כפי משמעות הכתוב כאן.

לא הצרך לחיבו על האכילה – אלא ודאי שעל הנגיעה אינו חיב ברת, וגם כאן מדובר באכילה.

וכן נדרש ב"תורת כהנים" – הובא בזבחים מה, ב.

וכי יש נוגע חיב – והלא אינו חיב אלא אם-כן אכל (רש"י שם). אלא ששם רש"י לומד זאת מהאמור בפסוק שלאחרי זה, "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל".

אם בן מה תלמוד לומר "קרב" – היה צריך לומר: יאכל.

משיכשר להקרב – ואקדשים קאי (רש"י שם).

שאין חיבין עליו משום טמאה אלא

מעלת הגוף, שבו בחר הקב"ה, עקר השקר הוא בתחית המתים, נשמה בגוף. ויש לומר, שמעלה זו מדגשת בענש כרת: גם כאשר "ונכרתה הנפש" – אין זה שיף לגוף.

(ד) איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר והנגע בכל-טמא-נפש או איש אשר-תצא ממנו שכבת-זרע: כס"א בכל-טמא-נפש. במי שנטמא במת.

(ה) או-איש אשר יגע בכל-שרץ אשר יטמא-לו או באדם אשר יטמא-לו לכל טמאתו: כס"ב בכל-שרץ אשר יטמא לו. בשעור הראוי לטמא, בכעדרשה (ת"כ). או באדם. במת. אשר יטמא-לו. בשעורו לטמא, וזהו כזית. לכל טמאתו. לרבות נוגע בזב וזבה, נדה ויולדת.

(ו) נפש אשר תגע-בו וטמאה עד-הערב ולא יאכל מן-הקדשים פי אמרחץ בשרו במים: כס"ג נפש אשר תגע-בו. באחד מן הטמאים הללו.

(ז) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן-הקדשים פי לחמו הוא: כס"ד ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן-הקדשים פי לחמו הוא.

כס"ה ואחר יאכל מן-הקדשים (יבמות עד) נדרש ב"במות', בתרומה, שמתר לאכלה בהערב השמש. מן הקדשים. ולא כל הקדשים.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

פירש שאותם טמאים שנטמאו במגע לא יאכלו בקדשים עד הערב (ספר הוכרח). תורה ז
(ו) ואחר יאכל מן הקדשים – נדרש ביבמות – עד, ב. בתרומה, שמתר לאכלה בהערב השמש – שאם טבל ביום ממתינ עד שיעריב השמש, ואזי מותר לאכול בתרומה. אבל בשאר קדשים נאמר (לעיל יב, ז) "וכפר עליה וטהרה", שאינו אוכל בקדשים עד שיעריב למחרת טבילתו חטאת לכפרה, וכדלעיל ברש"י שם. והינו אם הוא טמא שצריך להביא קרבן לכפרתו, כמו זב וזבה ויולדת (גרא).

מן הקדשים – ולא כל הקדשים – "מן הקדשים" משמעו חלק מהקדשים בלבד, וכאמור לעיל שבאן מדובר בקדשי תרומה ולא בשאר כל הקדשים. תורה ח

וזהו בנות – ראה אהלות ב, א. לכל טמאתו – לרבות נוגע בזב וזבה, נדה ויולדת – שכל אלו טומאות אדם הן (רא"ם). בכמה דפוסים נוסף כאן: ובמצודע. וראה רש"י לעיל ד, ג. תורה ו
(ו) נפש אשר תגע בו – באחד מן הטמאים הללו – ולכן אמר "בו" ולא "בהם" (שפ"ח). והכונה לאחד מן הטמאים הנזכרים לעיל הטמאים במגע, הינו שנגע בטמא מת, או בזב וזבה נדה ויולדת, או בשרץ. אבל אין הפירוש שנגע באותם טמאים שנטמאו במגע, שהרי חלקם הם ראשון לטומאה ואינם מטמאים במגע. וכן פירוש הענין: תחילה (פסוק ד) הנזכר הכתוב שבהן צרוע או זב לא יאכל בקדשים עד אשר יטהר, ואחר-כך (פסוק ה) כתב את סוגי הטמאים שגם הם לא יאכלו בקדשים, וכאן (פסוק ו)

(ד) בכל טמא נפש – במי שנטמא במת – שנגע בטמא מת, ולא שנגע במת עצמו, שהנוגע במת נזכר לקמן פסוק ה "באדם אשר יטמא לו". תורה ה
(ה) בכל שרץ אשר יטמא לו – בשעור הראוי לטמא – ולולא לימוד זה הייתי אומר שרק הנוגע בשרץ שלם אסור לאכול בקדשים, אבל הנוגע בכעדרשה מן השרץ, אף-על-פי שהוא טמא, אינו אסור באכילת קדשים (רא"ם). או הייתי אומר להיפך שאף הנוגע בכל שהוא מהשרץ אסור לאכול בקדשים, אף-על-פי שאינו טמא (גרא).
בכעדרשה – מפני שתחילת בריתו בשיעור עדרשה – ראה חגיגה יא, א.
או באדם – במת – שנגע באדם מת. אשר יטמא לו – בשעורו לטמא – אזי אסור לאכול בקדשים, וכמבואר לעיל גבי שרץ.

(ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה-בה אני יהוה: ח נבילא ותבירא לא ייכול לאסתאבא בה

אנא יי:

רש"י: נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה-בה. לענין הטמאה הזהיר כאן, שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טמאת מגע ומשא, אלא טמאת אכילה בבית הבליעה, אסור לאכל בקדשים. וצריך לומר "וטרפה", מי שיש במינו טרפה, יצא נבלת עוף טמא, שאין במינו טרפה.

(ט) ושמרו את משמרתו ולא ישא עליו חטא ומתו: ט וישרון ית משרת מימרי ולא יקבלון

עלוהי חובא וימותון בה ארי יחלנה אנא

יי מקדשהון:

רש"י: ושמרו את משמרתו. מלאכל תרומה בטמאת הגוף. ומתו בו. (סנהדרין פג) למדנו, שהיא מיתה בידי שמים.

(י) וכל-זר לא-יאכל קדש תושב כהן ושכיר: י וכל חלוני לא ייכול קודשא תותבא

דכהנא ואגירא לא ייכול קודשא:

לא-יאכל קדש:

רש"י: לא-יאכל קדש. (סנהדרין פג) בתרומה הכתוב מדבר, שכל הענין דבר בה. תושב כהן ושכיר. תושבו של כהן ושכירו, לפיכך "תושב" זה נקוד פתח, לפי שהוא דבוק. ואיזהו "תושב"? זה נרצע, שהוא קנוי

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שמים, שהיא מיתה כללית, מה שאין כן מיתת בית-דין נאמרת בלשון יחיד, כי היא מיתה פרטית לכל אדם בנפרד. ועוד, מזה שנאמר כאן "ומתו בו", משמע שהמיתה היא באכילה הזאת, וזה שיק רק במיתה בידי שמים, שעצם המיתה היא באכילה, מה שאין-כן במיתת בית-דין שאין המיתה באכילה אלא על-ידי הבית-דין, אם התקינו התנאים המחייבים זאת, עדים והתראה (רא"א. תורה י)

(י) לא יאכל קדש - בתרומה הכתוב מדבר, שכל הענין דבר בה. תושב כהן ושכיר - תושבו של כהן ושכירו - ולא תושב או שכיר שהוא כהן, וכי מפני שנהיה תושב או שכיר, שהוא קנוי קנין עולם או קנוי קנין שנים, הפסיד כהנתו שלא יאכל קדש? (רא"א.)

לפיכך "תושב" זה נקוד פתח, לפי שהוא דבוק - מה שאין-כן אם לא היה דבוק, היה נקוד קמץ, ואז היה פירושו תושב שהוא כהן. ואיזהו "תושב"? זה נרצע - עבד עברי שנרצע ביד כהן (רש"י מדרשין ד, א). שהוא קנוי לו עד חיובל - ראה שמות כא, ו וברש"י שם.

ואיזהו "שכיר"? זה קנוי קנין שנים - ולא נשלמו לו עדין שש שנים (רש"י

בטריפה שמתה, הרי היא בכלל נבלה, ואם מדובר בטריפה שנסחטה, הרי למאן דאמר שהשחיטה מטהרת את הטריפה, אינה מטמאה. ולמאן דאמר שהשחיטה אינה מטהרת את הטריפה, היא בכלל נבלה (ראה זכחם סט, ב).

מי שיש במינו טרפה, יצא נבלת עוף טמא - שאינה מטמאה בבית הבליעה (וגם לא במגע). וראה גם רש"י לעיל יז, טו. וצריך עיון למה נצרך לשני הלימודים. ואכן בדפוס ראשון לא גורס קטע זה ברש"י כאן.

שאין במינו טרפה - שלא נאמר איסור טריפה אלא במין טהור, ראה רש"י לעיל יא, מז. תורה ט

(ט) ושמרו את משמרתו - מלאכל תרומה - שפסוק זה בא בהמשך לפסוק ו דלעיל, המדבר בתרומה, במפורש שם ברש"י (רא"א).

בטמאת הגוף - דמה שאמר "ושמרו את משמרתו", לכהנים טמאים דבר הכתוב, כמו שאמר לעיל "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב" (רש"י סנהדרין פג, א).

ומתו בו - למדנו שהיא מיתה - בדפוס ראשון: שהוא במיתתו. וכן הוא ברא"א.

בידי שמים - כי בכל מקום שנאמר "ומתו" לשון רבים, הינו מיתה בידי

(ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה-בה - לענין הטמאה הזהיר כאן - שאם הכהן אכלה הרי הוא טמא ואסור לו לאכול בקדשים. ולא שהכתוב בא להזהיר על איסור אכילה, שהרי זה פשוט שאסור לו לאכול בשרא, וכי גרוע כהן משראאל או משום שנאמר "לטמאה בה", הינו שהאיסור הוא משום טומאה (דברי יחד).

שאם אכל נבלת עוף טהור, שאין לה טמאת מגע ומשא אלא טמאת אכילה בבית הבליעה - שנאמר "לטמאה בה", אין לה אלא האמור בה, שאין לה טומאה אלא אכילתה [ולא מגעה] (רש"י שבעות ז, א). וראה רש"י לעיל יז, טו: "ולמדך כאן שטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע". אבל נבלת בהמה אינה מטמאה בבית הבליעה, כדלעיל ברש"י יא, מז: "יכול תטמאנו אכילתו, כשהוא אומר בנבלת עוף טהור נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה, אותה מטמאה בגדים באכילתה, ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא, כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה". ומשמע מדבריו שבבית הבליעה אין טומאת מגע ולא טומאת משא.

אסור לאכל בקדשים. וצריך לומר "וטרפה" - שכן ממה נפשך, אם מדובר

לו עד היוכל. ואיזהו "שכיר"? זה קנוי קנין שנים, שיוצא בשש. בא הכתוב ולמדך כאן, שאין גופו קנוי לאדוניו לאכל בתרומתו.

(יא) וכהן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנִין בְּסָפוֹ הוּא יֹאכַל בוֹ ויליד ביתו הם יאכלו בלחמם:

כ"א וכהן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שְׁקָנִי לְגוֹפוֹ. ויליד ביתו • אלו בני השפחות. ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה, שאף היא קנין כספו. ועוד למד ממקרא אחר: "כל־טהור בביתך וגו'", בספרי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ ספר השיחות תנש"א חלק ב, עמוד 847 – מתוך 'לקראת שבת')

איך הברכה מתירה להנות מקדשי שמים

וכהן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנִין בְּסָפוֹ הוּא יֹאכַל בוֹ (כב, יא)

איתא בגמרא (ברכות לה, א): "כל הנהנה מעולם הזה בלא ברכה כאילו מעל בקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומלוואה". וצריך ביאור, היאך תועיל הברכה להפקיעו מהמעילה בקדשי שמים; וכי בכך שמברך הוא מפקיע את הקדושה מהדבר שנהנה הימנו?

ויש לבאר זה על־פי הדין שעבד של כהן, כיון שהוא "קנין כספו" הרי "הוא יאכל בו" – דמותר לו לאכול בתרומה ובקדשים. דנראה לומר, שעל־ידי הברכה ל"אלקינו מלך העולם" – מפיר האדם בכך שהוא עבדו של הקב"ה, ואזי מותר לו להנות מקדשי שמים, על־דרך שעבד של כהן רשאי לאכול בתרומה.

(יב) ובת־כהן כִּי תהיה לאיש זר הוּא בתרומת הקדשים לא תאכל:

כ"א לאיש זר • ללוי וישראל.

(יג) ובת־כהן כִּי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבָּה אל־בית אביה כנעוניה מלחם אביה תאכל וכל־זר לא־יאכל בו:

כ"א אלמנה וגרושה • מן האיש הזר. וזרע אין לה • ממנו (יבמות פו). ושבָּה • הא אם יש לה זרע ממנו,

אשל אברהם – הרב אלאשולי

(יב) לאיש זר – ללוי וישראל – שהם זרים מן הכהונה (רא"ש). תורה יג

(יג) אלמנה וגרושה – מן האיש הזר – הנזכר בפסוק שלפניו. אכל אלמנה וגרושה מכהן, אוכלת בין אם יש לה זרע ממנו בין אם אין לה זרע ממנו (רא"ש). ואין לומר שפאן מדובר באלמנה וגרושה מכהן, כי לא שייך לומר עליה "ושבה אל בית אביה וגו'", שהרי היא אכלה גם כשהייתה אצל בעלה הכהן (גר"א).

וזרע אין לה – ממנו – כי כונת הכתוב להשמיענו שאם יש לה זרע "ממנו" אסורה בתרומה, כמו שאומר רש"י בהמשך, ואז היא אסורה בתרומה גם אם יש לה זרע מכהן. ובמפרשי רש"י התחבטו הרבה בהבנת כונת

שאף היא "קנין כספו" – ולענין ארוסה – ראה רש"י יבמות נו, א: "דמדאורייתא משעת אירוסין אוכלת, דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו" מיד, ונרבע הוא דגזרי עד שתכנס לחופה, משום גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה, כדאמרין בכתובות (נז, ב). ועוד למד ממקרא אחר – במדבר יח, יא.

"כל טהור בביתך וגו'" – "יאכל אותו". בספרי – על הפסוק שם. הובא ברש"י שם כפירוש שני: "כל טהור, לרבות אשתו". וראה רש"י מנחות פד, ב: "דמשמע אפילו נשים ועבדים". תורה יב

(שם)

שיוצא בשש. בא הכתוב ולמדך כאן, שאין גופו קנוי לאדוניו לאכל בתרומתו. כעבדים כנענים (רש"י שם). תורה יא

(יא) וכהן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שְׁקָנִי לְגוֹפוֹ. ויליד ביתו • אלו בני השפחות – אף שכתוב "יליד ביתו" בלשון יחיד, שפירושו "כָּן שפחתו", כפירוש רש"י בגיטין מג, א. כאן מפרשו בלשון רבים "בני השפחות", מפני שמסים הכתוב "הם יאכלו בלחמם", ולפי זה "יליד ביתו", פירושו: ילוד ביתו, היינו כל מי שנולד בביתו.

ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה – וכהן כי יקנה נפש.

אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים. וכל־זר לא־יאכל בו • לא בא אלא להוציא את האונן, שמתר בתרומה; זרות אמרתי לך ולא אנינות.

(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף חֻמְשִׁיתוֹ עָלָיו וַיִּתֵּן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ:

כס"א • כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ • תְּרוּמָה. וַיִּתֵּן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ • (ת"י) דָּבָר הָרְאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, שְׂאִינוּ פוֹרֵעַ לוֹ מַעוֹת אֲלָא פְרוֹת שֶׁל חֲלִין, וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה.

(טו) וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה:

כס"ב • וְלֹא יִחְלְלוּ וּגו' • לְהַאֲכִילֵם לְזָרִים.

(טז) וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֹנֵן אֲשֶׁמָּה בְּאֲכָלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:

כס"ג • וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם • אֵת עֲצָמָם יִטְעֲנוּ עֹנֵן בְּאֲכָלָם אֶת קֹדְשֵׁיהֶם – שֶׁהִבְדִּילוּ לָשֵׁם תְּרוּמָה וְקִדְשׁוֹ וְנֶאֱסְרוּ עֲלֵיהֶם. וְאוֹנֶקְלוֹס שֶׁתַּרְגֵּם: "בְּמִיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא", שְׁלֹא לַצֶּרֶךְ תַּרְגָּמוֹ בֶּן. וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם • זֶה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(משכיל לדוד). ואם מדובר שהישראל אכל את התרומה במזיד, כמו שמוכן מהלשון "עון אשמה", לא שיה שיהאשמה תפול על הכהן המאכיל ולא על הישראלי, שהרי הישראלי גרם לעצמו במה שאכל, שיכול היה שלא לשמוע לכהן (גרא). וראה גם רש"י דברים לד, ו: "וכי אחרים משיאים אותם? אלא הם משיאים את עצמם".

"באכלם את קדשיהם", שהבדילו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם - מבאר בזה: א) מהו "קדשיהם", ולא "הקדשים", (ב) מה איסור יש בדבר לאכול "את קדשיהם". לכן מפרש ש"קדשיהם" הפונה מה שהם הבדילו לשם תרומה, ונקרא "קדשיהם", מפני שקדשו ונאסרו עליהם.

ואונקלוס שתרגם: "במיכלהון בסואבא" - באכלם בטומאה. דוּבָא גַם בְּרִש"י סנהדרין צ, ב, עין שם.

שלא לצרף תרגמו בן - שכן אונקלוס תרגמו על הכהנים האוכלים תרומה בטומאה, ואין צורך בכך, כיון שניתן לפרשו בפשטות שמדובר בן באכילת התרומה על ידי זרים כהמשך הפסוק שלפניו, ולא באכילת הכהנים עצמם (רא"ם גרא).

ונתן לכהן את הקדש - דבר הראוי להיות קדש, שאינו פורע לו מעות אלא פרות של חלין, והן נעשין תרומה - "את הקדש", משמע את הקדש שאכל, שבשישולם ודוגמתו יהא שם קדש חל עליו (רש"י פסחים לב, א).

ונאמר "ונתן לכהן את הקדש", על ידי נתינתו נעשו קדש, אלמא דבר הראוי לחול עליו שם תרומה בעיניו ולא מעות (רש"י גיטין נד, א). תורה טו

(טו) וְלֹא יִחְלְלוּ וּגו' - לְהַאֲכִילֵם לְזָרִים - כלומר, אין זו אזהרה לישראל שלא יאכלו תרומה, אלא זו אזהרה לכהנים שלא יאכלו תרומה לישראל. תורה טו

(טז) וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם - אֵת עֲצָמָם - וְהוּא פִירוֹשׁ "אוֹתָם".

ימענו - וְהוּא פִירוֹשׁ "וְהִשְׂיֵאוּ", לְשׁוֹן מִשָּׂא וּטְעִינָה.

"עון" - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִטְעֲנוּ וַיִּשְׂאוּ עַל עֲצָמָם עֹנֵן בְּשִׂיאָכְלוֹ תְּרוּמָה בְּמִזִּיד. ואין לפרש ש"והשיאו אותם" מוסב על הכהנים, שהם משיאים "עון אשמה" על ישראל על ידי שמאכילים אותם את התרומה, שכן אם מדובר שהישראל אכל בשוגג, היה צריך לומר "חטא אשמה" ולא "עון אשמה"

רש"י. ואין כאן מקומו.

ושבה - הא אם יש לה זרע ממנו, אסורה בתרומה - כי מכלל הן אתה שומע לאו. והוצרך לפרשו אף שפשוט הוא, מפני שרצה להבהיר בזה שעיקר פונת התורה להודיע האיסור ולא ההיתר המובן מהמקרא, וכאילו אמר: וכתב הן כי תהיה אלמנה וגרושה ולה זרע ממנו, לא תאכל בתרומה.

כל זמן שהזרע קיים - שהזרע מישאאל פוסלה מלאכול בתרומה. אבל אם לאחר מכן מת הזרע, אין חזרת לאכול בתרומה, שהרי נאמר "וזרע אין לה", ודברי אין לה (רא"ם), בשם שלאחר מיתת הפעל חזרת לאכול בתרומה (גרא).

וכל זר לא יאכל בו - לא בא - שהרי כבר אמר לעיל פסוק י' וכל זר לא יאכל קדש.

אלא להוציא את האונן שמתר בתרומה - שהאונן אינו נקרא "זר".

זרות אמרתי לה, ולא אנינות - וזאת לומדים ממה שאמר "זר" "זר" שתי פעמים (רש"י שבת כה, א). תורה יד

(יד) **כי יאכל קדש - תרומה** - שכל העונן מדבר בתרומה, כדי לעיל ברש"י פסוק י'.

"את"ים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה, שמדברים באדם עצמו. וכן (במדבר ו יא): "ביום מלאת ימי נזרו יביא אתו", הוא יביא את עצמו; וכן (דברים לד ו): "ויקבר אתו בגי" - הוא קבר את עצמו, כך נדרש בספרי.

♦ יום שלישי ט' אייר ♦

(יז) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דבר אל־אֶהרֹן ואל־בָּנָיו ואל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואמרת אליהם איש איש מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה:

יח מלל עם אהרן ועם בנאיה ועם כל בני ישראל ותימר להון גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא בישראל די יקרב קרבה לכל נדריהון ולכל נדבהון די יקרבון קדם יי לעלתא:

כט"ז נדריהם • (חולין ב) הרי עלי. נדבותם • הרי זו.

(יט) לרצונכם תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים:

יט לרענא לכוון שלים דכורא בתורי באמריא ובעזיא:

כט"ז לרצונכם • הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני, שיהא לכם לרצון, אפישישמן"ט בלע"ז; ואיזהו הראוי לרצון? תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים • אבל בעולת העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום, אלא בחסרון אבר.

(כ) כל אשר־בו מום לא תקריבו בִּי־לֹא לרצון יהוה לכם:

כ כל די בה מומא לא תקרבון ארי לא לרענא יהי לכוון:

(כא) ואיש כִּי־יִקְרִיב וּבַחֲשָׁלְמִים לַיהוָה לִפְלֹא־נֶדֶר או לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון בל־מום לא יהיה־בו:

כא וגבר ארי יקרב נכסת קודשיא קדם יי לפרשא נדרא או לנדבתא בתורי או בענא שלים יהי לרענא כל מומא לא יהי בה:

כט"ז לִפְלֹא־נֶדֶר • להפריש בדבורו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

והשיאו אותם - זה אחר משלשה "את"ים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם עצמו. וכן "ביום מלאת ימי נזרו יביא אתו" - במדבר ו, יג.

הוא יביא את עצמו - ראה גם רש"י שם.

וכן "ויקבר אתו בגי" - דברים לד, ו. הוא קבר את עצמו - ראה גם רש"י שם.

כך נדרש בספרי - פרשת נשא פסקא לב. תורה יז

(יח) נדריהם - הרי עלי - ולאחר זמן הפרישה (רש"י מגילה ת, א). ואם לאחר

שהפרישה מתה או נגנבה או אבדה, חזב באחריותה (ריה"א).

נדבותם - הרי זו - ואם מתה או נגנבה או אבדה, אינו חזב באחריותה (ר"ה שם), כיון שלא קיבלה עליו (רש"י מגילה ת, א). תורה יט

(יט) לרצונכם - הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני, שיהא לכם לרצון, - לשון פיוס, הקרבנות באות לפיוס ולרצות (רש"י בראשית לג, י).

אפימיני"ט - apeiement, פיוס.

בלעז. ואיזהו הראוי לרצון? "תמים זכר". בבקר בפשבים ובעזים - אבל בעולת העוף אין צריך תמות

וזכרות - מדלא כתיב "לרצונכם זכר תמים" ולישתוק, למדך שאין מקפיד על תמות וזכרות אלא על אלו (רש"י קידושין ב, ב).

ואינו נפסל במום אלא בחסרון אבר - ראה רש"י לעיל א, יד: "לפי שנאמר תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים, תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות, יכול אף מחוסר אבר? תלמוד לומר: מן העוף". תורה כ

(כא) לפלא נדר - להפריש בדבורו

- "לפלא" פירושו להפריש, ונדר הנינו בדבור, שנדר שבלב אינו נדר. וראה רש"י לקמן כז, ב: "כי יפליא - יפריש

(כב) עֲוֹרָתָ אֹ אוֹ שְׁבוֹר אוֹ-חֲרוֹץ אוֹ-יַפְלָת אוֹ גֶרֶב אוֹ יִלְפָת לֹא-תִקְרִיבוּ אֵלָה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא-תִתְּנוּ מֵהֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

כב עויר או תביר או פסיק או יפלן או גרבן או חזון לא תקריבו אליו קדם יי וקרפנא לא תתנו מנהון על מזבחה קדם יי:

ח"י עֲוֹרָתָ • שם דבר של מום, עורון בלשון נקבה, שלא יהא בו מום של עורת. או שבויר • לא יהיה. חרוץ • (בכורות לה) ריס של עין שנסדק או שנפגם, וכן שפתו שנסדקה או נפגמה. יפלת • ורוא"ה בלע"ז. גרב • מין חזוית, וכן ילפת; וילשון "ילפת", כמו (שופטים טז כט): "וילפת שמשון", שאחווה בו עד יום מיתה, שאין לה רפואה. לא תקריבו • שלשה פעמים, להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ט). ואשה לא-תתנו • אזהרת הקטרות.

(כג) וְשׂוֹר וְשָׂה שְׂרוּעַ וְקָלוּט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגֵדֶר לֹא יִרְצֶה:

כג ותור ואמר ותיר וחסיר נדבמא תעבד תה וילגדר לא יהי לרצוא:

ח"י שְׂרוּעַ • אבר גדול מחבורו. וְקָלוּט • פרסותיו קלוטות. נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ • לבדק הבית. וּלְגֵדֶר • (ח"כ) למזבח. לֹא יִרְצֶה • איזה הקדש בא לרצות? הוי אומר: זה הקדש המזבח.

אשל אברהם - הרב אלעזר

- אִהְיֶה תַקְרִיבָהּ - הקדש נפיק מ"כל אשר בו מום לא תקריבו", ודרשין ליה (תמורה ז, א): "לא תקדישו", ושחיטה מ"לא תקריבו אלה לה", וזריקה מ"לא תקריבו" דגבי מעוף וכתות (רש"י תמורה ז, א). תורה כג

(כג) שְׂרוּעַ - אבר גדול מחבורו - ראה גם רש"י לעיל כא, יח. אבל ראה רש"י תמורה ז, א: "שנשתברה אחד מאבריו".

קָלוּט - פרסותיו קלוטות - שאין פרסת רגלה סדוקה כשאר מפרסי פרסה, אלא קלוטות כשל חמור וכשל סוס (ראה בכורות מ, א).

נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ - לבדק הבית - לדמי קדשי בדק הבית (רש"י תמורה ז, א), שנמכר ודמיו לצורך בית המקדש (רא"ם).

וּלְגֵדֶר - למזבח - להעלות קרבן (רש"י פסחים מב, א). אין כונת רש"י לומר שדוקא "נדבה" זהו לבדק הבית, ו"גדר" זהו למזבח, שהרי אם נדר בעלי מומין הרי זה לבדק הבית, ואם נדר תמימים הרי זה למזבח, אלא כונתו שמה שנאמר בפסוק "נדבה תעשה" מירי לבדק הבית, ו"גדר לא ירצה" מירי למזבח, כאילו אמר: נדבה לבדק הבית תעשה אותו, ולגדר למזבח לא ירצה ואין לעשותו (רא"ם).

לֹא יִרְצֶה - איזה הקדש בא לרצות?

שם] הוכרח לשנות ולומר: "לא יהיה", וכאילו נאמר: לא יהיה בו עורת או לא יהיה שבויר (רא"ם).

חֲרוֹץ - ריס של עין - הפונה לעור המכסה את העין שבקצהו שורות שערות, אף שלפעמים נקראות השערות עצמן בשם ריסי העין (ראה רש"י קידושין לא, א). וראה רש"י סנהדרין קד, ב ובכורות מג, ב שקורא לעור המכסה את העין "בת עין".

שְׁנִסְדָּק אוֹ שְׁנִפְגָּם, וְכֵן שְׁפָתוֹ שְׁנִסְדָּקָה אוֹ נִפְגָּמָה. יַפְלָת - וירוא"ה - werue, יפלת. והוא שם דבר של מום (רש"י עירובין קג, א. אלא שרש"י שם מפרש כן את יפלת של המשנה, אבל יפלת של המקרא מפרשו שם בשם תואר לבהמה שיש לה יפלת).

בִּלְעָזָה גֶרֶב - מין חזוית - שחין. וכן "ילפת" - היא חזוית המצרית (רש"י לעיל כא, ב).

וְלִשׁוֹן "יִלְפָת", כְּמוֹ "וְיִלְפָת שְׁמִשׁוֹן" - שופטים טז, כט. ונאחז (רש"י שם).

שְׁאֵחֻוָּהּ בּוֹ עַד יוֹם מִיתָהּ, שְׁאִין לָהּ רְפוּאָה - ראה גם רש"י לעיל שם.

לֹא תִקְרִיבוּ - שלש פעמים, בפסוק כ, בפסוק זה ובפסוק כד. ומה שנאמר עוד בפסוק כה, ראה שם ברש"י.

לְהַזְהִיר עַל הַקִּדְשָׁתָן וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִיקַת דָּמָן, וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ

בפיו". וברש"י במדבר ו, ב: "יפליא - יפריש". וברש"י דברים יז, יח: "כי יפלא - כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה". תורה כב

(כב) עֲוֹרָתָ - שם דבר של מום, עורון בלשון נקבה - פירוש: אין עורת תואר לנקבה, שלא תהיה הפהמה עורת, שהרי כל הענין בלשון זכר הוא: "תמימים יהיה", "לא יהיה בו", רק הוא שם דבר, כמו עורון, אלא ששם עורון הוא בלשון זכר, ושם עורת הוא בלשון נקבה, כמו צדקה וצדק (רא"ם). אבל ראה רש"י עירובין קג, א, ש"עורת" אינו שם דבר של המום, שאם כן היה לו לכתוב "עורון", אלא מוסב על הפהמה שלא תהיה עורת, ועל דרך "שבויר" שאינו שם דבר של המום, אלא מוסב על הצאן שלא יהיה שבויר.

שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ מוֹם שֶׁל "עוֹרָתָ" - כלומר "כל מום לא יהיה בו" שבפסוק הקודם נמשך גם על "עורת", ופירושו: לא יהיה בבקר או בצאן "עורת".

אוֹ שְׁבוֹר - "לא יהיה" - שלא יהיה שבויר. מפני שכשהמום שם דבר, כמו עורון, נופל עליו לשון "לא יהיה בו", וכשהמום שם תואר, אינו נופל עליו רק לשון "לא יהיה", ולכן בעורת שהוא שם דבר, אמר: "לא יהא בו מום של עורת", ובשבויר שהוא שם תואר, [כי שם דבר הוא "שבר" - רש"י עירובין

(כד) ומעוף וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו ליהוה
 כד ודי מרים ודי רסים ודי שלף ודי גזיר
 לא תקריבו קדם יי ובארצכם לא תעשו:

ובארצכם לא תעשו:

כ"ד ומעוף וכתות ונתוק וכרות • בפיצים או בגיד • מעוף • ביציו מעוכין ביד • כתות • כתושים יותר
 ממעוף (בכורות לה). • נתוק • תלושין ביד, עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים הם בתוך הפיס,
 והפס לא נתלש. • כרות • כרותין בפלי ועודן בפס. ומעוף • תרגומו: "ודי מרים", זהו לשונו בארמית
 לשון 'כתישה'. • וכתות • תרגומו: "ודי רסים", כמו (עמוס ו): "הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות", וכן (שבת
 פ ב) קנה המרסס. ובארצכם לא תעשו • דבר זה, לסרס שום בהמה וחייה, ואפילו טמאה; לכך נאמר:
 "בארצכם", לרבות כל אשר בארצכם; שאי אפשר לומר: לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ, שהרי סרוס
 חובת הגוף הוא, וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

(כה) ומיד בן-נכר לא תקריבו את-לחם אלהיכם
 מפל-אלה כי משחתם בהם מום פם לא ירצו
 להם: ס

כ"ה ומיד בן-נכר • נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים, לא תקריבו לו בעל מום; ואף-על-פי
 שלא נאסרו בעלי מומים לקרבן בני נח אלא-אם-כן מחסרי אבר, זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו), אבל
 על המזבח שבמשכן לא תקריבוה, אבל תמימה תקבלו מהם, (חולין יא) לכך נאמר למעלה: "איש איש",
 לרבות את הנכרים, שנודרים נדרים ונדבות פישראל. משחתם • חבולהו. לא ירצו להם • לכפר עליכם.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

ומעשרות (רשי סנהדרין לה, ג).
 וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין
 בחוצה לארץ - כמבואר בקידושין לו,
 א. וראה גם רש"י לעיל ז, כו. תורה כה
 (כה) ומיד בן נכר - גוי שהביא
 קרבן ביד כהן להקריבו לשמים - והו
 פירוש "את לחם אלהיכם".
 "לא תקריבו" לו בעל מום - והו
 פירוש "מפל אלה" (באר בשדה).
 ואף-על-פי שלא נאסרו בעלי מומים
 לקרבן בני נח אלא-אם-כן מחסרי
 אבר - ראה עבודה זרה ה, א.
 זאת נוהגת בבמה שבשדות - שמוותר
 להם להקריב בעלי מומים בבמות.
 אבל על המזבח שבמשכן לא
 תקריבוה - וראה גם רש"י תמורה ז, א:
 "בני נח נצטוו מלהקריב מחוסרי
 אברים, אבל על מום אחר לא נצטוו
 במזבח דידהו, ואי לא כתיב לא תקריבו
 מאת בן נכר את כל אלה, דמשמע בעל
 מום לא יקבלו מן הגוי להקריב, הנה
 אמינא ליקרב, אלא שלא יהיו מחוסרי
 אברים - קא משמע לן".
 אבל תמימה תקבלו מהם - מזה
 שאמר הכתוב: "ומיד בן נכר לא
 תקריבו .. מפל אלה", למדים שדוקא

לשונו בארמית, לשון כתישה.
 "וכתות" - תרגומו: "ודי רסים",
 כמו "הבית הגדול רסיסים" - עמוס
 ו, יא.
 בקיעות דקות - שיהיה מרסס
 לבקיעות דקות (רשי שם). וברש"י שבת
 פ, ב: "סדוק סדקים הרבה".
 וכן "קנה המרסס" - שבת פ, ב.
 ובארצכם לא תעשו - דבר זה,
 לסרס שום בהמה וחייה - ולא שלא
 תקריבו בארצכם מעוף וכתות, שהרי
 אין הקרבה בחוץ לארץ (ולא היה
 צריך לומר "ובארצכם"), אלא רק
 לענין סירוס אמור (רא"ם).
 ואפילו טמאה - ברש"י מנחות נו, ב:
 "אפילו בבמה חולין". וכן כתב
 בבכורות לג, ב.
 לכך נאמר "בארצכם", לרבות כל
 אשר "בארצכם" - כל בעלי החיים
 שבארצכם.
 שאי אפשר לומר לא נצטוו על
 הסרוס אלא בארץ, שהרי סרוס
 חובת הגוף הוא - חובה המוטלת על
 האדם, ואינה מוטלת על הקרקע כגון
 מצות שביעית, ולא על פירות הקרקע
 כגון ערלה וכלאים ותרומות

הוי אומר: זה הקדש המזבח - לכן
 "ולנדר" פירושו למזבח, ועל זה נאמר
 "לא ירצה", ולא על "נדבה תעשה
 אותו". תורה כד
 (כד) ומעוף וכתות ונתוק וכרות -
 בפיצים או בגיד. "מעוף" - ביציו
 מעוכין ביד. "כתות" - כתושים
 יותר מ"מעוף" - ראה רש"י בכורות
 לט, ב: "שפתתו באבנים עד שנימוח".
 "נתוק" - תלושין ביד עד שנפסקו
 חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים
 הם בתוך הפיס - ראה גם רש"י שם:
 "נתוק ביד לגמרי, אלא שעדין תלויין
 בפס". וכן כתב רש"י בקידושין כה, ב.
 והבים לא נתלש - כי אלו נתלש, הרי
 זה מחוסר אבר, ופסול אפילו לבני נח
 (דברי דוד).
 "וכרות" - כרותין בפלי ועודן בפס
 - וראה גם רש"י בכורות שם: "כרות
 בספיין ועדין תלויין בפס". והוסיף שם:
 "ומעורין קצת, דכרות הוי בציר
 מנתוק". וכן כתב רש"י קידושין שם:
 "כרות - כרותין החוטין שהפיצים
 תלויין בהן בכיסן, ומעורין במקצת
 ואינן נתוקין לגמרי".
 "ומעוף" - תרגומו: "ודי מרים", והו

איש איש, לרבות את הגוים (רש"י כב, כה) וקשה, הרי אין מקבלים מגוי נדר או נדבה לחזק בדק הבית, ומדוע מתר לקבל ממנו קרבן. ויש לומר, דהנה **בית המקדש** נועד להשראת השכינה בישראל, ואין לשותף גוי בבנינו. אף **המזבח** עמוד במקום שנקבע במקום פורה והקרבת קרבנות מתחלת הבריאה, ושם הקריבו אדם ונח קרבנות; וגם גוי, מזרע אדם ונח, זכאי להקריב עליו קרבן.

כו ומליל יי עם משה למימר :

(כו) **וידבר יהוה אל-משה לאמר:**

כז תור או אמר או עזא ארי יתיליד ויהי שבעא יומין פתר אמה ומיומא תמינא וילחלא יתרעי לקרבא קרבנא קדם יי :

(כו) **שור או-כשב או-עז פי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה:**

כז"י • **פי יולד** • פרט ליוצא דפן (חולין לח ב).

כח ותורתא או שיתא לה ולכריה לא תפסון ביומא חד :

(כח) **ושור או-שה אתו ואת-בנו לא תשחטו ביום אחד:**

כז"י • **אתו ואת-בנו** • (ת"כ, חולין עח) נוהג בנקבה, שאסור לשחט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים ומתיר לשחט האב והבן. **אתו ואת-בנו** • (שם פב) אף בנו ואותו במשמע.

כט וארי תפסון נכסת תודתא קדם יי לרצוא לכון תפסנה :

(כט) **וכי-תזבחו זבח-תודה ליהוה לרצונכם תזבחו:**

כז"י • **לרצונכם תזבחו** • תחלת זביתתכם, הנהירו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון? **ביום ההוא יאכל**.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ומתר לשחט האב והבן - בדפוס רומי: או האב והבת. וכן הוא ברש"י חולין שם: "ואם שחט זכר, מותר לשחוט בנו ובתו". **אתו ואת בנו - אף "בנו" ו"אתו" במשמע** - שגם אם שחט את הבת תחילה, אסור לשחוט את אמה באותו יום. והדיוק הוא מזה שכתוב **"ואת בנו"**, והרי כאילו כתוב גם: **ואת בנו ואותו** (משכיל לדוד). גם אפשר שהדיוק הוא מלשון **"ואת בנו"** (ולא **"ואת הבן"**), שמשמעות **"בנו"** שהוא מיוחד ל"אותו" (בנו של אותו), וגם אם שחט את **"בנו"** תחילה, הרי שחט **"בנו"** של **"אותו"**, וכששחט את האם אחר-כך, נמצא ששחט **"אותו ואת בנו"**. תורה כט (כט-ל) **לרצונכם תזבחו** - תחלת זביתתכם - כלומר תחילת עשיית הנזבח, זו השחיטה (באר בשו"ע). הנהירו שתהא לרצון לכם - שיהיה ראוי לרצות אתכם לפני (רש"י לעיל פסוק

"ונרצה לו לכפר עליו" (רא"ם). וה"גזר אריה" כתב שרש"י מפרש בזה ש"לא ירצו לכם" מוסב על הקרבן, שלא יכפר עליהם הקרבן, ולא על האדם, שלא יתרצה להקריב בעל מום, כיון שאינו תלוי ברצונו. תורה כו) **פי יולד** - **פרט ליוצא דפן** - שהוא פסול לקרבן, כיון שלא נולד בלידה רגילה, אלא קרעו את בטן האם והוציאו את הולד. תורה כח) **אתו ואת בנו - נוהג בנקבה, שאסור לשחט האם והבן או הבת** - כיון שכתוב **"אותו ואת בנו"**, פירושו מי שבנו ברוך אחריו, ודרך הולד להיות ברוך אחר האם (חולין עח, סע"ב רש"י). ומה שכתוב **"אותו ואת בנו"** לשון זכר, והו' בגלל שכתוב **"ושור או שה"** שהוא לשון זכר, אף שהוא בולל גם את הנקבות של שור ושה (רא"ם ונו"א). ואינו נוהג בזכרים - דאין חוששים לזרע האב (רש"י חולין עח, ב).

בעל מום לא מקבלים מהם, אבל תמימה מקבלים מהם. **לכך נאמר למעלה** - פסוק יח. **"איש איש, לרבות את הגוים, שנזריים נדרים ונדבות בישראל** - ולעיל שם לא הביא רש"י לימוד זה, כי בדרך כלל אין רש"י מפרש בפשוטו של מקרא כפל הלשון **"איש איש"**, אף לאחר שמדוע כן הכתוב שכן נכר אסור להקריב בעל מום, מוכן למפרע ש"איש איש" בא לרבות גוים (הרב). **משחתם** - **"חבולתו"** - תרגום אונקלוס. כלומר: חבלתם. וראה רש"י מלאכי א, יד: **"משחת"** - בעל מום, כמו משחתם בהם". **לא ירצו לכם** - **לכפר עליכם** - לא ירצו פירושו שהם אינם מקובלים לה, ולא שיה' לומר **"לכם"** אם לא שיוסיף מלת **"לכפר"**. גם שנה מלת **"לכם"** וכתב **"עליכם"**, כי מלת כפרה אינה נופלת אלא בלשון **"על"**, כמו (לעיל א, ד)

לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן, אל תשחטוהו על-מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול, לא יהא לכם לרצון. דבר אחר: "לרצונכם", לדעתכם; מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים. ואף-על-פי שפרט בנאכלים לשני ימים, חזר ופרט בנאכלין ליום אחד, שתהא זביחתן על-מנת לאכלן בזמן.

(ל) ביום ההוא יאכל לא-תותירו ממנו עד-בקר
אני יהוה:

כ"ט ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן, שאם לקבע לה זמן אכילה, כבר כתיב (לעיל ט טז): "ובשר זבח תודת שלמיו וגו'". אני ה' דע, מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניו.

(לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני יהוה:
כ"ט ושמרתם • (ת"ט) זו המשנה. ועשיתם • זה המעשה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

נכתב לענין שתהא שחיטה על-מנת כן, כדלקמן בהערה שלאחרי-ה.

ביום ההוא יאכל - לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן - כבר פירש בן לעיל, אלא ששם פירש בן לפירוש הראשון, וכעת מפרש שכן הוא פירוש פסוק זה גם לפירוש השני (משכיל לדוד). או שמבאר בזה מה ההקרח לפירש בן (באר בשדח).

שאם לקבע לו זמן אכילה, כבר כתוב - לעיל ז, טו.

"ובשר זבח תודת שלמיו וגו' - ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר".

אני ה' - דע מי גזר על הדבר - ראה לשון רש"י לעיל יח, ב: "דעו מי גזר עליכם". אף כאן דיק לכתוב "מי גזר על הדבר", כי הדגש הוא על "הדבר" שלא יהיה קל בעיניו.

ואל יקל בעיניו - שפיון שדבר זה הוא ענין שבמחשבה, שהרי בפועל הוא אוכל את הקרבן בזמנו, ומטבע הדברים האדם נוטה להקל ראש בדבר, לכן הוצרך להזהיר על כך במיוחד. אף צריך עיון, מדוע אמר בן דוקא לענין שחיטה לנאכלים ביום אחד ולא לענין שחיטה לנאכלים לשני ימים, לעיל יט, ה. ואולי משום שיותר קל לעבור על מחשבת אכילת יום אחד מאשר על מחשבת אכילת שני ימים. תורה לא

(לא) ושמרתם - זו המשנה - שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח, בענין שנאמר (משכיל כב, יח) "כי נעים כי

שתהא זביחתן על-מנת לאכלן בזמן - והוצרך לחזור ולפרט כאן, משום שהיה ניתן לומר שאם חישוב לאכלו ביום שני לשחיטתו, אין זה פיגול, כיון שיום שני לשחיטה וזה עדין זמן הראוי לאכילת שלמים, אף שאינו ראוי לאכילת זבח תודה, כי לענין פיגול צריך שישחשוב על זמן שאינו ראוי לאכילת קדשים בכלל, ועל כן בא הכתוב לומר שבנאכלין ליום אחד צריך לחשוב בשעת השחיטה על-מנת לאכלו ביום אחד. ועל-דרך-זה מצינו בתוספות זכאים פד, א (סד"ה וחי) לענין מחשב לאכול חוץ למקומו (וכד' ישראל).

ויש לומר שזו גם כונת לשון רש"י בדיקו לכתוב "על-מנת לאכלן בזמן", ולא כתב "ליום אחד" כלשון שנקט בתחילה, כי כאמור החידוש בזה הוא שיש לו לחשב "לאכלן בזמן" דוקא, ואם לא חישוב לאכול "בזמן", אף שחישוב לאכול בזמן של אכילת קדשים אחרים - הרי זה פיגול. ומה שקבת רש"י ביאור זה כאן לאחר הפירוש השני, אף שהוא ביאור לפירוש הראשון, יש לומר שבזה בא להבהיר שביאור זה טוב רק לפירוש הראשון, אבל לפי הפירוש השני עדין יוקשה מדוע שב וכתב על הכונה בשחיטה לאחר שבכר כתב בן לעיל שם, שהרי לענין שחיטה בכונה אינו נוגע זמן אכילה של הקדשים, ומשום כך כתבו רק בפירוש שני. גם יש לומר, משום שהסבר זה מתאים גם לדעה השנייה לענין המבואר בפסוק ל, שלדברי הכל

ט. וראה גם רש"י לקמן כג, יא. ומהו הרצון? "ביום ההוא יאכל" - לקמן פסוק ל. באילו אמר: בשנתבדוהו, תנבחו אותו על-מנת ש"ביום ההוא יאכל", שלא תותירו ממנו עד בקר, ואז יעלה לכם לרצון (רא"ם).

לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן - לאכלו באותו יום, כדלקמן ברש"י שם.

אל תשחטוהו על-מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול - לאכלו שלא בזמנו.

לא יהא לכם לרצון - לא ירצה עליכם לפני (רש"י לעיל יט, טז).

דבר אחר - וכן פירש לעיל יט, ה בשם "רבותינו למדו".

"לרצונכם" - לדעתכם, מכאן למתעסק - שהתעסק בספין לחתוך

דבר אחר ושחט קדשים (רש"י מנחות ק, א). או שהיה מתעסק בספין להגביהו ושחט קדשים (רש"י חולין יג, א).

שפסול בשחיטת קדשים - שצריך שיתבנין לשחוט (רש"י לעיל שם). מהד שאין-כן בשחיטת חולין אין צריך כוננה (ספר הזכרות).

ואף-על-פי שפרט בנאכלים לשני ימים - לעיל יט, ה. וכמפורש ברש"י שם: "לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על-מנת להאכל בתוך הזמן הזה", ושם מדבר בשלמים שזמן אכילתם שני ימים ולילה אחד.

חזר ופרט בנאכלין ליום אחד

(לב) וְלֹא תַחֲלֹלוּ אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדְשְׁכֶם:

לב וְלֹא תַחֲלֹלוּ זֶה שְׁמָא דְקִדְשִׁי וְאִתְמַדְשׁ בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ מְקַדְשְׁכוֹן:

ה"י וְלֹא תַחֲלֹלוּ • לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי מִזִּידִין. מִמַּשְׁמַע שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַחֲלֹלוּ", מַה תִּלְמֹד לומר "וְנִקְדַּשְׁתִּי"? מִסֵּר עֲצָמָךְ וְקִדְשׁ שְׁמִי. יָכוֹל בִּיחִיד? תִּלְמֹד לומר: "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; וְכִשְׁהוּא מוֹסֵר עֲצָמוֹ יְמִסֵּר עֲצָמוֹ עַל־מִנַּת לְמוֹת, שֶׁכֵּל הַמוֹסֵר עֲצָמוֹ עַל־מִנַּת הַנֶּס, אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֶס; שֶׁכֵּן מְצִינוּ בַּחֲנֻנְיָה, מִישָׁאֵל וְעֹזְרִיָּה, שֶׁלֹּא מָסְרוּ עֲצָמָן עַל־מִנַּת הַנֶּס, שְׁנֵאמַר (דניאל ג יח): "וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵלָךְ מִלְּפָא וְגו'...", מְצִיל וְלֹא מְצִיל: "יָדִיעַ לְהוֹיֵלָךְ וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב) על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל" אמרו חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות". ואף בצווי זה, החיוב של מסירת נפש על קדוש השם, כך: מצינו, שפאשר משקים אשה סוטה "השם נחקק לעשות שלום בין איש לאשתו". הרי שהקב"ה מוותר על שמו הקדוש מתוך 'מסירת נפש', כבכול, כדי להשפין שלום.

(לב) הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: פ

לב דאָפיק יתכון מארעא דמצרים למיהוי לכון לאלהא אָנא יְיָ:

ה"י הַמוֹצִיא אֶתְכֶם • עַל־מִנַּת בֶּן. אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

שֶׁכֵּן מְצִינוּ בַּחֲנֻנְיָה מִישָׁאֵל וְעֹזְרִיָּה שֶׁלֹּא מָסְרוּ עֲצָמָן עַל־מִנַּת הַנֶּס - נִרְאָה שֶׁבֶּא לְשַׁלּוֹל בְּוַה אֶת הַסְּבָרָא שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ עַל־מִנַּת הַנֶּס, שֶׁכֵּן זֶה מוֹרָה עַל גּוֹדֵל בְּטַחוֹנוֹ בַּה' שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ נֶס, וְהִיא נִיתֵן לומר שְׂדוּקָא בִּזְכוּת הַבְּטָחוֹן הַזֶּה ה' יַעֲשֶׂה לוֹ נֶס, וְלָכֵן מְבִיא הוֹכְחָה מַחֲנֻנְיָה מִישָׁאֵל וְעֹזְרִיָּה שְׁמוֹנָה שְׁלֹא עָשׂוּ כֵן, מִשְׁמַע שֶׁלֹּא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן, כִּי בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ עַל־מִנַּת הַנֶּס יֵשׁ חֲסֹרֹן בְּעֵצֶם הַמְּצוּה, כִּיֹּן שֶׁהַמְּצוּה לֹא נַעֲשִׂית לְשֵׁם שְׁמִים בְּאֻמַּת אֱלֹא עַל־מִנַּת הַהֲנַצֵּל, וְלָכֵן אֵין עוֹשִׂים לוֹ נֶס.

שְׁנֵאמַר - דְּנֵאֵל ג, יח. "וְהֵן לֹא, יָדִיעַ לְהוֹאֵלָךְ מִלְּפָא וְגו'" - יָדוּעַ יְהִיָּה לָךְ הַמֶּלֶךְ, כִּי לֹא־הִיָּךְ אֵין אֲנוּ עוֹבְדִים.

מְצִיל וְלֹא מְצִיל - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ "וְהֵן לֹא", כֵּן וְלֹא, כֵּן מְצִיל בֵּין לֹא מְצִיל. כְּלוּמַר, שֶׁלֹּא הָיוּ בְּטוּחִים שִׁיקְרָה לָהֶם נֶס.

"יָדִיעַ לְהוֹאֵלָךְ וְגו'" - וְרָאָה רַש"י שֵׁם: "וְאֵם לֹא יַחֲפוֹץ לְהַצִּיל גּוֹפִינוֹ, יָדִיעַ לְהוֹיֵלָךְ". מִשְׁמַע שֶׁמִּפְרֵשׁ "וְהֵן לֹא", וְאֵם לֹא. תוֹרָה ג

(לב) הַמוֹצִיא אֶתְכֶם - עַל־מִנַּת בֶּן

(אֱלֹא־אִם־כֵּן הוּא אַחַד מִשְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר "וְהָרַג וְאֵל יַעֲבֹר", שְׁזוֹהוּ אֲפִילוֹ בִּיחִיד).

וְכִשְׁהוּא מוֹסֵר עֲצָמוֹ - יְמִסֵּר עֲצָמוֹ עַל־מִנַּת לְמוֹת, שֶׁכֵּל הַמוֹסֵר עֲצָמוֹ עַל־מִנַּת הַנֶּס - אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֶס - בְּהוֹסְפָה זֶה מְבָאָר רַש"י, שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָהּ שֶׁל מִצְוֹת קִידוּשׁ הַשֵּׁם הִיא, שֶׁעַל הָאֵדָם לְמַסּוֹר אֶת נֶפְשׁוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁתְּבִיא לָכֵךְ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ נֶס, וּבִכְךָ יִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם (יֹתֵר מֵאֲשֶׁר כִּשְׁהָאֵדָם יְמוֹת עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם), וְלָכֵן הוֹסִיף רַש"י שֶׁחֵלֶק מִמִּצְוֹת קִידוּשׁ הַשֵּׁם הִיא שִׁמְסוֹר עֲצָמוֹ עַל־מִנַּת לְמוֹת, כִּי רַק בְּדֶרֶךְ זֶה עֲשׂוֹי לְזִכּוֹת לְנֶס וְלִגְרוֹם בְּכֵךְ לְקִידוּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּלוּמַר, בְּ"וְנִקְדַּשְׁתִּי" יֵשׁ שְׁנֵי עֲנִינִים, (א) מִצְוֹת קִידוּשׁ הַשֵּׁם עַל יְדֵי הָאֵדָם, (ב) קִידוּשׁ הַשֵּׁם עַל יְדֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמִשְׁמַעוֹת הַמֶּלֶךְ "וְנִקְדַּשְׁתִּי" שְׁזוֹהוּ עַל יְדֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵצָמוֹ, וּשְׁלִימוֹת הַעֲנִינִן נַעֲשִׂית בְּחִיבּוֹר שְׁנֵי הַדְּבָרִים יַחַד, כִּשְׁהָאֵדָם מוֹסֵר עֲצָמוֹ לְמוֹת, אֲזִי הוּא עֲשׂוֹי לְזִכּוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ נֶס עַל יְדֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִכְךָ יִתְקַנֵּם "וְנִקְדַּשְׁתִּי" בְּשְׁלִימוֹת (ע"פ תורת מנחם).

תְּשַׁמְרֶם בְּבִטָּנָךְ", וְאֵם שְׁנִית אֲפִשְׁר שֶׁתִּשְׁמַע וּתְקַיֵּם, הָא כֹּל שְׂאִינוּ בְּכֻלָּל מִשְׁנָה אֵינוּ בְּכֻלָּל מַעֲשֶׂה (רש"י דברים יב כח). וְרָאָה גַם רַש"י קִידוּשִׁין לוֹ, א: "תִּשְׁמְרוּן, זֶה מִשְׁנָה, שֶׁמְבִיאָה לִידֵי מַעֲשֶׂה, דְּכַתִּיב תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת". כִּי אֵם כְּפִשּׁוּט, הִרִי הוּא אומר "וְעִשְׂתֶּם" (ספר הזכרון).

וְעִשְׂתֶּם - זֶה הַמַּעֲשֶׂה - וְעַל־דֶּרֶךְ זֶה בְּרַש"י דְּבָרִים ד, ו: "וְעִשְׂתֶּם - כְּמִשְׁמַעוֹ". וְצִרִיךְ עֵיוֹן מַה מִּשְׁמַעוֹ. תוֹרָה לב

(לב) וְלֹא תַחֲלֹלוּ - לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי מִזִּידִין - מוֹסֵב עַל כֹּל הַמִּצְוֹת, שֶׁהִרִי פֶסוּק זֶה הוּא הַמִּשְׁךְ לְפֶסוּק שֶׁלִּפְנֵיו "וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתִי" (הרבי).

מִמַּשְׁמַע שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַחֲלֹלוּ", מַה תִּלְמֹד לומר "וְנִקְדַּשְׁתִּי" - שֶׁהִרִי זֶה נִכְלָל בְּמַה שְׁאָמַר "וְלֹא תַחֲלֹלוּ", שֶׁכֵּן אֵם לֹא יִחֲלָלוּ מִמִּילָא יְהִיָּה "וְנִקְדַּשְׁתִּי". מִסֵּר עֲצָמָךְ וְקִדְשׁ שְׁמִי - רָאָה גַם רַש"י סְנֵהֲדִרִין עַד, א: "וְהֵן וְנִקְדַּשְׁתִּי, שְׁמוֹסֵר נֶפְשׁוֹ עַל אֲהַבַת יוֹצְרוֹ".

יָכוֹל בִּיחִיד? תִּלְמֹד לומר: "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - כְּלוּמַר, בְּרַבִּים. שְׂרַק לַעֲיִנִי עֲשֶׂרָה מִישָׁאֵל (לְפָחוֹת) יְמִסּוֹר נֶפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת ה', אֲבָל לֹא בִיחִיד

♦ יום רביעי י' אייר ♦

כג (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי:

ב מליל עם בני ישראל ותימר להון מועדיא דיי די תערעון יתהון מערעי קדיש אליו אנון מועדי:

ה"י דבר אל־בני ישראל וגו' מועדי ה'. עשה מועדות, שיהיו ישראל מלמדין בהם; שמעברים את השנה על גליות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל, ועדין לא הגיעו לירושלים.

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לַיהוָה בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ

ג שתא יומין תתעבד עבידא וביומא שביעאה שבת שבתא מערע קדיש כל עבידא לא תעבדון שבתא היא קדם יי בכל מוהבניכון:

ה"י ששת ימים. מה ענין שבת אצל מועדות? ללמדך שכל המחלל את המועדות - מעלין עליו כאלו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות - מעלין עליו כאלו קיים את השבתות.

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בַּמוֹעֲדִים:

ד אליו מועדיא דיי מערעי קדיש די תערעון יתהון בזמניהון:

ה"י אלה מועדי ה'. למעלה מדבר בעבור שנה, וכאן מדבר בקדוש החדש.

אשל אברהם - הרב אלאשטיל

- שתמסרו עצמכם לקדש את שמי (תורת כהנים).

אני ה' - נאמן לשלם שכר - שלא תאמר שביין שהקדוש־ברוך־הוא הוציאנו על־מנת כן, אם כן אין שכר על מצוה זו, כי אנו חייבים לקנימה, לכן משמיענו שגם על כך "נאמן לשלם שכר" (משכיל לדוד). תורה א

(ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' מועדי ה' - עשה מועדות שיהיו ישראל מלמדין בהם - מזה שכתוב "דבר אל בני ישראל.. מועדי ה'", שלכאורה היה צריך לומר "דבר אל עדת בני ישראל", והכונה לסנהדרין שבהם תלויה קביעת המועדים, ולמה הזכיר "אל בני ישראל", אלא ללמדנו ש"מועדי ה'" הינו קביעת המועדים, היא בשביל כל "בני ישראל", שכל ישראל יהיו מרגלים בהם, ולכן בית־דין היו מעברים את השנה בחדש נוסף ומאחרים בכך את זמן קביעת חג הפסח, עבור גלויות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל ועדין לא הספיקו להגיע.

כדי שגם הם יהיו מרגלים במועדים. שמעברים את השנה על גליות - בני

הגולה הרחוקים (רשי' סנהדרין יא, א).

שנעקרו ממקומם לעלות לרגל - שנשמע לבית־דין שנעקרו ממקומן לעלות לרגל לעשות פסחים (רשי' שם). ועדין לא הגיעו לירושלים - שאם לא יעברוה לא ירגילו לבא בפסח (רשי' שם).

אבל כשיגיעו שעברו את השנה בשבילם - ירגילו עצמם לבא לרגל בכל שנה ושנה (נפש). תורה ג

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים - מה ענין שבת אצל מועדות - והרי שבת לא נקבעת על ידי בית־דין כמו המועדות.

ללמדך, שכל המחלל את המועדות - מעלין עליו כאלו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות - מעלין עליו כאלו קיים את השבתות.

לכאורה כוננו לומר, שאף שהמועדות נקבעו על ידי בית־הדין ולא בידי שמים, יש להם תוקף כמו השבתות שנקבעו על ידי שמים. וה"משכיל לדוד" כתב יתרה מזו, שאף

אם המועדות נקבעו על ידי בית הדין בטעות, בא הכתוב לומר שגם אז קביעת המועדות קימת בתקפה כאילו היה זה זמנם, כמו קדושת השבת שהיא קימת בודאות. וה"גור אריה" כתב שהמועדים נקראו שבת, כיון שהם שבעה מועדים כנגד יום השבת, שני ימים של פסח, יום אחד של שבועות, יום אחד ראש השנה, יום אחד כפור, ושני ימים של סוכות. והמחלל את המועדים שהם נכללים תחת השבת, כאלו חלל שבת שהוא יום השביעי, שהמועדים הם חלקי השביתה והשבת כוללת את כל השביתה (מ"א). תורה ד

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' - למעלה - פסוק ב. מדבר בעבור שנה - שקביעת המועדים תלויה בבית־דין, שכתוב "אשר תקראו אותם", "אתם" כתיב. דהינו, שאם הוסיפו בית־דין חדש נוסף, הרי זו שנה מעוברת, ואם לא אינה מעוברת (רא"ס).

וכאן מדבר בקדוש החדש - שקביעת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 98)

אָשר תקראו אתם במועדכם (כג, ד) וְלֹא יִשָּׁא אֶתְכֶם, אֶפְלוּ מוֹטְעִין. וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה הִירָח נִשְׁתַּלְשֵׁל מִן ה'רַח' לְמַעַלָּה, וְקִבִּיעַת יוֹם הַמוֹלָד לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הָיָא בְּעֵקֶר מִצַּד ה'מוֹלָד' לְמַעַלָּה; אֲלֵא שְׁאַנּוּ קוֹבְעִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְפִי הַמוֹלָד לְמַטָּה, כִּי מִזָּה יוֹדְעִים שְׁאֵז הוּא ה'מוֹלָד' לְמַעַלָּה. מוֹכֵן אִפּוּא, שְׁפָאָשׁר בֵּית־דִּין קִבְּעוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם אַחֵר, סִימָן הוּא שְׁזָהוּ יוֹם ה'מוֹלָד' לְמַעַלָּה; אֲלֵא שְׁאִין הַעוֹלָם רֹאזִי שְׁהַדָּבֵר יִשְׁתַּקֵּף בּוֹ.

(ה) בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֻבִים פֶּסַח לַיהוָה:

כ"ט בֵּין הָעֲרֻבִים • מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלָּה. פֶּסַח לַה' • הַקֶּרֶבֶת קֶרֶן שְׁשָׁמוּ "פֶּסַח".

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ:

(ז) בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

(ח) וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ

כ"ט וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה וְגו' • הֵם הַמוֹסְפִין הָאֲמֹרִים בְּפִרְשַׁת פִּינְחָס; וְלָמָּה נֶאֱמָרוּ כָּאן? לֹאֲמַר לָךְ, שְׁאִין הַמוֹסְפִין מַעֲבִינִין זֶה אֶת זֶה. וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה לַה' • מִכָּל־מְקוֹם. אִם אִין פָּרִים, הֵבֵא אֵילִים. וְאִם אִין פָּרִים וְאֵילִים, הֵבֵא כִבְשִׁים. שִׁבְעַת יָמִים • כָּל מְקוֹם שְׁנֶאֱמַר "שִׁבְעַת", שֵׁם דְּבָר הוּא, שְׁבוּעַת שֵׁל יָמִים; שְׁטִינִיא בְּלַעַז, וְכֵן כָּל לִשׁוֹן "שְׁמוֹנֶת", "שִׁשָּׁת", "חֲמִשָּׁת", "שְׁלֹשַׁת". מִלְּאכַת עֲבֹדָה • אֶפְלוּ מִלְּאכּוֹת הַחֲשׁוֹבוֹת לָכֶם עֲבוֹדָה וְצִדָּה, שִׁישׁ חֲסֹרוֹן כִּיס בְּכַטְלָה שְׁלֵחָן, כְּגוֹן דְּבָר הָאֶבֶד, כֵּךְ הַבְּנָי מ'תּוֹרַת כְּהָנִים', דְּקִתְּגִי: יָכוֹל אִף חֲלוּ שֵׁל מוֹעֵד זֶה אֲסוּר בְּמִלְּאכַת עֲבוֹדָה וְכו'.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

וְאִם אִין פָּרִים וְאֵילִים הֵבֵא כִבְשִׁים - "שִׁבְעַת כִבְשִׁים".

שִׁבְעַת יָמִים - כָּל מְקוֹם שְׁנֶאֱמַר "שִׁבְעַת" שֵׁם דְּבָר הוּא - כְּלֹאֲמַר שֵׁם תּוֹאֵר לְקַבּוּץ שֵׁל שִׁבְעָה (רֵאשׁ).

שְׁבוּעַת שֵׁל יָמִים, שְׁטִינִיא - Seiteine, קְבוּצָה שֵׁל שִׁבְעָה יָמִים שְׁוִים וְזֵהִים (מַעֲיִנִי אִם). וְרֹאָה גַם רִשִּׁי שְׁמוֹת יב, טו. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת לִשׁוֹן רִשִּׁי

בְּבִמְדָּר לֹא, ח, וְשֵׁם נִתְבָּאָר. בְּלַעַז. וְכֵן כָּל לִשׁוֹן: שְׁמוֹנֶת, שִׁשָּׁת, חֲמִשָּׁת, שְׁלֹשַׁת - רֹאָה גַם רִשִּׁי שְׁמוֹת י, כב.

מִלְּאכַת עֲבֹדָה - אֶפְלוּ מִלְּאכּוֹת הַחֲשׁוֹבוֹת לָכֶם "עֲבוֹדָה" וְצִדָּה, שִׁישׁ חֲסֹרוֹן כִּיס בְּכַטְלָה שְׁלֵחָן, כְּגוֹן דְּבָר הָאֶבֶד - רֹאָה גַם רִשִּׁי לְקַמֵּן פֶּסוּק לו':

לְמַצְרֵי וַיִּשְׂרָאֵל אֲמַצְעִי נִמְלֹט (רִשִּׁי שְׁמוֹת יב, יא). וְלֹא שְׁוִים אֲרַבְּעָה עָשָׂר קְרוֹי פֶּסַח (רֵאשׁ). תּוֹרָה ו

(ח) וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה וְגו' - הֵם הַמוֹסְפִין הָאֲמֹרִים בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס - בְּמִדְבָּר כח, יט: "וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה עוֹלָה לַה', פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם, וְאֵיל אֶחָד, וְשִׁבְעָה כִבְשִׁים בְּנֵי שְׁנָה, תְּמִימִים יִהְיוּ לָכֶם".

וְלָמָּה נֶאֱמָרוּ כָּאן - שְׁאִין כָּאן מְקוֹמָם, שְׁכֵן פִּרְשָׁה זוּ הִיא פִּרְשַׁת הַמוֹעֲדוֹת וְלֹא פִּרְשַׁת הַקֶּרֶבֶת (בֹּאֵר מִים חַיִּים).

לֹאֲמַר לָךְ: שְׁאִין הַמוֹסְפִין מַעֲבִינִין זֶה אֶת זֶה. "וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה לַה'" - מִכָּל מְקוֹם. אִם אִין פָּרִים - "פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם".

הֵבֵא אֵילִים - "אֵיל אֶחָד" בְּכָל יוֹם.

רִאשִׁי חֲדָשִׁים תְּלִיזָה בְּבֵית־דִּין, שְׁגָם כָּאן נֶאֱמַר "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם", "אֲתָם" כְּתִיב, שְׁאִם בֵּית־דִּין קִבְּעוּ וְקִדְּשׁוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ הִרְי זֶה מִקּוּדֶשׁ, וְאִם לֹא אִינוּ מִקּוּדֶשׁ (רֵאשׁ). תּוֹרָה ז

(ה) בֵּין הָעֲרֻבִים - מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלָּה - שְׁהַשְּׁמֵשׁ נוֹטָה לְבֵית מְבוֹאוֹ לְעָרוֹב. וּלְשׁוֹן "בֵּין הָעֲרֻבִים", נִרְאָה בְּעִינֵי אוֹתָן שָׁעוֹת שְׁבִין עֲרִיבַת הַיּוֹם לְעֲרִיבַת הַלֵּילָה, עֲרִיבַת הַיּוֹם בְּתַחֲלִית שְׁבַע שָׁעוֹת מ'כִּי יָגֵטוּ צִלְי עֲרֵב" (יִרְמִיָּה ו, ד), וְעֲרִיבַת הַלֵּילָה בְּתַחֲלִית הַלֵּילָה (רִשִּׁי שְׁמוֹת יב, ו).

פֶּסַח לַה' - הַקֶּרֶבֶת קֶרֶן שְׁשָׁמוּ "פֶּסַח" - עַל שֵׁם הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה, שְׁהַקְדוּשָׁתִּי בְּרוּךְ־הוּא הִיָּה מִדְּלַג בְּתִי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין בְּתִי מִצְרַיִם, וְקוּפִץ מִמִּצְרַיִם

(ט) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ט ומליל יי עם משה למימר:

ימליל עם בני ישראל ותימר להון ארי
תעלון לארעא די אנא יהב לכון ותחצדון
ית חצדה ומיתון ית עומרא ריש חצדכון
לות פהנא:

(י) דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם כִּי־תבאו
אל־הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את־קצירה
והבאתם את־עמר ראשית קצירכם אל־הכהן:

כ"י ראשית קצירכם • שתהא ראשונה לקציר. עמר • עשירית האיפה, כף היתה שמה, כמו (שמות טו יח):
"וימדו בעמר".

(יא) והניף את־העמר לפני יהוה לרצנכם ממחרת
השבת ויניפנו הכהן:

כ"י והניף • (מנחות סא) כל תנופה: - מוליך ומביא, מעלה ומוריד; מוליך ומביא - לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד - לעצור טללים רעים. לרצנכם • אם תקריבו פמשפט הזה, יהיה לרצון לכם. ממחרת השבת • (שם טו) ממחרת יום־טוב הראשון של פסח, שאם אתה אומר שבת בראשית, אי אתה יודע איזהו.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שמות כט, כד: "מוליך ומביא למי
שארבע רוחות העולם שלו".

מעלה ומוריד - אף־על־פי שלא נאמר
בה הרמה אלא תנופה בלבד, כי כל
התנופות לומדים מתנופה האמורה
במילואים, שנאמר בה תנופה והרמה
(ע"פ רש"י סוכה לו, א).

מוליך ומביא - לעצור רוחות רעות
- הבאות מארבע רוחות (רש"י מנחות שם).

ראה גם רש"י שמות שם.

מעלה ומוריד - לעצור טללים רעים
- הבאים מלמעלה למטה (רש"י מנחות שם).

אף שהרוחות והטללים אינם תלויים
במעשה בני אדם כמו הגשמים, מכל
מקום התנופה מועילה בהם לעצור
את הרעות שבהם (משכיל לדוד).

לרצנכם - אם תקריבו במשפט

[ה] - בן הגירסא באחד מכתבי היד.

יהיה לרצון לכם - ראה גם רש"י לעיל

יט, ח. כב, יט, כט.

ממחרת השבת - ממחרת יום־טוב

- דיומ־טוב קרי שבת, דכתיב "ביום

הראשון שבתון" (רש"י מנחות סה, ב).

הראשון - כיון שנאמר "השבת" בה"א

הידיעה, הכונה ליום־טוב הראשון (באר

בשדה).

של פסח, שאם אתה אומר שבת

בראשית, אי אתה יודע איזהו - ראה

גם רש"י מנחות טו, א: "ואם תאמר

מלאכת דבר האבד. תורה ט

(י) ראשית קצירכם - שתהא

ראשונה לקציר - שתהא ראשית לכל

הקצירות (רש"י מנחות עא, א), שאסור

לישראל לקצור השדות עד שיקצר

העומר. ולא שפירושו שביא מראשית

קציר השדה ולא מאמצעו או סופו,

שהרי "קצירכם" קציר של פולכם

משמע (רא"ם). וגם אין פירושו שבאשר

יקצרו יביאו ראשית ממה שיקצרו,

שהרי העומר קבוע לו זמן ממחרת

השבת (גרא).

עמר - עשירית האיפה - אף שכן

מפורש בשמות טו, לו "והעומר

עשירית האיפה", הוצרך לכתבו כאן,

לומר שאין פירושו מלשון עומר

כפשוטו, כמו (יב"ט כד, ט) "ושכחת עומר

בשדה" (ספר הורקו). ושיעורו בביצים -

ראה רש"י שמות שם.

כף היתה שמה - המידה של עשירית

האיפה - עומר שמה. ופירוש "והבאתם

את עומר", שיביאו במדת העומר (רא"ם).

כמו "וימדו בעמר" - שמות טו, יח.

מכאן שעומר הוא כלי מדידה העשוי

במדה מסוימת. תורה יא

(יא) והניף - כל תנופה - ראה גם

רש"י במדבר ה, כה.

מוליך ומביא - לצפון ודרום, מזרח

ומערב (רש"י מנחות טו, א). וראה רש"י

"אפילו מלאכה שהיא עבודה לכם,

שאם לא תעשוה יש חסרון כ"ס בדבר".

וראה גם רש"י במדבר כח, יח: "אפילו

מלאכה הצריכה לכם, כגון דבר האבד,

המוותר בחולו של מועד, אסורה

ביום־טוב". כי אם לא כן, מהי "מלאכת

עבודה"? שאין לומר שבא להחזיר

מלאכה שאין בה עבודה, שהרי מפורש

בשמות יב, טו "כל מלאכה לא יעשה

בהם". אכל ראה רש"י שבת קלא, ב:

"מלאכת עבודה - של טורח". וראה

רש"י שמות לא, טו: "שבת שבתון -

לכף כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל

מלאכה, אפילו אוכל נפש.. אכל יום־

טוב לא נאמר בו כ"אם "ביום הראשון

שבתון וביום השמיני שבתון", אסורים

בכל מלאכת עבודה, ומותרים

במלאכת אוכל נפש". משמע קצת

ש"מלאכת עבודה" היא כל מלאכה

שאין בה אוכל נפש.

כף הכנתי מ"תורת כהנים" - אמור

יב, ו.

דקתני: "יכול אף חלו של מועד יהא

אסור במלאכת עבודה? וכו'" -

"תלמוד לומר: הוא, הוא אסור

במלאכת עבודה, ואין ימי מועד אסורין

במלאכת עבודה" (הובא ברש"י לקמן

פסוק לו, וְשֶׁם: "תלמוד לומר, היא").

ומזה מובן ש"מלאכת עבודה" הינו

(יב) וְעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּכֶּשׁ תְּמִים
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה:
כ"י - וְעֲשִׂיתֶם. כֶּכֶשׁ. חֹבֶה לַעֲמֹר הוּא בֹא.

(יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשָּׁה
לַיהוָה רֵיחַ נִיחָח וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵין:
כ"י - וּמִנְחָתוֹ. מִנְחַת נִסְכּוֹ. שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים. כְּפוּלָה הִתָּה. וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵין. (מנחות פט) אֶף־עַל־פִּי
שֶׁמֶן מִנְחָתוֹ כְּפוּלָה אֵין נִסְכּוֹ כְּפוּלִים.

(יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה עַד הַבֵּיאֲכֶם אֶת־קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ׀

כ"י - וְקָלִי. קֶמַח עֲשׂוּי מִכֶּרֶם לֶךְ שְׁמִיבָשִׁין אוֹתוֹ בַּתְּנוּרָה. וְכֶרֶמֶל. הֵן קָלִיּוֹת שְׁקוּרִין גְּרִיילִי"ש. בְּכָל
מִשְׁבְּתֵיכֶם. (קידושין לו) נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ שְׁלֹמֹדוֹ מִכָּאן שֶׁהִתְחַדֵּשׁ נוֹהֵג בַּחוּצָה לָאָרֶץ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים:
לֹא בָּא אֱלָא לְלַמֵּד, שְׁלֹא נִצְטָווּ עַל הַחֲדָשׁ אֱלָא לְאַחֵר יִרְשָׁה וְיִשְׁכְּבָה, מִשְׁכַּבְשׁוֹ וְנִחְלָקוּ.

(טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבֵּיאֲכֶם
אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת תְּהִיינָה:
כ"י - מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת. מִמַּחֲרַת יוֹם־טוֹב. תְּמִימַת תְּהִיינָה. מְלַמֵּד שֶׁמִּתְחִיל וּמוֹנָה מִבְּעָרֶב, שְׁאֵם לֹא בֵּן
אֵינֶן תְּמִימוֹת.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מִכָּאן שֶׁהִתְחַדֵּשׁ נוֹהֵג בַּחוּצָה לָאָרֶץ -
לְעֵנֶן שְׁלֹא לֵאכְלוּ לִפְנֵי הָעוֹמֶר (רש"י
קידושין שם). וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁהִיא מִצְוָה
הַנוֹחֶגֶת בָּאָרֶץ (בִּקְרָקע), אֵף בֵּינן
שֶׁכְּתוּב בָּהּ "בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם",
וּפִירוּשׁוֹ: בְּכָל מְקוֹם שֶׁאַתֶּם יוֹשְׁבִים
(קידושין שם).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים - רַבִּי יִשְׁמַעֵאל.
לֹא בֹא אֱלָא לְלַמֵּד שְׁלֹא נִצְטָווּ עַל
הַחֲדָשׁ אֱלָא לְאַחֵר יִרְשָׁה וְיִשְׁכְּבָה
מִשְׁכַּבְשׁוֹ וְנִחְלָקוּ - רָאָה גַם רִש"י
קידושין שם: "דְּכַתִּיב בִּיה
מִמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם .. לוֹמַר שֶׁאֵף בָּאָרֶץ לֹא
נִתְחַיְבוּ כָּל י"ד שָׁנָה שֶׁהִיוּ בּוֹגְלִים
שֶׁכַּבְשׁוּ וְשִׁחֲלָקוּ, עַד שֶׁנִּתְיַשְׁבוּ בָּהּ
וְהִזְכִּיר כָּל אֶחָד אֶת שְׁלוֹ". תורה טו

(טו) מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת - מִמַּחֲרַת יוֹם
טוֹב - בְּדִלְעִיל בְּרִש"י פֶּסוּק יא.
תְּמִימַת תְּהִיינָה - מְלַמֵּד שֶׁמִּתְחִיל
וּמוֹנָה מִבְּעָרֶב, שְׁאֵם לֹא בֵּן אֵינֶן

שֶׁמֶן מִנְחָתוֹ כְּפוּלָה, אֵין נִסְכּוֹ כְּפוּלִים
- וּמִשּׁוֹם כֶּךָ הוֹצֵרָה לְכַתּוּב "וְנִסְכּוֹ יֵין
רְבִיעֵת הַהֵין" (מנחות שם). תורה יד
(יד) וְקָלִי - קֶמַח עֲשׂוּי מִכֶּרֶם לֶךְ
שְׁמִיבָשִׁין אוֹתוֹ בַּתְּנוּרָה - רָאָה גַם רִש"י
שֶׁבֶת קֵנָה, ב. וְרָאָה רִש"י בְּרִיתוֹת ד, ב:
"קָלִי - שְׁנִתְיַבֵּשׁ בַּתְּנוּרָה", וְאֵינוֹ מִפְּרִשׁ
שְׁוֵהוּ קֶמַח.

וְכֶרֶמֶל - הֵן קָלִיּוֹת - חֲטִיִּם קָלִיּוֹת.
"כֶּרֶמֶל" פִּירוּשׁוֹ מְלִילוֹת (רש"י לעיל ב, ד),
וְכָאן הוֹסִיף שֶׁהֵן קָלִיּוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁכָּאן
נֶאֱמַר "לֹא תֹאכְלוּ", וְאֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָה
אֱלָא בְּמִלְלוֹת קָלִיּוֹת. אֲבָל בְּבְרִיתוֹת
ד, ב פִּירֵשׁ רִש"י "וְכֶרֶמֶל - שְׁנִתְמוֹלֵל
בִּיד וְלֹא הוֹכֵחַ בְּאוֹר".

שְׁקוּרִין גְּרִינִי"ש - graneis שְׁבָלִים,
גְּרִינִים.

בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם - נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי
יִשְׂרָאֵל - קידושין לו, א.
יֵשׁ שְׁלֹמֹדוֹ - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

שֶׁבֶת מִמֶּשׁ, צֹא וּבִדּוֹק אֵינָה שֶׁבֶת, אֱלָא
וְדֹא יוֹם־טוֹב שֶׁל פֶּסַח הוּא". תורה יב
(יב) וְעֲשִׂיתֶם .. כֶּכֶשׁ - חֹבֶה לַעֲמֹר
הוּא בֹא - וְלֹא שֶׁהוּא חֹבֶת הַיּוֹם
כִּשְׁאֵר הַמוֹסָפִין שֶׁל יְמֵי הַפֶּסַח, וּמִטַּעַם
זֶה נִכְתָּב כָּאן בִּיחָד עִם הַבָּאָה הָעוֹמֶר
וְלֹא בַּפְּרָשֶׁת פִּינְחָס עִם שְׁאֵר הַמוֹסָפִים
שֶׁל פֶּסַח (ע"פ ר"א). תורה יג

(יג) וּמִנְחָתוֹ - מִנְחַת נִסְכּוֹ - וְלֹא
מִנְחָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה בְּמִנְחוֹת הָאֻמּוֹרוֹת
בַּפְּרָשֶׁת וַיִּקְרָא, אֱלָא כִּשְׁאֵר מִנְחוֹת
הַבָּאוֹת עִם נִסְכֵי הַקֶּרֶבֶן. וְהוֹצֵרָה לְפָרֵשׁ
זֹאת, מִשּׁוֹם שֶׁהַמִּנְחָה בָּאָה כָּאן שְׁנֵי
עֲשָׂרֹנִים לְכֶכֶשׁ וְלֹא עֲשָׂרֹן אֶחָד
לְכֶכֶשׁ כִּשְׁאֵר מִנְחוֹת, וְהִיא נִתֵּן לְטַעוֹת
שֶׁהִיא בָּאָה מִנְחָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה (ר"א).

שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים - כְּפוּלָה הִתָּה -
דִּשְׁאֵר כֶּכֶשִׁים אֵין לָהֶם אֱלָא עֲשָׂרֹן
לְכֶכֶשׁ (רש"י מנחות פט, ב).

וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵין - אֶף־עַל־פִּי

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטרשיחות חלק א, עמוד 270, ושם נסמן – מתוך 'לקראת שבת')

ספירת העמר: מצוה אחת או כל יום מצוה חדשה

וספרתם לכם . . שבע שבתות תמימות תהיינה: (כג, טו)

מהנאמר "תמימות תהיינה" לומדים חלק מהראשונים, כי מי ששכח יום אחד מהספירה, שוב לא יוכל להמשיך ולספור. ולהלכה נפסק בשלחן-ערוב (אורח-חיים סימן תפט) לספור בלא ברכה. ומבארים האחרונים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דשיטה זו סבירא-לה דכל ימי הספירה "הם מצוה אחת . . ובאם לא מנה יום אחד הפסיד המניין".

אך לכאורה אי-אפשר לומר פן: (א) אם היא מצוה אחת, היא תקנו לברך בכל יום ויום ברכה בפני-עצמה? (ב) אם היא מצוה אחת, נמצא שאדם ששכח באמצע ימי הספירה לספור, כל ברכותיו עד עתה היו 'ברכה לבטלה', ומחשש זה היה לחכמים לתקן הברכה בסוף כל הימים?!

ועל פן צריך לומר, דודאי אף לשיטה זו כל יום הוי מצוה בפני-עצמה, ועל פן קובעת ברכה לעצמה, ומובן שאם חסר יום אחד באמצע, לא נהיו הימים שלפניו מצוה לבטלה.

אלא, דזה שלא יוכל להמשיך ולספור בברכה, הוא משום דהנך ראשונים סבירא-להו דאם חסר איזה יום, הרי בפעל לא יוכל ביום שלמחרת לקיים המצוה (הנוספת) של אותו היום, כיון שתלויה היא ובאה בהמשך למצות היום שקדם לה. והטעם לזה הוא, דלא תתכן ספירה של "יום שלישי" (לדגמא) פשה"יום שני" נחסר מהספירה, כי בלעדי ספירת ה'שני' אינו אוזן ב'שלישי'. ודו"ק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק א, עמוד 265 – מתוך 'לקראת שבת')

"ממחרת השבת" – דרגא שלמעלה מהעולם

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הבאיכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה: (כג, טו).

על לשון "ממחרת השבת" איתא בגמרא (מנחות סה, א) כי הביתוסים טעו ודרשו "ממחרת שבת בראשית", וחכמי ישראל הצרכו להתנבח עמם ולהוכיח שאכן הפונה לממחרת הפסח.

ואינו מובן: מדוע כתבה התורה בלשון כזו הנותנת מקום לטעות, ולא כתבה לכתחלה בלשון שאינו מובן לשני פנים – "ממחרת הפסח"?

והבאור בזה בדרך עבודת האדם לקונו:

ענינה של 'ספירת העמר' בעבודת ה' הוא ברור וזכוף המדות, לזככם ולהעלותם לקדושה – 'ספירה' מלשון ספירות, בהירות. וכך בשבעת השבועות מתקנים אנו מדה אחר מדה משבעת המדות דנפש-הבהמית, וכפי שאומרים בגמרא התפלה שאחר הברכה "יתקן מה שפגמתי בספירה".

והנה, בכדי לברר מדה המשקעת בקלפות ובסטרוא-אחרא ולהפכה לקדושה, דרוש כח עליון ומיוחד שביכלתו לרדת למטה ולהשפיע אפילו על הרע.

וזוהי מדרגת "ממחרת השבת". דהנה, שבת היא הדרגא הנעלית ביותר בשבעת ימי השבוע, אף היא עדין בבחינה של זמן מדוד ומגבל. אף "ממחרת השבת" קאי על דרגא נעלית שלמעלה ("ממחרת") מהשבת, האור האלקי שלמעלה מגדר העולם, זמן ומקום.

וזוהי 'וספרתם לכם ממחרת השבת' – שבכדי לקחת את שבעת המדות של נפש הבהמית ו'לספרם' ולזככם, יש הכרח ב"ממחרת השבת", דרגא שלמעלה מעלה מהעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וספרתם לכם" – זו העבודה של ברור הנפש הבהמית, הארת ה"לכם".

"ממחרת השבת" – זו בחינה שלמעלה מהזמן, למעלה מ'שבעת ימי ההיקף' של בריאת העולם. ובלשון החסידות: "למעלה מסדר ההשתלשלות".

"וספרתם לכם ממחרת השבת" – הכוח לברר את השפל ביותר, המידות המושחתות של הנפש הבהמית, בא דוקא מהגבוה ביותר, "למעלה מסדר השתלשלות". כי כן היא המדה: כל הגבוה-גבוה יותר, יורד למטה-מטה יותר.

— אשל אברהם – הרב אלאשוילי —

"תמימות" – שלא כמו קצירת העומר שהיתה ביום – ראה מנחות סו, א. תורה טו

(טז) **עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:**
טז עד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה
חֲמִשִּׁים יוֹמִין וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה
י:

י"א **הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית • בְּתַרְגוּמוֹ: שְׂבֻעַתָּא שְׂבִיעִיתָא.** עד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית תִּסְפְּרוּ • ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה • בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁים תִּקְרִיבוּהָ, וְאֹמַר אָנִי: זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשׁוּטוֹ: עד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית, שֶׁהוּא יוֹם חֲמִישִׁים, תִּסְפְּרוּ; וּמִקְרָא מִסֵּרָס הוּא. מִנְחָה חֲדָשָׁה • היא המִנְחָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּבָאָה מִן הַחֲדָשׁ. וְאִם תֹּאמַר: הֲרִי קָרְבָּה מִנְחַת הַעֹמֶר! אֵינָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַמִּנְחֹת, שֶׁהֵיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוּרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'תורת מנחם - התוועדות' חלק ג, עמוד 428 - מתוך 'לקראת שבת')

שער החמשים - תחלת עבודה חדשה

תספרו חמשים יום (כג, טז)

אִדְּוִית הַקּוּשָׁיָא הַדְּעָה (עיין תוספות דבור-המתחיל כתבו, מנחות סה, ב) מדוע נֶאֱמַר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", בְּעוֹד הַסְפִּיחָה לַפֶּעַל הַיָּמִים רַק אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יָמִים, מִבְּאֵר בְּסִפְרִים (לקוטי-תורה במדבר י, ד. שיר-השירים לה, ג), אֲשֶׁר אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה הַיָּמִים הַנִּסְפָּרִים הֵם כְּנֶגֶד מ"ט דְּרָגוֹת (שְׁעָרֵי בִּינָה) שֶׁיִּכּוֹל הָאָדָם לְהַשִּׁיג בְּעִבּוּדָתָהּ ה'. וְכֹאשֶׁר מְשַׁלִּים אֶת עִבּוּדָתוֹ בְּהַשְׁגַּת מ"ט הַשְּׁעָרִים, הוּא מִקְבֵּל מִלְּמַעְלָה, בְּאִפְּן שֶׁל מִתְּנָה, אֶת "שְׁעַר הַחֲמִשִּׁים" ("תספרו חמשים"), שֶׁאֵין נֶתָן לְהַשִּׁיגוֹ בְּכַחוֹת עֲצָמוֹ.

אֶפְּרַיִם צִירֵי-עֵינַי בְּזֶה, שֶׁהֵרִי מִשְׁמַעוֹת הַלָּשׁוֹן "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" הִיא, שֶׁעִבּוּדָתָהּ הָאָדָם עֲצָמוֹ מְשִׁיגָה אֶת חֲמִשִּׁים הַדְּרָגוֹת.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדִּים הַסֵּבֶר נֹסֵף לַעֲנִין "שְׁעַר הַחֲמִשִּׁים" הַמּוּבָא בְּסִפְרֵי הַקְדוּשָׁה "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" (פרשת דברים) בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְדוּשָׁה: "שְׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא חוֹזֵר וּמִתְחִיל נ' שְׁעָרִים לְמַעַלָּה מִזֶּה, וְכֵן לְמַעַלָּה מִעַלָּה עַד אֵין סוֹף".

וְעַל-פִּי בָאוּר זֶה נִרְאֶה, שֶׁלֹּאחֶר שֶׁהָאָדָם הַתַּעֲלָה בְּעִבּוּדָתוֹ וְקִבֵּל מִלְּמַעְלָה אֶת דְּרָגַת "שְׁעַר הַחֲמִשִּׁים", וְאֵזִי הֵרִי הוּא צִירֵי לְהַתְחִיל "נ' שְׁעָרִים לְמַעַלָּה מִזֶּה", נִמְצָא דְשֶׁעַר הַנּוֹן שֶׁקִּבֵּל הוּא הוּא הַשְּׁעַר הָרִאשׁוֹן שֶׁל עִבּוּדָתוֹ הַחֲדָשָׁה, וְשִׁפּוּר נִחְשָׁב בְּכָלל עִבּוּדָתָהּ הָאָדָם - "תִּסְפְּרוּ".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(טז) **הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית - בְּתַרְגוּמוֹ: שְׂבֻעַתָּא שְׂבִיעִיתָא** - הַשְּׂבִיעִי. כְּלוּמָר, "הַשַּׁבָּת" הָאֲמוּרָה כָּאֵן הִיא בְּמִשְׁמַעוֹת שְׂבֻעָה, וְלֹא בְּמִשְׁמַעוֹת יוֹם-טוֹב כְּבִפְסוּק טו (רא"ם). וְגַם לֹא בְּמִשְׁמַעוֹת יוֹם הַשַּׁבָּת כְּפְשׁוּטוֹ, שְׁאֵם כֵּן הֵרִי זֶה כְּדַעַת הַצְּדוּקִים שֶׁמִּתְחִילִים לְסַפֵּר מִמַּחֲרַת יוֹם הַשַּׁבָּת. **עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית תִּסְפְּרוּ - וְלֹא "עַד" בְּכָלל - שֶׁאֵין סוֹפְרִים אֶת "מַחֲרַת הַשַּׁבָּת", שְׁאֵם לֹא כֵּן הֵרִי זֶה יוֹתֵר מִשְׂבַּעַה שְׂבֻעוֹת (גרא).**
וְהֵן אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יוֹם - וְהוּא שְׁאֵמֶר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", אֵין מֵלֵת "תִּסְפְּרוּ" מְחֻבֶּרֶת עִם "חֲמִשִּׁים יוֹם", אֲלָא עִם "עַד" מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְ"חֲמִשִּׁים יוֹם" מוֹסֵב עַל "וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה", כְּדִלְקֶפֶן (רא"ם).
חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה - **לח' - בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁים תִּקְרִיבוּהָ** - הִפָּךְ הַמִּקְרָא וְכָתַב: "יוֹם חֲמִישִׁים" בְּמָקוֹם "חֲמִשִּׁים יוֹם", מִפְּנֵי שֶׁ"חֲמִשִּׁים יוֹם" מוֹרָה עַל כָּל הַחֲמִשִּׁים, וְ"יוֹם חֲמִישִׁים" מוֹרָה עַל הַיּוֹם הָאֶחָד בְּלִבָּד, שֶׁכֵּן הִיא כּוֹנֵנֶת בְּכָתוּב כָּאֵן. וְהוֹסִיף בִּי"ת ("בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁים"), מִפְּנֵי שֶׁהִקְרַבְתָּ מִנְחָה אֵינָה הַיּוֹם עֲצָמוֹ, אֲלָא בְּאוֹתוֹ יוֹם (רא"ם).
(וְאֹמַר אָנִי - בְּכִמָּה בְּתִבְיִיד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים קָטַע זֶה. וּמִהֲלָשׁוֹן נִרְאֶה שֶׁלֹּא רָשִׁי בְּתִבּוֹ, אֲלָא זֶה תּוֹסֶפֶת שֶׁל אֶחָד מִתַּלְמִידָיו אִוּ אֶחָד הַמַּעֲתִיקִים עַל דְּבָרֵי רָשִׁי.
זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשׁוּטוֹ: "עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית", שֶׁהוּא יוֹם חֲמִישִׁים, "תִּסְפְּרוּ" - שֶׁהִתִּיבּוֹת "חֲמִשִּׁים יוֹם" עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ אֵינֵן מוֹסְבוֹת עַל "וְהִקְרַבְתֶּם", שְׁאֵם כֵּן הִיָּה צִירֵי לֹמַר: "וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁים

וְהִקְרַבְתֶּם וּגו'".
וּמִקְרָא מִסֵּרָס הוּא: - וְהִיָּה צִירֵי לְהִיָּתוּ כְּתוּב: "עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִית [שְׂבֻעָה] יוֹם חֲמִישִׁים, תִּסְפְּרוּ".
מִנְחָה חֲדָשָׁה - הִיא הַמִּנְחָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּבָאָה מִן הַחֲדָשׁ - מִהִתְבּוּאָה הַחֲדָשָׁה.
וְאִם תֹּאמַר: הֲרִי קָרְבָּה מִנְחַת הַעֹמֶר - בְּפִסְחָה, כְּדִלְעִיל פְּסוּק י.
אֵינָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַמִּנְחֹת, שֶׁהֵיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוּרִים - מִנְחַת הַעֹמֶר בָּאָה מִן הַשְּׂעוּרִים, כְּדִלְעִיל בְּרָשִׁי ב, יד, וְהִיא הִיָּתָה מִנְחָה חֲדָשָׁה רִאשׁוֹנָה מִמִּין הַשְּׂעוּרִים. וְאֵילּוֹ "מִנְחָה חֲדָשָׁה" הָאֲמוּרָה כָּאֵן, הִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַבָּאָה מִמִּין הַחֲמִשִּׁים. וְרִאֵה גַם רָשִׁי שְׁמוֹת לֹד, כב. בְּמִדְבָּר כח, כו. תוֹרָה יז

יז ממושבתיכם תביאו ללחם תנופה שתיים שני
(גריצו) תרין עשרונים סלתא יהוין חמיצ
יתאפין פפורין קדם יי:

(יז) ממושבתיכם תביאו ללחם תנופה שתיים שני
עשרונים סלת תהיינה חמין תאפינה בפורים
ליהוה:

יח ממושבתיכם ולא מחוצה לארץ. לחם תנופה. לחם תרומה המורם לשם גבה, וזו היא המנחה
החדשה האמורה למעלה. בפורים. ראשונה לכל המנחות, אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים, לא
תקרב מן החדש קדם לשתי הלחם.

יח ותקרבין על לחמא שבצא אמרין שלמין
בני שנא ותור פר תורי חד ודכרין תרין יהוין
עלתא קדם יי ומנחתהוין ונספיהוין קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי:

(יח) והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימים
בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה
ליהוה ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחח ליהוה:

יט על-הלחם. בגלל הלחם, חובה ללחם. ומנחתם ונספיהם. כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל
בהמה בפרשת נסכים (במדבר טו): "שלושה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש", זו היא המנחה;
והנסכים: חצי ההין לפר, ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש.

יט ותעבדון צפיר בר עזי חד לחטאתא
ותרין אמרין בני שנא לנכסת קודשא:

(יט) ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים
בני שנה לזבח שלמים:

כ ועשיתם שעיר-עזים. יכול שבעת הכבשים והשעיר האמורים כאן, הם שבעת הכבשים
והשעיר האמורים ב'חמש הפקודים? כשאתה מגיע אצל פרים ואילים, אינן הם. אומר מעתה: אלו לעצמן
ואלו לעצמן; אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין.

אשל אברהם - הרב אלשוילי

ולכן לא פירש כאן, כי הן מפורשים
בפרשת נסכים. וראה רש"י שם פסוק
י ש"אשה ריח ניחוח לה", מוסב על
המנחה ולא על ההין, שהרי אינו ניתן
על האש.
שלושה עשרונים לפר - ראה שם
פסוק ט.
ושני עשרונים לאיל - ראה שם פסוק
ו.

ועשרון לכבש - ראה שם פסוק ה.
זו היא המנחה. והנסכים - יין לניסוף
על המזבח.

חצי תהין לפר - ראה שם פסוק י.
ושלישית ההין לאיל - ראה שם
פסוק ו.

ורביעית תהין לכבש - ראה שם
פסוק ה. תורה יט

(יט) ועשיתם שעיר עזים - יכול
"שבעת כבשים" - לשון הכתוב
בפסוק יח.

והשעיר האמורים כאן, הם שבעת
הכבשים והשעיר האמורים בחמש

הראשונה הבאה מן החטים, ובמקום
אחר (שמות לה, כב) נקראת "בכורי קציר
חטים", ובנוסף לקרן נקראת
"בכורים", לומר שהיא ראשונה אף
למנחת שעורים (מלבד מנחת
העומר). אבל בפסוק כח, כו שנוצר
"בכורים" בלבד, מפרשו רש"י רק על
שם שהיא ראשונה למנחת
חטים. תורה יח

(יח) על הלחם - בגלל הלחם - שתי
הלחם (רש"י מנחות מה, א). מפרש "על"
מלשון בגלל ובשביל (גא).

חובה ללחם - ולא חובת המוספין,
ובדלקמן פסוק יט. והינו שאינן קריבין
בלא לחם ולא לחם קרב בלא כבשים
(רש"י מנחות מה, ב). וראה לשון רש"י
מנחות סב, א: "שהשבעה כבשים של
עולה הבאין על הלחם בחובת היום
לעצרת".

ומנחתם ונספיהם - כמשפט מנחה
ונסכים המפורשים בכל בהמה
בפרשת נסכים - במדבר טו, ד"י.

(יז) ממושבתיכם - ולא מחוצה
לארץ. לחם תנופה - לחם תרומה
- "תנופה" מלשון הרמה והפרשה
(רא"ם). ואין פירושו תנופה כפשוטה
שהיא מביא ומוליך מעלה ומוריד,
שהרי זה נאמר אחר-כך בפסוק כ
"והניף הכהן וגו'" (גא).

המורם לשם גבה - שהפרישו אותה
לפני הבאתה לשם ה' (רא"ם).
וזו היא המנחה החדשה האמורה
למעלה - פסוק טו. וכאילו אמר:
ממושבתיכם תביאוה (רא"ם).

בפורים - ראשונה לכל המנחות,
אף למנחת קנאות הבאה מן
השעורים - מנחה שמביא הבעל
לאחר שקינא לאשתו, ראה במדבר
ה, טו וברש"י שם.

לא תקרב מן החדש קדם לשתי
הלחם - ששתי הלחם הבאים בעצרת
היו מתירין החדש למנחות (רש"י שמות
כג, טז). כלומר, שתי הלחם נקראים
"מנחה חדשה" על שם שהיא המנחה

כ ויורים כהנא ויהוה על לחם בפניא
אדמותא קדם יי על תרין אמרין קודשא
יהוה קדם יי לכהנא:

רש"י ויהוה הפהן אתם. תנופה. (מנחות סב) מלמד ששענוני תנופה מחיים. יכול כלם? תלמוד לומר: על-שני כבשים. קדש יהיו. לפי ששלמי יחיד קדשים קלים, הזקק לומר בשלמי צבור, שהן קדשי קדשים.

כא ותערעון בכרן יומא הדין מערע קדיש
יהי לכוון כל עבדת פלחן לא תעבדון קום
עלם בכל מותבניכוון לדריכוון:

(כא) וקראתם בעצם. היום הזה מקרא-קדש יהיה
לכם פלימלאכת עבדה לא תעשו חקת עולם
בכל מושבתיכם לדורתיכם:

כב ובמחצדכוון ית חצדא דארעכוון לא
תשיצי פאתא דחקלך במחצדך ולקטא
דחצדך לא תלקט לעני ולגירי תשבוק
יהוה אנא יי אלהכוון:

(כב) ובקצרכם את-קציר ארצכם לא-תכלה פאת
שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר
תעזוב אתם אני יהוה אלהיכם: פ

רש"י ובקצרכם. חזר ושנה, לעבר עליהן בשני לאוין. אמר רבי אבדימי ברבי יוסף: מה ראה הכתוב לתנם באמצע הרגלים: פסח ועצרת מכאן, וראש-השנה ויום-הכפורים וחג מכאן? ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני פראוי, מעלין עליו כאלו בנה בית-המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו. תעזוב. (פאה פ"ד) הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לה לסייע לאחד מהם. אני ה' אלהיכם. נאמן לשלם שכר.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

על שכחה.
ופאה - מונה הסדר לפי פעולות
האדם בשעת קצירה (הרב).
לעני פראוי, מעלין עליו כאלו בנה
בית המקדש והקריב עליו - על
עצמו. ובכמה בתבייד לא גורסים
"עליו".

קרבנותיו בתוכו. תעזוב - הנח
לפניהם והם ילקטו - ראה גם רש"י
חולין קלא, ב: "שצריך להניח שם
בהפקר, ולא שישלקם". מה שהוצרך
לפרש זה כאן ולא לעיל יט, י, יש
לומר שלאחר שהביא לעיל את דברי
רבי אורימס לענין המעלה של
"הנותן לקט שכחה ופאה לעני
פראוי", כאילו בנה מקדש והקריב
קרבו, היה ניתן לומר שמצד זה עדיף
שיתן הוא בידם או שישע להם בזה,
כמו בקרבן, שהוא מביא את הקרבן
לידי הכהן, לכן פירש כאן שיניח
לפניהם והם ילקטו.

ואין לה לסייע לאחד מהם - שאין
פירוש "תעזוב" מלשון עזרה,
כבשמות כג, ה, אלא מלשון עזיבה
והנחה (דבך טוב).

"קדש יהיו", אלא לומר לה שהם קדש
בערך לזבחי שלמי יחיד, שזבחי שלמי
יחיד קדשים קלים, והם קדשי קדשים
(רא"ם). ונאכלין לפניהם מן הקלעים (רש"י
ב"ק קי, ב). תורה כא

(כב) ובקצרכם - חזר ושנה - לאחר
שכבר כתב בן לעיל יט, ט.
לעבר עליהם בשני לאוין. אמר רבי
[אורימס ברבי יוסף]: בשם זה רבו
הנוסחאות ברש"י. והגירסא שבפנים
היא על פי דפוס ראשון. וכן הוא
בתורת כהנים שלפנינו. וראה שבת
קיד, ב: "הינו ורדימס הינו מנחם,
ואמאי קרי ליה ורדימס? שפניו דומין
לורד". אף בגירסא המקובלת: רבי
אבדימי ברבי יוסף. ולא מצאנו בזה
שם.

מה ראה הכתוב לתנם באמצע
הרגלים - כלומר באמצע קרבנות
הרגלים.

פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום
הכפורים וחג - סוכות.

מכאן? ללמדך שכל הנותן לקט
שכחה - אמן שכחה לא נזכרת כאן,
אבל היא נזכרת בספר דברים (כד, ט)
במתנת עניים, ולומדים מלקט ופאה

הפקודים - במדבר כח, כזל.
כשאתה מגיע אצל פרים ואילים
איתם הם - שבאן (בפסוק יח) נאמר "ופר
בן בקר אחד ואילים שנים", ושם
נאמר "פרים בני בקר שנים איל אחד".
אמר מעתה: אלו לעצמן ואלו
לעצמן, אלו קרבו בגלל הלחם ואלו
למוספין. - בדלעיל פסוק יח. תורה כ
(כ) ויהוה הפהן אתם. תנופה -
מלמד ששענוני תנופה מחיים -
נראה שלומד בן מנה שנאמר "אותם
.. תנופה", ולא אמר "ויהוה הפהן
אותם" בלבד, אלא לומר ש"אותם"
יעשה "תנופה", והינו כשהם חיים.
יכול כלם? תלמוד לומר: "על שני
כבשים" - הבאים לזבח השלמים.
להוציא שבעה כבשים של עולה
הבאים על הלחם בחובת היום, שאין
טעונין תנופה עם הלחם (מנחות סב, א ורש"י
שם).

קדש יהיו - לפי ששלמי יחיד
קדשים קלים, הזקק לומר בשלמי
צבור - כבשי עצרת.

שהן קדשי קדשים - פירוש: "קדש
יהיו" קרא ותיקרא הוא, שבין ששלמי
יחיד קדש, כל-שכן שלמי צבור, ומהו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 256)

הנחתו לקט שכחה ופאה . . כאלו בנה בית המקדש (רש"י כג, כב) יש לשאל, מדוע קצת מעלה זו במצות אלו דוקא, ולא במצות צדקה בכלל. ויש לומר, שכן לקט שכחה ופאה צומחים כתוצאה מיגיע פפיו של בעל השדה; ואלו צדקה יכולה להיות מכסף שהנחתו הרויח בלי מאמץ גדול. זאת ועוד: לקט שכחה ופאה שייכים לכל העניים בשנה, ואין לבעל השדה טובת הנאה; ואלו בצדקה יכול אדם לבחור בעני שהוא חפץ בטובתו.

♦ יום חמישי י"א אייר ♦

(כג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כג ומליל יי עם משה למימר:

כד מלל עם בני ישראל למימר בנחא שביעא בחד לירחא יהי לכון נחא דוכרן יבבא מערע קדיש:

(כד) דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבחון וזרון תרועה מקרא-קדש:

ה"א זכרון תרועה • (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכר לכם עקדת יצחק, שקרב תחתיו איל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 186)

זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות (רש"י כג, כד) אף שאמירת הפסוקים היא רק מדרבנן, היא פועלת יותר מהתקיעה עצמה, וזאת - מצד מעלת דברי תורה על קיום מצוה. וכמבאר בחסידות, ש"אמתית הגלוי שיהיה לעתיד . . נמשך עתה בראש השנה באמירת (פסוקי) שופרות". ויש להעיר מהשקלא וטריא בלשון הש"ס "אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כו". וברמב"ן פאן: "כל זה אסמכתא מדבריהם". וראה מפרשי רש"י.

כה כל עבדת פלחנא לא מעבדון ותקרבון קרבנא קדם יי:

(כה) כל-מלאכת עבדה לא תעשו והקרבנתם אשה ליהוה:

ה"א והקרבנתם אשה • המוספים האמורים ב'חמש הפקודים'.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן, ועד ש"אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה", כלשון רש"י שם פסוק יד. תורה כה

(כה) והקרבנתם אשה – המוספין האמורים בחמש הפקודים – במדבר כט, ב: "פר בן בקר אחד, איל אחד, כבשים בני שנה שבעה". ואף שפבר פירש רש"י בן לעיל בפסוק ח, חור וכתבו כאן, משום ששבוועות לא נזכרו המוספים אלא חובת היום בלבד, בדלעיל ברש"י פסוק יט, והיה ניתן לומר שגם כאן זהו חובת היום בלבד, לכן כתב שזהו למוספים (באר בשדה). תורה כו

סמוך ל"תרועה", אנו למדים שגם בפסוקי שופרות יש ענין של זכרון, וכדלקמן (הרב). ולענין פסוקי מלכיות – ראה רש"י במדבר י, י.

לזכר לכם עקדת יצחק שקרב תחתיו איל – פלומר, אמירת פסוקי זכרונות ושופרות, היא כדי לעורר בשמים את זכרון זכות העקידה, פסוקי הזכרונות מעוררים את זכרון "עקידת יצחק", ופסוקי השופרות מעוררים את הזכרון "שקרב תחתיו איל", שמקורו עושים שופר (הרב). ויש להוסיף, שיש מעלה בזכרון "שקרב תחתיו איל", על זכרון עקידת יצחק עצמו, שכן כפי המבאר ברש"י בראשית כב, יג, בהקרבת האיל "תחת בנו", "על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואמר: יהי רצון שתהא זו

אני ה' אלהיכם – נאמן לשלם שכר – לעיל יט, י פירש "נאמן להפרע" על מצות לא-תעשה שבדבר, וכאן מפרש "נאמן לשלם שכר" על מצות-עשה שבדבר (באר בשדה). תורה כג

(כד) זכרון תרועה – "זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות" – "זכרון תרועה" משמעו: "לא תרועה ממך, אלא מקראות של תרועה יאמרו" (רש"י ר"ה כט, א). פלומר, "זכרון תרועה" פירושו שיאמרו פסוקי שופרות, אלא שאם משום כך בלבד, היה צריך לכתוב "אמירת תרועה", וכיון שכתב "זכרון תרועה", מוכן ש"זכרון" אינו רק ביאור ל"תרועה", אלא הוא גם ענין בפני עצמו, שצריך להיות גם "זכרון" בפשוטו, שיאמרו פסוקי זכרונות, ומכיון שסוף סוף "זכרון"

כז ומליל יי עם משה למימר:

(כו) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כז ביום בעשרא לירחא שביעאה הדין יומא דכפוריא הוא מערע קדיש יהי לכוון ותענון ית נפשתיכון ותקרבון קרנא קדם יי:

(כו) אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה:

כט אף • כל "אפ"ין ו"רן"ין שבתורה מעוטין – מכפר הוא לשבים, ואינו מכפר לשאינם שבים.

כח וכל עבידא לא תעבדון בכרן יומא הדין ארי יומא דכפוריא הוא לכפרא עליכון קדם יי אלהכון:

(כח) וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם:

כט ארי כל אנשא די לא מתעני בכרן יומא הדין וישתאצי מעמיהא:

(כט) כי כל-הנפש אשר לא-תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה:

ל וכל אנש די תעבד כל עבידא בכרן יומא הדין ואובד ית אנשא ההיא מגו עמה:

(ל) וכל-הנפש אשר תעשה כל-מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את-הנפש ההוא מקרב עמה:

למד ויהאבדתי • לפי שהוא אומר 'פרת' בכל מקום, ואיני יודע מה הוא? כשהוא אומר "והאבדתי", למד על הפרת, שאינו אלא אבדן.

לפי שהוא אומר 'פרת' בכל מקום, ואיני יודע מה הוא? כשהוא אומר "והאבדתי", למד על הפרת, שאינו אלא אבדן.

לא כל עבידא לא תעבדון קדם עלם לדריכון בכל מותבניכון:

(לא) כל-מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורתיכם בכל משבתיכם:

כט אף • כל מלאכה וגו' • לעבר עליו בלאוין הרבה, או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום.

לב שבת שבתא הוא לכוון ותענון ית נפשתיכון בתשעא לירחא פרמשא מרמשא עד רמשא תנוחון נחכון:

(לב) שבת שבתון הוא לכם ועניתם את-נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד-ערב תשבתו שבתכם: פ

♦ יום שישי י"ב אייר ♦

לג ומליל יי עם משה למימר:

(לג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בלאוין הרבה – שהרי כבר אמר לעיל פסוק כח: "וכל מלאכה לא תעשו". או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום – שכן לעיל שם אמר "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה", והינו יום, שהשמש מאירה על הארץ, לכן פתב כאן "כל מלאכה לא תעשו" להזהיר גם על הלילה (רא"ס). תורה לב

– יכול מצד זה לצד זה, יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר וכו'. אלא ששם נדחה הדבר משום שקתוב "אני ה'", "בכל מקום אני", ואילו ברוב המקומות לא נאמר "אני ה'" לגבי פרת. כשהוא אומר "והאבדתי", למד על הפרת שאינו אלא אבדן – ורעו נכרת וימיו נכרתין (רש"י לעיל יז, ט). תורה לא

(כו) אף – כל "אב"ין ו"רן"ין שבתורה מעוטין – ללמדך שפעמים שאין יום הכפורים מכפר (רשי"ש בועות יג, א). מכפר הוא לשבים, ואינו מכפר על שאינם שבים – ברש"י פרייתות ז, א: "יום כפור לשבין, ולא לשאינן שבין". תורה כח

(ל) והאבדתי – לפי שהוא אומר פרת בכל מקום ואיני יודע מה הוא – ראה רש"י לעיל כב, ג: "ונכרתה וגו'

(לד) דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם
לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הָיָה חֹג הַסִּפּוֹת שִׁבְעַת יָמִים
לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 417)

חג הספות שבעת ימים (כג, לד)

שם החג נקבע על שם מצות ספה דוקא, לא על שם מצות נטילת ארבעת המינים. ויש לומר, שהדבר נובע מופעתה המיוחדת של מצוה זו. א. היא חלה מיד משקדש החג. ב. היא חלה במשך כל שבעת ימי החג (מה שאין-כן מצות נטילת ארבעת המינים חלה (מן התורה) רק ביום הראשון). ג. נתן לקימה כל שעות היום והלילה.

(לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֶאכֶת עֲבָדָה
לֹא תַעֲשׂוּ:

ה"י א מִקְרֵא-קֹדֶשׁ • [ביום הכפורים] קדשהו בכסות נקיה ובתפלה, ובשאר ימים טובים - במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה.

(לו) שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
מִקְרֵא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה
עֲצֵרָת הוּא כָּל-מְלֶאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ה"י א עֲצֵרָת הוּא • עצרתי אתכם אצלי במלך שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים. כיון שהגיע זמן להפטר, אמר: בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרדתכם. כל-מלאכת עבודה. אפלו מלאכה שהיא עבודה לכם, שאם לא תעשוה, יש חסרון פיס בדבר. לא תעשו. יכול אף חלו של מועד? והא אסור במלאכת עבודה? תלמוד לומר: "הוא".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לחגוג שבעה ימים של סופות, ורק בסיום שבעה ימים של חג מבקש מהם להתעב ולחגוג עמו עוד יום אחד של עצרת (משכיל לד).

קשה עלי פרדתכם - מדיוק הלשון "פרדתכם" נראה שמפרש "עצרת" גם מלשון כינוס ואסיפה, ובלשון רש"י בדברים טו, ט "עצרת .. כנופא של מאכל ומשתה". וראה רש"י במדבר כט, לה שתחילה מביא מדרש אחר: "לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות, וכשבאין ללכת, אמר להם המקום: בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם". ואחר-כך בפסוק לו מביא המדרש שבפנים: "פר אחד איל אחד - אלו כנגד ישראל, התעבבו לי מעט עוד. ולשון חבה הוא זה, כבנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם קשה עלי פרדתכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו'". כל

בעשית מלאכה, דבר אחר: עצרו מלצאת, מלמד ששענו לינה" (ורק אחר-כך מביא מדרש אגדה זה, וגם זה בשינוי לשון). משום ששם נאמר "עצרת תהיה לכם", בלשון ציווי לבני ישראל, ולכן פירש שעיקר הכוונה להמנע ממלאכה או מיציאה, אבל כאן נאמר "עצרת היא", הכתוב מגדיר כאן את תכנו של היום, שענינו "עצרתי אתכם אצלי" (הרי). וה"באר בשדה" כתב, שרש"י מפרש בן משום שכתוב "עצרת היא" בלשון נקבה, שאם הכוונה על היום היה צריך לומר "הוא" בלשון זכר, אלא הכוונה על כנסת ישראל, שהיא עצורה מהקדוש-ברוך-הוא.

במלך שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר, אמר: בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד - וכו' מבואר הטעם מה שהכתוב לא צוה מלכתחילה לחגוג שמונה ימים של חג, אלא תחילה צוה

(לה) מִקְרֵא קֹדֶשׁ - שיהי לפסוק בו המדבר ביום הכפורים (רא"ם). אלא שמשמע מסוים כתבו רש"י לאחר דבור-המתחיל כל מלאכה (ראה גר אריה). (ביום הכפורים) - שאי אפשר לקדשו באכילה ושתיה. בהרבה כתבי-יד ודפוסים ראשונים וכן הרא"ם וה"גור אריה" לא גורסים תיבות אלו, מפני שכל הדבור הזה שיהי לפסוק בו המדבר על יום הכפורים, ואין צורך לכתבו.

קדשהו בכסות נקיה ובתפלה - לקבלו בברכותיו לומר: מקדש ישראל ויום הכפורים (ע"פ רש"י שבעות יג, א).

ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה - וברש"י שמות יב, טו: "מקרא שם דבר, קרא אותו קדש לאכילה ושתיה ובסות". תורה לו

(לו) עֲצֵרָת הוּא - עצרתי אתכם אצלי - בבמדבר כט, לה על "עצרת תהיה לכם" פירש רש"י: "עצורים

ביום השמיני . . עצרת היא (כג, לו)

עצרתי אתכם אצלי . . בני, עקבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם (רש"י)

לכאורה מהו הלשון "פרידתכם", ה'ה צ"ל "פרידתנו"? ויש לומר, שהקב"ה אף פעם לא נפרד מבני ישראל, ותמיד נמצא עמם. ו"פרידתכם" הפונה פרידת בני ישראל אחד מהשני, לאחר שהיו כל ימי חג הסוכות יחד ובאחדות. והקב"ה אומר "קשה עלי" בגלל "פרידתכם", היות שבכוחותיו של הקב"ה חלות רק כשבני ישראל באחדות. והפתרון "עקבו עמי עוד יום אחד", עד עכשו בני ישראל היו באחדות מפני סבות חג הסוכות וכדומה, עכשו "עקבו עמי עוד יום אחד" ללא שום סבה מלבד עצם השהיה יחד באחדות.

(לו) אלה מועדי יהוה אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח ונסכים דבר-יום ביומו:

רש"י עלה ומנחה • (מנחות מו) מנחת נסכים הקרבה עם העולה. **דבר יום ביומו** • חק הקצוב ב'חמש הפקודים'. **דבר יום-ביומו** • הא אם עבר יומו, בטל קרבנו.

(לח) מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל-נדריכם ומלבד כל-נדבתיכם אשר תתנו ליהוה:

(לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את-תבואת הארץ תחגו את-חגי יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון:

רש"י אך בחמשה עשר יום. תחגו • קרבן שלמים לחגיגה. יכול תדחה את השבת? תלמוד לומר: "אך",

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שיש בו מוספים הרבה, ויש יום שהם מועטים, כמו שמפורש בפרשת פינחס (רא"ם). וראה רש"י תמורה יד, א: "דבר יום ביומו" - במוספי המועדים משתעי, דכתיב "אלה מועדי ה' מקראי קדש וגו' להקריב אשה", ואינו אשה מקריבין במועד יותר משאר ימים, הני אומר מוספין".

דבר יום ביומו - הא אם עבר "יומו" בטל קרבנו - ואינו מקריבו ביום אחר, פיון שזמנו קבוע (ע"פ רש"י ברכות כו, א). ושוב אין לו תשלומין (רש"י במדבר כח, יד. וראה גם רש"י שם פסוק י). תורה לח

(לט) אך בחמשה עשר יום .. תחגו - **קרבן שלמים לחגיגה** - כלומר, "תחגו" פירושו שביאו קרבן חגיגה. **יכול תדחה את השבת?** - אם חל חמשה עשר בתשרי בשבת.

אחר-כך למעט חול המועד מאיסור "מלאכת עבודה". **יכול אף חלו של מועד יהא אסור ב"מלאכת עבודה"? תלמוד לומר:** **"הוא"** - היא אסורה במלאכת עבודה ואין ימי חול המועד אסורים במלאכת עבודה (תורת כהנים). וראה רש"י לעיל פסוק ח בסופו. תורה לו

(לו) עלה ומנחה - מנחת נסכים הקרבה עם העולה - ואין הפונה למנחה הפאה בפני עצמה (כמשמעות הלשון "ומנחה"), שהרי לא מצאנו במועדים שום מנחה הפאה בפני עצמה (גרא). וראה רש"י שמות כט, מא שלומדים מפסוק זה "סדר הקרבנות, האיברים בתחלה ואחר-כך המנחה".

דבר יום ביומו - חק הקצוב בחמש הפקודים - במדבר כט, יב-לב. כאילו אמר: להקריב עולה ומנחה וזבח ונסכים כחק היום הקצוב לו, שיש יום

מלאכת עבודה - אפלו מלאכה שחיא "עבודה" להם - הצריכה להם (רש"י במדבר כח, יח).

שום לא תעשוה יש חסרון בים בדבר - "לא תעשו" - כבר פירש רש"י לעיל כג, ח, ומה שחזר ופירשו כאן שנית, יש לומר משום ההידוש שנתחדש כאן, שהותרה בחולו של מועד, כפי שמבאר מיד. ובפרט שעקר הענין שמלאכת עבודה פירושו מלאכת דבר האבד, למד רש"י מזה שהותרה בחול המועד, כמבאר לעיל שם. והמשכיל לדוד" כתב לאידך גיסא, שפיון שפירש רש"י לעיל ששמיני עצרת הוא תוספת של יום אחד על פי בקשת הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל "עקבו עמי עוד יום אחד", ה'ה ניתן לומר שדינו כדיון חול המועד בלבד, לכן הוצרך לומר שדינו כיום-טוב. ויש לומר שמשום כך גופא הוצרך

הואיל ויש לה תשלומין כל שבועה. באספקם את תבואת הארץ • שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה. מכאן שנצטוו לעבר את השנים, שאם אין העבור, פעמים שהוא באמצע הקיץ או החורף. תחגו • שלמי חגיגה. שבעת ימים • (חגיגה י) אם לא הביא בזה, יביא בזה. יכול יהא מביאן כל שבועה? תלמוד לומר: וחגתם אותו, יום אחד במשמע ולא יותר. ולמה נאמר "שבועה"? לתשלומין.

(מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ-עבת וערבי-נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים:

כ"ט פרי עץ הדר • (סוכה לד) עץ שטעם עצו ופריו שוה. הדר • הדר באילנו משנה לשנה, וזהו אתרוג. כפת תמרים • חסר וי"; למד שאינה אלא אחת. וענף עץ-עבת • שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים, וזהו הדס העשוי כמין קליעה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התנועותיות תשמ"ז ח"א ע' 165, ע"פ ביאורי החומש)

ולקחתם לכם ביום הראשון • (כג, כז) בשכר שלשה ראשון • זכו לשלשה ראשון • . ולשמו של משית, דכתיב ראשון לציון הנה הנם' (פסחים ה, א) ידוע, שסבת הגלות היא שנאת חנם, ואלו הגאלה תבוא על ידי אהבת ואהדות

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הדר - הדר - הדר - "הדר" מלשון דירה (רש"י סוכה שם).

באילנו משנה לשנה - שהאתרוג דר וגדל באילנו שנים ושלש שנים, וכשבאין וחונטין של עכשיו, עדן גדולים של אשתקד קימין בו (רש"י סוכה שם).

וזהו אתרוג - מהכא שמעינן דאתרוג אמר קרא, שאין פרי אחר עושה כן (רש"י סוכה לא, א). מה שאין כן טעם עצו ופריו שוה, אינו מיוחד באתרוג בלבד, שכן גם הפלפלין הם כאלה, כמו שאמרנו בגמרא שם.

כפת תמרים - חסר וי", למד שאינה אלא אחת - ולא כתב "כף", כי אז היה משמעו על פרי התמר, "שדרבן להיות הרבה תליון ביחד במכבדות שלקחם, וקורין להם כף", ויכתיב כפת, על שם כפות אם פרודה [שאם היתה פרודה יכפתנו], ואין לשון זה נופל אלא על [עלי] הלולב" (רש"י סוכה לב, א).

וענף עץ עבת - שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים, וזהו הדס העשוי כמין קליעה - וברש"י סוכה לב, א: "ענף עץ עבות - שכולו ענף, שהעץ מחופה בעלין על ידי שהן עשויין בקליעה, ושוכבין על אפיקו". תורה מא

יביא ביום השני, ואם לא הביא ביום השני יביא ביום השלישי וכו'. יכול יהא מביאן כל שבועה - כל יום יום (רש"י חגיגה ט, א). תלמוד לומר: - לקמן פסוק מא. "וחגתם אותו, יום אחד במשמע - ברש"י חגיגה ז, ב: "ביום ראשון משמע".

ולא יותר. ולמה נאמר שבועה? לתשלומין - יום אחד עשה הכתוב עיקר, ושלחרי עשה תשלומין לו (רש"י שם ט, א), שאם לא חג ביום הראשון ישלים באחד מימי השבועה. תורה מ

(מ) פרי עץ הדר - עץ שטעם עצו ופריו שוה - "פרי עץ", שהעץ כפרי בטעם שוה (רש"י סוכה לה, א). ונראה שהלימוד הוא מיתור תיבת "עץ", שהיה לו לומר "פרי הדר" (רא"ם). ועל פי זה, מובן: א) מה שמתחיל רש"י "עץ", כדי לומר שהלימוד הוא מיתור תיבת "עץ". ב) מה שמעתיק רש"י גם את תיבת "הדר" אף שאינו מפרשה, מפני ש"הדר" מוסב על הפרי ולא על העץ, ואם כן היה לו לומר "פרי הדר" בלבד. וראה רש"י בראשית א, יא שבתחילת הבריאה היתה הכונה של פירות העץ יהיו העץ והפרי שוים בטעמם, אלא שהארץ לא עשתה כן. ועל פי זה מובן מה שמדגיש כאן הכתוב שיקחו דוקא "פרי עץ" שטעמיהם שווים.

תלמוד לומר: "אף" - למעט אם כל שבועה.

הואיל ויש לה תשלומין כל שבועה. באספקם את תבואת הארץ • שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה - בזמן שאיתה אוסף תבואתך מן השדה לבית (רש"י שמות לד, כב), שכל ימות החמה התבואה מתיבשת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים (רש"י שמות כג, כז).

מכאן שנצטוו לעבר את השנים - וראה רש"י דברים טז, א: "שמור את חדש האביב - מקודם בואו, שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו, עבר את השנה".

שאם אין העבור, פעמים שהוא באמצע הקיץ או החורף - שבין שעונות השנה הן לפי שנת החמה, שהיא יתרה על שנת לבנה אחד עשר יום, אם לא יעברו את השנה, הרי שלאחר עשר שנים יחול סוכות באמצע הקיץ, ולאחר עשרים וחמש שנים יחול באמצע החורף (באר מים חיים). תחגו שלמי חגיגה שבעת ימים - כלומר, תיבת "תחגו" נמשכת הן על "בחמשה עשר יום" שלפניה והן על "שבעת ימים" שלאחריה.

אם לא הביא בזה יביא בזה - שאם לא הביא שלמי חגיגה ביום הראשון

ישראל, כמאמר חז"ל "אין ישראל נגאלין עד שיהיו כלם אגודה אחת". ונמצא, שנטילת ארבעת המינים - הרומזת, כידוע, לאחדות ארבעת הסוגים שבִּישְׂרָאֵל, כָּן שְׂכָלָם נַעֲשִׂים "אגודה אחת" - היא המביאה לידי גלוי "שמו של משיח", בגאולה השלמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט ענף 350)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מו) פֶּאֶן נֶאֱמַר "לָכֶם", וְאֵלּוּ בְּסִפּוֹת נֶאֱמַר "חַג הַסִּפּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ". בְּטַעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דְּהֵנָּה אַרְבַּעַת הַמִּינִים מְסֻמָּלִים אַרְבַּעַת סוּגִים בְּבִנְיַיִם יִשְׂרָאֵל, שְׂכָלָם מִתְאַחֲדִים בְּמִצְוָה זוֹ; אִךְ הֵם נִשְׁאָרִים מִיָּנִים שׁוֹנִים, וְהֵינּוּ שֶׁהֶאֱחָדוּת הִיא חִיצוֹנִית וְאֵינָה הוֹפֶכֶת אוֹתָם לְגוֹף אֶחָד. וְאֵלּוּ הַסִּפּוֹת מֵאֲחָדָת אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַחֲדוּת אֲמִתִּית, כְּגוֹף אֶחָד, כְּמֶאֱמַר "וְאֵינִי כָּל יִשְׂרָאֵל לִישֵׁב בְּסִפָּה אֶחָת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

כָּל הָעֲרֵבוֹת בְּשִׁרּוֹת לְבָרְכָה

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ-עָבֹת וְעֲרֵבֵי-נַחַל (כג, מ).

הֵנָּה, הַגְּמָרָא (סוכה, לא – לד) מְדַיֶּקֶת בְּמַלּוֹת הַפֶּסֶח, וְדוֹרְשָׁת מֵהֶם פְּרָטִים רַבִּים בְּנוֹגַע לְד' הַמִּינִים הֵיאֵךְ צָרִיכִים לְהִיּוֹת; הָאֲתֵרוּג – "פְּרִי עֵץ" וְ"הָדָר" דּוֹקָא, הַלּוּלָב – "הָרְאוּי לְאוֹגְדֵן" דּוֹקָא וְכו'. אֲמָנָם לְגַבֵּי הָעֲרֵבָה, לֹא מְצִינוּ בְּגִמְרָא דִּיּוֹק שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת דּוֹקָא "עֲרֵבֵי נַחַל", וְאֵין אֲפִילוּ שׁוּם הַדּוּר בְּכָף. וְטַעְמָא בְּעִי וְיִבֵּן זֶה עַל-פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֵנָבִים:

דְּדוֹעִים דְּבָרֵי הַמְּדַרְּשׁ (ויקרא רבה פרשה ל, יב) שֶׁבֶד' הַמִּינִים רְמִזִּים ד' הַסּוּגִים שֶׁבְּבִנְיַיִם יִשְׂרָאֵל, הַמְּחַלְקִים לְבַעֲלִיתוּרָה וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים-טוֹבִים. וְהָעֲרֵבָה רִמְזָת לְהִיּוֹדֵי שְׂאִין בּוֹ לֹא תוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וְהֵנָּה, הַתְּאַחֲדוּת הָאֲתֵרוּג הַלּוּלָב וְהַהֶדֶס אֶחָד עִם הַשֵּׁנִי, הֵרִי הִיא קְשׁוּרָה עִם מַעֲלּוֹתֵיהֶם הַגְּלוּיּוֹת הַמְּשִׁיכוֹת וּמִקְשָׁרוֹת בִּינֵיהֶם. מִה־שְׂאִין-כֵּן זֶה שֶׁנִּמְשָׁל לְעֲרֵבָה הֵנָּה הַקָּשֶׁר עִמּוֹ הוּא רַק מִצַּד עֲצִמְיוּתוֹ, מִצַּד עֲצֵם הִיּוֹתוֹ מִעַם יִשְׂרָאֵל, לֹלֵא כָּל מַעֲלָה מְגֻדֶּרֶת וּגְלוּיָהּ.

וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל לְהַלָּכָה: בְּשִׁלְשֵׁת הַמִּינִים הָרִאשׁוֹנִים, הֵנָּה סִימְנֵי הַתּוֹרָה בָּהֶם צָרִיכִים לְהִיּוֹת בְּגִלּוּי, דְּהַסְמָנִים הֵם אֵלּוּ הַעוֹשִׂים אוֹתָם לְכָשָׁרִים וּמִיּוֹדֵים, וּבְלַעֲדֵיהֶם הָאֲתֵרוּג אֵינוֹ אֲתֵרוּג וְהַלּוּלָב אֵינוֹ לוּלָב. מִה־שְׂאִין-כֵּן בְּעֲרֵבָה – הֵרִי עֲצֵם זֶה שֶׁהִיא מִמִּין הַכָּשֶׁר "עֲרֵבֵי נַחַל" (שְׁמַבִּית יִשְׂרָאֵל הִיא), עַל אִף שֶׁמַּעֲלָתָהּ זֶה אֵינָה בְּגִלּוּי, וּלְפַעַל לֹא גִדְּלָה אֲצֵל נַחַל – "תִּינוּק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הָעַפּוֹ"ם" – הֵרִי הִיא כְּשֶׁרָה וְרִאוּיָהּ לְהַצְטַרֵּף לְ"אַרְבַּעַת הַמִּינִים".

מֵא וְתַחֲבוֹן יִתֵּה חֲגָא קָדָם יִי שְׁבַעַת יוֹמִין
בְּשִׁמְתָא קָדָם עָלָם לְדִרְיָכוֹן בְּיָרְחָא שְׁבִיעָא
תַּחֲבוֹן יִתֵּה:

מִבּ בְּמִטְלֵא תִּתְּבוֹן שְׁבַעַת יוֹמִין כָּל יְצִיבָא
בִּישְׂרָאֵל יִתְּבוֹן בְּמִטְלֵא:

(מא) וְחַגְתֶּם אִתּוֹ חַג לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים בַּשָּׁנָה
חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַּחֲבוֹנוּ אִתּוֹ:

(מב) בְּסִפּוֹת תִּשְׁכּוּ שְׁבַעַת יָמִים פְּלִי-הָאֲזֹרָה בִּישְׂרָאֵל
יִשְׁכּוּ בְּסִפּוֹת:

רש"י • הָאֲזֹרָח • זֶה אֲזֹרָח. בִּישְׂרָאֵל • (ת"ס) לְרַבּוֹת אֶת הַגָּרִים.

מִג בְּדִיל דִּידְעוֹן דִּרְיָכוֹן אֲרִי בְּמִטְלֵיּוֹת עֲנְנֵי
אוֹתְבִית יִתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפְקוֹתֵי יִתְּבוֹן
מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם אָנָּה יִי אֱלֹהֵכוֹן:

(מג) לְמַעַן יִדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסִפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

רש"י • כִּי בְּסִפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי • (סוכה יא) עֲנְנֵי כְבוֹד.

אשל אברהם – הרב אלאשווילי

שְׁחִיבִים בְּסוּפָה (רש"י סוכה כח, ב).
ד"בִּישְׂרָאֵל" מִשְׁמַע כָּל שֶׁהֵן בְּתוֹךְ
יִשְׂרָאֵל, כּוֹלֵל גָּרִים (רא"ם). וּלְפִי שֶׁהֵנֶס
נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל, הוֹצֵרָה לְרַבּוֹת אֶת
הַגָּרִים (רש"י שְׁמוֹת יב, יט). תוֹרָה מִג
(מג) כִּי בְּסִפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי – עֲנְנֵי

בְּסוּפָה כְּמִצְוָה. וְרָאָה גַּם רִש"י סוּכָה
כח, א: "אִי הוּא כְּתִיב אֲזֹרָח, הוּא מִשְׁמַע
כָּל תּוֹלְדוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים,
כְּתִיב הָאֲזֹרָח – מִיּוֹמֵן שְׁבָאֲזֹרָחִים,
לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים".
בִּישְׂרָאֵל – לְרַבּוֹת אֶת הַגָּרִים –

(מב) הָאֲזֹרָח – זֶה אֲזֹרָח – מִישְׂרָאֵל.
וּפְשׁוּט הוּא, וְלֹא כְּתִבוּ רִש"י אֲלֵא
כְּהַקְדָּמָה לְדַבּוּר שְׁלֹא-תִרְיָזוּ. וּבְנוֹסַח
רִש"י הַמּוּבָא בְּרַמְבַּ"ן: "אֲזֹרָח – זֶה
אֲזֹרָח. הָאֲזֹרָח – לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים,
שֶׁלֹא תִלְמַד מִחֲמֹשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיָּסוֹן לְחִבֵּן

(מד) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶת־מַעְרֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ
מד ומליל י"ג ע"ס מועדיא ד"י
ואלפנון לבני ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 355)

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כג, מד) בסוף פרשת המועדים בפרשת פנחס כתיב "ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה, ורש"י מבאר את החדוש בפתוב; מה שאין-כן כאן. ויש לומר, שפאן החדוש מובן מאליה: אף שפרשת אמור נאמרה זמן קצר לאחר חג הפסח, מסר משה מיד גם את הלכות הפרשה התלויות בארץ. אף בפרשת פנחס, שנאמרה זמן קצר לפני הכניסה לארץ, הפסוק נראה כמיתר.

♦ שבת קודש י"ג אייר ♦

א ומליל י"ג עם משה למימר:

כד (א) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ויקחו אליך שֶׁמֶן זֵית זָךְ
כ פקד ית בני ישראל ויסבון לה משה ויתא
דכ"א פתישא לאנהרא לאדלקא בוציניא
תדירא:

כ"א צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זו פרשת מצות הנרות; ופרשת "ואתה תצוה" לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן, לפרש צורך המנוחה, וכן משמע: ואתה, סופך לצוות את בני ישראל על כך. שֶׁמֶן זֵית זָךְ. שלשה שמנים יוצאים מן הזית: הראשון קרוי "זך", והן מפרשים ב'מנחות' (דף כו) וב'תורת כהנים'. תמיד. מלילה ללילה, כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום.

ג מבאר לפרקתא דסדהותא במשכן זמנא
יסדר יתה אהרן מרמשא עד צפרא קדם י"ג
תדירא קנים עלם לדריכון:

(ג) מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו
אהרן מערב עד־בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם
לדורתכם:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

המשכן (שמות מ, כה) "ויצל הנרות לפני ה' כאשר צוה ה' את משה", הנה משם מבואר שזאת הפרשה נאמרה קודם הקמת המשכן, ואין צורך לפרש זה, כי בתורה רבים פשוטו. שֶׁמֶן זֵית זָךְ - שלשה שמנים יוצאים מן הזית, הראשון קרוי "זך" - והוא הכשר למנוחה. וראה גם רש"י לעיל ב, ד. שמות כו, ב. והן מפרשין במנחות - פו, א. ו"בתורת כהנים". תמיד - מלילה ללילה - כל לילה ולילה (רש"י שמות שם). כלומר, לא תמיד יומם ולילה קאמר, אלא תמיד מלילה ללילה, אבל ביום לא היה דולק, ד"מערב עד בוקר כתיב" (רש"י חגיגה כו, ב). כמו "עולת תמיד" - שמות כט, מב. במדבר כו, ו. שאינה אלא מיום ליום - ו"תמיד" פירושו שלא יפסיק יום בינתיים (רש"י שמות שם). תורה ג

ברוך־הוא, ולכן אמר "הושבתני". תורה מד
(ב) צו את בני ישראל - זו פרשת מצות הנרות. ופרשת "ואתה תצוה" - שמות כו, כ"א.
לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן, לפרש צורך המנוחה, וכן משמע - כלומר זהו פירושו של "ואתה תצוה את בני ישראל".
"ואתה" סופך לצוות - זהו פירוש "תצוה".
"את בני ישראל" על כך - כתב הרמב"ן: ואינו נכון בעיני, שפיר נאמר (שמות מ, כה): "ויצל הנרות לפני ה' כאשר צוה ה' את משה", אם פן המצוה והמעשה נזכרו ונעשו כבר. ותיירץ הר"א"ם: רש"י לא בא לתקן אלא כפל הפרשה הזאת, ואמר, שאותה שבפרשת "תצוה" לא נאמרה אלא לפרש צורך המנוחה, וזאת הפרשה היא הצווי עליה, אבל לא בא לפרש מתי נאמרה, כי מאמרו בהקמת

כבוד - פדעת רבי אליעזר, ולא פדעת רבי עקיבא דאמר סוכות ממשי היו (סוכה יא, א). ורש"י הניח דברי רבי עקיבא, מפני שמלת "הושבתני" מורה על פועל אלקי, שהן ענני הכבוד, לא על פועל אנושי, דאם כן: כי בסוכות ישבו אבותיכם בהוציא אותם מארץ מצרים, מבעי ליה (רא"ם). וכן משמע מלשון רש"י סוכה ב, א: "כי בסוכות הושבתי - צייתי לישב, הכי דריש ליה, ואף־על־גב דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד, מיהו דרשינן ליה לדרשה". וראה גם רש"י סוכה יא, ב: "וסוכה מעננים ולפינו, שהרי זכר לענני כבוד הוא, כדכתיב כי בסוכות הושבתי, ומתרגמינן: ארי במטלות ענני". ואף שענני הכבוד הם שהיו מאתו יתברך ולא ההושבה עצמה, יש לומר שבין שהקוף אותם בענני כבוד וכתוצאה מזה נמצאו הם יושבים בהיקף ענני הכבוד, נקראת גם ההושבה עצמה על שם הקדוש-

כ"ג - **לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת** • שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן שֶׁהוּא קָרוֹי "עֵדוּת". (שבת כב. ת"ס) וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל גֵּר מַעֲרָבִי, שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתָן בָּהּ שָׁמֶן כְּמִדַּת חֲבֻרָתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה הָיָה מִתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסִים. יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֶן מַעֲרָב עַד בִּקְרָא. (ת"ס) יַעֲרֹף אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלֵּילָה, וְשִׁעְרוֹ חֲכָמִים: חֲצִי לֵג לְכָל גֵּר וְנֹר, וְהֵן כְּדָאֵי אֶף לְלֵילִי תְּקוּפַת טֵבַת, וּמִדָּה זֹו הִקְבָּעָה לָהֶם.

(ד) **עַל הַמְּנֻרָה הַטְּהוֹרָה יַעֲרֹף אֶת־הַנְּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה** וְעַל מְנֻרָתָא דְכִיתָא יִסְדֵּר יֵת בּוֹצִיעֵינָא קָדָם יְיָ תְּדִירָא:

תָּמִיד: פ

כ"ג - **הַמְּנֻרָה הַטְּהוֹרָה** • שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר. דְּבָר אַחֵר: עַל טְהוֹרָה שֶׁל מְנֻרָה, שֶׁמִּטְהָרָה וּמִדְּשָׁנָה תַּחֲלָה מִן הָאֶפֶר.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

כָּל הַלֵּילָה (רא"ם).
וְשִׁעְרוֹ חֲכָמִים - מִנְחוֹת פֹּט, א. וְרָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת כּו, כּא.
חֲצִי לֵג לְכָל גֵּר וְנֹר - בְּלוֹמֵר, "יַעֲרֹף אוֹתוֹ" מוֹסֵב עַל "גֵּר תְּמִיד", וְהַכֹּנֶה לְכָל גֵּר וְנֹר שֶׁבְּמֻנְרָה.
וְהֵן כְּדָאֵי אֶף לְלֵילִי תְּקוּפַת טֵבַת - הָאֶרֶבֶן (רש"י שְׁמוֹת שם).
וּמִדָּה זֹו הִקְבָּעָה לָהֶם - לְכָל הַלֵּילוֹת, וְאִם יוֹתֵר אֵין בְּכָךְ כְּלוֹם (רש"י שְׁמוֹת שם).
וְהִיכִי שִׁיעֲרוֹ? אֵיכָא דְאָמְרִי: מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שִׁיעֲרוֹ, שֶׁבְּתַחֲלָה נִתְּנָה שָׁמֶן בְּנֹר וּנְשִׁתִּיר בְּבִקְרָא, וּבְלֵילָה הַשְּׁנִי פָּחַתּוּ, עַד שֶׁשִׁיעֲרוֹ הַדְּבָר שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ יוֹתֵר מִחֲצִי לֹג אֶפִּילוֹ בְּלֵיל אֶרֶץ, וְכֵן נִתְּנָה אֶפִּילוֹ בְּלֵיל קֶצֶר, וּמָה שֶׁנִּשְׁתִּיר בְּבִקְרָא זֹורֵק לַחוּץ. וְאֵיכָא דְאָמְרִי, בְּקִיץ הָיָה עוֹשֶׂה פְּתִילָה עֲבָה וּבַחֲרֹף הָיָה פְּתִילָה דְקָה כְּדִי שִׁיכָלָה בְּקִיץ נִמִּי בְּבִקְרָא. וְאֵיכָא מֵאֵן דְאָמַר מִמַּטָּה לְמַעְלָה, בְּתַחֲלָה נִתְּנָה רְבִיעִית, וְעַמּוּדוֹ שֶׁם וְרָאוּ שֶׁאֵין סִיפּוֹק, וְשׁוּב הוֹסִיפוּ עַד חֲצִי לֹג (רש"י מִנְחוֹת שם). תוֹרָה ד

(ד) **הַמְּנֻרָה הַטְּהוֹרָה** - שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר - זָהָב מוֹזָק (רא"ם). רָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת לֹא, ח: "עַל שֶׁם זָהָב טָהוֹר".

דְּבָר אַחֵר: עַל טְהוֹרָה שֶׁל מְנֻרָה, שֶׁמִּטְהָרָה וּמִדְּשָׁנָה תַּחֲלָה מִן הָאֶפֶר.
- כִּי לְפִי הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן קָשָׁה, שֶׁ"הַטְּהוֹרָה" אֵינָה מוֹסֵבָת עַל "הַמְּנֻרָה" אֲלָא עַל הַזָּהָב שֶׁמִּמֶּנּוּ עָשׂוּ אֶת הַמְּנֻרָה. וְגַם לֹא מוֹכֵן, מָה עָנִין זָהָב טָהוֹר לְכָאֵן. תוֹרָה ה

יָכוֹל לְשַׁמֵּשׁ כְּעֵדוּת לְהַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה, יֵשׁ יַחֲדוּת בֵּינָם שֶׁל הַנֹּר הַמַּעֲרָבִי לְגַבִּי שָׁאֵר הַנְּסִים, שֶׁהֵנִס הַתְּרַחֵשׁ בְּאֹר, וְכִינֵן שֶׁהָאֹר הוּא מְצִיאוֹת הַכִּי מוֹפְשֵׁט שְׁאֵינָה נִיתְּנָה לְמַשׁוֹשׁ, הָרִי שֶׁהוּא הַמְצִיאוֹת הַקְּרוּבָה בְּיוֹתֵר לְרוֹחֲנִיּוֹת, לְכֵן דּוֹקָא הֵנִס שְׁנַעֲשֶׂה בְּאֹר שֶׁל הַנֹּר הַמַּעֲרָבִי נִבְחַר כְּעֵדוּת לְהַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן אֹרֹו שֶׁל הַנֹּר הַמַּעֲרָבִי שִׁימֵשׁ בִּישׁוּי לְאֹר הַשְׁכִּינָה בְּדֶרֶךְ גְּלוּיָה יוֹתֵר מִשָּׁאֵר הַנְּסִים (הַרְבֵּי).

שְׁנוֹתָן בָּהּ שָׁמֶן כְּמִדַּת חֲבֻרָתֶיהָ - חֲצִי לֹג שָׁמֶן, כְּדִלְקָמֶן בְּרִשִׁי.

וּמִמֶּנָּה הָיָה מִתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסִים - שֶׁהָיָה גֵר מַעֲרָבִי דוֹלֵק לְאַחֵר שֶׁכָּבוּ שָׁאֵר כָּל הַנְּרוֹת, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁמִמְנוֹ מִתְחִיל לְהַדְלִיק בֵּין הָעֶרְבִים, בָּהּ הָיָה מְסִים הַטֵּבַת הַנְּרוֹת שֶׁל שְׁחִירָת, שֶׁדִּלֵּק כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוּ מְטִיבוּ עַד הָעֶרֶב, וְלֹא מְדִים כֵּן בְּ"תוֹרַת כְּהִנִּים" מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר "לְהַעֲלוֹת גֵּר תְּמִיד", שֶׁהָיָה גֵר מַעֲרָבִי תְּמִיד, שֶׁמִּמֶּנּוּ יָהָא מִתְחִיל וּבוֹ יָהָא מְסִים הַטֵּבָה, שֶׁהִשְׁאָר הָיָה מְטִיב שְׁחִירָת, וְזֶה מְטִיב בֵּין הָעֶרְבִים, וְאֹחֻזוֹ הִיָּשֵׁן בִּירוֹ אוֹ מִנִּיחָה בְּכָלִי, עַד שְׁנוֹתָן שָׁמֶן וּפְתִילָה וּמִדְּלִיקוֹ, וּמִדְּלִיק מִמֶּנּוּ אֶת הַשָּׂאֵר. וְכָל זֶמֶן שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין - הָיָה דוֹלֵק כָּל הַיּוֹם, וְהֵינּוּ עֵדוּתוֹ, שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל (ע"פ רש"י שבת שם ויומא שם).

יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֶן מַעֲרָב עַד בִּקְרָא - "יַעֲרֹף אֹתוֹ" עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלֵּילָה - וְלֹא שֶׁהָיָה עוֹרֵף אוֹתוֹ

(ג) **לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת** - שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן - מִחוּץ לְפָרֶכֶת שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן. שֶׁהוּא - הָאָרוֹן.

קָרוֹי "עֵדֻת" - הָאָרוֹן קָרוֹי "אָרוֹן הָעֵדוּת", מִפְּנֵי שֶׁהָיָה עָשׂוּי לְצוּרָף לַוְחוֹת הָעֵדוּת, רָאָה שְׁמוֹת לֹא, ז וּבְרִשִׁי שֶׁם. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ - שְׁבַת כַּב, ב. מִנְחוֹת פו, ב.

עַל גֵּר מַעֲרָבִי - וְכִינֵן שֶׁהַמְּנֻרָה הָיְתָה סְמוּכָה לְפָרֶכֶת, נִקְרָאָת "פְּרוּכָת הָעֵדוּת" (ג"ר א). וְאֵינָהּ "גֵּר מַעֲרָבִי" לְמֵאֵן דְאָמַר (מִנְחוֹת צח, ב) שֶׁבַעֲת הַנְּרוֹת סְדוּרִים מְזֻרָח וּמַעֲרָב - קָרִי גֵר מַעֲרָבִי גֵר שְׁנֵי שְׁסֻמוֹף לְרִאשׁוֹן שֶׁבְּמֻזָּרָה, מִשּׁוֹם דְאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמְצוֹת, וּכְשֶׁנִּכְנָס לְהִיכָל - בְּרִאשׁוֹן פֶּגַע תַּחֲלִילָה, וּבוֹ אֵינוּ יָכוֹל לְהִתְחִיל, דְּכִתִּיב "יַעֲרֹף אוֹתוֹ לִפְנֵי ה'", צָרִיךְ שֶׁיָּהָא אַחַד חוּצָה לוֹ, דְאֵי לֹא, לֹא קָרִינֵן בֵּיהּ "לִפְנֵי ה'" (על פי רש"י שְׁבַת כַּב, ב וְיוֹמָא לט, א. אֲבָל רָאָה רִשִׁי מִנְחוֹת צח, ב שֶׁלְדַעָה זֹו "הַחִיצוֹן שֶׁל צֶד מַעֲרָב קָרִי לִיָּה גֵר מַעֲרָבִי", וְהוּא הַנֹּר הַסְּמוּף לְצֶד קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים). וְלְמֵאֵן דְאָמַר צָפוֹן וְדָרוֹם תְּנוּנִין - הָיָה אֲמֻצָּעִית פְּנִי מְסוּבִין כְּלָפֵי מַעֲרָב, וְהוּא קָרוֹי מַעֲרָבִי, וְשָׁאֵר הַנְּרוֹת מְצֻדָּדִין פְּנִיָּהֶם כְּלָפֵי אֲמֻצָּעִי (רש"י וימא לט, א. וְרָאָה רִשִׁי בְּמִדְבָר ח, ב).

שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל - אֶף שֶׁבְּמִקְדָּשׁ הָיָה בְּקִבְעוּת עוֹד עֲשָׂרָה נְסִים (אֲבוֹת פִּיה מִידָּה), שֶׁכָּל אַחַד מֵהֶם הָיָה

(ה) וְלִקְחִיתָ סֹלֶת וְאַפִּיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עָשָׂר חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת:

ה ותסב סלמא ותיפי ימה תרמא עשרי גריצן תרינ עסרונין תהי גריצתא חדא:

(ו) וְשַׁמֵּת אֹתָם שְׁתֵּים מַעֲרֻכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכֶּת עַל הַשִּׁלְחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי יְהוָה:

ו ותשוי ויהון תרמין סדרין שית סדרא על פתורא דכניא קדם יי:

כ"י שש המערכת • שש חלות המערכה האחת. השלחן הטהור • של זהב טהור. דבר אחר: על טהרו של שלחן, שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן (מנחות צ"ו. ת"כ).

(ז) וְנָתַתְּ עַל־הַמַּעֲרֻכֶּת לְבֹנָה זָכָה וְהִיתָה לְלֶחֶם לְאַזְכָּרָה אִשָּׁה לַיהוָה:

ז ותמן על סדרא לבנתא דכיתא ויהי ללחם לאדפרמא קרבנא קדם יי:

כ"י ונתת על-המערכת • על כל אחת משתי המערכות היו שני בויכי לבונה, מלא קמץ לכל אחת. והיתה • הלבונה הזאת. ללחם לאזכרה • שאין מן הלחם לגבה כלום, אלא הלבונה נקטרת כשמשלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם, שעל-ידה הוא נזכר למעלה, בקמץ שהוא אזכרה למנחה.

(ח) בַּיּוֹם הַשֵּׁשֶׁת בַּיּוֹם הַשֵּׁשֶׁת יַעֲרֻכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

ח ביומא דשבתא ביומא דשבתא וסדרמא קדם יי תדירא מן קדם בני ישראל קדם עלם:

(ט) וְהִיתָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו וְאָכְלָהּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֶק־עוֹלָם: ס

ט ותהי לאהרן ולבנאיו ויכלהו במקום קדש כי ארי קדש קודשין הוא לו משרפניא דיי קדם עלם:

כ"י ויהיתה • המנחה הזאת, שכל דבר הבא מן התבואה, בכלל מנחה היא. ואכלהו • מוסב על הלחם, שהוא לשון זכר.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

- (ו) שש המערכת - "שש" חלות - זה על גבי זה (ראה רש"י שמות כה, כט).
 "המערכת" האחת - והוא מקרא קצר (רא"ם).
 השלחן הטהור - של זהב טהור. שהיה מצופה זהב טהור.
 דבר אחר: על טהרו של שלחן - על השלחן עצמו ללא דבר שיחצוץ ביניהם.
 שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן. - הן הקשורות, שהיו כמין חצאי קנים חלולים, והיה מסדר שלשה קנים על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתפנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו (ראה רש"י שמות כה, כט), והוידעך כאן שלא ישימו סניפין בין השלחן לחלה (רא"ם). תורה ז
 (ז) ונתת על המערכת - על כל
- אחת משתי המערכות - באחד מכתבי היד: לבונה זכה.
 היו - בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים: הרי.
 שני בויכי לבונה - על כל מערכה בן אחר. וראה גם רש"י שמות כה, כט: "ושתים היו, לשני קמצי לבונה, שנותנין על שתי המערכות". וכן ברש"י פסחים נח, א "לבונה הנתונה בשני בויכים, על שתי מערכות של לחם הפנים". ומסתימת לשון רש"י משמע שמפרש בדעת תנא קמא במנחות צו, א שהיו מונחים "על המערכת" ממש, ולא כאבא שאול שאמר "על" בסמוך (משכיל לדוד).
 מלא קמץ לכל אחת - ראה גם רש"י שבת קלג, ב "שתי כפות מלאות לבונה".
 והיתה - הלבונה הזאת. ללחם לאזכרה - שאין מן הלחם לגבוה
- כלום, אלא הלבונה נקטרת כשמשלקין אותו - את הלחם. ובדפוס ראשון: אותן. והכונה הן על הלחם והן על הלבונה. וראה גם רש"י סוכה נו, ב "ומקטירין שני בויכי לבונה ששלקו מעל השלחן".
 בכל שבת ושבת - והקטרת הלבונה מתירה את הלחם לאכילת פהנים (ראה רש"י פסחים נח, א. ועד).
 והיא לזכרון ללחם, שעלידה הוא נזכר למעלה, בקמץ שהוא אזכרה למנחה - כדלעיל ברש"י ב, ב ש"הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח". וראה רש"י ובהים סג, א ש"סילוק [הבויכין] מעל שלחן הפנים שבהיכל, במקום קמיצה דמנחות הנקמצות". תורה ח
 (ט) והיתה - המנחה הזאת - ולכן נאמר "והיתה" בלשון נקבה, אף

(י) וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי:

יִנְפֹק בַּר אֶתְמָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְהוּא בַּר גְּבַר מִצְרָאָה בְּנֵו בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּשְׁרִיתָא בַּר אֶתְמָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְגַבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל:

רש"י **וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית** • (ח"ט) מֵהֵיכָן יֵצֵא? רַבִּי לִוִּי אָמַר: מֵעוֹלָמוֹ יֵצֵא, רַבִּי בְרַכְיָה אָמַר: מִפְּרֻשָּׁה שְׁלֹמֶעֱלָה יֵצֵא; לְגַלְגַּל וְאָמַר: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ", דִּרְךְ הַמֶּלֶךְ לְאַחַל פֶּת חֲמָה בְּכָל יוֹם, שָׁמָּה פֶת צוֹנְנָת שֶׁל תַּשְׁעָה יָמִים? בַּתְּמִיתָהּ. וּמִתְנִיתָא אֲמָרָה: מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יֵצֵא מִחִיב: בָּא לְטַע אָהֱלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֶה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לָכָאן? אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִי! אָמְרוּ לוֹ: (במדבר ב: ט) "אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם" כְּתִיב. נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא מִחִיב; עָמַד וְגָדַף. **בֶּן־אִישׁ מִצְרִי** • הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהֵרָג מֹשֶׁה. **בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • מְלֻמָּד שֶׁנִּתְגַּדֵּר. **וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה** • עַל עֲסָקֵי הַמַּחֲנֶה. **וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי** • זֶה שֶׁכִּנְגְּדוֹ, שְׁמָחָה בּוֹ מִטַּע אָהֱלוֹ.

אשל אברהם - הרב אלאשוייל

לומר שזהו "איש מצרי" שהרגו משה, כמו שנאמר (שמות ב, יא) "וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה וְגו'" (גרא). ונראה שצוננת רש"י לרמוז לדברי הוזהר (ח"ג קו, א) בטעם שקלל את ה', משום ששמע שמושה הרג את אביו בשם המפורש עמד וקלל (משכיל לדוד).

בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - מְלֻמָּד שֶׁנִּתְגַּדֵּר - אין הכוונה שהיה צריך לגרות מיוחדת, שהרי אמו מישראל והולד הולך אחריה, אלא שנגנז לברית במילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה, ככל ישראל, דהינו שהלך אחרי אמו ונדבק בישראל, וזהו "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שהיה עמהם, ולא רצה ללכת אחרי אביו להיות מצרי. והצטרפתים אומרים, כי טעם הגרות מפני שהיה קודם מתן תורה, והיה משפטו יליף אחר הזכר, ממה שאמרו (יבמות עח, ב): באומות הלך אחר הזכר, וכאשר נולד זה לא מלו אותו, כי מצרי היה בדינו, אבל כשגדל נתגזר לדעתו ונמול (רמב"ז).

וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה - עַל עֲסָקֵי הַמַּחֲנֶה - כי אם לא כן, "במחנה" למה לי. **וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי** - זֶה שֶׁכִּנְגְּדוֹ, שְׁמָחָה בּוֹ מִטַּע אָהֱלוֹ - שלא הניח לו לנטוע אהלו שם. אף שלפני כן כתב רש"י "אמרו לו" בלשון רבים, נראה שבפועל היה אחד שהתנגד לו יותר מכל, וכנראה זה שהאהל שלו היה בסמיכות אליו. תורה יא

וְאָמַר: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ" - לַעֲלִיל פְּסוּק ח. בַּשַּׁבָּת הָיוּ מְסַלְקִין הַיִּשְׁנָה וּמְסַדְרִין אֶת הַחֲדָשָׁה, וּמְקַטְרִין הַבְּזִיכִין וְהֵן מִתִּירִים אֶת הַלֶּחֶם לְאֲכִילַת כֹּהֲנִים (רש"י פסחים נח, א).

דִּרְךְ הַמֶּלֶךְ לְאַחַל פֶּת חֲמָה בְּכָל יוֹם, שָׁמָּה פֶת צוֹנְנָת שֶׁל תַּשְׁעָה יָמִים - שהרי הלחם היה נאפה בערב שבת, והיה נאכל בשבת שלאחריה, שהוא יום התשיעי לאפיתו.

בַּתְּמִיתָהּ. וּמִתְנִיתָא אֲמָרָה - תּוֹרַת כֹּהֲנִים.

מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יֵצֵא מִחִיב, בָּא לְטַע אָהֱלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֶה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לָכָאן? אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִי - מִצַּד אֲמוֹ, כִּדְלַקְמֵן בְּפִסְקוֹ יא.

אָמְרוּ לוֹ: "אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם" כְּתִיב - בַּמִּדְבָּר ב, ב. וְאֲבִיר אֵינוֹ מִבְּנֵי דָן, כִּדְלַקְמֵן בְּפִסְקוֹ.

נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא מִחִיב, עָמַד וְגָדַף - נִרְאֶה שֶׁלְּכָל הַדְּעוֹת הַגִּידוּף הָיָה בְּגִלָּל עֲסָקֵי הַמַּחֲנֶה (כמפורש בכתוב "וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה וְגו'"), וְכָל הַמַּחֲלֹקֶת הָיָה רַק מֵהֵיכָן יֵצֵא.

בֶּן אִישׁ מִצְרִי - הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהֵרָג מֹשֶׁה - מִזֶּה שֶׁפִּירְסָמָה הַכְּתוּב לומר שהיא לבדה היתה זונה כדלקמן ברש"י, מוכן שזהו אותו המצרי שהרגו משה, שהוא היחידי שבא על אשה מישראל (רא"ש). או שלומד כן מיתור התיבות "איש מצרי", שבא

שהכוונה על הלחם שהוא לשון זכר. **שָׁכַל דְּבַר הָבָא מִן הַתְּבוּאָה בְּכָל־ל מַנְחָה הוּא. וְאָכְלָהּ - מוֹסֵב עַל הַלֶּחֶם, שְׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר.** - לְכֹן אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הוּזָכַר בְּכַתּוּב מַנְחָה, הַכּוּנָה עַל הַלֶּחֶם, שֶׁגַּם הוּא נִקְרָא מַנְחָה (רא"ש). תורה י

(י) וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית - מֵהֵיכָן יֵצֵא? - שְׁאִין לומר שִׁיֵּצֵא מִהַמַּחֲנֶה, שֶׁהָרִי כְּתוּב "וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה" (משכיל לדוד). וְאִם הַכּוּנָה שִׁיֵּצֵא מִבֵּיתוֹ - מַה מְשֻׁמֵּעֵנוּ?

רַבִּי לִוִּי אָמַר - וַיִּקְרָא רַבָּה לֵב, ג. **מֵעוֹלָמוֹ יֵצֵא** - הֵלִימוּד הוּא מִסְמִיכוֹת הַתִּיבוֹת "חֵק עוֹלָם" וּמִיד "וַיֵּצֵא" (רבו בח"י). וּבִפְשׁוֹת הַכּוּנָה, שֶׁאֲבַד אֶת עוֹלָמוֹ, שֶׁהָרִי נִתְחַיֵּב מִיתָה עַל יָדִי קִלְלָתוֹ. או שֶׁהַכּוּנָה שֶׁאֲבַד חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם הָבָא (משכיל לדוד). וְהַ"מַּחֲנֶה כְּהוֹנָה" מִפְּרֻשׁ שִׁיֵּצֵא מֵעוֹלָמוֹ שֶׁל הָאָדָם (עוֹלָם קָטָן זֶה הָאָדָם), שֶׁהֵסֵב דִּרְכּוֹ וְהִרְחִיק מְאֹד מֵהִיּוֹת אָדָם, בְּכָף שֶׁקָּלַל אֱלֹקִים חַיִּים.

רַבִּי בְרַכְיָה אָמַר - "וַיִּקְרָא רַבָּה" שֶׁם. **מִפְּרֻשָּׁה שְׁלֹמֶעֱלָה** - פְּרֻשַׁת לָחֶם הַפָּנִים.

יֵצֵא - שֶׁעָסַק בָּהּ וְהִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה (באר מים חיים). וּמִשֵּׁם הִיתָה אֶפִיקוֹרְסוּתוֹ (מתנות כהונה).

לְגַלְגַּל - וְעֵבְרָה גּוֹרֶרֶת עֵבְרָה, וְאַחֲרֵי־כֵן כְּשֶׁרָבוּ עַל עֲסָקֵי הַמַּחֲנֶה, עָמַד וְגִידִף (באר בשדה).

(יא) וַיִּקַּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיִּקְלָל וַיִּבְיֹאוּ אֹתוֹ אֶל־מִשָּׁה וַשֵּׁם אָמוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דָּבָר לַמַּטֵּה־דָן:

יא וּפֶרֶשׁ בַּר אֱתָתָא בַת יִשְׂרָאֵל יָת שְׁמָא וְאַרְגָּז וְאַיְתִיאוּ יָתָה לָלוֹת מִשָּׁה וַשֵּׁם אָמָה שְׁלֹמִית בַּת דָּבָרִי לְשִׁבְטָא דָּן:

רש"י ויקב • כתרגומו: "ופרש", (סנהדרין פז) שנקב שם המיוחד וגדף, והוא שם המפרש ששמע מסיני. ושם אמו שלמית בת דברי • שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו, לומר שהיא לבדה היתה זונה. שלמית • דהות פטפטת: 'שלם עלך', 'שלם עליך', 'שלם עליכון'! מפטפטת בדברים, שואלת בשלום הכל. בת דברי • דברנית היתה, מדברת עם כל אדם, לפיכך קלקלה. למטה דן • מגיד שהרשע גורם גנאי לו, גנאי לאביו, גנאי לשבטו. פיוצא בו (שמות לא): "אֶהְיֶאֱבֹן אֶחֱסִימָן לַמַּטֵּה־דָן", שבח לו, שבח לאביו, שבח לשבטו.

(יב) וַיִּנְיַחוּהוּ בַּמִּשְׁמֶר לַפֶּרֶשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ
יב וְאַסְרוּהִי בְּבֵית מִטְרָא עַד דִּיתְפֶּרֶשׁ לְהוֹן עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי:

רש"י וַיִּנְיַחוּהוּ • לבדו ולא הניחו מקושש עמו, ששניהם היו בפרק אחד; (סנהדרין עח) וַיִּוְדְעִים הָיוּ שֶׁהַמְּקוֹשֵׁשׁ

אשל אברהם - הרב אלאשולי

נזכר אביה "דברי", והינו מפני שבנה גרם גנאי לאביו. או שאין פונת רש"י לבאר כאן כלל למה נזכר "דברי", שהרי פירשו כבר למעלה (ובפרט אם נאמר שלא היה זה שמה האמיתי). אלא למה נזכר "למטה דן"? **גנאי לשבטו. פיוצא בו: "אֶהְיֶאֱבֹן בֶּן אֶחֱסִימָן לַמַּטֵּה דָן" שֶׁבַח לוֹ, שֶׁבַח לְאָבִיו, שֶׁבַח לְשִׁבְטוֹ.** - שמות לא, ו. וראה רש"י שם לה, לד. תורה יב (יב) וַיִּנְיַחוּהוּ - לבדו - לומר בן מדייק הלשון "וַיִּנְיַחוּהוּ", ולא "וַיִּנְיִחוּהוּ" [כמו שכתוב במקושש]. כלומר, הניחוהו ונעוהו לבדו (באר בשדה).

ולא הניחו מקושש עמו - הנזכר בפרק טו, לב' וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקוֹשֵׁשׁ יַעֲצִים בַּיּוֹם הַשִּׁבְעִי, ושם בפסוק לד נאמר "וַיִּנְיַחוּהוּ אוֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר".

ששניהם היו בפרק אחד - נראה שלומד בן מזה שהתורה דיקה לכתוב כאן "וַיִּנְיַחוּהוּ" לבדו, משמע שבא להשמיענו שהיה עוד מישוה שהיה נתון במשמר באותו זמן, ולא הניחו אותו יחד עמו, ואין זה אלא מקושש שמסופר עליו בתורה שהניחו אותו במשמר, ולא מצינו במדבר אדם נוסף שישב במשמר על חסאו מלבד מקושש, לכן בהכרח שהיו בפרק אחד. וראה רש"י במדבר טו, לב: "בַּגִּיטֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דָּבַר הַכְּתוּב, שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ אֶלָּא שֶׁבַת רַאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנֵינָה בָּא זֶה וַחֲלָלָהּ". וראה בפיאור שם, שהיה זה

מפטפטת בדברים - צריך עיון למה כתב פרט זה כאן, ומתאים יותר לדבור-המתחיל "בת דברי". ואולי רוצה לומר בזה, ששאלות השלום שלה לא נבעו מתוך התענינות ודאגת אמת בשלום האנשים, אלא סתם כדי לפטפט בדברים. **שואלת בשלום הכל. בת דברי** - דברנית היתה - לפני בן אִמֶּר שהיתה שואלת בשלום הכל, וקצת מוסיף שלא רק שהיתה שואלת בשלומם, אלא גם היתה מאריכה עמם בדבור על הא ועל דא. וכתב ה"באר בשדה" שפונת רש"י לומר שזה לא היה שמה האמיתי אלא שם התואר שלה בגלל התנהגותה, כי אם היה זה שמה האמיתי היה צריך לומר כבר בתחילה "ויצא בן אשה ישראלית ושמה שלומית". וגם לא היה צריך להוסיף "בת דברי". אבל ראה לקמן דבור-המתחיל "למטה דן".

מדברת עם כל אדם - ואין כך דרך נשים צנועות, ראה כתובות עב, א. **לפיכך קלקלה** - ועל פי המבואר ברש"י שמות שם שהמצרי "נתן בה עיניו", יש לומר שהיוותה דברנית גרם למצרי לתת בה עיניו. או יש לומר, שפיון שהיתה דברנית, ונהגה שלא כהוגן, משמים גרמו לה שהיא תכשל במצרי.

למטה דן - מגיד שהרשע גורם גנאי לו, גנאי לאביו - וזה טעם נוסף למה

(יא) וַיִּקַּב - כתרגומו: "ופרש" - שאמר את שם ה' בפירושו. ומבאר בזה, שאין "ויקב" מלשון קללה, שהרי בהמשך אומר "ויקלל".

שנקב - שבטא בפיו. וראה רש"י סנהדרין נו, א: "באותיותיו ופירושה". **שם המיוחד וגדף, והוא שם המפרש ששמע מסיני** - בדבור "אנכי ה' אלקיך".

ושם אמו שלמית בת דברי - שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו - ולא שהתורה פירסמה כדי לגנותה, שאין דרך התורה לפרסם גנותן של ישראל, אלא שעל ידה מתגלה שבחן של ישראל. ובעומק יותר ניתן לומר, שזה גופא שבח בשבילה, שעל ידה מודיעה התורה שבחן של ישראל (הרבי). **לומר שהיא לבדה היתה זונה** - ואף שבפרשת שמות ב, יא פירש רש"י שלא ידעה שהוא מצרי, שפסבורה שהוא בעלה, מכל-מקום כיון שנבעלה לגוי עשאה זונה (גרא).

וראה לקמן בפיאור לדבור-המתחיל בת דברי. ובפרט על פי המבואר לקמן ברש"י שזה ש"קלקלה", מפני שהיא היתה דברנית, דהינו שמעשיה גרמו מה שהמצרי "נתן בה עיניו", כלשון רש"י בשמות שם. ולכללות הענין בדבר בשרותן של נשות ישראל - ראה רש"י במדבר כו, ה.

שלמית - דהות פטפטת: שלם עלך, שלם עליך, שלם עליכון,

בְּמִיתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא): "מַחְלִיָּה מוֹת יוֹמָת", אָבֵל לֹא פָּרַשׁ לָהֶם בְּאִיזוֹ מִיתָהּ, לְכָךְ נֶאֱמַר (במדבר טו לז): "כִּי לֹא פָּרַשׁ מִהֲיָעֵשָׂה לוֹ"; אָבֵל בְּמַקְלָל הוּא אוֹמֵר: "לִפְרֹשׁ לָהֶם", שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חַיֵּב מִיתָה אִם לֹא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב "ויניחוהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם שהתורה היא תורת חסד), בשביל התיקון בו, וכיון שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית המקוון, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

יג ומליל יי עם משה למימר:

(יג) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יד אפק ית דארגז למברא למשריתא ויסמכון
כל די שמעו ית ידיהון על רישה וירגמון
יתה כל כנשתא:

(יד) הוצא את־המקלל אל־מחוי' למחנה וסמכו
כל־השמעים את־ידיהם על־ראשו ורגמו אתו
כל־העדה:

כ"ט השמעים • אלו העדים. כל • להביא את הדינים. את־ידיהם • אומרים לו: 'דמך בראשך, ואין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך'! • כל־העדה • (ת"כ) במעמד כל העדה, מכאן ששלוחו של אדם כמותו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

במעשה, וגם אז אינו מזיק כלום כלפי מעלה בקללתו, וכלפי חוץ נראה שעונש של מיתה על קללה כזו זהו עונש חמור מדי, לכן העדים היו אומרים לו שאין הם אשמים במותו אלא הוא בעצמו, שכן התורה חיבה על כך. ומה שלגבי מקלל אביו לא אומרים לו כן, משום ששם הקללה יש לה כח להזיז, וממילא מוכן החומרה שבדבר. וב"באר בשנה" כתב הסעם, מכיון שהמקלל היה הראשון שנהרג במדבר בבית־דין, והיה חשש שמא העדים בעתיד לא יבואו להעיד מתוך חשש שהם הגורמים למיתת האדם, לכן נצטוו לסמוך ידיהם ולומר שאין הם אשמים במיתתו. וב"תורת מנחם" כתב שלדעת רש"י סמיכה זו הייתה הוראת שעה, מפני שגם מיתת המקלל הייתה הוראת שעה, שהרי לא התרו בו לפני שקלל, ולכן במקרה זה היו צריכים לסמוך עליו את ידיהם ולהבהיר לו, שלמרות שלא התרו בו: "אין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך".

כל העדה - במעמד "כל העדה" - שהרי לא יתכן שכל העדה ביחד רוגמים אותו (תורת כהנים).

מכאן - וראה רש"י על הפסוק (שמות יב, ט): "וישחטו אותו כל קהל עדת ישראל"

אבל במקלל הוא אומר: "לפרש להם" - ולא כתוב "מה יעשה", משמע, כל דינו היו צריכים לפרש להם (רש"י שם). ועל פי זה מוכן מה שהביאו אותו רק "אל משה" (ולא אל כל העדה כמו במקושש), מפני שבאו לבקש את הכרעתו ההלכתית בדינו של המקלל (הרב).

שלא היו יודעים אם חיב מיתה אם לאו - ומה שהביאו אותו מיתה, אף על־פי שלא התרו בו שהמקלל חיב מיתת בית־דין, בדין כל התראה ראה סנהדרין ח ב, יש לומר שהיתה זו הוראת שעה (דברי דוד). תורה יג

(יד) השמעים - אלו העדים. כל - להביא את הדינים. את ידיהם - אומרים לו: דמך בראשך - הביטוי על פי מלכים א ב, לו. וזהו מה שסומכים את ידיהם "על ראשו". ואכן באחד מכתבי־היד מעתיק רש"י בדבור זה: "את ידיהם על ראשו".

ואין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך - ראה גם רש"י לעיל ב, ט: "דמו בראשו, אין נענש על מיתתו אלא הוא, שהוא גרם לעצמו שיהרג". בטעם שרק במגדף אומרים לו כן, כתב ב"משכיל לדוד", משום שהמגדף מגיע למצב זה מתוך פעם בפעם ששאינו שולט על עצמו, וגם זה רק בדבור ולא

בכ"ט באיר של שנה ראשונה, אף לפי מה שפירש כאן רש"י לעיל פסוק י בפירוש השני והשלישי, שהסיפור של המקלל היה לאחר הציווי על להם הפנים (כלומר לאחר מתן תורה), או לאחר שנאמר "איש על דגלו וגו'", והיו בשנה השניה, כמפורש בפרשת במדבר שם, אם כן אין זה מתאים עם פירוש רש"י שם שהמקלל שבת היה לפני מתן תורה. ולכן צריך לומר שלפירוש רש"י כאן סיפור המקושש לא היה בשנה ראשונה אלא בשנה שניה לאחר מתן תורה והקמת המשכן. ועדין צריך עיון.

וידעים היו שהמקושש במיתתו, שנאמר - שמות לא, יד.

"מחליה מות יומת", אבל "לא פרש" להם באיזו מיתה - ראה גם רש"י במדבר טו, לג.

לכך נאמר - במדבר טו, לד.

"כי לא פרש מה יעשה לו" - משמע בר עשייה הוא, אבל לא היו יודעין מהו (רש"י סנהדרין עח ב, א) אם בסקילה החמורה, אם בחנק הקל (רש"י ב"ב קט, א). ועל פי זה, יוכן מה שהביאו את המקושש "אל משה ואל אהרן ואל כל העדה", שמסרו אותו לרשות ראשי הצבור שהללו יקמו בו את עונש המות המגיע לו (הרב).

שיעור יומי לשבת קודש י"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת אמור

(טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל
אֱלֹהָיו וְנִשְׂא חַטָּאוֹ:
כ"י וְנִשְׂא חַטָּאוֹ • בְּכֶרֶת, כְּשֶׁאֵין הִתְרָאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק I, עמוד 165 - מתוך 'לקראת שבת')

ענש המגדף - הוראת שעה

אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל וגו' וְדַבֵּר מִשָּׁה' . . וַיִּזְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צֻוְּהוּ
(כד, טו"כ)

וצריך באור מפני מה התורה צריכה לכפל ולכתב את הציוי לבני ישראל, הרי אנו למדים זאת כבר מהענש שנאמר למקלל עצמו, וכמו שמצינו במקושש, שהתורה כתבה את ענשו של המקושש, ולא כפלה שוב לבני ישראל? ויש לומר, שהנה מצינו מחלקת בין ה'פס' משנה' לה'רדב' ב'דעת הרמב"ם, האם מגדף צריך התראה או לא, ה'פס' משנה' למד ברמב"ם שמגדף אין צריך התראה, ואילו הרדב"ז למד שצריך התראה, וכן דעת הראב"ד. ומדברי רש"י בפ' שבתנו (כד טו) גבי מקלל, שדינו "בכרת כשאין התראה", מפרש שגם מגדף צריך התראה. והטעם על"פי הפשט, שצריך התראה אף במקלל, כי בלא התראה אין ודאות גמורה שהוא מזיד, ואיך יחזיבו הפתוב מיתה (מה-שאין-כן בנוגע למגדף שבמדבר, דכלפי שמיא גליא, והיתה הוראה מיוחדת אודות זה).

והנה מצינו חלוק בין המקושש למגדף, שבמקושש היתה התראה, מה-שאין-כן במגדף (דמאחר שלא היו יודעים אם חיב מיתה, לא יכלו להתרותו), ואם כן לפי השיטות שבמגדף צריך התראה, זה שהענישו את המקלל במדבר היתה בגדר הוראת שעה, ולכן התורה צריכה לכפל שוב את הציוי בנוגע לדורות - "ואל בני ישראל תדבר לאמור".

(טז) וְנִקְבַּ שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוֹמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בּוֹ
כָּל־הָעֵדָה בַּגִּי' בְּאוֹרֶחַ בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת:
כ"י וְנִקְבַּ שֵׁם • אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁפְרַשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכַנּוּי. וְנִקְבַּ • לְשׁוֹן קָלָלָה, כְּמוֹ (במדבר כג ח):

"מה אקב".

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

(טז) וְנִקְבַּ שֵׁם - אֵינוֹ חֵיב - מִיתָה. עַד שִׁפְרַשׁ - "וְנִקְבַּ" לְשׁוֹן פִּירוּשׁ וּבִיטוּי, כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁי פְסוּק יא. אֶת הַשֵּׁם - דִּהָא כְּתִיב "ה'", וְהוּא שֵׁם הַמְּיוּחָד (רש"י סנהדרין טו, א). וּמִשְׁמַע שֵׁשׁ אֲדֻנּוֹת אֵינוֹ שֵׁם הַמְּיוּחָד (משכיל לדח). וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכַנּוּי - כְּגֹוֹן שֵׁם אֱלֹקִים, רָאָה רַשִׁי שֵׁם. וְנִקְבַּ - לְשׁוֹן קָלָלָה - וְאֵף־עַל־פִּי שִׁפְרַשׁ "וְנִקְבַּ שֵׁם - אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁפְרַשׁ אֶת הַשֵּׁם", וְכֵן פִּירַשׁ לְמַעַלָּה (פסוק יא): "וְנִקְבַּ - כְּתִירוֹמוֹ "וּפְרַשׁ", שֶׁנִּקְבַּ שֵׁם הַמְּיוּחָד וְגִדְּף", מְכַל־מְקוֹם לְשׁוֹן קָלָלָה הוּא, אֲלֹא שְׁהִיא קָלָלָה מְפֹרֶשֶׁת (רא"ס). וְרָאָה רַשִׁי בְּבִמְדָּבָר לִי, כִּב, א: "קְבָה לִי - זוֹ קֶשֶׁה מֵאֲרָה לִי, שְׁהוּא נִקְבַּ וּמְפֹרֶשׁ".

כְּמוֹ "מַה אֶקְבַּ" - בְּמִדְבָּר כג, ח. דִּהִינוּ שֶׁ"נִקְבַּ" וְ"קְבָה" הֵם מֵאוֹתוֹ שׁוֹרֶשׁ, שֶׁהִנּוּחַ אֵינָה מִיסוּד הַתִּיבָה. תורה יז

אף שבפועל אסור לעדף לרגום אותו, ורק "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו", משמע שיש כאן דין של שליחות, שהעדים הם שלוחי העדה. תורה טו

(טו) וְנִשְׂא חַטָּאוֹ - בְּכֶרֶת - בְּפִסְחִים צג, ב לומדים זאת מ"חטאו ושא האיש ההוא" האמור בפי שלא הקריב קרבן פסח (במדבר ט, יג), וְשֵׁם מְפֹרֶשׁ "וְנִקְבָּתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמִּיהָ". אָבֵל רָאָה רַשִׁי בְּמִדְבָּר טו, ל שֶׁ"דִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ", שֶׁהָאִמּוֹר שֵׁם "אֶת ה' הוּא מְגִדְף וְנִקְבָּתָהּ וגו'", מְדוּבָר בְּמִדְבָּר ה'. וְנִרְאָה שֶׁהֵם מְדַרְשׁוֹת חִלּוּקוֹת.

כְּשֶׁאֵין הִתְרָאָה - אָבֵל עָשָׂה בְּמִזֵּיד. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ אֵין חֵיב מִיתָה בִּית־דִּין. וְהִינוּ דְּנֻקָּא כְּשֶׁהוֹדִיעֵנוּהוּ בְּשַׁעַת הַתְּרָאָה שֶׁהוּא חֵיב מִיתָה בְּבִית־דִּין אִם יַעֲבֹר עֲבִירָה זוֹ (ראה סנהדרין טו ב). תורה טו

- וְכִי בָלֵם שׁוֹחֲטִים, אֲלֹא מִכָּאֵן שֶׁשְּׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. וְכִתְבַּ בְּ"תוֹרַת מִנְחָם" שֶׁצָּרִיכִים לְשִׁנִּי הַלְּיָמוּדִים, כִּי שֵׁם מְדוּבָר שֶׁשְּׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ בְּדָבָר שֶׁנִּצְטָווּ בוֹ, שֶׁהִשְׁלִיחַ מוֹצִיאֵם יְדֵי חוֹבָתָם, וְאֵילוֹ כָּאֵן מְדוּבָר שֶׁשְּׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ גַּם בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִצְטָווּ בוֹ הֵם עֲצָמָם. שֶׁשְּׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ - נִרְאָה שֶׁהוֹכָחָה הִיא, מִזֶּה שֶׁהוֹצִירָהּ לְהִיּוֹת הַסְקִילָה "בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה", אֵף שֶׁהִיא מְחוּץ לְמַחֲנֶה, מוֹכַח שֶׁבְּעֶצֶם כָּל הָעֵדָה מִשְׁתַּתְּפִים בְּסִקִּילָתוֹ, אֲלֹא שֶׁבְּפִועַל הָעֵדִים הֵם שֹׁסוּקִלִים אוֹתוֹ, וּבְסִקִּילָתָם הֵם שְׁלּוּחֵי הָעֵדָה. וְכִ"תוֹרַת מִנְחָם" כְּתִב שֶׁאֵם "וְרָגְמוּ אוֹתוֹ כָּל הָעֵדָה" פִּירוּשׁוֹ רַק שֶׁהִדְבֵּר יְהוָה "בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה", אֵין הִיא צָרִיךְ לִוְמֵר "וְרָגְמוּ אוֹתוֹ לְפָנֵי כָּל הָעֵדָה", וּמִזֶּה שֶׁאִמֵּר "וְרָגְמוּ אוֹתוֹ כָּל הָעֵדָה",

(יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל-נַפְשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת: יוֹגֵבֵר אֲרִי יִקְטֹל כָּל נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא יִתְקַטֵּל יִתְקַטֵּל:

הש"י וְאִישׁ כִּי יִכֶּה • לְפִי שְׁנֵאֲמַר (שמות כא יב): "מִכָּה אִישׁ וְגו'", אֵין לִי אֱלָא שְׁהַרְג אֶת הָאִישׁ, אֵשֶׁה וְקָטַן מִנִּי? תִּלְמוּד לומר: "כָּל-נַפְשׁ אָדָם".

(יח) וּמִכָּה נַפְשׁ-בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: יח ודיקטול נפש בעירא ישלמנה נפש חלף נפשא: יט ויגבר ארי יתן מומא בחברה קמא די עבד בן יתעבד לה:

(כ) שֶׁכֶּר תַּחַת שֶׁכֶּר עֵין תַּחַת עֵין שֶׁן תַּחַת שֶׁן בְּאֶשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֶּן יִנָּתֵן בּוֹ: כ תבכרא חלף תבכרא עינא חלף עינא שנא חלף שנא קמא די יתן מומא באנשא בן יתיהב בה:

הש"י בֶּן יִנָּתֵן בּוֹ • פֶּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ שְׁאִינוּ נְתִינָת מוֹם מִמֶּשׁ, אֱלָא תִשְׁלוּמֵי מָמוֹן; שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, לְכָף כְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן 'נְתִינָה' - דְּכֶר הִנָּתֵן מִיָּד לִיד.

(כא) וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה וּמִכָּה אָדָם יוֹמָת: כא ודיקטול בעירא ישלמנה ודיקטול אנשא יתקטל:

הש"י וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה • לְמַעַלָּה דְּכֶר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכָאן דְּכֶר בְּעוֹשֶׂה בָּהּ חֲבוּרָה. וּמִכָּה אָדָם יוֹמָת • אֶפְלוּ לֹא הִרְגוּ אֱלָא עָשָׂה בּוֹ חֲבוּרָה, שְׁלֹא נֵאֶמַר כָּאן "נֶפֶשׁ". וּבְמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ דְּכֶר הַכְּתוּב, וְכָא לְהַקִּישׁוֹ לְמִכָּה בְּהֵמָה: מַה מִּכָּה בְּהֵמָה - מִחַיִּים, אֵף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ - מִחַיִּים, פֶּרֶט לְמִכָּה אַחֵר מִיָּתָה:

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

בגמרא, ואם בן שפיר יש לגרוס בן גם בפנים. תורה כא

(כא) וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה - לְמַעַלָּה - פְּסוּק יח: "וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה".

דְּכֶר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכָאן דְּכֶר בְּעוֹשֶׂה בָּהּ חֲבוּרָה - דְּהָא לֹא כְּתִיב הָכָא נֶפֶשׁ, אֱלָא הָכָא לְבָדָה, וּמִכָּל-מָקוֹם צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁבְּעוֹשֶׂה בָּהּ חֲבוּרָה קְמִיירי, דָּאם לֹא בֶן מֵהוּ "יִשְׁלַמְנָה", מַה חֲסֵרוֹן עָשָׂה לָהּ עַד שִׁישְׁלַמְנָה (רא"ם).

וּמִכָּה אָדָם יוֹמָת - אֶפְלוּ לֹא הִרְגוּ אֱלָא עָשָׂה בּוֹ חֲבוּרָה, שְׁלֹא נֵאֶמַר כָּאן נֶפֶשׁ - בְּדִלְעִיל פְּסוּק יז.

וּבְ"מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ" - הָאֲמֹר בְּשִׁמּוֹת כֹּא, טו.

דְּכֶר הַכְּתוּב - אֲבָל בְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם אֵינוֹ חֵיב מִיָּתָה אֱלָא אִם הִמִּיתוּ, רָאָה רַש"י שְׁמוֹת כֹּא, יב.

וְכָא לְהַקִּישׁוֹ לְ"מִכָּה בְּהֵמָה", מַה "מִכָּה בְּהֵמָה" מִחַיִּים, אֵף "מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ" מִחַיִּים, פֶּרֶט לְמִכָּה

יִכָּה קוֹדֵם לְכֶן וּכְמָה הוּא יִכָּה עֲכָשְׁיוֹ, וּמִשְׁלֵם הַפְּחָת (ע"פ רש"י ערכין יט, ב). וְזוֹהוּ דְּמִי נֹק, אֲבָל חוּץ מִזֶּה מִשְׁלֵם עוֹד אַרְבָּעָה דְּבָרִים: צַעַר, רַפּוּי, שְׁבַת וּבִשְׁת, כְּמִבּוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר [שְׁמוֹת כֹּא, יט] (רא"ם).

לְכָף כְּתוּב בּוֹ לְשׁוֹן נְתִינָה - לְאַחֵר שֶׁכְּבֶר אָמַר בְּפִסּוּק הַקּוֹדֵם "כֶּן יַעֲשֶׂה לּוֹ" (גמרא שם ושם).

דְּכֶר הִנָּתֵן - בְּגִמְרָא שֶׁם וְשֵׁם: הִנָּתֵן. וְכֶן הוּא בְּרַש"י כְּתוּבוֹת לה, ב. בְּכָא קָמָא ה, א.

מִיָּד לִיד - בְּכָמָה כְּתִבִּייד וּדְפּוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים קָטַע זֶה. וְכֶן לֹא הוּכָא לְשׁוֹן זֶה בְּרַא"ם וּבִ"גוֹר אֲרִיָּה". וְכִנְרָאָה זֶהוּ מִשׁוּם שֶׁבְּגִמְרָא כְּתוּבוֹת שֶׁם וּבְכָא קָמָא פד, א דוֹרְשִׁים כֶּן מִהַפְּסוּק (דברים יט, כא) "יָד בְּיָד", וְאִילוּ מִ"כֶּן יִנָּתֵן בּוֹ" דוֹרְשִׁים: "דְּכֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְתִינָה, וּמֵאִי נִיְהוּ? מוּמִין". אֲבָל בְּרַש"י כְּתוּבוֹת לה, ב וּבְכָא קָמָא ה, א כּוֹתֵב מִפּוֹרֶשׁ: "כֶּן יִנָּתֵן בּוֹ, דְּכֶר הִנָּתֵן מִיָּד לִיד". וְכִנְרָאָה שֶׁכְּפֶה הִיָּתָה גִירְסָתוֹ

(יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה - לְפִי שְׁנֵאֲמַר - שְׁמוֹת כֹּא, יב.

"מִכָּה אִישׁ [יוֹמָת]", - כֶּן הִגִּירְסָא בְּדְפּוּס רִאשׁוֹן. וּבְדְפּוּסִים שְׁלִפְנִינוּ: וְגו'.

אֵין לִי אֱלָא שְׁהַרְג אֶת הָאִישׁ, אֵשֶׁה וְקָטַן מִנִּי? תִּלְמוּד לומר: "כָּל נֶפֶשׁ אָדָם" - אֶפְלוּ קָטַן, אֶפְלוּ אֵשֶׁה (רש"י שְׁמוֹת שם). וְרָאָה שֶׁם בְּרַש"י שְׁהוֹסִיף:

"וְעוֹד, אִילוּ נֵאֶמַר מִכָּה אִישׁ, שׁוּמַע אֲנִי, אֶפְלוּ קָטַן שְׁהִכָּה וְהִרְג יְהִי חֵיב, תִּלְמוּד לומר: וְאִישׁ כִּי יִכֶּה, וְלֹא קָטַן שְׁהִכָּה. וְעוֹד, כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם, אֶפְלוּ נְפָלִים בְּמִשְׁמַע, תִּלְמוּד לומר: מִכָּה אִישׁ, אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיָּכָה כֶּן קִנְיָא רִאשׁוֹי לְהִיּוֹת אִישׁ". תורה יח

(כ) בֶּן יִנָּתֵן בּוֹ - פֶּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ - כְּתוּבוֹת לב, ב. בְּכָא קָמָא פד, א. וְרָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת כֹּא, כד.

שְׁאִינוּ נְתִינָת מוֹם מִמֶּשׁ, אֱלָא תִשְׁלוּמֵי מָמוֹן, שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד - כְּגוֹן, אָדָם שֶׁקִּישַׁע לוֹ חֲבִירוֹ יְדוּ, שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד הַנִּמְכָּר בְּשׁוּק, כְּמָה הָיָה

לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה ח"ב, הצריך לומר במכה, שפטור; ומה בכהמה בחבלה, שאם אין חבלה אין תשלומין, אף מכה אביו ואמו אינו ח"ב עד שיעשה בהם חבורה.

(כב) מִשְׁפָּט אַחֵר יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ב אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֵי בְלָכֶם; כָּשֶׁם שֶׁאֲנִי מֵיחַד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כֵּן אֲנִי מֵיחַד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים.

(כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כ"ג וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ • כָּל הַמַּצֹּחַ הָאֲמֹרָה בְּסִקִּילָה בְּמָקוֹם אַחֵר: דְּחִיָּה, רְגִימָה וּתְלִיָּה:

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן. חסלת פרשת אמור

הפטרה לפרשת אמור נדפסה בעמ' רנח

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הסקילה גבוה שתי קומות (רש"י סנהדרין מג, א). וראה גם רש"י שמות שם: "מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות". רגִימָה - רגִימָה כָּבֵד נֶאֱמָרָה לְעֵיל, וְלֹא כְּתֻבָּה כָּאֵן אֶלָּא לֹאמֹר שֶׁעָשׂוּ אֶת הַסִּקִּילָה לְפִי הַסֵּדֶר הַזֶּה: דְּחִיָּה וְאַחֲרֵי כֵן רְגִימָה וְאַחֲרֵי כֵן תְּלִיָּה, וְהוּא מֵה שֶׁכְּתֹב "כָּל הַמַּצֹּחַ הָאֲמֹרָה בְּסִקִּילָה".

ותְלִיָּה - וְלֹאמֹדִים אוֹתָהּ מִהַפְסוֹק (וּבְרִים כ"א, כ"ב) "וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל עֵץ", וּכְפִירוֹשׁ רש"י שם: "רְבֻתֵינוּ אָמְרוּ כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי קָלֶלֶת אֱלֹהִים תְּלִי, וְהַמְכָּרָה ה', בְּסִקִּילָה".

כלומר, והו טעם למה שנאמר לפני כן "בגר בארץ יהודה", שישאל ההורג את הגר נהרג עליו, כי אין מעלה בישאל על הגר (באר בשדה). תורה כג (כג) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ - כָּל הַמַּצֹּחַ הָאֲמֹרָה בְּסִקִּילָה בְּמָקוֹם אַחֵר - כִּי אִם לֹא כֵן, מֵהוּ שְׁחֹזֵר שׁוֹב "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ וְגו'", לְאַחֵר שֶׁכָּבֵד אָמַר "וַיֹּצִיאוּ אֶת הַמִּקְלָל וְגו'" (ע"פ סנהדרין מג, א).

דְּחִיָּה - דְּחִיָּה, לֹא הָכָא כְּתִיבָא אֶלָּא מְסִינִי (שְׁמוֹת יט, יג) "יִרְה יִרְה", מִכָּאן שֶׁאֶחָד מִן הַעֲדִים בָּא וְדוֹחָהּ וּמְפִילָהּ מִגֹּבָה בֵּית הַסִּקִּילָה לְאַרְץ, דְּבֵית

לאחר מיתה, לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה ח"ב - כדלעיל ברש"י כ, ט: "אביו ואמו קלל - לרבות לאחר מיתה".

הצריך לומר במכה שפטור. ומה בכהמה בחבלה, שאם אין חבלה אין תשלומין, אף "מכה אביו ואמו" אינו ח"ב עד שיעשה בהם חבורה - ומשני טעמים אלו, כתוב כאן דין הקצאת אביו ואמו, אף שכבר נאמר דינו בשמות כא, טו, ששני פרטים אלו לא למדנו מהפסוק שם. תורה כב (כב) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - אֱלֹהֵי בְלָכֶם, כָּשֶׁם שֶׁאֲנִי מֵיחַד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כֵּן אֲנִי מֵיחַד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים -

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה ישראל מאיר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו' אייר, ר"פ בקיצור הכי נמרץ בהנוגע להחתעדותיות באחרון של פסח, ורוצה אני לקוות שגם בענין דחלוקת מצה שמורה פעלו בה באופן המתאים ובאופן הרצוי, וכן אשר סו"ס יחדיר גם במחנם הט' הרעיון, שהלשון יפוצו מעינותיך חוצה, מדויק הוא לכל פרטיו, ז.א. שצ"ל הפצה, דוקא, ושיפוצו ויגיעו גם חוצה, ומובן שמילוי התפקיד מוטל על אלו היודעים מאגה"ק של הבעש"ט האמורה, ובעיקר שזכו לשמעו מרבנו וללמוד תורתו ושיחותיו ע"ד גודל והכרח הדבר, וא"ת למה לא נודע הכרח זה כ"כ בזמניהם, הנה מה תועלת בקושיות ותירוצים, כי העיקר הוא המעשה בפועל, וק"ל.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג	יום רביעי - י' אייר מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שני - ח' אייר מפרק מד עד סוף פרק מח	יום חמישי - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד	יום שישי - י"ב אייר מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג אייר פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, פרק מה עור... עד עמ' 128, טומאתם.

בהתלבשות ובאופן מותאם לנבראים, וסובב כל עלמין, –
מקיף את כל העולמות ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן
הנבראים, ופועלת בהם בחיותה למעלה מהם, וכלא קמיה
כלא חשיב, – הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת איך-סוף

ברוך-הוא, נחשב הכל

לכלום – הרי במדריגה

נעלה זו של איך-סוף

ברוך-הוא, שהוא חיי

החיים ומחיה את כל

העולמות והנבראים,

ולגביו כל העולמות

והנבראים נחשבים לכלום

– שם הוא מקור הניצוץ

האלקי של נשמת יהודי,

ומשם ירד הניצוץ,

ונתלבש ב"משכא

דחויא", – בגוף, הנקרא²

"משכא דחויא" – עור

הנחש, כי הגוף נקרא "משכא" עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב:

"עור ובשר תלבישני" (ו"משכא") דחויא היינו, שזה לבוש

המורכב מ"חויא", מנחש, כי הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה,

הוא משוקץ ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א –³ ובגוף

כזה התלבש הניצוץ האלקי, ה"רחוק מאור פני המלך בתכלית

ההרחק, כי העולם הזה הוא תכלית הקליפות הנפשות –

העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר כל הקליפות הגסות של

העולמות הרוחניים, כו', – "אולי, הכוונה למש"כ בפל"ר" –

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א – שבמלה "כו" מתכוון רבנו הזקן

למדובר בפרק ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון

במדריגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך

וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא שהן

נגד ה' ממש כו". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של

העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה

בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה

משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של

הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ובדיבור,

ואפילו לא במחשבה. ובפרט, – יתמלא ברגש של רחמנות

גדולה על נשמתו, ב"שינוי על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו

מיום היותו, אשר לא טובים המה, ו"מלך – העולם, אסור

ברחמים"⁴ – "ברחיטי מחא"⁵, – ב"רצף המחשבות שבמות, והם

המחשבות וההרהורים הלא-טובים העוברים במוח, הרי בהם

"קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. כי "יעקב חבל

פרק מה בפרקים הקודמים הסביר רבינו הזקן, כיצד אפשר לו ליהודי

לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש מדות הלב – יראת ה' ואהבת

ה'; ובשישנה ליהודי אהבה להקב"ה ויש ברצונו להתדבק בהקב"ה וזה

מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, מפני שעלי-ידה הוא אכן

מתדבק בהקב"ה – נעשה אז

קיום התורה והמצוות באופן

של "לשמה"; הדבר נעשה

מתוך הרגש נשמת-יפנימי,

הנותן חיות בלימודו תורה

ובקימו מצוות. או, כפי

שלמדנו בפרק הקודם, אפשר

שתהיה אהבה להקב"ה באופן

כזה, שכתוצאה ממנה, הוא

לומד תורה ומקיים מצוות,

כדי לגרום נחת רוח להקב"ה,

כמו בן המשתדל לעשות ככל

אשר ביכלתו לגרום לאביו

נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה'

הן שתי המדות חסד וגבורה¹, מדת החסד והאהבה היא מדתו של

אברהם אבינו, שנקרא "אברהם אהבה", ומדת הגבורה והיראה היא

מדתו של יצחק אבינו – "פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו אנו עומדים

ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שישנו אופן נוסף באפשרותו של יהודי לקיים

תורה ומצוות לשמן, – מתוך רגש נשמת-יפנימי – והוא, על ידי

התעוררות המדה השלישית הראשית של הנפש, מדת הרחמים (שהיא

מדת התפארת, מדתו של יעקב אבינו). כלומר, לפני קיומו תורה ומצוות,

עליו לעורר ברעיונו את מדת הרחמנות על הניצוץ האלקי של נשמתו,

שירד ממקורו במדריגה הגבוהה ביותר – לדרגה התחתונה ביותר,

להתלבש בגוף, המקבל את חיותו מ"קליפה" ורחוק תכלית ריחוק

מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם לגלות השכינה על ידי מחשבותיו, דיבוריו

ומעשיו הלא-טובים, שאז הרחמנות על נשמתו – גדולה יותר. ומתוך רגש

רחמנות זה על נשמתו, ילמד תורה ויקיים מצוות. שכן, על ידי תורה

ומצוות, שבה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה באור

איך-סוף ברוך-הוא.

עוד יש דרך ישר לפני איש, לעסוק בתורה ומצוות לשמן,

– מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, עלי-ידי מדתו של יעקב

אבינו עליו-השלום, שהיא מדת הרחמים, – והדרך היא:

לעורר במחשבתו תחלה – לפני שהוא מקיים תורה ומצוות,

רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו, –

האלקית, אשר – הניצוץ האלקי של נשמתו ירד ממקורו –

שהוא, חיי החיים איך-סוף ברוך-הוא, הממלא כל עלמין,

– הממלא את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה

1. "אהבה – הפנימיות, חסד – החיצוניות. וכן ביראה וגבורה – כמבואר באגה"ק טו. קכג, א –" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
2. כנ"ל פל"א – מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו – דנק' משכא – ע"ש שהגוף לבוש להנשמה – איוב י' יא – ודחויא – מפני שהוא בשיקוץ ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא", למעלייתא כבע"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכי". 4. שיר השירים ז, ו. 5. "תקו"ז בהוספות ת"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

22 יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור
23 נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות,
24 כדי להעלות על-ידן את נשמתו ולאחדה באינסוף ברוך-הוא.
25 ועל זה — מה שלמדנו, שגם מקור הנשמה נמצא בגלות, ואשר
26 לכן רחמנות גדולה עליו,
27 נאמר: "וישוב אל ה'
28 וירחמהו", — שמשמעותו
29 וירחם על ה' — לעורר
30 רחמים רבים על שם ה'
31 השוכן אִתָּנוּ, כְּדִכְתִּיב: **הַשּׁוֹכֵן בְּדִכְתִּיב:**
32 — כמו שכתוב: "הַשּׁוֹכֵן
33 אִתָּם בְּתוֹךְ מִטָּאֲתָם". — שאפילו כשבני ישראל נמצאים חסר
34 ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אִתָּם, ולכן
35 עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש הפסוק:
36 "וישוב אל הוי' וירחמהו" — שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על ידי
37 "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות
38 ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" — בני ישראל הם חלק משם הוי'.
39 להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה ובבכי,
40 רחמים רבים לכול ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות בגלל
41 מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד
42 תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם אינסוף ברוך-הוא:

ליקוטי אמרים

בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. וע"ז נאמר וישוב
אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן
אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם.

1 נְחֻלָּתוֹ", — נשמות ישראל הן ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל"
2 מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו
3 השני — למטה, וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל — נמשך
4 ממילא גם הקצה העליון — כך גם, כביכול, ביחס לנשמתו של
5 יהודי, הנקראת "חבל", כי
6 הראש והחלק העליון
7 ביותר של הנשמה (כמו)
8 הקצה העליון של החבל)
9 קשור במקור, באינסוף
10 ברוך הוא, והחלק התחתון
11 של "חבל" הנשמה, לבוש
12 בגוף — הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים,
13 דיבורים ומחשבות רעים — יש לכך השפעה גם על ראש "חבל"
14 הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, וְכַמְּשָׁל הַמּוֹשֵׁךְ
15 כְּחַבֵּל — שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור, גם החלק
16 העליון — כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, וְכוּ', — "אולי
17 כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" — הערת כ"ק
18 אדמו"ר שליט"א... וְהוּא סוֹד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה. — שעל ידי מעשיו,
19 דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו
20 בגלות הקליפות — משפיע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה)
21 היא כביכול בגלות. — הרי, כשאדם יזכר על כך ויהרהר בזה, זה

יום שני ח' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 128, וזש"ה וישק יעקב... עד עמ' 128, במ"א.

63 הַרְחֵמִים" וּמְקוֹרָם, — מדת הרחמים של "עולם האצילות"
64 נקראת "אב הרחמן", האב שהוא רחמן. ומדת הרחמים של י"ג
65 מדות הרחמים נקראת "אב הרחמים" — האב ומקור הרחמים¹⁰
66 (שלכן בזמן של עת רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים", ולא
67 "אב הרחמן"). — זהו פירוש
68 הפסוק: "וישא יעקב וגו'" —
69 יעקב מעלה את מדתו,
70 הרחמים של "עולם
71 האצילות", לרחמים של
72 י"ג מדות הרחמים, "ויבך"
73 — יעקב בכה, כדי לעורר
74 וְלַחֲמֹשֶׁךְ מִשֵּׁם —
75 מהרחמים העליונים
76 הבלתי מוגבלים, רַחֲמִים
77 רַבִּים עַל כָּל הַנִּשְׁמוֹת
78 וְעַל מְקוֹר כְּנֶסֶת
79 יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָן
80 מְגֻלּוֹתָן¹¹, וְלִיַּחֲדָן בִּיחוד הַעֲלִיּוֹן אֹר אֵיין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,
81 בְּכִינַת נְשִׁיקָן, שְׂחִיא — בְּחִינַת "נְשִׁיקָן", אֲתִדְבָּקוֹת רוּחָא
82 בְּרוּחָא, — דְּבִקוֹת רוּח בְּרוּח, כְּמוֹ שְׂכִתּוֹב¹²: "וְיִשְׁקֵנִי

43 וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב: "וְיִשָּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל, וְיִשָּׂא אֶת קִלּוֹ
44 וְיִבְכֶּה", כִּי רַחֵל הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל הַנִּשְׁמוֹת, —
45 מַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת, מְקוֹר כָּל הַנִּשְׁמוֹת, נִקְרָאת בְּשֵׁם "רַחֵל",
46 וְיַעֲקֹב כְּמִדְתּוֹ הַעֲלִיּוֹנָה, שְׂחִיא מִדַּת הַרְחֵמִים שְׂבָאֲצִילוֹת,
47 הוּא הַמְּעוֹרֵר רַחֲמִים
48 רַבִּים עָלֶיהָ, — יַעֲקֹב,
49 שְׂחִיא מִדַּת הַרְחֵמִים
50 ד"אצילות", מעורר
51 רחמים רבים על רחל —
52 מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.
53 "וְיִשָּׂא אֶת קִלּוֹ" —
54 לְמַעַל לְמְקוֹר הַרְחֵמִים
55 הַעֲלִיּוֹנִים, — הַרְחֵמִים שֶׁל
56 י"ג מִדּוֹת הַרְחֵמִים, שֶׁהֵם
57 לְמַעַל בְּהִרְבֵּה מִמֶּדֶת
58 הַרְחֵמִים ד"אצילות", כי
59 מִדַּת הַרְחֵמִים ד"אצילות",
60 הִיא מִדַּת רַחֲמִים שֶׁל "עוֹלָם", וְהִיא מוֹגְבֵּלֶת. וְאִילוּ, י"ג
61 מִדּוֹת הַרְחֵמִים הֵן לְמַעַל מ"עוֹלָם" וְאִינן מוֹגְבֵּלוֹת: וְהֵם מְקוֹר
62 הַרְחֵמִים, גַּם שֶׁל הַרְחֵמִים שֶׁל "עוֹלָם הַאֲצִילוֹת", הַנִּקְרָא "אֵב

6. דברים לב, ט. 7. ישע"י נה, ז. 8. ויקרא טז, טז. 9. בראשית כט, יא. 10. "לקו"ת דברים סב, ד" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה — מעתיק 'להעלותן מירידתן'". 12. שיר השירים א, ב.

28 את היהודי שעושה צדקה וחסד, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב¹⁵: "וַיְמִינוּ
29 תַּחֲבָקְנִי", – "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין וחסד
30 שלמעלה, מחבקת אותי, וְעֵסֶק תְּתוֹרָה כְּדוּר וּמַחֲשָׁבֶת
31 הָעֵינַן – בשכל שבתורה, הֵן בְּחִינַת נְשִׁיקַן מְמַשׁ. – שכן,
32 כאן היחוד הוא בשני
33 האופנים: האופן שבו
34 דיבורו של האדם מתאחד
35 בדיבור שלמעלה, שזהו
36 תורה (שה"יחוד" בא על
37 ידי הדיבור בדברי תורה);
38 והיחוד של "רוחא ברוחא"
39 (רוח ברוח) – מחשבתו
40 ושכלו של האדם
41 מתאחדים במחשבה
42 ובשכל שלמעלה, על ידי
43 הבנת שכל התורה, שהיא

ליקוטי אמרים

דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן
מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה
המצות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא
ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני.
ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין
ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה
בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם
כמ"ש במ"א:

44 חכמתו ושכלו של הקב"ה, זוהי בחינת "נשיקין" ממש¹⁶. וְהִנֵּה,
45 עַל־יְדֵיָהּ – שיהודי יעורר רחמים על נשמתו, והתעוררות
46 רחמים זו תביא אותו ללימוד תורה ולקיום מצוות – הרי על ידי
47 התעוררות רחמים זו – יָכוֹל לָבֹא לְבְחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה"
48 בְּהִתְגַּלּוּת לְבֹו, – שירגיש בלבו את האהבה הגדולה להקב"ה,
49 בְּדִכְתִּיב¹⁷ – כמו שכתוב: "לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרָהָם",
50 – משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי, היא: בשעה
51 שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים "לפדותה"
52 ולגלותה – הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל פדיה
53 והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים – מגלים את האהבה
54 – מדתו של אברהם, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

1 מְנַשְׁקוֹת פִּיהוּ, – כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"יחוד"
2 של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות
3 פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה לפה,
4 אלא גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד
5 בהבל הפה של זולתו. –
6 כך הדבר גם ביחוד של
7 "נשיקין" בין נשמה
8 להקב"ה, על ידי תורה
9 ומצוות – דְּהֵינָה,²
10 הַתְקַשְׁרוֹת דְּבוֹר הָאָדָם
11 בְּ"דִבְרֵי ה' – זו הִלָּכָה",⁴
12 – שזהו דיבורו של
13 הקב"ה, וזהו כמו
14 הדביקות של "נשיקין" מפה
15 לפה, וְכֵן – אותו דבר
16 גם בהתאחדות מַחֲשָׁבֶה

17 – של האדם, בְּמַחֲשָׁבֶה, – של הקב"ה, על ידי ההרהור בתורה,
18 וכן גם וּמַעֲשֶׂה – של האדם בְּמַעֲשֶׂה, – של הקב"ה, שְׁהוּא
19 מַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, – על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה
20 של יהודי בבחינת המעשה שלמעלה. וּבְפֶרֶט מַעֲשֶׂה הַצְדָּקָה
21 וְחֶסֶד, – שעל ידי שיהודי נותן צדקה ועושה חסד, נעשית
22 התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין בחינת המעשה של
23 הקב"ה. דְּחֶסֶד דְּרֹעָא יְמִינָא, – שכן, מדת החסד היא כביכול
24 למעלה "הזרוע הימנית", והחסד של האדם – הוא "כלי"
25 ל"דרועא ימינא" של הקב"ה¹³. וְהוּא בְּחִינַת חֲבִיב מְמַשׁ¹⁴, –
26 כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי האהבה שלו, הוא "חיבוק",
27 האוהב מחבק את הנאהב – כך כביכול מחבק החסד שלמעלה,

יום שלישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, פרק מז ויש דרך... עד עמ' סה, המלך.

69 מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו
70 אהבה חזרת עמוקה לאדם הגדול – על דרך זה, ובמדה מרובה בהרבה,
71 צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה,
72 הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר בהם מכל העליונים
73 ותחתונים, הרוצים ממצרים ונתן להם את התורה והמצוות. אהבה זו
74 מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים – הרי שבדאי על אהבתו זו של
75 הקב"ה, לעורר בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק
76 את כל המניעות לבריאת העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני
77 ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מ"ט) – כך על בני ישראל לסלק את
78 הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא"
79 מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מ"ו, הפנה מחבר הספר את
80 השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא מובן לכאורה, מדוע מפסיק
81 בפרק מ"ה – בעבודה מצד מדת התפארת – בין אופני עבודה שמצד
82 אהבה? – כי הלא גם האהבה דכמים הפנים (דפרק מ"ו) הוא אופן

55 פֶּרֶק מ"ו. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים
56 תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב – במדת הרחמים, מדתו של
57 יעקב אבינו: לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך
58 רגש זה, לקיים תורה ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה
59 ולהוציא את מקור הנשמה מגלות, שהוגלה לשם, עקב מחשבותיו,
60 דיבוריו ומעשיו הלא־טובים.

61 בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שקיימת דרך
62 נוספת השווה לכל נפש (וקרובה מאוד מאד) – לעורר את אהבתו
63 המסותרת של יהודי, שתהיה בהתגלות בלבו תוך אהבת להב־שלהבת
64 להקב"ה. ואהבה זו תביא אותו לקיום תורה ומצוות, וכן לעמוד ולנצח
65 את כל הגורמים, הפנימיים והחיצוניים, המפריעים לעניני עבודת ה'.
66 וזאת, על ידי התבוננותו – שכשם שבטבע האדם, כשמישהו מגלה לזולת
67 אהבה חזקה – הרי זה מזמין, ממילא, אהבה חזרת מהזולת אליו;
68 ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף נכלל בימין – אגה"ק סל"ב – בי' למש"כ ובפרט". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק ממש – יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". 15. שיר השירים ב, ו. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הדיוק ממש – יל"פ כי בכללות גם ע"י המצות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". 17. ישע"י כט, כב.

וְהוּא, - הדרך לגלות אהבה זו, היא: כְּאִשֶּׁר יֵשִׁים אֶל לְבוֹ
 - כאשר יתעמק אדם ברצינות, מֵה שְׁאִמֵּר הַכֶּתוּב: "כְּמִים
 הַפְּנִים לַפְּנִים, בֵּן לֵב הָאָדָם אֶל הָאָדָם"; פְּרוּשׁ, כְּמוֹ
 שְׂכַדְמוֹת וְצוֹרֵת הַפְּנִים שֶׁהָאָדָם מֵרָאָה בְּמִים, בֵּן נִרְאָה
 לוֹ שֵׁם בְּמִים אוֹתָהּ
 צוּרָה עֲצֻמָּה - כשאדם
 מסתכל במים, משתקפת
 במים אותה צורת־פנים
 של האדם המסתכל; ולא
 רק הצורה החיצונית של
 הפנים משתקפת במים,
 אלא גם תווי הפנים
 המבטאים רגשות ותנועות
 הנפש הפנימיות, כמו
 שמחה, עצב וכדומה;
 כִּכָּה מִמֶּשׁ לֵב הָאָדָם
 הַנֶּאֱמָן כְּאִהְיֶתָ לְאִישׁ
 אַחֵר, הֵרִי הָאִהְיָה זֶה
 מְעוֹרֶרֶת אֶהְיָה בְּלֵב
 חֵבְרוֹ אֵלָיו גַּם בֵּן לְהוֹיֹת
 אוֹהֲבִים נֶאֱמָנִים זֶה
 לְזֶה, - עצם קיום רגש
 האהבה בלבו של אחד
 לשני, מעורר אהבה
 חוזרת בנאהב, שבלבו משתקפת חזרה אהבה לאוהב הראשון;
 כְּפֶרֶט כְּשֶׁרוֹאֶה אֶהְיָה חֵבְרוֹ אֵלָיו. - כשאהבתו לשני אינה
 נשארת ברגשי הלב בלבד, אלא הוא מראה את אהבתו
 שתיראה גם לעיני השני - הרי זה בודאי מעורר אהבה בשני
 אליו. וְהֵנָּה, וְהוּ טָבַע הַנְּהוּג בְּמִדַּת כָּל אָדָם, אִם אֵם
 שְׂנִיָּהם שְׂוִים כְּמַעֲלָה. - לא שהאחד הוא אדם גדול והשני
 אדם פשוט, אלא שניהם הם באותה מעלה ובאותו מעמד - גם
 אז טבעי הדבר שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה
 חוזרת. וְעַל אַחַת בְּמֵה וּבְמֵה, אִם מֶלֶךְ - איזה מלך? גְּדוֹל
 וְרֵב - מלך על מדינות רבות מֵרָאָה אֶהְיָה? - ואיזה אהבה?
 הַגְּדוֹלָה וְהַעֲצוּמָה - ולמי הוא מראה אהבה גדולה ועצומה
 זו? - לְאִישׁ הַדְּיוּט וְנִבְזָה וְשֶׁפֶל אֲנָשִׁים וּמְנוּל הַמֶּטֶל
 כְּאִשְׁפָּה, - כיצד, ובאלו דרכים מראה המלך את אהבתו
 הגדולה? - וְיִוָּרֵד אֵלָיו - אל אותו איש הדיוט ונבזה וכו',

1 הדתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר אשר מפני שעד כאן דיבר
 2 באופנים שאמור עליהם שהם "קרוב מאוד", וכאן מדבר באופן שהוא קרוב
 3 "מאד מאוד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים להבין, איך הוא קרוב "מאד
 4 מאד" - מאחר שגם בזה צריכים להתבונן בכמה ענינים של גדולתו
 5 יתברך ואיך שהיה נחוץ כל
 6 הצמצומים וכו')? על כך
 7 ענה הרבי שליט"א (הדברים)
 8 שולבו בהמשך הפרק גם בכל
 9 ענין שהדברים שייכים אליו; 3
 10 "כל משנת ע"ע" - שאף
 11 שמדרי' האדם נמוכה
 12 יותר - בכ"ז גם הוא יכול
 13 לעורר אהו"ר וכו'. כאן
 14 מבאר להיפך: שא"צ
 15 להתבוננות מיוחדת
 16 (שה"ז טבע), שווה לכל -
 17 מצד כללות ההתבוננות,
 18 וקרוב (אפי' באם היו
 19 שווים במעלה) מאד (כיון
 20 שא"א בנידון דין שווים)
 21 ומאד נוסף על המאד -
 22 כדלקמן. רק באהבה זו -
 23 כל שמדרי' והבנת האדם
 24 נמוכה יותר, קרוב יותר
 25 לעורר את האהבה - כמבואר בהמשל באריכות כו"כ דרוגות:
 26 (1 שווים במעלה, מלך 2 גדול 3) ורב, ובקצה השני 2) הדיוט
 27 3) ונבזה 4) ושפל וכו' וכו'".
 28 וְיֵשׁ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי אִישׁ, שֶׁהוּ לְכָל נֶפֶשׁ, וְקָרוֹב - ואפשרי,
 29 הַדֶּבֶר מְאֹד מְאֹד, לְעוֹרֵר וּלְהֵאִיר אוֹר הָאֶהְיָה הַתְּקוּעָה
 30 וּמְסִתֶּרֶת בְּלֵב, - אהבה זו קיימת בלבו של כל יהודי, אלא
 31 היא מסותרת - וקרוב הדבר מאד מאד לגלותה, לְהוֹיֹת
 32 מְאִירָה בְּתוֹקֶה אוֹרָה כְּאִשׁ בּוֹעֵרָה בְּהַתְּגַלּוּת לְבוֹ וּמִחוּ, -
 33 עד שהיא תפעל עליו לְמַסֵּר נִפְשׁוֹ לַה' וְגוֹפֵו וּמְאֹד - ודבר
 34 זה ייעשה כָּל לֵב וּכְבֹּל נֶפֶשׁ וּמְאֹד, - במסירות בלתי
 35 מוגבלת של עצם הנפש, מְעַמְקָא דְלֵבָא - מעומק הלב, בְּאִמַּת
 36 לְאִמַּתּוֹ, וּבְפֶרֶט - מסוגל האדם לעורר אהבה זו, בְּשִׁעֵת
 37 קְרִיאת שְׁמַע וּבְרִכּוּתֶיהָ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. - לקמן, השייכות
 38 המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות אהבה זו.

1. משלי כז, יט. 2. מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים וגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושו? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו המצודות - "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת 'פירוש' (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. - כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' - ללמד מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' הוראה שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי - מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. ואין כל ראוי כלל לנדרו"ד. ומפרש - אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" - הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים - וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "טבע הנהוג במדת כל אדם" (ואפי' לעבודה קלה אין זקוק - ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' וההוראה י"ל בדא"פ: כיון שבטבע כמים גו' כן לב גו' - עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעי"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונאו - ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב"ו.

- 1 ממקום כבודו עם כל שריו יחדיו, ומקימו ומרימו
2 מאשפתו, ומכניסו להיכלו היכל המלך, - ובהיכל המלך
3 עצמו, הוא מכניס אותו חדר לפניו מחדר, - בחדרו הפרטי
4 והאיש, מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם, ומתיחד עמו
5 שם ביחוד וקרוב אמת
6 וחיבוק ונישוק - המלך
7 מחבק אותו ומנשק, והוא
8 מחבק את המלך ומנשק, ו
9 ואת דבקת רוחא
10 ברוחא - והם מתדבקים
11 ומתאחדים רוח ברוח,
12 ככל לב ונפש -
13 וכשמלך גדול כזה מראה
14 אהבה גדולה כזו וקירוב
15 גדול כזה לאדם נחות
16 כזה, הרי - על אחת
17 במה יזכמה שתתעורר
18 ממילא האהבה בפילה ומכפלת כלל ההדיוט ושפל
19 אנשים הנה אל נפש המלך, בהתקשרות הנפש ממש
20 מלב ונפש מעמקא דלכא - מעומק הלב, לאין קץ. ואף אם
21 לבו - של אותו אדם פשוט, אליו מראה המלך אהבה כזו, הוא
22 כלל האבן - ולא בקלות כל כך מתעורר לבו ברגשי אהבה
- לזולת - בכל זאת: המם ימם - לבו, והיה למים, ותשתפך
נפשו במים בכללות הנפש ממש לאהבת המלך: - האהבה
שתתעורר בלבו למלך, תהיה באופן, שנפשו תשתפך בכלות
הנפש אל המלך. לחלן יסביר רבנו הזקן, שכל הפרטים
האמורים במשל, של מלך
בשר ודם, ישנם, ובמדה
נעלה ביותר, בנמשל, של
מלך מלכי המלכים,
הקב"ה, המלך הגדול של
כל העולם, שהראה
אהבה גדולה כזו לעם
ישראל, בשעה שהיו
במצב הנחות ביותר,
בהיותם במצרים,
והוציאם משם והעלה
אותם למדריגות הנעלות
ביותר בשעת מתן תורה,
שעל ידי תורה ומצוות מתאחדים בני ישראל במדה הנעלה
ביותר של התאחדות. ולא רק אז אלא בכל זמן ובכל שעה,
קיים מצב זה בין הקב"ה לבין בני ישראל - ולפיכך ההתעמקות
בכל האמור, באופן של "במים הפנים לפנים" - מעוררת בבני
ישראל, אהבה גדולה ביותר להקב"ה.

יום רביעי י' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, וגופא וכו'.

- 45 ובלשון ה"תניא": והנה, ככל הדברים האלה - שפורטו במשל
46 המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, וככל החזיון הנה, - באופן
47 האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, וגדול יתר מאד כפלי
48 כפלים לאין קץ, - מכפי שהדברים מופיעים במשל המלך, עשה
49 לנו אלהינו. - הקב"ה
50 הראה לבני ישראל, אהבה
51 גדולה בהרבה, בלי גבול,
52 מאשר אופן האהבה
53 שבמשל. כי לגדלתו אין
54 חקר, - גדולתו של הקב"ה
55 היא למעלה מחקר והבנת
56 השכל, כך - שהדברים הם
57 כמו שהם במשל מלך גדול
58 ורב, אלא שבנמשל, גדולתו של המלך, הקב"ה, היא למעלה
- באין-ערוך מאשר גדולתו של המלך בשר-ודם הגדול;
ובהשוואה למשל, שמדובר במלך שהוא לא רק "גדול" אלא גם
"רב", שהוא מולך בהרבה מדינות - גם בנמשל כך, אלא שם זה
במדה גדולה ורבה יותר באין-ערוך, שכן - ואיהו ממלא כל
עלמין וסובב כל עלמין,
- הקב"ה ממלא ומקיף את
כל העולמות; וגדע מזה
תקדוש והארי"ו ז"ל, -
אודות, רבוי ההיכלות -
"היכלות" הם מדריגות
כלליות בכל עולם
מהעולמות העליונים,
והעולמות עד אין
מספר, ובכל עולם והיכל רבוי
רבות מלאכים לאין קץ ותכלית. וכמ"ש בנמ' כתיב

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הנה

וגדול יתר מאד כפליים לאין קץ עשה לנו
אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל עלמין וסובב
כל עלמין וגדע מזה חקר והארי"ו ז"ל ריבוי ההיכלות
והעולמות עד אין מספר ובכל עולם והיכל ריבוא
רבות מלאכים לאין קץ ותכלית. וכמ"ש בנמ' כתיב

מספר, ובכל עולם והיכל רבוי רבות מלאכים לאין קץ

3. בהתאם לכך - לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו - "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאד", ויתירה מזו: "קרוב הדבר מאד מאד" (כפי שרבנו הזקן מתבטא בסוג זה של האהבה). היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים. שכן, הרי זה טבע בכל אחד, שאהבה שמראים לו - מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענינו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול רב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "מאד" בנוסף ל"מאד" הראשון - שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שכל שבמדריגתו והבנתו של האדם נחותה יותר - קרוב הדבר יותר לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו - לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" - כשמעורר האהבה

לעולם הזה, התחתון — הם ישׂראל עמו, — הקב"ה מלא את
כל הארץ ב"כבודו" — על ידי הימצאותם של בני ישראל שם. כי
הניח הקדוש ברוך הוא את — העולמות העליונים ואת —
העולמות התחתונים, — כלומר: אין העולמות העליונים
ותחתונים מהווים תכלית
הכוונה של הקב"ה

בבריאת העולם, ולא
פחד בכלם כי אם
בישראל עמו, והוציאם
מצרים, ערות הארץ,
מקום ההקמה והשקמה,
— שם נמצאו בני ישראל;
וזאת בהשוואה למה
שנאמר במשל, שהמלך
מעלה ומוציא את
ה"הדיוט ושפל אנשים"
מאשפה — והקב"ה הוציא
אותם ממצרים לא על-
ידי מלאך ולא עלידי
כו', — לא על ידי מלאך,
שהוא נברא בעולמות
בריאה יצירה עשיה, ולא

על ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", אלא הקדוש
ברוך הוא כבודו ובעצמו ירד לשם, כמו שכתוב: "וארד
להצילו וגו'", — הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים
להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט"
מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד
גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' — כך הדבר גם בנמשל
— כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי, בהתקשרות הנפש
מןשם — שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי
הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי תבית יחיית"
(ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את
הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, בבחינת נשיקין פה לפה,
— שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, לדיבר
דבר ה' זו הלכה, — בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה,
מתאחד דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה;
וכשם שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי
יותר, שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני — כך הדבר
גם ביחס לתורה: ואתדבקות רוחא ברוחא, — דביקות

ותכלית, וכמו שכתוב בנמרא: פתיב — כתוב: "חיש מספר
לגודליו", — היש מספר לגודלי המלאכים שלו? ופסוק
אחר אומר: "אלה אלפין ישמשוניה, ורבו רבבן קדמוהי כו",
— אלה אלפים משמשים אותו, וריבוא רבבות עומדים לפניו; הרי,
מובח מהפסוק השני,
שקיים מספר מוגבל, אלא

שהמספר הוא גדול ורב
ביותר, ואילו בפסוק
הראשון כתוב שאין להם
מספר כלל? ומשני —
והגמרא מתרצת: "אלף
אלפין וכו'" — מספר
גדול אחר, — מה שכתוב
בפסוק השני "אלף אלפין
וכו'" — המדובר במספר
הפרטים שבמחנה
מלאכים אחד, אבל
לגודליו — אין מספר,
בפסוק הראשון מדובר על
"גודליו" — מחנות, ולזה
אין מספר כלל. וכלם
קמיה בלא ממש חשיב,

וכל אלה האמורים, נחשבים לכלום לגבי הקב"ה, ובטלים
במציאות ממש, כביכול דבור אחד ממש לגבי מהות הנפש
המדברת ועצמותה, — הנפש כוללת את כוח הדיבור, בעוד
שהיה דבורה — של הנפש, עדיין במחשבתה או ברצון והמדת
הלב, בנוכח לעיל באריכות: — כפי שנתבאר באריכות בפרקים
כ' וב"א, עד כמה אין לדיבור אחד ויחיד ערך כלל לגבי הנפש
המדברת, גם לאחר שהאדם כבר ביטא את המלה (שאו היא
נראית כמציאות לעצמה), וכל שכן כשהדיבור נמצא עדיין בתוך
הנפש המדברת, ויותר מכך, — כשהדיבור נמצא עדיין במחשבה,
ויותר מכך — כשהדיבור נמצא עדיין בחמדת הלב (שמכל אלה
נובע הדיבור. שכן, אדם מדבר מה שהוא חושב לפני זה במחשבה
ומה שהוא רוצה וחומד לפני כן בלבו לדבר) ושם — דיבור יחיד
ואחד זה בטל לגמרי ואינו נרגש כלל למציאות; כך גם למעלה,
הדיבור, ממנו נוצרים וחיים המלאכים, העולמות והנבראים —
כלול תמיד במקורו, וממילא הוא בטל במציאות לגמרי; וכלם —
כל המלאכים, שואלים: "איה מקום כבודו", — של הקב"ה,
ועונים: "מלא כל הארץ כבודו" — "כל הארץ" הכוונה

הוא מלך — בודאי שזה מעורר אהבה חוזרת; גדול — עוד יותר, ורב — עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי שמראים את האהבה, נזכרות
גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל — הוא "הדיוט", יתר על כן — "נבזה", ויתירה מזו — "שפל אנשים",
וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדריגתו ובהשגתו — עליה לעורר יותר ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו
בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם — אלא, יתירה מזו, אם הוא נחות יותר — בודאי שזה צריך
לעורר בו אהבה חוזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים איך לעורר אהבת ה' שלמדנו בפרקים הקודמים. שכן, בפרקים
הקודמים דובר שאפילו אם מדריגתו והשגתו של האדם נחותות יותר — בכוחו יותר לעורר את האהבה, שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התבוננות" מיוחדת, כי אם
ל"שימת לב" לענין של "כמים הפנים", וזה — כאמור — הרי מחייב, שככל שהוא נחות יותר — יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה.
4. חגיגה יג, ב. 5. איוב כה, ג. 6. דניאל ז, י. 7. ישעי' ו, ג. 8. שמות ג, ח.

22 אַבְרִין דְּמַלְכָּא - 248 מצוות־העשה הן 248 אברי ה"מלך",
 23 שלמעלה בביכול, בְּנוֹכַר לְעִיל. - בפרק כ"ג, שכמו שאבר
 24 אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו: העין - כלי לכוח הראיה, האוזן
 25 - לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל מצוה היא כלי מיוחד
 26 להמשכה מיוחדת של
 27 הרצון העליון, שרוצה
 28 שיהודי יקיים אותה מצוה.
 29 וְדָרַךְ כָּלֵל נַחֲלִיקִין - 248
 30 מצוות־העשה, לְשֵׁלֶשׁ
 31 בְּחִינּוֹת: יְמִין וּשְׂמָאל
 32 וְאַמְצַע, שְׁהֵן חֶסֶד דִּין
 33 רַחֲמִים, - ישנן מצוות
 34 שהן מבחינת "ימין", ויש
 35 מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בחינת "ימין" היא
 36 חסד, "שמאל" - גבורה ודין, ו"אמצע" - רחמים, הקו האמצעי,
 37 והם: תְּרִין דְּרוּעִין וְנוֹפֵא וְכוּ'. - שתי "זרועות" וגוף, חסד -
 38 זרוע ימנית, גבורה - זרוע שמאלית, ורחמים - גוף, הרי, כשם
 39 שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי
 40 זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" - שתי
 41 הזרועות, ו"גופא" - והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את
 42 היהודי המקיים את המצוות.

ליקוטי אמרים

רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא
 קיום המצוות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן
 רמ"ח אברין דמלכא כנו"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש
 בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין
 דרועין וגופא וכו'.

1 והתאחדות "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, היא
 2 השְׁנֵת הַתּוֹרָה וְיָדִיעַת רְצוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ, - בשעה שלומדים
 3 תורה מתוך השגה, כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך
 4 את רצונו וחכמתו של הקב"ה - פסק ההלכה של תורה, שדבר
 5 זה כשר או פסול, זהו
 6 הרצון, שהקב"ה רוצה
 7 שכך יהיה הדבר;
 8 וה"שכל" שבאותה הלכה,
 9 הוא חכמתו של הקב"ה,
 10 דְּכָלֵא חֵד מְמַשׁ, - רצונו
 11 וחכמתו של הקב"ה הם
 12 דבר אחד עם הקב"ה
 13 עצמו - ועל ידי תורה,
 14 מתאחדים בני ישראל, רוח ברוח, עם הקב"ה בביכול עצמו. וְגַם
 15 בְּבְחִינַת חֲבוּק, - ה"יחוד" שיהודי מתייחד ומתאחד עם
 16 הקב"ה, על ידי תורה ומצוות, הוא גם בבחינת "חיבוק", כמו
 17 למשל אדם מחבק את חברו בגופו ובזרועותיו - הוא קיום
 18 הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּרַמְ"ח - 248 אַבְרִים, - שישנם באדם -
 19 שאז, בשעה שיהודי מקיים מצוות מעשיות, ברמ"ח אבריו, יש
 20 בכך משום ענין של "חיבוק", שרמ"ח האברים שלמעלה
 21 בביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו דְּרַמְ"ח פִּקְוִדִין הֵן רַמְ"ח

יום חמישי י"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 130, וז"ש אשר קדשנו... עד עמ' סו, בחייהם.

65 תורה ומצוות, לְיַחֲוֹד חֶתָּן וְכֵלֶה, - שהוא: בְּדִבְיָקָה -
 66 דביקות שהיא חיצונית, חֲשִׁיקָה ב"חשק שהוא יותר פנימי,
 67 וְחִפְצִיָּה - ב"חפץ" שהוא פנימי עוד יותר, בְּחֻבּוּק וְנִשְׁוּק. -
 68 כל הדברים האמורים, ישנם ביחודו של יהודי עם הקב"ה
 69 כשהוא מקיים תורה
 70 ומצוות. למדנו לעיל:
 71 שהמלה "קדשנו" הוא
 72 מלשון "קידושין", כמו
 73 שהדבר למטה, שה"יחוד"
 74 נעשה על ידי "קידושין".
 75 להלן יסביר רבנו הזקן,
 76 שבמלה "קדשנו" כאן,
 77 מתכוונים גם למדריגה
 78 בקדושה, בה מתקדש
 79 יהודי ומתעלה על ידי
 80 תורה ומצוות - מדריגת
 81 "קדש" שלמעלה מהעולמות ומובדלת מעולמות: וְזֶהוּ
 82 שְׁאוּמְרִים: - כשמברכים על מצוה: "אשר קדשנו
 83 בְּמִצְוֹתָיו", - שהמלה קדשנו משמעה, שְׁהַעֲלָנוּ לְמַעַלְתָּ
 84 קִדְשׁ הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוא, שְׁהִיא קִדְשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ
 85 הוא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, וְקִדְשָׁהּ - המלה "קדושה", היא
 86 לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה, מֵהַ שְׁהַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוא הוא מְבַדֵּל -

43 וְזֶהוּ שְׁאוּמְרִים: - בברכה שמברכים על קיום מצוה: "אשר
 44 קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", - הקב"ה מקדש אותנו במצוותיו. "קדשנו"
 45 מלשון קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה - "הרי
 46 את מקודשת", שהרי גם במצוות הדבר הוא: בְּאֵדָם הַמְקַדְּשׁ
 47 אִשָּׁה לְחַיּוֹת מִיַּחֲדָתָא
 48 עִמּוֹ בְּיַחֲוֹד גָּמוּר, כְּמוֹ
 49 שְׁתַּנְתּוּבִי: "וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ"
 50 וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד, -
 51 הרי, שיש כאן התאחדות
 52 מלאה, עד שהם נהיים
 53 "לבשר אחד". בְּכַה מְמַשׁ
 54 - כמו ה"יחוד" שעל ידי
 55 קידושין, וְיֵתֵר עַל כֵּן
 56 לְאִין קֵץ, הוא יחוד נֶפֶשׁ
 57 הַיְאֻלָּהוּת הָעוֹסֶפֶת
 58 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְנֶפֶשׁ
 59 הַחַיּוֹנִית וְלִבּוּשֶׁיהֶן הַנּוֹכְרִים לְעִיל, - שהם כולם מתאחדים
 60 בְּאוֹר אֵינִסוֹף בְּרוּךְ־הוא. - יחוד זה הוא "יתר לאין קץ"
 61 מהיחוד של איש ואשה. רבנו הזקן מציין את היחוד של איש
 62 ואשה, מפני שבגשמיות זהו אופן היחוד החזק ביותר, וזה
 63 מתואר בלשון קידושין. וְלֵכֵן הַמְשִׁיל שְׁלֵמָה עַל־יִדְהָשָׁלוֹם
 64 ב"שיר השירים", יחוד זה - של ישראל והקב"ה על ידי

- 1 ולמעלה, מהעולמות, והיא בחינת "סובב כל עלמין", -
2 מקיף כל העולמות, מה שאינו יכול להתלבש בהן, - אין
3 ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל ומשפיע
4 בעולמות, בהיותו למעלה מהם - למדריגה זו של קדושה,
5 מתעלים בני ישראל על
6 ידי מצוות. כי על-ידי
7 יחוד הנפש
8 והתכללותה באור איך
9 סוף פרק-הוא, הרי
10 היא במעלת ומדרגת
11 קדושת אינסוף ברוך
12 הוא ממש, מאחר
13 שמתחדת - הנפש
14 ומתכללת בו יתברך,
15 והיו לאחדים ממש.
16 וזהו שכתוב¹⁰: "והייתם
17 לי קדשים כי קדוש
18 אני ה', ואבדל אתכם
19 מן העמים להיות לי",
20 - הפסוק נותן טעם
21 לקדושתם של בני
22 ישראל, ומקשר אותה
23 לקדושתו של הקב"ה -
24 "קדוש העליון", אליה
25 מתעלים בני ישראל על ידי תורה ומצוות ובה הם מתקדשים.
26 הפסוק מוסיף ומשתמש בלשון הבדלה - "ואבדל", ש"קדושה"
27 משמעה - הבדלה; ואומר¹¹: "ועשיתם את כל מצותי
28 והייתם קדשים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו'"; - כמו
29 שאדם מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו¹². פרוש, כי
30 על-ידי קיום המצוות הריני אלוה ש לכם, - של בני
31 ישראל, כמו - שהקב"ה נקרא: "אלהי אברהם אלהי יצחק
32 וכו'", שנקרא בן מפני שהאבות היו בחינת מרובה לו
33 יתברך, - האבות היו מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו
34 "מרכבה" הבטלה לרוכב עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר.
- מאשר רצונו של הרוכב, ובטלים ונכללים באורו, - של
הקב"ה. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק
התורה והמצוות. - שבשעת מעשה הוא בטל ונכלל באורו
יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני ישראל, הם
עומדים במצב כזה רק
בשעה שהם עוסקים
בתורה ובמצוות. ולכן
חיבו רז"ל¹³ לקום
ולעמוד מפני כל עוסק
במצוות, אף אם -
מקיים המצוה, הוא בור
ועם הארץ, - בכל זאת,
בשעה שהוא מקיים
מצוה, כמו למשל בשעה
שהוא מביא ביכורים,
צריכים לקום מפניו,
והינו מפני ה' השוכן
ומתלבש בנפשו בשעה
זו. - שהוא מקיים את
המצוה, ולכן צריכים
לקום מפניו, רק שאין
נפשו מרגשת, -
בקדושה השורה בנפשו
בשעה שהוא מקיים
מצוה, וכל כך למה? - מפני מסך החומר הגופני - בו
לבושה נפשו, שלא נודף, ומחשיך עיני הנפש מראות
"מראות אלהים", כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם
- העולם הבא, בתיבתם. - שגם בהיותם בעולם-הזה, ראו
האבות התגלויות אלקיות, שהנשמה רואה בעולם-הבא -
וזאת, מפני שגופם היה מזוכך ולא הסתיר על אלקות; כך
באמת היה יכול כל יהודי לראות בשעת קיומו מצוה, לולא
החומר הגופני שלו, המסתיר ואינו מאפשר לעיני נפשו,
לראות את הקדושה הנמשכת בנפשו בשעה שהוא מקיים
מצוה.

יום שישי י"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' טו, וז"ש אסף ברוח הקדש... עד עמ' 132, האצילות].

- 69 וזהו שאמר אסף¹⁴ ברוח
70 הקדש בעד כל בנות
71 ישראל שבגולה¹⁵: -
72 ההעלם וההסתרה על
73 אלקות וקדושה, הם²⁰ הייתי עמך ואני תמיד עמך, שאני
במדה חזקה יותר בזמן של
גלות - ועל זמן הגלות,
אמר אסף: "ואני בעד
ולא אדע, בהמות הייתי
עמך, ואני תמיד עמך",
- וזהו ש אסף ברוח הקדש בעד
כל כנסת ישראל שבגולה ואני בעד ולא אדע בהמות
הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני

ליקוטי אמרים

10. ויקרא כ, ו. 11. במדבר טו, מ. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדל - ל' הבדלה, קדושים לאלהיכם - כאדם המקדש אשתו [ל' דפסוק הא' עיקר פ' בשבילי או לשמי, באופני - שלכן אינו זו לעולם - וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם - ביחד עם ישראל]. 13. ראה קדושין לג, א. 14. תהלים עג, כב-כג. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פ' פ' "

34 ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא יהיה גלוי ומורגש בנפש איך
35 שהיא מתאחדת עם אור אינסוף בשעת קיום מצוה, ואילו, את
36 עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷: "גַּם
37 חֶשֶׁד לֹא יִחְשֹׁד מִמֶּנּוּ". וְכֵן – במה שלמדנו, שלכל יהודי
38 המקיים מצוה, נמשכת
39 בנשמתו, קדושה מ"קודש
40 העליון" ומתהווה יחוד
41 של אור אינסוף ברוך
42 הוא, וזאת, גם כשאין הוא
43 מרגיש את הקדושה ואת
44 היחוד בנפשו, כפי שהדבר
45 אצל צדיק, יוֹכֵן חֲמֵר
46 עֲנֵשׁ אִסּוּר מְלֹאכָה
47 בְּשִׁבְתוֹת וְחִמְצָה בְּפִסְחָה
48 חֲשׂוֹה לְכָל נֶפֶשׁ, – אותו
49 עונש חמור שהיה מגיע
50 לצדיק לו היה חסיד שלום
51 עושה מלאכה בשבת או
52 אוכל חמץ בפסח, אותו
53 עונש חמור מגיע ל"בור"

54 ול"עם הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה? – לְפִי
55 שֶׁאֵין בְּנֶפֶשׁ בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ גָּמוּר מֵאִיר אִדֵּר קִדְשֵׁת שִׁבְתָּ
56 וְיוֹם-טוֹב, וְנִדּוֹן בְּנֶפֶשׁוֹ בְּכִרְתָּ – על אכילת חמץ בפסח,
57 וּמִקְלָה – על עשיית מלאכה בשבת, עַל חֲלוּל קִדְשָׁה¹⁸, –
58 המאירה בנפש; ומכיוון שכאמור, שלמרות שאין הוא מרגיש
59 בקדושה, בכל זאת היא מאירה בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו
60 עונש חמור גם למי שאינו מרגיש בקדושה, כי גם הוא פוגם, על
61 ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו. וְגַם מִשְׁהוּ
62 חֲמִץ – בפסח, אִלּוּ מְלֹאכָה¹⁹ – בשבת, פֶּגַם בְּקִדְשָׁה
63 שְׁעָל נֶפֶשׁוֹ – של עם הארץ, כִּמּוֹ – שהדבר פוגם בְּקִדְשֵׁת
64 נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, כִּי תוֹרָה אַחַת לְכָלָנוּ – כלפי כל בני ישראל,
65 במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או
66 לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות

1 בְּלוֹמַר¹⁶ שֶׁאֵין-עַל-פִּי שְׁאֵנִי בְּכַהֲמָה בְּהִיּוּתִי עֵמֶךְ, – שגם
2 בשעה שאני מקיים מצוה, המאחדת אותי אתך – אני דומה
3 לבהמה, וְלֹא אֲדַע וְלֹא אֲרִגֵּשׁ בְּנֶפֶשִׁי יְחִיד זֶה, – של נפשי
4 עם הקב"ה, על ידי קיומה של מצוה, שהרי לו הרגשתי בכך,
5 היה הדבר צריך להשפיע
6 – שֶׁתִּפְּלַע עָלָיָה – על
7 הנפש, אִימָתָה וְפַחַד
8 תַּחֲלָה, וְאַחֵר כָּךְ – היתה
9 הנפש מקבלת אֶהְיָה
10 רָבָה בְּתַעֲנוּגִים – אהבה
11 שבה יש לנפש תענוג
12 מאלקות, או – אהבה,
13 בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ, – לאלקות,
14 בְּמִדַּת הַצַּדִּיקִים שְׁנִידוּכָה
15 חֲמֵרָם, – בשעה
16 שהצדיקים מקיימים
17 מצוה, הם, אכן, מרגישים
18 את ה"יחוד", איך הנפש
19 מתאחדת עם הקב"ה על
20 ידי המצוה, ודבר זה
21 משפיע בנפש, בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן – אהבה גדולה
22 ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע", שאינם
23 מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה – אין הדבר מעורר בהם
24 יראה ואהבה, וְכִידוּעַ – וכידוע, שְׁדַעַת הוּא לְשׁוֹן הַרְגָשָׁה
25 בְּנֶפֶשׁ, וְהוּא – בבחינת ה"דעת" והרגש שבנפש, בִּלְלֵ חֶסֶד
26 וְנִבְרָה – "חסד" – אהבה, ו"גבורה" – יראה – שבשעה שישנן
27 דעת והרגשה, זה מעורר, כאמור, אהבה רבה בתענוגים, או
28 אהבה כרשפי אש, ויראה – אימתה ופחד. אך, מכיוון ש"ואני
29 בער ולא אדע", כשאין בי הדעת וההרגשה – אין הדבר מעורר
30 בי מורא ואהבה הבאים מן ה"דעת" – אך, אֵין-עַל-פִּי כֵן "אֵנִי
31 תָמִיד עֵמֶךְ", – עם הקב"ה, כִּי אֵין תַּחֲמָר מוֹנֵעַ יְחִיד הַנֶּפֶשׁ
32 מֵאִיר אִינסוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלֹאכָה כָּל עֲלָמִין, – כל
33 העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו של ה"חומר" למנוע רק את

הפשוט (וכן מוכרח פ' הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שבדורו, וכדמפרש:
אבוא אל מקדשי א-ל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא ה' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם) "בהמות הייתי עמך"
כדלקמן) אסף (אף שלא ה' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס ל' רש"י. אבל
אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות ע"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י
שם, דלא הוי נביא) – (שע"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבוולה (אף שה' זה כמה שנים לאח"ז)¹⁶. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"לא כפי" הפשוט ובהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי א-ל (שאז) אבינה (וכאן כופל)
"ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפ' אינו כפשוטו, אלא בלומר, דאני בער וגו' ולא עוד אלא
דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר
כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי" הפשוט".¹⁷ תהלים קלט, יב. ¹⁸. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ז יובן (מה) שלכאורה
אינו מובן כלל וכלל) (1) חומר עונש (סקילה וכתר) איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה,
ולכאורה ע"ה – אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק – ישנו גם בע"ה, עדיין אינו
מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור
שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"ג, ג) ובפרט לבאור כמה אחרונים
(בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא".¹⁹ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"משווה שניהם – לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא – שגם רבנן אסרו בשווה
לע"ה וצדיק".

וכן מיד לאחר מכן: "ואני תמיד", לרמוז כי לפניו יתברך
גם בחינת דעת העליון, הכולל חסד וגבורה, נדמה
בבחינת ועשייה גופנית – לא כמו עולם העשייה הרוחני,
אלא כ"עשייה גופנית" לגבי אור אין-סוף, כמו שכתוב:
"כלם בחכמה עשית",
- הרי שמייחס את
הלשון עשיה לחכמה
("בחכמה עשית"), מפני
שגם חכמה היא כמו
עשיה לגבי הקב"ה,
ונקרא "חכמה רבה", –
לא בחינת בחמה שלמטה מ"דעת", אלא זו שלמעלה
מ"דעת", כמו שנתבאר במקום אחר. והוא – בשמות
העליונים, שם "בן" – אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב (52)
הנקרא ב"ן, בגימטריא "חכמה" שלפני האצילות –
שלמעלה מ"עולם האצילות". הרי שגם בקיום מצוות
בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה
הנמשכת בנפש בשעת מעשה – משמש אדם כלי לבחינת
"בהמה" שלמעלה מ"דעת", – ולאזיה סוג של דעת? –
ל"דעת" של "עולם האצילות".

1 ש"ואני בער ולא אדע" – למרות שאינני מרגיש בקדושה
2 הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" – אני
3 בבחינת בהמה ואיני מרגיש – בכל זאת נמשכת הקדושה
4 בעם-הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת בתלמיד-חכם, כפי
5 שהפסוק אומר מיד
6 לאחר מכן (אחרי
7 "בהמות הייתי עמך") –
8 "ואני תמיד עמך". הדבר
9 מוסבר להלן כר, שלכן
10 אומר הפסוק "בהמות
11 הייתי עמך" בהמות –
12 לשון רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש שעלי-ידי
13 קיום מצוות באופן של "בהמה", שלמטה מדעת והרגשה,
14 קשור הדבר בבחינה שלמעלה מדעת והרגשה, שגם בחינה
15 זו נקראת "בהמה", מפני שאין בה "דעת", אלא שאין משמעה
16 שהיא למטה מ"דעת", כי-אם שהיא למעלה מ"דעת", וזו
17 המשמעות בלשון "בהמות" (לשון רבים) – שתי בחינות
18 בבהמה – שבחינת "בהמה" שלמטה מ"דעת", קשורה בבחינת
19 "בהמה" שלמעלה מ"דעת". [ומה שכתוב "בהמות" לשון
20 רבים – כשהוא משתמש לפני זה בלשון יחיד "ואני בער",

ליקוטי אמרים

לשון רבים לרמוז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון
הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור
א"ם כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש
כמ"א. והוא שם ב"ן בגימ' בהמ"ה שלפני האצילות:]

יום שבת קודש י"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 132, פרק מז והנה בכל... עד עמ' סז, כמז"ל.

גמור; כמו כן מוסבת המלה "קדשנו" על המדריגה העליונה של קדושה,
קודש העליון, בה מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה
"קדשנו" (מלשון הבדלה). על ההבדלה שבני ישראל נעשים מובדלים
ומורמים על ידי קיום מצוות, כמו קדושתו של הקב"ה המובדלת והיא
למעלה מהעולמות.
בפרק מז, אותו אנו
עומדים ללמוד, ממשיך
רבנו הזקן להסביר
(ובלשון הערת הרבי
שליט"א): ולתרץ: כיצד
דורשים כיום את האהבה של כמים הפנים לפנים, בשעה שאת
האהבה מלמעלה הראו לפני אלפי שנים, בשעת יציאת מצרים?
אלא, מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שיכולה וצריכה להיות
האהבה של כמים הפנים לפנים, על ידי שניזכר בעת שבשעת
יציאת מצרים ומתן תורה, ירד הקב"ה בעצמו כו' (כלומר:
הקב"ה הראה אהבה גדולה לישראל ב"יירדתו" אליהם בכבודו
ובעצמו), אלא גם מצד ההוה – שכן, דוגמת יציאת מצרים
ו"ירידה" – ישנה יציאת מצרים בכל יום ויום.
והנה, בכל דור ודור, וכל יום ויום, חייב אדם לראות עצמו
כאלו הוא יצא היום ממצרים. – "בכל דור ודור חייב אדם
וכו'", הוא לשון המשנה (פסחים פרק י' משנה ה'), ורבנו הזקן
מוסיף: "וכל יום ויום", שלא רק בכל דור ישנו הענין של יציאת
מצרים, אלא גם בכל יום, יש בעבודתו הרוחנית של יהודי, ענין

41 פרק מז. בפרק מז החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל
42 אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו
43 יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו
44 שהמים בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך
45 המים, כך גם "לב האדם
46 לאדם" – בשעה שאחד אוהב
47 את השני, ובמיוחד כשהוא
48 מראה אהבתו זו, הדבר
49 משפיע על השני שתתעורר
50 בו אהבה אליו. הדבר הוא
51 בטבע, גם כששני האנשים שווים במעלה. וודאי שהדבר כך, כשמלך
52 גדול רוב מראה אהבה גדולה לאדם פשוט ושפל, יורד אליו למקומו
53 הנחות, מעלה אותו ומביאו לחדרו הפרטי שבהיכל המלך, ושם הוא
54 מתייחד אתו בהתאחדות חזקה – ברור הדבר, שזה יעורר באדם הנחות
55 והשפל, אהבה גדולה למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו
56 הזקן הסביר, שככל הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל
57 האדם השפל – והרבה יותר מהם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל,
58 שבהיות בני ישראל במצב הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה
59 אהבה גדולה כזו, שהוא יתברך בכבודו ובעצמו ירד להצילנו ממצרים,
60 כדי להביאנו לחדריו הפנימיים, בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה
61 ומצוות – מתאחד יהודי בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של התאחדות.
62 בכך פירש רבנו הזקן את המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו על
63 מצוה, שהיא מלשון "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביחוד

1 יציאת מצרים, והיא יציאת נפש האלהית ממאסר הגוף,
 2 משכא דחויא, - "עור הנחש" - שכן, חיותה של הנפש באה
 3 מהקליפה, ולכן לגבי הנפש האלקית, נחשב הגוף לגלות ולבית
 4 סוהר - והנפש האלקית יוצאת מן הגלות והמאסר, לבלל פִּיחוד
 5 אור אינסוף ברוך־הוא,
 6 על־ידי עסק התורה
 7 והמצות בכלל, - שעל-
 8 ידי שיהודי לומד תורה
 9 ומקיים מצוות, יוצאת
 10 נפשו האלקית מגלות
 11 הגוף, ומתאחדת עם אור
 12 אינסוף ברוך־הוא -
 13 ובמיוחד נעשה דבר זה על
 14 ידי שהוא מקבל על עצמו
 15 עול מלכות שמים בשעת
 16 קריאת שמע. ובלשון
 17 ה"תניא": וּבְפֶרֶט בְּקִבְלָתָא
 18 מַלְכוּת שְׁמַיָּם בְּקִרְיַת
 19 שְׁמַע, שְׁפָה - בקריאת
 20 שמע הוא מקבל וממשיך
 21 עליו יחודו יתברך
 22 בפֶּרֶשׁ, בְּאִמְרוֹ: "ה"
 23 אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, וְכֵמוֹ
 24 שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, - בפרק
 25 הקודם, כי "אֱלֹהֵינוּ"
 26 הוא כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אֲבֹתָם"
 27 וְכוּ", לְפִי שְׁהִיָּה -
 28 אברהם אבינו, כְּטָל וְנִבְלָל בִּפְיֹחַד אֹר אִינְסוֹף בְּרוּךְ־הוא;
 29 - שעקב ביטולו והתאחדותו עם הקב"ה, נקרא הקב"ה "אלקי
 30 אברהם", כך נקרא הקב"ה "אלקינן" - האלקה של כל יהודי, כי
 31 על־ידי קיום מצוה - יהודי בטל ומאוחד עם אור אינסוף
 32 ברוך־הוא. רַק שְׁאֲבָרְהֶם זָכָה לָזֶה - להיות מאוחד עם אור
 33 אינסוף ברוך־הוא, כְּמַעֲשָׂיו וְהַלּוּכוֹ בְּקִדְשׁ מַמְדִּירָה
 34 לְמַדְרֵגָה, - עד שהתעלה למדריגה העליונה, להיות בטל
 35 ומאוחד עם אור אינסוף ברוך הוא, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: "וַיִּפֶּעַ
 36 אֲבֹרָם הֶלֶךְ וְנִסְעָ וְגו'", - הנגבה, אברהם הלך ממדריגה
 37 למדריגה עד שהגיע "הנגבה", המרמז על המדריגה העליונה
 38 ביותר באהבה להקב"ה - הרי שבאברהם זה בא על ידי עבודתו
 39 העצמית. אֲבָל אֲנַחְנוּ - בני אברהם, יִרְשָׁה וּמִתְנָה הִיא לָנוּ,
 40 שְׁנֵתָן לָנוּ - הקב"ה, אֵת תּוֹדָתוֹ, וְהַלְבִּישׁ בָּהּ - בתורה, רְצוֹנוֹ
 41 וְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמִּיחָדִּים בְּמַחֲוֹתָיו וְעֲצָמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ
 42 בְּתַכְלִית הַיְחוּד, - כך, שחכמתו ורצונו הם דבר אחד אֹתוֹ
 43 יתברך, וְהָרִי זֶה בְּאֵלוֹ נִתֵּן לָנוּ אֵת עֲצָמוֹ כְּכִיכּוֹל, - על ידי
 44 מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות "יקח" אותו יתברך
 45 ויתאחד אותו יתברך. כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּזֵהר תְּקִדּוֹשׁ¹ עַל פְּסוּק:
 46 "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" [ד"ל] בְּלוֹמַר "אוֹתִי", - כי ב"זוהר"⁴

ליקוטי אמרים

הגוף משכא דחויא ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק
 התורה והמצות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים
 בק"ש שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש
 כאמרו ה' אלהינו ה' אחד. וכמש"ל כי אלהינו הוא
 כמו אלהי אברהם וכו' לפי שהיה בטל ונכלל ביחוד
 אור א"ס ב"ה רק שאברהם זכה לזה במעשיו והילוכו
 בקודש ממדרגה למדרגה. כמ"ש ויסע אברהם הלך
 ונסוע וגו': אבל אנחנו ירושה ומתנה היא לנו שנתן
 לנו את תורתו והלביש בה רצונו וחכמתו ית' המיוחדים
 במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן
 לנו את עצמו כביכול. כמ"ש בזה"ק ע"פ ויקחו לי
 תרומה [דלי כלומר אותי והל"ל ותרומה אלא משום
 דכולא חד ע"ש היטב]: וז"ש ותתן לנו ה' אלהינו
 באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו' ולזה
 אין מונע לנו מדביקות הנפש ביחודו ואורו ית' אלא הרצון
 שאם אין האדם רוצה כלל ח"ו לדבקה בו כו'. אבל
 מיד שרוצה ומקבל וממשיך עליו אלהותו ית' ואומר ה'
 אלהינו ה' אחד הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו ית' דרוח
 אייתי רוח ואמשיך רוח והיא בחי' יציאת מצרים ולכן

מפרש את המלה "תרומה" - תורה, המלה תרומה, מורכבת
 מ"תורה מ" - התורה שניתנה לארבעים יום - ומבואר ב"זוהר"
 שם, שעל ידי "תרומה", על ידי תורה, באים ל"ויקחו לי", תקחו
 אותי, את הקב"ה עצמו, וְהָרִי לִיָּה לְמִימָר - והיה עליו לומר:
 "ותרומה", - ב"וא"י" -
 מכיוון ש"לי" מכיון
 להקב"ה, ו"תרומה" -
 לתורה, היה על הפסוק
 לומר "ויקחו לי ותרומה",
 שיקחו אותו יתברך ו (על
 ידי מה? - "תרומה" - על
 ידי) תורה - אֵלָּא מִשּׁוּם
 דְּכָלָא חַד, - הכל דבר
 אחד. הקב"ה ותורה הם
 דבר אחד - ולכן לא כתוב
 "ותרומה", כי אז היתה
 המשמעות ש"לי" הוא
 דבר אחד ותרומה (תורה)
 דבר נוסף, אלא "לי
 תרומה" - הם דבר אחד.
 עֵינֵי שָׁם - ב"זוהר", הַיִּטָּב.
 וְהוּא שְׁאוּמְרִים: "וְתִתֵּן
 לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה
 כּוּ", - כלומר: מצד
 אהבתו של הקב"ה
 לישראל, נתן לנו מתנה,
 שיהיה ה' אלקינו - אלקה
 שלנו, שנהיה מאוחדים אִתּוֹ יתברך, "כִּי בְּאֹר פְּיֹחַד נִתַּת לָנוּ
 ה' אֱלֹהֵינוּ כּוּ". וְלָזֶה - ולכן, מכיוון שאין זה ענין שיהודי
 משיג אותו על ידי עבודתו העצמית - שאז, יש מקום לומר,
 שלא כל אחד נמצא במדריגה הנחוצה להיות מאוחד עם
 הקב"ה, עד לידי כך שהקב"ה יקרא אלקה שלו - אלא זה ענין
 של ירושה ומתנה, וביחס לירושה לא משנה מצבו ודרגתו של
 היורש - אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" - הריהו יורש;
 כמו כן מתנה איננה כמו שכר, שהוא תלוי בכמות ואיכות
 העבודה של מקבל השכר, אלא זה ניתן לו במתנה, מבלי
 שיתייגע על כך - לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, וכפי
 שיוסבר להלן: אֵין מוֹנֵעַ לָנוּ מִדְּבִקוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּפְיֹחַד וְאוֹרוֹ
 יִתְבָּרַךְ, - שנפשו של יהודי תהיה דבוקה ומאוחדת עם אור
 אינסוף ברוך־הוא - אין מה שימנע מכך - אֵלָּא הֶרְצוֹן, -
 בלבד, שְׁאֵם אֵין הָאָדָם רוֹצֵה כָּלָל חֲסִי־שְׁלוֹם לְדִבְקָה בּוֹ
 כּוּ, - אז, אין בו יחוד זה. אֲבָל מִיד שְׁרוֹצֵה וּמִקְבֵּל וּמִמְשִׁיךְ
 עָלָיו אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאוֹמַר "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" - הָרִי
 מִמִּילָא נִבְלָלָת נֶפְשׁוֹ בִּפְיֹחַדוֹ יִתְבָּרַךְ, דְּרוּחַ אִתִּי רוּחַ
 וְאִמְשִׁיךְ רוּחִי, - רוח מביאה רוח וממשיכה רוח - שכן, ה"רוח"
 והתעוררות הרצון של אדם, מביאה "רוח" והתעוררות

18 יציאת מצרים, הם דבר אחד ממש. שכן, על ידי קבלת עול
19 מלכות שמים בקריאת שמע, נוצר ענין יציאת מצרים
20 ברוחניות, שהנפש האלקית יוצאת מהגבלות הגוף. וכן בסוף
21 פְּרִשְׁת יִצְיָא מִצְרַיִם מִסִּים גַּם בֵּן "אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם",
22 וְהִינוּ גַּם בֵּן כְּמוֹ
23 שְׁנֵתְבָאָר לְעִיל: - שעל
24 ידי יציאת מצרים - נעשה
25 "אני ה' אלקיכם", אלקה
26 שלכם, שיהודי מתאחד
27 עם הקב"ה. הרי, שבכל
28 יום יש ביהודי ענין יציאת
29 מצרים - וכשם שכאמור,
30 האהבה שהראה הקב"ה לבני ישראל בשעת יציאת מצרים
31 צריכה לעורר בבני ישראל "כמים הפנים לפנים" אהבה גדולה
32 להקב"ה, כך צריכה לעורר יציאת מצרים שבכל יום, שגם
33 בכך, באה לידי ביטוי אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני
34 ישראל.

ליקוטי אמרים

1 מלמעלה, וממשיכה, לאחר מכן, "רוח" באדם, שיימשך ויהיה
2 דבוק בהקב"ה. וְהִיא - ביחס לנפש, בְּחִינַת יִצְיָא מִצְרַיִם.
3 - ענין קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע והתבטאות
4 הרצון להיות דבוק ביחודו של הקב"ה - זה ענין יציאת מצרים,
5 שהנפש יוצאת מגלות
6 הגוף ומתאחדת עם
7 הקב"ה. וְלָבֵן תִּקְנֵנוּ 1 - תִּקְנֵנוּ פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דווקא. אף שהיא
8 החכמים, לומר פְּרִשְׁת 2
9 יִצְיָא מִצְרַיִם בְּשַׁעַת 3
10 קְרִיאַת שְׁמַע דְּוָקָא 4 -
11 יחד עם קריאת שמע, 5
12 אָתָּה, שְׁהִיא - זכירת
13 ואמירת פרשת יציאת מצרים, מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, וְלֹא
14 מִמִּצְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, בְּדִאִיתָא - כמו שמובא בְּנִמְרָא
15 וּפּוֹסְקִים, 7 - שיציאת מצרים היא מצוה בפני עצמה, מדוע,
16 איפוא, הורו חכמינו לאומן יחד? - אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן דְּבָר
17 אֶחָד מְמֹשׁ. - קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, וענין

7. ברכות כא, א. שו"ע או"ח סי' סז סעי' א"ב.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמ' א

22 בעיני הנשים ויסכימו להנשא להם, ולא יחששו שיפסידו את
23 כתובתן.
24 הגמרא מביאה שכבר נחלקו תנאים בדבר: בְּתִנְאִי - במחלוקת זו
25 של האמוראים נחלקו אף התנאים, כמו ששנינו בברייתא, רַבִּי
26 בְּנִימִין אָמַר, יִתְּנוּ לְבוֹשָׁל שְׁבָרָאָה, וְהוּא כֶּשֶׁר - וכן כשר הדבר
27 והגון לעשותו. רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, יִתְּנוּ לְבִתּוּבַת אִשָּׁה מְשֻׁם חִינָא.
28 * * *
29 שנינו במשנה: הֵנִיחַ פִּירוֹת הַתְּלוּשִׁין מִן הַקֶּרֶק עַל הַקּוֹדֶם בַּהֵן זָכָה
30 בַּהֵן וְכו' המותר רבי טרפון אומר יתנו לכושל שבהן, רבי עקיבא
31 אומר אין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשין. שואלת הגמרא: וְרַבִּי
32 עֲקִיבָא, מָאי אִירִיא מוֹתֵר - מדוע אמר את דינו רק לענין המותר
33 שיתנו ליורשים, והרי לדעתו בּוֹלָהוּ נָפִי דְיוֹרְשִׁין הוּוּ - גם כל
34 הפירות שהניח המת יתנו ליורשים ולא תועיל בהם תפיסה, שהרי
35 הטעם שאמר רבי עקיבא שכולם צריכים שבועה חוץ מהיורשים,
36 שייך אף לגבי הפירות שהניח המת, ולא רק לגבי המותר ממה
37 שתפסו.
38 מתרצת הגמרא: אֵין הָבֵי נָפִי - אכן כך, שלדעת רבי עקיבא
39 היורשים זכו בכל הפירות, ומה שלא נחלק אלא על דין המותר,
40 לאו דווקא הוא, וְאִיִּדִי דְאָמַר רַבִּי טְרַפּוֹן מוֹתֵר - מאחר שרבי
41 טרפון אמר את דינו לגבי המותר, תָּנָא אִיהוּ נָפִי - אף רבי עקיבא
42 שנה את דינו לגבי המוֹתֵר.

1 אחרות, ונמצא שאין היורשים מוחזקים במעות אלו כל זמן שלא
2 באו לידיהם, אֲבָל פְּקִדוֹן דְּאִיתִיה בְּעִינֵיהּ - שהחפץ נשאר בעינו
3 ולכן מעולם לא יצא מרשותו, אִימָא - היה מקום לומר שמוֹדִי לִיָּה
4 רבי טרפון לְרַבִּי עֲקִיבָא שיתנו ליורשים, שמיד כשמת אביהם
5 מחזיק הנפקד את הנכסים עבור היתומים. וְאִי תָּנָא הָא - ואילו
6 התנא היה שונה רק את המקרה של פקדון, היה מקום לומר
7 שדוקא בְּהָא - בפקדון קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שיתנו ליורשים, לפי
8 שהחפץ עומד בעינו ונחשב כאילו הוא ברשות היורשים, אֲבָל בְּתֵד
9 - במלוה שניתנה להוצאה ואינה חוזרת בעין, אִימָא שרבי עקיבא
10 מוֹדִי לְרַבִּי טְרַפּוֹן שיתנו לכושל, לפי שלא זכו בהם היורשים כל
11 עוד שלא באו לרשותם, לִכְךָ צְרִיכָא המשנה לכתוב אף מלוה
12 להשמיע שאף בה נחלק רבי עקיבא.

* * *

13 שנינו במשנה, רבי טרפון אומר יתנו לכושל שבהן. מבררת
14 הגמרא: מָאי - מה כוונת רבי טרפון באומרו יתנו לכושל. הגמרא
15 מביאה בזה מחלוקת אמוראים: רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, הכוונה
16 לְבוֹשָׁל שְׁבָרָאָה - מי מהם שמחזיק בשטר שזמנו מאוחר ואינו יכול
17 להוציא מקרקעות המת שמכרם קודם זמן שטרו. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
18 הכוונה לְבִתּוּבַת אִשָּׁה שהיא נחשבת כושלת לפי שאין דרכה לחזר
19 אחר נכסי המת ולבדוק היכן יש לו קרקע שתוכל לגבות ממנה
20 כתובתה. ותיקנו חכמים כן מְשֻׁם חִינָא - כדי שימצאו האנשים חן

יום ראשון

יום רביעי

ז אייר, כב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בצטיפת טלית גדול אין צריך לבסות ראשו עד פיו, וכמו שכתוב בהלכות ציצית אשר בסדור. אבל נוהגין לבסות בחלקו העליון של הטלית גדול גם העינים. נוהגים ללמד בימי הספירה מסכת סוטה – נוסף על שעורים הקבועים – דף ליום דף ליום.

יום שני

יום חמישי

ח אייר, כג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאך איין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאפט א חסיד.

שליח הוא מאחד עם המשלח – על דרך המבאר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבאר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. והנה חסידים הם שלוחי הרבי, של אדמו"ר הזקן, וכשפועלים הרי מקשרים; ואז מקשרים בכל: הולך חסיד, אוכל חסיד, ישן חסיד.

יום שלישי

יום ששי

ט אייר, כד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מורנו הבעל שם טוב אמר: כל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע, הוא הוראת הנהגה בעבודת ה'. וזהו ענין העבודה, להבין ולהשפיל מכל, דרך בעבודת ה'.

יום רביעי

שבת

י אייר, כה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נהגין [=אנו נוהגים] להטביל פרוסת המוציא שלש פעמים במלח, ולא לזרוק המלח על הפרוסה. יום ב' דחג השבועות תרכ"א בסעודה ספר ה"צמח צדק": יום ב' דחג השבועות תקנ"ה בסעודה אמר אדני אבי זקני מורי ורבי (רבינו הזקן) : ביום ב' דחג השבועות תקכ"ח בסעודה אמר כבוד קדשת מורי ורבי (המגיד ממעזריטש), "וספרתם לכם", וספרתם הוא מלשון ספירות ובהירות. "וספרתם לכם", צריכים לעשות שיהיה ה"לכם" בהיר. וישען כבוד קדשת אדני אבי זקני מורי ורבי [אדמו"ר הזקן] על זרועות קדשו, וישורר את הנגון של ד' בבות בדבקות גדולה. אחר כך הגביה את ראשו הקדוש, ויאמר – בנגון של שאלה: ובמה מספרים את ה"לכם"? ותוך

קז היום יום . . .

כדי דבור אָמר – בְּנִגּוּן שֶׁל תְּשׁוּבָה: בְּשֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת, בְּבִרוֹר שֶׁבַע הַמִּדּוֹת, שְׁכָל מִדָּה וּמִדָּה תִּהְיֶה כְּלוּלָה מִשֶּׁבַע, וְשֶׁבַע הַמִּדּוֹת עֲצָמָם יִהְיוּ שֶׁבַע שָׁבָתוֹת, דְּשָׁבַת אֵינָה צְרִיכָה בִּירוֹר.

יום ראשון	יא אייר, כו לעומר	ה'תש"ג	יום חמישי
-----------	-------------------	--------	-----------

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: פרק מח. והנה . . . "134" למקורן.

אומרים בתפלה:

וְכֵן – בְּצִירִי וְלֹא בִּפְתָח – שְׁנֵי כְּתוּבִים.
חֵייתָנִי – בְּקֶמֶץ וְלֹא בִּפְתָח – מִיָּרֵדִי בּוֹר.
זָכָר – זֵין בְּסִגּוּל וְלֹא בְּצִירִי – רַב טוֹבָךְ.
מְשַׁלֵּיךְ קִרְחוֹ – בִּפְתָח וְלֹא בְּקֶמֶץ – כְּפָתִים.
וּמַלְכוּתוֹ וְאַמוּנָתוֹ לְעַד קֵינֶמֶת.

יום שני	יב אייר, כז לעומר	ה'תש"ג	יום שישי
---------	-------------------	--------	----------

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: והנה פרטיות . . . "134" חשיבי.

אומרים בתפלה:

מִנּוּ מֵאֲמָר – מ"ם שְׁלִישִׁית קְמוּצָה.
כִּיּוֹם כּו' נֶאֱמַר – מִם פְּתוּחָה.
זָכוֹר – בְּמִלְּאָפוֹם – כִּי עָפָר אֲנִי חֲנוּ.
וְנִטְלָתָנִי – טִית פְּתוּחָה, לְמַד בְּשָׂבָא, תִּיּו דְּגוּשָׁה פְּתוּחָה.
וְאַהֲבָתְךָ לֹא תִסּוֹר – וְלֹא אֶל תִּסִּיר.

יום שלישי	יג אייר, כח לעומר	ה'תש"ג	שבת קודש
-----------	-------------------	--------	----------

שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: וככה ממש . . . "סח" ותכלית.
בְּמִנְחָה אומרים תחנון.

רַבְּנוּ הַזָּקֵן – בְּאוֹתָם הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה אוֹמֵר מֵאֲמָרִים קְצָרִים – אָמַר: 'דַּע מַה לְּמַעַלָּה מִמֶּךָ', דַּע כִּי כָל מַה שֶּׁיֵּשׁ לְמַעַלָּה בְּפִרְצוּפִים וּסְפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת, הַכֹּל הוּא מִמֶּךָ, שְׁתִּלּוּי בַּעֲבוּדַת הָאָדָם.

מתי 'עשו חכמים את שאינו זוכה כזוכה? יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ה

פאה פ"ה ה"ב):

בדיני בכור בהמה טהורה (הל' בכורים פ"ט ה"ג) כתב הרמב"ם שבהמה שילדה שני זכרים וספק מי נולד ראשון, אחד ניתן לכהן ואחד לבעלים והבהמה שביד הבעלים פטורה ממתנות כהונה (זרוע לחיים וקבה), כי 'עשו חכמים את שאינו זוכה כזוכה' ואף שלא באו המתנות ליד הכהן נחשב כאילו הגיעו לידי וחזר ומכר לישראל תמורת הבהמה השניה שניתן לו, ובכור בעל מום (שהרי שוחטו כשיפול בו מום) שהכהן מוכר לישראל פטור מן המתנות. והרי זה בסתירה לדבריו כאן שהלכה שלא כרבי יוסי!

ומיישב ה'מראה הפנים':

בספק בכור, תיקנו חכמים שגם ללא קנין יחשב כאילו זכה בו הכהן כיון ש'חליפין ביד כהן' (בכורות יח, א), היינו תמורת הבכור שביד הבעלים נמצאת ביד הכהן (בהמה אחת מהשניים), וכאשר התמורה בידו 'עשו חכמים את שאינו זוכה כזוכה', אבל המלוה מעות לכהן או לוי כדי שיוכל ליטול את התרומה והמעשר תמורת ההלוואה, הרי בעת נתינת התמורה התבואה עדיין לא נורעה, וכיון שלא באה לעולם אין הכהן יכול לזכות בה, ולכן צריכים הבעלים לזכות לכהן על-ידי אחר בעת ההפרשה.

הלכות מעשר פרק ז, הלכות ה': המלוה מעות את הבהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש על אותן המעות מחלקו... מפריש תרומה או מעשר... ומזכה בהן על ידי אחר לאותו בהן או הלוי או העני שהלום... ומנכה מן המלוה, עד שיפטר כל חובו...

לדעת רב ושמואל (גיטין ל, ב) יכולים הכהן והלוי לזכות בפירות, אף שלא הגיעו לידיהם, ולהחזירם לבעל הבית תמורת הלוואה שלו מבעל הבית, וזאת כאשר בעל הבית זיכם על ידי אחר (שמסר את הפירות לאדם שלישי ואמר לו שיזכה בהם עבור הכהן או הלוי) שנחשב כאילו בא לידם ואז מחזירם לבעל הבית תמורת החוב. ואם הכהן או הלוי הם ממכריו שרגיל לתת רק להם, "אינו צריך לזכות על ידי אחר".

אבל לשיטת רבי יוסי (שם) 'עשו את שאינו זוכה כזוכה'. כלומר, אף שהכהן או הלוי לא עשו קנין, חכמים עשאו כאילו זכו בתרומה ובמעשר, ובעל הבית יצא ידי חובת נתינה בעת ההפרשה ויכול לגבותם בחובו.

ופסק הרמב"ם כרב ושמואל, שרק במזכה לכהן או ללוי על ידי אחר או במכר כהונה נחשב כאילו בא לידם (ירב"ד, כסף משנה).

והקשו אחרונים (לחם משנה בכורות פ"ה ה"ג. מראה הפנים ירושלמי

יום שני ח' אייר ה'תשע"ה

נאמנות לשבת בלבד

האיסור הוא מדרבנן ולכן ההיתר מוגבל לשבת עצמה ולאחר מכן צריך לעשר, אך בשאר הדינים שהתירו בהם לצורך שבת הטעם הוא משום שמעיקר הדין נוקטים כדעת המקלים אלא שבחול מחמירים. ואילו בשבת אין מחמירים וממילא הדבר נחשב כהיתר, ולכן אין צריך להחמיר בו גם לאחר שבת.

נפקא מינה' נוספת מחילוק זה:

לעיל (פ"א ה"א) פסק הרמב"ם שמותר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי, אך צריך להודיעם שהוא דמאי. ומה הדין לגבי שאר הדינים שהקילו בהם לצורך אורחים, האם חובה ליידע את האורחים על כך או לא? לפי האמור יש לומר שרק בדמאי צריך להודיעם כי בעצם הוא איסור גמור מדרבנן אלא שהקילו בו להאכילו לאורחים, אך בשאר המקומות הרי בכל הנוגע לצורך אורחים מחשיבים את הדבר כהיתר גמור, ולכן אין חיוב להודיעם שהרי למעשה הוא מגיש בפניהם דבר היתר גמור.

(שו"ת דבר משה י"ד מ)

הלכות מעשר פרק יב, הלכה ב: אף על פי שהוא אוכל על פיו גשבת – הרי זה לא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת עד שיפטר דמאי על הכל.

בכמה מקומות ב'שולחן ערוך' נפסקה הלכה לחומרא בענין מסוים, ומכל-מקום הקילו במקרים מיוחדים, כגון לצורך אורחים או לצורך שבת. וכתב ה'פרי מגדים' (יר"ד סי' צד משב"ז ס"ט), שכאשר הקילו לצורך שבת ונשאר מהמאכל לאחר השבת מותר לאוכלו, כי אף שעיקר ההיתר היה לצורך השבת, כיון שהותר שוב אינו חוזר לאיסורו. והנה, בהלכה זו מבואר שלצורך שבת הקילו חכמים להאמין על המעשרות אף לאדם שבימות החול אינו נאמן, אך במוצאי שבת צריך לעשר, והרי לפי דברי ה'פרי מגדים' כאשר הדבר הותר לצורך שבת, שוב אינו חוזר לאיסורו! ויש לחלק:

לגבי דמאי, גם בשבת הוא נחשב כאיסור, אלא שחכמים הקילו והתירוהו לצורך שבת (מאחר שעיקר

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ה

פירות ארץ ישראל בחו"ל

מתעשרים רק בארץ ישראל ובסוריא, אבל אם יצאו חוצה לארץ אינם מתעשרים, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תרומות (פ"א הכ"א): "פירות ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ פטורין מן החלה ומן התרומה ומן המעשרות". וזאת בתנאי

הלכות מעשר פרק יג, הלכה ד: פירות שידוע שהן מפירות הארץ... התמרים הגדולים, והחרובין השונים... מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל ובסוריא.

ופירש הכסף משנה: פירות שידוע שהם מהארץ

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קט

חייבים במעשרות של דמאי אינה ל'חוצ' לארץ' ממש אלא למקומות שעולי בכל לא החזיקו בהם, היינו מכזיב ולחוצ', ונחשבים חו"ל אף שעולי מצרים החזיקו בהם. ואף שהפירות הנמצאים שם פטורים מן הדמאי (כאמור בהלכה א) הרי זה רק כאשר הפירות הם מהמקומות האלו, אבל פירות שידוע שבאו מארץ ישראל - וזוהו מדובר במשנה - חייבים במעשרות של דמאי.

אבל בהלכה שלפנינו הרמב"ם מחייב לעשרן דמאי ב'ארץ ישראל ובסוריא', ואילו ב'חוצה לארץ' ממש (מקומות שגם עולי מצרים לא החזיקו בהם) פוטר, כי המירוח נעשה בחו"ל, כמו שביאר בהלכות תרומות שפירות היוצאים לחו"ל ומתמרחים שם - פטורים.

שגמר המלאכה (בחלה - גלגול העיסה, ובתרו"מ - מירוח הכרי) נעשה בחוצה לארץ, אבל אם נגמרה מלאכתן בארץ ישראל וכבר חל עליהם החיוב, שוב אינו נפקע (ראב"ד, משנה למלך הל' תרומות ש).

והקשה על כך ה'תוספות יו"ט' (דמא"פ כ"ב מ"א): במקור ההלכה במשנה (שם) נאמר שפירות שידוע שהם מארץ ישראל "מתעשרין דמאי בכל מקום", ופירש הרמב"ם (במשנה שם) שהכוונה "בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ". ולכאורה, הרי זו סתירה לדבריו כאן ובהלכות תרומות, שפירות ארץ ישראל שיצאו לחו"ל פטורים מן המעשרות!

וביארן המפרשים (תוס' אנשי שם, חדושי מהרי"ח דמאי שם):

כוונת הרמב"ם בפירוש המשנה שגם בחוצה לארץ

פדיית מעשר שני במטבע שאינו מקומי יום רביעי י' אייר ה'תשע"ה

בדבר, ואף בזמן הזה לא יפדה אלא על מטבע היוצא'.
ונראה, שהטעם להקל בזמן הזה הוא על פי המבואר
מדברי הרמב"ם שהחיסרון במטבע שאינו יוצא הוא משום
שלא יוכל לקיים בו 'ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך',
ולכן בזמן הזה מאחר ובלאו-הכי אין קונים במעות פירות
מעשר אלא מבערים אותן, אין להקפיד שיהא המטבע ראוי
להוצאה, אך אם נאמר שמטבע שאינו יוצא כאן אינו
נחשבת כלל כמטבע במקום זה והרי הוא כמטבע שאין בו
צורה, אין להקל בכך אף בזמן הזה כי גם בזמן הזה צריך
לפדות דוקא על כסף ואי אפשר לפדות על מטבע ללא צורה

(ראה גבורת יצחק מע"ש פ"א מ"ב).

‘נפקא מינה’ נוספת בין שני ההסברים, לגבי מטבע שאינו מטבע המדינה אך למעשה ניתן לקנות בו, וכגון דולר אמריקאי בארץ ישראל: לפי הביאור הראשון, מאחר ומבחינה חוקית אינו נחשב מטבע המדינה לא מועילה האפשרות לרכוש בו דברים, שהרי גם בחתיכת כסף ללא צורה ניתן לרכוש דברים, ומכל-מקום אין פודים אלא במטבע. אך לפי הביאור השני אין בזה חיסרון בעצם שם המטבע אלא רק משום שקשה להוציאו, וכאשר למעשה הוא עובר לסוחר אין בו חיסרון.

(שו"ת אבן פינה א, קלו)

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ד, הלכה י: אין
פודין במסבסב שאינו יוצא באתו זמן ובאתו מקום; שאמרו:
ונתת תפסה בכל אשר תאונה נפשך — עד שתהיה ראוי
להוצאה.

בטעם הדין שאין פורים על מטבע שאינו יוצא באותו מקום, פירש רש"י (ב"ק צו, ב ד"ה על מעות): "דלאו כסף צורה קרינא ביה". כלומר, כשם שאין פורים על חתיכת כסף ללא צורה אלא דוקא על מטבע (כמבואר בהלכה הקודמת), כך אין פורים על מטבע שאינה יוצאת במקום זה, כי כאן היא נחשבת כסתם חתיכת כסף ולא כמטבע.

אך הרמב"ם חילק זאת לשתי הלכות: בהלכה הקודמת הביא את דין מטבע שאין בה צורה, ובהלכה זו הביא את דין מטבע שאינו יוצא ואף נתן טעם אחר לדין זה: משום שנאמר 'ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך', המטבע צריך להיות ראוי להוצאה, אך לא משום שאינה חשובה כלל כמטבע.

לפי זה יש לבאר את דברי השולחן ערוך¹ (י"ד סי' שלא ס' קלה) לגבי ההלכה שאין לפדות במטבע שאינה יוצאת באותו מקום: 'אפשר שאין דברים אלו אמורים אלא בזמן שבת המקדש קיים, אבל עכשיו שאין מעשר שני נאכל אין להקפיד בכך', אך למעשה כתב: 'מכל-מקום יש לחוש

כאשר הספק אינו שקול

מטבעות מעשר (בהל' י"ב) ונפלו מאחת הקופות, יש ספק שקול, ואין הסתברות לומר שדווקא מן החולין נשמט ולא מן המעשר, ולכן מחמירים ככל ספק של תורה. אבל במעות שהיונחו בתיבה ואינו זוכר אם הם חולין או מעשר (בהל' י"א), כיון שמעות מעשר קודש הם, והטיפול בהן נעשה ביתר תשומת לב, מסתבר שהאדם יזכור מה עשה במעות אלו. ואם מתעורר ספק, כנראה מעות חולין הן.

והצל"ח (פסחים ז, א ד"ה עוד) תירץ:

סתם מעות הן בחזקת חולין עד שיפול בהן ספק שמא נתחללו בהן פירות מעשר, ולכן, כאשר יש ספק שקול איזה

הלכות מעשר שני פרק ו', הלכה יא: תָּבָה שְׁנֵשֶׁת־מֵשׁ
בָּהּ חֲלִין וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְנִמְצָא בְּתוֹכָהּ מְעוֹת. . מִחֲצָה לְמִחֲצָה
— חֲלִין.

וצריך להבין: אם מחצית המשתמשים מניחים מעות חולין ומחציתם מעות מעשר, מדוע מקילים ואומרים שהמעות הן חולין, והרי ספיקא דאורייתא לחומרא, ובפרט שב"מעות הנמצאות בין חולין למעשר" (שבה"ל י"ב) נקט הרמב"ם לחומרא?

ומבאר הר"י קורקוס:

במעוֹת שנמצאו בין קופת מטבעות של חוליין לקופת

בו אלו מעות הנית, אלא באנשים רבים המניחים כאן מעותיהם, וכאשר הספק הוא 'מחצה למחצה' יש כאן רוב להיתר, כי המשתמשים בתיבה למעות מעשר ודאי משתמשים בה גם למעות חולין (לא כמו המשתמשים למעות חולין שיתכן שהשימוש הוא לחולין בלבד), וכיון שיש רוב להיתר, הרי אלו חולין. אך בהלכה י"ב מדובר באדם שמצא את המעות בין קופותיו, אחת מעשר ואחת חולין, ובספק השקול יש להחמיר.

מעות הונחו בתיבה (בהל' י"א), מעמידים אותן על חזקתן וחולין הן, משא"כ מעות שנמצאו בין קופת חולין לקופת מעשר (בהל' ב), הספק אינו במעות אלא בקופות – מאיזה קופה נפלו – ואין חזקה לקופה אחת יותר מאחרת, והולכים לחומרא ככל ספק של תורה.

וב'ערוך השולחן' (מע"ש ס"י קכט, ח) מבאר:

מלשון הרמב"ם "אם רוב מניחין מעשר . . ואם רוב מניחין חולין" משמע שאין מדובר באדם אחד שמסתפקים

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ה

נטיעת לולב חייבת בערלה?

השימוש בעץ (כמו גדר לגינה או קורות לבנין), פטור מן הערלה (לעיל הל' ב), בשונה מאתרוג שחייב בערלה כיון שמשמש גם למאכל?

ומבאר: בנטיעת אילן שלא למאכל אלא לשימוש אחר, כוונת הנוטע לצורך אותו שימוש אך לא לפירות, אבל הנוטע לולב מתכוין לצורך כל מה שיגדל בעץ, הן הלולב והן הפירות, וכיון שהנטיעה היא גם לצורך הפרי – חייבת בערלה. ויש שביאר את שיטת הרא"ש על פי חידושו של הגאון הרוגצ'ובי (צפת פענח הל' לולב פ"ח), שלולב הבא מעץ דקל שאינו מגדל תמרים אינו כשר למצווה, כי התורה אמרה 'כפות תמרים' ואם העץ אינו נושא פירות אין אלו 'כפות תמרים'. ומאחר שאי אפשר ליטול לולב מעץ שאינו נושא תמרים, ודאי כוונת הנוטע גם לתמרים וחייב בערלה, ואינו דומה לנוטע אילן לשימוש אחר (גדר או קורות) שאכן אין כוונתו לפירות (מילי דמרדכי מע"ש פ"י ה"ז).

הלכות מעשר שני פרק י, הלכה ז: הנוטע לְמַצוֹה, כְּגוֹן שְׁנֵטַע אֶתְרוֹג לְלֹלֶב... חַיֵּב בְּעֵרְלָה.

מלשון הרמב"ם "שנטע אתרוג ללולב" משמע שאינו מדבר בנטיעת הלולב אלא בנטיעת האתרוג לנטילת לולב, וכלשונו בהלכות לולב (פ"ז ה"ה) "ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן... וכולן נקראים מצות לולב". וגם במקור ההלכה בירושלמי (ערלה פ"א ה"ב) מובא רק "אתרוג שנטעו למצווה חייב בערלה" (דברי חמדות הל' ערלה ס"ק מ).

אבל הרא"ש (בפירושו למס' ערלה, פ"א מ"א אות ג) כתב: "אם נטעו למצוה, ללולב או לאתרוג חייב". וכך הביאו גם הטור וה'שולחן ערוך' (יו"ד ס"י רצד): "הנוטע לצורך מצוה, כגון לצורך לולב או אתרוג, חייב".

והקשה על זה ה'דרישה' (יו"ד שם ס"ק ז): מדוע הנוטע לולב למצוה חייב בערלה, והרי נטיעתו אינה לצורך אכילת הפרי, והנוטע אילן שלא לצורך הפירות אלא לצורך

שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ה

טובת הנאה - ממון?

מגרנו אינה מקודשת" (הל' אישות פ"ה ה"ח), הרי שלדעתו 'טובת הנאה אינה ממון' ומדוע פסק כאן שהבעלים יכולים להקנות לכהן וללוי את התרומה והמעשר ב'קנין אגב' ('ומזכה בהן לבעליהן על גב קרקע')?

ומבאר ה'מחנה אפרים' (הל' טובת הנאה ס"י א):

אף שלדעת הרמב"ם טובת הנאה אינה ממון, הזכות של הבעלים לתת את המתנות לכל כהן שירצה נחשבת כדבר 'שיש בו ממש' ויש להם בזה 'קנין כלשהו', ולכן יכולים להקנות לכהן וללוי ב'קנין אגב'.

ומכל-מקום אין ישראל יכול לקדש את האשה בהנאה זו שיש לו שיכול ליתנם לכל כהן שירצה, כי בתרומה ובמעשר יש לבעלים קנין כל שהוא במתנות עצמן שנותן לכהן וללוי, ולכן ביכולתו להקנות בקנין אגב, אבל אינו יכול להקנות לישראל אחר כדי שיתן את המתנות לכל כהן או לוי שירצה, כי טובת ההנאה עצמה אין בה ממש ולכן, אינו יכול לקדש אשה בטובת הנאה זו.

הלכות מעשר שני פרק יא, הלכה יא: מִי שֶׁהָיוּ פְּרוּתָיו רְחוּקִין מִמֶּנּוּ וְהִנֵּי יוֹם תְּבַעֵר – הָרִי זֶה קוֹרֵא שֵׁם לְמַתָּנוֹת, וּמִזְבֵּחַ לָהֶן לְבַעֲלֵיהֶן עַל גַּב קֶרֶקַע.

השל"ה (מס' מגילה, עניני צדקה ומעשר) פירש את מחלוקת האמוראים (בבא מציעא יא, ב) בענין 'טובת הנאה - ממון', היינו תרומות ומעשרות שהן ממון של שבט לוי, אך בעל הבית יכול לתת לאיזה כהן או ללוי שירצה וזוהי 'טובת הנאה' שלו: להאומר שטובת הנאה אינה נחשבת כממונו אינו יכול להקנות פירות תרומה לכהן או מעשר ללוי ב'קנין אגב' (הקנאה של מטלטלים אגב הקרקע אף שלא נעשה קנין 'משיכה' למטלטלין), כי ב'קנין אגב' הקנין בא מכוח המקנה וצריך שתהא למקנה בעלות ממונית על המטלטלין ולא די בטובת הנאה. ואילו להאומר ש'טובת הנאה - ממון' נחשבים פירות התרומה והמעשר כממונו ויכול להקנותם ב'קנין אגב'.

ויש לתמוה:

הרמב"ם פוסק ש'ישראל שקידש בתרומה שהפריש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – ז' י"ג אייר ה'תשע"ה

יום א' ז' אייר ה'תשע"ה

הלכות מעשר

פרק שביעי

- 1 א. מי שהיו לו מאה לג של יין² טבול מן התורה³,
- 2 ואמר: שני לגין שאני עתיד להפריש מהן הרי הן
- 3 תרומה⁴, ועשרה מעשר ראשון, ותשעה מעשר שני⁵ -
- 4 לא יתחיל וישתה עד שניגים בסוף שעור תרומה
- 5 ומעשרות, אלא יפריש ואחר כך ישתה. ואין אומרין:
- 6 זה שהניגים בסוף כאלו נברר תחלה⁶, מפני שהיו
- 7 תרומה ומעשרות מן התורה⁷, ואין אומרין בשל תורה:
- 8 נחשב כאלו נברר⁸, עד שיברר⁹.
- 9 ב. הקובע מעשרותיו כפי החבית¹⁰ - לא ישתה
- 10 משוליה¹¹, בשוליה - לא ישתה מפיה, מפני שהמשקין
- 11 מערבין¹². אכל הקובע¹³ כפי המגורה¹⁴ - אוכל
- 12 משוליה, קבע בשוליה - אוכל מפיה¹⁵.

- 1 ג. ויש לאדם לקבוע¹⁶ מעשר שני ופודהו¹⁷ ועושהו
- 2 מעשר ראשון על אותן הפרות¹⁸ או תרומת מעשר¹⁹
- 3 למקום אחר²⁰.
- 4 ד. המניח פרות להיות מפריש עליהן²¹ מעשרות²² -
- 5 מפריש עליהן בחזקת שהן קימין ואוכל ושותה, עד
- 6 שיעשו כל אותן הפרות שהניח מעשר ונותן ללוי.
- 7 מצאן שאבדו - הרי זה חושש לכל שהפריש²³, ואינו
- 8 מעשר ודאי²⁴.
- 9 ה. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות
- 10 מפריש על אותן המעות²⁵ מחלקן²⁶ - מפריש עליהן
- 11 בחזקת שהן קימין, ואינו חושש²⁷ שמא מתו הכהן או
- 12 הלוי²⁸ או העשיר העני²⁹.
- 13 ו. כיצד מפריש עליהן³⁰? מפריש תרומה או מעשר
- 14 ראשון או מעשר שני³¹ מפרותיו, ומזכה בהן על ידי
- 15 אחר לאותו כהן או הלוי או העני שהלזם³². ואם היו
- 16 רגילין לטל ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן - אינו
- 17 צריך לזכות על ידי אחר³³. ואחר שמפריש מחשב כמה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר אם אומרים בשל תורה הובר הדבר למפרע. הקובע מעשרותיו כפי החבית או בשוליה. המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות. המלוה מעות לכהן או ללוי להיות מפריש עליהם מחלקו. ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי אם קנה בלי משיכה. מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שנטל תרומתן. (2) ברייתא בגיטין כה. ושם: "הלוקח יין מבין הכותים וכו'", ולא כתב זאת רבינו, לפי שברייטא זו נשנתה לפני שגזרו חכמים על הכותים לעשותם כגויים, אבל לאחר שגזרו עליהם הרי יינם אסור. (3) כלומר, בזמן שהיו תרומות ומעשרות נוהגות מן התורה. (4) כלומר, אחד מחמישים, שהיא עין בינונית. (5) עשרה ותשעה לאו דווקא, שהרי לאחר שהופרשה התרומה, לא נשארו אלא תשעים ושמונה. (6) כלומר, ונאמר הובר הדבר למפרע שמה שנשתייר בסוף, כאילו הופרש מתחילה. (7) מיתור לשון רבינו נראה, שכוונתו שאף על פי שאין תרומות ומעשרות נוהגות בזמן הזה אלא מדבריהם - כיוון שיש להם עיקר מן התורה, אין אומרים בהם ברירה. (8) כלומר, הובר הדבר למפרע. (9) כלומר, משיברור חלה הפרשתו, אבל לא למפרע. (10) של יין, שקבע שביין שלמעלה, יהיו התרומות והמעשרות. (11) כלומר, אפילו מתחתית החבית. (12) ונמצא שבכל טיפת יין מעורבין תרומות ומעשרות. (13) תרומות ומעשרות. (14) אוצר של תבואה. (15) שהרי תבואה דבר יבש היא ואינה מתערבת. (16) להפריש. (17) מחללו על כסף. (18) המדובר כשהקדים מעשר שני למעשר ראשון. אבל תרומה גדולה כבר הופרשה ממנו. (19) הוא הדין שיכול לעשותו תרומה גדולה אם עוד לא הפרישה, שהרי כתב רבינו למעלה פרק ה מהלכות תרומות הלכה יג: "המפריש תרומה וכו' ממעשר שני וכו' שלא נפדו וכו' אין תרומתן תרומה", הרי שאם הפריש ממעשר שני שנפדה - תרומתו תרומה. (20) אבל על אותם הפירות, אינו יכול להפריש, "שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קודם המעשר לכתחילה". (21) כלומר, שאותן פירות יהיו מעשרות על פירות שלפניו. (22) במשנה שם: "תרומה ומעשרות", ורבינו השמיט כאן תרומה, לפי שכאן מדובר בהפרשה לכתחילה, ואילו תרומה אינה ניטלת לכתחילה אלא מן המוקף. אבל לעשר אפשר אף שלא מן המוקף. (23) כלומר, מעת שהתחיל להפריש, ואף שבמשנה אמר ר' אלעזר: "הרי זה חושש מעת לעת", הרי אמרו בבבא "חלוקין עליו חבריו על ר' אלעזר וכו'" ופסק רבינו כרבים. (24) כלומר, אינו חוזר ומעשר פעם שנייה אלא מספק, ולא מוודא, שאפשר שהיו הפירות קיימים בשעה שהפריש עליהן. (25) כלומר, המלווה הזה כשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפירעון חוב זה שיש לו על הכהן, וכן יעכב לעצמו מעשר ראשון ומעשר עני בפירעון חוב שיש לו על הלוי והעני. (26) צריך להיות "מחלקן". (27) כלומר, שאם מתו אינו יכול להפריש עד שיטול רשות מן הירושין. (28) שם כח: "רבא אמר שמא מת לא חיישינן". (29) שם ל: "עשירות לא שכיחא". (30) כלומר, איך יוצא ידי חובת תנינה? (31) בכתב־יד אברבנאל: "מעשר עני". (32) ואותו אחר מחזירם לו. (33) שכיוון שאינו נותן אלא להם, כבר הסיחו כל הכהנים דעתם מן המתנות הללו, וכאילו באו לידיהם. ומעשר שני הנזכר כאן, הוא מעשר עני המתחלק בבית, שיש בו טובת הנאה לבעלים.

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁוֹה זֶה שֶׁהַפְּרִישׁ וּמִנְכָּה מִן הַמְּלֻחָה³⁴, עַד שֶׁיִּפְרַע כָּל
2 חוּבוֹ. וּמוֹכֵר הַתְּרוּמָה לְכָל כֶּהֵן שֶׁיִּרְצֶה³⁵, וְאוֹכֵל
3 הַמַּעֲשֹׂרוֹת³⁶.
4 ז. כִּשְׁהוּא מַחֲשֵׁב כְּמֵה שָׁוִים הַפְּרוֹת שֶׁהַפְּרִישׁ³⁷ - יֵשׁ
5 לוֹ לְחֻשָּׁב כְּשֶׁעַר הַזֹּל³⁸, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רִבִּית. וְאֵין
6 הַשְּׂבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת חוּב זֶה³⁹. וְאִם בָּא בַּעַל הַבֵּית לְחֹזֶר
7 - אֵינוֹ חוֹזֵר⁴⁰; אֲבָל אִם רָצוּ אֵלָיו שְׁלָקְחוּ הַמַּעֲוֹת לְחֹזֶר
8 - חוֹזְרִין⁴¹. נִתְיָאֲשׁוּ מִהֵן הַבְּעָלִים⁴² - אֵין מִפְּרִישֵׁין
9 עֲלֵיהֶן⁴³; שָׁאֵין מִפְּרִישֵׁין עַל הָאֲבוֹד⁴⁴. מֵת הַכֹּהֵן אוֹ
10 הַלֵּוִי אוֹ הָעֹנֵי שֶׁהָלָם - אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן
11 מִחֻלְקֵן בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עַד שֶׁיִּטַּל רְשׁוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁין⁴⁵. וְהוּא
12 שְׂנִינִת לָהֶן קֶרֶקַע אֲפִלּוּ מִלֹּא מַחֲטָה⁴⁶; אֲבָל אִם הָיִיתָ
13 כְּסָפִים - אֵין רְשׁוֹת הַיּוֹרֵשׁ מוֹעֲלָת⁴⁷. וְאִם הָלָם בְּבֵית
14 דִּין עַל מִנַּת שֶׁיִּפְרִישׁ עַל מַעֲוֹת אֵלּוּ מִחֻלְקֵם - אֵינוֹ צָרִיךְ
- 15 לְטַל רְשׁוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁין⁴⁸. הָעֹשִׂיר הָעֹנֵי - אֵין מִפְּרִישֵׁין
16 עֲלָיו, אֲף עַל פִּי שֶׁהָלָהוּ בְּבֵית דִּין, וְזָכָה הָלָה בְּמֵה
17 שְׂבִיעִי⁴⁹.
18 ח. יִשְׂרָאֵל⁵⁰ שָׁאֲמַר לְכֵן לֵוִי⁵¹: כֹּר מַעֲשֹׂר⁵² יֵשׁ לָךְ
19 בְּיָדֶיךָ⁵³ - יִשְׂאֵי⁵⁴ בֶּן לֵוִי לַעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר עַל
20 מְקוֹם אַחֲרָי⁵⁵ אֲף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִשְׁךָ⁵⁶. וְאִם נִתְּנוּ הַיִּשְׂרָאֵל
21 לְלֵוִי אַחֲרָי⁵⁷ - אֵין לוֹ עֲלָיו אֲלֹא תְּרֻמַּת⁵⁸.
22 ט. מִי שֶׁהָיָה לוֹ פְּרוֹת בְּמַגִּירָה⁵⁹, וְנָתַן סָאָה לְלֵוִי וְסָאָה
23 לְעֹנִי⁶⁰ - לֹא יִפְרִישׁ שְׂמוֹנָה סָאִין⁶¹ מִן הַמַּגִּירָה וְיִאֲכָלֵם,
24 אֲלֹא אִם בֶּן יוֹדֵעַ שְׁשֹׁתִי סָאִין שֶׁל מַעֲשֹׂרוֹת קִימִין; אֲבָל
25 אִם אֲכָלוּ מִהֵן הַלֵּוִי וְהָעֹנֵי - אֵינוֹ מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן אֲלֹא
26 לְפִי חֻשְׁבוֹן הַנִּשְׁאָר מִשְׁתִּי הַסָּאִין⁶².
27 י. עֹנִיִּים שֶׁהִחְלִיפוּ מִתְּנוּתֵיהֶן עִם בַּעַל הַבֵּית, כְּגוֹן
28 שְׁנִתְּנוּ לוֹ סָאָה שֶׁל לָקָט אוֹ שִׁכְחָה וּפָאָה וּמַעֲשֹׂר עֹנִי⁶³

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(34) שאם אינו מנכה מן המלוה הרי הוא גזול, וגם נוטל מהם ריבית. (35) שתרומה אסורה לזרים. (36) שמותרים לזרים. (37) כדי לנכות מן המלוה. (38) אף על פי שבכל הלוואה פסק רבינו בפרק ט מהלכות מלוה ולוה הלכה א "אין פוסקין על הפירות (אין מלווים מעות כדי לקבל פירות תמורתם), עד שיצא השער (שייקבע מחיר קבוע בשוק) וכו'", הרי שצריכים שני תנאים: א) שיפסוק בפירוש עם הלוה על שער הזול. וב) שייצא השער - בנידון שלנו כיוון שהלוה שלא על מנת להיפרע, הרי זה דומה למכר, ולכן התירו אף על פי שלא פסק בפירוש, ואף על פי שלא יצא השער. ואף על פי שבשעת ההלוואה היו ארבעה סאים בסלע ועתה בשעת ההפרשה נמכרים עשרה סאין בסלע, אינו חושש משום רבית. (39) שאין שביעית משמטת אלא חוב שיכול לתבעו, שאם יתבענו יעבור ב"לא יגוש", אבל כאן אינו יכול לתבעו, שהרי לא התנה איתו שיפרע חובו, אלא ינכה מתרומות או מעשרות, ואם נשתדפו שדותיו של מלווה ולא היו פירות לתרום ולעשר, אין לו עליו כלום. ועוד שהחוב כבר נגוש ועומד, שהרי הפרעון ברשות המלוה. (40) תקנת חכמים היא כדי שיישארו המעות בידם. (41) שהרי שנינו "נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו". (42) כגון שנשתדפו שדותיו ושמעו שאמר "ווי ליה לחסרון כיס", והוא התנה עמם שיפריש עליהם מתרומות ומעשרות של שנה זו, ומכיוון שתבואות שנה זו, נשתדפו, אין לו עליו כלום. (43) אם לאחר מיכן הצמיחה התבואה. (44) כלומר, על החוב שנתייאש ממנו. (45) ואף על פי שאביהם הסכים שייקח הלה תרומותיו במעות שהלווה לו, שמא הם [=היורשים] אינם מסכימים לכך. (46) כיוון שקרקעות היורשים משועבדים לבעל חוב, מועטה רשותם. (47) כי מטלטלים של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב, והם אינם חייבים לפרוע חוב אביהם, הרי נפקע החוב. (48) ואפילו אין להם קרקע מפריש על מעות הלוואתו, שיש כוח ביד בית דין להטיל חוב זה על כל הכהנים הלויים והעניים ותקנת חכמים היא, כדי שימצאו מלווים כשיצטרכו להלוואה. (49) כלומר, הלווה הזה זכה במעות שבידו שהרי אין כאן הלוואה על מנת לשלם אלא על מנת לנכות ממעשר עני ומכיוון שהעשיר העני, אין לו עליו כלום. ואף על פי שבמיתה תקנו חכמים לטובת הכהן והלוי והעני - עשירות אינה שכיחה כלל ולא תקנו בזה. (50) ודווקא ישראל, אבל כהן או לוי אינם חייבים לתת מעשרותיהם. (51) כל לוי קרוי בן לוי. וייתכן שהכוונה לסתם לוי, שאינו תלמיד חכם, שאם לא כן הרי אינו תורם אלא מן המוקף. (52) דווקא כשאמר לו כמות המעשר שבידו, אבל אמר לו סתם "מעשר יש לך בידי", לא יוכל הלוי לעשותו מעשר מן המעשר, כי אינו יודע מה כמות המעשר. (53) שעשירתי מפירותי ואתננו לך. (54) מן הדין. אבל תלמידי חכמים מחמירים על עצמם לתרום מן המוקף אפילו תרומת מעשר. (55) כי אינו גרוע מנותן רשות לחבירו שיתרום מכרי שלו על תבואתו (שיטה מקובצת שם בשם הרא"ש). ואין לחשוש שמא נתנו הישראל ללוי אחר, שהרי נאמר "שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב", ומכיוון שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה, שבידו לתיתו לכל לוי שרוצה, הרי הוא כנותן ללוי מתנה מועטת, שסמכה דעתו של המקבל כשהבטיחו, ולכן אם יחזור בו הרי הוא ממחוסרי אמנה, כלומר, מחוסרי אמון. (56) כך העמידו הברייתא בבבא מציעא שם, כי אם משך וחזר והפקיד אצלו, מדוע אמרו להלן: "אין לו עליו אלא תרעומת" - "כיוון דמשכיה ממונא אית ליה גביה". (57) שעבר על דברי חכמים הנ"ל. (58) ואף על פי שלא עשה בו שום קניין, יש לו עליו תרעומת כיוון "שהבטיחו בתחלת נכזה" ועוד, שכיוון שנתן המעשר לאחר, אין תרומת הלוי תרומה, ונמצא שהכשילו באכילת טבלים. (59) אוצר שמכניסים שם הפירות. (60) ואמר להם: לכשאפריש מן המגורה שמונה סאים לאכילה, יהיו אלה עליהם מעשר ראשון ומעשר עני. (61) אין זה בדיוק שהרי לאחר שנתן סאה ללוי אינו חייב להפריש אלא עשירית מן הנשאר, ואם כן נותרו שמונה סאין ועשירית הסאה. (62) ואין לפרש דבריו שיחולו המעשרות לכשיפריש ולמפרע מעכשיו, כי הלא בדבר שהוא מן התורה אין אנו אומרים "ברירה". (63) שהם פטורים ממעשרות.

פרק שמיני

א. הפרות² שהורם מהן תרומה גדולה ותרומת מעשר³ -
הן הנקראין חליץ⁴. ואם הפריש מהן שאר מעשרותיהן
- הן הנקראין חליץ מתקנין בכל מקום.
ב. טבל⁵ שנתערב בחליץ מתקנין מין במינו⁶, שאי
אפשר להלך אחר הטעם⁷: אם יש לו פרות אחרות -
מוציא על אותו טבל תרומה⁸ ומעשרות לפי חשבון⁹;
ואם אין לו פרות אחרות להוציא על אותו טבל - הרי
הכל אסור¹⁰ עד שיפריש¹¹. וכשהוא מפריש, מפסיד מן
החליץ המתקנין כדי תרומת מעשר שבטבל¹².
ג. כיצד? מאה¹³ סאה של טבל שנתערב במאה סאה
של חליץ מתקנין¹⁴ - מפריש מן הכל אחד ומאה, וכל
שהפריש - טבל, וישאר תשעים ותשע חליץ מתקנין¹⁵,
נמצא מפסיד סאה אחת¹⁶. וכן אם היה אותו טבל טבול
לתרומה - מפסיד מן החליץ המתקנין כדי תרומה
ותרומת מעשר¹⁷. ולמה מפסיד סאה זו¹⁸? כדי שלא

1 ונטלו סאה מן הגרן⁶⁴ - זה שנטל מהם⁶⁵ פטור מן המעשר,
2 אף על פי שנעשה ברשות בעל הבית⁶⁶; וזה שנטלו
3 ממנו⁶⁷ חז"ל⁶⁸, אף על פי שהוא חלף מתנותיהן הפטורין⁶⁹.
4 יא. מי שהיה לפניו שתי כלכלות של טבל שנטלה
5 תרומתן⁷⁰, ואמר: מעשרות זו⁷¹ בזו⁷² - הראשונה
6 מעשרת⁷³. אמר: מעשרות זו בזו וזו בזו - הראשונה
7 מעשרת, שהרי קבע מעשרותיה בפניה; ואין השניה
8 מעשרת, שאין מפרישין מעשר מן הראשונה שפך
9 נפטרה על השניה שצדין היא חזקת במעשר⁷⁴ שתיקה.
10 יב. אמר: מעשרות שתי כלכלות אלו מעשר כל אחת
11 מהן קבוע בחברתה - קרא שם⁷⁵, וכבר קבע
12 מעשרותיהן בהן, ומוציא המעשרות שלהן, ואינו יכול
13 להוציא עליהן מעשרות ממקום אחר.
14 יג. וכיצד מעשרין? מוציא מעשר שתיקה מאחת מהן⁷⁶
15 או מעשר כל אחת מהן ממנה, אם היו שוות⁷⁷. ואם
16 היתה אחת גדולה מחברתה - מפריש מן הקטנה מעשר
17 הגדולה⁷⁸, ומן הגדולה⁷⁹ מעשר הקטנה⁸⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(64) שהוא חייב במעשרות. (65) בעל הבית מהעניים. (66) [כלומר: אם החליפין היו שלא מדעת בעל הבית, אלא שנתחלפו להם לעניים שלו בשלהם, וודאי שחלקם של העניים פטור מן המעשרות, אלא אפילו אם היו החליפין מדעתו של בעל הבית, שהרי זה כמקח, ומקום קובע למעשרות כשמצרף שניים ואוכל - בכל זאת פטור מן המעשרות. ואף על פי שאם עשאו גורן בשדה, הוקבעו למעשרות, שאין הכל יודעים שהם של לקט שכחה ופאה - כאן בחליפין אין לחשוש למראית העין, שמי ששמע מהחליפין ישמע גם שהחליפין היו עם מתנות העניים הפטורות ממעשר. ויש אומרים שבנידון זה אפילו אם עשאו גורן בשדה, לא נתחייבו, כי קול יוצא לחליפין]. (67) העניים מבעל הבית. (68) במעשר. ואם נגמרה מלאכתם ביד העניים, חייבים הם במעשר מן התורה, כדין לוקח. (69) אם כוונת רבינו לומר, שכיוון שהוא חלף מתנותיהם הפטורות היה מקום לפטרם ממעשרות, דבריו צריכים עיון רב, כי איך אפשר לפטרם מטעם זה. (70) כן הוא בתוספתא שם. שאם לא ניטלה תרומתן, אינו יכול לומר תרומת זו בזו, כי צריך לקבוע לה מקום בצפון או בדרום, מה שאין כן במעשרות. [וצריך לומר, שגם תרומת מעשר כבר ניטלה, שאם לא כן לא תוקנה הכלכלה, שהרי אי אפשר להפריש ממנה תרומת מעשר]. (71) כלכלה אחת. (72) בכלכלה שנייה. (73) כי מעשרותיה בכלכלה שנייה. (74) כי אין תורמין ומעשרין מן הפטור על החיוב. (75) כלומר, חלה הפרשתו, לעניין זה שאינו יכול להוציא עליהן מעשרות ממקום אחר. (76) אם היו שוות. (77) ומזו על זו ומזו על זו אינו יכול להפריש, שאם הפריש מן הראשונה על השנייה, שוב אינו יכול להפריש מן השנייה על הראשונה, מפני שהוא מן הפטור על החיוב. (78) כלומר, מפריש מן הקטנה מעשר על חלק מן הגדולה, השווה לגודל הקטנה, ומשאיר בגדולה חלק טבל שממנו יפריש על הקטנה. (79) כלומר, מן היתר שנשאר טבל. (80) ומעשר עצמו. (1) יבאר הפירות שנקראו חולין מתוקנין אם נתערבו בטבל מה דינם. מי שהיה לו עשר שורות של כדי יין וקבע כד אחד משורה החיצונה למעשר ואינו יודע לאי זו שורה חיצונה התכוון. (2) כן כתב רבינו בפירוש המשנה בדמאי פ"ז משנה ז. (3) ועדיין לא הפריש מעשרות. ואף-על-פי שלכתחילה אין להפריש תרומת מעשר לפני מעשר ראשון - כדיעבר תרומתו תרומה, ראה להלן פ"ט הלכה ה. (4) "מפני שהקדושה (= התרומות המעורבות בהם) ניטלה מהם" (פירוש המשנה שם). (5) כלומר, פירות שלא ניטלה מהם תרומת מעשר, אבל ניטלה מהם תרומה גדולה. כן הוא בירושלמי שם, וכן משמע להלן בדברי רבינו. (6) שהטבל אוסרו במשהו, מפני שהוא דבר שיש לו מתיירין, שהרי אפשר לתקנו (פ"ט) מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו. (7) ולפיכך אינו בטל. אבל אם נתערב בשאינו מינו - הוא בטל בששים. (8) כלומר, תרומת מעשר, כנ"ל. (שם). (9) כלומר, לפי כמות הטבל שנתערב. ומקור הדברים בחלה פ"ג משנה ט (כסף-משנה) ובתוספתא פ"ה (הוצאת ר"ש ליברמן עמ' 98 25). (10) שטבל שנתערב מין במינו - במשהו (הלכות מאכלות אסורות שם). (11) כדרך שמבואר בהלכה הסמוכה. (12) כלומר, אחד ממאה מן הטבל. (13) משנה בדמאי שם, ותוספתא שם פ"ה. ונראה שדעת רבינו שאיסור טבל אינו אלא מחמת תרומה המעורבת בו (וכדעת רש"י ביבמות פו. ועיין שם בתוספות ד"ה מה תרומה, וכדעת הר"ן נדרים פג. :). וכשנתערב הטבל בחולין, בטלה התרומה בחולין, ופקע הטבל. שכשם שתרומה לאחר שהופרשה ונתערבה בחולין בטלה היא במאה ואחת, כן הוא קודם שהופרשה. [ובתוך הטבל שלה אינה בטלה (ואע"פ שאין שם אלא מאה בלבד, הרי מן התורה תרומה בטלה ברוב, ואין צורך במאה ואחד), לפי שאיסור המעורב מתחילתו אינו בטל, ראה מה שכתב הגרי"מ חרל"פ בקונטרס אחרון לציון הקודש סימן כ.]. עיין 'תוספות יום-טוב' וחזון-איש. (14) במשנה דמאי שם 'חולין'. ועיין 'תוספות יום-טוב' שם. (15) לאחר שיפריש מהם מעשר ראשון ומעשר שני מספק (חזון-איש). (16) שמן הדין לא היה צריך להפריש אלא מאה ולתלות שבהם נמצאת הסאה של תרומת מעשר, כשם שבכל תערובת תרומה בחולין במאה, אין צריך להרים אלא כשיעור שנפל ולא יותר, וראה להלן. (17) כלומר, שלש

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יאמר: מאה שהפריש הן מאה של חלין, והמאה
2 שנשארו הוא הטבל¹⁹. וכן אם היה הטבל פחות מן
3 החלין או מרבה על החלין – מגביה הטבל וכדי תרומת
4 מעשר שבטבל מן החלין; או כדי תרומה ותרומת
5 מעשר, אם היה הטבל טבול לתרומה.
6 ד. וכן אם נתערב מעשר טבול²⁰ בחלין מתקנין²¹ –
7 אוסר בכל שהוא. אם יש לו מעשר אחר²² – מוציא
8 אותו על מעשר הטבול תרומת מעשר²³ לפי חשבון²⁴;
9 ואם אין לו מעשר – מגביה המעשר שנתערב, ומפסיד
10 מן החלין המתקנין כדי תרומת מעשר שבמעשר
11 הטבול²⁵.
12 ה. כיצד²⁶? מאה מעשר שנתערב במאה חלין²⁷ מתקנין
13 – מפריש מן הכל מאה ועשר, וכל שהפריש – מעשר,
14 והתשעים הנשארות הן חלין כשהיו. וכן אם היו החלין
15 מרביין על המעשר הטבול או פחותים ממנו – מפריש
16 המעשר וכדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול מן
17 החלין.
18 ו. טבל²⁸ שנתערב במעשר טבול²⁹, אם היה הטבל
19 פמערס³⁰ – מפסיד מן הטבל כדי תרומת מעשר שבו³¹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

סאים. שתיים לתרומה גדולה שהיא אחת מחמשים (כשיעור מדה בינונית – למעלה פ"ג מהלכות תרומות הלכה ב) ואחת לתרומת מעשר שהיא אחת ממאה. אבל יש להבין: הרי יש כאן שלש סאים של תרומה ותרומת מעשר, והיאך הן בטלות במאה של חולין? הרי לכל סאה צריך מאה, וא"כ צריך לכולן שלש מאות סאה! וראה להלן הלכה ה. (18) כלומר, הרי בכל תערובת תרומה במאה חולין, אין צריך להרים אלא כמות התרומה שנפלה. (19) כן כתב בפירוש המשנה שם, וזו לשונו: "כשאנו חוששים שמה יחשוב כשנטל המאה בלבד, שזה שנטלנו הם מאה של חולין והנשארים הם מאה של טבל, ואין הדין כן, לפי שהטבל הוא הניטל (כשם שבתרומה שנפלה שצריך להרים, אנו מחזיקים את המורם לתרומה, ועיין בפ"ג מהלכות תרומות הלכה ג) וזה ענין מה שנאמר בגמרא (ירושלמי בבא מציעא פרק י הלכה א), ונוטל מאה ואחת, ואמר ר' יוסי אם אתה אומר אני נוטל מאה, אני אומר כל החולין עלו בידו ונמצאו אלו (הנשארים) טבל". (20) מעשר ראשון שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר. (21) שהוצאו מהם כל התרומות והמעשרות. (22) שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר. (23) שבתערובת. (24) כלומר, לפי כמות המעשר הטבול שבתערובת. (25) כדלהלן. (26) משנה שם. (27) לא מובן היאך בטלות עשר סאין של תרומת מעשר במאה חולין, והלא צריך אלף כנגדם. וראה למעלה הלכה ב. (28) משנה שם. והיינו שניטלה ממנו תרומה גדולה, ועדיין לא ניטלה ממנו תרומת מעשר. (29) שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר. (30) כלומר, מאה טבל ומאה מעשר. (31) כלומר, אחד ממאה. (32) משנה שם. (33) טבול לתרומת מעשר, כנ"ל. (34) והאחד היתר על המאה – תרומת מעשר של הטבל. (35) משנה שם. (36) כגון מאה טבל ותשעים מעשר. (37) צ"ל: "שבטבל", כלומר, יפסיד מן הטבל כשיעור תרומת שבו, ויקרא לה שם. (38) מעורב. (39) ואף שדעת רבינו שהתרומות בטלות בתערובת, כנ"ל, מ"מ כיון שאמרו חכמים שצריך להרימן, הרי הרמת המעשר, שישנה בה תרומה של הטבל מקדשתן, וחוזרות ומדמעות תערובותיהן. (40) ירושלמי שם: "מאה מעשר רצ' טבל, נוטל צ"ב פחות עשור אחד", ופירש רבינו, צ' של טבל, אחד, תרומה של ק' מעשר, ואחד פחות עשור, תרומה של הטבל, הרי תרומת מעשר של כל התערובת. (41) כלומר, לאחד שקבע מקום מעשר ראשון בטבל המעורב. (42) שהיא אחד ממאה של הטבל. (43) כלומר, ואחד ממאה של המעשר הטבול. (44) שמעורבות בו שתי תרומות מעשר. (45) את הטבל הנ"ל. (46) שחייב לתת ואסור לו למכרן, שדמיהן יהיו גזל בידו. (47) אף שאינו תרומת מעשר ממש, שהרי מעשר מן המעשר לפי החשבון יהא עשרים סאין, גזור חכמים, כדלהלן. (48) כלומר, ק' סאין טבל בק' סאין מעשר, שהדין הוא שמפריש מעשר ומשייר טבל לפניו, ואם נפריש טבל ממעשר כשמעשר רבה עליו, ולא נעשה היכר כלשהו, יבא להפריש טבל ממעשר אף כששניהם שווים, ואסור לעשות כן, שגדולה מראית העין שהוא מפריש טבל ונותנו לכהן, משמשייר טבל לפניו ונראה כאוכלו, וראה למעלה הלכה ג. (49) והראב"ד חולק, וראה ביאורו וביאור דעת רבינו כנ"ל, ובאריכות בחזון איש. (50) שם משנה ח. (51) כלומר, רבוע של כדי יין שבכל אחת מצלעותיו עשרה כדים, וסכומם – מאה, וכולן חייבות במעשר. (52) כלומר, שכשיפריש כד אחד משורה חיצונה שלא קבע אותה עתה, יחול המעשר, ואין זו קריאת שם עכשיו, אלא קובע שיצטרך להפריש מכאן ולא יוכל להפריש ממקום אחר, וכן משמע להלן בסוף הלכה ט. וראה למעלה פ"ז הלכה יב. (53) על תשעה כדי יין. (54) כלומר, מעולם לא היה ידוע, שאף בעל היין לא נתכוון לשורה מסוימת, וראה ביבמות כג: וברש"י שם.

צריך לקרות לו שם, ואינו מפריש. ואומר: עשור מה
 שיש כאן מעשר עני. כדי לקבוע מעשר שני; שמעשר
 עני בשלישית וששית - במקום מעשר שני של שאר
 שני השבוע.
 ד. כשמפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני
 - אין מברכין עליהן, לפי שהוא ספק. לפיכך מתר
 להפריש כשהוא ערם.
 ה. כיצד מעשרין את הדמאי? מפריש כדי תרומת
 מעשר, שהוא אחד ממאה מן הכל, ומניחה בצד
 הפרות, ואומר: זה מעשר, ושאר מעשר סמוך לו. ואחר
 כך אומר: זה שאמרתי עליו שהוא מעשר הרי הוא
 תרומת מעשר על שאר המעשר הסמוך לו. ונוטל אותה
 ונותנה לכהן. שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קדם
 המעשר לכתחלה. ואחר כך מפריש מעשר שני.
 ו. ומתן להפריש מעשר שני קדם הראשון בדמאי. ואם
 רצה, אומר: מעשר שני של פרות אלו בצפונם או
 בדרומם, והרי הוא מחלל על המעות. וכן הלוקח כפר
 מן הנחתום - מפריש ממנה כדי תרומת מעשר וחלה,
 ואומר: אחד ממאה ממה שיש כאן הרי הוא מעשר,
 ושאר מעשר סמוך לו; וזה שעשיתי מעשר עשוי
 תרומת מעשר על השאר הסמוך לו; והיתר על אחד
 ממאה שיש בזה שהפירשתי הרי הוא חלה; ומעשר שני
 בצפונה או בדרומה, והרי הוא מחלל על המעות.
 ואוכל.
 ז. וכן המזמין את חברו שיאכל אצלו, והוא אינו
 מאמינו על המעשרות - אומר מערב שבת: מה שאני
 עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר, ושאר מעשר
 סמוך לו; וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על
 שאר הסמוך לו; ומעשר שני בצפונה או בדרומו, והרי

שתי חביות⁵⁵ באלכסון⁵⁶ ומערב שתיהן⁵⁷ ומפריש
 מהן⁵⁸.
 ח. קבעה⁵⁹ בחצי שורה החיצונה, ואין ידוע אי זו חצי
 שורה היא⁶⁰ - נוטל ארבע חביות מארבע זויות⁶¹. קבעה
 בשורה אחת מהן⁶², ואין ידוע אי זו שורה היא - נוטל
 שורה אחת באלכסון⁶³. קבעה בחצי שורה⁶⁴, ואין ידוע
 אי זו חצי שורה היא - נוטל שתי שורות באלכסון⁶⁵,
 שהרי נוטל חבית מכל חצי שורה, ומערב ומפריש.
 ט. קבע⁶⁶ המעשר בכר⁶⁷ אחת מהן⁶⁸, ואין ידוע אי זו
 היא - נוטל מכל כד וכד מן המאה ומערב ומפריש כדי
 כד אחת ומעשר.
פרק תשיעי
 א. בימי יוחנן כהן גדול, שהיה אחר שמעון הצדיק,
 שלחו בית דין הגדול וברקו בכל גבול ישראל, ומצאו
 שהכל והירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה, אבל
 מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני היו עמי הארץ
 מישראל מקלין על עצמן ולא היו מפרישין אותן. לפיכך
 גזרו, שלא יהא נאמן על המעשרות אלא אנשים נאמנים;
 אבל עמי הארץ - פרותיהן ספק, ואין נאמנין לומר
 מעשרין הן. וזהו הנקרא דמאי.
 ב. והתקינו, שלא יהא אדם מפריש מן הדמאי אלא
 תרומת מעשר, מפני שהוא עון מיתה, ומעשר שני,
 שאין בזה הפסד, שהרי בעליו אוכלין אותו; אבל
 מעשר ראשון ומעשר עני - אין מפריש מן הדמאי,
 מפני שהוא ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה. לפיכך
 אומר ללוי או לעני: הבא ראיה שאינו מעשר וטל
 מעשרות.
 ג. אף על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי -

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(55) פתח בכד וסיים בחבית, וכן הוא במשנה שם. ועיין בבא קמא כז. ובשיטה מקובצת שם. (56) כלומר, אחת שבמקצוע מזרחית-צפונית, ואחת באלכסון שכנגדה: מערבית-דרומית, או אחת שבמקצוע צפונית-מערבית, ואחת באלכסון שכנגדה: דרומית-מזרחית. (57) ונמצא שהמעשר מעורב מין כל ארבעת השורות החיצוניות. (58) כמות יין השווה לעשירית היין שהוא רוצה לעשר. ואף שדעת רבינו שבדבר שהוא מן התורה אין אומרים "ברירה" (ראה למעלה פ"ז הלכה א) - כאן שלא הקפיד לקבוע בדיוק את מעשרו, לא איכפת לו איזה יין יהא מעשר ובלבד שיהא משורה חיצונה, באופן זה אנו אומרים "ברירה", וראה להלן בפ"ד מהלכות מע"ש הלכה טו, ובכסף-משנה שם, ובאנציקלופדיה תלמודית ערך ברירה, כרך ד עמוד רלא ותוספתא כפשוטה מעשר שני פ"ד עמוד 77 3. (59) משנה שם. כלומר, קבע את החבית שתהא מעשר. (60) כלומר, לא קבע לכתחילה איזו חצי שורה משמנה חצאי השורות החיצונות. (61) ומערבן, ונמצא שיין כל שמונת חצאי השורות מעורב. (62) מעשר השורות. (63) כלומר, עשר חביות של אחד האלכסונים. ונמצא שיש בידו מכל שורה חבית, ונתקיימה קביעותו ממה-נפשך. (64) מעשרים חצאי השורות שברבוע. (65) כלומר, עשר חביות אלכסון ממזרחית-צפונית למערבית-דרומית, ועוד עשר חביות אלכסון שמצפונית-מערבית לדרומית-מזרחית. (66) משנה שם. (67) במשנה שם: "חבית". וראה למעלה הלכה ז. (68) ממאה הכדים. (1) יבאר שפירות ע"ה הם ספק ואין לומר מעושרין הם. כמה מעשרות מפרישין מן הדמאי, ואם מברכין עליו. וכיצד מעשרין אותו. הלוקח ככר מן הנחתום. והמזמין את חברו שיאכל אצלו. אם אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו על הודאי. הנחתומין אם חייבים להפריש מעשר שני משל דמאי. שנים שבצרו כרמיהן בתוך גת אחת והאחד אינו נאמן.

מן הדמאי, אלא תרומת מעשר בלבד, כְּדִי שִׁפְרִישְׁנָה
בְּטָהֳרָה עִם הַחֵלָה. וְהַלּוּקָה מִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹכַר בְּחִנוֹתוֹ אוֹ עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ;
אֲבָל הַמוֹכֵר לִפְלִטָּה אוֹ בְּחִנוֹת הַסְּמוּכָה לִפְלִטָּה - חֵיב
לְהַפְרִישׁ אֹף מַעֲשֵׂר שְׁנִי.
יג. שְׁנַיִם שֶׁבָּצְרוּ בְּרִמְיָהוּ בְּתוֹךְ גֵּת אַחַת, וְהֶאֱחָד מֵהֶם
אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֻׂרוֹת, אֹף עַל פִּי שַׁעֲשֹׂר זֶה הַנֶּאֱמָן
עַל חֵלְקוֹ - כְּשֶׁהוּא נוֹטֵל חֵלְקוֹ מִן הַיֵּין חֵיב לְהַפְרִישׁ
מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר דְּמָאִי עַל חֵלְקָה עִם הָאֶרֶץ. כִּיצַד? הָיָה
מִחֲצָה לְמִחֲצָה, וְנוֹטֵל בְּחֻצֵּי מֵאֲמִים לֵג יֵין - הָרִי זֶה
מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ לֵג אֶחָד תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְעֵשֶׂר מַעֲשֵׂר שְׁנִי,
כְּנֶגֶד הַמָּאָה לֵג; שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר שֶׁל וְדָאִי תַחֲלָה
עַל חֻצֵּי כָּל שְׂדֵרְכּוֹ בְּגֵת. וְכֵן אִם הָיָה שְׁלִישׁ אוֹ רְבִיעַ
- מִפְּרִישׁ לִפִּי חֻשְׁבוֹן.

יום ב' ח' אייר ה'תשע"ה

פרק עשירי

א. הַמִּקְבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֻׂרוֹת² וְלֹא יִהְיֶה
פְּרוֹתִיו דְּמָאִי³ - צָרִיךְ לִהְיוֹת מַעֲשֵׂר אֶת שְׁהוּא אוֹכֵל⁴,
וְאֶת שְׁהוּא מוֹכֵר⁵, וְאֶת שְׁהוּא לֹקָח⁶, וְאֵינוֹ מִתְאַרֵּחַ
אֶצֶּל עִם הָאֶרֶץ⁷. וְצָרִיךְ שִׁקְבֵּל עָלָיו דְּבָרִים אֵלּוּ בְּרַבִּים.
וּכְשִׁיבֹאוּ עֲדִים⁸ נֶאֱמָנִין⁹ שֶׁקֵּבֵל דְּבָרִים אֵלּוּ בְּרַבִּים
וְשְׁהוּא רִגִּיל בָּהֶם תְּמִיד¹⁰ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן עַל פְּרוֹתָיו
לוֹמַר מַעֲשִׂרִין הֵן.
ב. כָּל תַּלְמִיד חָכֵם לְעוֹלָם נֶאֱמָן¹¹, וְאֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה
אֲחֵרִיו. וּבְנִי וּבְנֵי בֵיתוֹ וְעַבְדָּיו [וְאֲשֵׁתוֹ] - הָרִי הֵם
כְּמוֹהוּ. תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁמֶת וְהֵנִיחַ פְּרוֹת, אֶפְלוּ כְּנֶסֶם
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת מִתְקַנֵּין¹².
ג. בַּת עִם הָאֶרֶץ אוֹ אֲשֵׁתוֹ¹³ שֶׁנִּסְתָּ לְחֵבֵר, וְעַבְדָּהּ¹⁴

1 הוא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂה. מִפְּנֵי שֶׁמֶתָּר לְאָדָם לְהַנִּתּוֹת
2 תְּנָאִים אֵלּוּ עַל הַדְּמָאִי אֹף עַל פִּי שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ. אֲבָל
3 בּוֹדָאִי - אֵינוֹ מִתְנֶה אֶלָּא עַל דְּבָר שֶׁבְּרִשּׁוֹתוֹ.
4 ח. כִּיצַד? הָיָה לוֹ מָאָה תְּנָאִים שֶׁל טָבֵל בְּבִיתוֹ וְהוּא
5 בְּבִית הַמִּדְרָשׁ אוֹ בִּשְׂדֵה, וּמִתְנִירָ שֶׁמָּא תַּחֲשֹׁף וְאֵינוֹ
6 יָכוֹל לַעֲשׂוֹר בְּשֶׁבֶת - אוֹמֵר: שְׁנֵי תְּנָאִים שְׁאֵנִי עֲתִיד
7 לְהַפְרִישׁ הָרִי הֵן תְּרוּמָה; וְעֵשֶׂר שְׁאֵנִי מִפְּרִישׁ אֲחֵרִיהֶן -
8 מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן; וְתִשַּׁע שְׁאֵנִי מִפְּרִישׁ אֲחֵרִיהֶן - מַעֲשֵׂר
9 שְׁנִי. וְלִמְחַר מִפְּרִישׁ וְאוֹכֵל.
10 ט. וְצָרִיךְ לְרַחֵשׁ בְּשִׁפְתָיו בְּשִׁעָה שֶׁמִּפְּרִישׁ זֶה אַחֵר זֶה;
11 וְאֵינוֹ כְּמִתְקֵן בְּשֶׁבֶת, שֶׁהָרִי הַקָּדִים תְּנָאוֹ. וְטָבֵל שְׁנֵי
12 עָלָיו תְּנָאִי זֶה - מִתָּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשֶׁבֶת קֹדֶם שִׁפְרִישׁ.
13 וְנוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאֵר.
14 י. נִתֵּן לוֹ עִם הָאֶרֶץ כּוֹס לְשִׁתּוֹתוֹ - אוֹמֵר: מַה שְׁאֵנִי
15 עֲתִיד לְשִׁיר בְּשׁוּלֵי הַכּוֹס הָרִי הוּא מַעֲשֵׂר, וְשָׂאֵר מַעֲשֵׂר
16 סְמוּךְ לוֹ; וְזֶה שֶׁעֲשִׂיתִי מַעֲשֵׂר עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל
17 הַשָּׂאֵר הַסְּמוּךְ לוֹ; וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי כְּפִי הַכּוֹס, וְהָרִי הוּא
18 מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂה. וְשׁוֹתָהּ וּמִנִּיהָ כְּדִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר
19 בְּשׁוּלֵי הַכּוֹס.
20 יא. וְכֵן אִם זָמְנוּ חֲבֵרוֹ לְשִׁתּוֹת בְּשֶׁבֶת - מִתְנֶה כְּתִנְאִי
21 זֶה מִעֲרֵב שֶׁבֶת עַל כָּל מַה שִׁירְצָה שִׁסְעַד אֶצְלוֹ. וְכֵן
22 פּוֹעֵל שְׁאִינוֹ מֵאֲמִין לְבַעַל הַבֵּית - נוֹטֵל גְּרוּגְרָת אַחַת
23 וְאוֹמֵר: זֶה וְתִשַּׁע הַבָּאוֹת אֲחֵרֶיהָ עֲשׂוֹיֹת מַעֲשֵׂר עַל
24 הַמָּאָה שְׁאֵנִי עֲתִיד לְאָכֵל; וְזֶה הָאֶחָד - תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר
25 עַל הָעֵשֶׂר הַבָּאוֹת אֲחֵרֶיהָ; וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי הוּא הָעֵשֶׂר
26 הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְהָרִי הוּא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂה. וְנוֹתֵן הַגְּרוּגְרָת
27 שֶׁהַפְּרִישׁ לְכָהֵן, וְהַפּוֹעֵל מִפְּרִישׁ לַעֲצָמוֹ דְּמִי מַעֲשֵׂר
28 שְׁנִי; שֶׁתְּנִיא בֵּית דִּין הוּא, שֶׁתְּהִיָּה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשָּׁל
29 בְּעַל הַבֵּית, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי מִשָּׁל פּוֹעֵל.
30 יב. הַנִּחְתָּמוֹת - לֹא חֵיבוֹם חֻכְמִים לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי

1 יבאר מה צריך לקבל עליו כדי שיהיה נאמן על המעשרות. ודין תלמיד חכם שמת והניח פירות. או בת חבר או אשתו שנישאת לעם הארץ. אם ישמש חבר במשחה עם הארץ ובסעודתו. בן חבר שמיסב עם ע"ה. ודין ע"ה שנתן מנה לחבר לקנות לו אגודת ירק. אם מותר להאכיל את העניים דמאי. וגבאי צדקה אם גובין מהם. רופא חבר שמאכיל לחולה ע"ה אם נותן לתוך פיו. 2 לומר שפירותיו מעושרים. 3 כלומר, שעל ידי קבלה זו לא יהיו פירותיו דמאי. 4 בין פירות שלו בין אלה שלקח ממי שחשוד על המעשרות, שאם אינו נאמן על מה שיאכל בעצמו, היאך יהיה נאמן על מה שאנו אוכלין ונסמוך על דבריו כשיאמר זה מעושר. 5 מפירות שגדלו אצלו. 6 על מנת למכור. 7 משנה שם, כתנא קמא ולא כר' יהודה. ואף על פי שיכול לסמוך על תנאי - לא התירו כן אלא כשהזמינו אצלו. 8 לדעת הריטב"א (עבודה זרה לט "כל שהוא בחזקת חשוד, צריך שני עדים להכשירו, או עד אחד שיעיד על החתיכה (= על הפירות שמעושרים הם). שלא אמרו עד אחד נאמן באיסורין אלא במעיד על החתיכה". וכן נראה מדברי רבינו. ונטעמו של דבר: עד אחד אינו נאמן בדבר שיש לו חזקת איסור, אלא אם בידו לתקנו ולפיכך נאמן הוא על הפירות, שהרי בידו לתקנם, להפריש עליהם תרומות ומעשרות משלו. אבל להעיד על זה, שהיה בחזקת עם הארץ ואינו נאמן על המעשרות, שקיבל עליו נאמנות למעשרות - אינו יכול, שהרי אין זה בידו לתקנו. 9 כלומר, נאמנים על המעשרות. [שאם לא כן, הם פסולים לעדות, שכן אמרו "עמי הארץ אין מוסרים להם עדות", ולפי דעת חכמים בברכות מז: כל שאינו מעשר פירותיו כראוי הרי הוא עם הארץ. 10 ואז הוא מקבל חזקת נאמנות. 11 כאבא שאל בבכורות ל: שאמר (גבי טהרות) "תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלושה" ואף שבטהרות החמירו הכהנים על עצמם, במעשרות לא מצינו שום חומרא. 12 ש"חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן". 13 שנתאלמנה או שנתגרשה. 14 הכנעני, שאין עבד עברי נמכר

מסב במשטה עם הארץ - אין הסעדה בחזקת מעשרת, 25
שמה אביו התנה עליו. 26
ח. עם הארץ שנתן מזה לחבר ואמר לו: קח לי אגדת 27
רק אחת או גלוסקא³¹ אחת - לוקח לו³² סתם³³ ופטור 28
מלעשר³⁴. ואם החליף את המעשה³⁵ - חייב לעשר³⁶ ואחר 29
כך יביא לו. ואם פרש החבר ולא לקח סתם, אלא אמר 30
לחנני: אגדה זו שאני לוקח ממך - לחברי אני קונה 31
אותה, וזו - לעצמי אני קונה אותה, זו שלקח לעצמו 32
- חייב לעשרה, וזו שלקח לחברו - אינו צריך לעשרה. 33
ואם נתערבו³⁷, אפלו נתערבה אחת שלו במאה של 34
חברו - מתקן הכל דמאי, ואחר כך יתן לחברו ששלו 35
לקח לו³⁸. 36
ט. חמשה שאמרו לאחד: צא והבא לנו חמש אגדות 37
של רק, והביא³⁹ לכל אחד ואחד בפני עצמו - חברים 38
שבהן אין צריכין לעשר אלא על חלקן בלבד⁴⁰. הביא 39
להן בערוב⁴¹ - חברים שבהם צריכין לעשר הכל⁴². 40
י. עם הארץ שאמר לחבר: צא ולקט לי תאנים מתאנתי 41
- אוכל מהן החבר עראי⁴³, ומעשרן⁴⁴ [דמאי⁴⁵]. ואם 42
אמר החבר לעם הארץ ללקט לו⁴⁶, ושמע חבר אחר - 43
זה האחר אוכל⁴⁷ ואינו צריך לעשר; שאין החבר מוציא 44
דבר שאינו מתקן מתחת ידו, וחזקתו שהפריש עליה 45
ממקום אחר. אף על פי שלא נחשדו חברים לתרם שלא 46
מן המקף⁴⁸, כדי לסלק המכשול מלפני עם הארץ 47
תורמין. 48

שנמפר לחבר - צריכין לקבל עליהם בתחלה¹⁵. ובת 1
חבר או אשתו שנסת לעם הארץ, ועבדו שנמפר לעם 2
הארץ - הרי הן בחזקתן¹⁶ עד שיחשדו. בנו או עבדו 3
של חבר שהיו למודין¹⁷ אצל עם הארץ - צריכין לקבל. 4
בנו או עבדו של עם הארץ שהיו למודים אצל חבר: 5
כל זמן שהן אצל¹⁸ - הרי הן בחבר; יצאו - הרי הן 6
בעם הארץ¹⁹. 7
ד. מי שאינו נאמן, והיה אחד מבניו או מעבדיו 8
נאמן²⁰, או אחד ממשפחתו - לוקחין ממנו ואוכלין על 9
פיהן²¹, ואין חוששין לדבר. 10
ה. היה הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת - לוקחים 11
ממנו²², ואין מתארחין אצלו²³. [היתה אשתו נאמנת 12
והוא אינו נאמן - מתארחין אצלו, ואין לוקחין ממנו²⁴. 13
ותבוא מארה למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן]. 14
ו. לא ישמש חבר²⁵ לא במשטה עם הארץ ולא 15
בסעדו, אלא אם כן היה הכל מעשר ומתקן מתחת 16
ידו²⁶. לפיכך, הרוצה חבר משמש במשטה עם הארץ 17
או בסעדו - הרי הכל בחזקת מתקן ומעשר. ואיהו 18
מסב עם עמי הארץ - אין הסעדה בחזקת מעשרת, 19
שמה החבר על התנאים שבלבו²⁷ הוא סומך²⁸. 20
ז. כשם שאדם סועד אצל עם הארץ וסומך על תנאו, 21
כך הוא צריך להיות מתנה על בנו²⁹, ואפלו היה בנו 22
במקום אחר. אבל אינו צריך להיות מתנה על אחר חוץ 23
מבנו, ואפלו היה עמו במשטה³⁰. לפיכך, כן חבר שהיה 24

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לאחר. (15) [והכוונה שצריכים לקבל נאמנות לפני הנישואין והמכירה, שהרי אמרו בתוספתא דמאי פרק ג' "היה הוא נאמן ואשתו אין נאמנת, לוקחין ממנו ואין מתארחין אצלו, וכו'", שוודאי יבוא לידי מכשול]. (16) אפילו כשהם אצל עם הארץ, שמנהגם הראשון בידם. (17) רגילין לבקר. (18) [=אצל החבר]. (19) שפסקה השפעתו, ומכאן שגדולה השפעת עם-הארץ על הלימודים אצלו, מהשפעת החבר על הלימודים אצלו. (20) כלומר, שקבל על עצמו להיות נאמן תחת אדונו. (21) והיינו שמעידים על הפירות שמתוקנים הם. (22) שוודאי מתקן מה שהוא מוכר. (23) כי אשתו חשודה להאכיל דבר שאינו מתוקן. (24) [אם אשתו אינה מעידה על זה]. (25) הנאמן על המעשרות. (26) כשהזמינו אצלו. (27) [ראה למעלה פרק ט הלכה י' שבדמאי אינו צריך לרחוש בשפתין]. (28) ולא תיקן אלא מה שהוא אוכל. (29) אפילו בגדול, כיוון שהוא סמוך על שולחנו. (30) שאינו אחראי לו. (31) לחם בתבלין מתוקן היטב. (32) מעם הארץ. (33) היינו שלוקח שניים: אחד עבור משלחו ואחד עבורו, שלוקח בסתם ואינו מפרש זה בשבילו וזה בשבילי כמו בסיפא. (34) שאומרים הוברר הדבר, שזאת היא הגלוסקא שלקח עבורו בשליחותו, שהרי בדברבנן אומרים יש ברירה, והרי זה כאילו עם הארץ בעצמו קנה הגלוסקא. (35) שנתן לו עם הארץ. (36) שכיוון שקונה במעה שלו הרי הוא כקונה לעצמו, ואחר כך כשנותן לעם הארץ, הרי הוא נותן לו דמאי ואסור. (37) ראה למעלה פרק ט הלכה יג. שבתערבו אין אומרים "ברירה". (38) ואינו בטל במאה, מאחר שאפשר לתקן. (39) מעם הארץ. (40) שאין הם אחראים על חלקו של עם הארץ. (41) כלומר, לקח לכל אחד בפני עצמו ולאחר מכן נתערבו אצלו, שאין אומרים ברירה באופן זה. (42) שלא יהיו כנותנים דמאי לעם הארץ. (43) שהרי אין המתנה קובעת למעשר כמכר. (44) אם הוא רוצה לאכול קבע. (45) כגירסת הר"ח בעירובין שם: "האומר לחבירו צא ולקט לך תאנים (מתאנתי) אוכל מהן עראי ומעשרין דמאי. מלא לך כלכלה זו אוכל מהן עראי ומעשרין וודאי". אלא שצריך עיון, למה השמיט רבינו הבבא של "מלא כלכלה". [וטעמם של דברים נראה, שכשם שאמרו שהמוצא כלכלה במקום שהרוב מכניסים לבתים, מתקנה וודאי, שוודאי לא עישרו לפני ראיית פני הבית, כמו כן אם לא נגמרה מלאכתם, בוודאי לא עישרם, ולפיכך אם אמר לו: לקט תאנים, היינו כמה שילקט ילקט, הרי זה נגמרה מלאכתו, כמפורש למעלה פרק ג הלכה י': "אם אינו ממלא [את הכלי] עד שילקט כל צרכו", ואפשר שבעל הפירות עישר מיד, בכדי שיעשה, היינו בכדי שיעור זמן שילקט כמה תאנים בודדות, ולכן אינו מעשרן אלא דמאי, והמדובר כשמוליכם לשוק, שאם לא כן אינו מעשר עד שיראה פני הבית, אבל אם אמר לו: מלא כלכלה זו, שאין זה גמר מלאכה עד שימלאנה, אינו מעשר עד שיידע שמילא את הכלכלה, ולפיכך מעשרין וודאין. (46) כלומר, לעם הארץ. (47) אם נתן לו עם הארץ רשות. (48) כלומר, תרומת מעשר, אבל בתרומה גדולה הלכה היא לכל ש"אין תורמין תרומה גדולה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יא. מתר להאכיל את העניים⁴⁹ ואת האורחים⁵⁰
 2 דמאי⁵¹. וצריך להודיען. והעני עצמו והאורח, אם רצו
 3 לתן - מתננין.
 4 יב. גבאי צדקה גובין סתם⁵² מכל אדם⁵³ ומחלקים
 5 סתם⁵⁴, והרוצה לתן - יתן.
 6 יג. רופא חבר שהיה מאכיל לחולה עם הארץ⁵⁵ מפרות
 7 עם הארץ⁵⁶ - נותן לתוך ידו, אבל לא לתוך פיו⁵⁷. ואם
 8 היה הדמאי של רופא - אפלו לתוך ידו לא יתן. וכן
 9 אם ידע שהוא טבל ודאי - אפלו לתוך ידו אסור.
 10 **פרק אחד עשר**
 11 א. אסור למכור את הדמאי לעם הארץ² או לשלח לו
 12 דמאי, מפני שהוא מסיע לזה לאכל דבר האסור. אבל
 13 מוכרין ומשלחין אותו לתלמידי חכמים⁵; שאין תלמיד
 14 חכם אוכל עד שיעשר או עד שיודיעו אדם נאמן שזה
 15 מעשר.
 16 ב. פל⁶ המשפיעין⁷ במדה גסה⁸, כגון הסיטונות⁹
 17 ומוכרי תבואה - מתרין למכור את הדמאי ולשלח¹⁰;
 18 מפני שהן מוסיפין על המדה¹¹, התקינו חכמים שיהיה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אלא מן המוקף" ולא לתלמידי חכמים בלבד. (49) אפילו עמי הארץ, שאם אתה אומר שמאכילין רק לחבירים, אתה נועל דלת בפני עניים עמי-הארץ. (50) ואף שבביתם עשירים הם, כאן הם עניים. (51) שרוב עמי הארץ מעשרים הם, והקלו בזה כדי להקל עלינו מצוות הצדקה והכנסת האורחים. (52) מאכלים עבור העניים. (53) אף מעמי-הארץ, ואינם מבדילים בין מאכלים שקבלו מחבר לבין מה שקבלו מעם-הארץ, ש"אם מדקדק אתה אחריה [אחרי הנותן צדקה אם הוא עם-הארץ, להבדיל את מה שנתן, משאר מאכלים] אתה ממעט מן הצדקה [שהעם הארץ ייעלב ולא ייתן יותר]. (54) אף לעם-הארץ. (55) שאין בו סכנה. שאם לא כן - הרי הכל מותר. (56) שאינם של הרופא. (57) אף שאסור דרבנן אסור באכילה לחולה שאין בו סכנה, בדמאי הקלו ולא גזרו אלא בנותן לתוך פיו. (1) יבאר שאסור למכור דמאי לע"ה ולשלוח לו דמאי. המשפיעין במדה גסה אם מותרין למכור דמאי. חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ. מי שהיה נושא ירק וככר עליו ורוצה להשליך ממנו לארץ. המוצא פירות בדרך. והנותן לפונדקית לבשל ולאפות לו. המפקיד פירותיו אצל עם הארץ או אצל הגוי. (2) דמאי פ"ג משנה ג. ואפילו המשפיעין במדה גסה, אסורים, ראה להלן. (3) משנה שם. (4) היינו המשפיעין במדה גסה, ראה בהלכה הסמוכה. (5) ודוקא בדמאי, שאינו אסור אלא מדבריהם, אבל בטבל ודאי, שאסור מן התורה, לא התירו לשלח לחבר, אלא לצורך (למעלה פ"ו הלכה ו). (6) שם פ"ב משניות ד"ה. (7) המוסיפים על המדה וימכרו במדה גסה (פירוש המשנה שם). (8) ראה בהלכה הסמוכה. (9) המוכרים מאכלים רבים במדה גסה (פירוש המשנה שם). (10) לתלמיד חכם. ראה הלכה הקודמת ולהלן בסמוך. (11) וימלאו המדה ביותר ויוסיפו בה ויקח הקונה יותר מן הראוי לו (שם). (12) ודוקא לתלמיד חכם. אבל לעם הארץ, אסור למכור, שמא לא יעשר, ראה למעלה. ועיין תוספות אנשי-שם ומשנה ראשונה וחזון-איש. (13) חנונים. (14) אף שבמתנה אינו משתכר - לא חלקו חכמים בזה. (15) שם משנה ה. (16) שם, ולא כרבי יוסי, וכן כתב בפירוש המשנה שם. (17) כנוסחת ספרים אחרים במשנה שם (מלאכת שלמה). (18) כלומר, בלי שיעור ומדה, אלא כפי שידומן לו (פירוש המשנה). וראה בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ב ובהגהות מיימוניות שם. (19) עד שיתקנם, כיון שאינו מוכר כשיעור מדה גסה האמורה למעלה (משנה ראשונה שם). (20) מימרא של רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק, בירושלמי שם. (21) המוכר או הלוקח, ראה להלן. (22) שעל המוכר לתקן, והלוקח הסכים להשתתף בתיקון, ואמר לו: בא ונתקן הפירות. (23) שעל הלוקח לתקן והמוכר הסכים להשתתף ואמר לו: בוא ונתקן הפירות. (24) כלומר, אף-על-פי שבאה הסכמת שניהם על ההפרשה, אין אומרים: יתן זה חצי וזה חצי, אלא תרומת מעשר למוכר ומעשר שני ללוקח [וראה למעלה פ"ט הלכה יא]. (25) שם פ"ו משנה ט, ותוספתא פ"ו. (26) ופירות שהורישם - דמאי. (27) החבר. (28) לאחיו עם-הארץ. (29) מפני שבדמאי שהוא מדרבנן, אנו אומרים "ברירה" (וראה למעלה פ"ו הלכה יד, ופ"ט הלכה יג). כלומר, הוברר הדבר למפרע שזה חלקו וזה חלקו של אחיו, ואין כאן מכירת דמאי לעם-הארץ. (30) שבשני מינים לא אמרו "ברירה", וראה למעלה פ"ו שם. (31) שלח ויבש ממש הם כשני מינין וצריך שומא בחלוקתם, שהיבש משתמר ביותר (מאירי לחגיגה הוצאת "מוריה" עמוד נג, ועיין בירושלמי פאה פ"ג הלכה ב). (32) כיון שיש לכל אחד מהם החצי בכל מין ומין, וכשאומר החבר לעם-הארץ טול אתה חטים ואני שעורים או טול אתה הלח ואני היבש, נמצא מוכר לו חצי חטים או חצי לח תמורת זה שמקבל ממנו. (33) שם פ"ג משנה ב. וכן בתוספתא שם פ"ד, וכחכמים ולא כרבי יוסי. (34) של דמאי שנגמרה מלאכתו למעשר (רע"ב שם),

- 1 להשליך ממנו על הדרך כדי להקל ממנו או - לא ישליך
- 2 עד שיעשרו³⁵, כדי שלא תהא תקלה לעמי הארץ
- 3 שאוכלין אותו בדמאי.
- 4 ח. הלוקח³⁶ ירק מן השוק³⁷ ומשק³⁸, אף על פי שלא
- 5 שקל ולא מדד ולא נתן דמים³⁹, ונמלך להחזיר לבעל
- 6 החנות⁴⁰ - לא יחזיר עד שיעשרו⁴¹.
- 7 ט. המוצא⁴² פרות⁴³ בדרך⁴⁴: אם רב מכניסין לבתיהן⁴⁵
- 8 - פטור מלעשר⁴⁶, שצדין לא נקבעו למעשר; ואם רב
- 9 מכניסין למכר בשוק⁴⁷ - הרי אלו דמאי⁴⁸; ומחצה
- 10 למחצה⁴⁹ - דמאי⁵⁰.
- 11 י. נטלן⁵¹ לאכלן⁵² ונמלך להצניע⁵³ - לא ישא אותן
- 12 עד שיעשרו⁵⁴, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים⁵⁵. ואם
- 13 נטלם מתחלה שלא יאבדו⁵⁶ - הרי זה מתר לשהותן

- 14 אצל⁵⁷ עד שירצה לאכלן או לשלחן או למכרן⁵⁸,
- 15 ויעשר אותן דמאי⁵⁹.
- 16 יא. קניבת⁶⁰ ירק⁶¹ הנמצאת בגנה⁶² - הרי זו פטורה מן
- 17 הדמאי⁶³. ושל בעל הבית הנמצאת בבית - חצית⁶⁴.
- 18 שעל גבי האשפה⁶⁵ - בכל מקום⁶⁶ מתרת⁶⁷.
- 19 יב. הנותן⁶⁸ לפנדיקית⁶⁹ לבשל לו ולאפות לו - מעשר
- 20 את שהוא נותן לה⁷⁰, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים⁷¹,
- 21 ומעשר את שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה
- 22 להחליף של זה [בזה]⁷². אבל⁷³ הנותן לחמותו, בין
- 23 שנשא בתה בין שארסה⁷⁴, או לשכנתו פת לאפות
- 24 ותבשיל לבשל - אינו חושש לא משום מעשר⁷⁵ ולא
- 25 משום שביעית⁷⁶, מפני שאינה חשודה להחליף⁷⁷. במה
- 26 דברים אמורים⁷⁸? בזמן שנתן לה שאור לעסה ותבלין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וראה להלן. (35) שהפקר אינו פטור ממעשר, אלא קודם גמר מלאכה, אבל אחר גמר מלאכה אינו פטור (למעלה פ"ג הלכה כ.). וראה בשער המלך פ"ח מהלכות לולב ה"ב, ד"ה של דמאי. (36) משנה ותוספתא שם. (37) כלומר, מעם-הארץ. (38) כן הוא בסוף המשנה שם, שאם לא משך מותר להחזיר, וראה למעלה פ"ה הלכה א. (39) שכיון שמשך - קנה. (40) מדעת בעל החנות, אבל בלי דעתו אינו יכול להחזיר, שהרי חל המקח, כנ"ל (תוס' אנשי-שם). (41) בירושלמי שם אליבא דר' יוחנן: "כיצד הוא עושה? נותן דמי אחת מהן ומתקן". וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם. וראה למעלה שם. (42) מכשירין פ"ב משנה י. וראה למעלה פ"ג הלכה כב. (43) שנגמרה מלאכתם, וראה להלן. (44) שהם הפקר, וזכה בהם. (45) שהם מותרים באכילת עראי עד שיכנסו לבית (שם הלכה ב.). (46) אם אוכלם עראי (משנה-למלך). (47) שהם נקבעים מיד עם גמר מלאכתם (למעלה שם). (48) במשנה שם: "חייב", ופירשה רבינו: "דמאי", כדין פירות של עם-הארץ. ומה שהפקר פטור ממעשרות, אינו אלא אם הפקיר קודם גמר מלאכה, אבל לאחר גמר מלאכה אינו פטור, ראה למעלה שם הלכה כ. וראה בתוספתא כפשוטה עמ' 658. (49) כלומר, חצים מכניסים לשוק, וחצים לבית. (50) אף-על-פי שספק ספיקא הוא, ספק מכניסים לבית ופטור, ואף אם מכניסים לשוק, שמא עשרום - מכלי-מקום בדמאי החמירו גם בספק ספיקא, כדלהלן בהלכה יג, עיין שם בכסף-משנה. (51) דמאי פ"ג משנה ג. (52) כלומר, המוצא פירות בדרך, כבהלכה הקודמת, ונטלן לאכלן, ואם כן, זכה בהם. (53) להשהותם אצלו. (54) מדברי רבינו להלן בסוף ההלכה נראה, שהמדובר כשמצאם במקום שרוב מכניסים לשוק. אולם אם מצאם במקום שרוב מכניסים לבת, שוודאי לא נתעשרו (למעלה פ"ג הלכה כב, ופ"ה הלכה ו), מעשרם ודאי, אף-על-פי שלא הכניסום לבית - שמא יאכלום קבע. (55) כלומר, לבני הבית. (56) ולא נתכוין לזכות בהם כלל. (57) ואינו חייב לעשר, לפי שאינו נוטל אותם לעצמו, ולמדו כן בירושלמי שם ממה שנאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר (את כל תבואת זרעך)" - "משלך אתה מעשר, ואי אתה מעשר משל אחרים". (58) לעם הארץ אפילו במדה גסה, ולחבר במדה דקה, למעלה הלכות א"ב. (59) אם רוב מכניסים למכור בשוק, ראה למעלה. (60) תוספתא שם פ"ד. וראה בירושלמי תרומות פ"א הלכה ד, לפי גירסת הר"ש סיריסליאו שם. (61) עלי ירק מקולקלים שנתלשו. (62) שתלשום הגננים. (63) שהגננים אינם מקנבים אלא את המעופשים ביותר, המותרים לזרים, ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה י. (64) שבעלי בתים מקנבים אפילו המעופשים קצת. (65) כלומר, אפילו על גבה, שאפשר ליטלה בנקל. (66) כלומר, אפילו של בעלי בתים. ואפילו אשפה [וכל-שכן] אשפה שבשוק. עיין חולין יב.]. (67) שמעתה אין עליה שם אוכל. (68) דמאי פ"ג משנה ה. (69) בעלת הפונדק. ומנהג הסוחרים לתת לה הקמת והבשר והתבשיל כל אחד מאכלו ולחמו (פירוש המשנה שם). (70) שהיא מחליפה של זה בזה, כדלהלן. (71) ואין אומרים "אין אנו אחראים לרמאין", ודלא כר' יוסי שם. ואף בפ"ט מהלכות מע"ש הלכה ז נראה מדברי רבינו, שאין אנו אחראין לגולנין - כאן שנותן לה בידים החמירו (פאת השלחן סימן טז ס"ק כא ע"פ הירושלמי). (72) משנה שם, שכיון שהיא טורחת בשבילו, היא מורה היתר לעצמה לקחת בשבילה את היפה ולתת לאורח את הגרוע (חולין ו: ותוספות שם ד"ה התם). (73) כן הוא בירושלמי שם הלכה ו אליבא דחכמים החולקים על ר' יהודה, ודלא כמשנתנו שם שהיא אליבא דר' יהודה. (74) בעיא שנפשטה, בירושלמי שם. (75) שמא החליפה בדברים שאינם מעושרים. (76) שמא החליפה בספיחי שביעית האסורים באכילה, כדלהלן בפ"ד מהלכות שמיטה הלכה ב. [ועמי הארץ נחשדו על השביעית (שם פ"ח הלכה י) וראה להלן פ"ב הלכה ט.]. (77) שחמותו לא תמצא היתר לעצמה, שכן דרכן לטרוח עבור חתן ובתן וכן דרך השכנים לטרוח אלו בשביל אלו, ראה בתוספות שם. (78) תוספתא שם וחולין שם.

- 1 לקדירה⁷⁹; אבל אם לא נתן - חושש משום מעשרות⁸⁰
 2 וחושש משום שביעית⁸¹. ולפיכך, אם היתה שנת
 3 שמטה - אסור, שמא השאור מספיקי שביעית הוא⁸².
 4 יג. המוליך⁸³ חטיו⁸⁴ לטוחן עם הארץ⁸⁵ - הרי הן
 5 בתוקפתן⁸⁶, שאינו חשוד להחליף. הוליקן לטוחן עובד
 6 כוכבים - הרי הם דמאי, שמא החליפן בחטים של עם
 7 הארץ⁸⁷. וכן המפקיד אצל עם הארץ - הרי הן בתוקפתן,
 8 שאינו חשוד להחליף הפקדון.
 9 יד. עם הארץ⁸⁸ שהיה משתמש⁸⁹ בחנותו של חברו⁹⁰,
 10 אף על פי שהחבר יוצא ונכנס⁹¹ - הרי זה מותר, ואינו
 11 חושש שמא החליף⁹².
 12 טו. המפקיד⁹³ פרותיו אצל העובד כוכבים - הרי הן
 13 כפרותיו של עובד כוכבים; שחזקתו להחליף הפקדון.
 14 והיאך דינם? אם היו פרות שעדיין לא נגמרה
 15 מלאכתן⁹⁴, ונגמרו ביד ישראל אחר שלקח הפקדון -
 16 מפריש מעשרותיו, כמו שבארנו⁹⁵; ואם היו פרות
 17 שהפקיד טבלים ונגמרה מלאכתן - חייב להפריש, שמא
 18 לא החליף העובד כוכבים⁹⁶. ולפיכך יראה לי,
 19 שהמעשרות שפריש - ספק⁹⁷. אבל אם הפקיד חלין
 20 מתקנין - אינו צריך להפריש כלום; שאפלו החליף
- העובד כוכבים - פטורין⁹⁸, כמו שבארנו בהלכות
 תרומות⁹⁹: דגנך - ולא דגן עובד כוכבים.
- פרק שניים עשר**
- א. הלוקח פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח
 לעשרן, ונכנסה שבת או יום טוב שאינו יכול לעשר -
 הרי זה שואל, ואם אמר לו: מעשרין הן - אוכל על
 פיו בשבת. וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן: מעשרין
 הן - אוכל על פיו באותה שבת, ואפלו היו לו פרות
 אחרות מתקנין מאותו המין. מפני שאימת שבת על
 עמי הארץ, ואינו עובר בה עברה.
 ב. אף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא
 יאכל מאותן הפרות למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על
 הכל, על שאכל בשבת ועל הנשאר; שלא הקלו
 והאמינוהו אלא לצרף אותה שבת. היתה שבת ויום
 טוב סמוך לה, ושאלו באחד מהן - אוכל אף בשני,
 מפני שלא נראה לעשר ביניהם. וכן בשני ימים טובים
 של גלויות.
 ג. הנשבע על חברו שאיכל עמו בשבת, והוא אינו
 מאמינו על המעשרות - שואל ואוכל על פיו בשבת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(79) לתבשיל. (80) שמא נתנה בעיסה ובקדירה שאור ותבלין של דמאי, ויש תבלין שחייבין במעשר. וראה בפאת השולחן סימן יב ס"ק י, שהארץ להוכיח זאת. ועיין תוספות חולין שם ד"ה אינו חושש. (81) בדפוס רומי ליתא תיבות אלו, והן בכלל מה שכתב: ולפיכך וכו'. (82) וראה להלן (פי"ג הלכה יח), שבשארור ותבלין גזרו גם על תערובת דמאי. (83) שם פ"ג משנה ד, ותוספתא שם פ"ד. (84) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (85) במשנה שם: "או לטוחן כותי". והשמיטו רבינו, לפי שבזמן הזה עשאו כגויים לכל דבריהם, וראה בפירוש המשנה שם. (86) שם: "למעשרות ולשביעית". (87) שכשם שהוא הוליק חטיו לטחון אצלו, כן הוליקו גם עמי הארץ, שפירותיהם דמאי. ואף-על-פי שספק ספיקא הוא, שמא לא החליפן, ואף אם החליפן בשל עמ-הארץ, שמא עמ-הארץ זה מן המעשרים הוא? - כיון שלא סמכו על "רוב עמי הארץ מעשרין הן", לא סמכו גם על ספק ספיקא (כסף-משנה), וגם בדיקת חמץ שנתקנה על הספק, לא סמכו בה על ספק ספיקא (רדב"ז). וראה בפ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה י והערה סד (ובפירוש המשנה לדמאי פ"א משנה א, כתב רבינו שסומכים בקלים שבדמאי על ספק ספיקא. ועיין שם בתוספות הגרע"א שכתב שבקלים שבדמאי יש ספק אחד שהוא הפקר, ואינו כלל בחיוב תרומות ומעשרות, ולכן סמכו בזה על ספק ספיקא. ועיין אור-שמח). (88) תוספות שם פ"ג. (89) כלומר, משמש. וראה בברכות נב: (90) שהיו אוכלים ושותים בה והוא משמש. וראה בפסחים קי: (91) כלומר, מתעסק באומנתו ואין ענינו על החנות. (92) אבל אם אינו נכנס כלל - חושש. ואף-על-פי שעמ-הארץ אינו חשוד להחליף (בהלכה הקודמת) - זה אינו אלא בפקדון שהמחליפו הרי הוא כשולח יד בפקדון, אבל בחנות שהכל ניתן למכירה, חוששים שמא יתן ללקוחות את שלו ויקח מן החנות את חלקו. וראה בפאת השולחן סימן טז ס"ק לט. ותוספתא כפשוטה שם וחזון-איש. (93) משנה שם, כחכמים ולא כר' שמעון. (94) ולא הפריש מהם תרומות ומעשרות. (95) למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה יא, שאם לקח הישראל מן הגוי פירות שלא נגמרה מלאכתם וגמרם ברשותו, חייב בתרומות ומעשרות מן התורה, אבל אינו נותן מעשר ראשון לגוי. (96) שאם החליף - פטור, שדיגון הגוי פטור (שם). (97) ואינו נותנם לכהן וללוי - שמא החליף. (98) ואין לחשוש שמא החליף בשל עמ-הארץ שפירותיו דמאי (ראה למעלה), שרק בטוחן חששו לכך, "לפי שהטוחן יתקבצו אליו קופות של חיטה ואפשר שיחליפן בפירות ישראל אחר" (פירוש המשניות שם), ועיין ירושלמי שם. (99) שם. (1) יבאר הלוקח פירות ממי שאינו נאמן לעשרן ונכנס שבת שאינו יכול לעשר. המשביע חברו שאיכל עמו בשבת, והוא אינו נאמן עליו. מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפירותיו. האומר למי שאינו נאמן קח לי ממי שהוא מעשר. הנכנס לעיר ושאל מי כאן מעשר ואמר אחד אני. המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הם. עניים שאמרו פירות אלו לקט שכחה ופאה הם, אם הם נאמנים. החשוד שהעיד על אחרים, והמוכר פירות ואחר כך אמר פירות שמכרתי לך טבל הם.

46 - נֶאֱמַן; שֶׁהִפָּה שְׁאָסֵר הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יָדוּעַ
47 שִׁישׁ לוֹ קֶרֶקַע בְּסוּרִיָּא וְהָיָה רֹב מִמְּכָרוֹ מִשְׁדָּהוּ - חֵיב
48 הַלּוּקַח מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹר; שֶׁחֲזַקְתּוֹ שֶׁמִּשְׁדָּהוּ הִבִּיאָם.
49 יב. עֲנִיִּים שְׁאָמְרוּ: פְּרוֹת אֵלוֹ שֶׁל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפָאָה -
50 הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנִין כָּל זְמַן הַגִּרְנוֹת, שֶׁהִלְקֵט וְהִשְׁכִּחָה
51 וְהִפָּאָה מִצְוִיִּים. וְהוּא שִׁיחִיָּה קְרוֹב מִן הַגֶּרֶן כְּדִי שִׁיִּצֵּא
52 וְיָבוֹא בּוֹ בְּיוֹם. וְאִם אָמְרוּ: שֶׁל מַעֲשֹׂר עֲנִי הֵם - הָרִי
53 אֵלוֹ נֶאֱמָנִין כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה. וְאִינוּ נֶאֱמָנִין אֲלָא עַל דְּבָר
54 שֶׁדָּרַךְ בְּנִי אָדָם לִתְנוֹ.
55 יג. בִּיצֵד? חֲטִים אֵלוֹ לֶקֶט שִׁכְחָה וּפָאָה הֵם - הָרִי אֵלוֹ
56 נֶאֱמָנִים. קָמַח זֶה שֶׁל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפָאָה הוּא - אֵינָם
57 נֶאֱמָנִין. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר, שְׁאִין נֶאֱמָנִין עַל הַפֶּת לוֹמַר
58 מִמִּתְנוֹת עֲנִיִּים הוּא. אֲלָא מִתַּעֲשָׂרִין דְּמֵאִי.
59 יד. נֶאֱמָנִין עַל הַשְּׁעוּרָה שֶׁל אֲרֹז, וְאִין נֶאֱמָנִין עָלָיו, בֵּין
60 חֵי בֵּין מִבְּשָׁל. נֶאֱמָנִין עַל הַפּוֹל, וְאִין נֶאֱמָנִין עַל
61 הַגִּרְסִין, בֵּין חֲזִין בֵּין מִבְּשָׁלִין. נֶאֱמָנִין עַל הַשָּׂמֶן לוֹמַר
62 שֶׁל מַעֲשֹׂר עֲנִי הוּא, וְאִין נֶאֱמָנִין לוֹמַר שֶׁל זִיתֵי נְקוּף
63 הֵם. נֶאֱמָנִין עַל הַיֶּרֶק חֵי וְלֹא מִבְּשָׁל, אֲלָא אִם כֵּן הָיָה
64 דְּבָר מוּעָט. שֶׁכֵּן דָּרַךְ בְּעָלֵי בָתִּים לִתֵּן מִעֵט יֶרֶק מִבְּשָׁל
65 מִקְדָּרְתּוֹ לְעֲנִי; וּמִתּוֹךְ שִׁיכּוֹל לוֹמַר: הַבַּעַל הַבֵּית נִתְּנוֹ
66 לִי, יְכוֹל לוֹמַר: אֲנִי בִשְׁלָתִי מִמִּתְנוֹתִי.
67 טו. וְכֵן כֵּן לֹוי שְׁאָמְרוּ: פְּרוֹת אֵלוֹ מִמַּעֲשֹׂר רֹאשׁוֹן
68 שֶׁנִּשְׁטְלָה תְּרוּמָתוֹ הֵם - הָרִי זֶה נֶאֱמָן לְעוֹלָם עַל תְּרוּמַת
69 מַעֲשֹׂר, כְּשֶׁם שִׁישְׁרָאֵל נֶאֱמָן עַל תְּרוּמָה גְּדוּלָּה; אָבֵל
70 אֵינוֹ נֶאֱמָן עָלָיו לְפָטְרוֹ מִמַּעֲשֹׂר שָׁנִי.
71 טז. אִין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲמוּרִין אֲלָא בְּעַם הָאֶרֶץ
72 שְׁאֵינוֹ לֹא חֲשׂוֹד וְלֹא נֶאֱמָן; אָבֵל מִי שֶׁהוּא חֲשׂוֹד לְמַכּוֹר
73 תְּרוּמָה לְשֵׁם חֲלִין - אֲסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ כָּל דְּבָר שִׁישׁ בּוֹ
74 זָקַת תְּרוּמָה וּמַעֲשֹׂר, אֲפִלּוּ קֶרֶבֶת דָּגִים, מִפְּנֵי שְׁנוֹתֵינִין
75 בָּהֶם שָׂמֶן. וְאִין אֲסוּר אֲלָא כָּל שֶׁלְּפָנָיו, אָבֵל אֲצֵרוֹ -
76 מִתֵּר לִקַּח מִמֶּנּוּ; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְּנִירָא לְעֶרֶב תְּרוּמָה
77 בְּאֲצֵרוֹ, שְׂמָא יִדְעַע הַדְּבָר וַיִּפְסִיד הַכֹּל. וְכֵן הַחֲשׂוֹד
78 לְמַעֲשֹׂר שָׁנִי לְמַכְרֵן לְשֵׁם חֲלִין - אִין לֹקַחֲתִין מִמֶּנּוּ דְּבָר
79 שִׁישׁ עָלָיו זָקַת מַעֲשֹׂר. וְכָל זֶה קִנְס מִדְּבָרֵיהֶם.
80 יז. חֲשׂוֹד שֶׁהֶעִיד עַל שָׁל אַחֲרִים - נֶאֱמָן; חֲזָקָה אִין
81 אָדָם חוּטָא וְלֹא לוֹ. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר עִם הָאֶרֶץ. לְפִיכָךְ,
82 עִם הָאֶרֶץ שְׁאָמְרוּ: זֶה טָבֵל זֶה תְּרוּמָה, זֶה וּדְאִי זֶה
83 דְּמֵאִי, אֲפִלּוּ בְּשָׁלוֹ - נֶאֱמָן. אָמַר: אֵלוֹ פְּרוֹת מִתְּקַנֵּין,
84 בְּשָׁל אַחֲרִים - נֶאֱמָן. וְהוּא שְׂלֵא יִרְאוּ כְּעוֹשֶׂה קִנְיָנָא,
85 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
86 יח. הַמוֹכֵר פְּרוֹת לְחִבְרוֹ, וְאַחֵר שִׁיִּצְאוּ מִתַּחַת יָדוֹ אָמַר
87 לְלוּקַח: פְּרוֹת שֶׁמִּכְרָתִי לָךְ טְבִילִים הֵן, הַבֶּשֶׂר בְּשׂוֹר בְּכוֹר
88 הָיָה, הֵינִי יִין נֶסֶךְ - שׁוֹרֵת הַדִּין שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, אֲפִלּוּ הָיָה
89 הַמוֹכֵר חֲבֵר, וְהַזִּירִי מִחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ. וְאִם הֶאֱמִינוּ -
90 הָרִי זֶה מִשְׁבַּח, אֲפִלּוּ הָיָה הַמוֹכֵר עִם הָאֶרֶץ.

1 הָרֹאשׁוֹנָה בְּלִבְדּוֹ; אָבֵל בְּשִׁבְתָּ שְׁנִיָּה, אָף עַל פִּי שְׁנִידוֹ
2 מִמֶּנּוּ הִנָּאָה אִם לֹא יֹאכַל אֲצֵלוֹ - לֹא יֹאכַל עַד שִׁיעֲשֹׂר
3 דְּמֵאִי.
4 ד. מִי שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, שְׁרָאִינוּהוּ שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר
5 מִפְּרוֹתָיו שֶׁהֵן דְּמֵאִי, וְרָאִינוּהוּ שֶׁחֲזַר וְנִפְלָה בְּפָנָיו, בֵּין
6 לְמָקוֹם אַחֵר בֵּין לְמָקוֹמָהּ, וְחֲזַר וְאָמַר: הִפְרַשְׁתִּיהָ - נֶאֱמָן
7 אֲפִלּוּ בְּחָל, וְאוֹכַל עַל פִּיו. כְּשֶׁם שְׁאֵימַת שִׁבְתָּ עַל עַמִּי
8 הָאֶרֶץ, כִּף אֵימַת דְּמוּעַ עָלֵיהֶם, וְאִינוּ חֲשׂוֹדִין לְהַאֲכִיל אֶת
9 הַמִּדְּמַע.
10 ה. מִי שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, שְׁרָאִינוּהוּ שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֹׂר רֹאשׁוֹן
11 מִפְּרוֹת אֵלוֹ, וְאָמַר שֶׁהִפְרִישׁ מִהֵן מַעֲשֹׂר שָׁנִי - נֶאֱמָן.
12 הִפְרִישׁ מַעֲשֹׂר שָׁנִי בְּפָנָיו, וְאָמַר שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֹׂר
13 רֹאשׁוֹן - אֵינוֹ נֶאֱמָן; שֶׁהִשְׁנִי שָׁלוֹ. וְהִנָּאֲמָן עַל הַשָּׁנִי -
14 אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הָרֹאשׁוֹן, וְהִנָּאֲמָן עַל הָרֹאשׁוֹן - נֶאֱמָן עַל
15 הַשָּׁנִי. לְפִיכָךְ, מִי שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן שֶׁהוֹצִיא פְּרוֹת מִבֵּיתוֹ
16 וְאָמַר: אֵלוֹ מַעֲשֹׂר רֹאשׁוֹן - נֶאֱמָן, וְאִין מִפְּרִישִׁין מִהֵן
17 תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֹׂרוֹת; וְאִם אָמַר: אֵלוֹ מַעֲשֹׂר שָׁנִי - אֵינוֹ
18 נֶאֱמָן, וְהָרִי הֵן דְּמֵאִי, וּמִפְּרִישִׁין מִהֵן תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר.
19 וַיִּבְרָא לִי, שֶׁהוּא פוֹדָה אֶת כָּלָם.
20 ו. הָאוֹמֵר לְמִי שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֹׂרוֹת: קַח לִי מִמִּי
21 שֶׁהוּא מַעֲשֹׂר, וְהִלֵּךְ וְלָקַח וְהִבִּיא לוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן. וְאִם
22 אָמַר לוֹ: קַח לִי מֵאִישׁ פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה נֶאֱמָן לוֹמַר: מִמֶּנּוּ
23 לְקַחְתִּי, שֶׁהָרִי מִתְּנִירָא שְׂמָא יִשְׁאָלְנוּ. הִלֵּךְ לִקַּח לוֹ מֵאוֹתוֹ
24 פְּלוֹנִי, וְאָמַר: לֹא מִצָּאִיתִי וְלָקַחְתִּי לָךְ מֵאַחֵר שֶׁהוּא נֶאֱמָן
25 - אֵינוֹ נֶאֱמָן.
26 ז. הַנִּכְנָס לְעִיר וְאֵינוֹ מְכִיר אָדָם שָׁם, וְאָמַר: מִי כָּאֵן
27 נֶאֱמָן? מִי כָּאֵן מַעֲשֹׂר? וְאָמַר לוֹ אֶחָד: אֲנִי - אֵינוֹ נֶאֱמָן.
28 אָמַר לוֹ: אִישׁ פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה נֶאֱמָן; וְלוֹקַח מֵאוֹתוֹ
29 פְּלוֹנִי אָף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מְכִיר, וְהוֹלֵךְ וְאוֹכַל עַל פִּיו.
30 הִלֵּךְ וְלָקַח מִמֶּנּוּ, וְשָׂאֵל לוֹ: מִי כָּאֵן מוֹכֵר יִין יִשָּׁן? אָמַר
31 לוֹ: זֶה שֶׁשְׁלַחְךָ אֲצָלִי, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּגוּמְלִין זֶה אֶת
32 זֶה - הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנִין.
33 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן שְׁאֵינוֹ מְכִיר אָדָם שָׁם;
34 אָבֵל אִם מְכִיר אָדָם שָׁם - לֹא יִקַּח אֲלָא מִן הַמִּמְחָה.
35 וְאִם שֶׁהָאָדָם שָׁם שְׁלֵשִׁים יוֹם, אָף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מְכִיר אָדָם
36 שָׁם - לֹא יִקַּח אֲלָא מִן הַמִּמְחָה.
37 ט. וְלֹא הִתִּירוּ דְּבָרִים אֵלוֹ אֲלָא בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשֹׂרוֹת;
38 אָבֵל לְעִנְיָן פְּרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ לְעִנְיָן טְהוֹרוֹת - לֹא יִקַּח
39 אֲלָא מִן הַמִּמְחָה.
40 י. הַחֲמִירִין שֶׁנִּכְנְסוּ לְעִיר, וְאָמַר אֶחָד מֵהֵן: פְּרוֹת אֵלוֹ
41 אֵינָם מִתְּקַנֵּים, וּפְרוֹת חֲבֵרִי מִתְּקַנֵּין - אֵינוֹ נֶאֱמָן, שְׂמָא
42 קִנְיָנָא עָשׂוּ בִּינֵיהֶן.
43 יא. הַמוֹכֵר פְּרוֹת בְּסוּרִיָּא וְאָמַר: מִשָּׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵם
44 - חֵיב הַלּוּקַח לַעֲשׂוֹר. מַעֲשָׂרִין הֵן - נֶאֱמָן; שֶׁהִפָּה שְׁאָסֵר
45 הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר. מִשְׁלֵי הֵן - חֵיב לַעֲשׂוֹר. מַעֲשָׂרִין הֵן

יום ג' ט' אייר ה'תשע"ה

פרק שלשה עשר

- 1 א. פירות שחזקתן מן ההפקר², כגון השיתין³ והרימין⁴
- 2 והעזרדין⁵ ובנות שוח⁶ ובנות שקמה⁷ והגפנין⁸ ונובלות⁹
- 3 תמרה¹⁰, והן שעדין לא הטילו שאור⁹, הנצפה¹⁰
- 4 והפסבר¹¹ וכיוצא בהן – פטורין מן הדמאי¹², והלוקחן
- 5 מעם הארץ – אינו צריך להפריש מהן תרומת מעשר
- 6 ולא מעשר שני¹³, מפני שחזקתן מן ההפקר. אפלו אמר
- 7 לו עם הארץ: אינם מעשרין – הרי אלו פטורין מן
- 8 המעשרות, עד שיודע לו שהן מן השמור¹⁴.
- 9 ב. הפכורות¹⁵ והספפות¹⁶: שבבקעה – פטורין מן
- 10 הדמאי¹⁷, ושבגנה – חביזין¹⁸, מפני שהן נשמרין. ואלו
- 11 הן הפכורות: כל הפירות שבפכו עד שלא הושיבו שומר
- 12 על הבקעה לשמר פרותיה¹⁹. והספפות הן הפירות
- 13 שישארו אחר שקפלו המקצועות²⁰ שבשדות וגינותם
- 14 בלא שומר²¹. וכן החמץ העשוי מן התמידים²² – פטור
- 15 מן הדמאי²³.
- 16 ג. כשגזרו על הדמאי – לא גזרו אלא על פירות הארץ

- 19 שהחזיקו בה עולי בבל²⁴, שהוא מקזיב ולפנים.
- 20 וקזיב עצמה – כלחויץ. וכל הפירות הנמצאות מקזיב
- 21 ולחויץ – פטורין מן הדמאי²⁵, שחזקתן מפרות מקום
- 22 שנמצאו בו²⁶.
- 23 ד. פרות שידוע²⁷ שהן מפרות הארץ שהחזיקו בה עולי
- 24 בבל, אף על פי שהן נמצאות בסוריא, ואין צריך לומר
- 25 בארץ שהחזיקו בה עולי מצרים²⁸ בלבד²⁹ – הרי אלו
- 26 חביזין בדמאי³⁰, ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר
- 27 שני. לפיכך³¹, הדבילה השמנה שאין כמותה אלא בארץ
- 28 שהחזיקו עולי בבל, וכן התמרים הגדולים, והתורבין
- 29 השונים³², והארז הלכן ביותר, והפמון הגדול³³ –
- 30 מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל³⁴ ובסוריא³⁵. וכן כל
- 31 פיוצא בפרות אלו³⁶.
- 32 ה. החמרים שהביאו פירות לצור³⁷ – חביזין בדמאי;
- 33 שחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי בבל, שהיא קרובה
- 34 לה³⁸. והארז³⁹ – אין חוששין לו⁴⁰, אלא כל הארז
- 35 הנמצא חוצה לארץ שהיא קרובה לארץ⁴¹ שהחזיקו
- 36 עולי בבל – פטור מן הדמאי, אלא אם כן היה נכר⁴²,
- 37 כמו שבארנו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שפירות שחזקתן מן ההפקר פטורין מן הדמאי. כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל. ודין החמרים שהביאו פירות לצור. והלוקח מתגר נכרי, ואיזהו תגר. אם גזרו על פירות חוצה לארץ שנכנסו בה. דברים שלא גזרו עליהם כשגזרו על הדמאי. כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי כיצד יתקן. (2) במשנה שם: "הקלים שבדמאי". ופסק רבינו כר' יוחנן בירושלמי שם, שהקילו בהם מפני שרובם מן ההפקר. ואם כן אף וודאי שלהם פטור. (3) "מין ממיני התאנים המדבריות". (4) סנה המגדל פרי גרוע. (5) "מין ממיני התאנים הלבנות הנותנת פרייה מג' שנים לג' שנים". (6) תאנים מדבריות. (7) מין מהירות דומה לשבת. ובברכות שם: "שלהי גופני", כלומר, ענבים סתוניות. (8) "הם התמרים הנופלים מן הדקל כשהרוח מנשבת והוא גם כן רובו הפקר" (9) כלומר, עדיין לא נגמר בישולם, כי זהו מנהג התמרים בעת הבישול להיות רפים ונפוחים כלחם החמץ. (10) הוא הצלף. וגם ה"פחה" שהוא עיקר פריו (שם) בכלל הקלים שבדמאי. (11) הוא זרע גד. ונראה מדבריו שהוא פטור בכל מקום, ולא רק בארץ יהודה. ואף שלמעלה פרק ד הלכה יח, משמע שכסבר חייב במעשר, זהו רק בכסבר המשומר בחצר. (12) "דמאי" לאו דווקא, שהרי פטורים גם מן הוודאי. (13) ראה למעלה פרק ט הלכה ב, שהלוקח מעם הארץ צריך להפרישם. (14) היינו ממקום שרוב ישראל משמרים שם, שאז חייב לעשר אפילו בדמאי. (15) הפירות שנתבשלו תחילה. (16) שמתבשלות בסוף. (17) הוא הדין מן הוודאי. (18) לעשר, אפילו דמאי. (19) כלומר, שהתאנים שנתבכרו הן כל-כך מועטות, שעדיין אינן שוות שכר שמירה. (20) "המחצלות שמייבשין עליהן תאנים וענבים". (21) ונראה שנתייאשו הבעלים מהן. (22) "שם זה נופל על הזגים והחרצנים הנשארים מן הענבים אחר סחיתן ועל השמרים היורדים לשולי הכלי". ולכן נקט כאן "תמידים" בלשון רבים. (23) ואף מן הוודאי. (24) כלומר, רק על אלה גזרו, אבל על פירות הארץ שלא החזיקו בה אלא עולי מצרים – לא גזרו. (25) שם אמרו, שפטורים גם מן הוודאי מפני שרובם של גויים. והם פטורים מן המעשרות. (26) "ולא נאמר שמא פירות ארץ ישראל הם והוציאם חוצה לארץ". (27) אבל אם ספק הדבר, אנו אומרים: במקום שהם נמצאים מאותו מקום מקורם. (28) נקט בלשון "אין צריך לומר", משום שארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים חמורה יותר מסוריא. (29) כלומר, ולא החזיקו בה עולי בבל. (30) שכיוון שבאו ממקום שגזרו הדמאי, שוב לא פקע חיובם. (31) משנה שם פרק ב: "ואלו דברים מתעשרים דמאי בכל מקום, הדבילה והתמרים והחרובים האורז והכמון". (32) כלומר: מיושרים. (33) שם: "והא כמון בקיפרוס? עקום הוא". כלומר, וכמון של ארץ ישראל, ישר הוא. ואם כן יש להגיה כאן "הישר". (34) כלומר, אף במקום שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד. (35) אבל לא בחוץ לארץ, שפירות של ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ, פטורים מן המעשרות. [ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "אחד שיהיו בארץ ישראל או בחו"ל היינו אם נגמרה מלאכתם בארץ, ואחר כך יצאו לחוצה לארץ, שאז חייבים במעשרות]. (36) שאין כמותם בחוצה לארץ. (37) שהיא חוץ לארץ. (38) שכיוון שבאו בשיירה, לא מסתבר שמשדה העיר הביאו, אלא ממקום אחר. והיינו כשהביאו לאחר שנגמרה מלאכתם בארץ ישראל, שאם לא כן פטורים הם ממעשרות, ככל פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ. (39) של חוצה לארץ. (40) "שמא נתערב באורז של ארץ ישראל". (41) כלומר, אף על פי שהיא קרובה לארץ שהחזיקו בה עולי בבל. (42) שהיה לבן ביותר.

- 1 ו. הלוקח מבצלי אוצרות בצור - פטור מן הדמאי⁴³,
- 2 ואין אומרים שמה מפרות הארץ אצורו⁴⁴. וכן חמור
- 3 יחידי שנכנס לצור והוא טעון פרות - פטור מן הדמאי,
- 4 שחזקתן משדה העיר⁴⁵.
- 5 ז. הלוקח מבצלי אוצר בצידון - חייב בדמאי, מפני
- 6 שקרובה היא⁴⁶ יותר מצור⁴⁷, שחזקתה שאוצרין מפרות
- 7 הארץ שהחזיקו עולי ככל. אבל הלוקח מן החמרים
- 8 בצידון - פטור מן הדמאי, מפני שחזקתן שמביאין
- 9 מחוצה לארץ⁴⁸.
- 10 ח. הלוקח מן העובד כוכבים בארץ שהחזיקו עולי
- 11 ככל⁴⁹, אם היה תגר עובד כוכבים שלוקח מישראל⁵⁰ -
- 12 הרי פרוטיו דמאי. לפיכך, בראשונה, בזמן שהיה רב
- 13 ארץ ישראל ביד ישראל, הלוקח מכל תגר עובד
- 14 כוכבים - מעשר דמאי, כלוקח מעם הארץ.
- 15 ט. אי זהו תגר? זה שהביא שתיים ושלש פעמים⁵¹.
- 16 אבל אם הביא פעם אחת, אפילו הביא שלש משואות
- 17 בבת אחת, או שהביא הוא ובנו ופועל⁵² - עדין לא
- 18 החזק תגר⁵³.
- 19 י. פשגורו על הדמאי - לא גזרו על פרות חוצה לארץ
- 20 שנכנסו לארץ⁵⁴.

- 21 יא. פרות הארץ שרבו על של חוצה לארץ - הרי
- 22 אלו⁵⁵ חייבין בדמאי⁵⁶. ושל חוצה לארץ שרבו על
- 23 פרות הארץ, וכן דברים שחזקתן תדיר מחוצה לארץ,
- 24 כגון אגוזים ודמסקעות⁵⁷ - הרי אלו פטורין מן
- 25 הדמאי.
- 26 יב. לא הלכו חכמים בפרות חוצה לארץ⁵⁸ לא אחר
- 27 המראה⁵⁹ ולא אחר הטעם והריח, אלא אחר הרב:
- 28 כל שרבו⁶⁰ - מתר, ושלל רבו לו - אסור. ביצר?
- 29 רבו בעיר אבל לא במדינה⁶¹, או שרבו במדינה ולא
- 30 רבו בעיר; בהר ולא רבו בבקעה, בבקעה ולא בהר;
- 31 רבו לחנני ולא לבעל הבית, לבעל הבית ולא לחנני;
- 32 זה שרבו בו - מתר, ומקום שלא רבו בו - חייב
- 33 בדמאי.
- 34 יג. רבו פרות חוצה לארץ בשוק⁶² ונתמעטו - חזר
- 35 השוק לישנו, והלוקח ממנו - חייב בדמאי.
- 36 יד. ואלו דברים שלא גזרו עליהן בשעה שגזרו על
- 37 הדמאי: הלוקח פרות⁶³ לזריעה⁶⁴ או להאכיל לבהמה⁶⁵,
- 38 קמח לעורות⁶⁶ או למלוגמא⁶⁷ או לרטיה⁶⁸, שמן
- 39 להדלקת הנר או לסוף בו את הפלים, יין לקילור⁶⁹,
- 40 וחלת עם הארץ⁷⁰, והמדמע⁷¹, והלקוח בכסף מעשר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(43) שאנו אומרים מאותה העיר באו. (44) אף שארץ ישראל קרובה לה. (45) ואף שבשיירה תולים שממקום אחר באו - בחמור יחידי אין לתלות כן, אלא מכאן הוא. (46) ודרך האוצרים פירות להביא ממקום קרוב. (47) דברי רבינו תמוהים: הרי ידוע שצידון רחוקה יותר מצור? וכבר העיר על זה מהרי"ט, ולפיכך הגיה בדברי רבינו: [לא] מפני שקרובה היא יותר מצור [אלא] מפני שחזקתה וכו'. [אולם גם בפסוקים ישנה הוכחה כי צידון הייתה קרובה יותר מצור, שהרי נאמר: "אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון ואת אחלב וגו'", ואם צידון רחוקה יותר מצור, למה לא נזכרה כאן גם צור, שאף היא לא נכבשה, שהרי היה בה מלך גוי, הרי שהייתה קרובה יותר מצור. ועל כרחנו אנו צריכים לדברי רד"ק שכתב, שהיו שתי ערים בשם "צידון" האחת "צידון רבה", והייתה צידון אחרת קטנה ממנה]. (48) שדרך החמרים להביא ממקום רחוק. (49) שגזרו בה על הדמאי. (50) אבל אם לוקח מגויים, פטור מן המעשרות, לדעת רבינו, שהרי המדובר בקונה פירות שנגמרה מלאכתן, שאם לא נגמרה מלאכתם - מעשר וודאי כקונה מישאל, ובתוספתא שם: "אבל מביאין לו מן הגוי ומן הכותי חזקתו וודאי". וזהו כר' מאיר ור' יהודה הסוברים שמירוח הגוי אינו פוטר]. (51) [אם בפעמיים מתחזק לתגר - בשלוש לא כל שכן? אבל נראה שגם בפעמיים מתחזק לתגר, אם בפעם אחת מאותן שתי הפעמים הביא שתי משאיות, שביחד הן שלוש משאיות, ורק בפעם אחת אינו מתחזק, אף אם הביא שלוש משאיות]. (52) בעיא שלא נפשטה שם. (53) גם בהביא הוא ובנו ופועל, שכיוון שלא נפשט בירושלמי, אי אפשר להחזיקו כתגר מספק ולפטרו מתרומה גדולה כמפריש דמאי, אלא מפריש כדין וודאי. (54) מכיוון שכל דיני דמאי מדוברים כשלוקח הפירות לאחר שנגמרה מלאכתם, גם כאן וודאי מדובר באופן שנכנסו לארץ לאחר שנגמרה מלאכתם בארץ, שאז חייבים הם במעשרות מן התורה - גזרו עליהם דמאי. (55) כל הפירות שבארץ. (56) שהולכין אחר הרוב. (57) מין שזיף שמקורו מסביבות דמשק. ואף על פי שדמשק אינה חוץ לארץ, אלא סוריא - הרי לא גזרו בה על הדמאי, וכמו כן לא גזרו על פירותיה שנכנסו לארץ. (58) כלומר, בפירות שהם בספק אם הם מן הארץ או מחוץ לארץ. (59) כלומר, המראה הניכר בטביעת עין. אבל אחר הצבע, הולכים. (60) פירות חוצה לארץ על פירות הארץ. (61) בכל המקומות מחוץ לעיר. (62) והתירו את השוק. (63) כלומר, חטים או שעורים, מעם הארץ. (64) שאילו היה זה טבל וודאי, היה חייב לעשר לפני שזרע. (65) אף כאן, אילו היה טבל וודאי היה חייב במעשר. (66) "לעבד בהם העורות". (67) והקמח נמאס בתוך המלוגמא. (68) היא מלוגמא היא רטיה, אלא שהראשונה יוונית והשנייה לשון הקודש. (69) שנותן היין לתוך משחת העיניים והיין בטל לגמרי, והרי הוא כאילו קונה שמן לסוך בו את הכלים, ולכן סמך רבינו יין לשמן. (70) בין שהפרישה עם הארץ, שאימת חלה על עם הארץ ואינו משקר, ובין לקח עיסה מעם הארץ והפריש הוא ממנה חלה, שלא גזרו על אכילת מצה. (71) "הוא דבר המעורב מחולין ותרומה וכו' כי התרומה שמה דמע והוא מה שאמר הכתוב: מלאכתך ודמעך". ובין שלקח פירות שנדמעו אצל עם הארץ, כגון שנפלה תרומה גדולה לפחות ממאה ונתנה לכהן. שאימת דימוע על עם הארץ ואינו משקר, ובין אם לקח

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שני⁷², ושירי המנחות⁷³, ותוספת הבפורים⁷⁴. כל אלו
 2 פטורים מן הדמאי, וכיון שאמר לו עם הארץ: מתקנין
 3 הם - אינו צריך לעשר⁷⁵.
 4 טו. הלוקח פרות לאכילה ונמלך עליהם לבהמה⁷⁶ -
 5 הרי זה לא ימכרם לעובד כוכבים⁷⁷, ולא יאכילם
 6 לבהמה⁷⁸, אפלו לבהמת אחרים⁷⁹, עד שיתקנם דמאי.
 7 טז. שמן ערב⁸⁰ - פטור מן הדמאי, שאין חזקתו
 8 לאכילה⁸¹. שמן⁸² שלקח הסורק לתתו בצמר - פטור מן
 9 הדמאי, מפני שהוא נבלע בצמר⁸³. אבל שמן שלוקח
 10 האורג לסנד בין אצבעותיו - חייב בדמאי, מפני שהוא
 11 נבלע בגופו, וסיכה היא כשתיה בכל מקום.
 12 יז. עובד כוכבים ששאל מישאל⁸⁴ לתן⁸⁵ שמן⁸⁶ על
 13 מפתו - אסור בודאי⁸⁷, ומתיר בדמאי⁸⁸. נתן העובד
 14 כוכבים שמן⁸⁹ על גבי טבלא להתעגל⁹⁰ עליה -
 15 משעמד⁹¹ מתיר לישראל לישב אחריו⁹².
 16 יח. מי שנפל שמן דמאי על פשוט⁹³ - משפשפו ואינו
 17 חושש⁹⁴. הלוקח יין למורקס⁹⁵ או לאלונתית⁹⁶, או
 18 קטניות לעשות טחינין⁹⁷ - חייב בדמאי⁹⁸. אבל הלוקח⁹⁹
- מורקס שיש בו יין, או אלונתית, או שלקח טחינין -
 הרי אלו פטורין מן הדמאי; שלא גזרו על תערובת
 דמאי. ואם היה הדבר שחייב בדמאי שנתערב כגון
 תבלין ושאר, הואיל וטעמו נפר - אינן בטלים,
 ונמצאת כל התערובת חייבת בדמאי¹⁰⁰.
 יט. כל אלו הפטורין מן הדמאי שלא גזרו עליהם, אם
 התקנין דמאי¹⁰¹ והפריש מהם תרומת מעשר ומעשר
 שני¹⁰² - מה שעשה עשוי. אבל אם תקן את הדמאי
 בודאי¹⁰³ והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות¹⁰⁴, או
 שתקן את הודאי בדמאי¹⁰⁵ - לא עשה כלום¹⁰⁶.
 כ. כל העיר מוכרין ודאי¹⁰⁷ ואחד מוכר דמאי, ולקח
 ואין ידוע ממי לקח¹⁰⁸ - כיצד מתקן? מפריש תרומה¹⁰⁹
 ותרומת מעשר ונותן לפניה¹¹⁰, ומפריש מעשר שני
 בלבד¹¹¹, והרי הוא כמעשר שני של דמאי¹¹².
 כא. וכן אם היו לפניו שתי קפות, אחת טבל ואחת
 מתקן, ואבדה אחת מהם¹¹³ - הרי זה מפריש מן השניה
 תרומה גדולה ותרומת מעשר ונותן לכל הן שניה,
 ומפריש מעשר שני בלבד בדמאי¹¹⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

פירות מעם הארץ ונדמעו אצלו שכיון שאוכלם בתורת תרומה - אכילת מצוה היא ולא גזרו עליה. (72) "הם הפירות שלקחו בירושלים בכסף מעשר שני". ובין אם הכסף של מעשר שני דמאי, ובין אם הוא וודאי. (73) "הוא הנותר מן המנחה אחר שיקריב ממנה מלא קמצו, והנותר ההוא אוכלים אותו הכהנים כמו שחייב עליהם הכתוב". (74) ובתוספתא שם פרק ב וירושלמי שם פרק ג הלכה ה אמרו שפטורה אף מן הודאי. (75) שלא הקלו חכמים אלא כשיש במה לתלות, כמו שאמרו בירושלמי לעניין שבת ששואלו ואוכל על פיו: אם מפני כבוד השבת למה לי שואלו? - על ידי עילה. (76) בירושלמי אמרו כן גם על לקחם לאכילה וחשב עליהם לזרע. (77) שכשקנה לעצמו נתחייב בדמאי, ואסור למכור טבל. (78) שלו, שאסור לאכילה עד שיעשר. שהרי נהנה ממנו הנאה של כילוי. (79) בשכר, שהרי הוא מוכר טבל. (80) הנותן ריח טוב. (81) אלא לסיכה. ואף על פי שסיכה כשתייה, - לא החמירו בסיכה לעניין דמאי, אלא בשמן העומד לאכילה. (82) והמדובר בשמן העומד לאכילה ולפיכך החמירו גם בסיכה. (83) והרי הוא כשמן שסכים בו את הכלים. (84) חבר. (85) כלומר, שהישראל עצמו יתן השמן על גבי המכה. (86) של ישראל. (87) כלומר, בשמן של טבל וודאי, לפי שהוא כנהנה מן הטבל הנאה של כילוי ואסור. (88) שכיון שהוא חולה הקלו חכמים, כמו שהתירו להאכיל דמאי לעניים ולאורחים. (89) בין של דמאי ובין של וודאי. (90) להתגלגל. (91) הגוי, ונשתתיר מעט מן השמן על הטבלא. (92) שאין איסור טבל אלא מחמת תרומה המעורבת בו. וכיון שהתעגל, כבר נתחללה התרומה, שגם תרומה מתחללת על גבי גופו של הכהן. (93) כלומר, ישראל שנפל שמן על בשרו. (94) ואף על פי שאין סכין בשמן של דמאי - כיון שנפל על בשרו, נתחללה קדושת התרומה שבו. (95) הוא ציר של דגים, שהיו מטילים לתוכו יין. (96) הוא יין שנותנים בו שמן. (97) קטניות טחונות ששמים בהם דבש. (98) אף על פי שעכשיו הוא "תערובת דמאי" - כיון שבא לידו הדמאי בעין. (99) מעם הארץ. (100) לפי שטעמם ניכר בכולה. (101) כלומר, תקנם כדרך שמתקנים דמאי. (102) ירושלמי שם. ובתוספתא לא נזכר אלא מעשר שני. (103) צריך להיות: "כוודאי" (כסף משנה), כלומר, כדין וודאי. (104) כלומר, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני. (105) צריך להיות: "כדמאי", כלומר, כדין דמאי, ולא הפריש ממנו אלא תרומת מעשר ומעשר שני. (106) כלומר: אם תיקן את הדמאי כדין וודאי, שהפריש תרומה גדולה, וכמו כן הפריש מעשר ראשון ומעשר עני על מנת ליתנם ללוי ולעני - לא עשה כלום, שתרומה גדולה אינה תרומה, שהרי הפרישה כבר עם הארץ, ומעשר ראשון ומעשר עני אינו חייב לתת ללוי ולעני, אלא מעכבם לעצמו, כדין דמאי. ואם תיקן את הוודאי כדין דמאי ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, הרי זו הפרשה בטעות, שאילו ידע שזהו וודאי, לא היה מקדים מעשר לתרומה גדולה, ואינה הפרשה. (107) טבל. (108) וכיון שלקח ממקום קביעותם, אין הולכים אחר הרוב, לפי ש"כל קבוע כמחצה על מחצה דמי". (109) שאף על פי שהדמאי פטור מתרומה גדולה - כאן מפרישה, מפני שהוא ספק טבל. (110) שאף על פי שספק הוא החמירו חכמים ליתן אותם לכהן, כיון שהן במיתה. וכן הוא בדמאי. (111) אבל מעשר ראשון ומעשר עני אינו צריך להפריש, אלא לקרוא להם שם בלבד, כמו בדמאי. (112) אם הכוונה שמקילים במעשר שני זה, כמו שמקילים במעשר שני של דמאי, שאין לו חומש ואין לו ביעור ונאכל לאונן וכו' - קשה להבין איך למד דיני מעשר שני זה, שהוא ספק טבל, מדמאי, שרוב עמי הארץ מעשרים הם. (113) ואינו יודע איזו מהם. (114) צריך להיות:

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

- 1 א. הלוקח² מן הסיטון³ וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ פַּעַם שְׁנִיָּה -
2 לא יַעֲשֶׂר מִזֶּה עַל זֶה⁴, אִם עַל פִּי שֶׁהוּא מִין אֶחָד⁵,
3 אֶפְלוּ מִקֶּפֶה אֶחָד⁶, אִם עַל פִּי שֶׁמִּכִּיר אֶת הַחֲבִית⁷
4 שֶׁהִיא הִיא. מִפְּנֵי שֶׁהִסְטוֹן לֹקַח מֵאֲנָשִׁים הִרְבָּה
5 וּמוֹכְרָ⁸, וְשָׂמָּה לֹקַח זֶה שֶׁמִּכִּיר תַּחֲלָה מֵעַם הָאֶרֶץ
6 שֶׁפְּרוֹתָיו דְּמָאִי, וְזֶה שֶׁלָּקַח בְּסוֹף מִחִבְרַת שֶׁפְּרוֹתָיו
7 מִתְקַנֵּין, וְכִכָּר בְּאַרְנוֹ⁹ שָׁאִין מַעֲשִׂיִּין מִן הַחֵיב עַל
8 הַפְּטוֹר וְלֹא מִן הַפְּטוֹר עַל הַחֵיב. וְאִם אָמַר הִסְטוֹן:
9 מִשָּׁל אֶחָד הֵן - נֶאֱמָר¹⁰.
10 ב. הִנֵּה¹¹ מוֹכֵר¹² כְּשׁוֹת¹³ אוֹ יֶרֶק, וְהֵן¹⁴ מִבִּיאִין וְצוֹבְרִין
11 לְפָנָיו - הַלּוֹקַח מִמֶּנּוּ מַעֲשֶׂר מִכָּל כְּשׁוֹת וְכִשּׁוֹת, וּמִכָּל
12 אֲגֻדָּה וְאֲגֻדָּה¹⁵, וּמִכָּל תְּמָרָה וְתַמְרָה¹⁶.
13 ג. הַלּוֹקַח¹⁷ מִבְּעַל הַבֵּית¹⁸ וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה -
14 מַעֲשֶׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֶפְלוּ מִשְׁתֵּי קָפוֹת, אֶפְלוּ מִשְׁתֵּי
15 עֵצִיּוֹת¹⁹; שֶׁחֲזָקָתוֹ שָׁאִינוּ מוֹכֵר אֶלָּא מִשָּׁלוּ.
16

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כדמאי. (1) יבאר הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו פעם שנייה. הלוקח מן הפלטר או מן המנפול. תשעה מנפולין שלקחו מעשרה נחתומין. ודין הלוקח מן העני. ופועלים שהיו אוכלין והותירו פרוטות. (2) דמאי פ"ה משנה ו, ותוספתא פ"ה. (3) "הוא המוכר פירות וכל דבר לח כגון דבש ושמן" (פירוש המשנה). וכיון שהוא מוכר במדה גסה, מותר לו למכור דמאי והלוקח יתקנם, כנ"ל פ"א הלכה ב. וממה שאמרו שהסיטון נאמן לומר משל אחד הם (ראה להלן), נראה שהמדובר בסיטון עם הארץ (חידושי מהרי"ח במשנה שם). (4) אבל מהם עליהם יכול לעשר, אף שהסיטון לוקח מהרבה אנשים, יש להניח שמוכר פירות של כל אחד ואחד לחוד. וראה בהלכה הסמוכה וסוף הלכה ד. (5) כלומר, שניהם חיטה שחורה או לבנה, וכל-שכן אם אחת שחורה ואחת לבנה. (6) שכיון שהם מין אחד ובקופה אחת, היה מקום לומר שהם משל אדם אחד. (7) כלומר, הקופה הנ"ל. (8) תוספתא שם: הלוקח מן החנוני וחזר ולקח ממנו שניה, אף-על-פי שמכיר את החבית שהיא היא, לא יעשר מזה על זה. ובירושלמי שם הלכה ה: "אם מכיר הוא את החבית שהיא היא, מעשר ממנו עליו כו' הדא דתימר באילין אינוקרימא (כן צריך להיות, והן כדי יין - תוספתא כפשוטה), ברם באילין שפייטא (כן צריך להיות, והם כלי מדה, ועשויים גם לשאיבת היין מן הגת - שם), אורחא מפנתין אילין לגוא אילין (= דרכם לפנות ולהריק מכלי אחד אל השני)". (9) למעלה פ"א הלכה ו, ופ"ה מהלכות תרומות הלכה יב. (10) ומעשר מזה על זה (משנה שם). (11) תוספתא שם, בשינוי לשון. (12) הסיטון הנ"ל. (13) בכתב-יד: "קישות", וכן הוא בתוספתא שם, והם קישואים. וראה בעוקצין פ"ב משנה א (תוספתא כפשוטה). (14) כלומר, אלה שהסיטון קונה מהם על-מנת למכור. (15) של ירק. (16) שכיון שהרבה מביאים לפניו, יש לחשוש שנתערבו הפירות. וראה להלן הלכה ד, גבי בעל הבית המוכר. (17) שם פ"ה משנה ז. (18) כלומר, מביתו. וראה בהלכה הסמוכה. (19) כלומר, בכל פעם קנה ממנו בעיירה אחרת, והיה מקום לחשוש שמה במקום אחר לקח מפירות אחרים למכרו. (20) משנה שם. (21) אבל על הפעם הראשונה מעשר ממנו עליו, שאף-על-פי שסיטון מפריש מכל קישות וקישות (למעלה הלכה ב) - סתמו של בעל הבית שאינו מערב ירק של גינה זו עם ירק של גינה אחרת (רדב"ז). (22) שם משנה ג, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (23) "מי שילוש הקמח ועושה אותו ככרות ואופהו, נקרא נחתום" (פירוש המשנה שם). (24) הלחם החם שאפיהו היום. (25) הלחם הקר שאפיהו אתמול, אף ששניהם מדפוס אחד, כלומר, בצורה אחת (שם, וראה בהלכה הסמוכה). (26) ושמה אחד מהם מעשר והשני אינו מעשר, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור, אבל מן החמה על החמה או מן הצוננת על הצוננת מעשר, אפילו הם שני דפוסים, ראה בהלכה הסמוכה, גבי פלטר. (27) שם משנה ד, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (28) "הלוקח מן הנחתום למכור לבני אדם, נקרא פלטר" (פירוש המשנה שם). (29) הככרות. (30) מדפוס אחד. (31) נוסח אחר: "לפלטר" (הגהה בגליון הרמב"ם), וכן נכון, שהרי למנפול דין אחר, ראה להלן, ועיין מעשה רוקח. (32) והפלטר אינו לוקח אלא מנחתום אחד. והמדובר כשכל הככרות נאפו ביום אחד, שאם נאפו בשני ימים, הרי אין מפרישים מזה על זה (בהלכה הקודמת). (33) משנה שם. (34) אף הוא מוכר לחם, כפלטר, אלא שהוא קונה מהרבה נחתומין (פירוש המשנה). (35) ולא מכל ככר וככר מאותו דפוס, שבדפוס אחד אין חוששין שמה לקח המנפול משנים. (36) ירושלמי שם. (37) היה יכול לשנות הלכה זו גם בפלטרין, שהרי מוכח שאחד מהם לקח משנים, אלא שאין זה מצוי שפלטר יקח משנים. (38) כלומר, לכל הפחות אחד מהם, וכל-שכן אם כמה מהם קנו משנים, שבוודאי מעשר מכל דפוס. (39) כלומר, אפילו מאחד, וכל-שכן אם קנה מכמה מהם, שהחשש גדול יותר. (40) כלומר, אף-על-פי שרובם קנו מנחתום אחד, אין אנו הולכים אחר הרוב, שכיון שקנה מהם, הרי זה "קבוע" ו"כל קבוע כמחצה על מחצה" (למעלה פ"א הלכה ב). (41) שם משנה ה, ותוספתא שם פ"ה. (42) שהוא חבר. ולקח ממנו פרוטות פת או פלחי דבילה, כדלהלן. (43) חבר.

- 1 פת או פלחי דבלה⁴⁴ - מעשר מכל אחת ואחת⁴⁵.
- 2 ובתמרים ובגרוגרות - בולל⁴⁶ הכל⁴⁷ ומעשר⁴⁸.
- 3 אימת⁴⁹? בזמן שהמתנה מרבה⁵⁰; אבל במועטת -
- 4 מעשר מכל מתנה ומתנה⁵¹.
- 5 ט. שחק⁵² את הפת⁵³ ועשאה פרוין, ואת הגרוגרות⁵⁴
- 6 ועשאה דבלה⁵⁵ - מעשר מאחד על הכל⁵⁶.
- 7 י. פועלים⁵⁷ או אורחים⁵⁸ שהיו מסבין ואוכלין⁵⁹,
- 8 והותירו פרוסות⁶⁰ - מעשר מכל אחת ואחת⁶¹.
- 9 סלקו להו הלכות מעשר בסייעתא דשמיא
- 10 **הלכות מעשר שני**
- 11 **ונטע רבעי**
- 12 יש בכללן תשע מצות. שלש מצות עשה, ושש מצות
- 13 לא תעשה, וזהו פרטן: (א) להפריש מעשר שני. (ב)
- 14 שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם חוץ מאכילה
- 15 ושתיה וסיכה. (ג) שלא לאכלו בטמאה. (ד) שלא
- 16 לאכלו באנינות. (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן
- 17 חוץ לירושלים. (ו) שלא לאכל מעשר תירוש חוץ
- 18 לירושלים. (ז) שלא לאכל מעשר יצהר חוץ לירושלים.
- 19 (ח) להיות נטע רבעי פלו קדש, ודינו להאכל בירושלים
- 20 לבצעו למעשר שני לכל דבר. (ט) להתודות ודיו
- 21 המעשר.
- 22 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:
- 23 **פרק ראשון**
- 24 א. אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין
- 25 מעשר שני, שנאמר: עשר תעשר את כל תבואת זרעך.
- 26 ובשנה שלישית ושלשית מפרישין מעשר עני חלף
- 27 מעשר שני, כמו שבארנו.
- 28 ב. באחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר תבואות
- 29 וקטניות וירקות. וכל מקום שנאמר ראש השנה, הוא
- 30 אחד בתשרי. ובחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה
- 31 למעשר האילנות. כיצד? תבואה וקטניות שהגיעו
- 32 לעונת המעשרות לפני ראש השנה של שלישית, אף על
- 33 פי שנגמרו ונאספו בשלישית - מפרישין מהן מעשר
- 34 שני. ואם לא באו לעונת המעשרות אלא לאחר ראש
- 35 השנה של שלישית - מפרישין מהן מעשר עני. וכן

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(44) פשוט הוא, שהמדובר בצדקה ולא במתנות עניים, שהללו פטורים ממעשר. (45) כלומר, העני שיועד מה שקבל מכל אחד ואחד, מעשר ממתנת כל נותן ונותן, שאנו חוששים שמא אחד עישר והשני לא עישר. אבל הלוקח מן העני, צריך לעשר מכל פרוסה ופלח (תוספתא כפשוטה). (46) כלומר, עני שנותן לו. וראה להלן. וכן הוא במשנה שם, בכתבייד קמברידז' ומינכן. (47) כלומר, מערב הכל. (48) מן התערובת על כולה. (49) דברי רבי יהודה במשנה שם, שבא לפרש דברי התנא הראשון (רדב"ז). (50) "לפי שנאמר: מאחר שנתן זה הנותן מתנה גדולה, איש נדיב הוא ולא יקשה בעיניו המעשר, ונאמר שעל-כל-פנים הוציא המעשרות, ויתעשר הכל דמאי" (פירוש המשנה), ולכן בולל המתנות הגדולות ומעשרן. ואף-על-פי שפסק למעלה (פי"ג מהלכות תרומות הלכה ד), שאין בילה אלא בשמן ויין (וראה שם פ"ב הלכה יג) - זה אינו אלא בטבל ודאי, אבל בדמאי הקילו (ראה משנה-למלך ופאת-השולחן). (51) ביין ש"נחשב עליו שהוא עכ"פ כילי ולא עישר, ולפיכך לא יתערב הכל שמא יפריש מדמאי על הודאי" (פירוש המשנה). ולא כתב רבינו "מכל אחת ואחת", כמו שכתב בתחילת ההלכה, שכאן מדובר בעני שנתנו לו (וכן נראה בתוספתא שם), ולא בלוקח מן העני, וראה למעלה. (52) העני, תוספתא שם. (53) כלומר, קיבל ככרות שלימות, שהן מתנה מרוב. (54) בכמות מרובה. (55) שעל-ידי השחיקה היו מתדבקות הגרוגרות בדבש היוצא מהן (תוספתא כפשוטה). (56) כלומר, מפלח אחד או מככר מפורר אחד על הכל, שהקלו בדמאי במתנה מרובה, כמבואר למעלה. ולא בא רבינו להשמיענו בהלכה זו, אלא שככר שלם הוא מתנה מרובה (פאת השולחן שם, וראה ברדב"ז). (57) תוספתא שם. ומדובר אף בפועלים של בעל-בית אחד, ואף-על-פי-כן אינו מעשר מאחד על הכל - שמא פועל זה או אורח זה, עישר, והשני לא עישר (תוספתא כפשוטה). והמדובר באופן שחייב לעשר, כגון שאכל אכילת קבע, שחייב במעשרות. שאילו אכילת עראי של פועל פטורה מן המעשרות, כמבואר למעלה (פ"ה הלכה ט) או שנגמר מלאכתם למעשר, שאינו אוכל מן התורה וחייב במעשרות (שם), אבל אם לא נגמרה מלאכתו למעשר ואוכל אכילת עראי שפטור מן המעשרות, בוודאי לא עישר, והרי זה כקונה דמאי מבעל-בית אחד שמעשר מאחד על הכל. (58) אף-על-פי שמאכילים את האורחים דמאי ואינם צריכים לעשר (למעלה פ"י הלכה יא) - יתכן כי עישרו מצד חומרא, כי הרי אמרו שם "והרוצה לתקן יתקן" (דמאי פ"ג משנה א ולמעלה שם). (59) בתוספתא שם: "פועלין שהיו יושבין ואוכלין וכו' וכן אורחים שהיו מסובין וכו'". ורבינו כתב בשניהם "מסובין" להראות כי הפועלים מותרים להסב ולאכול, ואין חשש לביטול ממלאכתו של פועל, וכן נראה בברכות טז. "בעל הבית מיסב עמהם", הרי שגם הם מסובין. (60) שדינן כדין מתנה מועטת, כנ"ל (רדב"ז). (61) כלומר, כל פרוסה ופרוסה. (1) יבאר שבכל שנה מעשר שני ובשלישית וששית מעשר עני. מתי הוא ר"ה לתבואה וקטניות, ור"ה למעשר אילנות. החרובין שחנטו פירותיהן והדבר שבשעת לקיטתו עישורו. האבינות של צלף והאורז והדוחן שהשרישו קודם ר"ה. הבצלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום. ופול המצרי שהביא שליש לפני ר"ה. ודין זרעו לזרע וחישוב עליו לירק או איפכא. ודין פירות שנה שנייה שנתערבו בפירות שנה שלישית. הדברים ששויים בהם מעשר ראשון ומעשר שני. ופירות שהוציא מהן מעשר קודם שיקבעו.

מכאן, אף על פי שהתחילו ליבש קדם ראש השנה -
מתעשרין להבא.
י. פול המצרי שהביא שלישי לפני ראש השנה: אם
זרעו לזרע - מתעשר לשעבר, זרעו לזרע - מתעשר
להבא. זרעו לזרע ולזרע, או שזרעו לזרע וחשב עליו
לזרע - מעשר מזרעו על זרעו ומירקו על זרעו. לא הביא
שלישי לפני ראש השנה: אם זרעו לזרע - זרעו מתעשר
לשעבר, וירקו בשעת לקיטתו עשורו. והוא שלקט ממנו
לפני ראש השנה; אבל אם לקט ממנו אחר ראש השנה
- בין ירקו בין זרעו מתעשר להבא. זרעו לזרע וחשב
עליו לזרע - הולכין אחר מחשבתו. זרעו לזרע וחשב
עליו לזרע - אין מחשבת זרע חלה עליו, אלא אם כן
מנע ממנו שלש אריות. והוא שהביא שלישי לפני ראש
השנה; אבל אם לא הביא שלישי אלא לאחריו - אף על
פי שלא נמנע מלאגרות ממנו שלש אריות. זרעו לזרע
ועשה בלו קצצין גמורים לפני ראש השנה - זרעו
מתעשר לשעבר, וירקו בשעת לקיטתו. מקצתו עשה
קצצין גמורין ומקצתו לא עשה - זה שאמרו: צובר גרנו
לתוכו, ונמצא מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו.
יא. פרות שנה שניה שנתעברו בפרות שלישית, או של
שלישית ברביעית - הולכין אחר הרב. מחצה למחצה
- מפריש מעשר שני מן הכל, אבל לא מעשר עני;
שמעשר שני חמור, שהרי הוא קדש, ומעשר עני חל.
וכן פרות שהן ספק אם פרות שניה הם או פרות
שלישית - מפריש מהן מעשר שני.
יב. כל הפטור ממעשר ראשון - פטור מן השני ומן
העני; וכל שחייב בראשון - חייב בשניהם. וכל התורם
- מוציא מעשר; וכל שאינו תורם - אינו מוציא מעשר
זה. כל מי שאם תרם - תרומתו תרומה, כך אם עשר
מעשר זה - הרי הוא מעשר; וכל מי שאין תרומתו
תרומה, כך אם הוציא מעשר זה - אינו מעשר.
יג. פרות שהוציא מהן מעשר ראשון קדם שיקבעו
למעשר - הרי זה אוכל מהן עראי קדם שיוציא מעשר
שני; שאין הראשון קובע לשני. אבל משנקבעו
למעשר, אף על פי שהוציא את הראשון - אסור לאכל
מהן עראי עד שיוציא את השני או את מעשר עני.
יד. מעשר שני, הואיל וטענו הבאת מקום - אין
מביאין אותו מחוצה לארץ, בככור בהמה. לפיכך לא
חייבו להפריש מעשר שני בסוויא. ויראה לי, שמעשר
שני שמפרישים בארץ שנער ובמצרים - פודין אותו
ומביאין דמיו לירושלים. וכן יראה לי, שלא חייבו
מקומות אלו במעשר שני אלא כדי לקבוע מעשר עני,
כדי שיהיו עניי ישראל סומכים עליהם.

1 פרות האילן שבאו לעונת המעשרות קדם חמשה עשר
2 בשבט של שלישית, אף על פי שנגמרו ונאספו אחר
3 כן בסוף שנה שלישית - מתעשרין לשעבר, ומפרישין
4 מהן מעשר שני. וכן אם באו לעונת המעשרות קדם
5 חמשה עשר בשבט של רביעית, אף על פי שנגמרו
6 ונאספו ברביעית - מפרישין מהן מעשר עני. ואם באו
7 לעונת המעשרות אחר חמשה עשר בשבט - מתעשרין
8 להבא.
9 ג. והחרובין, אף על פי שחנטו פרותיהן קדם חמשה
10 עשר בשבט - מתעשרין להבא, הואיל ומתעשרות
11 מדברי סופרים. יראה לי, שאין הדברים אמורין אלא
12 בחרובי צלמונה וכיוצא בהן, שאין ראויין למאכל רב
13 האדם, והן הן שמתעשרות מדברי סופרים; אבל שאר
14 החרובין - יראה לי, שהן בשאר פרות האילן.
15 ד. הירק - בשעת לקיטתו עשורו. ביצד? אם נלקט
16 ביום ראש השנה של שלישית, אף על פי שבא לעונת
17 המעשרות ונגמר בשניה - מפרישין ממנו מעשר עני.
18 ואם נלקט ברביעית - מעשר שני.
19 ה. וכן האתרוג בלבד משאר פרות האילן - הרי הוא
20 כירק והולכין אחר לקיטתו, בין למעשר בין לשביעית.
21 ביצד? אם נלקט בשלישית אחר חמשה עשר בשבט -
22 מפרישין ממנו מעשר עני, אף על פי שנגמר בשניה.
23 וכן אם נלקט ברביעית קדם חמשה עשר בשבט -
24 מפרישין ממנו מעשר עני. נלקט ברביעית אחר חמשה
25 עשר בשבט - מפרישין ממנו מעשר שני.
26 ו. ואף על פי שהולכין אחר לקיטתו, אתרוג בת ששית
27 שנכנסה לשביעית, אפלו היתה כזית ונעשת ככפר -
28 חייבת במעשרות.
29 ז. האבינות של צלף - נותנין עליהן חמרי אילן וחרמרי
30 זרעים: שאם היו משנה שניה שנכנסה לשלישית,
31 ונלקטו קדם חמשה עשר בשבט - מפרישין מעשר
32 ראשון, ואחר כך מפריש מעשר אחר ופודהו, ואחר
33 שפודהו נותנו לעניים ואוכל פדיונו בתורת מעשר שני,
34 ונמצא כמי שהפריש מעשר שני ומעשר עני.
35 ח. הארז והדחן והפרגין והשמשמן, אף על פי
36 שהשרישו קדם ראש השנה - אין הולכין בהן אלא
37 אחר גמר הפרי, ומתעשרין להבא. וכן פול המצרי, אף
38 על פי שמקצתו השריש לפני ראש השנה ומקצתו
39 לאחריו - צובר גרנו לתוכו ותורם ומעשר מן הכל
40 כאחד, שהכל הולך אחר גמר הפרי.
41 ט. הבצלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום
42 לפני ראש השנה, ושל בעל שמנע מהם שלש עונות
43 לפני ראש השנה - מתעשרין לשעבר. מנע מהם פחות

17 שחלל עליהם, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים¹⁵. כפדיון
18 נטע רבעי בזמן הזה, כמו שבארנו בהלכות אסורי
19 מאכלות.
20 ד. כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה
21 בירושלים¹⁶, כך אין פודין¹⁷ אותו שם¹⁸, ואין מחללין
22 אותו¹⁹ ואין מוכרין אותו²⁰. ואם נכנס בירושלים אף
23 בזמן הזה - אין מוציאין אותו משם²¹, ומניחים אותו
24 שם עד שיירקב²². וכן אם עבר והוציאו משם - מניחין
25 אותו עד שיירקב²³. לפיכך²⁴ אין מפרשים מעשר שני
26 בירושלים בזמן הזה, אלא מוציאין את הפרות בטבול
27 חוץ לעיר, ומפרישין אותו שם ופודה²⁵. ואם הפרישו
28 שם²⁶ בזמן הזה - ירקב.
29 ה. כל האוכל כזית מעשר שני או ששתה²⁷ ממנו
30 רביעית יין²⁸ חוץ לחומת ירושלים²⁹ - לוקה; שגאמר:
31 לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך
32 וגומר. ולוקה על כל אחד ואחד בפני עצמו. לפיכך,
33 אם אכל שלשתן³⁰ חוץ לחומה³¹ - לוקה שלש מלקיות.

יום ד' י' אייר ה'תשע"ה

פרק שני

3 א. מעשר שני נאכל² לבעלי³ לפני מחומת ירושלים;
4 שגאמר: ואכלת לפני יי אלהיך במקום אשר יבחר
5 לשכן שמו שם וגומר. ונוהג בפני הבית ושלא בפני
6 הבית⁴, אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית⁵.
7 שגאמר מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורת בקרך
8 וצאנך; מפי השמועה למדו: מה בכור אינו נאכל אלא
9 בפני הבית, אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית.
10 ב. מדת חסידות, שפודין מעשר שני בזמן הזה בשוין⁶,
11 כדרך שפודין אותו בפני הבית. והורי הגאונים, שאם
12 רצה לפדות שנה מנה בפרוטה⁷ לכתחלה בזמן הזה -
13 פודה. לא יהיה זה חמור מן הקדש⁸. ומשליך הפרוטה
14 לים הגדול.
15 ג. וכן¹⁰ אם חלל¹¹ מעשר שנה מנה על שנה פרוטה
16 מפרות אחרות¹² - הרי זה מחלל¹³. ושורף¹⁴ את הפרות

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר מעשר שני שנאכל לבעלים. ואם נוהג בכל זמן. ואין פודין אותו בזמן הזה, ודין אין פודין אותו בירושלים בזמן הזה. והאוכל כזית ממנו חוץ לירושלים. מעשר שני שנכנס לירושלים אם מותר להוציאו. פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו. פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים ופדאן. אילן שעומד לפני מן החומה ונפו נוטה חוץ לחומה. (2) הוא הדין ששותים אותו וסכים בו, ובלבד שלא יוציאוהו לשאר צרכים. (3) כלומר, אף על פי שהוא קדוש, אין צריך ליתנו לכהן או ללוי אלא נאכל לבעלים. אבל הוא הדין שנאכל לאחר. (4) ובספרי פרשת קרח למדו במעשר ראשון ממה שנאמר "נחלה" - "מה נחלה נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית, אף מעשר ראשון נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית". (5) [לפי שצריך מזבח. ומה שכתב רבינו בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ט"ו ש"מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי", היינו מזבח בלי בית, וכמו שכתב שם בפרק ב הלכה ד "ושלושה נביאים עלו עמהם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח ואחד העיד להן על מדותיו ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי שאין שם בית". (6) שכן נהגו האמוראים לפדות בשווי ואי אפשר לומר שהוא מן הדין, שהרי בהקדש אמרו שבזמן שאין בית המקדש קיים - פודה לכתחילה בפחות משווי, ולדעת רבינו להלן, למדים דין מעשר שני מדין הקדש, ומתוך כך הוכיח רבינו שהאמוראים עשו כן מדרך החסידות. (7) אבל לא בפחות מפרוטה. (8) שמותר לפדותם בזמן הזה לכתחילה ואפילו בפרוטה. (9) בפרק י מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז כתב "ומשליך אותה פרוטה (= של פדיון נטע רבעי) לים המלח". וראה בפרק ב מהלכות ציצית הלכה ב שרבינו קורא לים הגדול - ים המלח. ונראה מכאן שאינה טעונה שחיקה, כיוון שמשליכה לים הגדול, אבל אם זורק לנהר - טעון שחיקה. (10) מלשון רבינו נראה שאף הלכה זו מהוראת הגאונים היא, וכן הבין הראב"ד בהשגות. אבל ה"כסף משנה" אינו מפרש כן. (11) ומה שכתב להלן מחללין מעשר שני על פירות לכתחילה אף בזמן הבית אינו אלא במין על מינו, אבל לא במין על שאינו מינו, ולא מן היפה על הרע. (12) כלומר, ממין אחר, או פירות רעות אף מאותו המין. (13) אף על פי שנצטרפו כאן שני חסרונות, שפדה על פחות משוויין, ועל פירות ממין אחר, ובכל זאת חילולו חילול בדיעבד. (14) המדובר כשנטמא המעשר, ודינו כתרומה טמאה שהיא נשרפת. (15) שהאוכל בטרומה בירושלים - לוקה. (16) כיוון שאין שם מזבח. (17) על מעות. (18) מפני שבירושלים אין פדייה אלא לשם אכילה. וכיוון שאין אוכלים אותו בזמן הזה, אין פודים ואין מחללים אותו. ורבינו לשיטתו שקדושת עזרא קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, ולכן רואין את מחיצות ירושלים שנחרבו, כאילו הן עולות ובנויות. אבל מחוץ לחומה, שמותר בפדיה, אף שאסור לאכלו שם, אף בזמן הזה פודין ומחללים. וכל זה במעשר שני טהור, אבל מעשר שני שנטמא, פודין אותו אפילו בירושלים. (19) על פירות. (20) אף שיש לו דמים, שהרי אם יטמא, אפשר לפדותו, אין מוכרין אותו ואף על פי שאינו נפדה או מתחלל, אלא נשאר בקדושתו. (21) שלחומרא אנו אומרים שתפסוהו מחיצות ירושלים, שרואין כאילו הן עולות. (22) שכיוון שקלטוהו מחיצות, ואינו יכול לפדותו בזמן הזה, יניחו עד שירקב. (23) שכיוון שקלטוהו מחיצות, אף אם יצא, יחזור לירושלים, וכיוון שאינו יכול לפדותו, ירקב. (24) כלומר, לפי שאין פודין אותו בירושלים. (25) ואוכלו. (26) בירושלים. (27) לא כתב רבינו שהסך לוקה. (28) בפרק י מהלכות תרומות הלכה ב כתב רבינו: "כשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייה בכזית". (29) כלומר, יצא אחר שנכנס לתוכה. (30) דגן, תירוש ויצהר. (31) לאחר שנכנסו לפני מן החומה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' י' אייר - ספר זרעים - הלכות מע"ש ונטע רבעי קכט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁנָאֹמֶר: וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְנֶךָ תִּירֹשְׁךָ
- 2 וְיִצְהָרְךָ, וְנֹאמַר: לֹא תוּכַל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְנֶךָ
- 3 וְגֹמֶר. לָמָּה פָּרַטְנָה, וְלֹא אָמַר לֹא תֹאכְלֶם בְּשַׁעְרֶיךָ?
- 4 לְחֵיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ³².
- 5 ו. אֵינִי לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה עַד שִׁיאֲכַלְנָה אַחֵר שְׁנִכְנַס
- 6 לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם. שְׁנָאֹמֶר: לֹא תוּכַל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ
- 7 וְגֹמֶר, וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ; בֵּינוֹ שְׁנִכְנַס לְמָקוֹם
- 8 אֲכִילָתוֹ וְאָכַל בַּחוּץ - לֹקֵה. אָכַל אִם אָכַל קֹדֶם
- 9 שִׁיכְנָסוּ לִירוּשָׁלַיִם - מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת
- 10 מִדְּבָרֵיהֶם³³.
- 11 ז. מִקְצַת³⁴ מֵעֵשֶׂר בְּפָנִים וּמִקְצַתוֹ מִבַּחוּץ: הָאוֹכֵל מִזֶּה
- 12 שְׁעָרֵינִי לֹא נִכְנַס - מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת³⁵; וְהָאוֹכֵל
- 13 בַּחוּץ מִזֶּה שְׁנִכְנַס³⁶ - לֹקֵה³⁷.
- 14 ח. אֵין פּוֹדִין מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם אֲלֹא אִם בֵּין
- 15 נְטֵמָא³⁸; שְׁנָאֹמֶר³⁹: כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם - בְּרֹחוֹק
- 16 מָקוֹם הוּא נִפְדָּה, וְאֵינוֹ נִפְדָּה בְּקִרְבּוֹ מָקוֹם. הִיָּה הוּא
- 17 בְּפָנִים וּמִשָּׁאוֹ בַּחוּץ⁴⁰, אֲפֹלוּ הִיָּה אוֹחֲזוֹ אוֹתוֹ בִּקְנָה⁴¹,
- 18 הוֹאִיל וְלֹא נִכְנַס הַמֵּעֵשֶׂר - הִרִי זֶה מִתֵּר לְפִדּוֹתוֹ שֶׁם
- 19 בְּצֵד הַחוּמָה.
- 20 ט. מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שְׁנִכְנַס לִירוּשָׁלַיִם, אֲפֹלוּ שֶׁל דְּמַאי⁴²,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(32) "ולא שבכללות לא הווי, כיוון דאכולה קאי, הווי לאו אכל חד וחד, והיכי דמי לאו שבכללות? - כגון "לא תאכל כי אם צלי אש" (שהלאו כולל את כל צורות הבישול חוץ מצלי) וכגון מכל אשר יעשה מגפן היין. (33) לדעת התוספות (שם דיבור המתחיל אמר) אף על פי שאינו לוקה, עובר הוא על איסור עשה "וצרת הכסף", שבלי פדיון אסור. (34) ברייתא שם, לעניין ביכורים. והוא הדין למעשר שני. (35) ואינו לוקה מן התורה, אף על פי שמקצת נכנס בפנים. (36) ואחר שנכנס - יצא. (37) אף על פי שמקצת לא נכנס עדיין. (38) ולמדו כן ממה שנאמר: "כי לא תוכל שאתו וגו', ונתת בכסף", ואין שאת אלא אכילה, שנאמר: "וישא משאות מאת פניו". (39) זה מוסב על ראש ההלכה, שאין פודין מעשר שני טהור בירושלים. (40) שם: אמרו "הוא מחוץ ומשאו בפנים (= משא פירות מעשר שני על כתיפו), קלטוהו מחיצות (= כיוון שנכנס לתוך חומת ירושלים, שוב אינו נפדה), הוא בפנים ומשאו בחוץ מהו? תנא להו ההוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי כי ירחק ממך המקום - ממילואך (= ממשאך)". ומפרשה רבינו לקולא, שכיוון שהמשא בחוץ, הרי זה רחוק ממילואך, ופודהו בחוץ. עוד שם: "בעי רב פפא נקיט ליה בקניא (= היה הוא בפנים ואוחז המשא שבחוץ על ידי קנה) מאי, תיקו". ולהלן שם כ. אמרו: "רבינא אומר כגון דנקיט ליה בקניא, ותפשוט בעיא דרב פפא", ומפרש רבינו שזה מוסב על דברי בית הלל שם שאמרו "יפדה ויאכל בכל מקום", ולפי זה נפשטה הבעיא לקולא. (41) [כלומר, לא רק כשהוא בפנים ומשאו בחוץ, שכשרוצה להכניס המשא לפנים מן החומה, צריך הוא ללכת ברגליו, והוא בכלל "וכי ירבה ממך הדרך גו' כי ירחק ממך המקום", אלא אפילו אם אחז אותו בקנה, שאפשר לו להכניסו לפנים מן החומה בלי הליכה ברגל, אלא במשיכת הקנה, ואין כאן "ריבוי דרך", אף על פי כן הואיל ולא נכנס המעשר - מותר לפדותו]. (42) ומה שאמרו במשנה שהדמאי נכנס לירושלים ויוצא ונפדה - אינו אלא בפירות שהם טבולין לדמאי, אבל ממעשר שני של דמאי, תפסוהו מחיצות. (43) מדרבנן. (44) כלומר, חומות ירושלים. (45) שנכנסו לירושלים, אסור להוציאם משם. [וכן נראה במשנה שם שאמרו: "מעוֹת נכנסות לירושלים ויוצאות, פירות נכנסין ואינן יוצאין", הרי שלא חילקו אלא בין פירות למעוֹת, ואם כן פירות אינם יוצאים, אפילו אלה הלקוחים מכסף מעשר. ומכאן שעצם ההוצאה הוא איסור, ולא משום פדיון, שהרי לקוח בכסף מעשר שני טהור, אינו נפדה אפילו בריחוק מקום]. (46) כלומר, מצוה לאכול לפני ה', ולא להוציאם משם. ואין זו אלא אסמכתא, שהרי קליטת מחיצות דרבנן. (47) שם: "דכתיב, לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו', בשעריך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין", ולא חילקו בין שוגג למזיד. (48) כלומר, שאין המעשר שווה ד' פרוטות, שחומשן מלגיו, פרוטה. (49) שלא החמירו חכמים אלא בפירות. (50) שלא הופרש מהם מעשר שני. (51) ולפדותם בחוץ. (52) כדין מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא. (53) ש"מתנות שלא הורמו (= שלא הופרשו מהן תרומות ומעשרות) הרי הן כמו שהורמו. (54) שנכנסו לירושלים ויצאו, ואף זו בעיא בירושלמי שם ולא נפשטה, ופסקה רבינו לחומרא, אף על פי שמחיצה לקלוט דרבנן. (55) כל הפירות, וגם המעשר שני. (56) שעומדים לדריכה וסחיטה. (57) כלומר, למוקצה, וכן הוא במשנה, והכוונה לייבוש. (58) שכיוון שלא נגמרה מלאכתן, ועדיין לא נתחייבו במעשר, לא שייך לומר שמתנות שלהם הם כמו שהורמו. (59) שעדיין לא הופרש מהם מעשר שני, שאילו לאחר שהופרש, יחזור ויאכלוהו בירושלים. (60) שכיוון שנטמאו, מותר לפדותן, אפילו בירושלים.

- 1 נִטְמָאוּ בְּוֹלַד הַטְּמֵאָה⁶¹ - אִסּוּר לְהוֹצִיאָן⁶², אֲלֹא יֵאָכְלוּ
 - 2 בַּפְּנִים⁶³; מִפְּנֵי שְׁוֹלַד הַטְּמֵאָה מְדַבְּרִיהֶם⁶⁴. וְאִם
 - 3 נִטְמָאוּ⁶⁵ בָּאֵב הַטְּמֵאָה⁶⁶, אוֹ שֶׁנִּטְמָאוּ בַּחוּץ וְאָפְלוּ בְּוֹלַד
 - 4 הַטְּמֵאָה⁶⁷, אָף עַל פִּי שֶׁנִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם - הָרִי אֵלוֹ
 - 5 נִפְדִּין וְנֵאָכְלִין בְּכָל מְקוֹם⁶⁸.
 - 6 יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶⁹? כְּשֶׁהַכִּנְיִן עַל מְנַת שְׁלֹא
 - 7 תִּתְּפֹשֵׁם מִמְּחִיצוֹת⁷⁰; אֲבָל אִם לֹא הִתְנָה, הוֹאִיל וְנִכְנַס
 - 8 הָרִי הוּא טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה, [שְׁאִין וְלֹד⁷¹ מִטְמֵא שְׁנִי⁷²
 - 9 מִן הַתּוֹרָה], וְכָבֵד קְלָטוֹהוּ מִחִיצוֹת וְאִינוּ יוֹצֵא⁷³.
 - 10 יד. תִּלְתֵּן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי - מִתֵּר לְאָכְלָה צְמַחוֹנִין⁷⁴,
 - 11 שֶׁכֶּף הִיא רְאוּיָה לְאָכִילָה⁷⁵. וְכֵן כִּרְשִׁיגִי מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁷⁶ -
 - 12 יֵאָכְלוּ צְמַחוֹנִין⁷⁷. וְאִם⁷⁸ עֲשֵׂה מֵהֶם⁷⁹ עֶשֶׂה - הָרִי זֶה
 - 13 מִתֵּר לְהִכְנִס לִירוּשָׁלַיִם וְלְהוֹצִיאָה⁸⁰, שְׁאִין⁸¹ בְּכָלֵל
- 14 הַפְּרוֹת⁸². וְאִם נִטְמָאוּ⁸³ בִּירוּשָׁלַיִם - יִפְדּוּ וְיֵאָכְלוּ בַּחוּץ. 14
 - 15 טו. אֵילָן שֶׁעוֹמֵד לְפָנִים מִן הַחוּמָה וְנוֹפֹ נוֹטָה חוּץ
 - 16 לַחוּמָה - אֵין אוֹכְלִין תַּחַת נוֹפוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁸⁴. וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי
 - 17 שֶׁנִּכְנַס תַּחַת נוֹפוֹ - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּכְנַס
 - 18 לִירוּשָׁלַיִם.
 - 19 טז. בְּתִים שֶׁבָּצַד הַחוּמָה⁸⁵, שֶׁפְּתַחֲהֶם לְפָנִים מִן
 - 20 הַחוּמָה⁸⁶ וְחִלְלִין⁸⁷ לַחוּץ: מִכְּנֶגֶד הַחוּמָה וְלְפָנִים -
 - 21 כְּלָפְנִים לְכָל דְּבָר⁸⁸; וּמִכְּנֶגֶד הַחוּמָה וְלַחוּץ⁸⁹ - אֵין
 - 22 אוֹכְלִין⁹⁰ שֵׁם וְאֵין פּוֹדִין שֵׁם לְהַחֲמִיר⁹¹. הִנֵּה חִלְלִין
 - 23 לְפָנִים וּפְתַחֲהֶם לַחוּץ: מִכְּנֶגֶד הַחוּמָה וְלַחוּץ - כְּלָחוּץ,
 - 24 פּוֹדִין בּוֹ וְאֵין אוֹכְלִין⁹²; וּמִכְּנֶגֶד הַחוּמָה וְלְפָנִים - אֵין
 - 25 אוֹכְלִין שֵׁם וְאֵין פּוֹדִין לְהַחֲמִיר. וְהַחֲלוֹנוֹת וְעֵבִי
 - 26 הַחוּמָה⁹³ - כְּלָפְנִים⁹⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(61 בדפוס רומי: "בוולד הטומאה מדבריהם", כדלהלן, וכגון שנגעו הפירות בכלים שנגעו במשקין שנטמאו באב הטומאה, שאז אין הכלים נעשים ראשון לטומאה אלא מדבריהם. (62 מירושלים, אף על פי שכבר פדאן ויצאו לחולין, שלא יאמרו: ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא. (63 לאחר פדייתם למי שאינו אוכל חולין בטהרה. (64 וישנם כאן שני חסרונות: א. בכניסתם היו הפירות טהורים. ב. מן התורה הם טהורים גם עכשיו, ורק מדרבנן הם טמאים. ולפיכך קלטום המחיצות, לפי שעדיין נשתייר בהם קצת מקדושת מעשר, ואפילו אם התנה שלא יתפושם מחיצות, אין תנאו מועיל, שלא מועיל תנאו אלא אם נטמא בחוץ ואחר כך נכנס. (65 הפירות. (66 כלומר, בטומאה דאורייתא, אפילו בתוך ירושלים, שפקעה מהפירות קדושת מעשר, אף שעדיין טעונים פדייה, ואפילו בלא תנאי יכול לפדותם ולאכלם בחוץ. (67 מדרבנן. (68 שכיוון שכניסתם לעיר הייתה בטומאה, אף שאינה אלא מדבריהם מועיל תנאו, ולא תפסום מחיצות, והם נפדים בחוץ ונאכלים שם. (69 שפירות שנטמאו בחוץ, אפילו בוולד הטומאה ונכנסו, נפדים ונאכלים בחוץ. (70 וכל זה בוולד הטומאה, אבל בטומאה דאורייתא, אף בלא תנאי יכול להוציאם. (71 כלומר, וולד הטומאה, שנגע בכלים שנגעו במשקין. (72 כלומר, אחר. (73 אלא נפדה ונאכל בירושלים. (74 כלומר, כשהוא בתחילתו. (75 לאכילת אדם, אבל כשנתקשה אינו ראוי לאכילת אדם. (76 שאינם מאכל אדם כלל, אלא בשני רעבון. (77 שאז נאכלים הם על ידי הדחק, אבל הפת שלהם אינה נאכלת כלל. (78 ירושלמי שם: "כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות עיסה ולחזור [כלומר, לא התירו להוציא כרשינים אלא כדי לעשותם עיסה בחוץ, ותו לא, כפירוש הראב"ד בהשגות]. מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל, דרבן שמעון בן גמליאל אמר אף הפירות נכנסין ויוצאין, דברי הכל הוא, הכא, קל הוא שהקלו בכרשינין [שאף חכמים מודים כאן, ולמסקנא הותרה הוצאתם אפילו כמה פעמים, והוא שיהיו עיסה קודם שייכנסו, שהרי כשנכנסו כרשינים כבר קלטום מחיצות"]. (79 כלומר, מהכרשינים. אבל בתלתן אף אם עשה ממנו עיסה לא הקלו בו, שתלתן בתחילתו, רוב בני אדם אוכלים אותו, אבל כרשינים אפילו בתחילתם אינם נאכלים כלל לאדם אלא בשני רעבון, ולכן הקלו בעיסתם, כדלהלן. (80 והוא שנכנסו הכרשינין כשהן עשויות עיסה, אבל אם הכניסן כרשינים, קלטום מחיצות ושוב אינם יוצאים אף אם עשאו עיסה בפנים. (81 כלומר, הכרשינים, שנעשתה העיסה מהם. (82 שקלטום מחיצות, כיוון שהכרשינים עצמם אינם נאכלים אלא בשני רעבון - לא החמירו בעיסתם. (83 כלומר, הכרשינים, ואפילו בטומאה מדבריהם. (84 ואין אומרים, כשם שלגבי איסור פדייה, הרי הוא כירושלים, הוא הדין לגבי אכילה. (85 שאין חלל הבית ופתחו בעובי החומה, אלא רק אחד מהם. (86 חומת ירושלים. כלומר, בתוך עובי החומה. (87 הבית עצמו, שתוכו חלול. (88 ומותר לאכול מעשר שני תחת פתח הבית שהוא בעובי החומה, ואסור לפדותו שם. שאנו נותנים על מקום הפתח קולי וחומרי מקום שהוא שם. (89 כלומר, בחלל הבית. (90 מעשר שני, כדין חוץ לעיר. (91 כדין תוך העיר, שאנו הולכים אחרי הפתח להחמיר, ואם הפתח והחלל לצד אחד של החומה דינו כאותו צד לכל דבר, אף לקולא. (92 כלומר, בין לקולא בין לחומרא. (93 ואף שבפסחים שם העמידו משנה זו ב"שורא ובר שורא", כלומר, בחומה קטנה ונמוכה השווה לקרקע העזרה, אבל גג החומה לא נתקדשה, - פסק רבינו כפשטות הסוגיא בזבחים נו. שאמרו שם "תנינא, החלונות ועובי החומה כלפנים", ולא העמידו ב"שורא ובר שורא" כבפסחים שם, משמע שלעניין מעשר שני וקדשים קלים, נתקדשו גגים ועליות בירושלים, ורק לעניין קדשי קדשים ושחיטת קדשים קלים לא נתקדשו, וכפשטות לשון הברייתא בפסחים שם. (94 ואף שלהלן בפרק י"ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב, פסק רבינו שבית הבנוי בחומה, אין דינו כבתי ערי חומה, כר' יהודה בערכין לב. ולא כר' שמעון, צריך לומר, שדין קדושת חומת ירושלים לחוד, ודין בתי ערי חומה לחוד. וראה בירושלמי מעשרות סוף פרק ג, שלמדו דין זה, שבית הבנוי בחומה אינו כלפנים לגבי דין בתי ערי חומה, מפסוק מיוחד שבפרשת בתי ערי חומה, ואין לדבר זה עניין עם קדושת החומה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ד' י' אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קלא

מתוך מהדורת וגשל

פרק שלישי

- 11 - פודין וְאֶכְלִין אֶת דְּמִי בְּטֶהְרָה בְּתוֹרַת פְּרוֹת
- 12 מַעֲשֶׂר¹⁸, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר¹⁹. אֶפְלוּ²⁰ נִטְמָאוּ הַפְּרוֹת כִּלְנָ
- 13 כְּשֶׁהָן טָבַל - מִפְּרִישׁ מַעֲשֶׂר שְׁנִי²¹ בְּטִמְאָה וּפְדֻהוּ²².
- 14 ד. הָעֵרָל - בְּטִמְאָה²³, וְאִם אָכַל מַעֲשֶׂר שְׁנִי - לֹקֶה מִן
- 15 הַתּוֹרָה, כִּדְרֹךְ שְׁלֹקָה עַל אֲכִילַת תְּרוּמָה²⁴; שֶׁהַתְּרוּמָה
- 16 קְרוּיָה קֹדֶשׁ, וּמַעֲשֶׂר שְׁנִי קְרוּי קֹדֶשׁ, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בּוֹ:
- 17 קֹדֶשׁ לַיהוָה²⁵. וְטִמְאָה²⁶ שֶׁטָּבַל - אוֹכַל מַעֲשֶׂר שְׁנִי אֵף עַל
- 18 פִּי שֶׁלֹא הָעֵרִיב שְׁמִשּׁוֹ²⁷.
- 19 ה. הָאוֹכֵל²⁸ מַעֲשֶׂר שְׁנִי בְּאִנּוּת שֶׁל תּוֹרָה²⁹ - לֹקֶה;
- 20 שְׁנֵאמַר: לֹא אֲכַלְתִּי בְּאִנּוּ מִמֶּנּוּ³⁰. וְהוּא שִׁיאֲכַלְנוּ בְּמִקּוֹם

- 2 א. הָאוֹכֵל² מַעֲשֶׂר שְׁנִי בְּטִמְאָה - לֹקֶה³; שְׁנֵאמַר: וְלֹא
- 3 בְּעֶרְתִּי⁴ מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה. בֵּין שֶׁהַמַּעֲשֶׂר טָמֵא וְהָאוֹכֵל טָהוֹר,
- 4 בֵּין שֶׁהַמַּעֲשֶׂר טָהוֹר וְהָאוֹכֵל טָמֵא. וְהוּא שִׁיאֲכַלְנוּ
- 5 בִּירוּשָׁלַיִם⁵ קֹדֶם שִׁפְדָּה⁶, שְׁאִינוּ לֹקֶה עַל אֲכִילָתוֹ
- 6 בְּטִמְאָה אֲלֵא בְּמִקּוֹם אֲכִילָתוֹ⁷; אָכַל אִם אָכְלוּ בְּטִמְאָה⁸
- 7 חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁹ - מִפֶּיַן אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת¹⁰.
- 8 ב. וְאֶפְלוּ¹¹ לְהַדְלִיק [בּוֹ]¹² אֶת הַנֵּר אַחֵר שֶׁנִּטְמָא¹³ -
- 9 אֲסוּר¹⁴ עַד שִׁפְדָּה; שְׁנֵאמַר: לֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה.
- 10 ג. כִּכָּר בְּאִנּוּ¹⁵, שֶׁהַמַּעֲשֶׂר שֶׁנִּטְמָא, אֶפְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם¹⁶

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שהאוכל מעשר שני בטומאה לוקה. והאוכל מעשר שני באינינו, ואי זהו אונו. אם נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ. אם מותר לאכול מעשר שני דמאי. מעשר שני אסור לאבד אפילו מיעוטו. וכמה הוא מיעוטו. שאוכל דבר שדרכו לאכול ושותה דבר שדרכו לשותה. שמרים של מעשר שני שנתן עליהם מים, ויין של מעשר שני שנפל לתוכו דבש. ודין מעשר שני אם ניתן לרפואה, ואם מקדשין בו האשה וכיוצא בזה. המקדיש מעשר שני שלו לבדק הבית. (2) ברייתא ביבמות עג: ובמכות יט: (3) משנה במכות יג. לפי המבואר שם יט: (4) פסחים כד. וביבמות ובמכות שם, למדו כן מן הפסוק "לא תוכל לאכול בשעריך וגו'", וראה להלן שלרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שם. (5) מכות שם: "אמר רבי יוסי בר חנינא וכו' רישא (ששנינו שהאוכל מעשר שני שלא נפדה - לוקה) במעשר שני טמא וגברא טמא (או זה או זה - תוספות), וקא אכיל ליה בירושלים". (6) שלאחר שפדהו - הרי הוא חולין. (7) כלומר, במקום שמצוה לאכול, כשהוא טהור. ובפירוש המשנה (מכות שם משנה ג) למד זאת רבינו מה שנאמר (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך". ונאמר בבכור (שם טו, כז) "בשעריך תאכלנו", ללמדך "שלא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלים, כמו שתאכל בכור בטומאה בשעריך". ולפי דעת הרש"ש במכות שם, גרס כן רבינו בגמרא שם. ולפי זה, נשאר המקור ללא מן הפסוק "ולא בערתי ממנו בטמא", ראה למעלה. (8) אבל בטהרה - לוקה, למעלה פ"ב ה"ו. (9) אפילו אחר שנכנס לירושלים ויצא. (10) בין אם נכנס לירושלים ויצא (אינו לוקה משום אוכל מעשר שני חוץ לחומה (ראה למעלה שם) - כיון שאינו ראוי לאכילה. חזון-איש), ובין אם לא נכנס עדיין, ראה למעלה שם. (11) יבמות שם. (12) בשמן של מעשר שני. (13) כלומר, אפילו אחר שנטמא - אסור, וכל-שכן קודם שנטמא, שהרי אסור להוציאו בשאר צרכיו, כדלהלן בהלכה י. וכן כתב רש"י ד"ה ואילו, ועוד שם: ד"ה והיכן. וראה בר"ש לשביעית פ"ח משנה ב, וברע"ב ובתוספת הגרע"א שם. (14) אם הכוונה לומר: אסור ואינו לוקה, צריך עיון מה בין זה לאוכל בטומאה, שאף הוא נלמד מהפסוק הנ"ל, ולוקה (בהלכה הקודמת), וראה בר"י קורקוס, ובגליון הרמב"ם להגרע"א. (15) למעלה פ"ב הלכה ח. (16) שאין פודין בה מעשר טהור (שם). (17) המעשר הטמא לאחר פדיו, לאדם טמא או לטהור שאינו אוכל חולין בטהרה. (18) שהרי כן נאמר (דברים יד, כג-כח) "ואכלת וגו' מעשר דגנך וגו' לא תוכל שאתו (כלומר, לא תוכל לאכול, מחמת שהוא טמא - מכות שם) וגו' ונתתה בכסף וגו' ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך". הרי שמעשר שני שנטמא פודין אותו בירושלים על כסף, וקונים בו בקר וצאן וכו' ואוכלים אותם בקדושה לפני ה', כפירות מעשר שני. (19) [להלן הלכות י"א דיני אכילת מעשר שני. ועיין כסף-משנה]. (20) ירושלמי מעשר שני פ"ג הלכה ג: "ר' פנחס מסאב לה (היה מטמא את המעשר-שני) ופדה לה". ולא ייתכן שטמאו לאחר שהופרש, שהרי הוא קרוי קודש, כבהלכה הסמוכה ואסור לטמאו, ראה להלן הלכה ח ובפ"ח מהלכות לולב ה"ב, אלא טימאו בעודו טבל. (21) ואין אומרים, שכיון שאף קודם הפרשתו, כבר היה המעשר טמא, לא תחול על המעשר קדושת מע"ש, ואין צורך להפרישו ולפדותו. וראה במעשר שני פרק ה משנה יב ובמפרשים שם. וצ"ע. (22) ואוכל דמיו בטהרה. [יתכן שחייב לפדותו, בכדי לאכול את דמיו בטהרה בתורת פירות מעשר שני. (ראה למעלה), שאם לא כן גורם הוא שייפסד. וזהו מה שאמרו במעשר שני שם (להלן פ"א הלכה טו): "אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתוודות", היינו שהפרישו בטומאה ולא פדהו, כנ"ל, ועיין שם בתוספות חדשים]. (23) כרבי עקיבא ביבמות עד. וראה בפ"ז מהלכות תרומות הלכה י, ובפ"ב מהלכות חגיגה סוף הלכה א ובלחם-משנה שם (משנה-למלך). (24) הלכות תרומות שם. (25) ביבמות שם למד רבי עקיבא, שערל אינו אוכל בתרומה, מן הפסוק "איש איש מזרע אהרן וגו' בקדשים לא יאכל לרבות ערל. ושם אמרו בגמרא, שלרבי עקיבא ערל אסור באכילת מעשר, ולא אמרו מהיכן למדו זאת. (26) נגעים פ"ד משנה ג, והובאה ביבמות שם: (27) ואף שלמדו מעשר שני מתרומה לענין ערל, כנ"ל, לענין היתר אכילה לטמא שטבל לא למדו, ודינים מיוחדים לכל אחד מהם, ראה בהלכות תרומות שם הלכה ב. (28) ביכורים פ"ב משנה ב. (29) ראה בהלכה הסמוכה. (30) רבינו לשיטתו בספר המצוות סוף כלל ח, שכל מקום בתורה שהוטל עלינו שנכריז, שלא עשינו דבר מסוים, כלומר, שנשלל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני, הרי הוא כמצוות לא-תעשה. והרמב"ן שם השיג עליו (כסף-משנה), ומקור לדברי רבינו בירושלמי סוטה פ"ה הלכה ב, עיין בשירי קרבן (אור שמח).

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ד' י' אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אכילתו, בירושלים³¹; אכל אם אכלו בחוץ³² באנינות³³,
- 2 או שאכלו בפנים באנינות של דבריהם³⁴ - מפין אותו
- 3 מפת מרדות³⁵.
- 4 ו. איזהו אוגן? זה המתאכל על אחד מן הקרובים
- 5 שהוא חיב להתאכל עליהם³⁶. וביום המיתה - הוא אוגן
- 6 מן התורה, ובלילה - אוגן מדבריהם³⁷. שנאמר: ואכלתי
- 7 חטאת היום הייטב בעיני יי³⁸; היום - אסור, ולילה -
- 8 מתיר³⁹. נשתקה המת ימים רבים ואחר כך נקבר - כל
- 9 אותן הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא
- 10 אוגן מדבריהם. ואין יום הקבורה תופש לילה⁴⁰.
- 11 ז. ולא מעשר שני בלבד, אלא כל הקדשים פלן⁴¹ אם
- 12 אכלן באנינות של תורה - לוקה⁴²; ובאנינות של
- 13 דבריהם - מפין אותו מפת מרדות⁴³.
- 14 ח. איך נותנין פרות מעשר שני⁴⁴ לעם הארץ, ולא

- 15 פרות הנלקחות במעות מעשר, ולא מעות מעשר⁴⁶,
- 16 מפני שהוא בחזקת טמאה⁴⁷. ומתיר⁴⁸ לאכל מעשר שני
- 17 של דמאי באנינות⁴⁹, ולתנו לעם הארץ⁵⁰; והוא שאכל
- 18 כנגדו⁵¹. אין⁵² מקדיין מעשר שני⁵³ אפילו אצל חבר⁵⁴,
- 19 שמא ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ⁵⁵;
- 20 אבל⁵⁶ מקדיים מעשר שני של דמאי אצל עם הארץ⁵⁷.
- 21 ט. מעשר שני⁵⁸ אסור לאבד אפילו מעוט⁵⁹ בדרכים,
- 22 אלא מוליכו כל שהוא או מוליך דמיו לירושלים⁶⁰.
- 23 ומתיר⁶¹ לאבד מעוט מעשר שני של דמאי בדרכים⁶².
- 24 וכמה הוא מעוט? פחות מכגורגרת, בין באכל שלם בין
- 25 בפרוס⁶³. אבל כגורגרת - אין מאבדין אותו. והמפריש
- 26 מעשר שני של דמאי פחות מכגורגרת⁶⁴ - הרי זה נותנו
- 27 לעם הארץ ואוכל כנגדו⁶⁵; אבל⁶⁶ לא יפרישו⁶⁷
- 28 לבתחלה לאבדו⁶⁸, שאין מפרישין לאבדו⁶⁹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(31) דבר זה נלמד מאיסור אכילתו בטומאה, למעלה הלכה א. שכיון שהאיסורים סמוכים בתורה, מסתבר שדיניהם שווים (כסף-משנה). (32) אפילו לאחר שהיה בירושלים ויצא. (33) אבל שלא באנינות - לוקה, כנ"ל בפ"ב הלכה ו. (34) ראה בהלכה הסמוכה. (35) האוכל בחוץ, על שלא קיים "וצרת הכסף בידך" (ראה למעלה הלכה א), והאוכל בפנים על שעבר על דברי חכמים. (36) מן התורה. וראה בפ"ב מהלכות אבל הלכה א. (37) זבחים צט: וק: כרבי ורבי שמעון ולא כר' יהודה, וכן הוא בפסחים צב. ובברכות טז: ובר"ף שם. (38) כן הוא בסיפרא פ' שמיני פרק ב הלכה יא. וראה בזבחים ק: ובר"ף ורבינו יונה בברכות סוף פרק ב. (39) מן התורה. אבל מדרבנן, הרי הוא אוגן עד הקבורה. (40) ברייתא בזבחים שם: "אלא תריץ הכי, עד מתי הוא מתאונן עליו כל אותו היום (כלומר, יום הקבורה ואפילו לאחר עשרה ימים מן המיתה - רש"י שם) בלא לילה. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר (הרי הוא אוגן מדבריהם אפילו אחר עשרה ימים, כנ"ל) ואם נקבר תפס לילו (שלחוריו)". והלכה כחכמים, שאין הלכה כרבי אלא מחבורו, אבל לא מחבירו. וצריך לומר שחכמים אלו חולקים על חכמים הנזכרים בברייתא שם למעלה בסמוך, הסוברים ש"אין מתאונן אלא אותו היום בלבד", כלומר, יום המיתה. וראה להלן בפ"ב מהלכות ביאת מקדש הלכות ט"י, וכסף-משנה שם. (41) במקומות הנזכרים מדובר בקדשים. (42) שאף איסור אכילת קדשים באנינות הוא בכלל הכתוב "לא אכלתי באוני", וראה בזבחים קא. ובספר המצוות לא-תעשה קנא. (43) ראה למעלה הלכה ה. (44) מע"ש פ"ג משנה ג, וירושלמי שם. ובדמאי פ"א סוף הלכה ב ובפ"ב שם הלכה ד. (45) של פירות ודאי, ראה להלן. (46) שדינם כדין מעשר שני, כדלהלן בראש פרק ד. (47) ואסור לגרום טומאה למעשר שני, שהוא קרוי קודש, כתומאה, ראה למעלה הלכה ג. (48) דמאי פ"א משנה ב. (49) אפילו באנינות של תורה. ובירושלמי שם: "תני נאכל (מעשר שני של דמאי) באנינה ואינו נאכל בטומאה (כן נראה גם ממה שאמרו להלן, שנותנו לעם-הארץ, הרי שלאכלו בטומאה אסור - מראה הפנים שם). מה בין אנינה מה בין טומאה. אמר רב נחמן טומאה מצויה, אנינה אינה מצויה, וגזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי". (50) אף-על-פי שהוא בחזקת טומאה. משנה שם. אבל לאכלו בטומאה לא התירו, ראה למעלה. (51) ש"צטרך להוציא מנכסיו כפי מה שהם (הפירות שנתן) שוים, ואוכלם בירושלים כמעות מעשר שני (בטהרה וכו') - פירוש המשנה שם), שהחמירו חכמים בנותן לעם-הארץ, שלא יהא רגיל בכך (ועיין בר"ש שם שאין דעתו כן). ונראה שבמחלל מעשר שני של דמאי שבידו על מה שביד עם-הארץ, לא החמירו חכמים, ראה להלן פ"ח הלכה יג, וראה ב"משנה ראשונה" ובחזון-איש. (52) תוספתא מע"ש פ"ד. (53) של ודאי. (54) כאבא חלפי בן קריא, שם. (55) הראב"ד כתב שאין לחשוש אלא לזמן מרובה אבל לא לזמן מועט, וכתב הכסף-משנה שייתכן כי כן גם כוונת רבינו. ועיין בתוספתא כפשוטה. (56) בדפוס רומי חסרה פיסקא זו, אבל מלשון הראב"ד נראה שגרס כן בדברי רבינו. (57) כן הוא בתוספתא שם. והראב"ד היתה לו נוסחא אחרת שם. (58) של ודאי. (59) אפי' פחות מכגורגרת, ראה להלן. (60) דין זה נלמד, ממה שלא התירו במשנה (דמאי פ"א משנה ב) אלא לאבד מיעוט מעשר שני של דמאי. ראה להלן. (61) משנה שם. (62) המובילות לירושלים, שהקלו בדמאי, מחמת קושי הדרך. (63) ירושלמי שם: "ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק, בין בפרוס בין בשלם עד גרורגרת". (64) כלומר, אפילו פחות מכגורגרת, שבדרכים התירו לאבדו, כנ"ל - לא הקלו בו ליתנו לעם-הארץ, אלא אם אוכל כנגדו. (65) כשם שעושה במעשר שני של דמאי שהוא יותר מכגורגרת, כבהלכה הקודמת. ודעת רבינו, שמה שאמרו במשנה "ונותנו לעם-הארץ ויאכל כנגדו", זה מוסב גם על הנאמר שם בסמוך "ומאבדין את מיעוטו". וראה בתוספות אנשי-שם. בכסף-משנה, ובחזון-איש. (66) בעיא של ר' הושעיא, בירושלמי שם. (67) כלומר, מעשר שני של דמאי, פחות מכגורגרת. (68) בדרכים. (69) אף-על-פי שלא נפשטה הבעיא, פסקה רבינו לחומרא. וצריך עיון: הרי כל איסור איבוד מעשר שני של דמאי אינו אלא מדרבנן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ד' י' אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קלג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 י. מעשר שני⁷⁰ נתן לאכילה ושתייה; שְׁנָאֵמֶר: וְאֶכְלֶהָ
2 לְפָנַי יְיָ אֱלֹהֵיךָ⁷¹. וְסִיכָה - כְּשִׁתְּיָהּ⁷². וְאֶסֹר⁷³ לְהוֹצִיאָהּ
3 בְּשָׂאֵר צִרְכֵּיו, כְּגֹן לֶקַח בּוֹ פְּלִים וּבְגָדִים וְעֲבָדִים⁷⁴;
4 שְׁנָאֵמֶר: לֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמֵת⁷⁵. כְּלוּמֶר, לֹא הוֹצֵאתִי
5 אוֹתוֹ בְּדִבְרֵי שְׁאִינוּ מִקֵּיָם אֶת הַגּוֹף⁷⁶. וְאִם הוֹצֵיא מִמֶּנּוּ
6 בְּשָׂאֵר דְּבָרִים, אֶפְלוּ בְּדִבְרֵי מִצְוָה, כְּגֹן שֶׁלֶקַח מִמֶּנּוּ
7 אֲרוֹן וְתַכְרִיכֵין לְמֵת⁷⁷ מִצְוָה⁷⁸ - הֲרִי זֶה⁷⁹ אוֹכֵל כְּנֶגְדּוֹ
8 בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂה⁸⁰.
9 יא. מַעֲשֵׂר⁸¹ - אוֹכֵל דְּבַר שֶׁדָּרְכּוֹ לְהֵאֱכֹל, וְשׁוֹתָהּ דְּבַר
10 שֶׁדָּרְכּוֹ לְשִׁתּוֹת⁸², וְסֶךְ דְּבַר שֶׁדָּרְכּוֹ לְסוֹךְ. וְלֹא יִסּוֹךְ יֵין
11 וְחֻמֶּץ, אֲכָל סֶךְ הוּא אֶת הַשְּׂמֶן⁸³. וְלֹא⁸⁴ יִסְחַט אֶת
12 הַפְּרוֹת לְהוֹצִיא מִקֶּחַ מִשְׁקִין, חוּץ מִזֵּיתִים וְעִנְבִּים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(70) מע"ש פ"ב משנה א. (71) ושתייה בכלל אכילה היא (ירושלמי שם, ובבלי יומא עו:). (72) שנאמר (תהלים קט, יח): "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו" (משנה בשבת פו:). ולפי דברי הירושלמי (שם) כל מקום שאמרה תורה לאכול בקום ועשה, אף סיכה בכלל. אבל במקום שאמרה תורה לאכול, אין סיכה בכלל, אלא אם כן נתרבה מכתוב מיוחד (אור שמח). וראה בפ"א מהלכות שביית עשור הלכות ד"ה, ולמעלה פ"י מהלכות תרומות הלכה ב. (73) מן התורה, כדלהלן. ולא כתב רבינו כאן שלוקה, כמו שכתב למעלה (הלכות א"ה) לענין טומאה ואנינות, ועיין רדב"ז. (74) שם פ"א משנה ז. ולא נזכרו במשנה אלא עבדים. וכלים ובגדים נלמדו מארון ותכריכים, להלן. וכן מפורש משנה שם: "כל שהוא חוץ לאכילה ולשתייה ולסיכה מדמי מעשר שני, יאכל כנגדו". (75) רבינו למד זאת מדעתו. וראה בלשון רבינו בספר המצוות. (76) לכן הרי זה כמת. אבל באכילה, שתייה וסיכה, כיון שהמזון נאכל ונבלע באיברים, הרי זה קרוי "חי" ולא "מת" (כסף-משנה). (77) שם פ"ה משנה יב, וספרי לפרשת כי-תבא. ועיין יבמות עד. וזו לשון רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קנב): "והזכיר (הכתוב) את המת לחיזוק, כאילו יאמר אע"פ שהיא מצוה, לא יוציא עליו מעות מעשר שני, ונראה לי שכיון שצוה יתעלה להוציא דמי מעשר שני במזון בלבד, כמו שאמר "ונתת הכסף וכו'" הרי המוציא אותו בזולת המזון כאילו נתנו למת, שאין תועלת למת בכך". רוצה לומר: דוקא לענין סיכה, דרשו חכמים (יבמות שם) להיפך "ולא נתתי ממנו למת" - "הא לחי - נתתי", וסיכה מותרת בשמן של מעשר שני טמא, מפני שסיכה היא כשתייה, ומותרת אף במעשר שני טהור (שם). וצריך עיון שרבינו השמיט זאת), מה-שאינ-כן לענין כלים ובגדים, אי אפשר לדרוש "הא חי מותר", אלא למדו חי ממת לאסור, שאם במת שהוא מצוה אסור, כל-שכן שלחי אסור. ועיין ביבמות שם ובחידושי הרמב"ן שם. וראה בכסף-משנה ובהערת הגר"ח העליר לספר המצוות שם. (78) במשנה לא נאמר "מת מצוה", אבל סבור רבינו ש"מת" כולל גם מת מצוה (ר"י קורקוס). [ואף-על-פי שהעוסק בקבורת מת מצוה פטור ממצוה אחרת (מגילה ג:)] - לא הותר לו לעשות איסור עבירה. (79) שם פ"א משנה ז. (80) כל זה, כשהמוכר שמכר לו את הכלים והבגדים והתכריכים, ברח או מת, אבל אם הוא קיים לפנינו יחזיר הדמים לבעליהם ויחזרו הבגדים למוכר, כדלהלן פ"ז הלכה טז. (81) שם פ"ב משנה א. והכוונה, מה עושה במעשר שני, ומפרש, אוכל וכו'. והר"י קורקוס העתיק: "במעשר. והכסף-משנה העתיק: "מעשר שני". (82) במשנה שם לא נאמרה בבא זו, אבל כן הוא בתוספתא לענין תרומה (תרומות פ"ט) בשביעית (פ"ו שם), והרי במשנה שם (פ"ח משנה ב) השוו תרומה ומעשר שני לשביעית. (83) בירושלמי שם: "זה דרכו לכן (שמן לסוך) וזה אין דרכו לכן (יין וחומץ לסוך)". (84) תרומות פ"א משנה ג: "כל הפירות אין משנים אותם מבריייתן בתרומה ובמעשר שני, אלא זיתים וענבים בלבד". (85) שאין לשנות הפירות מבריייתן, וראה להלן פ"ט הלכה ג, ופ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג, ולמעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (86) משנה במעשר שני שם. ובדפוס רומי חסירה פיסקא זו. וראה ב'תוספות יום-טוב'. (87) במיני מרקחת, כיון שהוא מפסיד טעמו על ידי כך, וממעט באכילתו (פירוש המשנה. וראה בהלכות תרומות שם הלכה ג). ומטעם זה אסור לקנות שמן מפוטם בדמי מעשר שני (משנה שם). (88) משנה שם. (89) שאין טעם היין נפסד משום כך, אלא אדרבא משתבח. (90) ירושלמי מעשר שני שם הלכה א [וכן היא בתוספתא שביעית פ"ז הלכה ב]. (91) ירושלמי שם. (92) תוספתא תרומות פ"י. וירושלמי מעשר שני שם. (93) כמבואר בהלכות תרומות שם הלכות י"ג (אור שמח). (94) כלומר, מחוץ לירושלים או טמא בירושלים. (95) תוספתא תרומות שם. והובאה בבבלי בבא בתרא צז. כתנא-קמא ולא כרבי מאיר. (96) כלומר, המים הראשונים שהוציא מן השמרים. (97) כלומר, המים שהוציא לאחר שנתנם על השמרים בשניה. (98) אבל בתרומה החמירו, ראה למעלה בהלכות תרומות שם הלכה יג. (99) בבא בתרא שם. שבדמאי הקלו. (100) מעשר שני שם. (101) שני. ובכתב-יד נוסף כן בדברי רבינו (מעשה רוקח). וכן הוא בר"י קורקוס. (102) צ"ל: "ותבלין". וכן הוא בכסף-משנה. אבל בדפוס רומי הוא כלפנינו. ומדובר בדבש ותבלין של חולין של אדם אחר. (103) כלומר, הוסיפו במדותו ובטעמו, כדלהלן. (104) נתבאר להלן בהלכה טו. (105) משנה שם. (106) בעל 'מלאכת שלמה' מצא במשנה מנוקדת: "קפלוטות". והם: החציר הנעשה בארץ הצבי" (פירוש המשנה). והם כרישי שדה, כמפורש בירושלמי כלאים פ"א הלכה ב. (107) כמבואר למעלה.

- 1 יד. עסה¹⁰⁸ של מעשר שני שאפאה והשביחה - השבח
2 לשני. זה הפלל¹⁰⁹: כל ששכחו נפר¹¹⁰: אם הותר
3 במדה¹¹¹ - השבח לפי חשבון, ואם לא הותר המדה¹¹²
4 - השבח לשני בלבד; וכל שאין שבתו נפר, אפלו
5 הותר המדה - השבח לשני בלבד¹¹³.
6 טו. ביצד השבח לפי חשבון¹¹⁴? זין של מעשר ששנה
7 שלשה¹¹⁵, שנפל לתוכו רבש ותכלין שנה זהו אחר,
8 והוספה¹¹⁶ במדתו והשביחהו¹¹⁷, והרי הכל שנה
9 חמשה - חושבין הכל בארבעה ורביע¹¹⁸. וכן על דרך
10 זה בשאר הדברים.
11 טז. מעשר שני¹¹⁹, אף על פי שנתן לסיכה¹²⁰ - אין
12 נותנין אותו לא על גבי צנית¹²¹ ולא על גבי חזית¹²²,
13 ואין עושין ממנו קמיע¹²³ וכיוצא בו, שהרי לא נתן
14 לרפואה¹²⁴.
15 יז. מעשר שני - ממון גבוה הוא¹²⁵, שנאמר: ליי
- הוא¹²⁶. לפיכך אינו נקנה במתנה¹²⁷, אלא אם כן¹²⁸ נתן
לו הטבל¹²⁹ והמקבל מפרש המעשר. ואין מקדשין בו
את האשה¹³⁰, ואין¹³¹ מוכרין אותו, ואין ממשכנין¹³²
אותו, ואין מחליפין¹³³ אותו, ואין¹³⁴ מרהינין¹³⁵ אותו.
יח. ביצד¹³⁶ אין ממשכנין אותו? לא יכנס לביתו
וימשכנו מעשר שני שלו¹³⁷. עבר ומשכנו - מוציאין
אותו מידו¹³⁸. ביצד אין מרהינין אותו? לא יאמר לו:
הא לך מעשר זה ויהיה בידך¹³⁹, ותן לי עליו מעות¹⁴⁰.
ביצד¹⁴¹ אין מחליפין אותו? לא יאמר לו: הא לך זין
מעשר ותן לי שמן מעשר¹⁴². אבל אומר לו: הא לך
זין¹⁴³ שאין לי שמן, ואם רצה חבירו לתן לו שמן -
מותר; שהרי לא החליף עמו, אלא הודיעו שאין לו¹⁴⁴,
ואם רצה הלה לתן - יתן.
יט. מעשר שני¹⁴⁵ - אין שוקלין כנגדו אפלו¹⁴⁶ דיגרי
זהב¹⁴⁷, ואפלו לחלל עליהם מעשר שני אחר¹⁴⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

108 משנה שם. ובדפוס רומי ליתא פיסקא זו "עיסא וכו' לשני". 109 משנה שם. 110 בטעם. 111 במשנה שם:
"זה הכלל כל ששכחו ניכר, השבח לפי חשבון". ובירושלמי אמר ר' יוחנן: "כל שיש בו הותר מידה השבח לשני". וכן
הוא בתוספתא שם סוף פ"ו: "כל המותר במדה שבחו ניכר, השבח לפי חשבון", הרי שצריך שניהם: גם הוסיף במדה
וגם ניכר בטעם. ראה בר"י קורקוס. 112 אף שהשביח בטעם. 113 כמפורש במשנה שם, שכל שאין שבחו ניכר -
השבח לשני", אף-על-פי שהמשנה מדברת כשהותר במדה, כדעת ר' יוחנן בירושלמי שם. ועיין ראב"ד. 114 הנזכר
בהלכות הקדמות. 115 זוזים. 116 בדפוס רומי "והוסיפו", כלומר, הדבש והתבלין. 117 בטעמו. 118 בדפוס
וויניציאה: "בארבעה פחות רביעי". וכן הוא בר"י קורקוס וברדב"ז. וראה בפירוש המשנה. 119 תוספתא מעשר שני פרק
א. והיינו שמן של מעשר שני. ולולא דברי רבינו, היה אפשר לפרש דברי התוספתא בסלע של מעשר שני, ראה בתוספתא
כפשוטה שם. 120 למעלה הלכה י. 121 "מכה שיוצאת ברגל מלמטה" (אוצר הגאונים למסכת שבת, חלק התשובות
עמוד 36). 122 ילפת (חסדי דוד לתוספתא שם). וראה בתרגום אונקלוס לויקרא כא, כ. 123 כי היו עושים גם קמיעים
של עיקרין (= עשבים), וראה בשבת סא. 124 אלא לאכילה ושתיה וסיכה שהיא כשתיה, ולא לרפואה. וראה בפ"ה
מהלכות שמיטה ויובל הלכה יא, שדרשו: "לאכלה ולא לרפואה". 125 קידושין נב: כרבי מאיר ולא כרבי יהודה. וגם
מעות מעשר שני הן ממון גבוה, להלן פ"ז הלכה יט. וראה להלן הלכה כ. 126 שם נג. נג: 127 לא כתב "אינו ניתן
במתנה" אלא "אינו נקנה במתנה", וכן הוא להלן פ"ט הלכה ב, שאין איסור לתת במתנה (ראה בסוף ההלכה הסמוכה
במעשר שני פ"א משנה א), אלא אינו נקנה למקבל, והרי הוא כאוכל משל הנותן, ברשותו (אור שמח). וראה במאירי
קידושין נד: עמ' 862 ד"ה מעשר שני. 128 שם נד: 129 ואף-על-פי ש"מתנות שלא הורמו כמי שהורמו" (למעלה
פ"ה מהלכות אישות הלכה ו, ופ"ז מהלכות מעשר הלכה כא, ולמעלה פ"ב הלכה י) - אין המעשר שני קודש וממון גבוה
אלא לאחר ההפרשה. וזוהי כוונת הגמרא שם, שלענין זה הכל מודים שמתנות שלא הורמו אינן כמורמות (ר"י קורקוס
ומאירי בקידושין שם עמ' 762 ושיטה לא נודע למי, שם). 130 ואם קדשה אינה מקודשת, כרבי מאיר שם. וכן הוא
בהלכות אישות שם הלכה ד. 131 תוספתא מעשר שני תחילת פרק א. וראה להלן הלכה כ. 132 ראה בהלכה הסמוכה.
133 שחליפין כמכר. 134 תוספתא שם. 135 ראה בהלכה הסמוכה. 136 תוספתא שם. 137 היינו באופן
שמותר ליכנס לביתו למשכנו משכון אחר, כגון שיש לו אצל חבירו שכר מלאכה ולא זקפו עליו במלוה, ש"נכנס לביתו
ונוטל המשכון בשכרו" (פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ז). ו"מרהינין" שבסמוך, היינו שנותן לו בתורת משכון, שלבו
יהיה סמוך ובטוח שישלם לו, ואינו נוטל בחובו. והשמיענו, ששני מיני המשכון הללו אסורים במעשר שני.
138 ירושלמי שם פ"א הלכה א (רדב"ז). 139 למשכון ולבטחות. 140 בדפוס רומי: "חולין", וכן הוא בתוספתא
שם. 141 תוספתא שם. 142 כלומר, אפילו באופן ששניהם מעשר שני, אסור להחליף זה בזה, שהרי זה כמכר.
143 מעשר שני. 144 ירושלמי שם: "ואין אסור משום חליפין, מכיון שאינו יכול (כלומר נותן היין) להוציאו (כלומר
את השמן) ממנו בדין, אין אלו חליפין. וליידא מילה (כלומר: ולמה) אמר, הא לך יין שאין לי שמן, דאילו הות לי משח
(= שמן) הוינא מיתן לך (כלומר: הייתי נותן לך שמן, אבל אין לי)". שמכיון שאפשר לפרש דבריו כך - אינו יכול לפרש
דבריו שחבירו יתן לו שמן עבור היין, ולהוציאו כדין. 145 תוספתא מעשר שני פ"א. וראה בשבת כב: ובמאירי שם.
ומדובר כאן בפירות מעשר שני שמשקלם ידוע, כדלהלן. ולא במעות, וראה בהלכה הסמוכה. 146 כן גורס המאירי שם
ד"ה גורר. 147 של חולין. ואף-על-פי שאין כאן צורך למשקל גדול" (שהם יקרים ואין משקלם גדול - מאירי שם) -
אין שוקלין כנגדו, "לפי שהוא בזיון בקדשים (ראה למעלה הלכה ד) כשהוא עושה ממנו אבני משקל" (פירוש המשנה
שם פ"א משנה א, וראה בהלכה הסמוכה). 148 אבל אם הוא שוקל כדי לחלל מעשר שני זה, שהוא שוקל כנגדו -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ד' י' אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קלה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 גִּזְרָה¹⁴⁹ שְׁמָא¹⁵⁰ יָכוֹן מִמֶּנּוּ מִשְׁקָלוֹ¹⁵¹, וְנִמְצָא
 - 2 הַפְּרוֹת חֲסָרִים, וְהוּא שׁוֹקֵל בֶּהֱן מַעוֹת לַחֲלָל עֲלֵיהֶם
 - 3 מִעֲשֶׂר¹⁵² אַחֲרָיו¹⁵³, נִמְצָא מוֹצִיא מִעֲשֶׂר לַחֲלִין בְּפִחוֹת
 - 4 מִדְּמִי.
 - 5 כ. הָאֲחִים¹⁵⁴ שֶׁחֲלָקוּ מִעֲשֶׂר שְׁנֵי¹⁵⁵ - אֵין¹⁵⁶ שׁוֹקֵלִין זֶה
 - 6 כְּגֵד זֶה¹⁵⁷. וְכֵן מַעוֹת¹⁵⁸ מִעֲשֶׂר שְׁנֵי - אֵין שׁוֹקֵלִים
- 7 כְּגֵדָן¹⁵⁹, וְאֵין¹⁶⁰ מוֹכְרִין אוֹתָם¹⁶¹, וְאֵין מַחְלִיפִין, וְלֹא
- 8 מְרַהֲיִין¹⁶². וְלֹא¹⁶³ יִתְּנֶם לְשִׁלְחָנִי לְהַתְּנָאוֹת¹⁶⁴ בֶּהֱן, וְלֹא
- 9 יִלְוֶה אוֹתָן לְהַתְּגַדֵּל בֶּהֱן¹⁶⁵. וְאִם הִלְוִן שְׁלֹא יַעֲלֶה
- 10 חֶלְדָּה¹⁶⁶ - מִתְּרִי¹⁶⁷.
- 11 כ.א. וְאֵין¹⁶⁸ פּוֹרְעִין מֵהֶם¹⁶⁹ אֶת הַמִּלְוֶה¹⁷⁰, וְאֵין עוֹשִׂין
- 12 מִהֶן¹⁷¹ שׁוֹשְׁבֵינֹת¹⁷², וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִהֶן הַגְּמוּלִין¹⁷³,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מותר, ראה להלן. (149) [בגמרא שם פירשו כן משנה זו, למי שסובר מותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה גם על ידי קיסם, אבל למי שסובר אין מדליקין אלא נר חנוכה מנר חנוכה - אין הכרח לפרש כן הלכה זו, שהרי הוא שוקל דינרים של חולין כנגד המעשר, ואף-על-פי שאחר-כך הוא מחלל הפירות עליהם - הרי הוא כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה על ידי קיסם. שכן אמרו שם, שלמי שסובר הנחה עושה מצוה ולא הדלקה, אסור להדליק אפילו נר חנוכה מנר חנוכה, ואף-על-פי שזו עצמו יהיה אחר-כך נר של מצוה. ונראה שרבינו הביא דברי הגמרא הנ"ל בכדי להשמיענו, שאפילו אם החילול חל בעת שהוא שוקל ויודע משקלו, שאין כאן בזיון קדשים כלל, שהרי עצם פעולת המשקל, לפני שידוע המשקל - אינו בזיון, שכל הבזיון הוא ההשתמשות במעשר שני, וכל זמן שאינו יודע המשקל, אין עדיין השתמשות, וברגע שהוא יודע המשקל, הרי הוא מעשר שני, והרי הוא כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, ואף-על-פי-כן אסור, כדלהלן. בלחם-משנה פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ט.]. (150) בדפוס רומי ובכל הדפוסים העתיקים (חוץ מוויניציא של"ד) ובכתב-יד (תוספתא כפשוטה): "שמא יכוין". וכן הוא במאירי ובלחם-משנה שם. וכן כתב רבינו בפירושו למסכת שבת שם ("סיני" כרך ו עמוד קכג). (151) בדפוסים חדשים "משקלו", אבל בכל המקורות הנ"ל: "משקולות". (152) מבלי שיידע שחסרו הפירות (ראה בר"י קורקוס). [ואף-על-פי שחששא זו קיימת גם אם הפירות הללו, ששוקל כנגדם, הם של חולין (וראה בלחם-משנה שם) - לא גזרו אלא בפירות של מעשר שני, שאסורים באכילה חוץ לירושלים, ומחזיקים בביתו על מנת להביאם לירושלים, ובינתיים יכוין מהם משקלות, אבל פירות של חולין עומדים לאכילה, ולא למשקלות]. (153) [שאם מחלל עליהם אותו מעשר שני, שהוא שוקל כנגדו, אין חששא שמא יכוין ממנו משקלות, שהרי לאחר החילול הוא חולין, ועומד לאכילה, ראה למעלה]. (154) בעיא בירושלמי שם פ"א הלכה א ונפשטה (רדב"ז ור"י קורקוס). (155) פירות של מעשר שני, וראה להלן. (156) בדפוס רומי נשמטה בבא זו בטעות. וראה בר"י קורקוס ובכסף-משנה. (157) כלומר, מעשר שני נגד מעשר שני. [ואין זה משום בזיון מעשר שני, שהרי שניהם קודש, והרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, שמותר (ראה בהלכה הקודמת), אלא משום גזירה "שמא יכוין ממנו משקלות", ראה שם]. (158) [בפ"א משנה א: "מעשר שני - ולא שוקלין כנגדו". ומכיון שלא אמרו: "ואפילו לחלל עליו מעשר שני" (כמו שאמרו בשבת כב: בהלכה הקודמת), נראה שהמדובר בשוקל כנגדו פירות או מעות של חולין, ונאסר מחמת בזיון קדשים (וכן פירש רבינו שם). ומתוך זה יש להוכיח כי המדובר במעות של מעשר שני, ולא בפירות, שהרי בפירות אסור לשקול אפילו על דעת לחלל עליו מעשר שני, משום גזירה (למעלה שם). ואם כן, גם מה שאמרו שם: "אין מוכרין אותו, ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו" - מדובר במעות של מעשר שני. ודין פירות של מעשר שני (למעלה הלכות יז"ט), הוא בתוספתא שם תחילת פרק א.]. (159) [היינו פירות או מעות של חולין, כנ"ל. אבל פירות או מעות של מעשר שני, שאין כאן בזיון של מעשר שני, שהרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה (ראה בהלכה הקודמת) - מותר. וגזירה "שמא יכוין ממנו משקלות" (למעלה שם) גם כן לא שייך במעות אלא בפירות, שדרכם לחסור]. (160) בדפוס רומי, חסירה בבא זו. (161) לא כתב רבינו שאין מקדשין בהן את האשה, כמו שכתב למעלה הלכה יז לגבי פירות, אבל ברור שאין חילוק בין פירות למעות, ראה להלן פ"ז הלכה יט. ועיין צ"ח לפסחים ז. (162) ראה למעלה שם. [והלכה זו אינה במשנה שם, אלא בתוספתא שם, לגבי פירות של מעשר שני]. (163) תוספתא שם. [ואף-על-פי שבתחילת ההלכה שם מדובר בפירות של מעשר שני, ראה למעלה - בדין זה של "ולא יתנם לשולחני", מדובר במעות]. (164) כלומר, שהשולחני מתנאה בהן, שנראה שיש לו ממון הרבה, ומתוך כך רבים באים אצלו. וראה בתוספתא בבא מציעא ראש פ"ד. (165) כלומר, להראות עשיר בעיני הבריות. ואסור לעשות כן משום בזיון מעשר שני, ואף אם אין הלוח מוציא את המטבעות, אלא מחזירן כמות שהן. (166) שמתוך שהלה מראן לכולם, אינם מעלים חלודה. (167) תוספתא שם. ונראה שהמדובר אפילו אם מכוין גם להתגדל בהן. (168) תוספתא שביעית פ"ז. וראה למעלה סוף פ"ו מהלכות מתנות עניים, ולהלן פ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. (169) ממעות מעשר שני או מפירות מעשר שני, וראה להלן. (170) שהרי ממון גבוה הן, ואינם שלו. (171) ממעות מעשר שני, ראה להלן. (172) כלומר, מתנת נישואין לחתן או לכלה, שהיא נגבית בבית-דין (בבא בתרא קמה: ולהלן פ"ז מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב) והרי הוא כמלוה להם את המעות. ואין דין שושבינות לגבות בבית-דין אלא במעות, אבל בפירות אין דין שושבינות ואינם נגבים בבית-דין, שאינם אלא גמילות חסדים (שם הלכה טו). ואם כן, אין איסור בנתינת פירות של מעשר שני לחתן או לכלה. וראה שם בהערה נוספת נז. (173) כלומר, אם שלח לו חבריו פירות בתורת שושבינות, שאינו חייב לשלם לו, כנ"ל, אסור לו למקבל לשלם לו מעשר שני אחר, תמורתם, שהרי הוא מראה בזה שהוא מקפיד ורוצה לשלם לו, והרי הוא כפורע חוב.

- 1 ואין פוסקין מהם צדקה בבית הפנסת¹⁷⁴; אבל
 - 2 משלמין¹⁷⁵ מהן דברים שהן גמילות חסדים¹⁷⁶. וצריך
 - 3 להודיע¹⁷⁷.
 - 4 כב. לא¹⁷⁸ יאמר אדם לחברו: העל את הפרות¹⁷⁹ האלו
 - 5 לירושלים וטל מהן חלקך¹⁸⁰; שגמץא זה כנוטל שךר
 - 6 ממעשר שני על הכאתו לירושלים¹⁸¹. אבל אומר לו:
 - 7 העלם שנאכלם¹⁸² ונששתם בירושלים¹⁸³.
 - 8 כג. אומר¹⁸⁴ אדם לחברו בירושלים¹⁸⁵ לסוף אותו
 - 9 בשמן מעשר שני, אף על פי שנסוכה יד¹⁸⁶, ואין זה
 - 10 בשכר סיכתו¹⁸⁷.
 - 11 כד. כבר בארנו¹⁸⁸, שהמעשר ממון גבוה הוא. לפיכך
 - 12 אנו אומרים¹⁸⁹, שהגונב¹⁹⁰ מעשר שני – אינו משלם
 - 13 תשלומי כפל¹⁹¹, והגוזל¹⁹² – אינו משלם חמש¹⁹³.
- 14 כה. המקדיש¹⁹⁴ מעשר שני שלו¹⁹⁵ לבדק הפית¹⁹⁶ -
- 15 הרי זה פודה אותו מי שפודה¹⁹⁷ על מנת לתן להקדש
- 16 את שלו ולמעשר שני את שלו¹⁹⁸.
- 17 **פרק רביעי**
- 18 א. הרוצה לפדות פרות מעשר שני - פודה אותן
- 19 בדמיהן ואומר: הרי המעות האלו תחת הפרות האלו,
- 20 או הפרות האלו מחללות על המעות האלו. ואם לא
- 21 פרש אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפרות - דיו, ואינו
- 22 צריך לפרש. ויצאו הפרות לחלין, ויעלו המעות
- 23 לירושלים ויצאם שם. שנאמר: וכי ירבה ממך הדרך
- 24 כי לא תוכל שאתו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(174) שאינו יכול לשלם צדקה שפסקו עליו בבית הכנסת, ממון גבוה. (175) [בתוספתא שם: "משלחין", וכן נכון. וכן הוא בדברי רבינו בהלכות שמיטה ויובל שם. וראה למעלה בהלכות מתנות עניים שם הלכה י. (176) כגון שושבינות של פירות, שאינה נגבית בבית-דין, כנ"ל. (177) למי שהוא שולח לו, שמעשר שני הוא, שלא יחזיק לו טובה יותר מדי, ועוד שינהוג בו קדושה. ולא כתב רבינו כאן ולהלן בהלכות שמיטה שם, שאין פודין בהן שבויין, כשם שכתב למעלה בהלכות מתנות עניים שם, שפשוט הוא שאין מוסרין מעשר שני ושביעית לגוי, שהרי אין מאכילים פירות שביעית לגוי (פ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה יג), והוא-הדין לפירות מעשר שני (תוספתא כפשוטה בשביעית שם). (178) מעשר שני פ"ג משנה א. (179) של מעשר שני. (180) כשיעור המגיע עבור הבאתם לירושלים. (181) שהרי הוא כפורע חובו במעשר שני. וראה בעבודה זרה סב: ובמאירי שם. (182) כלומר, כדי שנאכלם (אבל לא בשכר שנאכלם). (183) "שזה אינו אלא כעין מתנת חנם, וכבר אמרו (פ"א משנה א) וכו' ונותנין זה לזה מתנות חנם" (מאירי שם, וראה בתויו"ט). ובירושלמי שם אמרו: "מה בין האומר שנאכלם ונשתם לאומר לחלק (כלומר, טול מהן חלקך), רבי זעירא בשם רבי יונתן מהלכות של עמנום היא" (כלומר אין להם טעם, שאף באומר "שנאכלם", צריך היה לאסור (רדב"ז), ואן זה דומה למה שכתב רבינו למעלה סוף הלכה יח, שאין הוא מפרש שם שהוא רוצה תמורתו, אבל כאן קרוב הוא לפרש "שנאכלם" בשכר (ההעלאה). (184) שם פ"ב משנה ב, כחכמים ולא כרבי שמעון, וכפירוש רבינו שם. (185) שהרי חוץ לירושלים אסור לסוך כלל, שסיכה כשתיה, כנ"ל, וראה למעלה הלכה י, ובפ"ב הלכה ה. (186) של הסך, אגב משיחתו את השמן. (187) "שאינ דמים למשיחת ידו (כלומר, מעט השמן שנשפך על יד הסך, אינו תשלום עבור הסיכה, ונמצא מעט השמן, כמתנת חנם המותרת) ואין מקפידים בזה (כלומר, כיון שמעשר שני מותר לזרים, לא איכפת לנו במה שניסוכה ידו. אבל בשמן של תרומה, שאסור לזרים, לא התיר רבינו (פ"א ה"ח) לסוך אותו ע"ג כהן אלא-אם-כן סך אותו הכהן על עצמו קודם שהגעילו הישראל על גביו, שכבר נתחללה התרומה)" - פירוש המשנה. וראה בירושלמי שם ובגליון הש"ס, ובמשנה-למלך למעלה שם. (188) למעלה בהלכה יז. (189) בדפוס רומי: "אני אומר". כוונתו לומר, שמה שאמרו בתוספתא (בבא קמא פ"ז) שהגונב מעשר שני חייב לשלם כפל, הוא לפי דעת האומר מעשר שני ממון הדיוט הוא (אור שמח). (190) הוא "הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים" (פ"א מהלכות גניבה הלכה ג). (191) אבל קרן - משלם. שהרי הוא כגונב הקדש (שם פ"ב הלכה א). (192) כלומר: "לקח בגלוי ובפרהסיא בחזק יד" (פ"א שם). וכבר נושבע עליו והודה, שבגזלן אחר חייב בחומש (פ"ז מהלכות גזילה הלכה א). (193) שכיון שהוא ממון גבוה הרי כהקדש, שהגוזלו נושבע עליו אינו משלם חומש, ראה בפ"ח שם (הלכה יד), לגבי עבדים ושטרות וקרקעות, שאין נשבעין עליהם, ופשוט שהוא-הדין להקדשות, שאף עליהן אין נשבעין (פ"ה מהלכות טוען ונטען הלכה א). (194) תוספתא מעשר שני פרק ה. (195) אבל לא של חברו, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ז מהלכות ערכין הלכה כא). (196) שההקדש חל, כמו שמפורש בתוספתא שם פ"ב (וראה בתוספתא כפשוטה שם). וצ"ע מדוע דוקא בדק הבית, הרי הוא-הדין למזבח. (להלן פ"ז הלכה יט, כתב רבינו שהמתפס מעשר לשלמים לא קנו שלמים, שקדושת שלמים אינה חלה על קדושת מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא וצ"ע. ועיין מנחת-חינוך סוף מצוה תעג, ובמאסף "אמנה" (ירושלים תרצ"ט) עמוד קא ואילך, מה שכתב בזה הר"ש סטריליץ ז"ל. (197) שכל אחד יכול לפדות הקדש, ולא רק המקדיש. וראה בפ"ז מהלכות ערכין הלכות ב"ד. (198) ואם פדו אותו בעליו צריך ליתן שני חומשין: חומש להקדש וחומש למעשר שני, כמפורש במנחות פב. ודברי הרדב"ז צ"ע (תוספתא כפשוטה). 1) יבאר הרוצה לפדות מעשר שני איך פודה אותו, או המחלל פירות על פירות. הפודה מאי מברך. ואם מחללין מעות מעשר על מעות אחרות. באי זה כסף פודין מעשר שני. המניח מעות להיות מחלל עליהם מעשר שני. מי שעומד בטבריא ויש לו מעות בבבל. האומר מעשר שני יהיה מחולל על סלע שתעלה בידו מכיס זה. הפודה מעשר שני קודם שיפרישנו, ושפודים אותו בשוויו.

45 ואם לאו, ואמר: פרות שיש לי בתוך ביתי מחללין על
46 המעוה הללו - לא אומר כלום.
47 יג. המניח מעוה להיות מחלל עליהן מעשר שני - הרי
48 זה פודה בהן בחזקת שהן קמים. מצאן שאכדו -
49 חושש לכל מה שפדה בהן למפרע.
50 יד. מי שהיה עומד בטבריא ויש לו מעוה (בבב) בבבב
51 - אינו מחלל עליהם. היו לו מעוה ממטבע טבריא
52 בבבב - מחלל עליהם. וכן כל פיוצא בזה.
53 טו. האומר: מעשר שני מחלל על סלע שתעלה בידי
54 מכיס זה, על סלע שאפרט מדינר זהב זה, על פונדיון
55 שאפרט מסלע זה - הרי זה חלל, וסלע שתעלה בידו
56 או שיפרט תהי מעשר.
57 טז. אומר: הרי מעשר מחלל על סלע שהיתה ביד בני
58 - לא חלל, שמא לא היתה בידו באותה שעה.
59 יז. הפודה מעשר שני קדם שיפרישנו, כגון שאמר:
60 מעשר שני של פרות אלו פדוי במעוה אלו - לא אומר
61 כלום, ולא קבע מעשר. אבל אם קבע ואמר: מעשר שני
62 שלהן בצפון או בדרום מחלל על המעוה אלו - הרי
63 זה פדוי.
64 יח. כשפודין מעשר שני - פודין אותו בשויו. ויש לו
65 לפדות בשער הזול: כמות שהחנני לוקח, ולא כמות
66 שהוא מוכר. ונותן המעוה כמות שהשלחני פורט, לא
67 כמות שהוא מצרף. ואם עבר ופדה שוה מנה בפרוטה,
68 או חלל שוה מנה על שוה פרוטה - הרי זה מחלל.
69 יט. היתה הסלע חסרה שתות או פחות משתות, אם
70 היתה יוצאת על ידי הדחק - מחלל עליה לכתחלה
71 בשוה סלע ואינו חושש. פדה בסלע ונמצאת רעה -
72 יחליפנה.
73 כ. אין פודין מעשר שני אכסרה, אלא מרקדק במדתו
74 או במשקלו ונותן דמיו. אם היו דמיו ידועים - יפדה
75 על פי אחר; ואם דבר שאין דמיו ידועים, כגון זין
76 שהתחיל להחמיץ, ופרות שהקריבו, או מעוה שהחלידו
77 - יפדה על פי שלשה תנאים, ואפלו היה אחד מהן
78 עובד כוכבים או בעל המעשר. אפלו איש ושתי נשוי
79 - פודין על פיהם. וכופין את הבעלים לפתח ראשון.
80 וזה חמר במעשר מן ההקדש.
81 כא. אין מוליכין פרות מעשר ממקום למקום לפדותם
82 שם. והמוליך ממקום היקר למקום הזול או ממקום
83 הזול למקום היקר - פודה כשער מקום הפדיה. ואם
84 היו דמאי - פודין אותו כשער הזול, הואיל ונראו
85 להמכר בזול.
86 כב. היו לו פרות מעשר שני בגרן, והוציא עליהם
87 יציאות מביתו עד שהביאן לעיר והשביחו - פודה
88 כשער העיר והפסיד יציאותיו.

1 ב. וכן אם רצה לחלל פרות המעשר על פרות
2 אחרות - יעלו הפרות השניות ויאכלו בירושלים. ולא
3 יחלל ממין על שאינו מינו, ולא מן היפה על הרע
4 ואפלו באותו המין. ואם חלל - הרי הן מחללות.
5 ג. הפודה מעשר שני - מכרף: אשר קדשנו במצותיו
6 וצננו על פדיון מעשר שני. ואם חלל על פרות אחרות
7 או שחלל מעוה על הפרות - מכרף: על חלול מעשר
8 שני. והפודה או המחלל מעשר שני של דמאי - אינו
9 צריך ברכה.
10 ד. כשפודין את המעשר - אין פודין אותו לשם מעשר,
11 אלא לשם חלין. ואומרים: כמה שוין פרות חלין אלו?
12 ואף על פי שהכל יודעין שהן מעשר, כדי שלא יתבזה.
13 ה. אין מחללין מעוה מעשר שני על מעוה אחרות. בין
14 שהיו אלו ואלו כסף, או אלו ואלו נחשת, נאו
15 הראשונות כסף והשניות נחשת, און הראשונות נחשת
16 והשניות כסף. ואם עבר וחלל - הרי אלו מחללין.
17 ו. אין מחללין מעוה מעשר על הפרות; ואם חלל -
18 יעלו הפרות ויאכלו בירושלים. ולא יחללם על בהמה
19 חיה ועוף חיי; ואם חלל - לא קנה מעשר, שמא יגדל
20 מהם עדרים עדרים. אבל אם חלל על שחוטים - הרי
21 הן כשאר הפרות, ויעלו ויאכלו בירושלים, ויצאו
22 המעוה לחלין.
23 ז. בשעת הדחק מתר לחלל מעוה הכסף על של נחשת.
24 לא שיקים בן, אלא עד שימצא רוח ויחזר ויחלל מעוה
25 הנחשת על מעוה הכסף.
26 ח. מעשר שני של דמאי - מחללים אותו לכתחלה כסף
27 על כסף, וכסף על נחשת, ונחשת על נחשת, ונחשת על
28 הפרות. ויעלו אותן הפרות ויאכלו בירושלים.
29 ט. אין פודין פרות מעשר אלא בכסף, שגאמר: וצרף
30 הכסף. וכן אם פדה לעצמו והוסיף חמש - לא יהיה
31 החמש אלא כסף, כגרן. ואין פודין בכסף שאינו
32 מטבע, אלא בכסף מפתח שיש עליו צורה או כתב;
33 [שגאמר: וצרף הכסף]. ואם פדה בלשון של כסף
34 וכיוצא בו, והוא הנקרא אסימון - לא עשה כלום. ואין
35 פודין בפחות מפרוטה, מפני שהוא כפודה באסימון.
36 י. אין פודין במטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו
37 מקום; שגאמר: ונתת הכסף בכל אשר תאנה נפשך -
38 עד שיהיה ראוי להוצאה. ומטבע מלכים הראשונים,
39 אם יוצא משמם - פודין בו.
40 יא. אינו פודה במעוה שאינן ברשותו; שגאמר: וצרף
41 הכסף בידך. נפל כיסו לבור והוא יכול להוציאו - פודה
42 בו, מפני שהוא ברשותו.
43 יב. היה בא בדרך ומעוה בידו, ואנס בא כנגדו: אם
44 יכול להציל על ידי הדחק - פודה בהן פרות שבביתו;

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' י"א אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

1	יום ה' י"א אייר ה'תשע"ה	לעצמו פעם שניה ¹⁴ - מוסיף חמש שני על הקרן בלבד, ¹³
2	פרק חמישי	ואינו מוסיף חמש על החמש ¹⁵ .
3	א. הפודה מעשרו לעצמו ² - בין שהוא שלו ³ , בין	ד. מעשר שני ¹⁶ שאין בחמשו שוה פרוטה ¹⁷ - אינו
4	שנפל לו בירשה ⁴ , בין שנתן לו בטבלו מתנה ⁵ כמו	מוסיף עליו חמש ¹⁸ . וכן מעשר שאין דמיו ידועין ¹⁹ - דיו
5	שבאנו - הרי זה מוסיף עליו חמש. אם היה שוה	שיאמר ²⁰ : הוא וחמשו מחלל על הסלע הזה ²¹ . וכל ²²
6	ארבעה - נותן חמשה ⁶ . שגאמר: ואם גאל יגאל איש	מעשר שהוא אינו פודהו משלו ²³ - אינו מוסיף חמש ²⁴ .
7	ממעשרו, חמשתו יסף עליו.	ומעשר שני של דמאי - אינו מוסיף עליו חמש ²⁵ .
8	ב. ואשה ⁷ שפדת מעשר שני שלה לעצמה ⁸ - אינה	ה. הפודה מעשר שני, והיה לו מעשר שני אחר שלא
9	מוסיפה חמש. מפי השמועה למדו: איש ממעשרו -	נפדה, אם אין בחמשו ²⁶ שוה פרוטה - דיו שיאמר ²⁷ :
10	ולא אשה ⁹ . וכן ¹⁰ אם ¹¹ פדה פדיון פרות המעשר ¹²	הוא וחמשו מחלל על מעות הראשונות; לפי שאי
11	לעצמו - מוסיף חמש ¹³ .	אפשר לאדם לצמצם את מעותיו.
12	ג. פדה פרות מעשרו והוסיף חמש, וחרז ופדה הפדיון	ו. הפודה מעשר ביותר על דמיו ²⁸ - לא נתפסה
		התוספת למעשר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שהפודה מעשרו לעצמו מוסיף חומש, ואם האשה חייבת בו. מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה. והפודה מעשר ביותר על דמיו. סלע בסלע בעה"ב קודם. ואם מותר להערים בפדיון מעשרו. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני. והפודה מעשר שני לעצמו ולא נתן את החומש. מעות מעשר שני אם צורפים בדינרי זהב. ואם יחלל כסף מעשר עם פירות מעשר על הכסף. (2) רוצה לומר שגם המעות, שהוא מחלל עליהן, הן שלו, ומחלל לעצמו, שלעולם אינו מוסיף חומש אלא אם גם הפירות וגם הפדיון (= המעות) הם שלו. (3) שהפרישו מפירות שדהו. ואף על פי שאין המעשר קנוי לו, שהרי ממון גבוה הוא, אלא, חידוש הוא שחידשה התורה שעשאתו כשלו, לעניין פדיון והוספת חומש. (4) כלומר, המעשר עצמו (לא בטבלו). ואף על פי שממון גבוה הוא - חידשה התורה שלעניין פדיון היורש קונה את המעשר, והרי הוא כשלו, כשם שחידשה בבעל השדה. (5) במשנה שם: "שנותן לו במתנה". ואמרו בקידושין נד: שלרבי מאיר הסובר שמעשר שני ממון גבוה הוא, המדובר "כגון דיהיב ניהליה בטבליה". (6) היינו "חומש מלבר" וכן אמרו בבבא מציעא נג: "אבעיא להו, חומשא מלגיו (=מבפנים, כלומר על חמישה מוסיף אחד), או חומשא מלבר (=מבחוץ, כלומר על ארבעה מוסיף אחד)", ובמסקנא החליטו: "חומשא מלבר". (7) קדושין כד. "בזווי דידה ומעשר דידה, איש אמר רחמנא ולא אשה". (8) כלומר: גם הפירות וגם המעות שלה, שהאיש מוסיף חומש באופן זה. (9) ואם הפירות של הבעל, והיא פודה בשבילו - מוסיפה חומש, ששלוחו של אדם כמותו. (10) כלומר, כשם שהפודה פירות מעשר שני מוסיף חומש, כמו כן הפודה פדיון המעשר, מוסיף חומש. (11) ברייתא במנחות פב. "המתפס מעות מעשר שני לשלמים, כשהוא פורן מוסיף עליהן שני חומשין, אחת לקודש, ואחד למעשר". (12) כלומר, מעות מעשר שני, שפדה פירות המעשר, עליהן. (13) על הקרן, ולא על החומש הראשון. (14) שהוא מוסיף חומש. (15) בניגוד לאוכל תרומה בשוגג, שמוסיף חומש על חומש. (16) שם נג: "תנו רבנן אם גאל יגאל איש ממעשרו, ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שווה פרוטה. איתמר רב אמי אמר אין בו (= אין שווה פרוטה במעשר שני עצמו), רב אסי אמר אין בחומשו". ופסק רבינו כרב אסי. ופירש רש"י שם, שאם אין בחומש שווה פרוטה, אינו בר פדיון. אבל בירושלמי מפורש: "מעשר שני שאין בחומשו שווה פרוטה, אינו מוסיף חומש". וכן פסק רבינו. (17) כשהמעשר עצמו אינו שווה ארבע פרוטות. והחומש הוא מלבר (= מבחוץ). (18) אבל הוא עצמו קדוש מדבריהם. ועיין בהלכה הסמוכה, שאם יש לו מעות שחילל עליהן מעשר שני אחר - אומר: "הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות". (19) ואפשר שאין בו ארבע פרוטות, שאז אין בחומשו שווה פרוטה, ואינו אלא מדבריהם. (20) כלומר, ואין צריך לפדותו על פי שלושה תגרים, כמו למעלה בפרק ד הלכה יט, ששם מדובר כשהמעשר מן התורה, כגון שיש בו ודאי ארבע פרוטות, שאז אינו אלא מדבריהם - הקלו בפדינו. וכן אין צריך להמתין עד שיהא לו עוד מעשר שני, שיצטרף עם זה, ויהא בחומשם שווה פרוטה. (21) כלומר, על סלע שכבר חיללו עליו, מעשר שני אחר. (22) ירושלמי שם ראש הלכה ג: "אמר ר' יוחנן, כל מעשר שאינו הוא ופדינו משלו אינו מוסיף חומש. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' חנינא, טעמא דר' יוחנן, ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו (כלומר, חמישית משלו) יוסיף עליו, כדי שיהא הוא ופדינו משלו". (23) בכתב-יד מעשה רוקח: "שאינו הוא ופדינו משלו", וכלשון הירושלמי. (24) אבל עיקר הפדיון חל מן התורה. (25) כיוון שהחומש אינו מעכב. ובירושלמי דמאי שם: "בדין היה מעשר שני של דמאי, שיפריש עליו חומש (כשהוא פודה אותו כדרך שמפריש כשאוכל תרומת מעשר של דמאי), ולמה אמרו שלא יפריש, מפני גדירו (כלומר, גזרה) שאם את אומר לו שיפריש, אף הוא אינו מפריש [פודה] כל עיקר "ויאכלנו חוץ לירושלים בלא פדיון". (26) של המעשר שלא נפדה. (27) כלומר, "ולא אמרינן ימתין עד שיעלה לירושלים, או ימתין עד שיצרפנו עם אחר". (28) כלומר, הדמים, שעליהם הוא פודה, שווים יותר מהפירות. ירושלמי מעשר שני פרק ד הלכה ב: "אמר ר' יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס את הכל, מעשר שני שפדאו יותר על דמיו לא תפס את הכל. מה בין הקדש מה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' י"א אייר - ספר זרעים - הלכות מע"ש ונטע רבעי קלט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ז. בעל הבית אומר²⁹ בסלע³⁰, ואחר³¹ אומר בסלע -
- 2 בעל הבית קודם, מפני שהוא מוסיף חמש. בעל הבית
- 3 אומר בסלע, ואחר אומר בסלע ופרוטה³² - האחר
- 4 קודם, מפני שמוסיף על הקרן³³.
- 5 ח. מתר להערים³⁴ על פדיון מעשרו. כיצד? אומר אדם
- 6 לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו העברי³⁵: הן לך³⁶ את
- 7 המעות האלו ופדה לך בהן המעשר, כדי שלא יוסיף
- 8 חמש. אבל לא יאמר לו: פדה לי בהן³⁷. וכן אם אמר
- 9 לו: פדה לי משלך - אינו מוסיף חמש³⁸.
- 10 ט. אבל לא יתן המעות לפדות³⁹ לבנו ולבתו הקטנים⁴⁰
- 11 ולעבדו ושפחתו הפנענים, מפני שיצדק כידו⁴¹. נתן
- 12 לשפחתו העבריה, אם מעשר שני זה מדבריהם, כגון
- 13 שהיה מעצין שאינו נקוב - דבריו קיימין; שאמה
- 14 העבריה קטנה היא, ואין הקטן זוכה לאחרים⁴² אלא
- 15 בדבר שהוא מדבריהם⁴³.
- 16 י. וכן מערים ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבול⁴⁴,
- 17 ואומר הנותן: הרי הפרות האלו מחללין על מעות
- 18 שבבית⁴⁵.
- 19 יא. שני אחין או שני שתפין, [אב ובנו⁴⁶] - פודין זה
- 20 לזה מעשר שני, כדי שלא יוסיף חמש. אשה שהכניסה
- 21 לבעלה מעשר שני, הואיל והוא ממון גבוה כמו
- 22 שבאננו - לא קנה בעל. לפיכך, אם פדה⁴⁷ - אינו
- 23 מוסיף חמש⁴⁸.
- 24 יב. הפודה מעשר שני⁴⁹ לעצמו, ונתן את הקרן ולא
- 25 נתן את החמש, אף על פי שאין החמש מעכב והרי
- 26 נתחלל - לא יאכל עד שימתן החמש, ואפלו בשבת.
- 27 גזרה שמה יפשע ולא יתן.
- 28 יג. מעות מעשר שני, אם רצה לצרפם⁵⁰ בדינרי זהב
- 29 כדי להקל משאן - מצרפן. ואם צרפן לעצמו - אינו
- 30 מוסיף חמש, שאין זה דרך פדיה.
- 31 יד. הפורט סלע ממעות מעשר שני⁵¹, בין בירושלים
- 32 בין חוץ לירושלים - לא יצרפנה⁵² בלה במעות נחשת⁵³,
- 33 אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת⁵⁴.
- 34 טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות מעשר על
- 35 הכסף⁵⁵. והוא⁵⁶ שיהיו בפרות פחות משנה דינר⁵⁷; אבל
- 36 אם היה בהן שנה דינר⁵⁸ - לא יחללם עם הכסף⁵⁹, אלא

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

בין מעשר שני? אמר רבי אימי, שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשו (כיוון שהוא נותנו לגובר, אבל מעשר שני שנאכל לבעליו, אף שהוא ממון גבוה אינו פודהו אלא על שויו). (29) שהרי כופין אותו לפתוח ראשון. (30) לפדיון המעשר. (31) ראה להלן פרק ט הלכה ז ובכסף משנה שם, שאחר יכול לחלל שלא מדעת בעל הפירות. (32) במשנה שם: "בסלע ואיסר". (33) ובירושלמי שם: "ואין חומשו של זה (בעל-הבית) מרובה על תוספתו של זה? אמר רבי אבין שנייא היא שהוא יכול להערים עליו (על המעשר) ולפוטרו מן החומש". (34) "תחבולת ההיתר תיקרא הערמה, ושאנו להיתר, תיקרא מרמה". (35) "עבד עברי אין גופו קנוי, אלא מעשה ידיו בלבד. והוא כמו שכיר, כמו שאמר הערם יתברך כי משנה שכו שכיר וכו'". [ולא הזכירו כאן "אשתו", שכיוון שאין זו מתנה גמורה אלא על מנת להחזיר - קנתה והבעל אוכל פירות. ומה שאמרו "במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות", אין זה אלא במתנה גמורה שהנותן בעין יפה הוא נותן, ובמתנה על מנת להחזיר לא אמרו כן. ובפרק א מהלכות עירובין הלכה כ, הזכירו "אשתו", לפי ששם מדובר במתנה גמורה]. (36) [נראה מדברי רש"י בגיטין סה. שזו היא מתנה על מנת להחזיר]. (37) שאין זו לשון מתנה אלא לשון שליחות וחייב בחומש. (38) כלומר: הא לך מעות ופדה פירות מעשר שני שלי על המעות שלך. שכיוון שאמר לו: "על המעות שלך" - הרי זו מתנה. (39) עליהן. (40) לדעת התוספות, המדובר בשהגיעו לעונת נדרים, שתורמתם תרומה והוא הדין שפדיונו פדיון. (41) ונמצא שהמעות ברשותו, וחייב בחומש. (42) כלומר, אף על פי שהוא זוכה לעצמו מן התורה, כיוון שדעת אחרת מקנה להן - אינו יכול להקנות לאחרים. וכמו כן לפדות מעשר שני של אחרים. (43) אבל לא בדבר שהוא מן התורה. (44) קודם שהפריש מן הכרי, ולא לאחר מכן, שכיוון שמעשר שני ממון גבוה הוא, אינו נקנה במתנה. (45) "בראשונה היו עושין כן במעות (כלומר, היה מקנה המעות לחבירו, והלה פודה הפירות על מעותיו) היו נוטלין אותן (את המעות) ובורחין, התקינו שיהיו עושין כן בפירות [שאינם נוחים כל כך לתפיסה וברייחה]". (46) ואף שכבר כתב רבינו (למעלה הלכה ח), שבן פודה לאביו, הוסיף וכתב כאן, שאף האב פודה לבנו, אף על פי שהבן קרוב ללב אביו, יותר משהאב קרוב לבנו. (47) על מעות שלו. (48) וכמו כן אם פדתה האשה, אינה מוסיפה חומש. (49) שהוא מוסיף חומש. (50) לפרטם. (51) כלומר: יש לו סלע של מעשר שני ורוצה לפרטו על מעות של נחושת. (52) יפרטנה. (53) שכיוון שאינו מוציא כל הכסף בבת אחת, לא התירו לפרוט כולו במעות נחושת, שכבוד הוא למעשר כשהוא מחולל על כסף. (54) וצריך לומר, שמדובר כאן בשעת הדחק, שהרי אין מחללין כסף על נחושת אלא בשעת הדחק. וכשמחלל כסף על נחושת התירו גם לחלל כסף על כסף, אף שאין מחללין כסף על כסף אפילו בשעת הדחק. ולכן לא נמנתה משנה זו בעדיות פרק א, בין הדברים שבית הלל לחומרא ובית שמאי לקולא, כיוון שיש בדברי בית הלל קולא, שהתירו לחלל כסף על כסף בשעת הדחק, אגב חילול כסף על נחושת. (55) אף שכסף מעשר לבדו אין מחללין על כסף - ביחד עם הפירות, מותר. (56) ירושלמי שם: "רבי שמעון בן לקיש אוקמה פליגין רבי מאיר ורבנן, בפירות שאין בהן כדי כסף (כלומר, שאינם שווים כדי חילולם על מטבע כסף חשובה), אבל בפירות שיש בהם כדי כסף אף רבנן מודו (שאין מחללין כסף עמהם). חצי דינר כסף וחצי דינר פירות, מותר, דינר כסף ודינר פירות, אסור, כל שכן שני דינרי כסף ושני דינרי פירות שאסור". (57) שקשה לחללם בפני עצמם. (58) שאפשר לחללם בפני עצמם. (59) שאין מחללים כסף על כסף.

14 שְׁבִידֵי הֶן הַמַּעֲשֶׂר - הַשָּׂאֵר חֲלִין¹⁴; וְאִם הֵן חֲלִין¹⁵ -
15 הָרִי מַעוֹת הַמַּעֲשֶׂר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן מְחַלְלִין עֲלֵיהֶם¹⁶.
16 ב. סֵלַע¹⁷ שֶׁל מַעֲשֶׂר שְׁנִי וְשֶׁל חֲלִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ - מְבִיא
17 בְּסֵלַע מַעוֹת¹⁸, וְאֶפְלוּ מַעוֹת נְחֻשֶׁת¹⁹, וְאוֹמֵר: סֵלַע שֶׁל
18 מַעֲשֶׂר שְׁנִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא מְחַלְלֶת עַל הַמַּעוֹת הָאֵלּוּ;
19 וְאַחֵר כֶּף בּוֹרֵר אֶת הַיָּפֶה שֶׁבִּשְׂתִּיהֶן²⁰ וּמְחַלֵּל הַמַּעוֹת
20 שֶׁל נְחֻשֶׁת עֲלֵיהָ, וְתִחְזוֹר הַסֵּלַע הַיָּפֶה לַמַּעֲשֶׂר.
21 ג. הָאוֹמֵר²¹ לִכְנוֹ: מַעֲשֶׂר שְׁנִי בְּזוּיֹת זֶה, וְנִמְצָא בְּזוּיֹת
22 אַחֲרֵת - הָרִי אֵלּוּ חֲלִין²². אָמַר לוֹ: הָרִי שֵׁם מְנָה, וְנִמְצָא
23 מְאֵתִים - הַשָּׂאֵר חֲלִין²³. הָרִי שֵׁם מְאֵתִים, וְנִמְצָא מְנָה
24 - הָרִי הוּא חֲלִין²⁴. הַנִּיחַ²⁵ מְנָה מַעֲשֶׂר וְנִמְצָא מְאֵתִים,
25 מְאֵתִים וְנִמְצָא מְנָה, אֶפְלוּ²⁶ הֵן²⁷ בְּשְׁנֵי כִּסְיִן - הַכֹּל
26 חֲלִין²⁸.

1 בְּפָנֵי עֶצְמָן. בִּיצַד? הֵיוּ לוֹ פְּרוֹת שָׁוָה דִּינָר וְשִׁלְשָׁה
2 דִּינָרִין שֶׁל מַעֲשֶׂר שְׁנִי - אֵינּוּ מְחַלֵּל הַכֹּל עַל סֵלַע אַחַת;
3 אָבֵל אִם הָיָה לוֹ חֲצִי דִינָר פְּרוֹת וְחֲצִי דִינָר מַעוֹת -
4 מְחַלֵּל שְׁנֵיהֶם עַל דִּינָר אֶחָד.

פֶּרֶק שְׁעִי

6 א. מַעוֹת² חֲלִין וּמַעוֹת מַעֲשֶׂר שֶׁנִּתְפָּזְרוּ, וְלִקֵּט מִכֵּן
7 וּמִכֵּן³ - מִה שֶׁלִּקֵּט לִקֵּט לַמַּעֲשֶׂר⁴, עַד שִׁשְׁלִים⁵, וְהַשָּׂאֵר
8 חֲלִין⁶. וְאִם בָּלַל וְחָפֵן⁷ אוֹ⁸ שֶׁלִּקֵּט מִצַּד אֶחָד⁹ וּמִצַּד
9 חֹסֶר - הָרִי זֶה לְפִי חֲשָׁבוֹן. בִּיצַד? הֵיוּ מְאֵתִים מַעֲשֶׂר
10 שְׁנֵי וּמִמָּה חֲלִין, נִתְפָּזְרוּ וּבִלְלָן וְחָפֵן הַכֹּל, נִמְצָאוּ
11 מְאֵתִים וְשִׁבְעִים¹⁰ - הָרִי מִמָּה וּשְׁמוֹנִים מִהֵן מַעֲשֶׂר,
12 וְתִשְׁעִים חֲלִין. זֶה הַכֹּל: הַמִּתְלַקֵּטִין¹¹ - לַמַּעֲשֶׂר שְׁנִי,
13 וְהַנִּבְלָלִין¹² - לְפִי חֲשָׁבוֹן. מִתְנָה¹³ וְאוֹמֵר: אִם אֵלּוּ

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו ולקט מכאן ומכאן. סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו. האומר לבנו
מעשר בזוית זו ונמצא בזוית אחרת. מי שנשתתק או מי שאמר לו בחלום מעשר שני של אביך במקום פלוני. האומר לבניו
אל תגעו בזוית פלונית או טמן מעות בפניהם ואמר של פלוני הם. המוציא כלי וכתוב עליו מ' או ד' או ט' או ת' או ק'.
ומעות הנמצאות בירושלים. ודין תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר שני, ומעשר של ודאי ושל דמאי שנתערבו. הזורע
מעשר שני אחר שנכנס לירושלים. (2) מעשר שני פ"ב משנה ה. (3) ירושלמי שם: "אמר רבי יונה, והוא (זה שאמר
במשנה: "מה שלקט לקט למעשר") שליקט מכאן ומכאן (שכיון שאינו מלקט ממקום אחד, ייתכן שעלו בידו מעות המעשר.
ומכל-מקום צריך להתנות, כדלהלן, שהרי אין הדבר ברור, ואולי מעות חולין בידו, ומעשר על גבי הקרקע), אבל אם לקט
על אומן (כלומר, בשורה, מצד אחד) כבולל וחופן הוא". (4) ירושלמי שם: "אמר רבי זעירא כדי לשכר שני (כלומר, מה
שאמר "לקט למעשר", הוא כדי שמעשר שני ישתכר), שמה יאבדו השאר (שלא לקט עדיין) ויהיו אלו שבידו תפוסין על
השני (כלומר, וינהוג בהן כבמעשר שני, וראה להלן). (5) "מנין - של מעשר שני" (פירוש המשנה). (6) "ואם נאבד מהן
דבר, של חולין נאבד" (שם). (7) כלומר, עירבן יחד ולקטן מלא חפניו. (8) ראה בירושלמי שהוא למעלה. (9) שוודאי
שחפן מחולין וממעשר שני ביחד. (10) שאבדו שלשים. (11) מכאן ומכאן, כנ"ל. (12) או שנלקטו מצד אחד, כנ"ל.
(13) ירושלמי שם. ונראה מדברי רבינו, שזה מוסב גם על המתלקטים וגם על הנבללים (מעשה רוקח ומראה הפנים, ועיין
רע"ב). (14) כלומר, ממילא הן חולין. (15) כולן או חלקן. (16) צריך עיון: הרי אין מחללים כסף על כסף או נחושת
על נחושת, אף בשעת הדחק, כמפורש למעלה פ"ד הלכות ה"ז (תוספות יום-טוב). [ושמה התירו כאן מפני שהדבר ספק,
שמה אלו שבידו הן המעשר, כשם שהתירו בדמאי, כמפורש שם הלכה ה]. ומעשה רוקח כתב שלא אסרו אלא לכתחילה.
וכאן הרי זה בדיעבד. ועיין תוספות בביצה י: ד"ה חולין. (17) שם משנה ו. (18) של כסף. וראה בהלכה הקודמת משום
מה התירו כאן לחלל כסף על כסף. ואינו יכול לקחת סלע אחד משני הסלעים הנ"ל ולחלל בתנאי - גזירה שמה ישכח
ויקח בלי תנאי (רע"ב). ובהלכה הקודמת, שנתערבו הרבה מעות, לא חששו שמה ישכח, מכיון שיש לו שם טירחא רבה
ללקט הרבה מעות - ייזכר (תוספות יום-טוב). (19) נראה שעל מעות של כסף יותר קל, וזה צריך עיון, שהרי אדרבה
כסף על כסף אין מחללים אפילו בשעת הדחק, ואילו כסף על נחושת מחללין בשעת הדחק (למעלה פ"ד הלכות ו-ז).
וראה בר"י קורקוס. (20) שמה היא היתה של מעשר שני. (21) שם פ"ד משנה יב. (22) שאני אומר פירות מעשר נלקחו,
ואלו אחרים הם. (23) שאנו אומרים: יודע היה האב שיש שם עוד מנה חולין, אבל לא הוצרך להזכיר לו אלא המנה של
מעשר שני, בכדי להזהירו שיאכלו בקדושה, מה-שאי-כן בהנחת מנה ונמצא מאתים, דלהלן, שוודאי אחרים הן, והכל
חולין. (24) במשנה שלפנינו שם: "הכל מעשר", ועל-פי-זה השיגו הראב"ד. אבל בכתב-יד מינכן שם: "הכל חולין,
(תוספתא כפשוטה), וכחכמים בתוספתא שם, ודלא כרבי שאמר: "מנה מונח ומנה מוטל", וראה למעלה. (25) תוספתא
שם וביצה שם. (26) בביצה שם: "דברי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר בשני כיסין מחלוקת (רבי וחכמים), אבל בכיס אחד
דברי הכל חולין (שכיון שנטל הכיס, נטלו שניהם, ואלו אחרים הם). וחד אמר בכיס אחד מחלוקת, אבל בשני כיסין דברי
הכל מנה מונח ומנה מוטל". ופסק רבינו כמאן-דאמר הראשון, שהמחלוקת בשני כיסין, וכחכמים, שאפילו באופן זה הכל
חולין. ואף שרב אשי שם העמיד התוספתא בכיסים מקושרים, דעת רבינו שלא אמר רב אשי זאת אלא לתרץ מה שהקשו
שם על האומר בכיס אחד מחלוקת. וכן הוא ברש"י ובמאירי, ולא כהר"ח. וראה בפ"ב מהלכות יו"ט הלכה ו, שאף שם
לא הזכיר רבינו "מקושרים", ובבית-יוסף אורח-חיים סי' יג. (27) שני המנים. (28) שלא כרבי שם, שאמר במנה ומצא
מאתים - "חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה" (וראה למעלה, וצריך עיון), ובמאתים ומצא מנה - "מנה מונח ומנה מוטל",
אלא כחכמים שאמרו בשני האופנים הנ"ל: "הכל חולין", שאני אומר: של מעשר נטלו, ואלו אחרים הם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' י"א אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קמא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ד. אמר²⁹ לו אביו: כים מעשר שני³⁰ לי בבית, הִלֵּךְ
- 2 וּמָצָא שָׁם שְׁלֹשָׁה פִּסִּים - הִגְדֹּל שֶׁבְכֵלָן מֵעֶשְׂרֵי³¹,
- 3 וְהִשָּׂאָר חֲלִין. וְאָף עַל פִּי כֵן, לֹא יֵאָכֵל מִן הַקֶּטְנִים עַד
- 4 שִׁיחֲלָלָם עַל הַגְּדֹלָה³².
- 5 ה. מִי³³ שֶׁשָּׁנְשֵׁתֶתֶק³⁴, וְאָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁלָּךְ בַּמָּקוֹם
- 6 פְּלוֹנִי³⁵, וְהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ - בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים³⁶,
- 7 בְּדֶרֶךְ שְׂבֻדָּקִין לְגִטִּין³⁷, וְהָרִי דְבָרֵי קְמִין³⁸.
- 8 ו. אָמְרוּ³⁹ לוֹ בַּחֲלוֹם⁴⁰: מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל אָבִיךָ שְׂאֵתָה
- 9 מִבִּקֵּשׁ הָרִי הוּא בַּמָּקוֹם פְּלוֹנִי, אָף עַל פִּי שֶׁמָּצָא שָׁם
- 10 מָה שֶׁנֶּאֱמָר לוֹ - אֵינוֹ מַעֲשֵׂר⁴¹. דְּבָרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין
- 11 וְלֹא מוֹרִידִין⁴².
- 12 ז. הָאוֹמְרִים⁴³ לְכַנּוֹ: אֲפֹלוֹ אֵתָם מֵתִים⁴⁴ אַל תִּגְעוּ בְּזוּיֹת
- 13 זֹ, וְנִמְצְאוּ שָׁם מְעוֹת - הָרִי אֵלֶיךָ חֲלִין⁴⁵. טָמֵן⁴⁶ מְעוֹת
- 14 מִפְּנֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם: שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן, אוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי

- 15 הֵן, אִם כְּמַעֲרִים⁴⁷ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְדְבָרֵי, וְאִם כְּמַתְפָּנִין⁴⁸
- 16 - דְּבָרֵי קְמִין⁴⁹.
- 17 ח. הַמוֹצֵא⁵⁰ כְּלִי⁵¹ וְכָתוּב עָלָיו מ' - הָרִי מָה שֶׁבָּתוּכוֹ
- 18 מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁵². ד' - דְּמָא. ט' - טָבֵל. ת' - תְּרוּמָה. ק' -
- 19 קֶרֶן⁵³. וְאִם⁵⁴ הָיָה שֶׁל מַתְכָּת ? הוּא וּמָה שֶׁבָּתוּכוֹ
- 20 קֶרֶן⁵⁵. שְׁכָן⁵⁶ הָיָה כּוֹתֵבִין אוֹת אַחַת מִן הַשָּׁם בְּשַׁעַת
- 21 הַסִּכְנָה⁵⁷.
- 22 ט. מְעוֹת⁵⁸ הַנִּמְצְאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם⁵⁹, אֲפֹלוֹ דִּינָרִי זָהָב עִם
- 23 הַפֶּסֶף וְעִם הַמְּעוֹת - הָרִי אֵלֶיךָ חֲלִין⁶⁰, הוֹאִיל⁶¹ וְשׁוּקֵי
- 24 יְרוּשָׁלַיִם מִתְכַּבְּדִין בְּכָל יוֹם⁶². מָצָא⁶³ בְּתוֹכָן חֶרֶס וְכָתוּב
- 25 בּוֹ מַעֲשֵׂר - הָרִי אֵלֶיךָ מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶⁴. בְּמָה דְּבָרִים
- 26 אָמְרוּ⁶⁵? בְּשָׂרָה יְמוֹת הַשָּׁנָה⁶⁶; אָכַל בְּרָגֶל⁶⁷ - הַפֵּל
- 27 מַעֲשֵׂר⁶⁸.
- 28 י. מְעוֹת⁶⁹ הַנִּמְצְאוֹת לְפָנֵי סוֹחְרֵי בִּהְמָה בִּירוּשָׁלַיִם -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(29) תוספתא שם פ"ה הלכה ה. (30) פירות מעשר שני, וראה להלן. (31) שהרי באב המצווה לבנו, אין אומרים, שמא מה שהיה ניטל, ואלו אחרים הם (בהלכה הקודמת), אלא אומרים, ודאי הוסיף על המעשר שהניח מתחילה. ואם כן, כשאומר סתם "כיס מעשר לי בבית", ודאי לגדול הוא מתכוין. (32) מלשון זה נראה, שמחלל בלא תנאי, ואינו אומר "ואם כ"ס זה אינו מעשר, יהיו הללו מחוללים עליו" כיון שקרוב לוודאי שהגדול הוא המעשר, וראה בתוספתא כפשוטה. (33) שם הלכה ח. (34) כלומר, ניטל ממנו כח הדיבור, אבל הוא שומע. (35) כלומר, בלשון שאלה. (36) "שירמוז בראשו וכו' תשובה נכונה לשאלה" (פירוש המשנה לגיטין פ"ז משנה א). (37) פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. וראה גם בפכ"ט מהלכות מכירה הלכה ג. (38) כלומר, אם עמד בבדיקת. (39) תוספתא שם, הלכה ט (הובאה בסנהדרין ל.). (40) ראה בתוספתא כפשוטה. (41) ואוכלו לכתחילה בלי חילול. (42) "שפועלת המדמה אף-על-פי שצודקת במקצת, הרבה פסולת מתערב עמו, ואין חוששין לו עד שיתברר" (מאירי לסנהדרין עמוד 821). וראה בפ"י מהלכות זכיה ומתנת הלכה ז, ובי"ד סי' רנט סעיף ו בהגהות הרמ"א, ובפתחי תשובה שם. (43) תוספתא שם, הלכה י. (44) כלומר, ברעב (תוספתא כפשוטה). (45) שהוא כמערים (ראה להלן), אף-על-פי שאינו נראה כן, שאם היו המעות מעשר, היה לו לפרש זאת, וראה להלן. (46) שם, הלכה יא. (47) "שעושה שלא יחזיקוהו כעשיר, או כדי שלא יקחו בניו" (הגהות מרדכי לבבא בתרא פ"א סוף סי' תרנח). (48) למסור להם עדות. (49) וראה בתוספתא כפשוטה, ובהלכה זכיה ומתנת שם, הלכה ה. וצ"ע, מדוע לא כתב רבינו כאן, מה שכתב שם בהלכה ו. (50) מעשר שני פ"ד משנה יא, ותוספתא שם פ"ה, כחכמים ולא כרבי יוסי. (51) של חרס. וראה להלן. (52) ואין לומר שהכוונה למעשר ראשון או למעשר שני, שהרי הם מותרים לזרים ומדוע יכתוב עליו כלל. ואם משום תרומת מעשר שבו, היה כותב ת"מ. אלא ודאי הכוונה למעשר שני, ומפני החשש שמא יכשל בו באכילה מחוץ לירושלים כתבו כן (תוס' אנשי שם). (53) אבל הכלי עצמו, חולין. ש"דמי מה שבתוכו יותר מדמי הכלי, והוא אצל בני אדם גרוע כל כך, שאין מקדיש אותם שום אדם לבדק הבית. ומה שחלקו (חכמים) על רבי יהודה (שם משנה י), הוא בכלי של מתכת (אבל לא בכלי חרס שמודים בו שהוא חולין) - פירוש המשנה. (54) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (55) שכלי של מתכת דרך בני אדם להקדיש. (56) שם משנה יא. וזה מוסב על כל ההלכה. (57) שגזרו על המצוות ופחדו לכתוב במפורש, ולכן כתבו רק ברמז. "ומשום שעת הסכנה הורגלו בכך לעולם, לכתוב אות אחת מן השם" (משנה ראשונה). (58) שם משנה ט, ופירשה רבינו בירושלים, על פי שקלים פ"ז משנה ב, ובקצת נוסחאות כתוב כן במשנתנו (מלאכת שלמה). (59) "בכל השווקים" (פירוש המשנה לשקלים שם), ולא לפני סוחרים בהמה, דלהלן. (60) ירושלמי מעשר שני שם: "שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן (לעבר מינים שונים של מטבעות) יהא (מעשר) שני, לפום כן (לפיקך) צריך מימר, חולין" (יולא נחוש ונאמר שמא אלו המעות חזר וחיללן על הכסף הזה או על הזהב) - ומעות מעשר הן שנשתיירו כאן משעת הרגל - פירוש המשנה למעשר שני שם), וראה להלן. (61) פסחים ז. ובבא מציעא כו. בשם רבי שמעיא בר זירא. (62) ולכן אומרים: "קמאי קמאי (מעות המעשר שנפלו ברגל) אזלי (כבר נתכבדו) והני אחריני נינהו" (שם ושם). ודעת רבינו היא, שלא הוצרך רב שמעיא לטעם "הואיל ושווקי ירושלים מתכבדים בכל יום", אלא כדי לומר, אם מצא דינרי זהב עם כסף ועם מעות, שהם חולין, אף שיש מקום לומר שהם מעשר (ראה למעלה), אבל אם מצא סתם מעות, פשוט שהולכין אחר הרוב, ואין צורך לטעם הנ"ל. ולא כדעת רש"י והמאירי בפסחים שם. וראה להלן בהלכה יא. (63) מעשר שני שם. (64) יולא נאמר שמא הן חולין, וזה החרס הוא מכלי שהיה בו מעשר נתון בתוכו וכתבו עליו מעשר" - כבהלכה הקודמת (פירוש המשנה שם). (65) שקלים שם. וקאי על הרישא. (66) שרוב המעות שבעיר חולין הן. (67) "שכל ישראל עולין לרגל, וכל מי שיש אצלו מעות מעשר שני, מעלה אותן עמו" (פירוש המשנה). (68) כלומר, אף כשלא היה חרס שכתוב עליו: "מעשר", בין המעות, ואף המעות שבתעורבות. וראה למעלה הערה נב בשם פירוש המשנה על הירושלמי. (69) שקלים שם.

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' י"א אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לעולם⁷⁰ מעשר; שחזקת רב העם מביאין מעות מעשר וקניין בו בהמות⁷¹. והנמצאות בהר הפית - לעולם⁷²
- 2 חלין⁷³; שחזקתן⁷⁴ מתרומת הלשפה שחללום הגזברין על בהמה⁷⁵.
- 3 יא. תבה⁷⁶ שנשתמש בה חלין ומעשר שני, ונמצא בתוכה מעות: אם רב מניחין מעשר⁷⁷ - הרי המעות מעשר⁷⁸; ואם רב מניחין חלין - חלין; מחצה⁷⁹
- 4 למחצה⁸⁰ - חלין⁸¹.
- 5 יב. מצא⁸² פרות בין פרות מעשר לפרות תרומה - יפלו
- 6 לקרוב⁸³. מחצה למחצה - יאכלו פחמרי שניהן: אסורין לזרים וטעונין רחיצת ידים⁸⁴ והערב שמש - פתומה⁸⁵;
- 7 ואסורין לאונן וטעונים הבאת מקום - פמעשר⁸⁶. וכן⁸⁷
- 8 המעות הנמצאות בין חלין למעשר⁸⁸.
- 9 יג. מעשר שני⁸⁹ של דמאי ושל ודאי שנתערבו⁹⁰ - יאכלו פחמור שבהן⁹¹.
- 10 יד. פרות מעשר שנתערבו בפרות חלין⁹² - יאכל הכל בטירה⁹³ במקום⁹⁴ או יפדה את המעשר. לפיכך⁹⁵,
- 11 אם⁹⁶ נתערבו⁹⁷ בירושלים - אסורין בכל שהן כמנן⁹⁸;

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(70) אף בשאר ימות השנה. (71) שנאמר (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וגו'". וראה ברש"י ובר"ח לפסחים ז. ובמנחות פב. וברבינו גרשום שם. "וכל מה שימצא לפני סוחרי הבהמות בקר וצאן, נאמר שמא (לשון ספק, וכאן משמע שהן מעשר ודאי) ממעות מעשר שני נפלו מיד הקונה (קודם שקנו הבהמות ונתחללה קדושת המעות על הבהמות)" - פירוש המשנה. וראה בבבא מציעא כו. בתוס' ד"ה לעולם. (72) אף ברגל. (73) ואין אומרים: יהא הקדש קונה המעות מדין חצר, שאין חצר להקדש (רשב"ם ותוספות בבבא בתרא עט. וראה בקצות החושן סימן ר סעיף א). (74) ירושלמי שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללן על הבהמה". (75) ומזה שלא כתב רבינו, שהמעות באו מבני אדם שהכניסום בצינעא להר הבית (פסחים ובבא מציעא שם ברש"י ותוספות ד"ה בהר הבית), נראה שמה שכתב בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ב, "לא יכנס אדם להר הבית וכו' במעות הצורוין לו בסדינו", כוונתו בין בפרהסיא ובין בצינעא. וראה בירושלמי סוף מסכת ברכות, ובמשנת מכוון הערי פישל שם עמ' 67 הערה נוספת 1 של הגרמ"ל זק"ש. (76) תוספתא מעשר שני פ"ב, והובאה בפסחים שם. (77) כלומר, רוב בני אדם המניחין בתיבה זו, מניחין בה מעות מעשר. וראה ברש"י שם ד"ה אם רוב חולין. (78) אף-על-פי שהמניח חולין, מניח יותר מהמניח מעשר, מכל-מקום כיון שרוב מכניסין מעשר, מן הסתם רוב המעות מעשר. (79) פיסקא זו אינה בברייתא. (80) כלומר, מחצית המשתמשים, מניחין חולין, ומחציתם מעשר. (81) כיון שרוב המעות חולין. וראה ברדב"ז כאן, ובסוף ההלכה הסמוכה. וכן הגירסא בכל כתבי-היד בדברי רבינו, וכן גרס בדברי רבינו, המאירי לפסחים שם. ברם המהרי"ק כתב: "מצאתי השגות ישנות כתוב בהן מחצה על מחצה חולין. אמר אברהם (הראב"ד) ספרים אחרים, מעשר (כלומר, כך הגירסא בדברי רבינו - תוספתא כפשוטה שם), ובוודאי שהיא הנוסחא האמיתית וכו'". ובפסחים שם, הקשו מברייתא זו לנאמר שם, שהולכים אחר אחרון, ולא אחר הרוב, והעמידו הברייתא באוקימתות שונות, ורבינו השמיטן, וצריך עיון למה (כסף-משנה). (82) תוספתא שם. (83) אין המדובר כשנפלו הפירות מאחת הערימות ואין אנו יודעים מאיזה מהן, שאם לא כן לא היה רבינו פוסק שהולכים אחר הקרוב, שהרי רוב וקרוב הולכים אחר הרוב (פ"ט מהלכות רוצח הלכות רז, ופ"ט מהלכות גזילה הלכה יח), אלא המדובר באופן שרצו להוסיף פירות על הערימות הללו ונפלו מידו של זה, ואין אנו יודעים מה היו בידו אם מעשר שני, ואם-כן רצה לתת אותם על ערימת מעשר שני, או תרומה, ורצה להוסיפם על ערימת התרומה, ולכן פסקו בזה ללכת אחר הקרוב ולא אחר הרוב. וכן נראה מפירוש המשנה לשקלים פ"ז מ"א (שכתב רבינו בסוף הלכה זו) שכתב שם: "לפי שזכר (התנא) הספק הנולד בין השופרות (כלומר, מעות שנמצאו בין שופרות השקלים לנדבה), וזכר גם כן כשנפל כיוצא בו לאדם בין מעות חולין ובין מעות מעשר שני באיזה מקום שיהיה". וראה ברדב"ז ובתוספתא כפשוטה שם. (84) פ"א מהלכות תרומות הלכה ז. (85) שם פ"ז הלכה ב. (86) למעלה פ"ב הלכה א, ופ"ג הלכה ה. (87) שקלים פ"ז סוף משנה א. (88) ראה למעלה בהערה פב. (89) תוספתא שם. (90) באופן שאין באחד מהם לבטל את חברו. (91) (לא כתב רבינו כאן: "כחומרי שניהן" כמו שכתב בהלכה הקודמת, אלא "כחמור שבהן", לפי שכאן אין חומר בשניהם אלא אך ורק במעשר שני של ודאי, וחומרתו בזה שאינו נאכל באנינות (למעלה פ"ג שם), בניגוד למעשר שני של דמאי שהוא קל ונאכל באנינות (שם הלכה ח, וראה בתוספתא כפשוטה). וכעין זה גם בפ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב, בחתיכות של קדשי קדשים שנתערבו בחתיכות קדשם קלים, או הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני ימים, שיאכלו כחמור שבהן - שגם שם הכוונה לאכלו קדשי קדשים או כנאכלין ליום אחד, ולא כחמור שבשניהם, שהרי בקדשים קלים אין שום חומר שאינו בקדשי קדשים, ובנאכלים לשני ימים אין שום חומר שאינו בנאכלין ליום אחד). (92) חוץ לירושלים. ובאופן שאין באחד לבטל את חברו, כנ"ל. אבל אם יש בחולין כדי לבטל את המעשר, הרי הוא מבטלו, שכיון שהמעשר אסור באכילה מחוץ לירושלים, הרי הוא כדבר שאין לו מתיירין, שהוא מתבטל. ואף שהוא עומד להעלותו לירושלים, ושם הוא מותר באכילה, כיון שיש טורח בהעלאתו, אין זה קרוי "יש לו מתיירין" (רע"ב לביכורים פ"ב משנה ב, על-פי דברי רבינו בפירוש המשנה שם). ומשום שאפשר לפדותו, אינו כדבר שיש לו מתיירין, כיון שאין מצוה בפדייתו (תוספות אנשי שם, שם). וראה להלן. (93) ראה למעלה פ"ג הלכה א. (94) כלומר, בירושלים (למעלה פ"ב הלכה א). (95) כלומר לפי שהמעשר נאכל בירושלים. (96) ביכורים שם. (97) פירות מעשר בפירות חולין כנ"ל. (98) בדפוס רומי: "במנין". וצ"ל: "במנין", וכן כתב להלן בפ"ד מהלכות ביכורים הלכה טו. וכן פסק בפט"ו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' י"א אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קמג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 הוֹאִיל וְהוּא בִירוּשָׁלַיִם⁹⁹, הָרִי הוּא כְּדָבָר שֵׁשׁ לוֹ
- 2 מִתִּירִין¹⁰⁰; וַיֹּאכֶל הַכֹּל בְּתֵהָרָה.
- 3 טו. הַזֹּרֵעַ¹⁰¹ מַעֲשֶׂה שְׁנֵי אַחֵר שֶׁנִּכְנָס לִירוּשָׁלַיִם -
- 4 הַגְדוּלִים מַעֲשֶׂה שְׁנֵי¹⁰². זָרְעוּ קֹדֶם שֶׁיִּכְנָס - הַגְדוּלִין
- 5 חֲלִין¹⁰³, וְאִפְלוּ¹⁰⁴ בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֵּלָה. וּפְדִין¹⁰⁵
- 6 אוֹתוֹ¹⁰⁶ בְּשַׁעַת זְרִיעָתוֹ¹⁰⁷.
- 7 טז. מַעֲשֶׂה שְׁנֵי¹⁰⁸ בְּטֹל בֶּרֶב. בְּאֵיזָה מַעֲשֶׂה אֲמָרוּ?
- 8 בְּמַעֲשֶׂה שֶׁנִּכְנָס לִירוּשָׁלַיִם וַיֵּצֵא, וְנָפְלוּ מַחֲצוֹת¹⁰⁹.
- 9 שֶׁהָרִי אֵין שָׁם מַחֲצוֹת לְהַחֲזִירוֹ לְשָׁם¹¹⁰, וְאֵי אֶפְשָׁר
- 10 לְפָדוֹתוֹ מֵאַחֵר שֶׁנִּכְנָס¹¹¹ וְאֵף עַל פִּי¹¹² שֶׁאֵין בּוֹ¹¹³ שְׁוֶה
- 11 פְּרוּטָה; וְנִמְצָא דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מִתִּירִין, וּבְטֹל בֶּרֶב, כְּמוֹ
- 12 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אֶסְרוּי מַאֲכָלוֹת¹¹⁴.
- 13 פָּרָק שְׁבִיעִי
- 14 א. פְּרוֹת הַנִּלְקָחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֶׂה שְׁנֵי - אֵינָן נִפְדִּין
- 15 בְּרֹחוֹק מְקוֹם, אֲלָא אִם כֵּן נִטְמָאוּ בְּאֵב הַטְּמֵאָה; אֲלָא
- 16 יַעֲלוּ הֵן עֲצָמָן וַיֹּאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם.
- 17 ב. זֶה חֲמֹר חֲלָקוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֶׂה מִפְּרוֹת מַעֲשֶׂה עֲצָמָן.
- 18 וְאִם נִטְמָא בְּוֹלַד הַטְּמֵאָה מִדְּבָרֵיהֶם - יִפְדּוּ וַיֹּאכְלוּ
- 19 בִירוּשָׁלַיִם.
- 20 ג. אֵין נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֶׂה אֲלָא מֵאֹכֵל אֲדָם שֶׁגְּדוּלִי
- 21 מִן הָאֶרֶץ, אוֹ גְּדוּלִי גְּדוּלִי מִן הָאֶרֶץ, כְּגוֹן הַפֶּרֶט
- 22 הַמִּפְרָשׁ בְּתוֹרָה: בִּבְקָר וּבִצֹּאן וּבִיָּין וּבִשְׂכָר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב, שמה שאמרו: דבר שיש לו מתירין אינו בטל, אין זה אלא במין במינו (תוספות יום-טוב שם, ומשנה-למלך כאן). (99) שהוא מקום אכילתו. אבל אם נתערבו חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ראה למעלה. ועיין להלן. (100) שאוסר תערובתו במין במינו (הלכות מאכלות אסורות שם). (101) ביכורים שם. (102) אפילו בדבר שזרעו כלה, ראה בירושלמי שם. (103) בירושלמי שם הלכה ב: "אתא חד סב שאל וכו' תמן (תרומות פ"ט משנה ד) את אמר גידוליהן (של מעשר שני) מותרין, והכא (בכורים שם) את אמר גידוליהן אסורין וכו' רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש, הן דתימר גידוליהן אסורין איסור מחיצה (כשנכנס לירושלים), והן דתימר גידוליהן מותרין, היתר זרות (קודם שיכנס לירושלים)" - כסף-משנה. וטעמם של דברים הוא, כמבואר למעלה, שבירושלים דינו של מעשר שני כדבר שיש לו מתירין, אבל חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ומתבטל הזרע בגידולין. (104) בירושלמי ביכורים שם, ובתרומות שם הלכה ב. (105) תרומות שם. (106) את המעשר. (107) כלומר, לכתחילה צריך לפדותו בשעת הזריעה, שאם לא כן, הרי הוא בכלל "מבטל איסור לכתחילה" שאסור (פס"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב). אולם אם בדיעבד לא פדה - הגידולין חולין, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהלכות מעילה הלכה יא, לענין הקדש, שהרי דין מעשר שני ודין הקדש, נשנו יחד בענין זה במסכת תרומות שם. (108) ברייתא בבבא מציעא נג. (109) שם: במסקנת הגמרא, שלא חילקו חכמים בין אם ישנן מחיצות לבין אם אינן, אלא לעולם נקלט הוא במחיצות ואינו נפדה שוב. (110) המדובר כשיצא רק פסיעה אחת מירושלים, שאין טורח להחזירו, ואף-על-פי-כן אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שנפלו מחיצות, ואי אפשר להחזירו. אבל אם לא נפלו מחיצות, הרי הוא דבר שיש לו מתירין. ואם הוציאוהו למקום רחוק, אפילו אם לא נפלו מחיצות, אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שיש טורח רב בהעלאתו, כמו שכתבנו למעלה בהלכה יד, וראה בפרי-חדש ל"ד סימן קב ס"ק ח. (111) משמע שאם יכול לפדותו, דינו כדבר שיש לו מתירין. וזה צריך עיון, שהרי למעלה שם, נראה מדברי רבינו שחוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, לא מצד אפשרות של העלאה ולא מצד אפשרות של פדייה, לפי שאין מצוה בפדייתו, וראה בספר היובל לר"ב מ' לוי' מעמוד מו ואילך. (112) שם: "לא מיבעיא יש בו (בחומשו שוה פרוטה) דאורייתא, דקלטן ליה מחיצות, אבל אין בו (בחומשו) דרבנן (שאינן המעשר אלא מדבריהם), אימא לא קלטו מחיצות, קא-משמע-לן". וראה למעלה פ"ב הלכה ט. ובהערות שם. (113) כלומר, בחומשו, כנ"ל. (114) פט"ו. (1) יבאר חומר הלכות מכסף מעשר מפירות עצמם, ושאינן לוקחים בכסף מעשר אלא מאכל אדם. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר וכיוצא בזה. הלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים בכסף מעשר. ואם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום. האוכל מעשר שני בתורת חולין.

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ב אייר - ספר זרעים - הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

- 1 מעשר; ואם לקמך וכיוצא בו, שהוא אוכל גופה -
- 2 נלקחת בכסף מעשר. ערב מים ומלח, אם נתן לתוכו
- 3 שמן - הרי הן כמורס, ולוקח מהן בכסף מעשר.
- 4 ומבליע דמי המים והמלח בדמי השמן.
- 5 יא. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר, מפני שהוא
- 6 ממעט אכילתו ואכילתה. שאין אוכלין אותה אלא
- 7 כהנים מערביי שמש, ומתרת לאונן, ונאכלת בכל מקום;
- 8 והמעשר מתר לזרים ולטבול יום, ואסור לאונן, ואינו
- 9 נאכל אלא בירושלים; נמצא ממעט אכילת מעשר
- 10 ונאכילת התרומה.
- 11 יב. לוקחין בהמה לזבחי השלמים מכסף המעשר,
- 12 שהשלמים נאכלים לזרים. בראשונה היו לוקחין
- 13 בהמות לאכלן חלין מכסף מעשר שני, כדי להבדילם
- 14 מעל המזבח; גזרו בית דין, שאין לוקחין בהמה מבעות
- 15 מעשר אלא לשלמים. אבל חיה ועוף - לוקחין, שאינן
- 16 ראויין לשלמים.
- 17 יג. אין לוקחין פרות שביעית בכסף מעשר, לפי שהוא
- 18 חייב לבצר, כמו שיתבאר.
- 19 יד. הלוקח מים ומלח, או פרות מחברין, או פרות
- 20 שאינן יכולין להגיע לירושלים - לא קנה המעשר, אף
- 21 על פי שיצאו המעות לחלין.
- 22 טו. הלוקח פרות חוץ לירושלים בכסף מעשר; בשוגג
- 23 - כופין את המוכר להחזיר הדמים לבצלים, והן מעשר
- 24 כמות שהיו; במזיד - יעלו הפרות ויאכלו בירושלים.
- 25 ואם אין מקדש - יניחם עד שירקבו.
- 26 טז. וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ
- 27 לירושלים. ואם לקח: בשוגג - יחזרו הדמים למקומן;
- 28 במזיד תעלה ותאכל בירושלים. ואם אין מקדש - תקבר
- 29 היא ועורה.
- 30 יז. לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, בין במזיד בין
- 31 בשוגג, אם ברח המוכר - הרי זה יאכל כנגד אותן

יום ו' י"ב אייר ה'תשע"ה

פרק שמיני

- א. הלוקח בהמה לזבחי שלמים וחייה לבשר תאנה²
- ממין³ שאינו תגר ואינו מדרקד⁴ - יצא העור לחלין⁵,
- אפלו היו דמי העור מרבין על דמי הבשר⁶. אבל הלוקח
- מן התגר - לא יצא העור לחלין⁷.
- ב. וכן הלוקח כדי יין סתומות⁸ ממקום שדרפם להמכר
- סתומות⁹ ממין שאינו תגר - יצא הקנקן לחלין¹⁰.
- לפרכד¹¹ צריך¹² המוכר לפתח ראשי הפכים¹³, כדי שלא

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר הלוקח בהמה לשלמים ממי שאינו תגר. והלוקח כדי יין סתומות במקום שדרכן להמכר כך. מי שהיה לו יין של מעשר שני והשאל קנקניו לאותו מעשר. צבי שלקחו בכסף מעשר ומת. והמניח דינר מעשר להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולין. הלוקח פירות של מעשר ומשך הפירות ולא נתן הסלע עד שהוקרו. מי שהיו לו פירות חולין בירושלים ומעות מעשר חוץ ממנה. אם מותר לחלל מעשר שני על פירות ע"ה או על מעותיו. טמאים וטהורים שהיו אוכלים או שותים כאחד בירושלים. (2) וכדין וכתורה עשה. (3) ירושלמי שם הלכה א: "אמר רבי זעירא, הדא דתימא (שיצאו העור והקנקן לחולין) כשהיה המוכר הדיט (שאינו יודע בסחורה, כי אינו חושב שמכר, אלא הבשר והיין בלבד, ואינו מקפיד על העור והקנקן. ולפיכך יצאו לחולין, לפי שלא קנאם במעות מעשר שני). אבל אם היה המוכר אומן (סוחר, שיודע דמי הבשר והעור), נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו (ולא יצאו לחולין)". (4) כלומר, אינו מקפיד על העור. (5) כלומר, אין צריך לאכול דמיו בקדושה, בירושלים, לפי שלא נתקדש כלל בקדושת מעשר שני, שהרי הוא כמתנה בידי הלוקח, שאין המוכר מקפיד על כך, ודין העור המחובר לגוף הבהמה, כדין חביות סתומות. (6) שנבלעים דמי העור בדמי הבשר. (7) ודינו כלוקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה. (8) אבל פתוחות, לא יצא הקנקן לחולין. (9) אבל הלוקח במקום שדרכם להימכר פתוחות, לא יצא הקנקן לחולין. (10) שאז אינו מקפיד עליו, ונותנו בחינם אגב היין שבתוכו. (11) כלומר, לפי שאמרנו שאם המוכר אינו תגר, ומכר סתומות ובמקום שדרכם להימכר סתומות, יצאו הקנקנים לחולין. (12) שם פרק ג משנה יג. כבית הלל שאמרו: "מפתח (=פותח), ואינו צריך לערות", ולא כבית שמאי שהצריכו גם לערות את היין. (13) ומדובר במקום שדרכה להימכר סתומות כנ"ל, ובזה שהוא מוכרם פתוחות, הוא מגלה דעתו שהוא מקפיד עליהם,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ב אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קמה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יצא הקנקן לחלין¹⁴. ואם רצה¹⁵ להחמיר על עצמו
- 2 ולמכר במדה¹⁶ – יצא הקנקן לחלין¹⁷.
- 3 ג. לקח פתוחות¹⁸ או סתומות¹⁹ במקום שדרךן להמכר
- 4 פתוחות²⁰, או שלקח מן התגר שמדקדק במכירתו – לא
- 5 יצא הקנקן לחלין²¹. לקח סלי תאנים וענבים עם הכל²²
- 6 – לא יצאו דמי הפלי לחלין²³.
- 7 ד. לקח אגוזים ושקדים וכיוצא בהן – יצאו קלפתן
- 8 לחלין²⁴. לקח חותלת²⁵ של תמרים – יצא החותלת
- 9 לחלין²⁶. קפה של תמרים, אם דרוסות²⁷ – יצאו
- 10 הקפות²⁸ לחלין²⁹, ואם לאו – לא יצאו לחלין³⁰.
- 11 ה. מי שהיה לו זין³¹ של מעשר שני³², והשאל קנקניו
- 12 לאותו מעשר³³, אף על פי שסתם את פיהם³⁴ – לא קנה
- 13 מעשר את הקנקנים³⁵. פנס היין³⁶ לתוכן סתם³⁷, אם

- 14 קרא שם ועשהו מעשר³⁸ עד שלא סתם את פיהם – לא
- 15 קנה מעשר את הקנקנים³⁹; ואם משסתם פיהן קרא שם
- 16 ועשהו מעשר – קנה מעשר את הקנקן⁴⁰. הפקיד לתוך
- 17 הקנקן רביעית חלין⁴¹, או שפנס⁴² לתוכן שמן⁴³ או חמץ
- 18 או ציר⁴⁴ או דבש של מעשר שני סתם⁴⁵, ביין⁴⁶
- 19 משסתם⁴⁷ בין עד שלא סתם – לא קנה מעשר את
- 20 הקנקנים⁴⁸.
- 21 ו. צבי שלקחו⁴⁹ בכסף מעשר ומת – יקבר בעורו⁵⁰.
- 22 לקחו חי ושחטו⁵¹ ונטמא – הרי זה יפדה בשאר
- 23 פרות שנטמאו⁵². המניח דינר מעשר שני להיות
- 24 אוכל פנגדו⁵³ עד שיצא לחלין⁵⁴, והיה הדינר יוצא
- 25 בעשרים מעה⁵⁵, אכל עליו בעשר מעה⁵⁶ והולו⁵⁷
- 26 המעות לאחר זמן והרי הדינר יוצא בארבעים מעה⁵⁸

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

והלוקח משלם בכסף המעשר גם עבור הכדים. (14) וכל זה כדי שיתרבה המעשר, שהרי יאכל בקדושה כנגד הקנקן, ונראה שהוא הדין במוכר בהמה, שיאמר בפירוש שהוא מוכר העור בפני עצמו, כדי שלא יצא לחולין. (15) המוכר שאינו תגר. (16) כלומר, למדוד את היין בדיוק, כדי שלא יבוא להונות את חבריו (כשהוא מוכר לו בבת אחת), ולמכור לו פחות יין ממה שהוא משלם עבורו. (17) אף על פי שהוא פותח את ראשי הכדים כדי למדוד את היין, שבנידון זה אין פתיחת ראשי הכדים הוכחה לכך שהוא מקפיד על הקנקנים. (18) שאז נמכר הקנקן לחדו. (19) והמוכר אינו תגר. (20) שמכירתו פתוחות, היא הוכחה שמוכרין כל אחד בפני עצמו. (21) ונמצא ששילם הלוקח בכסף המעשר גם עבור הקנקן, וצריך לאכול כנגדו בירושלים. (22) שמניחים הסלים בתוכו. (23) שוודאי מוכר הוא הכלי בפני עצמו אף אם אינו תגר, והרי הוא כמוכר חביות פתוחות. אבל הסלים יצאו לחולין, שאינו מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. (24) שוודאי אין המוכר מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. (25) סל. (26) שאין המוכר מקפיד עליו, והרי הוא כסלי תאנים וענבים. (27) שאז הן מחוברות לקופה מחמת דריכתן, וצריכות לו. (28) פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. (29) שטפלות הקופות לתמרים, ואין המוכר מקפיד עליהן. (30) ודינן כדין הכלי של סלי התאנים הנזכר בסוף ההלכה הקודמת. (31) דווקא יין. (32) שעשאו מעשר שני על יין אחר. (33) אמר במפורש שהם מושאלים להולין בהם מעשר שני. (34) של הקנקנים, ונמצא שהם בטלים ליין שיתקלקל אם ייפתחו הקנקנים. (35) כיוון שפירש שהוא רק משאילם, ועוד שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך הכניסם לקליפתם, שבוודאי אינו פודה אלא כנגד הפרי גרידא והרי כאן תרתי לגריעותא. (36) שהוא עתה יין מעשר שני. (37) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים, ולא קרא לו שם עדיין, אלא כנסו כשהוא טבול למעשר שני. (38) על יין אחר. (39) אף שלאחר הסתימה צריך היין לקנקן, ואף שלא פירש שאינו אלא משאיל הקנקנים, בכל זאת לא קנה מעשר את הקנקן שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך מכניסם לקליפתם. (40) שכיוון שצריך היין לקנקן, הרי הוא כמפריש רמון בקליפתו, שפודה את כל הפרי עם הקליפה. אבל פשוט הוא שאין הקנקן נתפס בקדושת מעשר ואין אומרים שלאחר שתיית היין יישאר בקדושתו, שלא עדיף הוא מקליפות שנקלפו מן הפירות. (41) כלומר, טבל (שלכסוף יפריש עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר), ועל רביעית זו הוסיף יין, ואפילו קרא שם ועשאו מעשר לאחר שסתם פי הקנקן, לא קנה המעשר את הקנקן, שכיוון שיש לו רביעית יין טבל חוץ מן המעשר, לא בטל הקנקן לגבי המעשר. (42) בתוספתא שם: "במי דברים אמורים (שקנה המעשר את הקנקן), בשל יין (שהיין צריך לקנקן, כנ"ל) אבל של ציר, של חומץ, של מוריס, של שמן, של דבש, בין גפם בין שלא גפם קנה מעשר". (43) בכתובות קח: אמרו: "רימון בלי קליפתו לא מינטר (אינו נשמר), שמן מינטר בלא קנקנים". (44) הוא שמן דגים. ואינו חייב כלל במעשר, ולא נזכר בתוספתא שם אלא באשגרה מפרק א שם (תוספתא כפשוטה). או שעירבו בו שמן זית. (45) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים ולא קרא שם עדיין. (46) שקרא שם. (47) את פי הקנקנים. (48) שכל אלו אינם כיין הצריך לקנקן, אלא נשמרים בלעדו, ואינם כמפריש פרי בקליפתו. (49) לבשר תאוה. (50) "שאיין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ומעשר שני קרוי "קדש". ואף על פי שכתב רבינו בהלכה א, שהלוקח חיה לבשר תאוה ממי שאינו תגר, יצא העור לחולין, זה אינו אלא כשהיא כשרה לאכילה, שאז אינו נותן דעתו אלא לבשר, אבל כשמת, שאינו ראוי לאכילה, הרי זה כאילו נתן עינו בעור, ולכן החמירו לקברו עם עורו. (51) שראוי לאכילה, ואינו פודה להאכיל לכלבים. וקל וחומר כשלקחו שחוט. (52) שהם נפדים. (53) כלומר, שכשקונה פירות בירושלים מחלל מעות המעשר שבדינר על הפירות. (54) כלומר, כשיאכל פירות בשווי של כל הדינר. (55) כלומר, היו עשרים מעות בדינר. (56) ונמצא חצי הדינר מעשר וחציו חולין. ודווקא כשלא אכל אלא כנגד חציו של הדינר, אבל אם אכל כנגד כולו, הרי נתחלל, ושוב אינו יכול לאכול כנגדו. (57) במשנה שם: "והלך למקום אחר וכו'". ולפי ששם מדובר באיסור של חולין וחוץ לירושלים, ואילו דברי רבינו בדינר של מעשר שני בירושלים, ולפיכך השמיט בבא זו שהרי אסור להוציא חוץ לחומת ירושלים. (58) והשאלה היא אם יאכל רק כנגד עשר מעות שנותרו בדינר, וכפי שהיה שווה לפני שחלל עליו

- 1 - צריך לאכל⁵⁹ עליו בעשרים מזה ואחר כך יצא
 - 2 לחלין⁶⁰. הוקרו המעות והרי הדינר יוצא בעשר
 - 3 מעין - אוכל עליו בחמש מעין⁶¹ ואחר כך יצא
 - 4 לחלין.
 - 5 ז. הלוקח⁶² פרות⁶³ בסלע של כסף מעשר, ומשך
 - 6 הפרות⁶⁴ ולא הספיק לתן הסלע⁶⁵ עד שהוקרו הפרות
 - 7 ועמדו בשתים - הרי זה מפרש עליהן סלע בלבד⁶⁶;
 - 8 שנאמר: ונתן את הכסף וקם לו - בנתינת הכסף קונה⁶⁷,
 - 9 והשכר למעשר⁶⁸.
 - 10 ח. משך פרות בשתי סלעים, ולא הספיק לתן המעות
 - 11 עד שהוקרו הפרות ועמדו בסלע - אינו מפרש עליהן⁶⁹
 - 12 ממעות מעשר שני אלא סלע אחת⁷⁰, ומוסיף עליה סלע
 - 13 שניה מן החלין⁷¹ ונותן למוכר⁷². ואם היה המוכר עם
 - 14 הארץ⁷³ - הרי זה מתן לתן סלע שניה ממעות מעשר
 - 15 שני של⁷⁴ דמאי⁷⁵. נתן לו⁷⁶ סלע של מעשר, ולא הספיק
- למשך הפרות עד שעמדו בשתים - מה שפדה פדה⁷⁷,
והדין ביניהן⁷⁸.
- ט. נתן לו סלעים שתים של מעשר, ולא הספיק למשך
הפרות עד שהוקרו להיות בסלע - מה שפדה פדה⁷⁹,
ומדת הדין ביניהם. שהמעשר שני - פדיתו היא
משיכת⁸⁰.
- י. מי שהיו לו פרות חלין בירושלים, והיו לו מעות
מעשר שני חוץ לירושלים⁸¹ - אומר: הרי המעות הן
מחלין על הפרות האלו; ויאכלם שם⁸² בטרהה, ויצאו
אותן המעות לחלין במקומן⁸³.
- יא. היו לו מעות מעשר שני בירושלים, וגש לו פרות⁸⁴
חוץ לירושלים - אומר⁸⁵: הרי המעות האלו מחלין על
פרות הן; ויצאו המעות לחלין, ויעלו הפרות ויאכלו
בירושלים⁸⁶. שאינו צריך להיות המעות והפרות במקום
אחד בשעת החלול.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

את פירות המעשר, או שיאכל כנגד כ' מעות, וכפי שהוא שווה עתה, ונמצא המעשר נפסד. (59) שאם לא כן יהא מוציא מעשר בתורת חולין. (60) שכשם שהולכין אחר מקום הפדייה, כן הולכין אחר זמן הפדייה. (61) ולא יותר, וכאן לא כתב רבינו "צריך", כיוון שאין בכך כלום אם יאכל עליו ביותר מחמש מעות, שאז יימצא שאכל חולין בתורת מעשר. (62) והמדובר בלוקח בירושלים. (63) של חולין על דעת לחלל עליהם סלע של מעשר שני שבידו. (64) ואילו לא משך על דעת לחלל, היה קונה אותם במשיכה כדן מטלטלין הנקנים במשיכה, אבל כיוון שמשך על דעת לפדות, אין הקניין נגמר לגבי החלול, אלא בנתינת הכסף. (65) ואילו נתן הסלע מייד, ונתפסו אז הפירות בקדושת המעשר, אין כל ספק שאם נתייקרו, נתייקרו למעשר שני. (66) כלומר, נותן למוכר סלע בלבד, לפי שגבי דין מקח וממכר, קנה הפירות במשיכה כדן כל המטלטלין, ובזה נתפסה קדושת הסלע על כל הפירות, אף על פי שהם שווים עתה שני סלעים, לפי שלגבי קדושת המעשר אין המקח (שהוא המחלל) נגמר, אלא בכסף. (67) קידושין נד: לרבי מאיר שמעשר שני ממון גבוה, והלכה כמותו. (68) כלומר, כל הפירות, ששוים עתה שני סלעים, נתפסים בקדושת המעשר. (69) כלומר, אינו מחלל עליהם. (70) שהרי עתה, בשעת החלול אין הפירות שווים אלא סלע אחד. (71) אבל לא מן המעשר, שהרי אינו מתחלל על הפירות אלא סלע אחד בלבד, והרי המוכר צריך לקבל חולין ולא מעשר ששווי פחות משווי של חולין. (72) שהרי לעניין מקח וממכר קנה במשיכה, ואז היו שווים שני סלעים. (73) אבל לחבר הנזהר בקדושת מעשר שני של דמאי, אינו יכול לפטור עצמו בדמאי אלא בחולין, כפי שנתחייב. (74) "לפי שעם הארץ נופל ברוב בזה המכשול, וחזקתו שהוא משמש בדמאי, ואינו מוציא ממנו מעשר נכלומר, אינו מחלל מעות מעשר של דמאי מספק, וכיוון שהוא בין כה וכה מזלזל בדמאי, אין בכך כלום אם נמצא לו מעות דמאי". ולא אסרו למכור דמאי לעם הארץ, אלא בפירות עצמן, אבל לא במעות. (75) אבל של וודאי לא, לפי שאין מוסרין מעות מעשר שני של וודאי לעם הארץ. (76) הלוקח למוכר. (77) כלומר, השכר למעשר, כי הפירות שהיו שווים אז סלע, ועכשיו שנים - נעשו מעשר. שפדיית מעשר היא משיכתו, אף שיכול המוכר לחזור בו. (78) כלומר, לעניין קניין הפירות, הרי ההלכה היא כמו בקניין שאר מטלטלין שאינם נקנים אלא במשיכה, ואם המוכר רוצה לקבל "מי שפרע", מחזיר לו ללוקח את הסלע שנתחלל, ונשארים בידו פירות מעשר בשווי של שני סלעים, שאין פדיון המעשר קשור בקנייני הממון הרגילים. (79) כלומר, הסלעים יצאו לחולין, והפירות שעתה שווים סלע אחד, הם פירות מעשר, והפסיד המעשר. (80) כלומר: נתינת הכסף במעשר שני קונה, כמו המשיכה בחולין. (81) במשנה: "פירות בירושלים ומעות במדינה". ופירש רבינו שם: "מדינה נקראת, כל מדינה ומדינה ממדינת ארץ ישראל לבד מירושלים". (82) בירושלים. (83) שאין אנו צריכים שהמעות והפירות יהיו במקום אחד בשעת החלול. (84) חולין. (85) ומה שכתב רבינו למעלה בפרק ד הלכה ו, שאין מחללין מעות מעשר שני על פירות של חולין חוץ לירושלים, אין זה אלא באופן שגם המעות של מעשר שני וגם הפירות של חולין מחוץ לירושלים, ולמדו כן בירושלמי ממה שנאמר "והלכת אל המקום וגו' ונתת את הכסף וגו' בבקר ובצאן", שאינו אלא בקירוב מקום (=בירושלים) ולא בריחוק מקום. אבל אם מעות מעשר שני בירושלים, אף על פי שפירות חולין מחוצה לה - מחללים, כשם שמחללים אם המעות מעשר שני מחוץ לירושלים ופירות חולין בירושלים. (86) ודווקא כשפירות חולין או מעות מעשר שני בירושלים, אבל אם פירות מעשר שני בירושלים, אין מחללים אותם לא על מעות חולין שבירושלים ולא שמחוצה לה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ב אייר - ספר זרעים - הלכות מע"ש ונטע רבעי קמז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 **יב.** מי שהיה לו מעות מעשר בירושלים וצריך להם⁸⁷,
 - 2 ויש להכריז פירות חליץ⁸⁸ שרוצה לאכלן⁸⁹ - אומר
 - 3 להכריז: הרי המעות האלו מחליץ על פרוטתו.
 - 4 ונמצאו אותם הפירות לקוחות בכסף מעשר, ויאכל
 - 5 אותם חברו בטרה⁹⁰ ולא הפסיד כלום⁹¹, ויצאו
 - 6 המעות לחליץ.
 - 7 **יג.** במה דברים אמורים?⁹² בשניה חברו בעל הפירות
 - 8 חבר⁹³; שאין מוסרין פירות של מעשר שני של ודאי
 - 9 אלא לחבר⁹⁴. לפיכך⁹⁵, אם היו המעות של דמאי -
 - 10 אומר פן אף לעם הארץ⁹⁶. ומתיר לחלל מעשר שני⁹⁷ על
 - 11 פירות⁹⁸ עם הארץ ועל מעותיו⁹⁹, ואין חוששין להם
 - 12 שמה של מעשר שני הם¹⁰⁰.
 - 13 **יד.** המניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו¹⁰¹ והולך
 - 14 - פיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות
 - 15 מפרוטה יצא לחליץ. במה דברים אמורים? בשל
 - 16 דמאי¹⁰²; אבל בשל ודאי - לא יצא לחליץ עד שישאר
 - 17 ממנו פחות משנה פרוטה אחר שמוסיפין את החמש,
 - 18 כגון שנשאר ממנו פחות מארבעה חמשי שנה
 - 19 פרוטה¹⁰³.
- טו.** טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין¹⁰⁴ באחד בירושלים, ורצו הטהורין להיות אוכלין מעשר שני שלקחם - מניחין סלע של מעשר שני ואומרין: כל שהטהורים אוכלים ושותין - סלע זו מחלל עליו. ויצא הסלע לחליץ, שהרי אכלו ושתו בשויה בטרה¹⁰⁵. ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל, שלא יטמאוהו.
- פרק תשיעי**
- א.** נטע רבעי² - הרי הוא קדש; שנאמר: ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קדש הלולים לך. ודינו להאכל בירושלים³ לבד⁴, כמעשר שני⁵. וכשם שאין מעשר שני בסוריא⁶, כך אין נטע רבעי בסוריא⁷. ובנטע רבעי הוא אומר: ואיש את קדשיו לו יהי; שאין לך קדש שלא נתפרש דינו בתורה למי שהוא⁸ חוץ מנטע רבעי.
- ב.** הרוצה לפדות נטע רבעי - פודהו, כמעשר שני¹⁰. ואם פדהו לעצמו - מוסיף חמש¹¹. ואין פודין¹² אותו עד שיגיע לעונת המעשר; שנאמר: להוסיף לכם תבואתו - עד שיעשה תבואה. ואין פודין אותו

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(87) לדברים שאינם בכלל אכילה, שתייה וסיכה, שאסור להוציא עבורם מעות מעשר שני. (88) בין בירושלים ובין מחוצה לה. (89) ולא למכרם ולקנות בהם דברים אחרים, ואם כן לא איכפת לו להתפסס בקדושת מעשר שני שאינו עומד אלא לאכילה. (90) כדין פירות שנקנו בכסף מעשר שני. (91) בעל הפירות, אלא טבילה לשם מעשר שני, שאף על פי שטבל לחולין, אינו אוכל במעשר שני, אלא אם טבל לשם מעשר שני. (92) שהתירו לחלל מעות מעשר שני, על פירות חולין של חבירו. (93) אבל לעם הארץ אסור ליתן במעשר שני של ודאי. (94) אבל לא לעם הארץ, שהוא בחזקת טומאה. (95) לפי שלא אסרו לומר לחבירו, אלא כשהמעות של מעשר ודאי. (96) כלומר, מחלל על פירותיו. (97) פירות ומעות מעשר שני של דמאי. (98) ראה למעלה פרק ד הלכה ב שלדעת רבינו מחללים פירות על פירות. (99) במשנה שם: "בראשונה היו אומרים, מחללין (מעות של מעשר דמאי) על פירות עם הארץ. חזרו לומר, אף על מעותיו". (100) "ואין קודש פודה קודש". (101) כלומר, מחללו על הפירות בירושלים, ואוכלם שם. (102) שאינו מוסיף עליו חומש. (103) אבל אם יש בו ארבעה חומשי שווה פרוטה, יכול לאכול כנגדו עוד פירות בשווי פרוטה, שהרי הוא מוסיף עליו חומש מלבר, שהוא רובע מלגיו, והרי הכל ביחד, פרוטה שלמה. (104) המדובר כשהמעשר בכד של חרס, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, והטמאים לא היו זבים שטמאים גם כלי חרס בהיסט אלא טמאי מת. וכל אחד מהם מערה מהכד אל הכלי שלו, והחילול תופש כשמערה מן הכד אל הכלי שלו. ונצריך לומר שאינם מסובים על שולחן אחד, או אינם מכירים זה את זה, שאם לא כן אסורים לאכול ביחד זה מעשר שני טהור, וזה חולין טמאים. (105) [מכאן שאם חילל מעות של מעשר שני על פירות טמאים, שאם יתפשו בקדושת מעשר יהיו אסורים באכילה, כדין מעשר שני טמא - הרי זה כקונה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאם המוכר כאן יחזרו הדמים למקומן]. (1) יבאר שנטע רבעי הוא קדש, והיכן דינו להאכל, ואם פודים אותו במחור. אם משנים אותו מבריותיו ואם מפרישין ממנו תרומה ומעשרות. שמהלך יום מעלים כרם רבעי לירושלים. וכיצד פודין אותו. מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה או בשני הערלה. אימתי הוא ר"ה לערלה ולרבעי, ואימתי מניין להם. העלין והלולבין והגפנים אם מותרין בערלה וברבעי. (2) נטיעה בת ארבע שנים (פרה פ"א משנה א). ובברכות לה. אמרו: "רבי חייא ורבי שמעון רבי: חד תני כרם רבעי, וחד תני נטע רבעי (כל פירות האילן בתורת רבעי - רש"י) ופסק רבינו כמאן דאמר "נטע רבעי". וראה במראה הפנים לברכות, ראש פ"ו ד"ה רבי חייא. (3) כן הוא בספרי פרשת נשא (למדבר ה, י), וראה במעשר שני פ"ה משנה ב. (4) כן הוא בספרי שם, ובספרא פרשת קדושים פרשה ג הלכה ט. וראה בספר המצוות, עשה קט. (5) למעלה פ"ב הלכה א. כן הוא בספרי שם. (6) ראה למעלה פ"א הלכה יד. (7) שהרי הוקש למעשר שני (ירושלמי פאה פ"ז הלכה ה, ומעשר שני פ"ה הלכה ב). (8) כלומר, למי שהוא צריך להנתיק. (9) בספר המצוות שם, כתב רבינו: "ולשון ספרי, ואיש את קדשיו לו יהיו, משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן, ולא שייר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי, שיהיו לבעלים". (10) ספרי שם. (11) מעשר שני פ"ה משנה ג, כבית הלל ולא כבית שמאי. וראה למעלה בפ"ה הלכה א. (12) ספרא שם הלכה י: "תבואתו, מלמד שאין נפדין אלא תבואה. מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבוא לעונת המעשרות". וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג"ה. ובירושלמי ערלה סוף פרק א: "תני, פרי אתה פודה, ואין אתה פודה לא בוסר

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ב אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

- 1 במחבר¹³, כמעשר שני¹⁴. והרי הוא ממון גבוה¹⁵,
- 2 כמעשר¹⁶. לפיכך¹⁷ אינו נקנה במתנה¹⁸, אלא אם נתנו
- 3 בסר¹⁹. ודינו בשאר הדברים - לענין אכילה ושתיה
- 4 ופדיה - כמעשר²⁰.
- 5 ג. והפודה²¹ כרם רבעי - רצה פודה ענבים²², רצה
- 6 פודה זין. וכן הזיתים²³. אבל²⁴ שאר הפרות - אין
- 7 משני אותן מבריתן²⁵.
- 8 ד. כרם רבעי²⁶ - אין לו לא שכחה²⁷ ולא פאה²⁸ ולא
- 9 פרט²⁹ ולא עוללות³⁰. ואין מפרישין ממנו תרומה

- 10 ומעשרות³¹, כשם שאין מפרישין ממעשר שני³²; אלא
- 11 פלו עולה לירושלים, או נפדה ויצלו הדמים ויאכלו
- 12 בירושלים, כמעשר.
- 13 ה. ענבים³³ של כרם רבעי³⁴ - התקינו בית דין³⁵, שיהיו
- 14 עולין³⁶ לירושלים מהלך יום לכל צד, כדי לעשר³⁷ שוקי
- 15 ירושלים בפרות³⁸. ומשחרב בית המקדש³⁹ - נפדה
- 16 אפלו סמוך לחומה. ושאר כל הפרות⁴⁰ - אפלו בזמן
- 17 בית המקדש נפדין סמוך לחומה.
- 18 ו. כיצד⁴¹ פודין נטע רבעי? מניח את הסל⁴² על פי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ולא פגים". ובוסר הם ענבים שאין החרצן שלהם נראה מבחוץ (למעלה שם - 'תוספות יום טוב' מעשר שני שם, משנה ה בסוף דבריו). או כל זמן שלא הגיעו לכפול הלבן (שם בתחילת דבריו, וראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יד). (13) תוספתא מעשר שני פ"ה סוף הלכה יט: "הכל מודים (בית-שמאי ובית-הלל), שאין פודין (נטע רבעי) במחובר לקרקע". וכן משמע בירושלמי שם הלכה ב. (14) שאינו במחובר, כמפורש בתרומות פ"א משנה ה, ובביכורים פ"ב משנה ד. ואם כן, אפילו בדיעבד אינו פדוי, ולא כדעת הר"ש במעשר שני שם משנה ה. (15) מע"ש שם, כבית-הלל. (16) ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (17) כלומר, לפי שהוא ממון גבוה. (18) ראה למעלה שם. (19) בקידושין נד: "תא שמע, הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו, בין משלו בין שניתן לו במתנה. מני, אילימא רבי מאיר (הסובר, מעשר שני ממון גבוה הוא), מי מצי יהיה ליה (במתנה), והא גמרי קודש קודש ממעשר, וכו'. לעולם רבי מאיר, והכא במאי עסקינן, כגון דיהיב כשהוא סמדר (כשהענבים ניכרים, לאחר שנפל הפרח - רש"י). הרי שרק סמדר אינו פרי, אבל בוסר שהוא גדול מסמדר הרי הוא פרי. ורבינו סמך על הירושלמי והספרא שהובאו למעלה. וראה להלן הלכה יג וצ"ע. ועיין מאירי לקידושין שם (עמ' 862) ובכסף-משנה וחזון-איש. (20) שהרי הוקשו זה לזה, כנ"ל. (21) תוספתא מעשר שני שם. (22) כבית-הלל, ולא כבית-שמאי, שאין פודים אותו ענבים אלא יין, שגם שומת הענבים ידועה, ולא יבואו לזלזל בשומא שלהם. וראה בתוספתא כפשוטה. (23) שהרי מותר לעשות מזיתים, שמן, כמפורש בתרומות פ"א משנה ג. (24) תרומות שם. (25) "שאסור לו להחזיר האוכל משקה, כשהאוכל אוכל של תרומה (פ"א מהלכות תרומות הלכה ב) או של מעשר שני, אלא הזיתים והענבים בלבד, למאמר השם יתברך, כל חלב דגן תירוש ויצהר. ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית, כמו שקרא הביכורים ראשית וחייב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה בין שיהיו תרומה או מעשר שני" (פירוש המשנה שם). ולמדו נטע רבעי ממעשר שני בגזירה-שוה, כנ"ל. (26) מעשר שני שם, ופאה פ"ז משנה ו, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. (27) ראה בפ"ה מהלכות מתנות עניים. (28) ראה שם פ"א. (29) שם פ"ד הלכה טו. (30) שם הלכה יז. ונקט רבינו "כרם רבעי", מפני שבכרם ישנן ארבע מתנות אלו לעניים, ראה שם פ"א הלכה ז. (31) "לפי שהוא ממון גבוה" (פירוש המשנה). וראה בירושלמי שם סוף הלכה ב, ובמשנה: "בית-שמאי אומרים יש לו (לכרם רבעי) פרט ויש לו עוללות, והעניים פודין לעצמן. ובית הלל אומרים, כולו לגת". ואף-על-פי שלא נזכר במשנה אלא שכרם רבעי פטור מפרט ועוללות, כיון שאמרו בית-הלל: "כולו לגת", משמע שפטור מכל המתנות כמעשר שני (תוספות אנשי שם, לפאה שם). (32) שהקדימו בשבילים שפטור מן התרומות ומן המעשרות, ראה בר"ש לתרומות פ"א משנה ה. (33) שם משנה ב, ותוספתא שם הלכה יד, והדגיש רבינו "ענבים", מפני שביתר הפירות לא תקנו, ראה להלן בסוף ההלכה. (34) לא התקינו אלא ברבעי ולא במעשר שני, ראה להלן בסוף ההלכה. (35) בביצה ה: "והא כרם רבעי דרבנן (זה שהוצרך להעלות הפירות עצמן - רש"י)". (36) הפירות עצמם, ולא יפדם במעות. (37) שם. ותוספתא מעשר שני שם. (38) כלומר, ימכרו אותם לבעלי החנויות והם ימכרו אותם בשוק. ואף-על-פי שמעשר שני אסור במכירה (למעלה פ"ג הלכה יז) והוא-הדין לרבעי (וכן מפורש בקידושין נד: שאפילו במתנה אסור, וראה במשנה ראשונה שם) - כל זה אינו אלא למכרם בקדושתם, אבל לפדותם ולעשותם חולין אינו אלא איסור מדרבנן. ראה בבבא מציעא נג: ש"מחיצה לקלוט - דרבנן". ומשום עיטור שוקי ירושלים בפירות, התירו חכמים (תוספתא כפשוטה). ועיין רע"ב שם. (39) והעיר ניתנה ביד האויבים - לא חששו לעטרה בפירות (פירוש המשנה). והנה במשנה: "ומשרבו הפירות (בירושלים) התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה (כלומר, החזירו את הדין לקדמותו, שאין צורך להעלות הפירות עצמם לירושלים) וכו'. רבי יוסי אומר, משחרב בית המקדש היה התנאי הזה וכו'". והביא רבינו כרבי יוסי והשמיט דברי תנא-קמא, ועיין תוספות יום-טוב שם, ומראה הפנים לירושלמי שם הלכה ב ד"ה כרם. (40) בתוספתא (שם פ"ה הלכות יד-טו): "ושאר כל האילן, הרי זה נפדה סמוך לחומה - ושאר כל האילן נטע רבעי כמעשר שני". וטעם החילוק בין שאר הפירות לענבים, מצאנו בירושלמי שם: "אמר רב הילא, בראשונה היו עושין יין בטהרה לנסכים, ולא היו ענבים מצויות, התקינו שיהו עולין (הענבים) לירושלים מהלך יום לכל צד וכו'". הרי שמיעוט הפירות בירושלים, היה מחמת הנסכים. ואם כן, אין זה אלא בענבים ולא בשאר הפירות. ומה שלא התקינו כן גם במעשר שני, הוא, מפני שענבים סתמם עומדים ליין, אין מפרישים מהם תרומות ומעשרות, לכתחילה, אלא לאחר שייעשו יין ותיגמר מלאכתם (ראה למעלה פ"ה מהלכות תרומות, הלכות ד, ו, יח). ואין עיטור שוקי ירושלים אלא בפירות, ולא ביין, ראה צ"ח לביצה שם. (41) שם משנה ד. (42) עם פירות רבעי,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ב אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קמט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שלשה⁴³, ואומרי⁴⁴ בפה⁴⁵ אדם רוצה לפדות לו
- 2 בסלע⁴⁶ על מנת שיוציא יציאות השומרים והחמרים
- 3 והפועלים מביתו. ואחר שקוצבין את השער⁴⁷, מניח
- 4 את המעות ואומר: כל הנלקט מזה⁴⁸ מחלל על המעות
- 5 אלו⁴⁹ משער כך וכך סלים בסלע⁵⁰. ובשביעית⁵¹
- 6 פודה⁵² בשווי⁵³, שאין שם לא שומרים ולא
- 7 פועלים⁵⁴. ואם⁵⁵ היה הפקר⁵⁶ – אין לו אלא שכר
- 8 לקיטה בלבד.

- 9 ז. מי שהיה לו⁵⁷ נטע רבעי⁵⁸ בשנת השמיטה⁵⁹, שיד
- 10 הפל שנה⁶⁰ – צריך לצינו⁶¹ בקוזות אדמה⁶², כדי
- 11 שיכירו בו ולא יאכלו ממנו עד שיפדו⁶³. ואם היה⁶⁴
- 12 בתוך שני ערלה⁶⁵ – מצינין אותו בקרסיה⁶⁶, כדי
- 13 שיפשו ממנו⁶⁷. שאם צינו בקוזות אדמה, שמה
- 14 יתפררו⁶⁸; שאסור ערלה חמור הוא, שהיא⁶⁹ אסורה
- 15 בהנהגה⁷⁰. והצנועין⁷¹ היו מניחין את המעות⁷² בשנת
- 16 השמיטה⁷³ ואומרי: כל הנלקט⁷⁴ מפרות רבעי אלו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לשער בו, כדלהלן. ויש מפרשים סל ריק, ומשערים על פי כמה הוא שוה, אם הוא מלא (תפארת ישראל). (43) אנשים, הבקאים בשומא. ויש אומרים שבענין זה אין סומכים על שלשה תגרים ואחד גוי וכו', כמו שאמרו במעשר שני, ראה למעלה פ"ד הלכה כ (ר"י קורקוס). ולא חלק רבינו בין אם דמי הפירות ידועים או אינם ידועים, כמו שחילק למעלה שם לענין מעשר שני. וטעם הדבר הוא, שמעשר שני כיון שאין מפרישין אותו במחובר, ואף בתלוש אין חיובו חל אלא-אם-כן ראה פני הבית, ולכן כל ההוצאות על השומרים, החמרים והפועלים, אינם על חשבון המעשר, שם הלכה כב, אבל פירות נטע רבעי, שקדושים בעודם מחוברים באילן אין ההוצאות על חשבון המלקט, אלא על חשבון הפירות, כדלהלן (ראה בר"י קורקוס, תוספות יום-טוב ומשנה ראשונה). ומה שאמרו במשנה (סנהדרין ב.): "נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועים" – אין התנאי הזה (= "אין דמיו ידועים") אלא במעשר שני, ולא בנטע רבעי (ועיין תוספות שם יד: ד"ה נטע). וכן מוכיח לשון המשנה שאמרו: "שאל דמיו" (בלשון יחיד), ולא: "שאל דמיהם". ורש"י שם ב. גרס "שאל דמיהן". (44) בדפוס רומי: "ואומרי", ובמשנה שם "ואומר". ראה ב"משנה ראשונה" שם. (45) כלומר, כמה סלים עם פירות. (46) כלומר, אלו היה אדם פודה את הפירות כשהם מחוברים, לפני שהוציאו עליהם את ההוצאות דלהלן, כמה פירות היה פודה, בהתחשב עם ההוצאות שעליו להוציא (שם). (47) כלומר, כמות הפירות עבור סלע אחד. (48) משדה זו. (49) במשנה שם: "האלו". (50) כפי שאמדו מתחילה לסלע אחד, כן לכל סלע וסלע, כמספר הסלים שישנם. (51) שם משנה ה, שהארץ אינה נעבדת ואינה נשמרת (פירוש המשנה שם). (52) את נטע הרבעי, אם חלה השנה הרביעית של הפירות, בשביעית. (53) כלומר, בלי ניכוי ההוצאות הנ"ל. (54) שהרי אין קוצרין בשביעית כדרך שקוצרין כל השנים, אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל (פ"ד מהלכות שמיטה הלכה א). וגם שכר לקיטה אין כאן, לפי שכל אחד מלקט לעצמו (פירוש המשנה שם). וראה במשנה ראשונה שם. [ומכאן ששביעית נוהגת בפירות של הקדש, שהרי נטע רבעי הוא ממון גבוה (למעלה הלכה ב) וכן הוא בתוספתא פאה פ"ג, ובירושלמי שם פ"ז הלכה ז שהנוטע להקדש חייב בשביעית. וראה בתוספות מנחות פד. ד"ה שומרי]. (55) שם. (56) כלומר: פירות רבעי שבשאר השנים (לא בשנת השמיטה) שהיו הפקר. (57) שם, משנה א. (58) במשנה: "כרם רבעי", ורבינו פסק (למעלה הלכה א) כמאן-דאמר "נטע רבעי". (59) שם, כרבן שמעון בן גמליאל. (60) שכל הפירות הפקר. אבל בשאר השנים, שהנוטל מן הפירות הוא גזול, אין צורך לציין, אלא "הלעיטוהו לרשע וימות" (בבא קמא טז.), כלומר: "אין לנו לעשות תקנה לגזול שלא יבוא לידי מכשול, לפי שעוון הגזלות יותר גדול" (פירוש המשנה). (61) לסמנו. (62) "תלותיות [גושים של עפר] מן האדמה" (פירוש המשנה). (63) שעד אז אסור הוא באכילה, אף-על-פי שעוד לא נכנס לירושלים, ראה למעלה פ"ה הלכה ו, שלוקה על זה מכת מדרות, ושיש אומרים שעבר גם בעשה. (64) שם. (65) בשלש השנים הראשונות לנטיעתו. (66) "הוא הטיט השרוף" (פירוש המשנה). (67) כלומר, מן נטע הערלה. (68) [מקורו בירושלמי (מעשר שני פ"ה הלכה א) "כרם רבע מצינינים אותו בקוזות אדמה שהוא לשעה (ומפרש רבינו שהציון אינו אלא לשעה, שהוא עשוי להתפרר), ושל ערלה בחרסית בחיורא שהוא יותר מיכן" (כלומר, הציון הזה מחזיק יותר), וראה במפרשים]. ובבבלי בבא קמא טז. אמרו בזה: "כרם רבעי היו מצינינין אותו בקוזות אדמה. סימנא כי אדמה, מה אדמה איכא הנאה מינה, אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתנוי מינה". אבל יש אומרים כי אין זה מגוף הגמרא, אלא הוספה היא מבעל הלכות גדולות (העמק שאלה לשאלות פרשת קדושים שאלתא ק אות טז). (69) כלומר, הערלה. (70) למעלה פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה י, ולהלן פ"י הלכה כ. ורוצה למעט איסור נטע רבעי שהוא קל ממנו, שאינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה (כמפורש בפירוש המשנה לערלה פ"א משנה ח – שער המלך להלכות מאכלות אסורות שם הלכה טז). [וימה שכתבו התוספות (קידושין לח. ד"ה והוא-הדין) שרבעי אסור בהנאה – אינו אלא ביחס לאיסור חדש, שאינו אסור אלא באכילה אבל מותר הוא בכל ההנאות שבעולם. ואילו רבעי, שדינו כמעשר שני (למעלה הלכה א), אסור להוציאו בשאר צרכיו, כגון ליקח בו כלים ובגדים ועבדים, כשם שאסור במעשר שני (למעלה פ"ג הלכה י), ואין הבדל בזה בין אם נמצא בירושלים ובין אם הוא חוצה לה. וראה בשער המלך שם, ובהעמק שאלה שם]. (71) משנה שם. והם "בני אדם שהם מדקדקים על עצמם בדת" (פירוש המשנה). (72) כלומר, מעות חולין. ולא היו מסתפקין בקוזות אדמה – שמה יתפררו. (73) שיד הכל שוה, אבל בשאר שני שבוע – "הלעיטוהו לרשע וימות", כנ"ל, וראה בבבא קמא שם בתוס' ד"ה והצנועין. (74) בינוני נפעל, שהוא מתפרש גם הווה גם עתיד וגם עבר. וכאן הפירוש, עתיד. כלומר, כל מה שיילקט. וראה במבוא לנוסח המשנה להרי"ג אפשטיין עמוד 145.

קנ שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ב אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

- 1 מְחַלְלֵם⁷⁵ עַל הַמַּעוֹת הָאֵלֶּי; שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְפָדוֹתוֹ יוֹם. וְכַמָּה הוּא סֶתֶם⁸⁵ הַקְּלִיטָה לְכָל הָאֵילָנוֹת? שְׁתִּי
- 2 בְּמַחְבֵּר, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷⁶. שְׁבָתוֹת⁸⁶.
- 3 ח. בְּאַחַד⁷⁷ בְּתִשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעֶרְלָה⁷⁸ וְלִרְבֵּעִי⁷⁹. ט. נִמְצְאָתָה לְמַד⁸⁷, שֶׁהֵנוּטָע אֶרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם⁸⁸
- 4 וּמֵאִימָתַי מוֹנִין לָהֶם⁸⁰? מִשְׁעַת נְטִיעָה⁸¹. וְאִינוּ מוֹנִין קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה - עֲלֵתָה לּוֹ שָׁנָה. וְאֵף עַל פִּי כֵן, אֵין⁸⁹
- 5 מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁸², אֲלֵא⁸³ שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּשָׁנָה פְּרוֹת הַנְּטִיעָה הַזֹּאת⁹⁰ מִתְּרוֹת בְּעֶרְלָה⁹¹ אֲלֵא בְּרִבְעִית⁹²
- 6 חֲשׁוֹבִין שָׁנָה. וְהוּא שֶׁתְּקַלֵּט הַנְּטִיעָה קֹדֶם⁸⁴ שְׁלֹשִׁים עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט⁹³, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָנוֹת⁹⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(75) כשיתלקט. ולפיכך אין לזה שום ענין לדין "ברירה", שאינו אלא לברר הדבר למפרע (רדב"ז). (76) בהלכה ב. ובבבא קמא שם אמרו: "אמר רבי יוחנן, גזל ולא נתיימשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו. ומי אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן, כרם רבעי וכו' (כלומר, משנתנו. והרי הצנועין מחללים את הפירות לכשילקטו, אז אינם ברשותם), ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח וכו' (וסמך עליה, נגד משנתנו)". ונראה שסמך רבינו על מה שאמרו שם: "אמר רבא, אי לאו דאמר רבי יוחנן וכו' הוא אמינא, מאן תנא צנועין רבי מאיר היא, לאו אמר רבי מאיר מעשר ממון גבוה הוא, ואפילו הכי לעניין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה (שיכול אדם לפדות מעשר שני שלו) וכו', כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר וכו', אע"ג דלאו ממון ידידיה הוא לענין אחולי (לחלל דבר שאינו ברשותו, כמו בצנועין הנ"ל) אוקמיה רחמנא ברשותיה, דהא כי איתיה ברשותיה, נמי הא לאו ידידיה הוא (שהרי ממון גבוה הוא, כמעשר) והא מצי אחיל, משום הכי מצי אחיל (אף כשאנו ברשותו)". ואף שלא אמר כן רבא אלא אלמלא דברי רבי יוחנן, יתכן כי לא אמר כן אלא לכבודו של ר' יוחנן, אבל לאמיתו של דבר חולק הוא על ר' יוחנן. וראיה לכך מירושלמי מעשר שני שם, שגם שם אמרו כסברא של רבא, שיש לחלק בין גזל שלא נתיימשו הבעלים, לחילול כרם רבעי. וזה לשון הירושלמי שם סוף הלכה א: "אמר רבי ירמיה, עד דאת מקשי לי, למאן דאמר בשחרית (כלומר, שחילולם של הצנועין חל מיד בשחרית, אף שהפירות מחוברים) קשייתה למאן דאמר לעיתותי ערב (לכשילקטו, הרי אין הפירות ברשותם). אמר ליה, מאן דאית ליה לעיתותי ערב, לית ליה לאילין קשייתא" שהרי אין הפירות מחוברים, ויש לחלק בין חילול לגזל, כנ"ל. אבל להאומר, שהחילול חל מיד בשחרית, יש להקשות הרי אין פודין במחובר - פני משה). וראה בכסף-משנה, ובחזון-איש. (77) משנה בראש השנה ב. "באחד בתשרי ראש השנה וכו' לנטיעה" - "למנין שני ערלה" (רש"י). והוא-הדין לרבעי, שבא מיד לאחר שנות הערלה. ומה שאמרו: "טו בשבט הוא ראש השנה לאילנות" (למעלה פ"א הלכה ב) - אין זה אלא באילנות, ואלו אינן אלא נטיעות (רש"י שם י.). (78) לשלש שנות הערלה, שמונים אותן מראש השנה במקרים מסוימים, כדלהלן בהלכות י"א. (79) לשנה רביעית הבאה לאחריה. (80) לשנות הערלה, כשנוהגים שלש שנים שלמות, כדלהלן בהלכה יב. (81) תוספתא בתחילת מסכת ערלה (לפי כ"י ווין, ראה בתוספתא כפשוטה) וספרא פ' קדושים פרשה ג הלכה ג. ובא ללמד שמונין משעת נטיעה ולא משעה שמוציא פירות (רבינו בתשובה, הוצאת פריימן סימן קלז, וכן כתב רב נתן אב הישיבה בשביעית עמ' כב). (82) כלומר, אין אומרים שהנוטע מאמצע השנה, ימנה שלש שנים שלמות מראש השנה הבא. (83) ראש השנה ט: "תנו רבנן, אחד הנוטע וכו' שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (למנין שני ערלה - רש"י)". (84) "וימי הקליטה אין עולין לה, דכמאן דמנח בביתא דמיא (כאילו מונחת הנטיעה בבית), כל זמן שלא קלטה" (רש"י שם י: ד"ה שלשים). (85) בכ"י: "זמן" (מעשה רוקח). (86) כלומר, שני שבועות = ארבעה עשר יום. שם י: "ר"י אומר, כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים, שוב אינה קולטת. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, שתי שבתות. ואמר רב נחמן בר אבבה וכו', לדברי האומר שתי שבתות, צריך (כדי שתעלה לנטיעה שנה, כנ"ל), שתי שבתות (לקליטה) ושלשים יום". וביבמות פג. "אמרי בי רב משמיה דרב, הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס (פ"ב מהלכות אישות הלכה כד) ובהרכבה". ובהרכבה היינו לענין הרכבה שלפנינו (תוספות שם ד"ה לדברי, ובראש השנה שם ד"ה שלשים). ואף-על-פי שלכאורה דברי ר' יוסי, כדברי ר' יהודה שם, בהרכבה - סובר רבינו, שאין לחלק בין הרכבה לנטיעה, וראה בספר "זמנים" להגרמ"ל זק"ש מע' קט ואילך. (87) מההלכה הנ"ל, ששלשים יום בשנה חשובים כשנה. (88) מעת לעת. היינו: שתי שבתות של קליטה ושלשים של שנה ראשונה. והוא-הדין כשנטע מטו בשבט עד מד יום קודם ראש השנה. וראה בשו"ע יו"ד סימן רצד, בבאור הגר"א אות יג. (89) ראש השנה שם. "ופירות נטיעה זו אסורין עד טו בשבט, אם לערלה (בתוך שני ערלה) ערלה, אם לרבעי - רבעי. מנא הני מילי, אמר ר' חייא בא אבא אמר ר' יוחנן, וכו', אמר קרא, ובשנה הרביעית (וי"ו מוסיף על ענין ראשון, יהיה לכם ערלים, אף בתוך שנה רביעית - רש"י) ובשנה החמישית (אף כאן וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ראה שם), פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה, ופעמים בחמישית ועדיין אסורה משום רבעי". (90) דווקא זאת, לפי שיטת נטיעה אחרת המותרת מיד, בראש השנה, כדלהלן הלכה יא. (91) מאיסור ערלה. (92) בשנה ברביעית. ובדפוס רומי: "אלא ברבעי". וטעות היא, וצ"ל: "או (תיבה זו נשתבשה לאלא) ברבעי" (ראה בגליון הרמב"ם בשם ספרים אחרים). ובכתב-יד: "וברבעי" (מעשה רוקח). וכן הוא בברייתא שם, וכן נראה מדברי רבינו להלן. (93) כלומר, אם נחנטו (ראה בהלכה הסמוכה) מטו בשבט (וטו בשבט בכלל) ואילך. (94) למעלה פ"א הלכה ב. ואף-על-פי שבתחילת נטיעתו הלכו בו אחר אחד בתשרי, כיון שגדל הרי הוא כאילו (רש"י בראש השנה שם). ובירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ב "מאי כדון (כלומר, למה אסרו עד טו בשבט). אמר רב מנא, מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן (שהיא מטו בשבט לטו בשבט), משלים שנתו".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ב אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קנא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 י. כיצד⁹⁵? הנוטע אילן מאכל⁹⁶ בחמשה עשר באב⁹⁷
- 2 משנה עשירית ביוכל - הרי הוא⁹⁸ בתוך שני ערלה עד
- 3 חמשה עשר בשבט משנת שלש עשרה, וכל מה
- 4 שיוציא⁹⁹ האילן בתוך זמן זה - הרי הוא ערלה¹⁰⁰, אף
- 5 על פי שנגמרו¹⁰¹ לאחר כמה ימים¹⁰². ומחמשה עשר
- 6 בשבט¹⁰³ משנת שלש עשרה ביוכל עד חמשה עשר
- 7 בשבט משנת ארבע עשרה - הוא נטע רבעי¹⁰⁴, וכל מה
- 8 שיוציא¹⁰⁵ בתוך זמן זה - הרי הוא רבעי וצריך פדיון.
- 9 ואם¹⁰⁶ נתעברה השנה - נתעברה לערלה¹⁰⁷ או לרבעי.
- 10 יא. נטעו¹⁰⁸ בששה עשר באב משנת עשר¹⁰⁹ - לא
- 11 עלתה לו שנת עשר¹¹⁰, אלא הרי הוא ערלה שנת אחת

- 12 עשרה ושתים עשרה ושלש עשרה כלה¹¹¹; והרי הוא
- 13 נטע רבעי מראש השנה של שנת ארבע עשרה עד
- 14 סופה.
- 15 יב. נטע הנטיעה מראש חדש תשרי עד חמשה עשר
- 16 בשבט - מונה לה שלש שנים מיום ליום¹¹² לערלה,
- 17 ומיום ליום לרבעי. וראיתי לגאונים¹¹³ דברים בחשבון
- 18 ערלה ורבעי, אין ראוי להאריך ולהשיב עליהן, ובודאי
- 19 טעות סופרים הם, והאמת כבר בארנו דרכה.
- 20 יג. העלין¹¹⁴ והלובין¹¹⁵ ומי גפנים¹¹⁶ והסמדר¹¹⁷ -
- 21 מתרין בערלה וברבעי¹¹⁸. והענבים¹¹⁹ ששרפם
- 22 הקדים¹²⁰ והפסידן¹²¹, והחרצנים¹²² והגזין¹²³ והתמך

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(95) כלומר, באיזה אופן אסורות הן עד טו בשבט, כנ"ל. (96) כמו שנאמר (ויקרא יט, כג): "ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו, שלש שנים וגו' ובשנה הרביעית וגו' קודש". וצריך גם שייטע למאכל (להלן פ"י הלכה ב). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט. (97) כלומר, אפילו בסוף היום, שישנם ארבעים וארבעה ימים מעת לעת (= ארבעה עשר יום לקליטה, ושלשים יום שיחשבו שנה, כנ"ל) לפני האחד בתשרי, היינו מסוף טו באב עד סוף טז בו, יום אחד, עד סוף יז - שני ימים, וכן הלאה: יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט, הרי ארבעה עשר לקליטה. עד סוף ל באב (שחודש אב לעולם מלא = שלשים יום) הרי אחד, א באלול, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט (שהרי חודש אלול לעולם חסר, ואין בו אלא עשרים ותשעה ימים), הרי שלושים יום לפני ראש השנה (ועיין ש"ך ליורה דעה סימן רצד, סעיף קטן ח). (98) האילן. (99) שהגיעו הפירות לעונת המעשרות. וכן למעלה בפ"א הלכה ב (לענין מעשר שני), ולהלן בפ"ד בהלכות שמיטה הלכה ט (לענין שביעית), פירש רבינו שחנטה היא, כשהגיעו הפירות לעונת המעשרות, וראה להלן. ודברי החזון-איש כאן צ"ע. (100) ואסור בהנאה לעולם (הלכות מאכלות אסורות שם). (101) שהגיעו לעונת המעשרות. (102) כלומר, לאחר טו בשבט. (103) כלומר, מה שיוציא האילן מוטו בשבט. (104) ראה למעלה הערה צא. (105) כלומר, שגיעו לעונת המעשרות, שהרי נטע רבעי הוקש למעשר שני, ובמעשר שני, חנטה פירושה, עונת המעשרות כנ"ל. (106) ירושלמי ראש השנה שם: "אמר ליה ואין כיני, ואפילו נטעו שלשים יום לפני ראש השנה, יהא אסור עד שלשים יום לפני ראש השנה (כלומר, לאחר שלש שנים שלמות, והרי אין שלש שנים שאין שנה מעוברת ביניהן)". ובירושלמי ביכורים פ"ב ה"ד: "רבי יוחנן שאל לרבי יונתן, כסדרן של שנים (כפי שאנו מונים) או כסדרן של תקופות. אמר ליה כסדרן של שנים, ואפילו שנה מעוברת". וראה בפני-משה. (107) כלומר, אין נגרע משלש שנים שלמות, כולל חדש העיבור. (108) את אילן המאכל. (109) ביוכל, כנ"ל. (110) שהרי לאחר יד יום של קליטה, לא ישארו שלשים יום של גידול בשנה זו. (111) למד זאת רבינו מירושלמי ראש השנה שם: "אמר רבי בא בר ממל קומי (= לפני) רבי זעירא, נראים דברים (שהפירות אסורים עד טו בשבט), בשנטע שלשים יום לפני ראש השנה, אבל אם נטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה, שנה שלימה מונין לו" (כגירסת הראב"ד. ונמצא לפי זה, שכשמונה שלש שנים שלמות, אין מוסיפין לו יותר - שם. וראה בבבאור הגר"א ביו"ד סימן רצד אות יג). וראה בראב"ד ראיות נוספות לדברי רבינו. (112) משעת הנטיעה ממש, אף קודם הקליטה. וראה למעלה בהלכה ח ובהערות. וכן הוא בתורת כהנים: "מאימתי הוא מונה לו, משעת נטיעתו", וכן הוא בירושלמי ערלה פ"א (ביאור הגר"א שם אות א, יג). ואין מחסרין ימי קליטה אלא כשחושבין ל יום לשנה, כנ"ל בהלכה י. וצ"ע, שבהלכה הקודמת, כשאין חושבין יום לשנה, אבל מונים ג' שנים שלמות, מדוע אין מונים מיום ליום. וראה בחזון-איש. (113) ראה בתוס' ראש השנה י. ד"ה ופירות, בשם בה"ג (כסף-משנה). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכות טו, יח. (114) ערלה פ"א משנה ז. (115) "הם הענפים הרכים היוצאים בראשי הבדים הקשים, והם רכים מאד" (פירוש המשנה שם). (116) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעין וחותרין הגפן או הזמורות בימי ניסן" (שם). (117) "הוא הפרח שממנו יהיה הפרי (ופסק רבינו כתנא-קמא ולא כרבי יוסי), אבל בבוסר אין חולק שהוא אסור, והשם יתברך אמר (ויקרא יט, כג) וערלתם ערלתו את פריו, ואמר בספרא: פרי, פרט לעלים ולולבים ומי גפנים וסמדר" (שאננס פרי" - פירוש המשנה שם). ונראה שחזר בו רבינו מפירושו למשנה, ודעתו שאף בוסר אינו פרי (כנ"ל בהלכה ב), וכתב כאן: "סמדר", ולא "בוסר", משום שנקט לשון המשנה. ובמשנה רצו לחדש שלרבי יוסי אף סמדר קרוי פרי, אבל אין הכי נמי שלתנא-קמא, אף בוסר אינו פרי, כנ"ל. (118) "שמותר לאכול כל אלו הדברים מנטע רבעי בלא פדיון, לפי שהשם אמר בו (שם): יהיה כל פרי קודש הולולים לה", ואלו אינם פרי" (שם). (119) שם משנה א: "ענוקלות". ובירושלמי: "רבי זעירא וכו' בשם רב, ענבים שלקו, עד שלא הביאו שליש (וכן פירש רבינו שם) אמר רבי יוסי בי רבי בון, אפילו לקו משהביאו שליש". (120) רוח מזרחית המפסדת את האילנות. (121) בין קודם שהביאו שליש ובין לאחר מכן, כרבי יוסי בירושלמי (רדב"ז). (122) "הם הגרעינים" (של הענבים, וראה להלן - פירוש המשנה). (123) "הקליפות שהם על גרגירי הענבים" (שם). ופסק

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ב אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁלֵהֶן¹²⁴, וְקִלְפֵי רִמּוֹן¹²⁵ וְהַנֶּחֱץ¹²⁶ שְׁלוֹ, וְקִלְפֵי אֲגֻזִּים¹²⁷
- 2 וְהַגִּרְעִינִים¹²⁸ - אֲסוּרִין בְּעֶרְלָה¹²⁹, וּמִתְרִין בִּרְבָעִי¹³⁰.
- 3 וְהַנּוּבְלוֹת¹³¹ - כֵּלֶן אֲסוּרוֹת¹³².
- 4 **פֶּרֶק עֶשְׂרִי**
- 5 א. כל שהוא חֵיב בְּעֶרְלָה - יֵשׁ לוֹ רְבָעִי, וְכָל שִׁפְטוֹר
- 6 מִן הָעֶרְלָה - אִינוֹ חֵיב בִּרְבָעִי; שְׁנֹאמֶר: שְׁלֹשׁ שָׁנִים
- 7 יִהְיֶה לָּכֶם עֲרָלִים וְגוֹמֵר, וּבִשְׁנֵה הָרְבִיעִית.
- 8 ב. הַנוֹטֵעַ אֵילָן מֵאֶכָּל וְדַעְתּוֹ עָלָיו שִׁיְהִי סִיג לְגִינְה,
- 9 אוֹ שְׁנִטְעוֹ לְקוֹרוֹת לֹא לְפָרוֹת - הָרִי זֶה פְטוֹר מִן
- 10 הָעֶרְלָה. נִטְעוֹ לְסִיג וְחֹזֵר וְחָשֵׁב עָלָיו לְמֵאֶכָּל, אוֹ שְׁנִטְעוֹ
- 11 לְמֵאֶכָּל וְחֹזֵר וְחָשֵׁב עָלָיו לְסִיג - כִּינּוֹן שֶׁעָרַב בּוֹ מִחֲשֻׁבַּת
- 12 חֵיבוֹת חֵיב. נִטְעוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים לְסִיג, וּמִכָּאֵן וְאֵילָף לְמֵאֶכָּל
- 13 - אֵין לוֹ רְבָעִי; שְׁכָל שְׁאֵין לוֹ עֶרְלָה - אֵין לוֹ רְבָעִי.
- 14 ג. נִטְעַ אֵילָן וְחָשֵׁב שִׁיְהִי הַצֵּד הַפְּנִימִי שְׁלוֹ לְמֵאֶכָּל
- 15 וְהַחִיצוֹן לְסִיג, אוֹ שִׁיְהִי הַצֵּד הַתַּחְתּוֹן לְמֵאֶכָּל וְהָעֲלִיּוֹן
- 16 לְסִיג - זֶה שֶׁחָשֵׁב עָלָיו לְמֵאֶכָּל חֵיב בְּעֶרְלָה, וְזֶה שֶׁחָשֵׁב
- 17 עָלָיו לְסִיג אוֹ לְעֵצִים פְטוֹר; שֶׁהַדָּבָר תְּלוּי בְּדַעְתּוֹ שֶׁל
- 18 נוֹטֵעַ. וְהַצֵּלֶף - חֵיב בְּעֶרְלָה הָאֲבִינוּת בְּלִבְדּוֹ, אֲכָל
- 19 הַקַּפְרִיסִין - מִתְּרוֹת.
- 20 ד. הַנוֹטֵעַ לְרִבִּים בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - חֵיב בְּעֶרְלָה; שְׁנֹאמֶר:
- 21 וְנִטְעָתָם - אֲפֹלוֹ לְרִבִּים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ
- 22 יִשְׂרָאֵל; אֲכָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְטוֹר.
- 23 ה. הַנוֹטֵעַ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים אוֹ בְּסִפְיָנָה, וְהָעוֹלָה מֵאֲלִיו
- 24 בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד, וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁנִטְעַ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין
- 25 לְעַצְמוֹ, וְהַגְזֵל שְׁנִטְעַ - חֵיבִין בְּעֶרְלָה וּבִרְבָעִי.
- 26 ו. הָעוֹלָה מֵאֲלִיו בְּמִקּוֹם טְרָשִׁים - פְטוֹר. אֲפֹלוֹ הַנוֹטֵעַ
- 27 בְּמִקּוֹם שְׁאִינוֹ יוֹשֵׁב - פְטוֹר. וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כְּדִי
- 28 טְפוֹל שְׁמִטָּפֵל בְּפִרוֹתָיו עַד שֶׁמִּבְּאֵן לְיֹשֵׁב; אֲכָל אִם
- 29 יִהְיֶה עוֹשֶׂה כְּדִי טְפוֹלוֹ - חֵיב בְּעֶרְלָה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כרבי יוסי בנזיר פ"ו משנה א. וראה בפ"ה מהלכות נזירות הלכה ב, ובהערות שם. (124) "השריית החרצנים והזגים במים" (שם. 125) כלומר, אפילו "קליפתו החיצונה" (שם. 126) "הפרח" (שם. 127) ולא כתב: "והנץ שלהם", לפי שאין להם פרח. וראה בשו"ע יו"ד שם סעיף א, ובביאור הגר"א אות ד, וש"ך אות ג. (128) "שבתוך הפרי, מכל דבר שיש לו גרעינים, כגון התמרים והזיתים והאפרסקים ודומיהן" (פירוש המשנה שם). ולמעלה הזכיר רבינו את גרעיני הענבים בפני עצמם. ולא כללם בכלל כל הגרעינים, כיון שבענבים אף הזגים והתמד בכלל. (129) "וטעם איסור כל אלו הדברים וכו', בערלה וכו', לא מפני שהם פרי, אלא לפי שהם ראויים לצבוע (ואלו שאינם ראויים לצביעה, ראויים להנאה אחרת), ואסור לצבוע בערלה, ואמר בספרי: "לא יאכל, אין לי אלא שלא יאכל, מנין שלא יצבע ולא ינהה, תלמוד לומר, וערלתם ערלתו ערלים, לרבות את כולם" (שם). וטעם איסורם של כל הקליפות הנ"ל, שנאמר: "וערלתם ערלתו את פרו", ודרשו: "את, לרבות הטפל לפר", כלומר, הקליפות. (130) "לפי שנטע רבעי אינו אסור בהנאה, אבל הוא כמעשר שני ונאכל לבעליו, וכו', ולא יתקדש בו אלא פרי הראוי לאכילה" (שם. 131) כלומר, הנופלות "מן האילנות מן הפרי, קודם שיגמר בישולו" (שם). וראה שם סוף משנה ז, בביאור המלה "פגין", ובפ"ח מהלכות ברכות הלכה ח. (132) "אסורות בכל, רצונו לומר, בערלה וברבעי וכו'" (פירוש המשנה שם). וטעם הדבר, לפי שהם נקראים פרי, אף שעדיין לא נגמר בישולם. וראה בביאור הגר"א שם אות ט, ובש"ך אות ה. (1) יבאר שכל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי. הנוטע אילן מאכל לסייג או נטעו לסייג וחשב עליו למאכל. הנוטע לרבים בתוך שדהו, והנוטע בר"ה. ונכרי או גזלן שנטעו. הנוטע למצוה, או הקדישו ואח"כ נטעו, או איפכא. גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק. הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן ממקומו לעניין ערלה. ילדה פחותה מטפת. ודין נוטעין ייחור של ערלה ולא אגוז ערלה. ודין עבר ונטע אגוז של ערלה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ג אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי קנג

מתוך מהדורת וגשל

27 - הרי זה יש לו קול, ומונין בדרך שמונין לשאר
28 האילנות.
29 כ. נוטעין יחור של ערלה, ואין נוטעין אגוז של ערלה,
30 מפני שהוא פרי, ופרות ערלה אסורין בהנאה, כמו
31 שבארנו בהלכות אסורי מאכלות. ואם עבר ונטע אגוז
32 של ערלה - הרי הצומח מתר בשאר האילנות.
33 כא. וכן אין מרפיכין פניות של ערלה בדקלים, מפני
34 שהן כפרי. עבר והרפיב - מתר. שכל דבר שיש לו שני
35 גורמין, אחד אסור ואחד מתר - הרי זה הנוגס משניהם
36 מתר. לפיכך, הצומח מפרות ערלה - מתר, שהרי גרם
37 לצומח הפרי האסור והאריך המתרת.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ה

פרק אחד עשר

40 א. מצות עשה להתודות² לפני יי' אחר שמוציאין³ כל
41 המתנות⁴ שבזרע הארץ⁵. וזהו הנקרא⁶ ודוי מעשר.
42 ב. ואין מתודין ודוי זה אלא אחר השנה שפרישין
43 בה מעשר עני⁸; שגאמר: כי תכלה לעשר⁹ ואמרת¹⁰
44 לפני יי' אלהיך בערתי הקדש מן הבית.
45 ג. אימתי מתודין? במנחה¹¹ ביום טוב האחרון של
46 פסח¹² של רביעית ושל שביעית. שגאמר: כי תכלה
47 לעשר - ברגל שכל המעשרות כלים בו¹³; ואין הפסח¹⁴
48 מגיע משנה רביעית אלא כל¹⁵ פרות שלישית נתעשרו,
49 בין פרות האילן¹⁶ בין פרות הארץ.
50 ד. אין מתודין אלא ביום¹⁷, וכל היום¹⁸ כשר לודוי

1 והבריכו בארץ או הרפיכו באילן אחר; אבל אם מתח
2 בד אחד מן האילן הזקן והבריך בארץ או הרפיכו
3 באילן אחר, ועקר הבד מערה באילן הזקן - הרי זה
4 פטור.
5 טו. גדל זה הילד שהבריך ועשה פרות, ואחר כך פסק
6 עקרו שהוא מערה באילן הזקן - מונה משעה שנפסק.
7 ואותן הפרות - מתרין, מפני שגדלו בהתר. ואם הניחן
8 אחר שנפסק העקר עד שהוסיפו במאמים - הרי אלו
9 אסורין.
10 טז. ילדה שסבכה בהנאה, והיו פרות בילדה, אפלו
11 הוסיפו מאמים - הרי אלו הפרות של ילדה אסורין,
12 שאין גדולי התר מעלין את העקר האסור.
13 יז. אילן שהבריך ממנו בד בארץ, ואחר כך נעקר
14 האילן כלו והרי הוא חי מן הבד שהבריך בארץ -
15 נעשה אותו אילן כאלו עתה נטע, וחיב בערלה. ומונה
16 לאילן ולמה שצמח מן ההכרחה משעה שנעקר.
17 יח. הרי שהבריך בד בארץ וצמח, והבריך בד אחד
18 ממה שצמח בארץ וצמח, ותור והבריך מן השלישי,
19 אפלו הן [מאה] מערין זה בזה, הואיל ולא נפסקו מן
20 העקר הראשון - הכל מתר. ואם נפסק עקר הראשון -
21 מונה לכל משעה שנפסק.
22 יט. אילן היוצא מן הגזע - פטור מן הערלה; מן
23 השרשים - חיב. ילדה פחותה מטפח - חיבת בערלה
24 כל שנותקה, מפני שנואית כנטיעה בת שנתה. במה
25 דברים אמורים? בנטיעה אחת, או שתיים כנגד שתיים
26 ואחת יוצאה זנב; אבל אם היה הפרס כלו פחות מטפח

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר מהו וידוי מעשר, ובאיזו שנה הוא הוידוי. ואם מתודה ביום או בלילה. ודין שאינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מהמתנות. וכיצד הוא עושה אם נשאר. שצריך להפריש כל המתנות על הסדר, ואח"כ יתודה. נשרף טבלו או אם נתן מעשר ראשון לכהן אם מתודה. מי שאין לו אלא בכורים או שאין לו אלא תרומה, אם הוא מתודה. פסוקי הוידוי. (2) כל הוידויים הם על החטא כמו "והתוודה אשר חטא עליה", "והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל", ואף כאן הוא מתוודה על כי בחטאינו ובעוונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות אשר להם היו ראויות תרומות ומעשרות כאמרו "ואטמא אותם במתנותם, בהעביר כל פטר רחם" וזהו וידוי מעשר שהזכירו רבותינו ז"ל. והוידוי הוא: לקרוא את פסוקי התורה בדברים: "בערתי הקודש מן הבית וגו' כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש". ואינו אומר הדרשות שבמעשר שני. (3) כלומר, מוציאין מרשותו: תרומות ומעשרות, ולקט שכחה ופאה - לכהנים, ולויים, ולעניים, ומעשר שני ונטע רבעי הוא מבער על ידי זריקה לים או שריפה באש. (4) היינו מתנות כהונה ולוייה ועניים. ואף מעשר שני בכלל זה, שהוא מתנה לה' שנאמר "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש לה'", והוא ממון גבוה. (5) היינו תרומות ומעשרות ומתנות עניים, לאפוקי מתנות אחרות שבבהמה ושבאדם, שאין להן כל קשר עם הוידוי. (6) בלשון חכמים. (7) אף על פי שהוידוי הוא על ביעור כל המתנות שבזרע הארץ, קראוהו "וידוי מעשר", מפני שעיקר הוידוי הוא במעשר שני. (8) כלומר, ברביעית ובשביעית שהן לאחר השנה השלישית והשישית, שהן שנות מעשר עני. (9) וגומר: "את כל מעשר תבואתך" וכו', היינו אף מעשר עני. (10) וזו היא מצוות וידוי מעשר. (11) ואף על פי ש"כל היום כשר לוידוי" - איחרוהו לוידוי כל עוד שיכולים לאחרו. ואין לך זמן מאוחר ביום טוב אלא מנחה. (12) "ויתוודה ביום טוב ראשון של פסח - כדי שיהיה לו מה לוכל (=לאכול) ברגל (כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם נאכלים לבעלים, שאף על פי שכבר ביער מערב יום טוב, מותר להשאיר לעצמו לצורך סעודת יום טוב, ואינו יכול לומר "ביערתי הקודש מן הבית") ויתוודה בשחרית - עד כאן מצוה לאכול (כלומר, סעודת שחרית של יום טוב שהיא מצוה. אבל סעודה שלישית אינה ביום טוב, ולכן מתוודה במנחה)". (13) כלומר, כשהרגל בא כבר הספיק לעשר את כל הפירות של השנה הקודמת. (14) ירושלמי שם הלכה ג: "אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות, בפסח של רביעית", והוא הדין של שישית בשביעית. (15) כלומר, כשכל. (16) לדעת רבינו גם פירות האילן מתעשרים מן התורה. (17) ולא בלילה. (18) משנה שם: "זה

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ג אייר – ספר זרעים – הלכות מע"ש ונטע רבעי

מתוך מהדורת וגשל

- 1 המעשר. ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית - חיב
 - 2 לבער ולהתודות.¹⁹
 - 3 ה. ודוי זה²⁰ נאמר בכל לשון²¹; שנאמר: ואמרת לפני
 - 4 יי אלהיך - בכל לשון שאתה אומר. וכל אחד ואחד
 - 5 אומר בפני עצמו²², ואם רצו רבים להתודות כאחד²³
 - 6 - מתודין.
 - 7 ו. ומצות²⁴ במקדש, שנאמר: לפני יי; ואם התודה
 - 8 בכל מקום²⁵ - יצא²⁶.
 - 9 ז. אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מן המתנות,
 - 10 שכן הוא אומר בודוי: בערתי הקדש מן הבית²⁷. וערב
 - 11 יום טוב האחרון²⁸ היה הבעור²⁹, ולמחר מתודין.
 - 12 ח. כיצד הוא עושה? אם ישאר אצלו תרומה ותרומת
 - 13 מעשר - נותנה לכהן; מעשר ראשון - נותנו ללווי³⁰;
 - 14 מעשר עני - נותנו לעניים. נשאר אצלו פרות מעשר שני
 - 15 של ודאי או נטע רבעי או מעות פדיתן³¹ - הרי זה מבערין
 - 16 ומשליף לים או שורף. נשאר אצלו מעשר שני של דמאי
 - 17 - אינו חיב לבעור³². נשאר אצלו בכורים - הרי הן
 - 18 מתבערין בכל מקום³³.
 - 19 ט. במה דברים אמורים ששורף ומבער³⁴? כשנשאר
- 20 אצלו פרות³⁵ שאינו יכול לאכל כלן קדם שיכנס יום
 - 21 טוב; אבל אם נשאר תבשיל של מעשר שני ונטע רבעי
 - 22 - אינו צריך לבעור, שהתבשיל מבער³⁶. וכן³⁷ יין
 - 23 ותבלין - הרי הן מבערין³⁸.
 - 24 י. פרות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הבעור³⁹
 - 25 - אין מעכבין אותו להתודות, ואינו חיב לבערין.
 - 26 יא. מי שהיו פרותיו⁴⁰ רחוקין ממנו והגיע יום הבעור
 - 27 - הרי זה קורא שם⁴¹ למתנות, ומזכה להן לבעליהן על
 - 28 גב קרקע⁴² או למי שזוכה להן⁴³ לבעליהן, ומתודה
 - 29 למחר. שנתנית המטלטלין על גבי קרקע אינה אלא
 - 30 מתנה שיש בה חזוק⁴⁴. אבל אינו יכול להקנות להם
 - 31 המעשר בתליפין, מפני שנראה כמכירה, והמעשרות⁴⁵
 - 32 והתרומות והמתנות⁴⁶ - נאמר בהן נתינה⁴⁷, לא מכירה.
 - 33 יב. ומניין שאינו יכול להתודות עד שיציא כל
 - 34 המתנות? שנאמר: בערתי הקדש מן הבית. הקדש - זה
 - 35 מעשר שני ונטע רבעי, הקרוי קדש. מן הבית - זו חלה,
 - 36 שהיא המתנה של כהנים בבית. נתתיו ללוי - זה מעשר
 - 37 ראשון. וגם נתתיו - מקלל שקדמתו מתנה אחרת⁴⁸,
 - 38 והיא תרומה גדולה ותרומת מעשר⁴⁹. לגר ליתום

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הכלל, דבר שמצוותו ביום, כשר כל היום". (19) אלא שבפני הבית מצוה להתודות במקדש, שנאמר: לפני ה', וכיוון שאף בפני הבית, אם התודת בכל מקום יצא, בדיעבד, לכן מתודה אף שלא בפני הבית, שכיוון שאין לנו מקדש, הרי זה כדיעבד. ובירושלמי תענית פרק א הלכה ד: "חד בר נש הווה מפיק מעשרותיו כתיקנן (=שהוציא מעשרותיו כתיקונן), אמר ליה רבי מנא, קום אמור: ביערתי הקודש מן הבית". הרי שמתודין אף שלא בפני הבית. והראב"ד חולק וסובר שאין וידוי מעשר אלא במקדש. (20) אבל וידוי בכורים אינו אלא בלשון הקודש. (21) במשנה סוטה לב. "אלו נאמרין בכל לשון וכו', וידוי מעשר". ובגמרא שם: "מנלן, דכתיב, 'ואמרת לפני ד' אלוך ביערתי הקודש מן הבית', ויליף (=לומד) אמירה מסוטה, בכל לשון שהוא אומר". (22) ולא שיתודו שניים בבת אחת, ולמד כן ממה שנאמרה כל הפרשה בלשון יחיד, ואולי מצא כן רבינו בדברי חכמינו ז"ל. (23) כלומר, אחד אומר וכולם שומעים. (24) של הוידוי, לכתחילה. (25) אפילו בזמן הבית. (26) למד כן רבינו, ממה שאמרו בירושלמי, שוידוי מעשר נוגה אף שלא בפני הבית, משמע שאף בזמן הבית יצא בדיעבד אם התודה חוץ למקדש. (27) ואם נשתיירו בידו מתנות, הרי הוא משקר. (28) של פסח. (29) ואינו מבער ביום טוב עצמו, שאם עדיין לא הפריש אסור להפריש בחג. (30) שלא קנס עזרא, שלא יתנו ללוויים מעשר ראשון, אלא בזמנו. (31) כלומר, מעת שחילל עליהן מעשר שני או נטע רבעי. (32) דמאי פרק א משנה ב: "הדמאי וכו' ואין לו ביעור. והמדובר שם במעשר שני, ותרומת מעשר של דמאי שנותנו לכהן - גם בשעת הביעור נותנו לכהן, ומעשר ראשון ומעשר עני של דמאי, שאף בתחילה אינו נותנם לכהן, גם בשעת הביעור אינו נותנם. (33) כלומר, אף שמצוות עשה להביא ביכורים למקדש, יכול לבערם בכל מקום כשמגיע זמן הביעור. (34) כלומר, שחייב לבער. (35) כשהם חיים ולא מבושלים. (36) "לפי שאם יישאר וישהה (את התבשיל), יפסיד". (37) ירושלמי שם: "הכל מודים בפת ושמן שהוא צריך לבער [צריך לומר, שפת שהתקשתה אפשר לרככה במים ולא נפסדה] ביין ותבלין שהוא כמבוער. מה פליגי [במה נחלקין] בתבשיל". (38) שהיין אם ישהה יחמיץ ותבלין, יפוג טעמו. (39) כלומר, בערב יום טוב אחרון של פסח. (40) שהם טבל. (41) וצריך לציין מקום המתנות בכרי: "בצפוני או בדרומי". אבל בלי ציון מקום לא אמר כלום. (42) בבבא מציעא יא: "אמר ליה ההוא מדרבנן, רבן גמליאל, מטלטלי אגב קרקע הקנה להם". (43) כמו שזיכה רבן גמליאל לעניים, ביד עקיבא בן יוסף. (44) כלומר, אף שהקרקע עצמה נקנית בכסף, והרי זה כמכר המתנות, אינן אלא מתנה אגב הקרקע, ולא נקנו יחד עם הקרקע תמורת הכסף. (45) מעשר ראשון, תרומה גדולה ותרומת מעשר. (46) מתנות עניים. (47) במעשרות: "נתתיו ללוי" "זה מעשר לוי". ובתרומות: "וגם נתתיו" "זו תרומה ותרומת מעשר". ובמתנות עניים: "ולגר ליתום ולא למנה" "זה מעשר עני, הלקט והשכחה והפאה". (48) "ואמרו: וגם נתתיו ללוי, יורה על מעלה שניה קדמה לו [למעשר ראשון], לפי שמלת 'וגם' אצלם, תוספת, כמו הנוסף עליו". (49) אין הכוונה לומר ש"וגם נתתיו" מדבר על תרומת מעשר, שהרי אף על פי שבדיעבד חלה הפרשת תרומת מעשר לפני הפרשת מעשר ראשון, אבל הרי לכתחילה אין לעשות כן, אלא הכוונה שלמדים תרומת מעשר מתרומה גדולה.

לְבֵית הַבְּחִירָה⁶⁸. עֲשִׂיתִי כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי - שְׁשֻׁמְח⁶⁹ 24
וְשֻׁמַּח בָּוִי⁷⁰; שְׁנֹאֲמַר: וְשֻׁמַּחַת כָּכָל הַטּוֹב. 25
טז. הַשְׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ מִן הַשָּׁמַיִם, עַד כָּאֲשֶׁר 26
נִשְׁפָּעַתָּ לְאַבְחִינוּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשָׁה - זוּ בְּקִשָּׁה 27
שִׁיתִּי⁷¹ טַעַם בְּפִרְוֹתָ⁷². 28
יז. יִשְׂרָאֵל וּמִמְּזֹרִים⁷³ - מִתּוֹדִים, אָכַל לֹא גָרִים וְעֲבָדִים 29
מִשְׁתַּרְרִים; מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ, וְהָרִי הוּא 30
אוֹמֵר: וְאַתָּה הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לָנוּ. כֹּהֲנִים וְלוֹיִים - 31
מִתּוֹדִים; שָׂאֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִטְלוּ חֵלֶק בְּאֶרֶץ, יֵשׁ לָהֶם 32
עָרֵי מִגְרָשׁ. 33

סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְנִטְע רְבָעִי 34

הַלְכוֹת בְּפוֹרִים עִם שְׂאֵר

מִתְּנוֹת כֹּהֲנָה שְׁבַגְבוּלִין

יח. בְּכֻלָּן תִּשַׁע מִצְוֹת. שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְאַחַת 37
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטֶן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּפוֹרִים 38
וּלְהַעֲלוֹתָן בַּמִּקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יֵאָכַל הַכֹּהֵן בְּפוֹרִים חוּץ 39
לְיִירוּשָׁלַיִם. (ג) לִקְרוֹת עֲלֵיהֶן. (ד) לְהַפְרִישׁ חֲלָה לִפְנֵהוּ. 40
(ה) לִתֵּת לִפְנֵהוּ דָוָע וְלִחְיִים וְקֶבֶה. (ו) לִתֵּן לוֹ רֹאשִׁית 41
הַגֶּזֶז. (ז) לִפְדוֹת בְּכוֹר הַבֵּן וְלִתֵּן פְּדֻיּוֹ לִפְנֵהוּ. (ח) לִפְדוֹת 42
פֶּטֶר חֲמור וְלִתֵּן פְּדֻיּוֹ לִפְנֵהוּ. (ט) לַעֲרֹךְ פֶּטֶר חֲמור אִם 43
לֹא רָצָה לִפְדוֹתוֹ. 44

1 וְלֹאֲלִמְנָה - זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי⁵⁰ וְלָקַט שְׂכָחָה וּפְאָה⁵¹. אֵף 1
עַל פִּי שֶׁאֵין לָקַט שְׂכָחָה וּפְאָה מִעַפְכִּין אֶת הַיִּדּוּדִי⁵². 2
יג. וְצִרִיף לְהַפְרִישׁ הַמִּתְּנוֹת עַל הַסֶּדֶר וְאַחֵר כֶּף יִתְּנָה. 3
שְׁנֹאֲמַר: כָּכָל מִצְוָתָךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי; הָאֵם הַקִּדִּים 4
מַעֲשֵׂר שְׁנִי לְרֹאשׁוֹ⁵³ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְּנוֹת⁵⁴. נִשְׂרַף 5
טְבָלוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְּנוֹת, שֶׁהָרִי לֹא הַפְרִישׁ מִתְּנוֹת 6
וְלֹא נִתְּנָן לְבַעֲלֵיהֶן. וּבְזִמְנָן שֶׁהֵיוּ נֹתְנִין מַעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן 7
לְכֹהֲנִים⁵⁵ - לֹא הָיוּ מִתְּנוֹדִין; שְׁנֹאֲמַר: וְגַם נִתְּנוּ לְלוֹיִם⁵⁶. 8
יד. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּלֶבֶד - מִתְּנוֹדָה; 9
שֶׁעָקַר הַיִּדּוּדִי בְּמַעֲשֵׂר הוּא⁵⁷. וְכֵן אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא 10
בְּפוֹרִים בְּלֶבֶד - מִתְּנוֹדָה⁵⁸; שְׁנֹאֲמַר: בְּעֶרְתִּי הַקִּדְשׁ - 11
הַקִּדְשׁ הָרֹאשׁוֹן⁵⁹, שֶׁהוּא הַבְּפוֹרִים. אָכַל מִי שֶׁאֵין לוֹ 12
אֶלָּא תְּרוּמָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה - אֵינוֹ מִתְּנוֹדָה; שֶׁאֵין תְּרוּמָה 13
טַעֲוִינָה וְדוּדִי אֶלָּא בְּכֻלָּל שְׂאֵר הַמִּתְּנוֹת⁶⁰. 14
טו. לֹא עֲבָרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ - שְׁלֹא הַפְרִישׁ מִמֵּין עַל 15
שְׂאֵינוֹ מִינוֹ, וְלֹא מִן הַתְּלוּשׁ עַל הַמִּחְבֵּר, וְלֹא מִן 16
הַמִּחְבֵּר עַל הַתְּלוּשׁ, וְלֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֶּשֶׁן, וְלֹא מִן 17
הַיֶּשֶׁן עַל הַחֲדָשׁ. וְלֹא שְׂכָחָתִי - שְׁלֹא שְׂכַח⁶¹ מִלְּבָרְכוֹ⁶² 18
וּמִלְּהַזְכִּיר שְׁמוֹ⁶³ עֲלָיו⁶⁴. לֹא אָכַלְתִּי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ. הָאֵם 19
אָכְלוּ בְּאֵנִינָה - אֵינוֹ מִתְּנוֹדָה⁶⁵. וְלֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמָא. 20
הָאֵם הַפְרִישׁוֹ בְּטָמָא⁶⁶ - אֵינוֹ מִתְּנוֹדָה. וְלֹא נִתְּנִי 21
מִמֶּנּוּ לְמֵת - שְׁלֹא לָקַח מִמֶּנּוּ אֶרֶץ וְחִכְרִיכִין, וְלֹא נִתְּנוֹ 22
לְאוֹנָנִים אַחֲרָיִם⁶⁷. שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֵי - שֶׁהִבִּיאוֹ 23

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(50) [המתחלק בתוך הבית. אבל מעשר עני המתחלק בגורן אינו בכלל פסוק זה. (51) [אף על פי שאין בהם מצוות נתינה, שהרי "עזיבה" נאמר בהם - נראה שחכמים תקנו כן למצוה לכתחילה, שלא יתוודה עד שיקיים גם מצוות אלו. ואם כן גם מעשר עני המתחלק בגורן, שגם בו לא נאמרה נתינה אלא עזיבה אף הוא בכלל זה, מדרבנן. (52) כיוון שלא נאמרה "נתינה", אלא "עזיבה" ולכן אינם בכלל "וגם נתתיו", האמור בפרשת הוידוי. (53) שעבר על לא תעשה. (54) שאינו יכול לומר: "עשיתי ככל אשר צויתני". (55) היינו בזמנו של עזרא. (56) שהרי הוא נותנו לכהן. (57) ששורפין אותו, ולשון "ביערתיו", שייך בו יותר מכולן. (58) שאף ביכורים מתבערים. (59) שהביכורים מפרשים אותם תחילה לכל. (60) ונראה שאף אם היה לו מעשר ראשון לבד אינו מתוודה. וטעם הדבר, שכל המתנות נותנן לבעליהם ואינו מבערם, ואינו יכול לומר עליהן "ביערתיו הקודש מן הבית". (61) ולא היה לו לשכות, ולפיכך קרוב הוא להיות פושע. (62) יש אומרים כי הכוונה לברכת המזון שלאחר המזון, שהיא מן התורה. (63) וכן מלכותו של הקב"ה, שכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות, אינה ברכה. (64) על הפירות שאכל, כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם לבעלים. ומכיוון שלא נאמר כאן שאם עבר עליהם אינו מתוודה, נראה שאינם מעכבים את הוידוי, לפי שבכל אלה אין תרומתו תרומה ואין מעשרותיו מעשר, ואם כן לא קלקל במתנות עצמם כלום. (65) כיוון שקלקל במתנה עצמה, שאכלה שלא כדין. (66) [בתוספתא, שם, הלכה כד: "דבר אחר [ביערתיו הקודש מן הבית], כיוון שהפרשתו מן הבית אין אתה זקוק לו", וכוונת התוספתא, שהפרשתו מן הבית זו ביעורו. וזו כוונת המשנה כאן, שכיוון שהפרישן מן הבית ונתן המתנות למי שחייב לתיתן, או שנתן מעשר שני לחבירו קודם זמן הביעור, והמתנות היו טמאות, או שהיו טהורות וימצאם הטמא, ונמצא שיאכלו המתנות בטומאה והמפרישן מן הבית הוא שגורם לזה. (67) שאם נתן להם, הרי הכשילם באכילה באיננות. ולא נאמר כאן אם עבר מה דינו: אם מתוודה או לא. (68) כלומר, הביכורים. אבל מעשר שני, דיו אם הביאו לפנים מן החומה. (69) בין במעשר שני שנאמר בו "ושמחת אתה וביתך" ובין בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב וגו' אתה והלוי והגר אשר בקרבך". (71) הקב"ה. (72) "עניינו, שיהיו שמנות וטובות הטעם. וזה הדרש שהוא דורש בכאן [במשנה] זו הפרשה מלה במלה אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת הוידוי, אבל יודיענו בכאן על דרך הפירוש ענייני זאת הפרשה, אבל בשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שניתנה על ידי הנביא [משה רבינו]". וצריך עיון למה השמיט רבינו יתר הבקשות שנזכרו במשנה שם "וברך את עמך ישראל בבנים ובבנות וכו' בטל ומטר ובוולדות בהמה?" (רדב"ז). (73) נראה שהחידוש כאן, שלא נאמר כיוון שאין הוא זרע כשר, אין הוא בכלל הכתוב: "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו", שדרשו בו: "זרע המיוחס אחריו", אלא הרי הוא כבנו לכל דבר.

- 1 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:
- 2 **פרק ראשון**
- 3 א. עשרים² וארבע מתנות נתנו לכהנים, וכלן מפרשין
- 4 בתורה³, ועל כלן נכרתה ברית לאהרן⁴. וכל כהן⁵ שאינו
- 5 מודה בהן – אין לו חלק בכהנים⁶, ואין נותנין לו מתנה
- 6 מהן⁷.
- 7 ב. וכל האוכל מתנה שיש בה קדשה⁸ – מכרף: אשר
- 8 קדשנו בקדשתו של אהרן וצונו לאכל כף וכו'.
- 9 ג. שמה⁹ מתנות מהם¹⁰ – אין אוכלים אותן הכהנים
- 10 אלא במקדש¹¹ לפנים מחומת העזרה¹². וחמש¹³ מתנות
- 11 – אין אוכלין אותן אלא בירושלים לפנים מחומת
- 12 העיר¹⁴. וחמש¹⁵ מתנות – אין זוכין בהן¹⁶ מן התורה¹⁷
- 13 אלא בארץ ישראל בלבד. וחמש¹⁸ מתנות – זוכין בהן
- 14 בין בארץ בין בחוצה לארץ. ומתנה אחת¹⁹ – זוכין בה
- 15 מן המקדש.
- 16 ד. מה הן השמה שאין נאכלין אלא במקדש?
- 17 בשר החטאת, אחד חטאת העוף ואחד חטאת
- 18 הבהמה²⁰; ובשר האשם, בין תלוי בין ודאי²¹;
- 19 וזבחי שלמי צבור²²; ומותר העמר²³; ושירי
- 20 מנחות²⁴ ישראל²⁵; ושתי הלחם²⁶; ולחם הפנים²⁷;
- 21 ולג שמן²⁸ של מצרע. אלו אינן נאכלין אלא
- 22 במקדש.
- 23 ה. ומה הן החמש שאין נאכלין אלא בירושלים? חזה
- 24 ושוק של שלמים²⁹; והמנחם מן התודה; והמנחם מאיל
- 25 נזיר³⁰; ובכור בהמה טהורה³¹; והבפורים³². אלו אינן
- 26 נאכלין אלא בירושלים.
- 27 ו. ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה,
- 28 ותרומת מעשר, והחלה³³. ושלשתן קדש³⁴. וראשית
- 29 הגז³⁵, ושהה אחזה³⁶. ושניהן חלין³⁷. אלו אינן זוכין
- 30 בהן מן התורה אלא בארץ ישראל³⁸. ואין אוכלין
- 31 תרומות וחלות של ארץ ישראל אלא בארץ
- 32 ישראל³⁹.
- 33 ז. ומה הן החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום? 40?

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שכ"ד מתנות ניתנו לכהנים. והכהן שאינו מודה בהן. והאוכל מהן מאי מברך. (2) תוספתא חלה פ"ב הלכה ח, הובאה בחולין קלג: ובבבא קמא קי: והקדים רבינו פרק זה, כדי ליתן טעם מדוע כתב הלכות ביכורים וחלה ומתנות וראשית הגז ופדיון הבן ופטר חמור, כאחד (רדב"ז). (3) בתוספתא שם: "עשרים וארבע מתנות כהונה לאהרן ובניו בכלל ובפרט ובברית מלח". "בכלל" היינו שנחפרשו בתורה בכלל, שנאמר (במדבר יח, ח) "לכל קדשי בני ישראל, לך נתתיים". "ובפרט", היינו שכל מתנה ומתנה נחפרשה בתורה (תוספתא כפשוטה שם, בשם רב חנינאי גאון). (4) כמו שנאמר (שם, יט) "כל תרומות הקדשים וגו' ברית מלח עולם היא". (5) בחולין קלב: "ואמר רב חסדא, כ"ד מתנות כהונה, כל כהן שאינו בקי בהן, אין נותנין לו מתנה. ולא מילתא היא. דתניא, וכו' וכל כהן שאינו מודה בה (בעבודה), אין לו חלק בכהונה. טעמא, דאינו מודה בה, הא מודה בה אף-על-גב דאינו בקי בהן (וקשה לרב חסדא שתלה הדבר בבקיות במתנות)". ומדברי הגמרא נראה, שלא היה קשה לרב חסדא אלא משום שתלה הדבר בבקיות, כנ"ל, אבל אם היה רב חסדא אומר, כ"ד מתנות כל שאינו מודה בהן אין נותנין לו מתנה, לא היה קשה כלום. הרי שלא רק מי שאינו מודה בעבודה, אין לו חלק בכהונה, אלא אף מי שאינו מודה במתנות. וראה בכסף-משנה ובמעשה-רוקח. (6) כלומר, אין נותנים לו לעבוד עבודה. ומקור הדבר, מהברייתא הנ"ל, שהקשו ממנה על רב חסדא. (7) כרב חסדא הנ"ל. (8) כמו תרומה וחלה שהן קודש (פ"ז מהלכות תרומות הלכה א, ולהלן הלכה ו). אבל לא ראשית הגז וכיוצא בה, שאינם קרויים קודש (להלן הלכות וז), שאכילתן מצוה, ראה בפט"ו מהלכות תרומות הלכה כב, ובפ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א ואילך. (9) בתוספתא שם, חלקו את המתנות באופן אחר, וכתבו רבינו להלן בהלכה יב. (10) מכ"ד המתנות הנ"ל. (11) ולא בכל העיר. (12) עזרת ישראל ולא עזרת נשים. וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, שלכתחילה אין לאכול בהיכל. (13) ראה להלן בהלכה ה. (14) והחלונות ועובי החומה – כלפנים (הלכות מעשה הקרבנות שם סוף הלכה ה). (15) ראה להלן הלכה ו. (16) הכהנים. (17) דקדק לכתוב "מן התורה", משום תרומה ותרומת מעשר וחלה, שהן מחמש המתנות הנ"ל (להלן שם), ונוהגות מדרבנן אף בחוצה לארץ, ראה למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכות דו. (18) ראה להלן הלכה ז. (19) ראה להלן הלכה ח. (20) כן הוא בתוספתא שם, ובספרי לפרשת קרח (לבמדבר יח, כ). אבל להלן בהלכה יג מנאן בשמים. (21) כנ"ל. (22) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, ובפ"י שם סוף הלכה ג. (23) כלומר, הנשאר לאחר הקמיצה וההקטרה, וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה יב. (24) הנשאר אחר הקמיצה וההקטרה, כנ"ל. (25) אבל מנחת כהנים אינה נקמצת, אלא נשרפת כולה (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט). (26) ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הי"א. (27) שם פ"ד הלכה ט. (28) ראה בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (29) ראה בפ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ד-ה. (30) הלכות מעשה הקרבנות שם. (31) ראה בפ"א מהלכות בכורות הלכה ב. (32) להלן פ"ג הלכה ג. (33) שנקראת תרומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. (34) ראה בפ"ז מהלכות תרומות הלכה א, ופט"ו שם הלכה כ. (35) להלן פ"י הלכה א. (36) ראה בפ"ד מהלכות ערכין, הלכות א-ב, יט. (37) שדה אחוזה חולין הוא, שהרי הכהנים פודין אותו (שם הלכה יט). ולענין ראשית הגז, ראה להלן פ"י הלכה יז. (38) ראה למעלה בהלכה ג. (39) ולא בחוצה-לארץ, שכשיצאו לשם – נטמאו מיד (פ"ב מהלכות תרומות הלכה יז). (40) בין בארץ בין בחוץ-לארץ.

- 1 המתנות⁴¹, ופדיון הבן⁴², ופטר חמור⁴³, וגזל הגר⁴⁴,
- 2 והתרומות⁴⁵. ותמשתן חלין לכל דבר⁴⁶.
- 3 ח. והמתנה שזוכין בה מן המקדש⁴⁷ הוא עורות
- 4 העולות⁴⁸. והוא הדין לשאר עורות קדשי הקדשים -
- 5 פלן לפהנים⁴⁹.
- 6 ט. השמנה מתנות⁵⁰ שאינן נאכלין אלא במקדש - פלן
- 7 קדשי קדשים הן, ואינן נאכלים אלא לזכרי כהנה, כמו
- 8 שיתבאר במקומו⁵¹. ובהן נאמר: כל זכר פהנים יאכל
- 9 אתו⁵² וגומר.
- 10 י. התקם שביירושלים⁵³ - הן קדשים קלים, ונאכלין
- 11 לזכרים ולנקבות⁵⁴. ובהן נאמר: לך נתתם ולבניך
- 12 ולבנותיך אתך לחק עולם⁵⁵. ואף על פי כן, אין נתנין
- 13 אלא לזכרי כהנה, שהרי לאנשי משמר הן⁵⁶. והבכור⁵⁷
- 14 - מקריבין חלבו ודמו, ואין מקריבו אלא איש⁵⁸. וכן
- 15 עורות קדשי הקדשים⁵⁹, ושרה אחזה⁶⁰, והתרומות⁶¹,
- 16 וגזל הגר⁶² - אין זוכין בהן אלא אנשי משמר, כמו
- 17 שיתבאר⁶³. וכן פדיון הבן - לזכרי כהנה; שכן נאמר
- 18 בו: ונתת הכסף לאהרן ולבניו⁶⁴. ופטר חמור - לזכרי
- 19 כהנה; שדין הבכורות פלן שנה⁶⁵: לזכרים ולא לנקבות.
- 20 יא. הנה למדת, שהמתנות שנתנין לנקבות פזורים -

- 21 חמש מתנות: תרומה, ותרומת מעשר⁶⁶, וחלה⁶⁷,
- 22 ומתנות בהמה⁶⁸, וראשית הגז⁶⁹. ומנין אתה אומר
- 23 שראשית הגז נתנת לכהנות? שנאמר: ראשית דגנך
- 24 תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו; מה ראשית
- 25 דגן נתנת לנקבות פזורים⁷⁰, אף ראשית הגז⁷¹.
- 26 יב. מנו חכמים⁷² מתנות אלו על דרך אחרת ואמרו:
- 27 עשרים וארבע מתנות כהנה נתנו לאהרן, ואלו הן: עשר
- 28 במקדש⁷³, ארבע בירושלים, ועשר בגבולין⁷⁴.
- 29 יג. עשר במקדש: חטאת בהמה, וחטאת העוף⁷⁵,
- 30 אשם, ואשם תלויה⁷⁶, וזבחי שלמי צבור, ולג שמן של
- 31 מצרע, שתי הלחם, ולחם הפנים, שירי מנחות, ומותר
- 32 העמר.
- 33 יד. ארבע בירושלים: הבכור, והבכורים, ומורם⁷⁷
- 34 מתודה ואיל גזיר, ועורות קדשים⁷⁸.
- 35 טו. עשר בגבולין: תרומה, ותרומת מעשר, וחלה,
- 36 וראשית הגז, והמתנות, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור,
- 37 שרה חרמים, ושרה אחזה, וגזל הגר. ולפי חשבון זה,
- 38 חשב כל המורם מקדשים קלים מתנה אחת. והן: חזה
- 39 ושוק המורם מפל זבח שלמים, עם הלחם המורם
- 40 עמם⁷⁹ [אם היתה⁸⁰ תודה, עם הזרוע המורמת מאיל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(41) זרוע לחיים וקיבה שנותן כל זוכה בהמה טהורה. והן הנקראות בכל מקום מתנות (להלן פ"ט הלכה א). (42) להלן פ"א. ומצות פדיון הבן נהגת אף בחוץ-לארץ (להלן פ"ב הלכה א). (43) להלן שם. (44) ראה בפ"ח מהלכות גזילה, מההלכה ה ואילך. (45) כלומר, חרמי כהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין, מהלכה ד ואילך. (46) ראה להלן פ"ט הלכה כ, ובהלכות גזילה שם ראש הלכה ח, ובהלכות ערכין שם הלכה ה. (47) כלומר, שאין הישראל נותן לכהן, אלא נוטלין חלקם מן המקדש. (48) שהן קדשי קדשים. (49) ראה בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יט. (50) הנ"ל בהלכה ד. (51) ראה הלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ג. פ"ט ה"א, פ"י ה"ג, ופ"יב ה"ג. (52) צ"ל: אותה. (53) הנ"ל בהלכה ה. (54) ראה בפ"י שם הלכות ד"ה. (55) פסוק זה נאמר בחזה ושוק של שלמים (שם הלכה ד). ובמורם מתודה ואיל גזיר נאמר (במדבר יח, יט) "כל תרומות הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך" (שם הלכה ד). ובבכור נאמר (שם, יז"ח) "אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין" (שם הלכה ה). ובביכורים נאמר (שם, יג) "ביכורי כל אשר בארצם וגו' כל טהור בביתך יאכלנו" ו"כל טהור" לרבות אשתו, ראה מנחות פד: (56) כמפורש להלן פ"ג הלכה א, וכן הוא במשנה סוף ביכורים: "נותנין אותם לאנשי משמר, והם מחלקין ביניהם קדשי המקדש", והם נותנים אותם גם לנשים. וראה בחזון-איש. (57) שאינו ניתן לאנשי משמר (פ"א מהלכות בכורות הלכה טו). וראה בפירוש המשנה לחלה פ"ד משנה ט. (58) ולכן נותנים את הבכור לזכרי כהונה בלבד, והללו אם ירצו יתנוהו לכהנות לאכלו (רדב"ז). (59) ראה בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יט"ב. (60) ירושלמי חלה פ"ד הלכה ד. וראה בפ"ד מהלכות ערכין הלכה כד. (61) ירושלמי שם, והלכות ערכין שם. (62) ראה בפ"ב מהלכות גזילה הלכה ה. (63) במקומות הנ"ל. (64) ובחולין קלב. "אמר ליה רבי: מטונך, אהרן ובניו כתובין בפרשה (ולכן רק מנחת כהן קרבה כולה, אבל מנחת כהנת נאכלת)". וכדעת רבינו כן דעת הרא"ש והרשב"א (משנה-למלך), אבל התוספות בפסחים מט: ד"ה אמר ובעוד מקומות, חולקים וסוברים שפדיון הבן ניתן אף לכהנות. (65) כן הוא בבכורות ד. שבכור בהמה טמאה הוקשה לבכור אדם. (66) ראה בפ"ו מהלכות תרומות הלכה א. (67) היא כתרומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. (68) להלן פ"ט הלכה כ. (69) להלן פ"י הלכה יז. (70) כנ"ל בהלכות תרומות שם. (71) ראה להלן פ"י שם, שראשית הגז שהיא כחולין, ניתנת לכהנת אף-על-פי שהיא נשואה לישראל, ואילו תרומה שיש בה קדושה, אסורה לכהנת הנשואה לישראל באכילה (הלכות תרומות שם הלכה ז). וראה משנה-למלך. (72) בתוספתא חלה פ"ב הלכה ז. (73) כלומר, שאין נאכלים אלא במקדש, כנ"ל בהלכה ד. (74) מחוץ לירושלים. מהן בתוך ארץ ישראל, ומהן אף מחוצה לה. (75) כן הוא בתוספתא. ולמעלה שם, מנה רבינו שתי החטאות כאחת. (76) כן הוא בתוספתא, ולמעלה שם מנאן רבינו כאחת. (77) ראה להלן הלכה טו. (78) אף שכהנים זוכין בעורות מן המקדש (כנ"ל בהלכה ח), ואוכלים את דמיהן בכל מקום שירצו, מנאן רבינו בין המתנות שבירושלים, כיון שדרך הכהנים היתה למכור העורות ולאכול דמיהם בירושלים (רדב"ז למעלה בהלכה ג). וראה בתוספות חולין קלג: ד"ה ועורות, וברש"י לבבא קמא קי: (79) כלומר, עם החזה והשוק. (80) זבח השלמים. ופיסקא זו איננה בדפוס רומי, אבל ישנה בדפוסים ראשונים.

- 1 נזיר עם הלחם המורם עמה⁸¹ עם חזה ושוק⁸². הואיל⁸³
- 2 וישלש⁸⁴ שתן⁸⁵ שלמים הן, חשוב המורם מהם⁸⁶ מתנה
- 3 אחת.
- 4 טז. כל המתנות שהן תלויות בקרבנות - תתבאר כל
- 5 אחת ואחת במקומה בהלכות קרבנות⁸⁶. וכן גזל הגר
- 6 יתבאר בהלכות גזלה⁸⁷. וכבר בארנו דין שדה אחזה
- 7 ודין התרמים בהלכות ערכין, ודין תרומה ותרומת
- 8 מעשר - בהלכות תרומות. ובהלכות אלו אבאר משפטי
- 9 המתנות שאין תלוין בקרבנות, והן: הבכורים,
- 10 והחלה⁸⁸, והמתנות⁸⁹, וראשית הגז⁹⁰, ופדיון הבן⁹¹,
- 11 ופטור חמור⁹².
- 12 **פרק שני**
- 13 א. מצות עשה להביא בכורים למקדש, ואינם נוהגין
- 14 אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד; שגאמר: ראשית
- 15 בכורי אדמתך תביא בית יי אלהיך. ומביאין בכורים
- 16 של דבריהם מערי סיוחן ועוג ומסוריא; שהקונה
- 17 בסוריא - בקונה בירושלים. [אבל עמום ומואב ובבל],
- 18 אף על פי שהן חביין בתרומה ובמעשרות מדבריהם -
- 19 אין מביאין מהן בכורים. ואם הביא בכורים מחוץ
- 20 לארץ - אינן בכורים.
- 21 ב. אין מביאין בכורים אלא משבעת המינים האמורים
- 22 בשבח הארץ, והם: החטים, והשעורים, והענבים,
- 23 והתאנים, והרמונים, והזיתים, והתמרים. ואם הביא
- 24 חוץ משבעת המינים - לא נתקדשו.
- 25 ג. אין מביאין לא מתמרים שבהרים, ולא מפרות
- 26 שבצמקים, ולא מזיתי שמן שאינן מן המבחר; אלא
- 27 מתמרים שבצמקים ומפרות שבהרים, לפי שהן מן
- 28 המבחר. [ואם הביא שלא מן המבחר], כגון תמרים
- 29 שבהרים, ותאנים סויות ומרקבות, וענבים מאבקות
- 30 ומעשנות - לא נתקדשו.
- 31 ד. אין מביאין בכורים משקין, חוץ מזיתים וענבים
- 32 בלבד; שגאמר: פרי האדמה - [ולא משקה]. ואם הביא
- 33 משקין - אין מקבלין ממנו.
- 34 ה. הקרובים לירושלים מביאין תאנים וענבים לחים,
- 35 והרחוקין מביאין אותן גרוגרות וצמוקין.
- ו. אין מביאין בכורים קדם לעצרת; שגאמר: וחסג
- הקציר בכורי מעשיך. ואם הביא - אין מקבלין ממנו,
- אלא יניחם שם עד שתבוא עצרת ויקרא עליהן. וכן אין
- מביאין בכורים אחר חנכה, שהבכורים שבכרו אחר
- חנכה הן חשובין משנה הבאה, ויניחם עד אחר עצרת.
- ז. אין מביאין בכורים לא מן התדש על הישן ולא מן
- הישן על התדש. כיצד? לא יביא מפרות שחנטו קדם
- חמשה עשר בשבט על פרות שחנטו אחר חמשה עשר
- בו. אחד הנטוע ואחד העולה מאליה; שגאמר: בכורי
- כל אשר בארצם.
- ח. ופרות של שתפין - חביין בבכורים; שגאמר: בכורי
- כל אשר בארצם [אשר יביאו].
- ט. הגדל בעצין, אף על פי שהוא נקוב, והגדל בספינה
- אינו מביא ממנו כל עקר; שגאמר: בארצם. אבל
- מביא מן הגדל בגג או בתרבה.
- י. הנוטע אילן בתוך שדהו והכריכו לתוך שדה חברו
- או לרשות הרבים, או שהיה נוטע בשדה חברו או
- ברשות הרבים והכריכו בתוך שדהו, או שהיה עקרו
- בתוך שדהו והכריכו קצתו בתוך שדהו ודרך הרבים או
- דרך היחיד מפסקת באמצע בין העקר והעד המבדק -
- אינו מביא בכורים לא ממה שהוציא ברשות זו ולא מן
- העד שבברשות האחרון; שגאמר: בכורי אדמתך - עד
- שיהיו כל הגדולין מאדמתך.
- יא. נתן לו חברו רשות להכריף בתוך שלו, אפלו
- לשעה - הרי זה מביא בכורים. ואם היה האילן סמוך
- למצר חברו או נוטה לשדה חברו, אף על פי שחבי
- להרחיק - הרי זה מביא ממנו וקורא; שעל מנת כן
- הנחיל יהושע את הארץ.
- יב. האריסין והחקירין, ובעלי זורע שאונסין את
- הבעלים ולוקחין מהן ארצותם בפחות, והגזלנין - אינן
- מביאין בכורים, ואפלו נתאשו הבעלים; שגאמר:
- בכורי אדמתך.
- יג. הקונה אילן בתוך שדה חברו - אינו מביא, לפי
- שאין לו קרקע. שלשה - יש לו קרקע. ואף על פי שאין
- לו אלא אילנות בלבד, הרי הוא כמי שקנה קרקע. קנה
- אילן אחד וקרקעו - הרי זה מביא.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(81 עם הזרוע. (82 המורמים עם הזרוע, מאיל הנזיר. (83 כן הוא בחולין שם: "כיון דרמיין להדרי, חשיב להו כחדא". (84 שלמים, תודה ואיל נזיר. (85 משלמים, ותודה, ואיל נזיר. (86 פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ג"ה. (87 פרק ח הלכה ה ואילך. (88 להלן פרק ה ואילך. (89 להלן פרק ט. (90 להלן פרק י. (91 להלן פרק יא. (92 להלן פרק יב. (1) יבאר שמצות-עשה להביא ביכורים למקדש, והיכן נוהגין. אין מביאין ביכורים אלא משבעת המינים. ואם מביאין אותה משקין. אימתי מביאין הביכורים. ואם מביאין מן הישן על החדש או להיפך. הגדל בעצין נקוב והנוטע אילן לתוך שדהו והכריכו לתוך שדה חברו. האריסין ובעלי זורע שאונסין ולוקחין הארצות בפחות. הקונה אילן בתוך שדה חברו או הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע. המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו. ואשרה שביטלה. הביכורים אם יש להן שיעור מן התורה. הפריש ביכוריו והוסיף עליהן. וכיצד מפרישין הביכורים אם נטמאו הפירות כולם. ואם הפריש ביכוריו ונמוחו או נבזו. המפריש ביכוריו להעלותן בידו לירושלים.

יט. כיצד מפרישין הבכורים? יורד אדם לתוך שדהו
ורואה תאנה שבפירה, אשכול ענבים שבפרו, רמון
שבפר - קושטן בגמי ואומר: הרי אלו בכורים. והם
נעשים בכורים במחבר משקרא להן שם, ואף על פי
שעדין לא בשלו כל צרכן. ומשיגמרו ויתלשם מן
הקרקע - אינו צריך לחזר ולקרות להם שם. לא
הפרישין במחבר ולא קרא להם שם ויתלשם - הרי זה
מפרישם אחר שנתלשו. ואם נטמאו הפרות בלן - אינו
מפריש בכורים בטמאה, אלא מפריש מן הטהור על
הטמא לכתחלה. ואם אין לו פרות אחרות להפריש מהן
- יראה לי, שאינו מפריש בטמאה; שאין מפרישין
לאבוד. וכן יראה לי, שהבכורים שנטמאו - אינו מסיק
בהן התנור בתרומה טמאה, מפני שהן כקדשי מקדש.
כ. המפריש בכוריו ונמקו או נבזו או אבדו או שנגנבו
או שנטמאו - חייב להפריש אחרים תחתיהם; שנאמר:
תביא בית יי אלהיך - מלמד, שהוא חייב באחריותן עד
שיביאם להר הבית.
כא. המפריש בכוריו להעלותן בידו לירושלים - לא
ישלחם ביד שליח. ואם לקטן מתחלה על מנת לשלחם
ביד שליח - הרי זה מתר לשלחם.

יד. הלוקח פרות תלושין ולקח הקרקע - הרי זה מביא
בכורים, שהרי יש לו קרקע ופרותיה. מכל לו פרות חוץ
מן הקרקע, אפלו מחברים - מוכר אינו מביא, שהרי
אין לו פרות; ולוקח אינו מביא, שהרי אין לו קרקע.
חזר המוכר ולקח הפרות מן הלוקח - הרי זה מביא,
שהרי יש לו קרקע ופרותיה.
טו. המוכר שדהו לעובד כוכבים וחזר ולקחה ממנו -
הרי זה מביא ממנה בכורים מן התורה; שאינה נפקעת
מן המצוה בקנין העובד כוכבים, כמו שבארנו.
טז. אשרה שבטלה - אין מביאין ממנה בכורים;
שהבכורים כקדשי מקדש הן.
יז. הבכורים אין להם שעור מן התורה, אבל מדבריהם
צריך להפריש אחד מששים. והרופא לעשות כל שדהו
בכורים - עושהו.
יח. הפריש בכוריו וחזר והוסיף עליהן או עטרן - הרי
התוספת כבכורים. במה דברים אמורים? כשהביא
מארץ ישראל; אבל אם הביא מעבר הירדן או מסוריא
- אינה כבכורים. ואף על פי שאינה כבכורים, אינה
נאכלת אלא בטהרה. ואין מעטרין את הבכורים בכל
מקום אלא משבעת המינים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ז' ו"ג אייר ה'תשע"ה

או לישיב במקומה; או כדי שלא תגנב, וזה הוא בשביל
עצמו. וכן אם טלטל אותה מן החמה, כדי שלא תיבש
ותשבר, או מן הגשמים, כדי שלא תתפח ותפסד - הרי
זה טלטול בשביל עצמה; ומתה, מפני שמלאכתה
להתר.
ה. וכן מטלטל הוא הרחים או המכתשת לשבר עליה
אגוזים, או לעלות עליה למטה - וזה הוא לצורך גופו
- או לישיב במקומה. אבל אינו מטלטלה כדי שלא
תשבר, ולא כדי שלא תגנב. וכן כל פיוצא בזה.
ו. וכל שאינו כלי - כגון אבנים, ומעות, וקנים, וקורות,
וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אכן גדולה או קורה
גדולה - אף על פי שהיא נטלת בצורה בני אדם - אם
יש תורת כלי עליה, מטלטלין אותה. דלתות הבית -
אף על פי שהן כלים, לא הוכנו לטלטול; לפיכך, אם
נתפרקו, אפלו בשבת - אין מטלטלין אותן. וכן העפר
והחול והמת, אין מזיזין אותן ממקומן; וכן שמונה
[ירחי לידה] חי - הרי הוא כאבן, ואסור לטלטלו.
ז. מתר לטלטל הכלי, אפלו שלא לצורך תשמישו, אלא
לעשות בו מלאכה שלא נעשה לשמש. כיצד? נוטל
אדם קורנס [פטיש של מקצוענים] לפצע בו אגוזים,

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ה
הלכות שבת
פרק כה
א. יש כלי שמלאכתו להתר, והוא הפלי שמתר לעשות
בו בשבת דבר שנעשה לו - כגון כוס לשתות בו,
וקערה לאכל בה, וספין לחתך בו בשר ופת, וקורנס
[פטיש המידע] לפצע בו אגוזים, וכיוצא בהן.
ב. יש כלי שמלאכתו לאסור, והוא הפלי שאסור
לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו - כגון מכתשת
ורחים וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.
ג. כל כלי שמלאכתו להתר - בין היה של עץ, או של
חרש, או של אבן, או של מתכת - מתר לטלטלו
בשבת, בין בשביל עצמו של כלי, בין לצורך גופו, בין
לצורך מקומו. וכל כלי שמלאכתו לאסור - בין היה של
עץ, או של חרש, או של אבנים, או של מתכת - מתר
לטלטלו בשבת, בין לצורך גופו, בין לצורך מקומו; אבל
בשביל עצמו של כלי, אסור.
ד. כיצד? מטלטל הוא את הקערה של עץ לאכל בה,

ובזמן שמשלטל אחד מהם ישלטל השני - אם היה
צריך לדבר שמתר לטלטלו, מטלטלו ואף על פי שדבר
האסור מטלטל עמו; ואם היה צריך לטלטל דבר
האסור, לא יטלטלו באותו דבר המתר.

טו. ביצד? פגה [נתאנה לא מבושלת] שהיתה טמונה
בתבן, והררה [עוגה] שהיתה על גבי הגחלים - תחבן
בכוש או בכדד ונוטלן, ואף על פי שהתבן והגחלים
ננערים בשעת נטילה; וכן לפת או צנונות שהיו טמונים
בעפר, ומקצת העלין מגלין - שומטן [שולפס] בשבת
בעלה שלהן, ואף על פי שהעפר ננער. אבל אם היה
כפר או תינוק על גבי האבן, או על גבי הקורה - לא
יטלטל האבן או הקורה בכפר או בתינוק שיש עליה.
וכן כל פיוצא בזה.

טז. נוטל אדם את בנו שיש לו געגועין עליו [משתוקק
שירימו], והאבן בידו; אבל לא דינר - שאם פל הדינר,
ישלנו האב בידו. כלפלה [סלסלה] שהיתה נקובה, וסתם
נקב שלה באבן - מתר לטלטלה, שהרי האבן נעשת
כדפן. היתה הכלפלה מלאה פרות, והאבן בתוך הפרות
- אם היו הפרות רטבים, כגון ענבים ותותים, נוטל
אותה כמות שהיא; שאם ינער [ישפור] הפרות, ישנפו
בעפר; ובמקום הפסד לא גזרו.

יז. חבית ששכח אבן על פיה - מטה על צדה, והיא
נופלת; היתה בין החביות, מגביהה למקום אחר והאבן
עליה, ומטה על צדה שם, והאבן נופלת. וכן השוכח
מעוה על הכר, וצדד לכר - נוער את הכר, והן נופלות;
ואם צדד למקום הכר, נוטל את הכר והמעוה עליו.
אבל אם הניח המעוה מערב שבת על הכר, או הניח
האבן על פי החבית - הרי אלו אסורין לטלטלן, ואפלו
נפלו המעוה והאבן; שהרי נעשו בסיס לדבר האסור.
יח. האבן [שמונחת לצורך הכבדה] שפקרויה [ידלעת
שבאמצעותה שואבים מים] - אם ממלאין בה ואינה
נופלת [האבן מחוברת היטב], הרי היא כמקצת הקרויה
[וחלק ממנה], ומתר למלאה בה; ואם לאו [שהיא רפויה
ופרודה], אין ממלאין בה. כגד שעל הקנה, שומטו מעל
הקנה.

יט. פרות שאסור לאכלן - כגון פרות שאינן מעשרין
- אפלו הן חביבין במעשר מדבריהם [מדברבן], או מעשר
ראשון שלא נטלה תרומתו, או תרומה טמאה, או
מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן - אסור לטלטלן;
אבל הדמאי [פירות ע"ה שספק אם הופרשן], הואיל
וראי לעניים [הדמאי מותר להם], וכן מעשר שני
והקדש שפדין, אף על פי שלא נתן החמש - מתר
לטלטלן.

כ. מטלטל ישאל התרומה, אף על פי שאינה ראויה
לו [לאוכלה]; ומטלטלין תרומה טמאה עם שהורה או
עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה דברים

1 קרדם [גרזן] לחתוך בו דבלה [גוש תאנים], מגרה [משור]
2 לגור [לחתוך] בה את הגבינה, מגרפה לגרף בה את
3 הגורגרות, את הרחת [בה זורים התבואה להפריד
4 הקליפה] ואת המזלג לתת עליו אכל לקטן, את הכוש
5 [שיפוד קטן] ואת הכדד [כלי מכלי האריגה] לחדף בו,
6 מחט של סקאין [יוצרי שקים] לפתח בו את הדלת, את
7 המכתשת לישוב עליה, וכן כל פיוצא בזה.

8 **ח.** ומטלטל אדם מחט של יד השלמה [העשויה
9 לחפירה], לטל בה את הקוץ; אבל אם נטל הקצה
10 הנקוב שלה, או הקצה החד - אין מטלטלין אותה. ואם
11 היתה גלם ועדין לא נקבה, מתר לטלטלה.
12 **ט.** כל כלי שמקפיד עליו שמה ופחתו דמיו - כגון
13 פלים המקצין [מיועדים] לסחורה, וכלים היקרים ביותר
14 שמקפיד עליהם שמה ופסדו - אסור לטלטלן בשבת;
15 וזה הוא הנקרא 'מקצה מחמת חסרון כס'; כגון המסר
16 הגדול, ויתד של מחרשה, וספין של שחיטה, וספין של
17 טבחים, וחרב של אשכפים [רצענים], וחרצין [גרזן]
18 החרשים [נגרים], וקורנס [פטיש] הבשמים, וכיוצא בהן.
19 **י.** כל כלי שהקצה מחמת האסור - אסור לטלטלו; כגון
20 גר שהדליקו בו בשבת, והמנורה שהיה הנר עליה,
21 ושלחן שהיו עליו מעות, אף על פי שזכה הנר או
22 שנפלו המעות - אסור לטלטלן; שכל כלי שהיה אסור
23 לטלטלו בין השמשות - נאסר לטלטלו כל השבת בזה,
24 אף על פי שהלך הדבר שגורם לו האסור.

25 **יא.** אבל כלי המקצה מחמת מאוס - כגון גר ישן של
26 גפס, וכלי הצואה, וכיוצא בהן - מתר לטלטלן בשבת,
27 אם הצדד להן.

28 **יב.** כל הפלים הנטלין בשבת שנתפרקו ודלותיהן,
29 כגון דלות תבה ומגדל [סוגי ארונות] - בין שנתפרקו
30 בשבת, בין שנתפרקו קדם השבת - מתר לטלטל אותן
31 דלותות. וכן כל הפלים הנטלין בשבת שנשברו - בין
32 קדם שבת, בין בשבת - שבריהן נטלין; והוא, שהיה
33 עושין מעין מלאכה; ביצד? שברי ערבה [קערה]
34 לכסות בהן את פי החבית, שברי זכוכית לכסות בהן
35 את פי הפך, וכן כל פיוצא בזה. אבל אם אין השברים
36 ראויין למלאכה כלל, אסור לטלטלן.

37 **יג.** כל פסויי הפלים - נטלין בשבת; והוא, שיש תורת
38 כלי עליהן. היה כלי מחבר בקרקע, כגון חבית הטמונה
39 בארץ - אם יש לפסוי שלה בית אחיזה, מטלטלין
40 אותו; ואם לאו, אין מטלטלין אותו. וכן פסויי
41 הקרקעות, כגון בורות וחרצין [חפירות ארוכות וצרות
42 שבקרקע] - אין מטלטלין פסוי שלהן, אלא אם כן יש
43 לו בית אחיזה. פסוי התנור - אף על פי שאין לו בית
44 אחיזה, מתר לטלטלו.

45 **יד.** שני דברים, אחד אסור לטלטלו ואחד מתר
46 לטלטלו, והם סמוכין זה לזה או זה על זה או זה בזה,

47 כו. בהמה שנופלה לבור או לאמת [תעלות] המים - אם
48 יכול לתן לה פרנסה [מזונה] במקומה, מפרנסין אותה
49 עד מוצאי שבת. ואם לאו, מביא כרים וכסתות ומניח
50 תחתיה; ואם עלתה, עלתה. ואף על פי שבטל כלי
51 מהכנו, שהרי משליכו לבור לתוך המים - מפני צער
52 בעלי חיים, לא גזרו. ואסור להעלותה בידו. וכן אין
53 עוקרין [מגביהים] בהמה וחייה ועוף בחצר, אבל דוחין
54 [דוחפים] אותן עד שיפנסו; ומדדין עגלים וסוסיים
55 [אוחזים בצווארם ומוליכים]. תרנגולת שברחה, אין מדדין
56 אותה, מפני שהיא נשמטת מן היד, ונמצאו אגפיה
57 [גפיים שלה] נתלשין; אבל דוחין אותה עד שתפנס.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ה

פרק כו

58 א. כל כלי האורג, וחבילים וקנים שלו - מותר לטלטלן
59 בכלי שמלאכתו לאסור; חוץ מכבד העליון וכבד
60 התחתון [אבזרי מכונת האריגה] - לפי שאינו נטלן,
61 מפני שהן תקועין. וכן העמודים של אורג - אסור
62 לטלטלן, שמא יתכן הגמות שלהן. ושאר כלי האורג,
63 מתירין.
64 ב. מכבדות [מטאטא] של תמרה וכיוצא בהן שמכבדין
65 בהן הקרקע - הרי הן בכלי שמלאכתו להתר, שהרי
66 מותר לכבד בשבת. לבנים שנושאים מן הבנין - הרי הן
67 בכלי שמלאכתו להתר, מפני שראויין להסב עליהן,
68 שהרי שפין [משייפים] אותן ומתקנין אותן; ואם צבר
69 אותן [סדרן זה על זה] - הרי הקצץ, ואסור לטלטלם.
70 ג. חרש קטנה - מותר לטלטלה אפלו ברשות הרבים,
71 הואיל וראויה היא בחצר לכסות בה פי כלי קטן.
72 מגופת חבית שנתפתתה [שנשברה החבית] - היא
73 ושבריה, מותר לטלטלה; ואם זרקתה לאשפה מבעוד יום,
74 אסור לטלטלה. כלי שנתרצע [נשבר] - לא יתלש ממנו
75 חרש לכסות בו או לסמך בו.
76 ד. מותר להכניס לבית הכסא שלש אבנים מקרנולות
77 [חדות הראויות לקינוח] לקנח בהן; וכמה שעורן? כמלא
78 היד. אבל אדמה שהיא קרובה להתפרך, אסור לטלטלה
79 לקנח בה. ומותר להעלות האבנים לגג לקנח בהן. ירדו
80 עליהן גשמים ונשתקעו בטיט [שבגג] - אם רשומן נכר,
81 מותר לטלטלן. אכן שיש עליה טנוף, שודאי לקנח היא
82 - מותר לטלטלה, ואפלו היא גדולה.
83 ה. היה לפניו צרור [אבן קטנה] וחרש, מקנח בצרור;
84 ואם היה החרש מאגני [אחזין] בלים, מקנח בחרש. היה
85 לפניו צרור ועשבים - אם היו עשבים רבים, מקנח
86 בהן; ואם לאו, מקנח בצרור.
87 ו. שניי מחצלת שבלו [נרקבו] - הרי הם בכלי
88 שמלאכתו להתר, מפני שראויין לכסות בהן הסנוף;
89

1 אמורים? בשתיקה שהורה למטה, והיו פרות המטנפין
2 בקרקע - שאם ינער [ישפור] אותן, יפסדו. אבל אם היו
3 אגוזים ושקדים וכיוצא בהן - נוער הכלי, ונוטל
4 שהורה או החלין, ומניח השמאה. ואם היה צריך
5 למקום הכלי - בין שהשהורה למעלה בין שהיתה
6 למטה, מטלטל הכל כאחד.
7 כא. מדבק [שורה] של אבנים שחשב [לישיבה] עליו
8 מבעוד יום - אם למדום [סידורם לישיבה], מותר לישב
9 עליהן למחר; ואם לאו, אסור. חריות [ענפים] של דקל
10 שגרדן לעצים [להסיקן באש], ונמלך עליהן מערב שבת
11 לישיבה - מותר לטלטלן; וכן אם ישב עליהן מבעוד
12 יום, מותר לטלטלן.
13 כב. הקש שעל המטה - לא ינענעו בידו, אבל מנענעו
14 בגופו; ואם היה מאכל בהמה, מותר לטלטלו. וכן אם
15 היה עליו [על הקש] פר או סדין וכיוצא בהן - מנענעו
16 בידו, שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום. המכניס
17 קפה של עפר לביתו - אם יחד לה קרן זוית מערב שבת
18 - מטלטלו בשבת, ועושה בו כל צרכיו.
19 כג. אסור לבטל כלי מהכנו [ממה שהיה מוכן להיעשות
20 בו מבעוד יום], מפני שהוא פסותר. ביצר? לא יתן כלי
21 תחת הגר בשבת לקבל את השמן הנוטף - שהשמן
22 שבגר אסור לטלטלו, וכשיפל לכלי, יאסר טלטול הכלי
23 שהיה מתר; וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, אין נותנין כלי
24 תחת התרנגולת לקבל ביצתה, אבל כופה הוא הכלי
25 עליה. וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו,
26 שהרי לא בטלו; שאם יחפץ, יטלנו.
27 כד. נותנין כלי תחת הדלף [נזילת מים], ואם נתמלא
28 הכלי - שופך ושונה, ואינו נמנע; והוא, שיהיה הדלף
29 ראוי לרחיצה. אבל אם אינו ראוי, אין נותנין; ואם נתן,
30 מותר לטלטלו במים המאוסין שבו; שאין עושין גרף
31 [כלי] של רעי [צואה] לכתחלה [במכוון] אך בדיעבד
32 מותר.
33 כה. חבית של טבל [יין שלא הופרש תרומות ומעשרות]
34 שנושברה, מביא כלי ומניח תחתיה; הואיל ואם עבר
35 [על האיסור] ותקנו [תרם והפריש], מתקן [מותר באכילה]
36 - הרי הוא כמתקן. ונותנין כלי תחת הגר לקבל ניצוצות
37 [של השמן, שלא תגרם שריפה], מפני שאין בהן ממש,
38 ומותר לטלטל הכלי. קורה שנושברה - אין סומכין אותה
39 בספסל או בארכות [קדשין] המטה, אלא אם כן היו
40 רווחים [רפויים]; וכל זמן שישפץ יטלם, כדי שלא
41 יבטל כלי מהכנו. ופורשין מחצלת על גבי אבנים
42 בשבת, או על גבי פורת דבורים, בחמה מפני החמה,
43 ובגשמים מפני הגשמים - ובכלבד שלא יתפון לצוד;
44 שהרי נוטלה בכל עת שירצה. וכופין את הסל בשבת
45 לפני האפרוחין, בשביל שיעלו עליו ויגרדו - שהרי מותר
46 לטלטלו כשיגרדו מעליו. וכן כל פיוצא בזה.

לפיכך אם יחדן לתשמיש, מתרין. והשלחין [עורות]
 שאינן מעובדים] - מתר לטלטלן, בין שהיו של בעל
 הבית או של אמן; מפני שאינו מקפיד עליהן.
 יג. כל דבר מטנף, כגון ראי וקיא וצואה וכיוצא בהן
 - אם היו בחצר שיושבין [דריס] בה, מתר להוציאן
 לאשפה או לבית הפסא; וזה הוא הנקרא גרף של
 רעי. ואם היו בחצר אחרת - כופין עליהן כלי, כדי
 שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן. רק שעל הקרקע - דורסו
 לפי תמו, והולך. ומטלטלין כגונא [כלי לגחלים
 מנחושת] מפני אפרו, אף על פי שיש עליו שברי עצים,
 מפני שהוא כגרף של רעי. ואין עושין [יוצרים] גרף של
 רעי לבתחלה בשבת; אבל אם נעשה מאליו, או שעבר
 ועשהו - מוציאין אותו.
 יד. שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הבר בשבת,
 וכן תמרים ושקדים המוכנין לסחורה - מתר לאכלן
 בשבת; ואפלו אוצר [מחטן] של תבואה, או תבואה
 צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת; שאין שם אכל
 שהוא מקצה בשבת כלל, אלא הכל מוכן הוא. חוץ
 מגורגרות [תאנים] וצמוקין שבמקצה [חצר שמאחורי
 הבית], בזמן שמבישין אותן; הואיל ומסריחות ביניהם,
 ואין ראויין לאכילה - הרי הן אסורין בשבת משום
 מקצה. חבית שנתגלתה [הוסר כיסויה], ואבטיח
 שנשבר - אף על פי שאינן ראויין לאכילה [שמא נחש
 שם בהם ארס], נוטלין ומניחין במקום המצנע. כיוצא בו,
 קמיע [קלף עם שמות הקודש לסגולה] שאינו ממחה
 [שכתבו מי שאינו מומחה] - אף על פי שאין יוצאין בו,
 מטלטלין אותו. מותר השמן שבנר ושבקערה שהדליקו
 בהן באותה שבת - אסור להסתפק ממנו באותה שבת,
 מפני שהוא מקצה מחמת אסור.
 טו. אוצר [מחטן] של תבואה או של פדי זין - אף על
 פי שמותר להסתפק ממנו, אסור להתחיל בו לפנותו
 אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחין, או
 לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד
 ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרים; ולא
 יכבדו [ינקו] קרקעיתו של אוצר, כמו שבארנו, אלא
 נכנס ויוצא בו, ועושה שביב ברגלו בכניסתו וביציאתו.
 טז. כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף המצויין,
 מטלטלין אותו בשבת. כיצד? מטלטלין את התורמוס
 [מין קטנית] היבש, מפני שהוא מאכל לעזים - אבל לא
 את הלח; את החצב [מין ירק], מפני שהוא מאכל
 לצבאים; את [גרעיני צמח] - החרדל, מפני שהוא מאכל
 ליונים; את העצמות, מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל
 הקלפין והגרעינין הראויין למאכל בהמה, מטלטלין
 אותן. ושאין ראויין - אוכל את האכל, וזורקן
 לאחוריו; ואסור לטלטלן. ומטלטלין בשר תפוח
 [סרוח], מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי

1 אכל שגרי בגדים שאין בהן שלש על שלש - אסור
 2 לטלטלן, שאינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים. שברי
 3 תנור - מתר לטלטלן, והרי הן ככל הכלים שמלאכתן
 4 להתר. כירה שנשמטה אחת מרכותיה [רגליה] - אסור
 5 לטלטלה, שמא יתקע [בחוץ את אותה רגל].
 6 ז. סלם של עליה - אסור לטלטלו, שאין עליו תורת
 7 כלי. ושל שוכף - מתר להטותו, אבל לא יוליכו משוכף
 8 לשוכף, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא
 9 לצור. קנה שמוסקין בו הציתים [מהפכין בו הציתים בבית
 10 הבר] - אם יש עליו תורת כלי, הרי הוא ככלי
 11 שמלאכתו לאסור; קנה שהתקינו בעל הבית להיות
 12 פותח ונועל בו - אם יש תורת כלי עליו, הרי הוא ככלי
 13 שמלאכתו להתר.
 14 ח. דלת שהיה לה ציר [יחד שהדלת טובבת עליה], אף
 15 על פי שאין לה עתה ציר, שהכנינה לסתם בה מקום
 16 מקצה, והיא נגנרת [על הארץ] שנוטלין אותה וסותמין
 17 בה, וכן חדקים [קוצים] שסותמין בהן הפרצה, וכן
 18 מחצלת הנגנרת - בזמן שקשורין ותלוין בכחל,
 19 סותמין בהן; ואם לאו, אין נועלין בהן. ואם היו גבוהין
 20 מעל הארץ, נועלין בהן.
 21 ט. דלת שהיא לוח אחד, ששומטין אותה ונועלין בה
 22 - אם לא היה לה למטה כן [יסוד] כמו אסקפה [מפתח],
 23 שמוכיח עליה שהיא כלי מוכן לנעילה - אין נועלין
 24 בה; וכן נגר [יחד נעילה] שיש בראשו קלוסטרטא [כמין
 25 רימון], שמוכחת עליו שהוא כלי מוכן לנעילה, ואינו
 26 קורה כשאר הקורות - נועלין בו בשבת.
 27 י. נגר שאין בראשו קלוסטרטא - אם היה קשור ותלוי
 28 בדלת, נועלין בו; וכן אם היה נטל, ואגדו עמו [היה
 29 קשור לדלת בחבל]. אבל אם היה אגדו קבוע בדלת,
 30 והיה הנגר נשמש כמו קורה, ומניחין אותו בזוית
 31 [במקום אחר], וחוזרין ונועלין בו בעת שרוצין - הרי זה
 32 אסור לנעל בו; שאין עליו תורת כלי, ואינו אגוד, ואין
 33 בו אגד להוכיח עליו.
 34 יא. מנורה של חליות [המורכבת מכמה חלקים], בין
 35 גדולה בין קטנה - אין מטלטלין אותה, שמא יחזירה
 36 [ירכיבה] בשבת. הרי בה חדקים [חרצים הדומים
 37 לפרקים], והיא נראית כבעלת חליות - אם היתה גדולה
 38 הנשלת בשתי ידיים, אסור לטלטלה; היתה קטנה מזו,
 39 מתר לטלטלה.
 40 יב. מנעל שעל גבי האמנוס [דפוס עץ], שומטין אותו
 41 בשבת. מכבש של בעלי בתים [שתי לוחות עץ שביניהם
 42 מיישרים את הבגדים] - מתירין [ליטול בגד מביניהם],
 43 אבל לא כובשין [לא מכניסין ביניהם בגד לגחצו]; ושל
 44 כובסין - לא יגע בו, מפני שהוא מקצה מחמת חסרון
 45 כים [נמנע מלגעת בו שמא יתקלקל]. וכן גזי צמר - אין
 46 מטלטלין אותן, מפני שהוא מקפיד עליהן [לשמרם];

וְזֶה מְבִיא מַחְצֶלֶת וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיּוֹ; זֶה זֹקֵף מִטָּהוּ [כדי]
 לעגן עליה המחצלת] וְהוֹלֵךְ לּוֹ, וְזֶה זֹקֵף מִטָּהוּ וְנִשְׁמָט
 וְהוֹלֵךְ לּוֹ, וְנִמְצָאֵת מַחְצֶה עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ - שְׁהָרִי
 מַחְצֶלֶת זֶה וּמַחְצֶלֶת זֶה, גִּיּוֹהֵן סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ; וְשֵׁנִי
 קְצוֹתֶיהָ עַל הַקֶּרֶקַע מִשְׁנֵי צַדֵּי הַמֵּת.
 כג. מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בְּבֵיתוֹ, וְנִמְצָא מְתַבְּזָה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם
 מְתַבְּזִים מִמֶּנּוּ - מִתּוֹר הוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית; גְּדוֹל כְּבוֹד
 הַבְּרִיּוֹת, שְׂדוּחָהּ אֵת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה, שֶׁהוּא "לֹא
 תְסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ". וְאִם הָיָה לָהֶן מְקוֹם
 אַחֵר לְצֵאת לּוֹ, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ - אֲלֹא מְנִיחִין אוֹתוֹ
 בְּמִקְוָמוֹ, וְיוֹצֵאִין הֵן.

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ה

פרק כז

א. הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם הַמִּדְיָנָה בְּשַׁבָּת - לוֹקֵה, שְׁנָאֲמַר:
 "אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי"; מְקוֹם זֶה, הוּא
 תַּחוּם הָעִיר. וְלֹא נִתְּנָה תוֹרָה שְׁעוֹר לְתַחוּם זֶה; אֲבָל
 תְּכַמִּים הַעֲתִיקוֹ [קִיבְלוּ בַּמִּסּוּרֹת], שֶׁתַּחוּם זֶה הוּא חוּץ
 לְשָׁנִים עֶשֶׂר מִלִּל כְּנֶגֶד מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, וְכָף אָמַר לָהֶם
 מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ: 'לֹא תֵצֵאוּ חוּץ לְמַחֲנֶה'. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
 שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם חוּץ לָעִיר, אֲלֹא עַד אֲלָפִים אָמָּה; אֲבָל
 חוּץ לְאֲלָפִים - אָסוּר; שְׁאֲלָפִים, הוּא מִגֶּרֶשׁ [מִתַּחוּם]
 הָעִיר.
 ב. נִמְצָאֵת לְמַד, שֶׁמִּתּוֹר לְאָדָם בְּשַׁבָּת לְהֵלֵךְ אֵת כָּל
 הָעִיר כְּלָה, אֲפִלּוּ הָיְתָה [גְּדוּלָה] כְּנִינָה, בֵּין שְׁהִיָּתָהּ
 מִקְּפַת חוּמָה, בֵּין שֶׁלֹּא הָיְתָה מִקְּפַת חוּמָה. וְכֵן מִתּוֹר לּוֹ
 לְהֵלֵךְ חוּץ לָעִיר אֲלָפִים אָמָּה לְכָל רוּחַ מְרֻבְּעוֹת כְּטַבֵּלָה
 מְרֻבְּעַת, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נֶשֶׁכֶר [מְרוּיָח] אֵת הַזְּיוּת. וְאִם יֵצֵא
 חוּץ לְאֲלָפִים - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדָּה [מַלְקוֹת מְדוּבָּנִן],
 עַד שָׁנִים עֶשֶׂר מִלִּל; אֲבָל אִם יֵצֵא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יִתֵּר
 עַל שָׁנִים עֶשֶׂר מִלִּל, אֲפִלּוּ אָמָּה אַחַת - לוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה.
 ג. הַמְּהַלֵּךְ חוּץ לְתַחוּם לְמַעַל מַעֲשֶׂה טְפָחִים, כְּגוֹן
 שֶׁקָּפַץ עַל גְּבִי עַמּוּדִים שְׂגוּבֹהֵי עֲשָׂרָה וְאֵין בְּכָל אֶחָד
 מֵהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה סֶפֶק [בַּגְּמָרָא] אִם יֵשׁ
 תַּחוּמִּין לְמַעַל מַעֲשֶׂה; אֲבָל אִם הֵלֵךְ עַל מְקוֹם שֵׁשׁ
 בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה כְּמַהֲלֵךְ עַל הָאֶרֶץ, וְיֵשׁ
 אָסוּר תַּחוּמִּין שָׁם.
 ד. מִי שֶׁשָּׁבַת בְּדִיר [שֶׁטַח מְגוּדָר לְצֵאתוֹ] שְׁבִמְדָּבָר, אוֹ
 בְּסֶהַר [מִגֶּרֶשׁ מְגוּדָר], אוֹ בְּמַעֲרָה, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְרֻשּׁוֹת
 הַיַּחֲדִיד - מִהֵלֵךְ אֵת כְּלָה, וְחוּצָה לָהּ אֲלָפִים אָמָּה לְכָל
 רוּחַ בְּרַבּוּעַ. וְכֵן הַשּׁוֹבֵת בְּבִקְעָה, אֲפִלּוּ הָיָה יֹשֵׁן בְּשַׁעַה
 שְׁנֹכְנֵס הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא קָנָה [לֹא הִתְכוּוֹן לְקוּנָה] - שְׁבִיתָהּ
 - יֵשׁ לּוֹ לְהֵלֵךְ מִמְּקוֹמוֹ אֲלָפִים אָמָּה לְכָל רוּחַ בְּרַבּוּעַ.
 הָיָה מִהֵלֵךְ בְּבִקְעָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ [הִיכֵן] תַּחוּם שַׁבָּת -
 מִהֵלֵךְ אֲלָפִים פְּסִיעוֹת בִּינּוּיּוֹת, וְזֶה הוּא תַּחוּם שַׁבָּת.

1 [שְׁאִינוֹ מְבוּשָׁל], בֵּין תְּפֵל [לֹא מְלוּחַ] בֵּין מְלוּחַ, מִפְּנֵי
 2 שְׁרָאוֹי לְאָדָם. וְכֵן דָּג מְלִיחַ; אֲבָל הַתְּפֵל, אָסוּר
 3 לְטַלְטֵלוֹ.
 4 יז. אֵין מְטַלְטֵלִין שְׁבָרִי וְכוּכִית, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מֵאֲכָל
 5 לְנִצְמִיּוֹת [בֵּת יַעֲנָה], וְלֹא תְּבִילִי זְמוּרוֹת [עַנְפֵי הַגֶּפֶן], אִף
 6 עַל פִּי שֶׁהֵן מֵאֲכָל לְפִילִים, וְלֹא אֵת הַלּוּף [מִין עֵשֶׂב],
 7 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאֲכָל לְעוֹרָבִים - מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֵלּוּ
 8 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְצוּיִין אֲצֵל רֹב בְּנֵי אָדָם.
 9 יח. תְּבִילִי קֶשׁ וְתְּבִילִי עֲצִים וְתְּבִילִי זְרָדִין - אִם הִתְקִינָן
 10 לְמֵאֲכָל בְּהֶמָּה, מְטַלְטֵלִין אוֹתָן; וְאִם לֹא, אֵין מְטַלְטֵלִין
 11 אוֹתָן. תְּבִילִי סִיָּאָה וְאִזּוּב וְקוֹרְנִית [מִינֵי צִמְחִים הַרְאוּם
 12 לְהַסְקָה וּלְבַהֲמָה] - הַכְּנִיסָן לְעֲצִים, אֵין מְסַתְּפֵק מֵהֶן
 13 בְּשַׁבָּת; לְמֵאֲכָל בְּהֶמָּה, מְסַתְּפֵק מֵהֶן. וְכֵן בְּאִמִּיתָא, וְכֵן
 14 בְּפִיגָם [מִינֵי צִמְחִים], וְכֵן בְּשֶׁאֵר מִינֵי תְּבִלִין.
 15 יט. אֵין גּוֹרְפִין מֵאֲכָל מִלְּפָנֵי הַפֶּטֶם [שׁוֹר שֶׁמִּפְּטִים
 16 אוֹתוֹ], בֵּין בְּאָבוּס [כְּלִי הַאֲכִלָּה לְבַהֲמָה] שֶׁל כָּלִי בֵּין
 17 בְּאָבוּס שֶׁל קֶרֶקַע [שֶׁבִּנּוּי עַל הַקֶּרֶקַע]; וְאֵין מְסַלְקִין
 18 [הַמֵּאֲכָל] לְצִדְדֵין מִפְּנֵי הָרָאִי [שֶׁלֹּא יִתְלַכֵּךְ], גְּזֵרָה שְׁמָא
 19 יִשְׁגָּה גְּמוּת. וְנוֹטֵלִין מִלְּפָנֵי הַחֲמוֹר, וְנוֹתְנִין לְפָנֵי הַשּׁוֹר;
 20 אֲבָל אֵין נוֹטֵלִין מִלְּפָנֵי הַשּׁוֹר, וְנוֹתְנִין לְפָנֵי הַחֲמוֹר -
 21 מִפְּנֵי שֶׁהַמֵּאֲכָל שֶׁלְּפָנֵי הַשּׁוֹר מְטַנֵּף בְּרִירוֹ, וְאֵין רָאוּי
 22 לְמֵאֲכָל בְּהֶמָּה אַחֲרָיו. וְכֵן עֲלִין שְׂרִיחָם רַע וּמָאוּס, וְאֵין
 23 הַבְּהֶמָּה אוֹכֵלָתָן - אָסוּר לְטַלְטֵלָן. לְפִיכָךְ, תְּלִי שֶׁל דָּגִים
 24 [עַץ שְׁתוּלִים בּוֹ דָּגִים], אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ; וְשֶׁל בֶּשֶׂר, מִתּוֹר.
 25 וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.
 26 כ. אִף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל אֵת הַמֵּת בְּשַׁבָּת, סָכִין
 27 אוֹתוֹ וּמִדִּיחִין אוֹתוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִזְיוּ בּוֹ אָבִיר.
 28 וְשׁוֹמְטִין אֵת הַכֹּר מִתַּחְתָּיו, כְּדִי שִׁיְהִיָּה מִטָּל עַל הַחוּל,
 29 בְּשִׁבְלֵי שִׁימְתִין [וְלֹא יִסְרִיחַ]. וּמִכִּיּוֹצֵא כָּלִי מִקֶּר [הַגּוֹרֵם
 30 קִרְיוֹת] וְכָלִי מִתְּכוּת, וּמְנִיחִין לּוֹ עַל כֶּרֶסוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא
 31 תִּפְּוֹחַ; וּפּוֹקְקִין אֵת נֶקְבָיו, שֶׁלֹּא יִכְנֵס בֵּהֶן הָרוּחַ.
 32 וְקוֹשְׂרִין אֵת הַלֶּחֶי - לֹא שִׁיעָלָה [לְסִגּוֹר מִה שֶׁנִּפְתַּח],
 33 אֲלֹא שֶׁלֹּא יוֹסִיף; וְאֵין מְאֻמָּצִין [עוֹצְמִים] אֵת עֵינָיו
 34 בְּשַׁבָּת.
 35 כא. מֵת הַמִּטָּל בַּחֲמָה - מְנִיחַ עָלָיו כֶּכָר אוֹ תִינוּק,
 36 וּמְטַלְטֵלוֹ. וְכֵן אִם נָפְלָה דִלְקָה בְּתֶצֶר שֵׁשׁ בָּהּ מֵת,
 37 מְנִיחַ עָלָיו כֶּכָר אוֹ תִינוּק וּמְטַלְטֵלוֹ; וְאִם אֵין שָׁם כֶּכָר
 38 וְלֹא תִינוּק, מְצִילִין אוֹתוֹ מִן הַדִּלְקָה מִכָּל מְקוֹם - שְׁמָא
 39 יָבוֹא לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהוּל עַל מֵתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁרָף.
 40 וְלֹא הַתִּירוֹ לְטַלְטֵל בְּכֶכָר אוֹ בְּתִינוּק, אֲלֹא לְמַת בְּלִבָּהּ,
 41 מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בְּהוּל עַל מֵתוֹ.
 42 כב. הָיָה מִטָּל בַּחֲמָה, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם לְטַלְטֵלוֹ, אוֹ
 43 שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִזְיוֹ מִמְּקוֹמוֹ - בְּאֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְיוֹשְׁבֵין
 44 מִשְׁנֵי צִדְדָיו; חֵם לָהֶם מִלְּמַטָּה [מִחוּס הַקֶּרֶקַע] - זֶה
 45 מְבִיא מִטָּהוּ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מְבִיא מִטָּהוּ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ;
 46 חֵם לָהֶם מִלְּמַעַלָּה - זֶה מְבִיא מַחְצֶלֶת וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיּוֹ,

47 ברשות היחיד - כגון שנתנוהו גוים בדיר וסהר ומערה,
48 או בעיר אחרת - יש לו להלך את פלה; וכן אם יצא
49 לאחד מאלו בשנגה, ונזכר והוא בתוכן - מהלך את
50 פלה.
51 יג. יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שחזר שלא
52 לדעת, כגון שהחזירוהו גוים או רוח רעה - אין לו אלא
53 ארבע אמות; וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת - אף על
54 פי שהוא בתוך רשות היחיד, כגון דיר וסהר - אין לו
55 אלא ארבע אמות. המפרש [בספינה] בים הגדול - אף
56 על פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו, מהלך את כל
57 הספינה פלה, ומטלטל בכלה.
58 יד. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת, והקפיד במחיצה
59 בשבת - יש לו להלך כל אותה המחיצה; והוא, שלא
60 תהיה יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיצא
61 ממנו מכלע מקצתו בתוך המחיצה שנעשת שלא
62 לדעתו - הואיל ויש לו להלך את כל המחיצה, הרי
63 זה נכנס לתחומו; וכיון שיכנס, הרי הוא כאלו לא
64 יצא.
65 טו. כל מי שאין [שאסור] לו לזוז ממקומו, אלא בתוך
66 ארבע אמות - אם נצרך לנקבי, הרי זה יוצא ומרחיק
67 ונפנה וחוזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שיצא
68 ממנו, בעת שרחיק להפנות - הואיל ונכנס ונכנס,
69 וכאלו לא יצא; והוא, שלא יצא בתחלה לדעת
70 [בכוונה]; אבל אם יצא לדעת - אף על פי שנקנס,
71 אין לו אלא ארבע אמות.
72 טז. כל מי שיצא ברשות בית דין - כגון העדים
73 שבאו להעיד על ראית הלבנה, וכיוצא בהן ממי
74 שמתר לו לצאת לדבר מצוה - יש לו אלפים אמה
75 לכל רוח, באותו מקום שהגיע לו; ואם הגיע למדינה
76 - הרי הוא כאנשי העיר, ויש לו אלפים אמה לכל
77 רוח חוץ למדינה.
78 יז. היה יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך:
79 'כבר נעשת המצוה שיצאת לעשותה' - יש לו
80 ממקומו אלפים אמה לכל רוח; ואם היה מקצת תחום
81 שיצא ממנו ברשות, מכלע בתוך אלפים שיש לו
82 ממקומו - הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל
83 היוצאין להציל נפשות ישראל מיד גוים, או מן הנזק,
84 או מן המפלת - יש להם אלפים אמה לכל רוח
85 ממקום שהצילו בו; ואם היתה יד הגוים תקיפה, והיו
86 מפחדין לשבות במקום שהצילו - הרי אלו חוזרין
87 בשבת למקומן, ובכלי זינן.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ה

פרק כח

88
89
90 א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [העיר] - אם

1 ה. מההלך אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו
2 בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה - אינו
3 מהלך אלא עד סוף מדתו; ואין אומרים: 'הואיל וכלתה
4 מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את פלה'. במה דברים
5 אמורים? בשפלתה מדתו במקצת העיר, או במקצת
6 המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מכלעת
7 בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות
8 כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר.
9 ו. כיצד? הרי שהיה אלה ממקום שביתתו, או
10 מחוץ לעיר, עד מדינה או מערה שיש בארבה אלה
11 אמה, או פחות מאלה - מהלך את כל המדינה או
12 המערה שפגע בה, ומהלך חוצה לה אלה אמה פחות
13 ארבע אמות.
14 ז. אבל אם היה במדינה או במערה שפגע בה בתוך
15 מדתו, אלה אמה ואמה - אינו מהלך בה אלא אלה
16 אמה בלבד, שהוא תשלום אלפים שיש לו.
17 ח. מי שפלתה מדתו בחצי העיר - אף על פי שאינו
18 מהלך אלא עד סוף מדתו, מתר לטלטל בכל העיר על
19 ידי זריקה. וכן מי ששבת בבקעה, והקיפוהו גוים
20 מחיצה בשבת - אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לכל
21 רוח, אף על פי שהוא בתוך המחיצה; ומתר לו לטלטל
22 בכל המחיצה על ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה.
23 ט. מי שהיה בא בדרך לפנס למדינה, בין שהיה בא
24 בים, בין שהיה בא בחרבה [ביבשה] - אם נכנס בתוך
25 אלפים אמה קרוב לעיר, קדם שיכנס השבת - אף על
26 פי שלא הגיע למדינה [לעיר] אלא בשבת, הרי זה יכנס
27 ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.
28 י. היה בא למדינה וישן בדרך, ולא געור אלא בשבת,
29 וכשגעור, מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יכנס לה,
30 ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני
31 שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שביתה עם
32 בני המדינה כמותן - שהרי נכנס עמהן בתחום.
33 יא. מי שיצא חוץ לתחום, אפלו אמה אחת - לא יכנס;
34 שהארבע אמות שיש לו לאדם, תחלתן ממקום שהוא
35 עומד בו; לפיכך, כיון שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר,
36 ישוב ממקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות
37 מעמידת רגליו ולחוץ. וכן מי שהחשיך חוץ לתחום
38 המדינה, אפלו אמה אחת - הרי זה לא יכנס לה, אלא
39 יהלך ממקום שנקנס עליו השבת והוא עומד בו, אלפים
40 אמה בלבד. ואם פלתה מדתו במקצת העיר, מהלך עד
41 סוף מדתו [בלבד], כמו שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך
42 התחום, ורגלו אחת חוץ לתחום - הרי זה יכנס.
43 יב. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו - כגון
44 שהוציאוהו גוים או רוח רעה, או ששגג ויצא - אין לו
45 אלא ארבע אמות. חזר לדעת [בכוונה], אין לו אלא
46 ארבע אמות; החזירוהו, כאלו לא יצא. ואם נתנוהו

עושין לה זיוות [מחשיבים אותה כמורבעת], ורואין
אותה כאלו היא בתוך מרבע, ומודדין חוץ מצלעות
אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח - שגמץא משתכר
[מרווח] הנזירות.

ז. וכן אם היתה משלשת, או שיש לה צלעות רבות -
מרבעין אותה, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים
אמה לכל רוח; וקשהוא מרבעה, מרבעה כרבע העולם
[צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומו וכו'], כדי
שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם,
ומכונה כנגדה.

ח. היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר - רואין
אותה כאלו היא כלה רחבה. היתה עשויה כמין גם [ג'
יונית כעין כ"ף סופית שלנו], או שהיתה עשויה כקשת
- אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה
- מודדין לה מן היתר [יתר] - בחבל הנמתח בשני קצות
הקשת, ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת כאלו
הוא מלא בתים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת
אלפים - אין מודדין לה אלא מן הקשת [מהישוב עצמו].
ט. עיר שיושבת על שפת הנחל - אם יש לפניה רקע
[יציקת קרקע גבוהה בשפת הנחל] רחב ארבע אמות על
שפת הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל - נמצא
הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת
הנחל השניה, ויעשה הנחל פלו בכלל המדינה, מפני
הרקה הבנויה מצדו. ואם אין שם רקע, אין מודדין לה
אלא מפתח בתיה; ונמצא הנחל נמדד מן האלפים
שלם.

י. יושבי צריפין [רועי צאן הדדים בבתי קנים], אין
מודדין לה אלא מפתח בתיה; ואם יש שם שלש
חצרות של שני שני בתים [בתי עץ או אבן], הקבעו כלם
[גם הצריפים נחשבים לבית קבוע], ומרבעין אותה ונותנין
להם אלפים אמה לכל רוח, כשאר העירות.
יא. אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה, לא פחות
ולא יתר; ובחבל של פשתן, כדי שלא ימשך יתר. הגיע
לגיא [עמק] - אם היה רחבו חמשים אמה, שיכול
להכליעו בחבל המדה - מבליעו; והוא שיהיה בעמקו
פחות מארבעת אלפים.

יב. במה דברים אמורים? בשהיה חוט המשקלת [חוט
שבראשו אבן לצורך מדידה] יורד כנגדו [כשמניח החוט
בשפת העמק ונפלת האבן ללא עיכוב], שאי אפשר
להשתמש בו; אבל אם אין חוט המשקלת יורד כנגדו,
אינו מבליעו, אלא אם כן היה עמק אלפים, או פחות
מפן.

יג. היה גיא מעקם [מדרונו משופע] - מקדד ועולה,
מקדד ויורד [שיטת מדידה בדילוגים לשיפוע המפורטת
להלן]; היה גיא רחב מחמשים, שאינו יכול להכליעו

1 היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה,
2 שהוא צלע [צד אחד מהמורבע של] בית סאתים
3 המרבעת, או פחות מזה - הרי זה מצטרף למדינה,
4 ונחשב ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח,
5 מודדין חוץ מבית דירה זה.

ב. היה בית זה קרוב למדינה שבעים אמה, ובית שני
7 קרוב לבית ראשון שבעים אמה, ובית שלישי קרוב
8 לשני שבעים אמה, וכן עד מחלף כמה ימים - הרי
9 הכל כמדינה אחת; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית
10 האחרון; והוא שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על
11 ארבע אמות או יתר.

ג. וכן בית הכנסת שיש בו דירה לחזנין [שמשים], ובית
12 עבודה זרה שיש בו דירה לכמרי, והאוצרות [מחסני
14 תבואה] שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן
15 בית דירה, ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן
16 ארבע אמות על ארבע אמות, והבנגין [סוכות שומרים],
17 והבית הבנוי בים, ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה,
18 והמערה שיש בנן על פיה ויש בה בית דירה - כל אלו
19 מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבעים אמה ושירים [שני
20 שלישי אמה]; ומאותו הבית היוצא, רואין כאלו חוט
21 מתוח על פני כל המדינה [שבצד בית הדירה], ומודדין
22 חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה: שתי מחיצות שאין
23 עליהן תקרה, אף על פי שדירי ביניהן; והגשר והקבר
24 ובית הכנסת ובית עבודה זרה והאוצרות, שאין בהן
25 בית דירה; והבור [עמוק] והשיט [ארוך וצר] והמערה
26 [חצובה בסלע] והשוכף, ובית שבספינה - כל אלו
27 וכיוצא בהן, אין מצטרפין עמה.

ה. היו שתי עירות זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה
29 וארבעים ואחת ושלש, כדי שיהיה שבעים אמה
30 ושירים לזו ושבעים אמה ושירים לזו - חושבין שתייהן
32 כעיר אחת; ונמצאת כל עיר מהן, מהלכת את כל העיר
33 השניה וחוצה לה אלפים אמה. היה שלשה כפרים
34 משלשין - אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מן
35 החיצונים אלפים אמה או פחות מכאן, ובין השנים
36 החיצונים מאתיים שלש ושמונים פחות שלש, כדי
37 שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי כשתראה אותו
38 כאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אמה ושלש -
39 הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין להם אלפים אמה
40 לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר שהקפה [חומה] ולבסוף
41 יושבה [באוכלוסין], מודדין לה משיבתה; וישובה
42 ולבסוף הקפה, מודדין לה מחומותיה.

ו. עיר שהיתה ארפה או מרבעת, הואיל ויש לה ארבע
43 זיוות שוות, מניחין אותה כמות שהיא, ומודדין לה
45 אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה; היתה צגלה,

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ה

פרק כט

45 א. מצות עשה מן התורה, לקדש יום השבת בדברים
46 - שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו", כלומר זכרוהו
47 זכירת שבת וקדוש; וצריך לזכרוהו בכניסתו וביציאתו
48 - בכניסתו בקדוש היום, וביציאתו בהבדלה.
49 ב. וזה הוא נוסח קדוש היום: 'ברוך אתה ה' אלהינו
50 מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצוה בנו, ושבת
51 קדשו באהבה וברצון הנחילנו - וצונו למעשה
52 בראשית, תחלה למקראי קדש, וזכר ליציאת מצרים; כי
53 בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ושבת קדשך
54 באהבה וברצון הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש השבת'.
55 ג. וזה הוא נוסח ההבדלה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
56 העולם, המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין
57 ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה.
58 ברוך אתה ה', המבדיל בין קדש לחל'.
59 ד. עקר הקדוש, בליזה; אם לא קדש בליזה, בין
60 בשוגג בין במזיד - מקדש והולך כל היום כלו. ואם
61 לא הבדיל בליזה - מבדיל למחר, ומבדיל והולך עד
62 סוף יום רביעי; אבל אינו מברך על האור, אלא בליל
63 מוצאי שבת בלבד.
64 ה. אסור לאדם לאכל או לשותות יין, משיקדש היום -
65 עד שיקדש. וכן משיצא היום, אסור לו להתחיל לאכל
66 ולשתות, ולעשות מלאכה, או לטעם כלום - עד
67 שייבדיל; ולשתות המים, מתר. שבת או עבר, ואכל
68 ושתה קדם שיקדש או קדם שייבדיל - הרי זה מקדש
69 ומבדיל אחר שאכל.
70 ו. מדברי סופרים, לקדש על היין ולהבדיל על היין.
71 ואף על פי שהבדיל בתפלה, צריך להבדיל על הכוס; ולא
72 ומאחר שייבדיל ויאמר 'בין קדש לחל', מתר לו לעשות
73 מלאכה, אף על פי שלא הבדיל על הכוס. ומברך על
74 היין תחלה, ואחר כך מקדש; ואינו נוטל את ידיו עד
75 שיקדש.
76 ז. כיצד הוא עושה? לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית
77 או יתר, ומדיחו מבפנים ושוטפו מבחוץ, וממלאהו יין,
78 ואוחזו בימינו, ומגביהו מן הקרקע טפח או יתר, ולא
79 יסיע בשמאל. ומברך על הגפן, ואחר כך מקדש;
80 ומנהג פשוט בכל ישראל, לקרות בתחלה פרושת
81 "ויבדיל", ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מקדש.
82 ושותה מלא לגמיו, ומשקה לכל בני הבית; ואחר כך
83 נוטל ידיו, ומברך 'המוציא ואוכל'.
84 ח. אין [נחשב] קדוש, אלא במקום סעודה. כיצד? לא
85 יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר; אבל אם קדש בבית

1 [כיון שהחבל נ' אמה] - הולך למקום שהוא יכול
2 להכליעו [מקום בגיא שיכול למדוד], ומכליעו, וצופה
3 כנגד מדתו [מעריך את התחום לפי עיונו], וחוזר.
4 יד. הגיע לכתל, אין אומרים 'קב את הכתל'; אלא
5 אומר [מעריך] רחבו, והולך לו. ואם אפשר להשתמש
6 בו, מודדו מדידה יפה; ואם היה חוט המשקלת יורד
7 כנגדו, מודד רחבו מדידה יפה.
8 טו. הגיע להר - אם היה הר מתלקט [מיתמר] ממנו גבה
9 עשרה טפחים בארץ חמש אמות, מכליעו [לא מחשיב
10 השיפוע] וחוזר למדתו; ואם היה גבוה הרבה, עד
11 שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משך ארבע אמות,
12 אומדו, והולך לו. אם אינו יכול להכליעו, כגון שהיה
13 רחבו יתר מחמשים - מקדדו מעט מעט [שיטת מדידה
14 מיוחדת לשיפועים]; וזה הוא שאמרו: 'מקדדין בהרים'
15 [ומפורט בסמוך].
16 טז. כיצד מקדדין בהרים או בגיאיות שאינם יכול
17 להכליען? [כי השטח אינו ישר] אוהזין שנים חבל של
18 ארבע אמות, העליון אוהז קצתו כנגד מרגלותיו [רגליו],
19 והתחתון אוהז בקצה השני כנגד לבו, וחוזר העליון
20 לעמד במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו
21 מדת החבל; וכן מתגלגלים והולכין, עד שמודדין את
22 כלו. וכשילך המודד להכליע את ההר או הגיא [שחול
23 העיר], לא יצא חוץ לתחום - שלא יראו אותו העובדים,
24 ויאמרו: 'מדת תחומין באה לכאן' [ועלולים להיכשל].
25 יז. אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה, שהוא יודע
26 מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מתוקין, ובה ממחה
27 ומדר, רבה בתחום מהן, ומעט בתחום - שומעין לו
28 [רק] בתחום שרבה; וכן אם באו שנים ממחין ומדרו
29 התחום, אחד רבה ואחד מעט - שומעין למרבה; ובלבד
30 שלא ירבה יתר ממדת אלכסונה של עיר [כמבואר מיד].
31 יח. כיצד [מהי צורת חישוב מידת הסתיה המקובלת]?
32 בעת שירבה זה - נאמר: 'שמה הראשון [הממעט] מקרן
33 אלכסון של עיר מדר האלפים, ולפיכך מעט מדתו,
34 ונמצא צלע התחום בינו ובין המדינה פחות מאלפים;
35 וזה האחרון, מדר אלפים מצלע המדינה' [נאמצע העיר
36 בקו ישר]; ואין מחזיקין על הראשון שטעה ביתר על
37 זה. לפיכך, אם רבה זה האחרון יתר על הראשון, אפלו
38 בחמש מאות ושמונים בקרוב - שומעין לו; ביתר על
39 זה, אין שומעין לו.
40 יט. אפלו עבר, אפלו שפחה - נאמנין לומר: 'עד כאן
41 תחום השבת'; ונאמן הגדול לומר: 'זכור אני שעד כאן
42 היינו באים בשבת כשהייתי קטן', וסומכין על עדותו
43 בדבר זה; שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא
44 להקל, מפני ששעור אלפים מדבריהם.

טז. כלי שהיה מלא יין, אפלו מחזיק במה רביעיות
 - אם שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו, ונפסל, ואין
 מקדשין על השאר; מפני שהוא כשירי כוסות.
 יז. יין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם יין - מקדשין
 עליו; וכן יין מזוג. יין צמוקים - מקדשין עליו; והוא
 שיהיו צמוקים שיש בהם לחלוחית, שאם ירף אותן
 יצא מהן דבש [מיץ]. וכן יין חדש מגתו, מקדשין
 עליו; וסוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו
 בשעתו. מדינה שרב יינה שר - אף על פי שהוא
 פסול לקדוש - מתיר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר
 המדינה.
 יח. כשם שמקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי
 שבת - כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין
 במוצאייהו ובמוצאי יום הכפורים - שכלם שבתות ה'
 הן. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד,
 ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מבדילין במוצאי
 יום טוב לשבת.
 יט. נוסח קדוש יום טוב: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 העולם, אשר קדשנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון,
 בחר בנו ויגדלנו, רצה בנו ויפארגנו; ונתן לנו ה'
 אלהינו באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים
 לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג
 המצות הזה - או חג השבועות הזה, או חג הסוכות
 הזה - זמן חרותנו - או זמן מתן תורתנו, או זמן
 שמחתנו - באהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת
 ואותנו קדשת מכל העמים, ומוצאי קדשך בשמחה
 ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש ישראל
 והזמנים'. ואם חל להיות בשבת - מזכיר השבת וחזרתם
 בדרך שחזרתם בתפלה, 'מקדש השבת וישראל
 והזמנים'.
 כ. בראש השנה אומר: 'נתת לנו ה' אלהינו באהבה,
 את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה,
 זכרון תרועה באהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו
 בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ויברך אמת וקיים
 לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל
 ויום הזכרון'. ואם חל להיות בשבת - חזרתם 'מקדש
 השבת וישראל ויום הזכרון', בדרך שחזרתם בתפלה.
 כא. בלילי יום טוב, מקדש על היין כבשבת; ואם אין
 לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן
 ביום טוב מקדש קדושא רבא, בדרך שמקדש בשבת.
 כב. ביצר מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד
 בשבת [ולילו הוא מוצאי שבת]? בתחלה מברך על
 הגפן, ואחר כך מקדש קדוש יום טוב, ואחר כך מברך
 על הגר, ואחר כך מבדיל - וחזרתם בהבדלה 'המבדיל
 בין קדש לקדש', ואחר כך מברך 'שהחיינו'.
 כג. כל לילי יום טוב ובלילי יום הכפורים - אומרים

1 [פינה] זו, אוכל בזוית שניה. ולמה מקדשין בבית
 2 הפנסת? מפני האורחין שאוכלין ושותין שם.
 3 ט. היה מתאנה לפת יותר מן היין, או שלא היה לו
 4 יין - הרי זה נוטל ידיו תחלה, ומברך 'המוציא',
 5 ומקדש, ואחר כך בוצע ואוכל. ואין מבדילין על הפת,
 6 אלא על הכוס.
 7 י. מי שנתפנן לקדש על היין בלילי שבת, ושכח ונטל
 8 ידיו קדם שיקדש - הרי זה מקדש על הפת, ואינו
 9 מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעודה. ומצוה לברך
 10 על היין ביום השבת, קדם שישער סעודה שניה; וזה
 11 הוא הנקרא 'קדושא רבא'. מברך 'בורא פרי הגפן'
 12 בלבד, ושותה, ואחר כך יטל ידיו, וישער; ואסור לו
 13 לאדם שיטעם כלום קדם שיקדש. וגם קדוש זה, לא
 14 יהיה אלא במקום סעודה.
 15 יא. יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד
 16 יום, אף על פי שלא נכנסה השבת; וכן מבדיל על
 17 הכוס מבעוד יום, אף על פי שעדין היא שבת; שמצות
 18 זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו, בין קדם
 19 לשעה זו במעט.
 20 יב. מי שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו היום והוא
 21 בתוך הסעודה - פורס מפה על השלחן [לכסות הפת
 22 עד אחר הקידוש], ומקדש; וגומר סעודתו, ואחר כך
 23 מברך ברפת המזון. היה אוכל בשבת, ויצא השבת
 24 והוא בתוך סעודתו - גומר סעודתו, ונוטל ידיו [מים
 25 אחרונים], ומברך ברפת המזון על הכוס, ואחר כך
 26 מבדיל עליו; ואם היה בתוך השתיה [יין] - פוסק
 27 ומבדיל, ואחר כך חוזר לשתייתו.
 28 יג. היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת, מברך
 29 ברפת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על כוס שני,
 30 ולא יברך ויקדש על כוס אחד - שאין עושין שתי
 31 מצוות בכוס אחד; שמצות קדוש היום ומצות ברפת
 32 המזון, שתי מצוות של תורה הן.
 33 יד. אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על גבי
 34 המזבח; לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור, אפלו
 35 כספת חרדל בחבית גדולה - אין מקדשין עליו; כך
 36 אנו מורים בכל המערב. ויש מי שמתיר לקדש עליו,
 37 ואומר: לא נאמר היין הראוי לנסף על גבי המזבח,
 38 אלא להוציא יין שריחו רע, או מגלה [פתוח ללא
 39 מכסה], או מבשל - שאין מקדשין על אחד מהן.
 40 טו. יין שטעמו טעם חמץ - אף על פי שריחו ריח
 41 יין, אין מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים
 42 - אף על פי שיש בהן טעם יין, אין מקדשין עליהן.
 43 במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה
 44 [מידות מסיימות] מים, והוציא פחות מארבעה; אבל
 45 אם הוציא ארבעה - הרי זה יין מזוג [מעורב במים],
 46 ומקדשין עליו.

45 מדברי סופרים, והן מפרשין על ידי הנביאים. שבתורה
46 - "זכור", ו"שמור"; ושנתפרשו על ידי הנביאים -
47 כבוד וענג, שנאמר: "וקראת לשבת ענג, לקדוש ה'
48 מכבוד".

49 ב. איזה הוא כבוד? זה שאמרו חכמים שמצוה על
50 אדם לרחץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת, מפני
51 כבוד השבת. ומתעטף בציצית, ויושב בכבוד ראש,
52 מיחל להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת
53 המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב
54 שבת, ומתעטפין ואומרים: 'בואו ונצא לקראת שבת
55 המלך'.

56 ג. ומכבוד השבת, שילבש כסות נקייה. ולא יהיה
57 מלבוש השבת כמלבוש החל; ואם אין לו להחליה,
58 משלשל [מפשיל קפלי] טליתו, כדי שלא יהא מלבושו
59 כמלבוש החל. ועזרא תקן, שהיה העם מכבסין בחמישי,
60 מפני כבוד השבת.

61 ד. אסור לקבץ סעודה ומשתה [כגון לאירוסין] בערב
62 שבת, מפני כבוד השבת. ומתיר לאכל ולשתות עד
63 שתחשך; ואף על פי כן, מכבוד השבת שימנע אדם מן
64 המנוחה ומעלה מלקבץ סעודה, כדי שיכנס לשבת
65 כשהוא מתאנה לאכל.

66 ה. מסדר אדם שלחנו בערב השבת, ואף על פי שאינו
67 צריך אלא לכזית; וכן מסדר שלחנו במוצאי שבת, ואף
68 על פי שאינו צריך אלא לכזית - כדי לכבדו בכניסתו
69 וביציאתו. וצריך לתקן ביתו מבעוד יום לכבוד השבת;
70 ויהיה גר דלוק, ושלחן ערוך, ומטה מצעת - שכל אלו
71 לכבוד שבת הן.

72 ו. אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר, ואין דרכו לקח
73 דברים מן השוק, ולא להתעסק במלאכות שבבית -
74 חייב לעשות דברים שהם לצורך השבת בגופו, שהיה הוא
75 כבודו. חכמים הראשונים - מהם מי שהיה מפצל
76 העצים לבשל בהן, ומהם מי שהיה מבשל, או מולח
77 בשר, או גודל [שחר] פתילות, או מדליק גרות, ומהם
78 מי שהיה יוצא וקונה דברים שהוא צריך לשבת ממאכל
79 ומשקה, אף על פי שאין דרכו בכך. וכל המרבה בדרך
80 זה, הרי זה משבח.

81 ז. איזה הוא ענוג? זה שאמרו חכמים שצריך לתקן
82 תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבשם, הכל לשבת - הכל
83 לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון
84 מאכלים רבים וטובים, הרי זה משבח. ואם אין ידו
85 משגת, אפלו עשה שלק [תבשיל כל שהוא] וכיוצא בו
86 משום כבוד השבת - הרי זה ענג שבת; ואינו חייב
87 להצר לעצמו ולשאל מאחרים כדי להרבות במאכל
88 שבת; אמרו חכמים הראשונים: 'עשה שבתך כהלך, ואל
89 תצטרך לבריות'.

90 ח. מי שהיה ענג ועשיר, והרי כל ימיו בשבת - צריך

1 'שהתנינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהתנינו',
2 מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברך על הזמן
3 בתחלת הפסח.

4 כד. סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על הנין, ואחר
5 כך על הבשמים, ואחר כך על הנר. וכיצד מברך על
6 הנר? 'בורא מאורי האש'. ואחר כך מבדיל.

7 כה. אין מברכין על הנר, עד שיאיתו [יהנו] לאורו,
8 כדי שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת;
9 ואין מברכין על הנר של גוים, שסתם מסבתם לעבודה
10 זרה; ואין מברכין לא על הנר של עבודה זרה, ולא על
11 הנר של מתים.

12 כו. ישראל שהדליק מגוי, או גוי מישראל - מברכין
13 עליו; גוי מגוי, אין מברכין עליו. היה מהלך חוץ
14 לפרך, וראה אור - אם רב אנשי הפרך גוים, אינו
15 מברך; ואם רב ישראל, מברך. אור של כשן, של
16 תנור, ושל כירים - לכתחלה לא יברך עליו; הגחלים
17 - אם כשיכניס קיסם ביניהן דולק מאליו, מברכין
18 עליהן. אור של בית המדרש - אם יש שם אדם חשוב
19 שמדליקים בשבילו, מברכין עליו; של בית הכנסת -
20 אם יש שם חזן [שמח] שהוא דר שם, מברכין עליו.
21 ואבוקה להבדלה, מצוה מן המבחר. ואין מחזירין על
22 האור בדרך שמחזירין על כל המצוות; אלא אם בא,
23 מברכין עליו.

24 כז. אור שהדלק בשבת לחולה ולחיה [ויולדת], מברכין
25 עליו במוצאי שבת. אור שהקדח [שהוצא] מן העצים
26 ומן האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיה היתה
27 תחלת בריתו בידי אדם. ואכל אין מברכין עליו במוצאי
28 יום הכפורים, שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא
29 על אור ששבת [שהיה דלוק מערב יום הכפורים ושבתי];
30 אף על פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים,
31 מברכין עליו - שהרי שבת מעברה.

32 כח. יום טוב שחל להיות באמצע שבת [- שבוע], אומר
33 בהבדלה: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך',
34 ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי
35 המעשה, בדרך שאומר במוצאי שבת - שסדר
36 ההבדלות הוא מונה. ואין צריך לברך לא על הבשמים,
37 ולא על הנר; וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי
38 יום הכפורים.

39 כט. ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת? מפני
40 שהנפש דואבת ליציאת השבת, משמחין אותה
41 ומנשכין אותה בריח טוב.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ה

פרק ל

42
43
44 א. ארבעה דברים נאמרו בשבת - שנים בתורה, ושנים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר זמנים - הלכות עירובין קסט

מתוך מהדורת חזק

46 ומתיר לבעל בתולה לכתחלה בשבת, ואין בזה משום
47 חובל ולא משום צער לה.
48 טו. השבת ועבודה זרה - כל אחת מהן, שקולה כנגד
49 שאר כל מצוות התורה; והשבת היא האות שבין
50 הקדוש ברוך הוא ובינינו, לעולם. לפיכך, כל העובר
51 על שאר המצוות, הרי הוא בכלל רשעי ישראל; אבל
52 המחלל שבת בפרהסיא, הרי הוא כעובד עבודה זרה -
53 ושניהם כגוים לכל דבריהם.
54 טז. לפיכך משבח הנביא ואומר: "אשרי אנוש יעשה
55 זאת, וכן אדם יחזיק בה - שמר שבת מחללו" וגו'. וכל
56 המשמר את השבת בהלכתה, ומכבדה ומענגה כפי כחו
57 - ככר מפרש בקבלה שכתוב בעולם הזה, יתר על השכר
58 הצפון לעולם הבא, שנאמר: "אז תתענג על ה',
59 והרפכתיו על במתי ארץ; והאכלתיו נחלת יעקב אביך
60 - כי פי ה' דבר".
61 בריך רחמנא דסייען

יום שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ה

הלכות עירובין

62 מצות עשה אחת מדברי סופרים, ואינה מן המניין.
63 ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

פרק א

64 א. חצר שיש בה שכנים הרבה, כל אחד מהן בבית
65 לעצמו - דין תורה הוא, שיהיו כלן מתירין לטלטל בכל
66 החצר, ומביתם לחצר, ומחצר לבתים; מפני שכל
67 החצר רשות היחיד אחת, שמתיר לטלטל בכלה. וכן
68 הדין במבוי - [רחוב שממנו נכנסים לחצרות שבהם כמה
69 בתים] שיש לו - [בצד הפתוח] לחי - [עמוד ניצב מחובר
70 לדופן] או קורה - [מעליו] - שיהא [שיהיו] כל בני
71 המבוי מתירין לטלטל בכלו - [שהוא כרשות היחיד],
72 ומחצרות למבוי, וממבוי לחצרות; שכל המבוי, רשות
73 היחיד הוא. וכן הדין במדינה שהיא מקפת חומה
74 גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות ננעלות בלילה
75 - שפלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.

76 ב. אבל מדברי סופרים - [מדברי חכמים], אסור לשכנים
77 לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדירורין
78 [בדירות], עד שיערבו - [יתאגדו בעירוב חצרות] כל
79 השכנים כלן מערב שבת - אחד חצר, ואחד המבוי,
80 ואחד המדינה [העיר]; ודבר זה, תקנת שלמה ובית דינו
81 הוא.

82 ג. וכן יושבי אהלים, או סכות, או מחנה שהקיפוהו
83 מחיצה - אין מטלטלין מאהל לאהל, עד שיערבו כלן.
84 אבל שירה שהקיפה מחיצה - אין צריכין לערב, אלא

1 לשנות מאכל שבת ממאכל החל. ואם אי אפשר לשנות,
2 משנה זמן האכילה: אם היה רגיל להקדים, מאחר;
3 ואם היה רגיל לאחר, מקדים.
4 ט. חיב אדם לאכל שלש סעודות בשבת - אחת ערבית,
5 ואחת שחרית, ואחת במנחה. וצריך להזהר בשלש
6 סעודות אלו, שלא יפחות מהן כלל; ואפלו עני
7 המתפרנס מן הצדקה, סועד שלש סעודות. ואם היה
8 חולה מרב האכילה, או שהיה מתענה [כגון תענית
9 חלום] - פטור משלש סעודות. וצריך לקבץ כל סעודה
10 משלשתן על היין, ולבצץ על שתי כפרות. וכן בקמים
11 טובים.

12 י. אכילת בשר ושתיית יין בשבת, ענוג הוא לה - והוא,
13 שתהיה ידו משגת. ואסור לקבץ סעודה על היין בשבת
14 ובקמים טובים בשעת בית המדרש; אלא כף הוא מנהג
15 הצדיקים: יתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית
16 הכנסת, ויבוא לביתו ויסעד סעודה שניה, וילך לבית
17 המדרש, יקרא וישמע עד המנחה, ויתפלל מנחה; ואחר
18 כף יקבץ סעודה שלישית על היין, ויאכל וישתה עד
19 מוצאי שבת.

20 יא. אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלש
21 פרסאות מתחלת היום, כדי שישגיג לביתו ועוד היום רב,
22 ויכין סעודה לשבת - שהרי אין אנשי ביתו יודעין
23 שהיום יבוא, כדי להכין לו. ואין צריך לומר, אם היה
24 מתארח אצל אחרים - שהוא מבקש, מפני שלא הכינו
25 להם דבר הראוי לאורחים.

26 יב. אסור להתענות ולזעק ולהתחנן ולבקש רחמים
27 בשבת; ואפלו בצרה מן הצרות שהצבור מתענין
28 ומתריעין עליהן - אין מתענין ולא מתריעין בשבת,
29 ולא בקמים טובים; חוץ מעיר שהקיפה גוים או נהר,
30 או ספינה המטרפת [מיטלטלת] בים - שמתריעין
31 [תוקעים] עליהן בשבת לעזר אותן, ומתחננין ומבקשין
32 עליהן רחמים.

33 יג. אין צרין על עירות של גוים, פחות משלשה ימים
34 קדם השבת, כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהם,
35 ולא יהיו מבהלים וטורדים בשבת. ומפני זה אין
36 מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קדם השבת, כדי
37 שתתישב דעתו עליו קדם השבת, ולא יצטער יותר
38 מדי; ולדבר מצוה, מפליג בים אפלו בערב שבת,
39 ופוסק עמו [עם הנכרי] לשבת, ואינו שוכח [אם לא עמד
40 בהסכם אין כאן איסור]. ומצר לצידון [מקומות סמוכים]
41 וכיוצא בהן - אפלו לדברי הרשות מתיר להפליג בערב
42 שבת; ומקום שנהגו שלא יפליגו בערב שבת כלל, אין
43 מפליגין.

44 יד. תשמיש המטה, מענג שבת הוא; לפיכך, עונת
45 תלמידי חכמים הבריאים, מלילי שבת ללילי שבת.

46 עשר גרוגרות, שהן כששה ביצים בינוניות; אפלו היו
47 המשתתפין אלפים ורבעות, שתי סעודות לכלן.
48 י. כל אכל שהוא נאכל כמות שהוא - כגון פת, ומיני
49 דגן, ובשר חי - אם ישתתפו בו, שעורו מזון שתי
50 סעודות; וכל שהוא לפתן - [תבשיל שנאכל עם לחם],
51 ודרך העם לאכל בו פתן - כגון זין מבשל, ובשר צלי,
52 וחמץ, ומורקס, וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו כדי
53 לאכל בו [עם לחם] שתי סעודות.
54 יא. נשתתפו ביין חי [ללא מים], שעורו שתי רביעיות
55 לכלן; וכן בשכר, שתי רביעיות. ביצים, שתיים;
56 ומשתתפין בהן, ואפלו הן חיות. רמונים, שתיים. אתרוג,
57 אחד. חמשה אגוזים, חמשה אפרסקין. ליטרא ירק, בין
58 חי בין שלוק; ואם היה בשל ולא בשל - אין מערבין,
59 לפי שאינו ראוי לאכילה [ולחלן מפרט של מידות
60 ומשקלות]. עוכלא תבלין, קב תמרים, קב גרוגרות, מנה
61 דבלה, קב תפוחין. כשות [מין צמח], כמלא היד. פולין
62 לחין, כמלא היד. חזין, ליטרא. והתנדין - הרי הן בכלל
63 הירק, ומערבין בהן. עלי בצלים - אין מערבין בהן,
64 אלא אם הבצילו ונעשה ארץ כל עלה מהן זרת; אבל
65 פחות מאן, אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורין -
66 כלפתן הן, ולפיכך נהנו בהן שעורין אלו. וכן כל פיוצא
67 בהן. וכל האכלין מצטרפין לשעור השתוף.
68 יב. ליטרא האמורה בכל מקום, מלא שתי רביעיות;
69 ועוכלא, חצי רביעית. ומנה האמורה בכל מקום, מאה
70 דינר; והדינר, שש מעין; והמעצה, משקל שש עשרה
71 שעורות; והסלע, ארבעה דינרין. והרביעית, מחזקת מן
72 המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר
73 בקרוב; נמצאת הליטרא, משקל חמשה ושלשים דינר,
74 והעוכלא, משקל תשעה דינרין פחות רביע.
75 יג. סאה האמורה בכל מקום, שש קבין; והקב,
76 ארבעת לגין; והלג, ארבע רביעיות; וכבר באנו מדת
77 הרביעית ומשקלה. ואלו השעורין שאדם צריך לזכור
78 אותן תמיד.
79 יד. אכל שהוא מתר באכילה - אף על פי שהוא אסור
80 לזה המערב - הרי זה מערב בו ומשתתף בו. כיצד?
81 משתתף הוא הנזיר ביין, וישראל בתרומה. וכן הנזיר
82 מאכל זה, או שנשבע שלא יאכלנו - מערב בו ומשתתף
83 בו; שאם אינו ראוי לזה, הרי הוא ראוי לאחר.
84 טו. אכל דבר האסור לכל - כגון טבל [תבואה לא
85 מעושרת], אפלו טבל של דברי סופרים, וכן מעשר
86 ראשון שלא נטלה תרומתו פהגן, וכן מעשר שני
87 והקדש שלא נפדו פהלכה - אין מערבין ומשתתפין
88 בהן. אבל מערבין ומשתתפין בדמאי [ספק מעושר],
89 מפני שראוי [ומותר] לעניים; ובמעשר שני והקדש
90 שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמש - [תוספת מחיר

1 מוציאין מאהל לאהל בלא ערוב; לפי שהן כלן
2 מערבין, ואין אותם אהלים קבועין להן.
3 ד. מפני מה תקן שלמה דבר זה? כדי שלא יטעו
4 ויאמרו: 'כשם שמתר להוציא מן התצרות לרחובות
5 המדינה ושוקיה, ולהכניס מהן לתצרות - כך מתר
6 להוציא מן המדינה לשדה, ולהכניס מן השדה
7 למדינה'; ויחשבו שהשוקים והרחובות, הואיל והן
8 רשות לכל, הרי הן כשדות וכמדברות, ויאמרו שתצרות
9 בלבד הן רשות היחיד, וידמו שאין ההוצאה מלאכה,
10 ושמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.
11 ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדיורין,
12 ויאחז כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה
13 מקום ברשות כלן, ויד כלן שנה בו, כגון התצר לבתים
14 - שנחשב אותה המקום שיד כלן שנה בו, כאלו הוא
15 רשות לרבים, ונחשב כל מקום ומקום שאחז כל אחד
16 מן השכנים וחלקו לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד;
17 ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד
18 כלן שנה בו, כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות
19 הרבים, אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו
20 בלבד, עד שיערבו כלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.
21 ו. ומה הוא הערוב הזה? הוא שיתערבו במאכל אחד
22 שמניחין אותו מערב שבת - כלומר: שכלנו מערבין,
23 ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק; אלא כשם
24 שיד כלנו שנה במקום זה שנשאר לכלנו - [בחדר], כך
25 יד כלנו שנה בכל מקום שאחז כל אחד לעצמו, - [בכל
26 הבתים הפתוחים לחדר] והרי אנו כלנו רשות אחת.
27 ובמעשה הזה, לא יבואו לטעות ולדמות שמתר להוציא
28 ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.
29 ז. הערוב שעושין בגי התצר זה עם זה, הוא הנקרא
30 'ערובי תצרות'; ושעושין אנשי המבוי זה עם זה, או
31 כל בגי המדינה, הוא הנקרא 'שתוף'.
32 ח. אין מערבין בתצרות, אלא בפת שלמה בלבד. אפלו
33 כפר מאפה סאה - [משקל גדול], והיא פרוסה - אין
34 מערבין בה; היתה שלמה, והיא כאסר - [סוג מטבע] -
35 מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה, כך מערבין
36 בפת ארז ובפת עדשים; אבל לא בפת דחן. ושתוף, בין
37 בפת בין בשאר אכלין. בכל אכל משתתפין - חוץ מן
38 המים בפני עצמן, או מלח בפני עצמו; וכן במהין
39 ופטירות - אין משתתפין בהן, שאינן חשובין כאכלים.
40 ערב מים עם מלח - נעשה כמורקס [רוטב דגים],
41 ומשתתפין בו.
42 ט. וכמה שעור [כמות] האכל שמשתתפין בו? כגרוגרת
43 [תאנה יבשה] לכל אחד ואחד מבני המבוי, או מבני
44 המדינה - והוא שיהיו שמונה עשר, או פחות; אבל אם
45 היו מרבין על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה

רצו לסמך עליה משום שתוף - סומכין, אף על פי שהן
מסבין בחצר.
כ. לקח אחד מבני החצר פת אחת, ואמר: 'הרי זה לכל
בני החצר', או אכל כשתי סעודות, ואמר: 'הרי זה לכל
בני המבוי' - אינו צריך לגבות מכל אחד ואחד; אבל
צריך לזכות [להקנות] להן בו על ידי אחר [- כדי שייצא
מרשותו לרשות השכנים]. 'יש לו' [- ויכול] לזכות להן על
ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו העברי, ועל ידי
אשתו; אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי
עבדו ושפחתו הכנעניים - מפני שידם כידו. וכן יש לו
לזכות להן על ידי {שפחתו העברית, { (עבדו ושפחתו
העבריים) אף על פי {שהיא קטנה} {שהם קטנים} -
שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים.
ואינו צריך להודיע לבני החצר או לבני המבוי שהרי
זכה להן וערב עליהן - שזכות היא להן, וזכין לאדם
שלא בפניו.
כא. אין מערבין ולא משתתפין בשבת, אלא מבעוד
יום; ומערבין ערובי חצרות ושתופי מבואות בין
השמשות, אף על פי שהוא ספק מן היום, ספק מן
הלילה. ולעולם צריך שיהא הערוב או השתוף מצוי
ואפשר לאכלו כל בין השמשות. לפיכך, אם נפל עליו
גל [אבנים], או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה
ונטמאת מבעוד יום - אינו ערוב; [אבד] משחשכה [-
ונכנסה שבת], הרי זה ערוב; ואם ספק, הרי זה ערוב -
שספק הערוב, כשר.
כב. נתן הערוב או השתוף במגדל, ונעל עליו, ואבד
המפתח קדם שחשכה - אם אי אפשר לו להוציא
הערוב, אלא אם כן עשה מלאכה בין השמשות - הרי
זה כמי שאבד ואינו ערוב, שהרי אי אפשר לאכלו.
הפריש תרומת מעשר או תרומה גדולה, והתנה עליה
שלא תהיה תרומה עד שתתקוף - אין מערבין בה;
שעדין היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה
סעודה הראויה מבעוד יום.

1 לפדיה] - שאין החמש מעכב; ומערבין במעשר שני
2 בירושלים, מפני שהוא ראוי שם לאכילה - אבל לא
3 בגבולין [חזק לירושלים].
4 טז. ביצד מערבין בחצרות? גובין חלה אחת שלמה
5 מכל בית ובית, ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד
6 מבתי החצר, אפלו בבית התבן או בבית הפקר או בית
7 האוצר [מחסן]; אבל אם נתנו בבית שער [חדר שומר
8 השער], אפלו בית שער של יחיד, או באכסדרה [חדר
9 בעל שלש קירות], או במקרפת, או בבית שאין בו ארבע
10 אמות על ארבע אמות - אינו ערוב. וכשמקבץ הערוב,
11 מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
12 במצותיו, וצונו על מצות ערוב'; ואומר: 'בערוב זה
13 יהיה מתר לכל בני החצר להוציא ולהכניס מבית לבית
14 בשבת'. 'יש לקטן לגבות ערובי חצרות. ובית שמניחין
15 בו ערוב, אינו צריך לתן [- כשאר השכנים] את הפת;
16 ואם היו גילין להניח בו [- בבית זה] - אין משנין אותו,
17 מפני דרכי שלום.
18 יז. וביצד משתתפין במבוי? גובה אכל פגורגרת מכל
19 אחד ואחד, או פחות מכגורגרת אם היו מרבין, ומניח
20 הכל בכלי אחד בחצר מחצרות המבוי, או בבית מן
21 הבתים - אפלו בית קטן או אכסדרה או מקרפת - הרי
22 זה שתוף; אבל אם הניחו באויר מבוי, אינו שתוף. ואם
23 הניח הכלי בחצר - צריך להגביה הכלי מן הקרקע
24 טפח, כדי שיהיה נפר. ומברך 'על מצות ערוב', ואומר:
25 'בזה השתוף יהיה מתר לכל בני המבוי להוציא
26 ולהכניס מחצרות למבוי בשבת'.
27 יח. חלקו את הערוב או את השתוף - אף על פי שהוא
28 בבית אחד, אינו ערוב; אבל אם מלאו את הכלי מן
29 הערוב, ונשאר ממנו מעט והניחוהו בכלי אחר - מתר.
30 יט. המשתתפין במבוי, צריכין לערב בחצרות, כדי
31 שלא לשבח התינוקות תורת ערוב, שהרי אין התינוקות
32 מכירין [ויודעים] מה נעשה במבוי; לפיכך, אם נשתתפו
33 במבוי בפת, סומכין עליו, ואין צריכין לערב בחצרות,
34 שהרי התינוקות מכירין בפת. בני חבונה שהיו מסבין
35 בפת, וקדש עליהן היום [נכנסה שבת, וטרם עירבו] - פת
36 שעל השלחן, סומכין עליה משום ערובי חצרות; ואם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג אייר ה'תשע"ה

זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו
חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ה

מצות עשה קכז.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר
מצמח הארץ, והוא אמרו: 'תעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו''

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ה

מצות עשה קכז.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר
מצמח הארץ, והוא אמרו: 'תעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו''
לה" (ויקרא כו, ל) ["כי את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו
לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר
יה, כא), שהמעשר הזה ללוים. וכבר נתבאר דיני מצוה

45 **יום רביעי י' אייר ה'תשע"ה**
46 **מצות לא תעשה קנ. קנא.**

47 **המצוה המשלימה מאה וחמשים** — האזהרה
48 שהזהרנו מלאכול מעשר שני בטמא אפלו בירושלים,
49 עד שיפדה. לפי שהכלל אצלנו שמעשר שני שנטמא
50 פוֹדֵין אותו אפלו בירושלים, כמו שנתבאר במכות (ט:).
51 והאזהרה על זה הוא אמרו: "ולא-בערתי ממנו בטמא"
52 (דברים כו, יד), וכא בקבלה (מכות, שם): בין שאני טמא
53 והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ובגמרא מכות
54 נתבאר עוד, שהמעשר והבכורים אסור לבער (לאכול)
55 מהם בטמא, והאוכלם בטמא עצמן — לוקה, ובתנאי
56 שיאכל מעשר זה בטמא בירושלים בלי פדיון ואז
57 לוקה, כמו שזכרנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף
58 **מכות (שם).**

59 **המצוה הקנ"א** — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר
60 שני באגניות (באותו יום שמת אחד מקרוביו עליהם חייב
61 להתאבל מן התורה — נקרא "אונן"), והוא אמרו יתעלה:
62 "לא-אכלתי באני ממנו" (שם), ולשון המשנה (בכורים פרק
63 ב משנה ב), שהמעשר והבכורים טעונים הקצאת מקום
64 (לירושלים) וטעונים ודאי ואסורין לאונן. וכן כל-אונן אסור
65 לאכל בקדשים מפסוק זה. ולשון התורה גם כן:
66 "ותקראנה אותי קאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני
67 ה'" (ויקרא י, ט). וכבר נתבאר דיני האגניות בפרק ח'
68 **מפסחים (צא):** ופרק ב' מזבחים (טז), והאוכל קדשים או
69 מעשר שני באגניות — לוקה.

70 **יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ה**
71 **מצות לא תעשה קמא.**
72 **קמב. קמג.**

73 **המצוה הקמ"א** — האזהרה שהזהרנו מלאכול
74 מעשר שני של דגן (שם כולל לחמשת מיני תבואה) חוץ
75 לירושלים, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל
76 בשעריך מעשר דגנך" (דברים יב, יז). והאוכל מעשר שני
77 בלי פדיון — לוקה; ונדקא בתנאי שנתבאר בסוף מכות
78 (ט:), והוא: שיאכלנו בחוץ (לירושלים) אחר שראה פני
79 הבית, כלומר: לפני מחמת ירושלים והוא אמרם שם:
80 מאימתי חזבין עליו? משיראה פני הבית (ואחר כך יצא
81 מירושלים ואכלו).

82 **המצוה הקמ"ב** — האזהרה שהזהרנו מלאכול
83 מעשר שני של תירוש (יין) חוץ לירושלים, והוא אמרו
84 יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך"
85 (שם); והאוכלו — לוקה, ובאותו התנאי שנתבאר
86 במעשר דגן.

87 **המצוה הקמ"ג** — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר

1 לה'" (ויקרא כו, ל) [כי את-מעשר בגי-ישראל אשר ירימו
2 לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוח (במדבר
3 יח, כא), שהמעשר הזה ללוים. וכבר נתבאר דיני מצוה
4 זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו
5 חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

6 **יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ה**

7 **מצות עשה קכו. קכח.**

8 **מצות לא תעשה קנב.**

9 **המצוה הקכ"ז נדפסה ביום הקודם.**

10 **המצוה הקכ"ח** — הצווי שנטענינו להפריש מעשר
11 שני, והוא אמרו יתעלה: "עשר תעשר את כל-תבואת
12 זרעך היצא השדה שנה שנה" (דברים יד, כב), ולשון ספרי
13 (פרשת ראה): "שנה שנה — מלמד שאין מעשרין אותו
14 משנה לתבואה (אין לעשר יבול שנה אחת על-ידי הפרשת
15 מעשר מיבול שנה אחרת). אין לי אלא מעשר שני שבו
16 דבר הפתוח, מניין לרבות שאר מעשרות? תלמוד לומר,
17 עשר תעשר" ומפרש בתורה (שם, כג), שמעשר שני זה
18 עולה לירושלים ובעליו אוכלים אותו שם. וכבר הזכרנו
19 מקדם (מצות עשה קיט) את-דבריהם בענין זה וכבר עסק
20 הפתוח בהלכות מצוה זו ואמר, שמה שאי אפשר
21 להביאו מחמת רחוק הדרך, יפדה ויעלה דמיו לבית
22 הבחירה ויציאם שם על מזון בלבד, והוא אמרו יתעלה:
23 "וכי-ירחק ממך המקום כי לא תוכל שאטו" (שם, כד),
24 גם אמרה התורה בהלכות מצוה זו, שאם יפדה אותו
25 לעצמו יוסיף חמש והוא אמרו יתעלה: "ואם-גאל יגאל
26 איש ממעשרו תמשיטו יסף עליו" (ויקרא כו, לא). וכבר
27 נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת מעשר שני. וגם היא
28 אינה חובה מן-התורה אלא לפרות ארץ ישראל ואין
29 מעשר זה נאכל אלא בפני הבית. ולשון ספרי (פרשת
30 ראה): "מקיש אכילת בכור למעשר שני: מה בכור אינו
31 נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני לא יהא נאכל אלא
32 בפני הבית".

33 **המצוה הקנ"ב** — האזהרה שהזהרנו מלהוציא דמי
34 מעשר שני (שהיה רחוק מירושלים ונפרדה —, בזולת
35 האכילה והשתיה, והוא אמרו בו: "ולא-נתתי ממנו
36 למת" (דברים כו, יד), ולשון ספרי (ריש פרשת כי תבוא):
37 "שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין". ואם הוציא ממנו
38 איזה דבר — יאכל כנגדו, כמו שנתבאר במקומו.
39 והזכיר את-המת לחזוק כאלו יאמר: אף-על-פי שהיא
40 מצוה — לא יוציא עליו מעות מעשר שני. ונראה לי
41 שבינן שצוה יתעלה להוציא דמי מעשר שני במזון
42 בלבד, כמו שאמר: "ונתתה הפסף וגו'" (שם יד, כו) —
43 הרי המוציא אותו בזולת המזון, כאלו נתנו למת, שאין
44 תועלת למת בכך (ולכן הזכיר צרכי המת).

29 כמו מעשר שני, ואין לפהנים בו כלום. ולשון ספרי
30 (פרשת נשא): "ואיש את-קדשיו לו יהיו" (במדבר ה, י) —
31 "משך הכתוב כל-הקדשים ונתנם לכהן ולא שיר מהם
32 אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני
33 ונטע רבעי שיהיו לפעלים". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
34 בשלמות בפרק אחרון ממסכת מעשר שני.

יום שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ה

מצות עשה קלא.

קכה.

38 המצוה הקל"א — הצווי שנוצטוינו להתודות לפניו
39 יתעלה, שהפרשנו את חובת המעשרות והתרומות
40 ולהתנקות מהם (מכל אשמה של התנהגות בלתי ראויה
41 במעשרות, ולהכריז זאת) גם בדבור, כדרך שהתנקינו
42 מלהחזיק בהן בפעל, וזהו הנקרא: "ודוי מעשר". והצווי
43 בזה הוא אמרו יתעלה: "ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי
44 הקדש מן-הבית וגם נתתיו ללוי ולגר לתום ולאלמנה
45 וגו'" (דברים כו, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו ואפן
46 הבעור וענינו בפרק אחרון ממעשר שני.

47 המצוה הקכ"ה — הצווי שנוצטוינו להפריש את-
48 הבפורים (ראשוני פרות ארץ-ישראל משבעת המינים)
49 ולהביאם למקדש, והוא אמרו יתעלה: "ראשית בפורי
50 אדמתך תביא בית ה' אלהיך" (שמות כג, יט). ופשוט,
51 שמצוה זו אינה נהגת אלא בפני הבית, ואינם באים
52 אלא מפרות ארץ ישראל וסוריא ועבר הירדן —
53 ומשבעת המינים בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
54 במסכת בפורים. וישם (פרק ג משנה יב) נתבאר שהם,
55 כלומר: הבפורים, נכסי בהן (שייכים לכהן).

1 שני של יצהר (שמן זית) חוץ לירושלים, והוא אמרו:
2 "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך"
3 (שם); והאוכל חייב מלקות ובאותו תנאי שקדם במעשר
4 דגן. ושמא תתמה על שמנינו מעשר דגן ומעשר תירוש
5 ומעשר יצהר, שלש מצות; דע שאם אכל שלשתן באחד
6 — לוקה על כל-אחת ואחת: לפי שלא זו שבפסוק זה
7 אינו לאו שבכללות שאין לוקין עליו, אלא הוא לחלק.
8 ובפרוש אמרו בגמרא ברתות (ד): "אכל מעשר דגן
9 ותירוש ויצהר — חייב על כל-אחת ואחת. וכי לוקין על
10 לאו שבכללות? קרא יתירא בתיב (מצאנו פסוק מיותר
11 ללמד שלוקה). מרדי (הנה), בתיב: "ואכלת לפני ה'
12 אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך וכו'" (שם יד, כג)
13 ולמה לי למהדר למכתבינהו לכלהו (לצורך מה חוזר ומפרט
14 את כולם?) שמע מינה לחלק" (בבבנת הפסוק, בפרוט הנוסף,
15 "לחלק": להפריד. להחשיב כל מין כאיסור בפני עצמו).
16 ובגמרא מפות אמרו: "מרדי, בתיב: "ואכלת לפני ה'
17 אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך", לכתוב רחמנא:
18 לא-תוכל לאכל אותם בשעריך, מהדר פרושינהו (חוזר
19 ומפרט) לכלהו למה לי? שמע מינה ליחודי (ליחד) לאו
20 לכל-חד וחד". הרי נתבאר שכל-מה שהזכיר עליו בפסוק
21 זה, כל-ענין וענין לאו בפני עצמו. ואחזר להשלים שאר
22 הלאוין שכלל אותם הפסוק.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ה

מצות עשה קיט.

25 המצוה הקי"ט — הצווי שנוצטוינו שיהא נטע רבעי
26 (פירות שמוציא האילן בשנה רביעית לנטיעתו) כלו קדש,
27 והוא אמרו: "יהיה כל-פרי קדש הלולים לה'" (ויקרא
28 יט, כד), ודינו: שיעלה לירושלים ויאכלהו בעליו שם

אגרות קודש

בי"ה, ל"ג בעומר, תשי"ט

ברוקליו.

שלום וברכה!

במענה לה ידיעה התלפונית ע"ד הטפול הרפואי שהתחילו.

יהי רצון שיהי בהצלחה גדולה לרפוי"ק.

ומגלגלין זכות ליום זכאי, הילולא דרשב"י אשר יום שמחה גדולה הוא, וכמבואר בכ"מ, וענינו
הרי הי' להביא מן הסתים דאורייתא אל הגליא דאורייתא, שהתוצאות מזה, להביא מהסתים דישראל
להגליא דישראל ומפני החיות להגליא דחיות, חיות כל אחד מהאברים, כמצוה עלינו בתורתנו תורת
חיים, שהיות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפנייהם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תניא נמי הכי, אמר רבי יהושע, וכי אלו ששונים משניות מבלי עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "הליכות עולם לו" - מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. אלא הכוונה היא, לאלו שפוזרין הלכה מתוך משנתן.

שנינו במשנה, אשה פרושה וכו'. תנו רבנן, בתולה צליינית - בעלת הפילה, ואלמנה שובבית - שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, וקמן שלא כלו לו חרשיו - יבואר בהמשך, תרי אלו מבלי עולם - גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.

שואלת הגמרא, איני וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, והאמר רבי יוחנן, למדנו יראת חטא מבתולה, וקיבול שקר - שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שבר מאלמנה - שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בבדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתה, יראת חטא מבתולה - דרבי יוחנן שמעיה להחיות בתולה - שמע את אותה בתולה, הנפילה אאפה והתפללה וקאמרה, רבנו של עולם, בראת נן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים - לנחול גן עדן ובראת רשעים - שדרכם לגיהנם, יהי רצון מלפניך שלא יבשלו פי בני אדם להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בבאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שקר מאלמנה. דהתיא אלמנה דהואי פי כנישתא בשיבנותא - שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת כל יומא הות אתיא ומצלה פי מדרשיה - הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו דרבי יוחנן שהיה מרוחק מביתה. אמר לה רבי יוחנן, בתי, לא בית הנכנסת בשיבנותך ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. אמרה ליה, רבי, ולא שקר פסיעות יש לי על שמגיעה אני עד לבית מדרשך המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל. פי קאמר - לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגזן יוחני בת רמיב - שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת יצועות על ידי תפלתה. וכך היה מנהגה. כשמגיעה עד לבית אשה היתה עוצרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפילתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, מאי קמן שלא כלו לו חרשיו שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. קא - בבבל תרגמו - פירשו, זה תלמיד חכם המבקע ברבנותיו שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזולל ברבותיו שלמדוהו. רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הניע להוראה ומורה. דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב "כי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא הניע להוראה ומורה - שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. והפילה הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי לתינוק שלא כלו לו חרשיו. וצעזעים כל חרשיה" זה תלמיד חכמים שהניע להוראה ואינו מורה - 'צעזעים' על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

שקרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים - ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולחיתור, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודען על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.

אתמר, קרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. רבי אלעזר אמר, תרי זה עם הארץ - יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשד על המעשרות ועל הטהרות. רבי שמואל בר נחמני אמר, תרי זה בור - גרוע מעם הארץ. רבי ינאי אמר, תרי זה פותי - דינו ככותי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. רב אחא בר יעקב אמר, תרי זה מוש - מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא ברב אחא בר יעקב - שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, דאמרי אינשי - שכן רגילים האנשים לומר, רמיין מושא - לוחש המכשף את לחשויו ולא ידע מאי אמר - ואינו יודע מה הם ומה פירושים. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא תני תנא - חוזר על דברי התנאים ולא ידע מאי אמר - ואינו מבין דבריהם.

תנו רבנן איזהו עם הארץ - שדברו בו חכמים בכל מקום. כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה. שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אמר, כל שאין לו יציאת בגדיו. רבי יוחנן בן יוסף אמר כל שיש לו בגים ואינו מנדין ללמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קורא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים והו עם הארץ. קרא - מקרא ולא שנה - משנה תרי זה בור. לא קרא ולא שנה היינו, שאינו יודע כלום עליו הכתוב אומר "וורעתי את בית ישראל ואת בית יהודה ורע אדם ורע בפה" - היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, "ירא את ה' בני ואלוהיכם שונים אל התערב". אמר רבי יצחק, מי הם השונים שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימם. אלו ששונים הלכות - משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, פשיטא - שכך היא כוונת הכתוב, שאין נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, מהו דתיקא ש'שונים' שאמר הכתוב, שונים ב'חטא, וב'דרך הונא, דאמר רב הונא, בין שערב אדם עבירה ושנה בה - וחזר ועבר אותה פעם שניה, הותרה לו - דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שנאלו יש להתרחק, קא ממשע לן שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תנא, התנאים - אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיה, מבלי עולם - גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, מבלי עולם סלקא דעתך - וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, אמר רבינא, כוונת התנא לאלו שפוזרין הלכה מתוך משנתן - היינו,

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ז בור. תימה כמאן ס"ל לא כאחרים ולא כר' יהודה דאחרים
לא קרי בור אלא לשנה ולא קרא ר' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף
פרק אלו מציאות (נ"ט דף מ:) דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה' החרדים אל דברו
וגו' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אודכים אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי
משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי
משנה או בעלי מקרא לאו בבלל ע"ה ניתוח:
כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ.
תימה לר"י דאמר בפ' הניזקין (ניטין דף ס"א)
ובפ' ג' שאכלו (נמלט דף מ:) איזהו עם הארץ כל
שאינו אוכל חולין בטוהרה דברי ר"מ ופירש
דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין
ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עוברין (פסחים דף
מ"ט:) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין
מוק עדות וכו' ובפ' חומר בקדוש (זמנה דף כ"ב)
כמאן מקבלין סדורותא מעם הארץ כר' יוסי ויש
כשר לענין עדות ונחשד על הסתרות ועל
המעשרות או לענין זימון או לענין שבעית א"צ
לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה
כדאייתא בפ' שני דמסכת בפ' ע"ז (דף נ"ט:) בירושלמי
אשה פרשה זו היא שישבת ומלעבת בדברי
תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא
א"ר אבהו כביכול היה במחשבה הוא לכדו וידע
שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד
בשטים דוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה
שובבית ומי חגלה נסבת שם בישו ותניק שהוא
עולתא לחדיש (בתולת ציימנית מצימה אובדת
בתולת ותניק שהוא עולת לחדיש) ר' חלקיה
בשם ר' סימון זו שהוא גדול בתורה שלא בפירוק
ומכזה את הגדולים ממנו א"ר יוסי זהו שכן תשע
ואבריו נראה כבן י"ב והוא בא על אתח מכל
העירות האמורות בתורה וכן מתות על ידו והוא
פטור רבי פירש מציממה אובדת בתולת מחמת
צומות בתולת נשורות אבל מורי אזי הורב ר"מ
פי' עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' דידן
צלינית וכאילו צמה ועושה תעניות שתהא נענת
בתפלתה ואינה עושה אלא לגבא את העין שלא
ידקרו אחריה ומונה ואובדת בתולת:
ועד

שקרא. מקרא: וישנה. משנה: ולא שמש תלמידי חכמים. ללמוד סברת הנקרא בטעמי
המשנה מה הם. רשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנו, שעי' הטעמים יש
חלוק באסור וזהו ודניי ממונות לזכות ולחייב ובטירות לטמא ולטהור, כדאמר בבבא
דבתי מ"ט אמר מר הדין וזהו מקרא. ואמר מאי בינייהו איבא בעיניהו כר' זכר, ופרסם הוא
שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא

שקרא וישנה ולא שמש תלמידי חכמים: אתמר,
קרא וישנה ולא שמש תלמידי חכמים. ר' אלעזר אומר:
הרי זה עם הארץ. ר' שמואל בר נחמני אמר: הרי
זה בור. ר' ינאי אומר: הרי זה פותח. רב אחא בר
יעקב אומר: הרי זה מגוש. אמר רב נחמן בר יצחק:
מסתברא פרב אחא בר יעקב, דאמר אינשי, רמין
מגושא ולא ידע מאי אמר, תני תנא ולא ידע מאי
אמר. תנו רבנן: איזהו עם הארץ? כל שאינו קורא
קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה, דברי ר' מאיר.
ורבנן: כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר:
כל שאין לו ציצית בבגדו. ר' יוחנן בן יוסף אומר:
כל שאין לו פנים ואינו מגדלן ללמוד תורה. אחרים
אומרים: אפילו קורא וישנה ולא שמש תלמידי חכמים,
זהו עם הארץ. קרא ולא שנה הרי זה בור, לא קרא
ולא שנה עליו הפתוב אומר: "והרעתי את בית ישראל
ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה": "ירא את ה'
בני ומלך עם שונים אל תתערב". אמר ר' יצחק: אלו
ששונים הלכות. פשיטא? מהו דתקא, שוין פתמא,
וכדרכ הונא. דאמר רב הונא: פיון שעבר אדם עבירה
והנהיג בה הותרה לו, קא משמע לן. תנא: התנאים
מבלי עולם. מבלי עולם שונים אל תתערב. אמר ר'
שמורין הלכה מתוך משנתו. תנא נמי הכי, אמר ר'
יהושע: וכי מבלי עולם הן? והלא מיישבי עולם הן?
שנאמר: "הלכות עולם לו". אלא שמורין הלכה מתוך
משנתו: אשה פרושה וכו': תנו רבנן: בתולה צלינית
ואלמנה שובבית וקטן לא כלו לו חדשיו הרי אלו מבלי
עולם. איני? והאמר ר' יוחנן: למדנו יראת חטא מבחולתה וקבול שכן מאלמנה. יראת חטא
מבחולתה, דר' יוחנן שמעיה להחיא בתולה דנפלה אאפה וקאמר: רבנו של עולם, בראת
גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, ויהי רצון מלפניך שלא יפלו בי בני
אדם. קבול שכן מאלמנה, דהחיא אלמנה דהוא בי בנישמתא בשיבבותה, כל יומא הות
אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה בתי, לא בית הפנסת בשיבבותך? אמרה
ליה: רבי, ולא שכן פסיעות יש לי? בי קאמר כגון יוחנן בת רמיב. מאי "קטן שלא כלו
לו חדשיו"? הכא תרגמו, זה תלמיד חכם המכעט בברכותיו. רבי אבא אמר: זה תלמיד
שלא היע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "בי
רבים הללים הפילה ועצמים כל הרניה"? "בי רבים הללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא
הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הרניה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,
ועד

הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש במעי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד, וידעו כי בעלת כשפים היא: המכעט בברכותיו. וקרי ליה קטן שלא
כלו לו חדשיו על ידי שמיו מתקצרין כדאמרין בפרק קמא דחגיגה (דף ס"א) בי רבים הללים הפילה. באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נותן עצמו בשורה קרי ליה נמי הכי: זה תלמיד
שלא הגיע ב' הפילה לשון נפל, שלא כלו לו חדשיו ועצמים. לשון עוצם עיניו (יטעו ל:) שסוגרים פיהם ואינם מורים לצרכי הוראה:

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

רש"י

ועד כמה עד ארבעין שנים. פי' משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף ה:) ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנים וזה היה ממנו תורה עד מ' שנה שאו התחילו ללמוד: **בשיון**. רש"י פי' אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק

הרואה (נכסות דף סג.) דאמר אבוי באתרא דאית

גבר תמן לא תיהי גבר פשיטא לא צריכא דשיון

אלמא הויכא דשיון אין לו לקפוץ להוראה להבי

מסתברא הכא לפרש וזה רבה דאורי וזהו לא

הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ' שנה

בשיון הא דאמר שאין לו להורות עד ארבעין

שנים היינו כששוה לגדול העיר בחכמה וגדול

העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם

כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני

הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר

הוא בחכמה אע"ג שלא הגיע לכלל שנים מורה

ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי' הוראה

דפרק הרואה ממירי באדם שנבנס לעיר שיש שם

חכם מורה תמן לא תהי גבר אפי' בשיון אבל אם

הוא קבוע בעיר כמותו ושהו לו בחכמה מותר לו

להורות כמו שפי' רש"י ור"ח פי' התם באתר

דאית גבר ממונה משתלל בעצמו ציבור לא

תקפוץ לתוך שדרות אפי' בשיון ולפי' לא מיירי

בהוראה:

פרוש מאהבה פרוש מיראה. בירושל' פרק

הרואה עשה מאהבה ועשה מיראה

עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו

ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט

דע שאתה ירא ואין ירא מבעוט: שבעה פרושין הן

פרוש שבמי וכו' פרוש מן הנביה כו' פרוש שבמי

טעון מצותיה על כתפיה פרוש נקפי אקפי לי ואני

עבד מצוה פרוש קיומי עבד חזא חובה וזרוא

מצוה ומקוץ חזא בחזא פרוש מן הנביה מאי

דאית לי אנא מנכה ועבד מצוה פרוש אדע חובתי

ואעשה הי דא חובתי עבדתי דאעבידי מצות

דכותה פרוש יראה כאיזב פרוש אהבה כאברדם

דכתיב (נשימ' מל) ודע אברדם אוהבי אין לך חביב

מכולם אלא פרוש אהבה כאברדם: **לעולם**

יעסוק אדם בתורה ובמצוה אע"פ שלא לשמנה.

ואי קשיא הא אמרינן בפ"ק דתענית (דף א:) כל

העוסק בתורה שלא לשמנה נעשית לו סם המות

ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (דף ט.) כל

העוסק בתורה שלא לשמנה נח לו שלא נברא

נראה לתרץ עוסק שלא לשמנה כגון מיראת

היסורין כי הכא ומאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון

יורצו שציוהו על כך אלא להתנאות כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף יט.) במצותי חפץ מאד ולא בשכר מצותי ודיינו נתנן

(נפית פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' הא דאמר רב' עגלה ערופה (לפניו מ.) ואיתא בגיז' פרק מי שאמר דיניו נזיר (דף כג.) ובפרק בתרא דהוריות (דף יא.) לעולם

יעסוק אדם וכו' שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלך וזה ויצאה ממנו רות גם הוא נתכוין להנאותו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו ולא לשם שמים וכדאמר' פ"ק דר"ה (דף ה.)

האומר סלע זו לעבדה ע"מ שידחה בני ה"ז צדיק גמור אבל הדיא שלא לשמנה דתענית ומס' ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאתו פשע שעתה

שגגות נעשו לו ודונות שאע"פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש התם (נכסות ט.) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא היה אדם קורא ושונוה ומשמש תלמידי חכמים

ובועט באביו ובאבמו ובברכו או במי שגדול דימונו שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיםם ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיםם לעושיםם לשמנה: **אלו** שמנחותיהם נשרפות.

תימה אנאמי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא דאמר' בפ"ק (נפול דף א:) דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כרתני' לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה

בבלי דה"ה אם משקדשה בבלי דנשרפת ואיידך דקניי סייפא קירב הקומץ דנאבלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קידש וקורב להקדש טפי מקידשה בבלי אפי' נשרפת:

(שייך לדף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדש וכוין דאין המים בודקין אותה דאמר נזקה והיש מעון בזמן שהיא

מנוקה מעון וכו' תיגילי מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרינן גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראוייה למנחה לא היתה ראוייה לכלי ואין כלי

שרת מקדשין אלא בראוי להן ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העון מבורר וא"צ ביור אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך

לברר אע"ג דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מחרות כלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפי' מנחה שפיר

קדוש והאי דלא חשיב במתני' מנחת ארסוה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג מפני שידע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשלוח:

ועד כמות הרי ראויה להוראה: והא רבה אורי'. וכל שנותניו אינן אלא מ' כדאמר' בר"ה וקף

(יח.) רבה ואבוי מדכית עלי קאתו בו: **בשיון**. אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות,

או שאין וכן ממנו בעיר: **פרוש שכימי** **פרוש נקפי** **פרוש קיומי** **פרוש מרובי**. כלוה מפרש

להו' **מעשה שכם**. שמלו שלא לשם שמנים, אף זה מפרשיו להנאותו שיכבדוהו בני אדם

ולא לשם שמנים: **המנקה רגליו**. מחלק בשפלות

עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הארץ,

ומתוך כך מנקה אצבעותיו באבנים: **מקוץ דם**

לבגדילים. עושה עצמו כעוץ עניני שלא יתחבל

בנשים, ומתוך כך מכה ראשו בבחל וזהו יוצא:

דמשפע. דולף כפוף: **כי מרוביא**. בובקא עשוי

כמקטרת וראשו כפוף: **פרוש מה חובתי ואעשנה**.

למדוני מה עלי לעשות ואעשה: **הא מעלייתא**

היא. אם אינו בקי באסורין ודוקדוק מצות וכו'

ללמוד: **מה חובתי תו ואעשנה**. מה לעשות עוד

ולא עשיתי, ומראה עצמו כאלו קים את הכל:

פרוש מאהבה. מאהבת שכר המצות, וזהו

להאבת מצות הבורא: **מיראה**. של עשין, אלא

מה על האדם לעשות מאהבת הש"י כאשר צונו

ה' אלהינו וסוף השכר לבא: **דמספרא מספרא**

כו'. דמספרא נקטרת מנני אדם והגליות

גליות, ומ"מ לב"ד הגדול כלם גליות, והוא

יפרע מן המתבססים בטליות ומקרא עצמן

כפרושין ואין פרושין: **אל תתירא** מן תפושין,

שהפרושין היו שונאין אותו לפי שפרג מן

החכמים הרבה ונהפך להיות צדוקי כדאמר

בדקדושין (דף סו.) ובשמות היתה אשתו יראה מן

שלא יעבירו המלוכה ממנה, והיתה אומרת לו

לבקש מלפניהם עליה, ואמר לה אל תתיראי מן

הפרושין שצדיקים הן ולא יגמלוך רעה ולא

לבגודי שלא חטאו להם: **ולא מפי שמיא פרושין**

שהם אוהבי: **אלא מן הצבועים**. כלומר שאין

מראיתם בתולדותם, אלא צבועין מבחוץ ואין

תוכן בךרם: **שמששים כמעשה זמרי**. שהן

רשעים. ומבקשים שכר כפנסת, אומרים לבירות

לכבדן כפנסת. ואיכא דמפרש לה לענין

צניעותא: **מתני' הרי היא ככל המנחות**. שנטמאו

עד לקדשה בכלי: **ותפירה**. ומצא לחליל

ומתקמעות יקנה אתרתי ותשרי: שקדשה קדשת

הנזף ואינה יוצאה עוד לחליל:

ובל

ואלו שמנחותיהן נשרפות

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

האומרת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל
גלוי, **בִּי יִנָּאִי רַבָּה** - ובית דין הגדול ליתפּרע מִהֵנִי דִּחְפוּ גּוֹנְדִי -
הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
אֲמַר לָהּ יִנָּאִי מִלֵּבָא לְדִבְתִּיהָ - לאשתו. **אַל תְּתִירָאִי מִן הַפְּרוּשִׁין**
- כיני ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
אחד מן הצדוקים, וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיקבש מהם עליה ועל בניה.
וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך
ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמֵּי שְׂאִינִן**
פְּרוּשִׁין - שהם אזהבי. **אַלֵּא מִן הַצְּבוּעִין** - אלו שאין תוכנם כבר,ם,
היינו, מאלו שְׂדוּמִין לְפְרוּשִׁין - שמראים עצמם כפרושים,
שְׂמַעְשִׁיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זָמִיר - שהם באמת רשעים כומרי **וּמִבְּקָשִׁין**
שֶׁכֶּר כְּפִנְחָם - ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
כמו פנחס.
במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין. משנה. **רַבִּי שְׂמַעוֹן אֹמֵר,**
אֵין זְכוּת תּוֹלָה בְּמִים הַמָּיִם - גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין
הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אֵתָּה אֹמֵר הַזְּכוּת**
תּוֹלָה בְּמִים הַמָּאֲרִירִין, מִדֶּהָ - מחסיר את הגוון **אֵתָּה אֵת הַמִּים**
כְּפִנֵי כָל הַנָּשִׁים הַשּׂוֹתוֹת - כלומר, מחליש את הכוח ההרתעה של
המים בפני כל הנשים, **וּמוֹצִיא אֵתָּה שֵׁם רַע עַל הַמַּהוּרֹת שְׁשָׁנו**
ולא פגוע על ידי המים, **שְׂאִינִרִים, מְמַאֲתִין הֵן אֵלֶּא שְׁתִּלְתָּה לָהֶן**
זכות.
רַבִּי אֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלָה בְּמִים הַמָּאֲרִירִים רק לענין שלא תמות
מיד, אך המים גורמים לשנינו בגופה **וְאֵינָה יוֹלֶדֶת וְאֵינָה מְשַׁבַּחַת,**
אֵלֶּא מִתְּנוּנָה - מכחשת והולכת והולכת, **לְסוּף הִיא מֵתָה**
בְּאוֹתָהּ מֵתָה - הכתובה בפרשת סוטה.
נִמְמַאֲת מִנְחָתָהּ של סוטה **עַד שֶׁלֹּא קָדְשָׁה בְּכָלִי שְׂרַת,** כיון שלא
נתקדשה קדושת גוף, **הֲרִי הִיא כְּכָל הַמִּנְחָחוֹת** שנטמאו קודם
שנתקדשו בכלי, **וְתַפְרָה וְתַצֵּא לְחוּלִין וּמַהֲמַעוֹת יִקְנֶה אַחֲרָתָּה.** **וְאִם**
נטמאה מִשְׁקָדְשָׁה בְּכָלִי - לאחר שנתקדשה בכלי, **הֲרִי הִיא כְּכָל**
הַמִּנְחָחוֹת שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי **וְתַפְרָה בֵּית הַדֶּשֶׁן.** שכוין
שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
וְאֵלֹו הֵן הַסּוֹטוֹת שְׂמַנְחוּתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת מפני שאינן ראויות ליקרב
ולא להיפדות ולצאת לחולין.

שואלת הגמרא, **וְעַד כַּמָּה** - מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
הלכה לרבים. **עַד אַרְבָּעִין שָׁנִין** - משנחה בן ארבעים.
מקשה הגמרא, **אֵינִי** - וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
הוא להורות, **וְהָא רַבָּה אֹמֵר** - והרי רבה היה מורה הוראות לרבים,
והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁנִין** - זה
שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
צעיר הראוי להורות שזה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
שנינו במשנה, **וּמִכּוּת פְּרוּשִׁין וְכו'.** **תָּנוּ רַבָּנֵן, שְׂבַעַה פְּרוּשִׁין הֵן** -
תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פְּרוּשׁ נֶקֶפִי,**
פְּרוּשׁ קִיּוּאִי, פְּרוּשׁ מְדוּכִיָּא, פְּרוּשׁ מַה חוֹבְתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה, פְּרוּשׁ
מֵאֲהָבָה, פְּרוּשׁ מִירָאָה. ומפרש התנא, **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה**
מַעֲשֵׂה שֶׁכֶּם - שגלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה,
פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא
לשם שמים. **פְּרוּשׁ נֶקֶפִי, זֶה הַמִּנְקִיף אֶת רַגְלָיו** - עושה עצמו
שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פְּרוּשׁ**
קִיּוּאִי, אֲמַר רַבִּי נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק, זֶה הַמִּקְוֶה דָּם לְבָתָּלִים - עושה
עצמו כעוֹגֵם עֵינָיו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראדוהו בני אדם בכך ועיריכוהו
על צדקותיו. **פְּרוּשׁ מְדוּכִיָּא, אֲמַר רַבָּה בֶּר שִׁילָא, הַמְשַׁפֵּעַ בִּי**
מְדוּכִיָּא - הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיאה שראשה כפוף.
פְּרוּשׁ מַה חוֹבְתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה - אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הֲאֵ מַעֲלִיּוֹתָא הִיא** - מה גרוע
באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אֵלֶּא**
דְּאֲמַר מַה חוֹבְתִי תו וְאֶעֱשֶׂנָּה - שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו,
שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
לעשות.
פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה - שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פְּרוּשׁ מִירָאָה** - שפורש
מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
אֲמַרו לִיה אֲבִי וְרַבָּא לְתָנָא - ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא הִתִּינִי**
- אל תשנה **פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה פְּרוּשׁ מִירָאָה, דְּאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר**
רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוּק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִילוּ שְׁלֹא לְשִׁמָּה
שְׂמִתוּף שְׁלֹא לְשִׁמָּה כֹּא לְשִׁמָּה - היינו, שגם אם עוסק בתורה
ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
אֲמַר רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק, דְּמִטְמָרָא מִטְמָרָא וּדְמִנְלִיא מִנְלִיא -

אגרות קודש

ב"ה, י"ז סיון, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון, בו כותב בהנוגע להמשך לימודו.

ומובן וגם פשוט שעליו ללמוד בישיבה, בה לומדים תורת הנגלה והחסידות גם יחד, וענין
יחד מובן, כי בלימוד הנגלה צ"ל ניכר שלומד אברך חסידותי, ובלימוד החסידות צ"ל ניכר שלומד זה
שחלק לו בלימוד הנגלה כדבעי. וכמובן מהמבואר באיזהו מקומות ומהם בלקו"ת בענין אשרי מי שבא
לכאן ותלמודו בידו, שבשנים דיוק בדבר צ"ל תלמוד (כפשוטו - נגלה) ובידו דוקא שלא נשאר למטה
בעולם הזה (תניא ריש פרק מ"ם) וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

49 שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
50 עולה כליל אלא הקמיצה. **אלא** הקומץ קרב בעצמו הכהן קומץ
51 ממנחתו, ומקריב את הקומץ, **והשירים** קריבין בעצמן לאחר
52 הקרבת הקומץ.
53 מקשה הגמרא, איך קריבים השירים לאחר הקטרת הקומץ, **איכרי**
54 **כאן** - הרי על כגון זה נאמר, **כל שהוא ממנו לאשים** - שכל
55 שהקריבו ממנו כבר לאשים, היינו, למזבח **הרי הוא ככל תקטירו**
56 - הרי שהנותר בבל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי
57 המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
58 הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
59 ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אמר יהודה**
60 **בריה דרבי שמעון בן פאי**, דמסיק להו לשום עצים - מדובר כאן,
61 שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כן, אם
62 דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
63 ששירים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
64 דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ,
65 ושירים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא
66 לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **רבי אליעזר** וכדעת
67 רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח,
68 ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
69 לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
70 גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר
71 חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **רבי**
72 **אליעזר אומר**, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטרו חלק מהם
73 על גבי המזבח, ששיריהם אסורים בהקטרה, נאמר, **ואל המזבח לא**
74 **יעלו לריח ניחוח**, ודרשו, **לריח ניחוח אי אתה מעלה** - שהאסור
75 לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מכוון לעלותם על
76 המזבח לריח ניחוח, **אבל אתה מעליהו לשום עצים** - אך אם
77 מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
78 שואלת גמרא, **הניחא לרבי אליעזר, דאית ליה האי סברא**
79 **שהמתכוון להעלות שירים לשם עצים אינו עובר בבל תקטירו, אלא**
80 **לרבען דלית להו האי סברא** - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
81 שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי
82 המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מאי איכא למימר**
83 - איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.
84 משיבה הגמרא, **דעבדי להו רבבי אליעזר רבבי שמעון** - כלומר,
85 משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
86 מתפרשת כדברי הבריתא, שהקומץ קרב בעצמו והשירים קריבים
87 בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפוררים על בית הדרשן.
88 **רבינא**, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן
89 סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין
90 מנחת נדבה של ישראל, אבל השירים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
91 בפני עצמו והשירים קריבים בפני עצמם. **רבי אליעזר רבבי שמעון**
92 **אומר**, הקומץ קרב בעצמו, **והשירים מתפוררים על בית הדרשן** -
93 שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
94 הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים
95 מתפוררים לאיבוד על בית הדרשן.

1 **האומרת** לבעלה, **ממאה אני לה**. או **ושפאוי לה עדים** שהיא
2 **ממאה**, או **והאומרת אני שותה**, או **ושבעלה אינו רוצה**,
3 **להשקותה** וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן **ושבעלה**
4 **בא עליה בדרך** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה
5 בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם
6 למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.
7 **וכל הנשואות לכהנים** אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
8 הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מנחותיהן נשרפות** - גם
9 אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול ודקומץ קרב כהלכתו,
10 שיירי המנחה נשרפים בבית הדרשן ואינן נאכלים.
11 מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בבית ישראל שנשאת לכהן**, שאז
12 **מנחתה נשרפת** - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית
13 הדרשן, כפי שנתבאר, אולם **ובהנה** - בת כהן **שנשאת לישראל**, אין
14 בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא
15 נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מנחתה נאכלת**
16 כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
17 הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.
18 אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא
19 חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מה בין כהן לכהנת, מנחת כהנת**
20 **נאכלת ומנחת כהן אינה נאכלת** כמבואר. **כהנת מתחללת** מן
21 הכהונה אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,
22 **ובכהן אין מתחלל** - אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
23 חללה. **כהנת מטמאה למתים** - מותרת להיטמא למתים, **ואין כהן**
24 **מטמא למתים**. **כהן אוכל בקדשי קדשים** - חטאת אשם ומנחה,
25 **ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים**.
26 אגב כן, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה
27 אפילו בישראל, **מה בין איש לאשה, האיש פורע את ראשו ופורע**
28 **את בגדיו, כשהוא מצורע, ואין האשה פורעת ופורמת**. **האיש**
29 **מדייר את בנו בנזיר** - אם אמר האב על בנו קטן, **יחא זה בני נזיר**
30 חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **ואין האשה מדרת בנה בנזיר**.
31 **האיש מנלה על נזירות אביו** - אם נדר אביו נזירות והפריש
32 קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.
33 **ואין האשה מנלחת על נזירות אביה**. **האיש מקדש את בתו** -
34 מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא
35 מקודשת גמורה בכך **ואין האשה מקדשת את בתה** - אינה מקבלת
36 קידושין עבור ביתה. **האיש מוכר את בתו** לאמה כשהיא קטנה,
37 **ואין האשה מוכרת את בתה** לאמה. **האיש נסקל ערום** - אם עבר
38 על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל
39 ערום. **ואין האשה נסקלת ערומה** אלא בלבישת חלוק. **האיש**
40 **נתלה** - מגדף או עובר עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. **ואין האשה**
41 **נתלית**. **האיש נמקר בגניבתו** - אם גנב ואין לו לשלם לנגב,
42 מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגב. **ואין האשה נמכרת בגניבתה**.
43 **גמרא**. **תנו רבנן, כל הנשואות לכהונה, מנחותיהן נשרפות** - אין
44 שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קריבים גם הם למזבח. **פיצד,**
45 **כהנת לזיה וישראלית שנשאת לכהן, אין מנחתה נאכלת, מפני**
46 **שיש לו** - לבעלה הכהן חלק בה שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן
47 אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **ואינה עולה כליל**
48 **כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, מפני שיש לה חלק בה** -

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד א

רש"י

1 וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת (לְכַהֲנִים) מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. וְאִפְלוּ קָרֵב הַקֹּמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְלֹא נִטְמָאוּ
2 נִשְׂרָפוּ שִׁירִים בְּבֵית הַדָּשֶׁן כְּדִמְפָּרֶשׁ בַּגִּמְרָא: כִּהְיָה בַת כֹּהֵן: מִנְחָתָהּ נֶאֱכָלָתָּ. דָּכָל מִנְחָתָה
3 כֹּהֵן כְּלִיל הָיְתָה לֹא תֵאָכֵל כְּתִיב וַיִּקְרָא וְאֵל דְּבִרְתָּהּ הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱכָלָתָּ, וְכֵן
4 כִּהְיָה אֶלְמָנָה וְגִדְוָשָׁה שֶׁהֵיבֵאתָ מִנְחָתָהּ נֶאֱכָלָתָּ: כִּהְיָה מִתְחַלֵּלָתָּ מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכֹּהֵנָה
5 אִם נִבְעֵלָה לְפִסּוּל: וְכֵן אֵין מִתְחַלֵּל. אִם נִשָּׂא
6 גִּדְוָשָׁה זֹנָה וְחִלְלָה, וְשֶׁטֶם דָּכָלָה מִתְּנִי מִפְּרֶשׁ
7 בַּגְמִי: כְּקִדְשֵׁי קֳדָשִׁים. חֲסִאתָ וְאִשָּׁם וּמִנְחָתָהּ
8 בְּכֶלֶם כְּתִיב כָּל זָכָר בְּכַהֲנִים וְיִאֲכַלְנָהּ: מַה בֵּין
9 אִישׁ לְאִשָּׁה. בִּישְׂרָאֵל נָמִי קִמְיָרִי: אִישׁ פּוֹרֵעַ
10 וּפּוֹרֵם. כִּשְׁוֹתָ מִגִּזְעָה פּוֹרֵעַ רָאשׁוֹ וּפּוֹרֵם בְּגִידֵיהֶּ
11 הָאִישׁ מִדֵּיר אֶת כָּנּוֹ. קָטָן בְּגִידוֹ וְחִלְלָה הַגִּידוֹת
12 עָלָיו אִפְלוּ לְכִשְׂיָגְדָהּ: מַגִּלָּה עַל גִּידוֹת אֲבִיו. אִם
13 נָדָר אֲבִיו בְּגִידוֹתֶיהָ וְהִפְרִישׁ קִרְבָּנֵיהֶּ וּמֵת וְהָיָה
14 בְּנוֹ נָזִיר, הֵבֵן מַגִּלָּה בְּיוֹם מִלֻּאת וּמִבֵּית קִרְבָּנָתָהּ
15 שֶׁהִפְרִישׁ אֲבִיו: מִקְדָּשׁ אֶת בֵּיתוֹ. מִקְבָּל קִדְשֵׁי
16 בֵּיתוֹ קִטְנָה שֶׁלֹּא מִדְּעֻתָהּ: מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ. לֹאֲמָה
17 כִּשְׁוֹתָ קִטְנָה גַּם מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. אֶת
18 מִנְחַת סוֹטָה וְאֶת מִנְחַת נָדָר: מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁשׁ לוֹ
19 חֵלֶק בָּהּ. שְׁוֹתָ מִקְרִיבָה מִשְׁלוֹ, וְכִתִּיב כָּל מִנְחַת
20 כֹּהֵן וְגו': וְאִינָה עוֹלָה כְּלִיל (מִפְּנֵי) שֶׁשֵּׁשׁ לָהּ חֵלֶק
21 בָּהּ. שֶׁלְּכַרְתָּהּ הִיא בָּתָּה, וְאֵין מִנְחַת וְרֹבֵת כֹּהֵן
22 קָרִיב כְּלִיל בִּלָּא קִמְיָרִי: וְשִׁירִים קָרִיבִין לְעֶצְמוֹ.
23 לֵאחֹר שֶׁקָּרַב הַקֹּמֶץ: קָרִיב בָּאֵן כָּל שִׁמְעוֹן בֵּיתוֹ. כִּי
24 כָּל שְׂאוֹר וְכָל דָּבֶשׁ לֹא תִקְרִיבוּ וְתִקְטְרוּ לוֹ:
25 וַיִּקְרָא טָוֶה לִּיהֶּ לְמִקְבָּלָהּ, לָמָּה לִּיהֶּ לְמִקְבָּל
26 מִמֶּנָּה. אֵלָּא לְמִדְּרָשָׁה נָמִי בִּאֲנָפִי נִפְשִׁיהֶּ, לֹא
27 תִקְטְרוּ כָּל שִׁמְעוֹן עוֹלָה כְּכָר אִשָּׁה לָהּ, וְיֵשׁ
28 בְּכָל לֵאנָה זֶה כָּשֶׁר כָּל קִרְבָּנָתָהּ חוּץ מִעוֹלָה, וְיֵשׁ
29 בְּכָל זֶה שִׁירֵי מִנְחוֹתָהּ, וְהָכָא נָמִי וְלֵאמָר בְּתֵר
30 חֵלֶק שֶׁלֹּא אֵית לָן לְמִזְלוֹ, וְהָיָה הַקֹּטֶרֶת קָמֶץ
31 בְּהִלְכָתוֹ וְאֵלּוּ שִׁירִים גִּמְרִין הֵם וַיִּשְׁעֵן בָּם
32 תִקְטְרוּ: דְּמִסִּיחַ לְהוֹ לְשֵׁם עֲצִים: דִּינִימָא הֵכִי, אִם
33 רִאשִׁים הֵן לְהַקְטִיר וְלֹא הָיְתָה רִאשִׁיהֶּ לְקָמֶץ בְּדִין
34 מִנְחַת כֹּהֵן, הִרִי זֶה הַקֹּטֶרֶת לְשִׁמְעוֹן וְקִמְיָרָה לֹא
35 מַעֲלָה וְלֹא מוֹדֶרֶת, וְאִם רִאשִׁיהֶּ הָיְתָה לְקָמֶץ
36 וְאֵלּוּ שִׁירֵיהֶּ, הִרִי הֵן כִּשְׂאֵר עֲצֵי הַמַּעֲרֹכָה: כִּי־אֵם
37 פְּלוּגְתֵיהֶּ וּבִבְחִים, אֲבָרִי חֲסִאתָ שֶׁתַּעֲרֹב
38 בְּאֲבָרֵי עוֹלָה, רִיא אֹמֵר יִתְנֶם לְמַעַל וְרֹאֵה
39 אֲנִי אֶת כָּשֶׁר חֲסִאתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאֵלוֹ הֵן עֲצִים,
40 וְחִיבֵי תַּעֲבֹר צִירְתָּהּ וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה,
41 שֶׁאִסּוֹר לְהַקְטִיר אֲבָרֵי חֲסִאתָ מִשּׁוּם לֹא דָּכָל
42 שִׁמְעוֹן לְאִשִּׁים, וְרִיא קָרֵב בְּתֵרִיהֶּ דִּהְוָה קָרָא
43 כְּתִיב קָרֵב רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אוֹתָם לַה', שְׂאוֹר
44 וְדֶבֶשׁ בְּכוֹרִים אֶתָּה מִבֵּית מִן הַתְּמָרִים וּמִנְחַת
45 שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שְׁוֹתָ רִאשִׁית מִן הַשְּׂאוֹר, וְאֵל
46 הַמִּזְבֵּחַ לֵאמָר לְרִיחַ נִחוּחַ קָאֵי נָמִי אֲמִנּוּ
47 אִשָּׁה לָהּ דְּאוֹקְמִיהָ בְּכָל תִּקְטִירוֹ, וְאִשְׁמַעֲיָן דָּלָא אִסּוֹר הַקֹּטֶרֶת אֵלָּא כִּשְׁמַחְתָּן לְרִיחַ
48 נִחוּחַ: כִּי־אֵם בְּרִישׁ. בְּמִנְחוֹת בִּפְ' אֵלּוּ מִנְחוֹת (וְהָ עַם) גְּבִי מִנְחַת חוּטָא כֹּהֵן שֶׁמִּבֵּיתָ עַל
49 שְׁמִיעַת קוֹל אוֹ עַל בִּטּוֹ שֶׁשִּׁתִּים אוֹ עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי בְדִלִי דְלוֹת, וּפְלִיגִי רִבְּנָן
50 עָלֶיהָ דְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִמְרִי, וְהָיְתָה לִכְתּוֹן בְּמִנְחָהּ, מִנְחַת חוּבָתָהּ שֶׁל כֹּהֵן כְּלִיל בְּמִנְחַת נָדָרָתָהּ
51 וְאִינָה נִקְמָצָת וְרִישׁ דְּרִישׁ לִיהֶּ לְקָרָא הֵתֵם הֵכִי, וְכִי נֶאֱמָר וְהָיְתָה לִכְתּוֹן בְּמִנְחָתוֹ, לֹא נֶאֱמָר
52 אֵלָּא בְּמִנְחַת חוּטָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמָצָת אִם מִנְחַת חוּטָא שֶׁל כֹּהֵן נִקְמָצָת,
53 אִי מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שְׁקִירָה נֶאֱכָלֶתָּ אִם זֶה שְׁקִירָה נֶאֱכָלֶתָּ, חִלֵּל וְהָיְתָה לִכְתּוֹן בְּמִנְחָתָהּ, לִכְתּוֹן
54 בְּמִנְחָה לְעֶצֶם עֲבוֹדָתָהּ כֹּהֵן שֶׁשְׁעוֹנָה קִמְיָרָה, וְלֹא לְאִשִּׁים בְּמִנְחָתָהּ, הָאֵי בִיצֵר הַקֹּמֶץ קָרֵב
55 לְעֶצְמוֹ וְהַשִּׁירִים קָרִיבִין לְעֶצְמוֹ, וְלִית לִיהֶּ כָּל שִׁמְעוֹן לְאִשִּׁים כְּלָל, רִיא בְרִישׁ פְּלִיגִי עָלֶיהָ
56 וְאִמְרִי קָמֶץ קָרֵב לְעֶצְמוֹ וְהַשִּׁירִים מִתְּפָרִיזִין לְאִבְהָ:

ח"ג

מה הם באים משום קומץ או משום שיריים אי תימר משום קומץ אינו נותנו בלילה ואינו נותנו לאחר מיתה ואינו מחשב לוק או תימר משום שיריים נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה מהו שיחשב לוק ופשיט לא מדר"א בר"ש דאמר דמתפריזין על גבי הדשן שלשה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות הוא אבדו נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה ומחשב לוק א"ר יוסי בר בון אינו מחשב לוק שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מובח:

1 **האומרת** טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא
2 וחטאת שמתה בעליה ילכו המעות לים המלח דמאי לאשם תלוי אם לאשם
3 תלוי אפי' משקדשה בכלי א"ר מתני' דמאי לאשם תלוי שנשחט דתנינן תמן אם משנשחט
4 נדר לו הדרם יספר והבשר יצא לבית השחיפה: **כל** הנשואות לכהנים מנחותין נשרפות.
5 פרש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימא
6 מנחת נדבה מה חלק יש לו בה הוא אפילו רבי
7 יהודה דאומר בפ' אין בין המודר (מנז"ק דף ט"ז)
8 אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת
9 דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם
10 (הקפיה) נזירות בראשה קנה הידלה את השבת
11 דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דיליף לה
12 מוחזיבא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל
13 מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי"ל
14 משום הכי יש לו חלק משום קדויל' מה שקנתה
15 אשה קנה בעלה כדתנן בפ"ד נזיר (דף נ"ז) אם
16 שלה היתה בדמה החטאת תמות וקא דייק בגמ' **מנא**
17 **לה** מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו
18 חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדר' יהודה דאמרי
19 דווקא קרבן שמכשירה לו מביא עליה דמה
20 שקנת' קנה בעלה מיהו בירושלמי דפריך היה
21 מביא משמע דבמנחת סוטה איירי ויכרי איתא
22 היתם מנחתה מלמד שהיא קדשה לשמה בשם
23 שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני
24 רבי חייא ופליגי ליקרב כליל אינה יכולה מפני
25 שותפתה של אשה לאכול אידר' יכולה מפני
26 שותפתו של איש ואלאן הקומץ וקרב לעצמו
27 והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא
28 מה דאישתעי קרא אישתעי מתני' וזו היתם
29 והביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפירש עליה
30 חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה
31 מפרש עליה חוץ מדעתה וא"ת מאחר שיש לו
32 חלק בה א"כ הויא לה מנחת שותפות ואומר בפ"ק
33 דבבבסין (דף ט"ז) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה
34 ואין בה משום שותפות הא יש בה משום שותפות
35 אינה קריבה משום דכתיב בה נפש והכי קתני
36 בסיפרי בהדיא וי"ל כיון דעיקר כפרה משום וידה
37 נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק
38 היתם (דף ט"ז) דקניא לזו אלמלא משום דמכפר
39 קרינא ביה נפש: **הקומץ** קרב בעצמו וא"ת
40 אמאי לא שדינן לכולה מנחה בתר דידה וידו
41 שיריה נאכלין כדאמר בפ' אין בין המודר (מנז"ק דף
42 ט"ז) ואיתא בפ"ק דבבבסין (דף ט"ז) ובפ"ק דתמורה (דף
43 כ"ג) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת
44 במנחה זו י"ל היתם מיקני' למתכפר כולי' זבח ואין
45 לו למקדיש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק
46 במנחתה: **דמסיק** לזו לשום עצים. רש"י פי'

דנימא הכי אם ראוין הן להקטיר ולא היתה ראויה לקמץ וכו' ותימא מאי תנאי שייך דא
דאי כאלו מערבין שיריים והוי כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן
(מנז"ק ט"ז) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן ראויה להקטיר ומקצתן
לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשום עצים בכל מקום שהוא ולא שייך
שום תנאי ובמדומה דרש"י נטל ל"י אגב שפטיה דהדיא דפרק גיטין על האנוסה (וינז"ק ט"ז)
דתנן כדת שנתערבו ולדה בולד שפחתה נותנין עליה חומרי נישואין חומרי כהנים ומפרש
בגמרא דמנחתם נקמצת במנחת ישראל ואינה נאכלת במנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא
והתם ודאי שייך תנאי כשהאחד מקריב מנחה אינו יודע אם כהן הוא או ישראל וצריך
להתנות כמו שפירש רש"י כאן והא דתנן בהקומץ רבה (מנז"ק ט"ז) מתערב קומצה בשיריה
או בשיריים של חבירתה לא קטיר אית לן למימר דסתמו כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר:
הקומץ קרב לעצמו והשירים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דרש"י אלץ שיריים משום

מה הם באים משום קומץ או משום שיריים אי תימר משום קומץ אינו נותנו בלילה ואינו נותנו לאחר מיתה ואינו מחשב לוק או תימר משום שיריים נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה מהו שיחשב לוק ופשיט לא מדר"א בר"ש דאמר דמתפריזין על גבי הדשן שלשה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות הוא אבדו נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה ומחשב לוק א"ר יוסי בר בון אינו מחשב לוק שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מובח:

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

רש"י

בהן ולא בהנה. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל וכתבי (ויקרא כג) ובהן כי יקנה נפש קנן כספו מעתה כהן ולא כהנת אל' והכהן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה היה דבורך הורוע (וילן דף קכז). הנה מצו לשנוי נמי הכי ונתן לכהן הורוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהבא טעמא משום דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו אבל התם רחי

ליה משום דאדרון ובניו כתיב בפרשת מנחה. א נמי משום דהתם הרי מיעוט אחר מיעוט: 7
(סוף ג' ע"א מנחה) **מה** בין איש לאשה. בתוספתא 8
(פ"ק דאשכנזי עובר על מצות עשה שהחנן גרמא 9 מה שאין כן באשה עובר על כל תקוף ועל 10
בל תשחית ועל כל טמא למתים מה שאין כן 11 באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר 12 ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה 13 ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר 14 לעבר עברי וקונה לעבר עברי ואין האשה נרצעת 15 ומכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני 16 אלא דוכאי בבתי משום דמפרש התם בבספ 17 ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי 18 סמיכות תנפוח הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת 19 וכל הני דתנן בפ"ק דקידושין (דף כז) ולא קתני נמי 20 שהעברי יוצא בשנים וביוכל ובמיתת האדון 21 משא"כ בעבריה הוב טמא בראיות ולא הוזהב 22 מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת 23 כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (כיוסוף דף טז) 24 מחוץ לאהל ולא מחוץ לאהלה: 25

האיש מגלה על נזירות. בפ"ד 26 דנזיר (דף כז) ובפרק בתרא דנזירות (דף כז) מפ' 27 דדוקא על מעות תומנן אל על מעות מפורשי: 28
שנאמר את בתי. מרישא דקרא יליף ליה 29 ואמר אבי הנערה אל הוקנים 30 משמע למעט אמה דאינה בבית ולתת: 31
ותלית אותו ולא אותה. בפרק נגמר הדין 32 (סנהדרין דף מו). נפקא לן מוכי ידיה 33 באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא בגניבתה. 34 תימה כיון דאי גנבה אינה נמכרת בגניבתה א"כ 35 אין ב"ד רשאין למכורה דבית דין אין מוכרין אלא 36 בגניבתו ובפ"ק דקידושין (דף יז) ממעט רבנן 37 מורצע את אהו ואלו אהו ואלו אהו על מוכר עצמו 38 דדוקא מכרוהו בית דין נרצע ואשה והואל ואין 39 בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאינה נרצעת 40 ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהנכר ולא אמה 41 העבריה דאינה נרצעת ויל' כיון דאינה נמכרת 42 אלא ע"י אביה סודא תיהו מכירה דאב במקום 43 מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא: 44

ח"ג ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חומא של כהנים דבת הקרבה היא. דמקשי 1 חוקתו לנדרתו דלא בעי קמיצה, אבל קא דלאו בת הקרבה היא דדלמא בתרה דידה 2 אוזקין ושרים גמורים נידו ואפלו רבנן מודו דמתפריין: **מאי** טעמא. קאמר מתני' מנחת 3 כהנת נאכלת כשאינה נשואה לכהן, וכשהיא נשואה לכהן איה נאכלת כליל מיהא לא 4 הוקא: לא יחלל וירעו. בבית הנושא פסולה 5 לכהנה כתיב, ודרשנן בקידושין (דף מו). לא יחלל 6 שני חלולין, אחר לה ואחר לזרעו, שהכהן 7 מתחלל את שתייהן אבל הוא אין מתחלל: **בני** 8 אהרן. לנפש לא יטמא, ולא בנות אהרן באוהרה 9 זו: כל זכר בבני אהרן יאכלנה. במנחה כתיב: 10 איש. צרוע הוא: אין לי. שנהלט בטמאת נהקים 11 אלא איש, אשה מנן, כשהוא אומר סמוך לו 12 והצרוע אשר בו זנעו, ולא איבעי ליה למכתב 13 אלא בגדי ויהיו פרומים וראשו יתקע פרוע, דהא 14 כתיב לעיל דבמצורע קמירי, אלא לרבות צרוע 15 שני בגין אשה: ח"ג א"כ מה ת"ל איש לענין 16 שלמטה איש פורע ופירש' וכו'. מה ת"ל איש 17 מאחר שסופנו לרבות את האשה: לענין שלמטה. 18 לאו למעוטי משמא האמורה בפסוק זה בא 19 למעוטי. אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו 20 דכתיב ביה פריעה ופרימה, לומר לך איש פורע 21 ופורם ולא אשה: הלכה היא בגייר. הלכה למשה 22 מסיני הוא בהלכות נזיר. נתתי לאיש. באביה 23 נחלית נתינתה: ורגמו אותו. ומאי אותו אי נקמא 24 אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה 25 והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם, אלא קא 26 דממעט אשה לענין ערום. דפיקס מהאי קרא 27 מעוטא דאותו משמע ולא כסותו, ולחכי נקט 28 ליה להאי משמעותא דערסו בלשון זכר גבי 29 איש למימרא קא אותה בכסותה: נמכר בגניבתו. 30 אם אין לו מה לשלם: 31

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה. שקנא לה ארוס: ושומרת יבם. שקנא 32 לה יבם: לא שותות. דמעטינהו קרא: ולא נוטלות 33 בתיה. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו 34 שנסתרה אחר קדו, דמקמי ואסור לא אימנעט 35 כדמפרש בגמרא. ואפלו לית לן דרב המונקא 36 ודן דשומרת יבם שזנתה מתרת ליבמה, נהי 37 דמתרת מידה לא בעי למינסא אשה זונה והיא 38 הפסידה בתתיה: תחת אישה. כיושב תחתיו 39 הקרוב מדבר: 40

נתינה

הדרן עלך היה נוטל

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות פתובה שנאמר: "אשר תשמה אשה תחת אישה" 29
פרט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מנורת

ותינה 30
שותה ולמה הבניסה עצמה למספר הזה המורבה בשביל לפסולה מכתובתה פריח ארוסה אע"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש"י 41
פי' דליכא למיפשט ממתני' הא דאמר רב המונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המונא מידה אי לא בעי יבם למינסא אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מידה 42
תימה אי לית לן דרב המונא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק ויהי מבוא (פ"ל דף יח) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קניו שייך היכא דלא מתסרא בסתירותיה 43
אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמתסרא מידה ליכא למיפשט מהבא משום דמקו לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל 44
הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בנות כדברי הכל: **אלמנה** ל"ג וכו'. האי דלא עריב ותני ליה אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה ל"ג וכו' 45
מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואילונית וקנה וכו' י"ל משום הכי פליגנדי משום דחולקין בטעמם מידה תימה אמאי לא תנא מעוברת בחר בבא דאלמנה ל"ג דרמי בטעמא והיל' למיחני 46
בתולת הפיק אלו לא שותות ובתר ליחשב וליול כולהו כל הני דרמין להדיא כל חד וטפי הוה שייך למיחני אלו בראש כולן ממאי דתני קטן דלא שותות וחדר תני אלו: 47
שאינה 48
49
50
51
52
53

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

47 שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת
48 על נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כנזיר - גם דין זה
49 נלמד מהלכה למשה מסיני.
50 שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
51 בתה. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב, "ואמר אבי הנערה
52 אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הוה", הרי משמרה התורה את
53 הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
54 שנינו במשנה, האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת את בתה.
55 מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב, "וכי ימכר איש את בתו",
56 ומשמע איש ולא אשה.
57 שנינו במשנה, האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
58 שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה,
59 נאמר לגבי אדם שקלל את ה' "וידגמו אותו" - שחייב סקילה. ויש
60 לשאול, מאי אותו - מה באה התורה למעט מ'אחר' - אילימא -
61 אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב
62 סקילה ולא אשה, והבתיב - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
63 עבודה זרה שעונשו בסקילה, "והוצאת את האיש ההוא או את
64 האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך וגו' וסקלתם
65 באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כן,
66 רק אותו - איש שיוצא להיסקל, נסקל בלא בסותו - ערום, ולא
67 אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא בסותה.
68 שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלית כו'. שואלת הגמרא,
69 מאי טעמא - מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
70 קרא "ותלית אותו על עץ", ומשמע אותו ולא אותה.
71 שנינו במשנה, האיש נמכר כנזיר, אם אין לו לשלם את הגניבה,
72 ואין האשה נמכרת כנזירה. שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין
73 האשה נמכרת כנזירה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר
74 כנזיר", ומשמע שרק גנב נמכר כנזיר, ולא כנזירה - אך
75 אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

76 פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
77 כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
78 האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
79 משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יכם שקינא לה
80 היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
81 נוטלות כתובתה כיון שהפסוק עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן
82 שותות שנאמר "אשר תשקה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת
83 תחתיו, פרט לארוסה ושומרת יכם שהן עדיין לא נשואות.
84 וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
85 נוטלות כתובתה, אלמנה לבתה גדול, גרושה וחלוצה לבתה הדייט
86 וכל שכן לכהן גדול, ממורת.

1 ואפילו רבן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
2 אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר ברבי שמעון האומר
3 שמתפורים שיירי המנחה בבית הדרשן, אלא כמנחת חוטא של
4 כהנים, דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
5 גבי המזבח, ואינה נקמצת, אבל כהא - אשה הנשואה לכהן, שאין
6 תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבן מודו
7 שמתפורת היא בבית הדרשן.
8 שנינו במשנה, בת ישראל הנשואה לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת
9 שנישאת לישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא
10 שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
11 הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
12 דאמר קרא, "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
13 שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחת של כהנת.
14 שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
15 מנלן - שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה.
16 ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
17 ורעו פעמיו", מכאן שעל ידי נישאת פסולה, ורעו מתחלל - נפסל
18 מן הכהונה, אך והוא - הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
19 שנינו במשנה, כהנת מטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא -
20 כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
21 ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
22 בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה 'בני אהרן' לומדים שהאיסור
23 להיטמא נאמר רק לבני אהרן - כהנים זכרים, ולא לבנות אהרן -
24 כהנות.
25 שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
26 בקדשי קדשים. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב לגבי קרבן
27 מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
28 שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
29 פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרח וגבחת נאמר, "איש
30 צרוע הוא". אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
31 נגעי קרח וגבחת אלא איש, אשה מניין. כשהוא אומר בפסוק
32 הסמוך לאחריו, "והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
33 יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים 'והצרוע אשר בו
34 הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
35 צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
36 ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצרוע', יש ללמוד שהרי כאן
37 שנים - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
38 נטמאת בטומאת קרח וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
39 - שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע בפסוק
40 הראשון נאמר 'איש'. ומבאר, לענין שלמטה איש פורע וכו' -
41 'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
42 דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
43 שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
44 שנינו במשנה, האיש מדייר את בנו כנזיר ואין האשה מדירת בנה
45 כנזיר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כנזיר - דין זה
46 שהאיש מדייר את בנו כנזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

ביאורים למסכת סוטה דף בד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף
 שהיתה אסורה עליהם גם בלי הזנות, חוץ מן הקנן שנתמעט
 מהפסוק "ושכב איש אותה" וכמי שאינו איש כגון בהמה.
 מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, ואלו שבת
 דין מקנן להן אם רואים שמתנהגות בפריצות. מי שנתקדש בעלה
 או נשתטה לאחר נישואיהן, או שהיה חבוש בבית האסורין ולא
 היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אומר - שיוכלו בית דין
 להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את אשתו", אלא בית דין
 מקנן אותה רק כדי לפוסלה מכתובתה. רבי יוסי אומר, אף
 להשקותה אפשרי, לבשיצא בעלה מבית האסורין או יבריא
 מחרשותו או שטותו וישקנה.
 גמרא. שנינו במשנה שארסה ושומרת יבם אינן שוות. מדייקת
 הגמרא מלשון המשנה, מן שתא הוא דלא שתיא - דוקא אינן
 שוות, הא קניי מקני לה - אבל הוא מקנא להן ואסור אותן, שהרי
 שנינו במשנה לא נוטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת
 הגמרא, מנא הני מילי - מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה
 הגמרא, דתנו רבנן, כתוב בתורה "דבר אל בני ישראל ואמרת",
 ייתור ואמרת בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקניי שאף על פי
 שאינן שוות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות בשטותן. מבררת
 הגמרא, ומתניתין מני - ומי התנא ששנה את משנתו שארסה
 ושומרת יבם אינן שוות, רבי יונתן היא, דתנא, נאמר בפסוק
 "ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים", פרט
 לארוסה שאינה שווה שהרי אינה תחתיו, יכול שאני מוציא אף
 שומרת יבם שאינה שווה, שגם היא אינה תחתיו, תלמוד לומר
 "איש איש כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שווה, שכבר
 נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן
 אומר, "תחת אישך" פרט לשומרת יבם שאינה שווה, שסובר רבי
 יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר
 אוציא שומרת יבם שאינה שווה, ולא אוציא את ארוסה ונוכל
 להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, תלמוד לומר בהמשך
 הפרשה של סוטה, "אשר תשטה אשה תחת אישה" פרט לארוסה
 שגם היא נתמעטה, ושתייהן אינן שוות. ומבארת הגמרא את
 המחלוקת, מר - רבי יונתן אלימא ליה - נחשבת לו יותר כאשתו
 כשהיא ארוסה, דקידושי דידה - שהוא עצמו קידש אותה,
 וסוקלין על ידו אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן
 הוא קודם ממעט שומרת יבם, ומר - רבי יאשיהו אלימא ליה
 שומרת יבם, דלא מיחפרא מסידי לחופה שהיבמה נקנית בבאה
 להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארסה, לכן הוא
 ממעט ארסה. שואלת הגמרא, ורבי יונתן האי איש איש שרבי
 יאשיהו למד מהיתור ששומרת יבם שווה, מאי עביד ליה לשיטתו
 שאין שומרת יבם שווה. מתרצת הגמרא, מיבעי ליה לרבות נשים
 שאין בעליהן יכול לקנות להן, שביט דין מקנן להן, ואלו הן, אשת
 חרש, ואשת שומה, ואשת

ונתניה לישראל, ובת ישראל לממור ולנתין, כל אלה כיון
 שנשואות באיסור, לא שוות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא
 שראויה להיות אשתו, ולא נוטלות כתובה שהפסידו לעצמן על ידי
 שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנוטלות
 כתובתן.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שוות, אך יש מהן
 שנוטלות כתובה ויש מהן שלא, ואלו לא שוות ולא נוטלות
 כתובה, האומרת ממאה אני - שהודתה אחרי הקינוי והסתירה
 שהיא טמאה, ושבא לה עדים שהיא ממאה, שאת שתייהן כבר אין
 צורך להשקות, והאומרת אני שווה לפני שנמחקה מגילתה, כל
 אלה לא שוות ולא נוטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו
 לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אמר בעלה אני משקה והוא גרם
 לה שלא תשטה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני,
 ושבועה פא עליה בדרך שגם כן כבר אין משקים אותה משום
 שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו
 בקינוי וסתירה, אלה נוטלות כתובה ולא שוות. וכל אלו שדין
 לשותן, אם מתו בעליהן עד שלא שתו, בית שמאי אומרים
 נוטלות כתובה ולא שוות שנאמר "והביא האיש את אשתו",
 וכעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שוות או לא נוטלות
 כתובה כלומר מתוך שלא שוות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם
 לא נוטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואינן יכולים להוכיח זאת.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שוות, מעוברת חבירו -
 שגורו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו -
 חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, לא שוות ולא
 נוטלות כתובה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן
 אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שוות, דברי רבי מאיר. ויחכמים
 אומרים, יכול הוא להפרישה - לגרשה, ולהתוודע לאחר זמן
 שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות
 ומשקים אותה.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שוות או
 לא, אילונית שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת וינקנה בגיל
 שאינה יכולה ללדת ושאנינה ראויה לילד ששתתה סם המעקר
 אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נוטלות
 כתובה ולא שוות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות
 עליו, מפני שיכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
 ושאר כל הנשים שמתורות על בעליהן, או שוות כרוב הנשים,
 או לא נוטלות כתובה כאותן שנמנו קודם, שאמרה אני שווה או
 טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.
 וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בהן
 שווה ומותרת לבעלה. אשת פרים שנסתרה לאחר נישואיהם
 שווה.
 כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה
 להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, על ידי כל עריות מקנן - יכול

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כד עמוד א

רש"י

נתניה. מן הגבועים, ואסורין לבא בישראל כדאמרין ביבמות (ף טז) דוד גזר עליהן; לא שוות. דלא נאמר פרשה אלא בראיה לקומה, והכי תנא בספרי כי תששה אשתו בראיה לאישות הכתוב מדבר פרט לאלקנה לכ"ג וכו'; ולא נטלת בתבתה. ואע"ג דשאר אלקנה לכ"ג לא קסתי רבנן בתבה כדאמרין בבבבא בפרק אלקנה נזנית (ף קא) זו אין

לה, דסתירתה קמה לה ליאסר עליו ואפי' היא ראיה לו, הלכך לאו בת בתבה היא דלא עדיפא מפשרה; אכר בעלה איני משקה ושבעלה בא עליה ברה. שהוא גרם לה שלא תשתה נטלת בתבתה; סתו בעליהן, של כל סוטות הנסתרות וראיות לשלות ולא הספיקו להשקותו; וראיות. דבעין וחביה האיש את אשתו וגו'; וב' אומרים או שוות או לא נטלות בתבה. כלומר מתוך שלא שוות לא נטלות בתבה, ובגמ' מפרש פלוגתיה: מעברת חביו. שמת והניחה מעברת ומניקה או שגרשה והיא מעברת או מניקה. ואסורה הבמים לנשא עד ששנה וקולא בן ב' שנים שקר זמן וניקה. ונלקח זה ונשאה וקבא לה, לא שותה שנה אינה ראיה לו לקמה; וכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדש ולהחזירה. הלכך ראיה לאישות קרינא ביה: איילונית. דהכריזתא דלא ילדה. שמועי אמה נבראת כך ואין לה סימני אשה לא דדים ולא שערות וקולה עבה. ושאינה ראיה לילה. ששנת בוס עקרין ואסורות לקמה למי שאין לו בנים, שדרי נצטוו ישראל על פניה ורביה: אשת בת שותה וסותרת לבעלה, אם נמצאת נקדה. ובגמ' פריך פשיטא: אשת סרים. כגון שנסתרס לאחר שנשאה, דקדמה שכיבת בעל לבועה: שותה. ובגמ' פריך פשיטא: ע"י כל העריות כקנין. אם קנא לה מאביה ומאמה ומאחד מקל העריות שבתורה ונסתרה דתי קנאו קני ונסתרה עליה ושותה. ובגמ' פריך פשיטא: חיון פן חספן. דכתיב וקשב איש אותה וספי שאינו איש. ובגמ' מפרש לה: ואילו שב"ד קננין לה. אם רואין אותם מתנהגות בפריצות: לא להשקותה אפיה. הם לא ישקוה, דבעין וחביה האיש את אשתו, ובעלה נמי לא ישקהו כקניו זה לכשיקצה ולכשיצא דבעין וקבא וחביה, ורבי יוסי לא קנא וחביה נמי. הא קניו כקניי לה ליאסר עליה מדיקנא לא נטלות בתבה; ח"ג דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם לרבות ארוסה ושומרת יכם לקניו. ולא גרס איש איש, דלדברא אחרניא דרשינן ליה לקמן (ף קא), אלא רבויא ומאמרת אליהם, ורבי אמר לקמן בפירקין ואמרת ארוסה. רבי יוחנן חשיבה ליה ארוסה אשה גמורה טפי משומרת יכם; דקדושי דידה. שיעי קדושי עצמו באה לו; וסולקין על ידו. אם נזתה נסקלת בשבילה; דלא מחסרא מסירה לה. דנקנית ליקם בבאה גרדקתא ואפי' בנות להיות באשתו לכל דבר ברתנן ביבמות (ף טז) ומייתיה לה לקמן בפירקא: לרבות אשת חרש [ואשת] שוטה. שב"ד קננין לקן. וקרייתא איה בשלחי פירקין:

שעמום

ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ הרי הוא אומר והוב את זובו וגו' א"כ מה ת"ל איש איש דר' דר' יוסי מיהדיא והשוחט והשוחט (זבחים דף קח) דאיתתין לעיל דקמאר איש איש דר' יהודה דהמול ימול דאיהו דרדשי לה ופליג אדר' יהודה דאמר דר' דר' השוחט (גם זה שם) דר' פליג עליה ר"ש ואמר דרדשי לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחיבין ובפ' אלו מצאיות (ב"מ לא) אמר יו' ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו א"כ מה ת"ל תעביטו דר' ונראה דמאן דס"ל דאמר דר' מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשין לי' וכל הני תנאי סברי להו

שאינה ראיה לילד. רש"י פי' שנת בוס עיקרין אבל בפ' אע"פ (מנחות דף טז) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא וחגי בא או שהיתה היא עקרה וקנה ואיילונית ושאינה ראיה לילד אלמא דשאינה ראיה לילד לאו עקרה ולפירשי' שנת בוס עיקרין היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו איילונית היינו עקרה שאינה

ונתניה לישראל, ובת ישראל לממון ולנתין, לא שוות ולא נטלות בתובה. ואלו לא שוות ולא נטלות בתובה: האומרת "ממאה אני", ושבאו לה עדים שהיא ממאה, והאומרת "אני שותה". אמר בעלה "אני משקה", ושבעלה בא עליה בדרך, נטלות בתובה לא שוות. מתו בעליהן עד לא שתו, בית שמוא אומרים: נטלות בתובה ולא שוות, ובית הלל אומרים: או שוות או לא נטלות בתובתן. מעוברת חביו, ומניקת חביו לא שוות ולא נטלות בתובה, דברי ר' מאיר. והכמים אומרים: יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן. איילונית, וקניה, ושאינה ראיה לילד לא נטלות בתובה ולא שוות. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לנשא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה. ושאר כל הנשים או שוות או לא נטלות בתובה. אשת בהן שותה, ומוותרת לבעלה. אשת סרים שותה. על ידי כל עריות מקנין, חיון מן חספן, וממי שאינו איש. ואלו שפית דין מקנין לה, מי שנתחרש בעלה, או נשתפה או שהיה חבוש בבית האסורין. לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה. ר' יוסי אומר: אף להשקותה, לכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה: גמ' מישתא הוא דלא שתיה הא קניו מקני לה, מנא הני מילי? דתנו רבנן "דבר אל בני ישראל ואמרת" לרבות ארוסה ושומרת יכם לקניו. ומתניתין מני ר' יוחנן היא. דתנא, "תחת אישך" פרט לארוסה. יכול שאני מוציא אף שומרת יכם? תלמוד לומר: "איש איש" דברי ר' יאשיה. ר' יוחנן אומר: "תחת אישך" פרט לשומרת יכם. אוציא שומרת יכם ולא אוציא את ארוסה? תלמוד לומר: "איש תשמה אשה תחת אישה" פרט לארוסה. מר, אלימא ליה ארוסה, דקדושי דידה וסולקין על ידו. ומר, אלימא ליה שומרת יכם, דלא מיחסרא מסירה לחופה, ור' יוחנן האי "איש איש" מאי עביד ליה? מפיצי ליה לרבות אשת חרש, ואשת שוטה, ואשת שעמום

תוספות

שאינה ראיה לילד. רש"י פי' שנת בוס עיקרין אבל בפ' אע"פ (מנחות דף טז) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא וחגי בא או שהיתה היא עקרה וקנה ואיילונית ושאינה ראיה לילד אלמא דשאינה ראיה לילד לאו עקרה ולפירשי' שנת בוס עיקרין היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו איילונית היינו עקרה שאינה ראיה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קטז) ניסת לב' יולדת עד מ' ניסת למ' שוב אינה יולדת וה"ה שנוכל לפרש שאינה ראיה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינשא דאמר בסוף פרק ד' אחים (יבמות דף לה) אמר רב נחמן אמר שמואל כל ששהתה אחר בעלה י' שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין ארי' ל"ש אלא שאין דעתה לינשא ואע"ג דאמר בגמ' בעקרה וקניה ולפי' ר"ח לא הוכיז עקרה במשנה י"ל דלא דק בלישנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי בבמתי' עקרה: ושאר כל הנשים או שוות. תימה הא משנה יתירא מאי קמ"ל הא שמעינן ליה מרשאי והאמנא איני שוות אינה נטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות דף מנ) אבל ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהיה היה ותו לא קסנין ליה להוציא וקנין בה אשתו הראיה לו ובכח אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן בפ' החולץ (ס"א ה) אפילו לרבנן יוציא בגמ':

ורבי יוחנן איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו' תימה והא איהו דאמר בפ' אלו הנחנקין (סנהדרין דף פס) גבי איש איש דבי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בני"א ולא דריש ליה לדרשה אחריתי וכו' והכא דאיכא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה דהוא דרדשינן א"כ מאי פריך בריש פרק השואל (ב"ב דף נז) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכו' חייב דתני' אם גנוב יגנב אין לו אלא גניבה אבידה מנלן ת"ל גנוב יגנב מ"מ דהיא למי' לא ד"ת אלא למי' אמר' מא"ל הא התם איכא למדרש ולא דרשין אלא אמר ד"ת והכא אמאי דריש לה ואמר' בפ' השוחט והמעלה (זבחים קח) נמי ורבי יוסי מיהדיא איש איש דהא איש איש נמי דברה אלא השוחט להדיוט דחייב מנא ליה ולא אמרת כיון דמצוי למדרש מודה הוא דלא אמר דברה וקשה ליישב שמועות דר' דקשי' דר"מ אדר"מ ודר' יהודה אדר' יהודה דרבי יוסי אדר' יוסי דרדשי אדר' דר"מ דאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף טז) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם דר' ר"מ דרדשי ליה לרבות בנינים ובפ' דמסכת ע"ז (דף כז) נמי פליג ר' יהודה ור' יוסי דא"ר יהודה כותי' לא ימול ישראל מפני שהוא מל לשם דר גריות אמר לו ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול ימול כתיב ואיך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' והתם כדבאר שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר דר' ובפ' ד' מיתות כפרה בנינים כו' אמרין לאחרים בשלמא והפדה לא נפדתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיכא בסוף מס' הוריות (נ"ג דף דר') יהודה מזה דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציתא האשה (מנחות דף סא) מייתי ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ונתנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יהודה וכו' א"ש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטו ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מ"ה דף זכ) ובפ' יוצא דופן (ס"ד דף קמ) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינוק כן יום א' ששטמא בויהב דברי רבי יהודה ר' ישמעאל בנו של

בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול ימול כתיב ואיך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' והתם כדבאר שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר דר' ובפ' ד' מיתות כפרה בנינים כו' אמרין לאחרים בשלמא והפדה לא נפדתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיכא בסוף מס' הוריות (נ"ג דף דר') יהודה מזה דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציתא האשה (מנחות דף סא) מייתי ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ונתנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יהודה וכו' א"ש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטו ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מ"ה דף זכ) ובפ' יוצא דופן (ס"ד דף קמ) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינוק כן יום א' ששטמא בויהב דברי רבי יהודה ר' ישמעאל בנו של

תוספות

ד"ת מיהו היכא דמוצי' למידרשה להעמיד קבלתם או סברתם דרשן ליה ובהא פליגי מאנן
דיית ליה דאמר דברה ומגן דלית ליה דברה מגן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא תורף
הלשון מממשעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמעצמו למימר דברה תורה אמר ד"ת ולא
נתיבא ממשמעותות ולא קרא יתירה והא לאכי פריך ב' השואל (ב"מ דף צ') הניחא
למ"ד ד"ת אם כן יינוב קרא יתירה ותהי

אִנִּי עֵינִי לִגְלוּתָהּ תִּתְּנֶנּוּ עֵינִי לְאֶבְדָּהּ וַיִּבְגַּב גְּבוּיָהּ 1
מִשְׁמַע וְלֹא אֲבִידָה אֲלֵא לְמִדַּר דְּבַרָּה תוֹרָה אִכֹּ 2
לֹא קָרָא וַיִּתְּרָא הוּא מֵאִי אֵיכָא וַיִּמְרָא בִּפְרָק 3
הַשְּׁחֹט וַיִּמְעַלָּה (וְהוּסַם עַם דָּקָה) אֵלֶּיָּךְ דִּאֲמָרִינָן 4
מִדָּרָא רִסִּי אֵתָּה אִישׁ אִישׁ דְּבַר תוֹרָה הִתְרָא 5
אִישׁ אִישׁ נִמְי דְּבַרָּה תוֹרָה הִזָּה מִצִּי דְּמַדְרֵשָׁה 6
שְׁפִיר חֲדָא לְדְבַרָּה תוֹרָה וַאֲיִדָּךְ לְרִבּוּיָא דְּאִישׁ 7
אִישׁ מִשְׁמַע שְׁפִיר כָּל רִבּוּיָא רִבִּי וַיִּתְּנָן חֲדָבָא 8
דְּדִרְשִׁי הָאִי אִישׁ אִישׁ דְּכִי תִשְׁשֶׁה לְרִבּוּיָא וַאֲשִׁי 9
אִישׁ כִּי יִקְלַל לְדְבַרָּה תוֹרָה הִזָּה רִבִּי וַיִּסִּי מִצִּי 10
אִישׁ מִדְרֵשָׁה אִישׁ אִישׁ דְּשִׁטְוִי חוּץ לְרִבּוּת שִׁחַט 11
אַל מִשּׁוּם דְּרִבִּינִי אִישׁ דְּשִׁטְוִי חוּץ אִישׁ 12
אִישׁ מִזְמַלָּה בְּחוּץ בְּחֹד עֲנִינָא מִגְּדִיר דְּרִבּוּיָא 13
בְּחֹד עֲנִינָא וְסוּגִיא דְּרִישׁ נִדְרִים (דָּרָף ג.) צִירָךְ 14
לְפִרְשֵׁי הָכִי דְּמַרְבִּינָן מְנַזִּיר לְחֹזִיר לַעֲשׂוֹת כִּינּוּי 15
נִזְיוֹת כְּנִזְיוֹת וַיּוֹת דְּרִישׁ כְּנִזְרִים וּמִקִּישׁ נִזְרִים 16
לְנִזְיוֹת דְּכַתִּב לְנִזּוֹר נִזּוֹר נִזּוֹר לְחֹזִיר וְקָא דִּיקָא 17
מִישׁ גְּבִי נִזְיוֹת דְּכַתִּב נִזּוֹר לְחֹזִיר נִזְרִים נִמְי 18
לְנִזּוֹר נִזּוֹר דִּיקֻשָּׁא לְמַה לִּי אִי כַתָּב נִזּוֹר לְנִזּוֹר 19
כְּכַתִּבִּי נִזּוֹר לְחֹזִיר כְּדֻקְאִמְרָתָא וְלֹא צִירָךְ דִּיקֻשָּׁא 20
הִשְׁתָּא דְּכַתִּב לְנִזּוֹר נִזּוֹר דִּית וּפִי כִינָן דְּלֹא שִׁינָה 21

קרא בדיבוריה א"כ דברה כלשון בני אדם ולא קרא יתירא הוא למו"ש מיניה לרבות כינוי
וידות משמעות דקרא לא נפקא אלא מיריבו דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר
לרבינוהו ולמימר דלחייב קונם וקונס כמו שיאמר קרבן וכן אמר יאמר הריני או אפילו כמו
שיאמר להריני וכו' והלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכינוי השם דמרבין איש איש אוהב
(דף לה.) ועוד דבני תיבי בדחות קרא דמברך השם איש איש ב"י יקללו אליו (ויקרא כד.)
ב' ד' מחוסרי כפרה (בריתות דף יא.) דאמר ליה ר"א ב"ע לרבי ישמעאל בעלמא כוותין ס'
ל' ש"מ לחציה שפחה חוציה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד"ת דרשין ליה משום
עקל ליה משמעותיה כגון יגב דכתיב הדיא יגבה ודרשין מיניה אבידה משום כפל השלש
תשוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפוח נתון תתן כול' עלמא מורש
ר"ע ולא אשכחניה דקאמר ד"ת דרשין ב' ד' מחוסרי כפרה (בריתות דף יא.) והפדה לא
איש ד"ת ודרש ליה רבי עקיבא לתורה הערל כון ורשע (סנהדרין דף יב.) וב' ד' מיתת
ב' אין עומדין (ברכות דף לא.) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד"ת ולרבי עקיבא
וב' ד' מחוסרי כפרה (בריתות דף יא.) נמי וכן ר' אלעזר ב"ע בפרק קמא דקידושין (דף יז.)
ול' אלעזר בר' יוסי ברש חלק (סנהדרין דף צ.) והא דאמר ב' פ' אלו הן הגולין (מכות דף
כד.) כדמפרש אביי הוה מסתברא כמאן דאמר דברה וכו' **ורבי'** יותן האי איש איש מאי עבי
איית לן למימר דפליגי כמאן ד' אישיה ליה דאית ליה דאמר קרא שותהו ר' יוחנן ליה דאית
בשומרת יבם שכלה מן הנשואין או מאי היתירוס לא שייכא דאש או לעלן תרומה משום
ב' דאמר רבי יאשיה ולא א"ש אי הכי ובפרשי' לא גרס חזאי לא שבש האי

כשמואל
דאמר לא קנה אלא לדברים כו'. תימנה כיון דקנה מידת לדברים האמורים בפר'
ליה ארוסה משומרת יבם אי משום יארוסה קידושין ידידה שומרת יבם נמי ב' י'
דחזק למימר כשמואל הוא מסק דאפילו ב' רזה אתי מלתייהו אליביה ולעלן כשיתא ק'
דתן ואקמי לשטיי ארוסה ונשואה) שומרת יבם ובכוסה כגון דבא עליה כבם ביהא אחיו ו'
הכותב בדעתו נ

אמר לך אנא דאמרר אפי' לרבי יוחנן. נראה דהכי פירושו לא ממעיטא לרבי אישיה דמורא שבו עליה לשם אישות וכו' לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו ש בעלמא הוא תימנה נהי דלאו אשתו היא א' לאו מעטיה קרא מזהבא תיתי דבעינן אשתו טפי וקינא את אשתו ירושלמי ארסה לא שותה ושקבה וזית דהבון הוא ודביא האישי את אש' כמה דתימר תמן וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכותה תחת אישך על קיניו קינא לה עודה שומרת יבם ובנסה ותסתר דמשקה אותה על קיניו קינא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ותסתר לה וידע בה תמצא בכתובתה ואם לא את תצא שלא בכתובתה) לא קינא משקה אותה שלא נפלה לה לא תמצא אחיז דראשון אבל אם קינא לה היבם ובנסה ומת ואת' וני' דבעי למפוש מארוסה ושומרת יבם לית לה נמי אימורא דבעלה דלא

1 שְׁעֵמֻם. לְקִי בְּתוֹמָהּ לִבּוֹ: הָאִי תַחַת אִשָּׁה. בְּתָרָא הָאָמֹר בְּסוֹף הַפְּרָשָׁה זֹאת תוֹרַת
2 הַהֶקְדָּאוֹת וְגו': לְקִישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ. בְּרִיתָא הִיא בְּשִׁלְחִי פְרָקִי, וְהָתָם מִפְּרָשׁ לְמֵאֵי הִלְכְּתָא:
3 כְּרָאִי. דְּמַעֲטִי אָרוֹס: מִבְּלַעֲדִי אִשָּׁה. מִשְׁמַע שְׁבַעֲלָה בֵּן הָאֵל אֵת שְׁכֵבְתּוֹ קֹדֶם
4 לְסִלְסִיתָּהּ: וְזוֹ מִשְׁבַּחַת לָהּ. דְּאִיצְטְרִיךְ לְמַעֲטִי אָרוֹס מִקְרָא אַחֲרִינָא וְלֹא מִמַּעֲטֵא מִהָתָם:

חֲסִידָה. לְאַחַר שְׁמַת אֲחִיזַי שׁוֹמְרֵת יָבֵם קִרְיַת לֵהָ.
 דְּקִצְמֵרֵת דְּלֵאל תִּשְׁתֶּה, הָאֵשׁוּ מַעֲלִייתָא הֵיא
 בְּבִיאַת זְנוּת: דְּהָא אֲמַר רַבִּי בִּיבְמוֹת קֶנָּה לְכָל,
 דְּחֵן הָבָא עַל יִבְמוֹת רַבִּי בִּשְׁוֹגֵי בֵּן בְּמִידֵי דְּחִינִי
 בְּנוּת קֶנָּה, וְדִאֲמַר רַבִּי קֶנָּה דְּקֶמְעִי מַחֲנִי? לְכָל,
 בָּאוּ בָּהּ הוּא מֵאֲבִילָה בְּתוּרֻמָּה יוֹרֶשֶׁה וּמִשְׁמָא
 לָהּ וּמִשְׁקָהּ וּפּוֹטֶרָה בְּגֵט בְּלֵאל חֲלִיצָה: כְּשִׁמוּאֵל.
 הָאֵא דִּאָּתָא קָרָא לְמַעֲשֵׂי כְּשִׁמוּאֵל דְּאָמַר לֹא קֶנָּה
 אֵלֹא לְדִבְרִים הָאֵמֻרִים כְּפִרְשָׁת יִבְמָה, לְקוּם עַל
 שֵׁם אֲבִיָּהּ וּנְחַלְתּוּ וּלְפִטְרָה בְּגֵט, דְּהָא דִּקְנִי לָהּ
 יָבֵם בְּבִיאַת כֵּל דְּרוּ מִיבְּמָה וְכָּא עֲלִיָּה נִקְטָא אָן,
 דְּכָא בְּתִיבִי יִבְמָה לִקְרָתָהּ לֹא לֵאשֶׁה אֵלֹא: בָּא
 עֲלִיָּה וּלְקִנָּה לֹא לֵאשֶׁה, וְאִשְׁמַעֲיִן דְּבִיאָתוּ
 עֲלִיָּה חֵן חֵן לְקִדּוּשֵׁי הָאִישׁוֹת שְׁלוּ, הֲלֵכָךְ לְמִידֵי
 דִּיאֲתִמְרוּ בְּדִרְ פִּרְשָׁתָא רִבְיָהּ קָרָא נְשׂוּאִין
 הִלְלוּ, אֲבָל לְמִידֵי אֲרִיזָא לֹא נְשׂוּאִין נִיגְהוּ,
 וְהוּא אֲמַר בְּפִרְשֵׁי פִטוֹר חֲלִיצָה ע"י יְבוּם וְיִקְוֹם
 עַל שֵׁם אֲמִי שִׁירֶשׁ אֵת נִבְסִי אֲחִיו וְאֵין אֲחִיו
 חוֹלְקִין עֲלֵיהּ לֵימָר: רַבִּי, דִּיאֲמַר לְכָל כִּרְבִּי
 יֵאשִׁיָּה דֹאמְרֵי מִרְמָה: כִּי שׁוֹתֶה וְאִקְיֻמָּא בָּבָא
 וּשְׁמֵאֵל

27 שָׁכַן בְּרֵבִי יִשְׁשִׁי, וְהָא דְאִצְטְרִיךְ לְרֵבִי יִשְׁשִׁי מֵאִישׁ אִישׁ, לֹא וְדֹקָא, אֱלֹא
28 אֲסַמְכְתָּא בְּעֵלְמָא, וְעָקֵר קֵרָא לְאַשְׁתִּי חֲרָשׁ וְשׁוּטָה:

ד"ר דאונן כנינויך אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל צבאות אהיה שדי כל הני דקתני בשבועות דאמרי' התם בריש גדרים הנידא למיד ד"ת דאליביה לא צריך למיזרשה וכו' והכי אמר ר' י' דבריה תורה והבא אשני ממזי כתיב הילי קרא כי לא חופשה והפירה לא נפירתה למא ינא דקרא הואיל וניתן לירש היה דדרשין ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היבא דלא לכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) והשבשבים שלח תשלח הוכח תוכיח עזוב דרשאו וידעו לא עקר כלל מציאות ומעוהיה והא דאמרין ניתא למא דאמרי' ר"ת היינו לה לפוריה וזניה פוריה ובפרק הערל (בבבא דף עב.) בשמעתאן קמיתא דא"ר אליעזר איש יוסף סד' הכרת תכרת דאיר עקיבא הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב והכי משמע נמי גוסינן וזאה מוטב ואם לאו תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ת כגון הני דפליגי אדר"ע לא מציאות (ב"מ דף לא.) גבי הענק תעניק לבד מזהדיא דכריתיה כדמפרש הותם טעמא דקרא אם יצא יצא את כמדי ר"ת הא כמדי לא דברה מ"ה הותם דברה מסבא קאמר לה וכו'. תימא האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה דחיקושא דאיש לאשה לר' יונתן מנא ליה וכו' נמי אינה שותה: **דהאמר** ר' קנה לכל. הני לישני דפגגי דהבא על יבמות (יבמות דף נח.) כר באלה אלא לענין להשקותה ולירשה ולטבול לא לא: **פספסי** רס. אי הכי לימא אלא בסתם פ"ה לימא בר דאמר וכו' ושמו בספרו לא וזה כתוב אי הכי:

לפוטרה בגט דביון שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א"כ מ"ט דרבי יונתן דאלימא יידיה היא ונתקשה על ידו וי"ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן וזו מאי דחנא דבעין ביאה לשם אישות וכיבמות בפרק הבא על יבמות (דף נה) מ"ק לר' נמי הא י"בא ומקשה מידי הוא טעמא אל"א לרב האמר רב קנה לכל ולא מותרין גבי השקאה גזירת ר' לשם אישות:

וְזוֹמֶרֶת יָבֵם דֹּאמִינָא בְּחִיּוֹתָהּ הָיָא דִּיאֶצִּירְךָ לִרְבִּי מִשּׁוֹם דְּרַחֲבִיב הָבָא תַּחַת אִישׁךָ דְּמִשְׁמַע
 רִשִּׁי וְאִף מָה שְׁפִירֵשׁ לְשִׁמוּאֵל הָיָא דִּיאֶצִּירְךָ רַבִּי יוֹנָתָן לְמַעֲשֵׂי שׁוּמֶרֶת יָבֵם אִסְמַכְתָּ
 בִּין הִשְׁקָא לְמַעֲלֵין קִינֵי אִי מִשּׁוֹם דְּרַחֲבִיב הָרַבִּי הָאִישׁ אֵת אִשְׁתּוֹ (אֵלָּא) הִ'נִּי גְבִי קִינֵי חֲתִיב
 אֵלָּא יִקְנָא לֵה הַעֲרֵדָה מִבֹּרֵי קִינָא אֵת אִשְׁתּוֹ וְקִינָא אֵת אִשְׁתּוֹ אִפִּי מִקְנָא אִשְׁתּוֹ ר' יוֹדֵן בְּעִי
 מִן אִישׁךָ אִפִּי מִקְנָא אִישׁךָ הֵדִךְ עֵבֶרְדָּה קִינָא לֵה וְעֵרְדָּה אִרְסָה וְכִנְסָה וְנִתְרַהֵר מִשְׁקָה אוֹתָהּ
 כִּנְסָה וְנִתְרַהֵר וְיָדַע בֵּהּ תַּחַת בְּכַתּוּבָתָהּ וְאֵם לֹאֹן תַּחַת שְׁלֹא בְּכַתּוּבָתָהּ (קִינָא) לֵה וְעֵרְדָּה
 בְּעֵלְהָ וּמֹת וּנְפִלְהָ לְפָנֵי הָיִיבִם מִקְנָא לֵה וְלֹא הִסְפִּיק לְכִנְסָה עַד שֶׁמָּת וּנְפִלְהָ לְפָנֵי אֲדֹחֵי אִינוֹ
 לְפָנֵי הָיִיבִם וְכִנְסָה וְנִתְרַהֵר מִשְׁקָה אוֹתָהּ לֵה קִינֵי: **וְרַחֲבִיב** הָתֵם דִּלֵּית לֵה אִימָתָא בְּדַעֲלָ.
 אִימָתָא לֵה וְנִתְרַהֵר מִשְׁקָה אוֹתָהּ לֵה אִימָתָא לֵה וְרַחֲבִיב שְׁלֹא מִשְׁקָה בְּעֵלְיוֹן בְּרַחֲבִיבָתָּה.

שמע

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

24 קרית לה - וכי זו שומרת יבם קוראים לה, ואמרת שאינה שותה,
25 והרי אשתו מעלייתא - גמורה היא, דהאמר רב במסכת יבמות,
26 על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא
27 עליה בזנות, ופירש רב קנה לכל - לכל הדינים הוא בעלה, שאם
28 היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה
29 בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת
30 לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו
31 שמיטתה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא בשמאל
32 דאמר יבם שבא בזנות לא קנה אותה כאשתו גמורה אלא לדברים
33 האמורים בפירשה של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו
34 ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן
35 ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.
36 שואלת הגמרא, אי הכי לימא רב דאמר שהבא על יבמתו בין
37 בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, פירש יאשיה,
38 שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא
39 כרבי יונתן, ושמאל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה,
40 סובר שומרת יבם אינה שותה, פירש יונתן ולא כרבי יאשיה. דוחה
41 הגמרא, אמר לה רב אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אלא
42 דאמר - דברי הם אפילו לרבי יונתן, מדאצטריך קרא למעוטה
43 - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה
44 שותה, מפלל - משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום
45 דאשתו מעלייתא - גמורה היא.

1 שצמים - שהוא אדם שלקוי בתמיהו לכו. שואלת הגמרא, ורבי
2 יאשיה הא 'תחת אישה' שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה
3 שותה, מאי עבדי לה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר,
4 מ'תחת אישך'. מתרצת הגמרא, מיבעי לה להקיש איש לאשה
5 ואשה לאיש כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.
6 שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה
7 אינה שותה, יש לדייק אלא מעמא דארוסה אינה שותה, הוא משום
8 דבתיבי הני קראי - רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הא לאו הכי
9 - לולא פסוקים אלו, הוה אמינא מהסברא הפשוטה שארוסה
10 שתיא, וקשה, והא כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא - והרי
11 כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואייתי מתניתא בידיה
12 - הביא ברייתא בידיו ללמודה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע
13 הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו מפלעדי אישך", משמע
14 שבעלה נתן בה את שכבתו לפני נסתרה, דהיינו משקדמה שכיבת
15 בעל לבעל, ולא שקדמה שכיבת בעל לבעל, ואם כן קשה,
16 שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי
17 הפסוקים 'תחת אישך' ו'תחת אישה' של רבי יאשיה ורבי יונתן
18 למעטה. מתרצת הגמרא, אמר רבי פירושא, משפחת לה - יתכן
19 אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כגון שבא עליה
20 ארוס בזנות בבית אביה ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, דכנותה
21 - צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נפי שומרת יבם, כדי
22 שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבעל, ואם כן מדובר כגון שבא
23 עליה יבם לאחר מיתת אחיו. פירש חמיה, וקשה הא 'שומרת יבם'

אגרות קודש

בי"ה, ט"ז סיון, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"א סיון, בקשת ברכה פ"נ עבור הנער... שי.

בעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

וכפי שמתאר מצבו במכתבו, יש מקום לומר, שאם היו מעסיקים את הנער בענין שיכול להיות מנהיג משפיע וכיו"ב (בדוגמת מסיבות שבת של ילדים קטנים ממנו באיזה שנים וכיו"ב) הי' זה מוסיף בבטחה שלו וביציבות שלו, כיון שהי' רואה שמצליח וישנם כאלה הנשמעים לקולו והדרכתו, ועי"י הזזה זו, יש מקום לומר, שכמה מהפרעות היו בטלים מעצמן. ובדאי כמה אופנים ודרכים ישנם לסדר קבוצה כהאמור וכיו"ב ולהמשיכו (ארייניחען עם) שירצה להנהיגה, וכשעושים בדרך הטבע הי"ז כלי לקבלת ברכות השם יתברך גם למעלה מדרך הטבע.

ובודאי ימצא אותיות מסבירות מתאימות, להסבירם (ההורים שי) שכל הוספה בעניני תורה ומצות מביאה הוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם ולביתו.

בברכה לבשו"ט.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בית הדין אין לקנסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה. עוד מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל לקיימה ומוחל לה על עוונה, מקיימה אצלו וחי עמה, או אינו מקיימה וחייב לגרשה. וצדדי הספק, מי אמרינן בקפידא דבעל תלא דחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידת הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו, וקנא לא קפיד" - והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא בינו דקפיד - שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא קפיד.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שבית דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה או נשתפה או שהיה חבוש בבית האסורין, ומוכחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדי בית דין - שיעשו בית דין שלוחים לצורך מידי דדלמא לא ניתא ליה לבעל - דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שיקרא אם ירצה יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן סתמא דמילתא - רגילות הדבר שבינו דעוברת על דת היא, מינה ניתא ליה - נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, וזו דוק כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שמחל על קינויו, קינויו מחול ומותר לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, מי אמרינן בקינוי דבעל תלא דחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, ובעל הא מחיל ליה לקינויו. או דלמא, בינו דקניי ליה מעיקרא - כיון שכבר קנא לה הבעל בתחילה, לא מציי מחיל ליה - כבר אינו יכול למחול לה.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שבית דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה או נשתפה או שהיה חבוש בבית האסורין, ומוכחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדינן מידי דאיתי בעל מחיל ליה - שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, סתמא דמילתא - רגילות הדבר שאדם מסכים על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, תא שמע, ומוסרינן, בית דין שבמקומו של הבעל, לו - לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, שני תלמידי חכמים שישמרו עליו שפא יבא עליה בדרך. ומוכחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחלילה לקינויה - למחול את קינויו ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה מאי שנא תלמידי חכמים - למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דנמרי - שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דאי בעי למיבעל - אם יראו שרוצה לבעול, אמרי ליה אחליה לקינויה - יאמרו לו למחול קינויו, ובעלה בהיתר.

תא שמע לנסות עוד לפשוט הספק, דאמר רבי יאשיה, שלשה דברים קח לי ועירא שהיה מאנשי ירושלים, בעל שמחל על קינויו קינויו מחול, וזון ממרא שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סויר ומויר שדינו בסקילה, אך כשרצו אביו ואמו למחול לו אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, מוחלין לו, שהכתוב

ושמואל אמר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, אלא דאמרי - דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאצטרף קרא לרבניה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, מכלל - משמע שוללי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום דלאו אשתו היא כלל לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, וכדלעיל.

שואלת הגמרא, איבעיא להו, עוברת על דת יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוץ, טוה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם צריכה התראה שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה להפסידה כתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, מי אמרינן בינו דעוברת על דת היא וכבר יודעת שהדבר אסור, לא בעי התראה, או דלמא, תיבעי התראה - תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות דאי הדרה בה תיחדר בה - שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תא שמע להוכיח מרישא דמשנתנו, ארוסה ושוטת יבם לא שותות ולא נומלות כתובה, ומדייקת הגמרא, מישתא הוא דלא שתיא - משמע שרק לא שותה, הא קניוי מקניי לה - אבל בעלה מקנא לה, למאי - לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם לאו להפסידה כתובתה, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר אביי, לא - אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה לאוסרה עליו - כדי שאם תסתור תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, רב פפא אמר, להשקותה כשהיא נשואה - שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתור לאחר נישואיהם, בדתניא, אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, אבל מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה.

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, אמר רבא, תא שמע מהמשך משנתנו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממונת ונתניה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתני, לא שותות ולא נומלות כתובה, ומדייק רבא, מישתא הוא דלא שתיא - משמע שרק לא שותות, הא קניוי מקניי להו - אבל בעליהן מקנא להו, ולמאי - לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקות, אי לאוסרין עליו כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, הא אסרין וקיימן - הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו לעיל במשנה, אלא לאו להפסידן כתובתן, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקרתא, לא, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי לאוסרה לבעל שנסתרה עמו בבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבעול, דתנן להלן בפרקנו, בשם שאסורה לבעל כל זמן שלא שתתה, כך אסורה לבעל, אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, אמר רבי חנינא מסורא, תא שמע מהמשך המשנה, ואלו שבית דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה או נשתפה או שהיה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו אלא להפסידה כתובתה, הרי מפורש שאם לא יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, שמע מינה - נשמע מזה שעוברת על דת בעי התראה, שמע מינה.

שואלת הגמרא, וכולהו - האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של המשנה, מאי מעמא לא אמרי מהא - למה לא הביאו את הראיה כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו דלמא שאני התם - שמא שונה שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה אימתא דבעל כלל - שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד א

רש"י

ושמואל דאמר אגא דאמר אפי' לרבי יאשיהו דאמר שותה, דמדיצטריך לרבוני לשותה ש"מ לאו אשתו היא לקרשה ולשמואל לה ולהאכילה תרומה, וב"ש לרבי יוחנן דאמר אינה שותה משום דלאו אשתו היא וקא דאיצטריך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להבי אתא אלא להקיש אשה לאיש כדשני לעיל: עוברת על דת יהודית שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוצה וטוהה בשוק ומדברת עם כל אדם, דאמר בכתבות בפרק המדיר (פ"ה ע"ב) דיוצאה שלא בכתבה: צריכה התראה, שמוא תחזור ואם תחזור לא תפסיד כתבתה, או אינה צריכה התראה דבלאו התראה מפסדת: למאי. כיון דלא שתיא קמי למאי אתני: לאפסודי כתבתה, ואי לא דקני לא מפסדא, אלא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים: להשקותה כשהיא נשואה.

שמע מינה בעל שמחל על קניו קניו מחול.

ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה אפילו התרה בה.

בית שמאי אומרים נטלת כתובתה. ואם

תאמר מ"ש דאמרי ב"ש נטלת כתובתה

ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנ"ה) גבי נפל הבית עליו

ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו וזיתתו עליו

כתובת אשה וכו' דאמרי ב"ש יחלוקו הואיל וספק

הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף

ל"ח) ובכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים

(דף פ') גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים

הנכנסין והיוצאין עמה בית שמאי אומרים יחלוקו

ומפרש בגמרא בפ' החולץ (יבמות דף ל"ח)

משום

ושמואל אומר: אגא דאמרי אפילו לר' יאשיהו,

מדאיצטריך קרא לרבונייה, מכלל דלאו אשתו היא כלל.

איבעיא להו, עוברת על דת צריכה התראה להפסידה

בתובתה, או אינה צריכה? מי אמרין: כיון דעוברת

על דת היא לא בעיא התראה, או דלמא תיבעי

התראה, דאי הדרה בה תיהדר בה? תא שמע, ארוסה

ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות בתובתה, מישתא

הוא דלא שתיא, הא קניו מקני לה. למאי? לאו

להפסידה בתובתה? אמר אביי: לא, לאוסרה עליו.

רב פפא אומר: להשקותה כשהיא נשואה, כדתניא אין

מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה, אבל מקנין

לארוסה להשקותה כשהיא נשואה. אמר רבא: תא שמע,

לכהן הרויט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממור ולנתי, לא שותות ולא נוטלות

בתובתה. מישתא הוא דלא שתיא, הא קניו מקני לה. ולמאי, אי לאוסרין עליו, הא אסרין

וקימו? אלא לאו להפסידן בתובתה? אמר רב יהודה מדיסקריתא: לא, לאוסרה אבועל כפועל.

דתנן בשם שאסורה בפעל כד אסורה לפועל. אמר רבי חנינא מפורא: תא שמע, ואלו

שביט דין מקנין להו, מי שנחתרש בעלה, או נשתתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ולא

להשקותה אמר, אלא לפוסלה מבתובתה. שמע מינה פעי התראה, שמע מינה. וכולהו, מאי

טעמא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם דלית לה אימחא דבעל כלל. איבעיא להו: עוברת

על דת ורצה בעלה לקיימה, מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא

ותא לא קפיד או דלמא כיון דקפיד קפיד? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנחתרש

בעלה, או נשתתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה,

עבדי בית דין מידי דדלמא לא ניחא ליה לפעול? סתמא דמילתא כיון שעוברת על דת היא,

מינה ניחא ליה. איבעיא להו: פועל שמחל על קניו, קניו מחול או אינו מחול? מי אמרין

קניו דבעל תלא רחמנא ופעל הא מחיל ליה לקניו, או דלמא כיון דקני ליה מעיקרא, לא

מצי מחיל ליה? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנחתרש בעלה, או נשתתפה, או

שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת פועל שמחל על קניו, קניו מחול, עבדין מידי דאיתי

פועל מחיל ליה? סתמא דמילתא אדם מספיק על דעת בית דין. תא שמע, ומוסרין לו שני

תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרד. ואי אמרת פועל שמחל על קניו, קניו מחול, לחליה

לקניויה ולבעול? מאי שנא תלמידי חכמים דגמרי, דאי פעי למיבעל, אמרי ליה: אחליה

לקניויה ובעלה. תא שמע, דאמר ר' יאשיהו: שלשה דברים סח לי ועירא מאנשי ירושלים:

פעל שמחל על קניו, קניו מחול, וזקן ממרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סוחר

ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי אצל חבירי שפדרום על שנים חודו

לי, ועל זקן ממרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. שמע מינה, פעל שמחל על

קניו, קניו מחול, שמע מינה. פלוגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: קודם סתירה מחול,

לאחר סתירה אינו מחול. וחד אמר: לאחר סתירה נמי מחול. ומסתברא כמאן דאמר אינו

מחול, כמאי? מדקא מהדרי רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אומר: פעלה נאמן עליה מקל וחומר; ומה גדה שהיא כפרת פעלה

נאמן עליה, סומה שהיא בלאו לא כל שפון? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שפון יש לה היתר, תאמר בסומה שאין לה היתר. ואי

אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעול? אלא שמע מינה, לאחר סתירה אינו

מחול, שמע מינה: מתו בעליהן עד שלא שותו, בית שמאי בוי. כמאי קמפלגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות כגבוי דמי,

ובית

מחול, כמאי? מדקא מהדרי רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אומר: פעלה נאמן עליה מקל וחומר; ומה גדה שהיא כפרת פעלה

נאמן עליה, סומה שהיא בלאו לא כל שפון? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שפון יש לה היתר, תאמר בסומה שאין לה היתר. ואי

אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעול? אלא שמע מינה, לאחר סתירה אינו

מחול, שמע מינה: מתו בעליהן עד שלא שותו, בית שמאי בוי. כמאי קמפלגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות כגבוי דמי,

ובית

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות

רש"י

משום דיקת נשואה עושה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב"ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נכסי בחזקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לכן נכסים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה הנהגה נכסי האב לא עמדו מעולם בבח האשה ואעפ"כ כיון דאמר כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנכסים בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נכסים כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נכסים כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מהזים אי נמי איפכא וירשיה באין מבחנה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא

ובית הלל סבירי לאו כגבוי דמי. ויחזקא לה היא תובעת מספק דדלקא ונאי, הלכך אינה ודאי והיא ספק ואין ספק מוציא מיד ודאי ועליה להביא ראיה שלא ונקטה סתמא. דפליג ר"א ואמר יכול לשא אתרת כו'. בעקרה ונקטה. דליקא למימר אינה שותה אלא טעמא משום דלא חזיקא לקמה, עלה פליג ר"א ואמר ראיה לקמה היא דכיל לשא אשה אתרת: אבל איילוניות. נהי נמי דראיה לקמה, מיהו לא שתאי מהאי טעמא דראיה להריון בעיקר, ועקרה על ידי מכה חקנה מינא דבת הריון היא קדם לכן, אבל איילוניות מנסך אמה לקיה היא ולא חזיקא:

לא

ובית הלל סבירי לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ' המקביל (ב"מ דף קי). יתומים אמרו אנו השבחנו וכו' אמר אביכם השביח על מי להביא ראיה סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב"ח להביא ראיה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר' יוחנן על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי יתמי נייתי ראיה ונשקול וכו' ר' יוחנן שקב בית הלל ועבד כב"ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב"ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב"ח בקרקע עצמו שהיא משועבד לו ואינם מעבכין לפניו חקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבכ"ה כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראיה מן השבח דומיא דעיר ואילן דמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קוצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קוצץ אלא שאם קדם האילן קוצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קרץ דמי אייתי ראיה ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב"ח דהא לגוביינא קיימא ושבח איתורא ראיה ושקול מפי מורייה. לא כגבוי דמי. הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו). ובפרק השולח (גיטין דף לט). בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קב). כל העומד לזרוק בורוק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו כחודא מחזיקא נחות להו דהכא כ"ע מודו דאמרי לאו כגבוי דמי והעומד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינון ולא בידו הוא כדאמר גבי גר מי ימר דמודקסין ליה בי דינא וטעמא דר' מאיר כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריך לגופן הלכך לא חשיב להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג). גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין ליקצץ וגבי שער העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו). דמודה רבי מאיר דלאו כגבוי דמי משום דאשכחי אשבח כל מה דקאי ומיהו רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגבוי דמי דלא עבד אע"פ דשביק ליה והני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצה כגון וריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב"ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראיהו בית דין (ר"ה דף כח). וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא). ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג). כתותי מכתת שיעוריה אפי' רבנן מודו משום דאיסור הגזא הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מחזי וצריך עיון בלאי הכרם אמאי מטעמאן טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להודי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא). כל העומד לקצור כקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב"ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו). שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. מיתבי' המקנא לארסותו. כך ברייתא זו שניה בתוספתא (פ"ה) המקנא לארסותו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או וקנה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובה (ומעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובה) כהנהגה וישראלית שנשאו לכוהן ללוי וישראל לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבר משוחרר והאילוניות או שותה או לא נוטלת כתובה רבי שמעון בן אלעזר אמר איילוניות לא שותה ולא נוטלת כתובה שניא' ונקטה ונורעה ורע שראוי לירוע פרט לאילוניות שאינה ראיה להורע אבל המקנא לארסותו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותה ולא נוטלת כתובה הרובא (ושנשא עקרה וקנה ואין לו אשה ובנים לא שותה ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותה ולא נוטלת כתובה) רבי אליעזר אמר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאתר זמן.

|שנשא

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לזבלין - מכון המאור"

אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון שגמרא בתורה
 על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
 ונקתה ונזרעה ורע", מבואר שדוקא מי שדרכה להזרע - שראויה
 להריון, היא שותה ממי הסוטה, וצ"ח - האילונית שאין דרכה
 להזרע, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון, ולא נחלק
 רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזונה, שהיו ראויות להריון
 קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
 מקשה הגמרא, מיתבי, הפקנא לאריסותא ולשומרת יבם שלו, אם
 עד שלא פקנה - לפני שלקחה בנישואין נסתרה, לא שותה ולא
 נוסלת בתופתה, וכמו ששינו לעיל במשנתנו.

ובית הלל סברי, שטר העומר לנבות לאו בגבוי דמי, והנכסים
 הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
 כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
 שנינו במשנה, מעופרת חבירו ב' איילונית וזונה ושאינה ראויה
 לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
 אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
 אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, מחלוקת רבי אליעזר על
 חכמים, רק בעקרה וזקינה, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
 שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת,
 וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אבל איילונית דברי
 הכל לא שותה ולא נוסלת בתופתה, וגם רבי אליעזר מודה בזה,

המשך ביאור למס' סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמ' א

יש לה היתר שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר,
 תאמר בסופה, אם נטמאה, שאין לה היתר עולמית. ומוכיחה
 הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי ואי
 אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה - מצוי אופן דיש לה
 לסוטה היתר, דאי בעי מחיל ליה לקניניה ובעל - שאם ירצה
 ימחל לקניו ויוכל להתייר איסורה ולבעול אותה, אלא שמע מינה
 לאחר סתירה אינו מחול ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, שמע
 מינה.
 שנינו במשנה, כל אלו שדינן לשותות, אם מתו בעליהן עד שלא
 שיתו - לפני ששתו, בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות,
 ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה ב'.
 שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי - מה הטעם שמחמתו חולקים בית
 שמאי ובית הלל. ומשיבה, בית שמאי סברי, שטר העומר לנבות
 - מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו,
 בגבוי דמי - מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא
 כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת
 האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה
 שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

תלה בהם "ותפשו בו", ובשפאתי אצל חבירי שפדרום, על שנים
 - הדין הראשון והשלישי הודו לי, ועל זמן פקדא לא הודו לי,
 שלא ירבו מחלוקת בישראל, ובשידע חזקן שלא יכולים למחול לו,
 יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, שמע
 מינה מהדין הראשון שאמר, שבעל שמחל על קניו קניו מחול,
 שמע מינה.
 ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קניו קניו מחול, פליגי בה רב
 אחא ורבנא, באיזה אופן מחול. חד מהם אמר, קודם סתירה
 מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד מהם אמר, לאחר סתירה
 נמי מחול. ופוסקת הגמרא, ומסתברא שהדין במאן דאמר אינו
 מחול, במאי - מהדין ההוכחה, מדקא מהדרי - ממה שענו רבנן
 להלן לרבי יוסי, דתניא, רבי יוסי אומר, בעלה של הנסתרת
 ההולך עמה לבית דין נאמן עליה שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך
 תלמידי חכמים שילוחה, מפל וחומר, ומה נדה שהיא נכרת
 בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, סוטה
 שהיא בלאו כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות
 סוטה שנסתרה, לא כל שכן שבעלה נאמן. אמרו לו רבנן לרבי יוסי,
 לא - אינו דומה, שהרי אם אמרת בנדה שבעלה נאמן עליה, שכן

המשך ביאור למס' סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמ' ב

שואלת הגמרא, הניחא - מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו
 נקרא קינו כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערצה
 הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הכנסת עמרה, וסובר אבל
 נשיקה ולא כלום היא, היינו דאיתי קרא למעוטי נשיקה - לכן
 הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
 כהעראה, אלא למאן דאמר (דאמר) הערצה הכתובה בכל מקום
 שנקראת ביאה זו אפילו נשיקה, מאי איכא למימר - למה מייעט
 הכתוב שאינו נקרא קינו, והרי היא העראה ונחשבת ביאה גמורה.
 מתרצת הגמרא, לעולם כמו שתייר רבא לעיל שידבר אחר זהו
 לשקניא לה דרך אברים, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה
 פסוק שודאי אינו נחשב קינו כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת
 אשה על בעלה, נענה ונאמר, ומהו דתניא - הייתי אומר, כיון
 שבקפידא דבעל תליא רחמנא - כתוב בתורה "ועבר עליו רוח
 קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, ובעל הא
 קא קפיד שלא תשכב עם איש ר' בקירוב אברים, קמשמע לן כיון
 שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינו.
 אמר שמואל, עדיף שישא אדם

לביאה שלא כדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינו להחשיבה סוטה.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביאה שלא בדרך אה אסרת
 אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי "משכבתי אשה" כתיב בתורה,
 "משכבתי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה,
 שבשניהם נאסרת, ואיך אמרת שאינו נקרא קינו. מתרצת הגמרא
 אלא מהו דבר אחר, אמר רבא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
 אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקניא לה דרך אברים -
 שקינא לה בעלה שלא תסתיר עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
 ולא קינא לה לביאה כלל.
 שואלת הגמרא, אמר ליה אביי, קירוב דרך אברים פריצותא
 בעלמא היא, ופריצותא מי אסר רחמנא - האם התורה אסרה
 אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב אברים, וכיון
 שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינו. מתרצת הגמרא
 אלא מהו דבר אחר, אמר אביי, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
 אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקניא לה בנשיקה - שקינא
 לה בעלה שלא תסתיר עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
 אלא רק גונע האבר באותו מקום.

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבעלה. קא משמע לן שכיון שמותרת עליו ונקראת אשתו, משקים
אותה ככל אשה.
עוד למדנו בברייתא לעיל, שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית או
שורות לא או נטלות כתובה; שואלת הגמרא, פשיטא שאשת גר
ואשת עבד משוחרר שורות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה "דבר אל בני ישראל",
ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם
אינם משקים את נשותיהן, קא משמע לן שנשותיהם שורות.
שואלת הגמרא, ואימא הכי נמי - אולי באמת אין נשותיהן שורות,
שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.
מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת",
ותוספת "ואמרת" רבויא הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים
משוחררים, ששורות.
שנינו במשנה, אשת כהן שותה כו' (ומותרת לבעלה).
שואלת הגמרא, (אשת כהן שותה) פשיטא ששותה, מדוע יהיה
שנינו בינה לבין אשת ישראל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה",
פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "הוא" שדוקא זאת
שאנסה רק כשלא נאנסה, הא נתפשה באונס מותרת, עליה
אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא
שותה, אבל וזו - אשת כהן הואיל ונתפשה, אסורה, שגם אם
נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, אימא
לא תשתה, ותהיה אסורה על בעלה, קא משמע לן ששותה.
שנינו במשנה שאשת כהן שותה ומותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, פשיטא שמותרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
המים שטהורה היא.
מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, החידוש שמותרת לבעלה הוא
במתנוונת - שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
שואלת הגמרא, אם היא מתנוונת, היא באמת אסורה לבעלה, דהא
בדקה מים - שהרי בדקה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא
שתלה לה זכות שלא מתה מיד.
מתרצת הגמרא, מה שמותרת כאן במתנוונת, משום שמדובר שלא
מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא במתנוונת דרך
אברים - ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
מה שמותרת לכהן, מכיון שמהו דתימא - הייתי אומר, הא וזו
זנאי - שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, והא דלא בדקה מים כי
אזרחיה - ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא משום דבאונס זנאי - כיון
שלא זינתה ברצון, רק באונס, ולגבי כהן על כל פנים אסורה, שהרי
אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, קא משמע לן, שמה שמתנוונת
דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
ומותרת.
שנינו במשנה, אשת כרים שותה.
שואלת הגמרא, פשיטא שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש
להם.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
שהכהן משיב את האשה "ויתן איש כר את שכבתו מכל ערי
איש", הרי שאמר רחמנא דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
והא - הסריס, לאו בר הכי הוא - שאינו בר זריעה, קא משמע לן
שגם אשת סריס שותה.
שנינו במשנה, על ידי כל עריות מקנין - שהבעל מקנא לאשתו גם
אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
שבתורה.
שואלת הגמרא, פשיטא שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
שאר עריות.

וממשיכה הברייא, מעופרת חבירו ומינקת חבירו, לא שותה
ולא נטלות כתובה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא
ישא אדם מעופרת חבירו ומינקת חבירו שאסרו חכמים לישא
אותן עד שימלאו שנתיים ללידתן, ואם נשא יוציא בגט ולא יתוור,
עולמית, וכיון שאסורות עליו ואינן ראיות לאישות, אינן שורות,
כמבואר במשנה לעיל. וחכמים אומרים, יוציא ובשנינו זמנו
לכנס - לאחר השנתיים שגורו חכמים שלא ישאנה, או יכנס, ואם
כן נחשבת ראוייה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
והרובא - הבחור שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים
מעיכא - מלפני כן, לא שותה ולא נטלת כתובה, כיון שאסורות
עליו כיון שחייב בפריה ורביה. רבי אלעזר אומר, אין אלו נחשבות
אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפירות ולרבות
חימה. אבל המקנא לארסותו ולשוירת יבם שלו ומשפחה
נפיקה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, או דינה או שותה או
לא נטלת כתובה. מעופרת ומינקת עצמו - שהיתה אשתו
מעוברת או מניקה וקינא לה, או שותה אף על פי שיתכן שתמות
וימות ולדה עמה, או לא נטלת כתובה. הרובא - הבחור שנשא
עקרה וזקינה ויש לו אשה ובנים, שכבר קיים פריה ורביה, או
שותה או לא נטלת כתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין
לנתי, ואשת גר ועבד משוחרר, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
ואילונית - נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן או
שותה או לא נטלת כתובה. עד כאן דברי הברייא. ומדייקת
הגמרא, קתני מיהא - על כל פנים כתוב בברייתא, שאילונית
שותה, תיובתיה דרב נחמן - וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
לדברי הכל אינה שותה.
מתרצת הגמרא, אמר לך רב נחמן, תנאי היא - זו מחלוקת תנאים
האם אילונית שותה או לא, והברייא שהובאה אמנם סוברת
שאילונית שותה, ואנא דאמרי בי האי תנא - ואני סובר כהתנא
דלחלן שאף לרבי אלעזר אילונית אינה שותה, דתנאי, רבי שמעון
בן אלעזר אומר, אילונית לא שותה ולא נטלת כתובה, שנאמר
בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע", ודורשים, דוקא מי שדרקה
להזרע - שראוייה להריון, היא שותה ממי הסוטה, וצאתה זו -
האילונית שאין דרכה להזרע, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
רבה בר אבוח.
שואלת הגמרא, ורבנן שסוברים שאילונית שותה, הא "ונקתה
ונוזעה זרע" שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה
שותה, מאי עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.
מתרצת הגמרא, מיבעי ליה - רבנן צריכים את הפסוק, לכדתניא,
נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
היא ונקתה ונוזעה זרע", משמע שהתורה מבטיחה שהיה לה
זרע, שאם היתה עקרה לפני כן, נפקדת כעת, דברי רבי עקיבא.
אמר לו רבי שמעון לרבי עקיבא, אם כן יסתרו כל העקריות
לבעליהן, ויפקדו בהבטחת התורה. וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה
רוצה להסתר, הואיל ולא נסתרה הפסיקה. אלא, סובר רבי
ישמעאל, אם כן מה תלמוד לומר "ונקתה ונוזעה זרע", לא לומר
שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר שאם היתה יולדת עד
היום בצער, יולדת מכעת גריות, ואם היתה יולדת עד היום
נבבות, יולדת מכעת זכרים, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים
קצרים, יולדת מכעת ילדים ארוכים, או אם היתה יולדת ילדים
שחורים, יולדת מכעת ילדים לבנים.
שנינו בברייתא לעיל, אשת ממזר לממזר או שותה או לא נטלת
כתובה.
שואלת הגמרא, פשיטא ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותה, שמא טהורה היא ועל ידי ההשקיה נתיר אותה לבעלה,
ואפשי פסולין לא לפוש - לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל
ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד א

תוספות

רש"י

לא שותות. דכתיב תחת אישה: ולא יחזיר עולמות. קנסא קנסוהו רבנן: לבשניע זמנו. לאחר כ"ד חדש ללידת הולד: והרובא. בחור. כמו ילד (ובלשון חל) רבא: קעברת עצמו. שהיתה אשתו מעברה וקנא לה: או שותות. ולא אמרנן לא ליקטליה לולד: אשת פסול לממזר. כלומר אשה הראויה לממזר וניסת לממזר וקנא לה ונסתרה: או שותה בו. ולקמן פריך פשיטא: אנא דאמרי כי האי תנא. דאית ליה עקרה חקנה שותות, מדלא קנט אלא איילונית וניסיב תלמודא מונקתה ונורעה ורע ולא משום דאינה ראויה לקימה, אלמא כרבי אלעזר ס"ל דיכול לשא אחרת ולפרות ולרבות ואפ"ה איילונית לא: וזו, כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: לא ליפוש פסולין. לא נעשה שלום ביניהם, הלואי לא יפרה ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרין. והיא לא נתפשטה בו. כלומר מהו דתימא פרשת סוטה על פירוק. באשת ישראל קימא מדרבתיב ודיא מיעוטא משמע וזו היא דכי לא נתפשטה אסורה הא נתפשטה בו. וגלה קאי קרא דבבבירה ועבר עליו רוח וגו', דהיא דמסקא לן בהך אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אבל אשת כהן דליתה בכלל ודיא לא נתפשטה ליתה נמי בכלל השקאה, קמיל: בסתנונה. לאחר ששתתה איצטרך לאשמעוניה דמתרת לבעלה, דלא תימא וזהו היא שדרי בדקיה המים: מתנוונה. הא ודיא בדקיה המים וזהו היא אלא שתלה לה וכות ואמאי מתרת לבעלה: בסתנונה דרר אברים. שאינה מתנוונה במעים ובזרעים אלא ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא הא לאו זכות תלה לה. דאם כן הוה לה להתנוונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונתה לפיכך מתנוונה שלא בדרך וליכנה מידא תיתסר: מפלעדי אישך. משמע דאישה בר הכי הוא: קא משמע לן. דלמיקדם שכיבת בעל לבעול הוא דאיתא. וקריס בר שכיבה הוא ואף על גב דלאו בר וריעה הוא. ובקריס חקוה קאמרה דמתר לקימה, ולא בקריס אדם שאסור לקימה משום לא יבא פצוע דכא ונקיים כגו: מהו

[שנשא] עקרה חקנה וכו'. ותימה אמאי לא תנא איילונית בהדי עקרה חקנה: **לא** ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כג) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושהיא שותה או לא נטלת כתובה היו לו אשה ובנים! ומתו בין קניו לשתירה כבר נראית לשותה: **מעוברת** עצמו או שותה וכו'. רש"י פי ולא אמרנן דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן נמותן עד שתלד הא תנן בפ"ק דערבין (דף ז.) האשה היוצאה ליהרר אין ממתנין לה עד שתלד והם גוירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטליה ליה משום דמנא דבעל הוא בדכתיב (שמות כא) כאשר ישיע עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקנא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרנן כמו גבי מעוברת חבירו דאי קנא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קניו היתה דמעט לה בספרי מבי תשטה אשתו וכדאמרנן בירושלמי לא היו ולו אשה ובנים וכו' כבר ונראית שלא לשתות: **אמר** לו רבי ישמעאל א"כ יסתר כל עקרות ופקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתר כל יולדות בצער וילדו ברייתו חזו הואיל לא נסתרה הפסידה: **ואמרת** ריבויא הוא. תימה והא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת יבם לקינה: **וזהו** הואיל נתפשטה אסורה אימא לא תשתה כלל קמיל. תימה לר"י אמאי לא פריך הכא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל דיכא דקרא דמסיק אדעתיה מוטוב למדרש הכי ומדרשי לדרשא אחרייתא לא פריך ואימא ה"נ דקמיל דכך ניתן למדרש למשה בסיני ולא בע"א כגון ודיא נתפשטה לאסור אשת כהן מבבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מימ' זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחיה אחיה מבני יעקב קמיל חתם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גורה שוה למחצה וצריך טעמא להוציא מאותה סברא או קרא וכן לענין ליהושע (שם) וליטמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שטמא ויש שאינו שטמא הא כיצד שטמא לאשתו כשרה ואינו שטמא לאשתו פסולה ה"נ קמיל ואימא הכי נמי דהא קרא ממעט פסולין והאי פסול הוא וכן בפ"ק דערבין (דף ז.) גבי האשה שירצא ליהרר אין ממתנין לה עד שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כ"י) כאשר ישיע עליו בעל האשה כתיב והאי ממנא דבעל הוא קמיל ואימא ה"נ דמאי ודחא נפקא א

לא שותות. דכתיב תחת אישה: ולא יחזיר עולמות. קנסא קנסוהו רבנן: לבשניע זמנו. לאחר כ"ד חדש ללידת הולד: והרובא. בחור. כמו ילד (ובלשון חל) רבא: קעברת עצמו. שהיתה אשתו מעברה וקנא לה: או שותות. ולא אמרנן לא ליקטליה לולד: אשת פסול לממזר. כלומר אשה הראויה לממזר וניסת לממזר וקנא לה ונסתרה: או שותה בו. ולקמן פריך פשיטא: אנא דאמרי כי האי תנא. דאית ליה עקרה חקנה שותות, מדלא קנט אלא איילונית וניסיב תלמודא מונקתה ונורעה ורע ולא משום דאינה ראויה לקימה, אלמא כרבי אלעזר ס"ל דיכול לשא אחרת ולפרות ולרבות ואפ"ה איילונית לא: וזו, כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: לא ליפוש פסולין. לא נעשה שלום ביניהם, הלואי לא יפרה ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרין. והיא לא נתפשטה בו. כלומר מהו דתימא פרשת סוטה על פירוק. באשת ישראל קימא מדרבתיב ודיא מיעוטא משמע וזו היא דכי לא נתפשטה אסורה הא נתפשטה בו. וגלה קאי קרא דבבבירה ועבר עליו רוח וגו', דהיא דמסקא לן בהך אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אבל אשת כהן דליתה בכלל ודיא לא נתפשטה ליתה נמי בכלל השקאה, קמיל: בסתנונה. לאחר ששתתה איצטרך לאשמעוניה דמתרת לבעלה, דלא תימא וזהו היא שדרי בדקיה המים: מתנוונה. הא ודיא בדקיה המים וזהו היא אלא שתלה לה וכות ואמאי מתרת לבעלה: בסתנונה דרר אברים. שאינה מתנוונה במעים ובזרעים אלא ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא הא לאו זכות תלה לה. דאם כן הוה לה להתנוונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונתה לפיכך מתנוונה שלא בדרך וליכנה מידא תיתסר: מפלעדי אישך. משמע דאישה בר הכי הוא: קא משמע לן. דלמיקדם שכיבת בעל לבעול הוא דאיתא. וקריס בר שכיבה הוא ואף על גב דלאו בר וריעה הוא. ובקריס חקוה קאמרה דמתר לקימה, ולא בקריס אדם שאסור לקימה משום לא יבא פצוע דכא ונקיים כגו: מהו

לכנים. אשת ממזר לממזר. פשיטא? מהו דתימא: אפשי פסולין לא ליפוש, קא משמע לן: אשת גר ועבד משוחרר, ואיילונית: פשיטא? מהו דתימא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. ואימא הכי נמי? "ואמרת" רבויא הוא: אשת כהן שותה בו: אשת כהן שותה פשיטא מהו דתימא, "והיא לא נתפשטה" אסורה, הא נתפשטה מותרת, וזהו הואיל ונתפשטה אסורה, אימא לא תשתה, קא משמע לן: ומותרת לבעלה: פשיטא? אמר רב הונא: במתנוונה. במתנוונה? הא בדקיה מיא? במתנוונה דרך אברים, מהו דתימא: הא ונניי ונאי, והא דלא בדקיה מיא כי אורחיה, משום דבאונם ונאי ולגבי כהן אסורא, קא משמע לן: אשת סרים שותה פשיטא? מהו דתימא: "מפלעדי אישך" אמר רחמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: שעל ידי כל העריות מקנין: פשיטא מהו

מהוה דממונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמעוניה דעיקר קרא לדרשא אחרייתא תו לא סלקי דעתא למעוטי מנייה מידי וכן פרי"א: **אשת** שאסור לקימה ולא ידענן מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקימה אי משום האי ברייתא דמיתא בפרק שני דיבמות (דף כ.) ובפרק הערל (שם דף פט.) פצוע דכא וזכרות שפכה סריס אדם והזקן וכו' עד אסור לקימה הא קתני נמן וכן זקן אסור לקיים אלא על כרחך אפצעה דכא וזכרות שפכה קאי דכתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וזכרות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כו עמוד ב

תוספות

רעס"י

אבל **ה** הוואיל אוסררה וקיימא אימא לא אק משמע לך. תימא דא שמעינן לה מאלמנה לבון גדול דאסירה וקיימא למבעל ואפי' הכי איצטרך קרא דבי תשעה אשתו למעוטי' אד לאו הכי הוה שותה וכן על מה שאמר איש אמר דרמנא ולא ספק נראה ודוקא כמאן מבעט לא קרא אבל נאסרה על ידי כן תשעה שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש שדרי ביהוה פוסלת בתרומה נאסרה דאסרה בפרק אלהים

1 מהו דתימא, "נממאח" "נממאח" שני פעמים, אחר
 2 לפעל ואחר לבועל, היכא דקא מיתספרא ברהא ונות.
 3 אכל הא הואיל ואסורה וקיימא, אימא לא, קא
 4 משמע לן: חוץ מן הקצין וכו': איש אמר רחמנא
 5 ולא קטן, ושאינו איש. למעוטי מאי? איילמא למעוטי
 6 שחור, והאמר שמואל: שחור מקצין על ידו, ופוסל
 7 בתרויבה! מקצין על ידו, פשיטא? מהו דתימא:
 8 "ושכב איש אתה שכבת זרע" אמר רחמנא, והא
 9 לאו בר הכי הוא, קא משמע לן. "ופוסל בתרויבה"
 10 פשיטא? מהו דתימא: "ולא יחלל זרעו" אמר רחמנא,
 11 דאית ליה זרע ליחלל, דלית ליה זרע לא ליחלל, קא
 12 משמע לן. ואלא למעוטי גוי, והאמר רב חמנא:
 13 גוי מקצין על ידו ופוסל בתרויבה. מקצין על ידו,
 14 פשיטא? מהו דתימא: "נממאח" "נממאח" שתי
 15 פעמים, אחד לפעל ואחר לבועל, היכא דקמיתספרא
 16 ברהא ונות. אכל הא הואיל ואסורה וקיימא, אימא
 17 לא, קמשמע לן. ופוסל בתרויבה, פשיטא? מהו
 18 דתימא: "ובת בהן כי תהיה לאיש זר" אמר רחמנא,
 19 דבר הויה אין, דלאו בר הויה לא, קמשמע לן
 20 דפסיל כדר' יוחנן, דאמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל:
 21 מנן לגוי, ועבד שבאו על הפהנת, ועל הלוייה,
 22 ועל בת ישראל שפסלוה, שנאמר: "ובת בהן כי
 23 תהיה אלמנה וגרושה" מי שיש לו אלמנות וגרושין
 24 בה, יצאו גוי ועבד שאין לו אלמנות וגרושין
 25 בה. ואלא למעוטי מאי? אמר רב פפא: למעוטי
 26 בהמה, שאין ונות בבהמה. אמר ליה רבא מפרקיאי
 27 לרב אשי: מנא הא מילתא דאמור רבנן אין ונות
 28 בבהמה? דכתיב: "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב"
 29 ותניא: "אתנן כלב" ומחיר זונה מותרין, שנאמר:
 30 "גם שגיהם" שנים ולא ארבעה. ואלא "שכבת זרע"
 31 למה ליה? מיבעי ליה לכתנא "שכבת זרע" פרט
 32 לדבר אחר. מאי "דבר אחר"? אמר רב שישת:
 33 פרט לשקונא לה שלא בדרבה. אמר ליה רבא:
 34 שלא בדרבה, "משכבי אשה" כתיב? אלא אמר
 35 רבא: פרט לשקונא לה דרך אברים. אמר ליה אביי:
 36 פריצות בעלמא היא, ופריצותא מי אסר רחמנא?

אַמֹרִים בְּקִרְשָׁהּ, וּדְרָשׁוּן לִיָּה לִקְמוֹן (וָה כֹּה) אֲחִיךָ
 אֲבוּעַל בְּהָא סְחִיחָהּ מִשְׁתַּעִי קָרָא דְנוּחָהּ בַּה דִּין
 בִּי אֲתָא קָרָא לְנוּחָהּ אֲתָא, דְּהִיבָא דְאִינוּ דְאִינוּ קְרוּב לָהּ
 עֵשֶׂר קְרוּבִים אֲתָא: **אִישׁ אֶבֶר רִתְקָמָא**, וְשִׁבַּב אִישׁ
 אֹתָהּ: **שְׁחִיחַ**, שִׁבְשְׁרוּ נִשְׁחָח וְקָלָה וְקָבַשׁ וְאִין בּו
 כְּת, וּבְחִתּוֹר כְּתָנִים כְּפִלּוֹת שְׁנִינוּ דְנוּחָמָא, לִישׁ
 לֵךְ אֶבֶר שְׁחִיחַ וְחִלָּה וְאִישׁ לְמֹסֵל בְּמִשְׁחָ אֶבֶר בְּשׁוֹ
 שְׁמֹר עֲלִיָּה, לְתַלְמוּד לֹמֵר אֲתָא הַשְׁחֵחַת מִלְּמַד
 שִׁבְשְׁרוּ נִשְׁחָח: **קִבְּקִין עַל יָדוֹ כֹּה**, כְּמוֹ וְהִימִין בַּה
 מְקִינָן עַל יָדוֹ פְּשִׁטָּא: **וּפֹסֶל בְּתִרְוּחָהּ פְּשִׁימָא**,
 אִם הוּא אֲחִיךָ מִן דְּפִסְטוּלִים הַמְּקַלְלִין אֶת הָאִשָּׁה
 כְּגֹן עֹבֵד בּוֹכְבִּים עֹבֵד קָלָל נָתִין וּמְמוֹד דְּקִימָא
 לָן בְּקִדּוּשִׁין וּבִיבְמוֹת דְּפִלּוֹת הָאִשָּׁה בְּבִיאָתָן
 מִבֵּית בְּתָן בִּי תִּהְיֶה לֵאשׁ וְיָדוֹ לִישׁ, שִׁבְשְׁלָה עֲלֵיהָ
 שְׁוֹר אֶבֶר הַשְׁחִיחַ לֹא יִחַלְלֵהּ **וְיַעֲרֵי**, מְדַלָּה כְּתִיב
 לֹא יִחַל דְּרִשְׁתִּין שְׁנֵי חֲלוּלִין אֲחִיד לָהּ וְאֲחִיד
 לְדִרְגָּה: **דְּאִית לִיָּה וְיַעֲרֵי מַחֲלֵל**, אֶת הָאִשָּׁה
 בְּבִיאָתָהּ, דְּלִית לִיָּה וְיַעֲרֵי לֹא יִחַלְלָהּ **קָא שְׁמַעְתָּ לִּי**,
 שְׁמוּאֵל דְּפִסְלָא שְׁמַעִינָן לִיָּה מְהֵא דְאִמְרַם מְקִינָן
 עַל יָדֵי שְׁחִיחַ: **וְכַת כְּתָן בִּי תִּהְיֶה לֵאשׁ וְיָדוֹ וְגַו**,
 וּמִגְדִּיל נִקְבָּא לָן דְּפִסְטוּלִים פְּסִלִי דְאִשָּׁה בְּבִיאָתָהּ
 וּמִדְּאִמְרֵיהּ בְּלִשְׁוֹן הִתֵּיהּ נִדְרָשׁוּ וְיָדוֹ לִישׁ לִיָּה הִתֵּיהּ
 מִי שְׁקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בַּה כְּגֹן מְמוֹד נָתִין וְחִלְלָה
 פְּסִלִי, אֶבֶר עֹבֵד בּוֹכְבִּים וְעֹבֵד הֵרִי חֵן בְּכַהֲמָה
 וְכִין לְדִית לָהּ הִתֵּיהּ לֹא נִפְסֹל, עֹבֵד בּוֹכְבִּים
 אִין לֹא קִדּוּשִׁין בִּישְׂרָאֵל, דְּכִתְבִּי (וְיַחֲזִיק ס) אִישׁ
 אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ רַעְוָה, וְתִנָּאֵף בְּסַגְדִּירָהּ (וָה
 כֹּה): פֶּרֶט לֵאשׁוֹת וְהַקְרִיב אֲחֵרִים, אֲלֹמָא לִיָּה לֹדֵה
 עֲבָד עַבְדָּהּ וְנִבְרָחָהּ בְּתָהּ בִּדְוָה, עַם דְּהִדְמָה
 לְחִמּוֹר: **מִי יִשָּׁא לֹא אֲלִמְנוֹת וְנִדְרָשׁוּן בַּה**, הוּא דְבִי
 אִין לָהּ וְיַעֲרֵי מִמֶּנּוּ וְשִׁבַּב אֶל בֵּית אֲבִיהָ מִלְּחָם
 אֲבִיהָ תֹאכַל, דְּלֹא פְּסִלָה בְּבִיאָתָהּ, יָנָא עֹבֵד
 בּוֹכְבִּים וְעֹבֵד שְׁאִין לֹא אֲלִמְנוֹת וְנִדְרָשׁוּן בַּה
 שְׁלֹא תִפְסֹד לַהּ בַּה קִדּוּשִׁין וְכִשְׁמוֹת אִין שֵׁם
 אֲלִמְנוֹת עֲלֶיהָ, וּבִיבְמוֹת פֶּרֶץ אִישׁ קָלָא, דְּמִי
 שִׁשָּׁא לֹא אֲלִמְנוֹת וְנִדְרָשׁוּן הוּא דְבִי אִין לִיָּה לֹדֵה
 לָהּ תִּחְבֹּל, אֶבֶר עֹבֵד בּוֹכְבִּים וְעֹבֵד אֲפִי יִתֵּה
 לָהּ וְיַעֲרֵי מִנִּיהּ תִּחְבֹּל, וְהִתָּם מִשְׁנֵי לָהּ בְּהִבָּא עַל
 יָבִמּוֹת וּבְאֲלִמְנוֹת לְכֹה, וּמִיָּדוּ שְׁמַעִינָן וְלִיָּה
 מִמָּאֵד דְּמִקְנֵי ע" עֹבֵד בּוֹכְבִּים: **וְאִלָּא**, מִי שְׁאִינוּ
 אִישׁ דְּמִתִּנֵּי מִשְׁטַעִי בְּהִמָּה: **דְּאִין וְנוֹת לְבַחְתָּהּ**,
 אִתְּהָ נְעֻשִׁית זֹנוֹת בְּכִלְתִּל בְּהִמָּה וְאִתְּהָ נִתְּהָ
 עַל בְּכִלְתִּל: **אֲתָנִן וְנוֹת**, נָתִין וְנוֹת אֲבָנְתָּהּ: **סְחִיחַ**
 כְּכֹה, הַחֲזִילָל כְּכֹה בְּטִלָּה: **אֲתָנִן כְּכֹה**, שְׁאֵם אֶבֶר
 אֹמֵר לְזֹנוֹת הִילִיף טָלָה וְהַעֲזִיל לְכַלְבֵּי, סְחִיחַ
 וְנוֹת, הִתֵּיהּ לֹא שְׁפָחָהּ וְנוֹת וְהַחֲלִיפָה בְּטִלָּה
 וּמִדְּקָאמֵר אֲתָנִן כְּכֹה מִתֵּר מִכְּלִל דְּלֵאֵל וְנוֹת
 הוּא, דְּאִי וְנוֹת הוּא הִתֵּיהּ חִיל עֲלָה שֵׁם אֲתָנִן:
וְאִלָּא שְׁכַבְתָּ וְיַעֲרֵי לֵאשׁ לִי, כִּין דְּאִמְרַת מְקִינָן ע" ע
 שְׁחִיחַ וְשְׁמָנָא לִישׁ בְּרִיָּה: **אֲבָנְתָּהּ אֲבָנִי**, אִם סְחִיחַ עֲמו
 לְדִבְעֵל עַל דְּרִיָּה: **מִשְׁכֵּב מִשְׁכֵּב כְּתִיב**, הִקְשׁוּ
 שְׁנֵי מִשְׁכְּבוֹתֵיהָ לְכָל דְּבָרִים, וְכִין דְּנִאֲסֶרֶת עֲלִיוּ
 אֲמָאִי לֹא יָהִר גִּיּוֹ: **דִּרְךְ אֲבָרִים מְרִיבֹתָהּ בְּעִלְמָא**
 הוּא, שׁוֹכֵב עִמָּה בְּקִרְבּוֹ שְׁוִי: **מְרִיבֹתָהּ מִי אֶבֶר**
 רִתְקָמָא, אֲבָהּ עַל פְּשִׁלָּה בְּהִיב, וְכִין וְנוֹת
 מִתְּסָרָא עֲלִיָּה בְּהִיב שְׁעִלָּה קָרָא גִּיּוֹ הוּא דְּלֵא
 נִבְרָחָהּ: מִשְׁנֵי שְׁמִשְׁמֵי ב

58 **קָרָא** לַמַּעֲוִיּוֹת. דַּלַּת תִּימָא הָעֶרְגָה הִיא: **אֵלֶּא לְמָאן דְּאִמְר.** בִּיבּוּת (קֹף נֹכַח): הָעֶרְגָה הָאִמְרוּהָ בַחֲדָה שְׂהִיא בְּגִמְר בִּיאָה בְּכָל הָעִירוֹת בְּדִרְכֵּיבֵי (וִיקָלָם ט) אֶת מַסְקוּהָ הָעֶרָה אֶת שְׂאִיר הָעֶרָה
59 וְזוֹ נִשְׁקָה, מֵאֵי אִיבָא לְמִימְר, הִדְכִי מַצִּית לְמִימְר דְּאָתָא קָרָא לַמַּעֲוִיּוֹת, הֵלֵא בְּגִמְר בִּיאָה הִיא לְכָל דְּכָר חוּץ מִשְׁפָּחָה חֲרוּפָה: **בְּקִפְדָּא דְּבַעַל תְּלִיא.** דְּכִתְבִי וְקָא, וּבַעַל הָא חֲזִינָן לִיה
60 דְּקִפִּיד שְׂהִיר קָא לֹה עַל כּוּ:

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק היבא דקמיתסרא בְּהָא זְנוּת
- במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אֲכַל הָא - שקינא
לה בעלה שנסתרה עם גוי, הוֹאִיל וְאִסוּרָה וְקִינָא - כבר אסורה
על הגוי הבעל לפני הזנות הזו, אִימָא לֹא - הייתי אומר שלא שותה,
קִמְשָׁמַע לֵן שמקנין על ידו.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בְּתְרוּמָה,
שואלת הגמרא והרי זה פְּשִׁיטָא, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה
מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
מתרצת הגמרא, מִהוּ דְתִימָא - הייתי אומר "זִבְתָּ בְּהֵן בִּי תְהִי
לְאִישׁ וְךָ היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אֲמַר רַחֲמֵנָא, - נאמר
בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
שהוא "זר" אצל בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה
בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, "היא בתרומת הקדשים לא
תאכל, והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדייק דְבַר תְּהִי -
שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
נתין או חלל, אֵין - כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
דְּלֹא בְּרֵיהּ - שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין,
כגון גוי ועבד, לֹא פוסל אותה בביאתו, קִמְשָׁמַע לֵן רב המנונא,
דְּפָסִיל גוי את האשה בביאתו, מְדַרְבֵּי יוֹחֲנָן, דְּאֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן
מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, מִנֵּין לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְעֹבֵד שָׂפָא עַל הַכְּהֵנָה
וְעַל חֲלוּיָהּ וְעַל בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּסָלוּהָ מִן הַכְּהוֹנָה כְּדִלְעִיל, שְׁנֵאמַר
זִבְתָּ בְּהֵן בִּי תְהִי אֱלֻמָּה וְגִירוּשָׁה זֹרַע אֵין לה ושבא אל בית
אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שיש לו אֱלֻמָּנוּת וְגִירוּשִׁין
בָּהּ, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושו תפסו,
יִצְאוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְעֹבֵד שָׂאֵין לוֹ דיני אֱלֻמָּנוּת וְגִירוּשִׁין בָּהּ,
שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
הכהונה.
חזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין
על ידו, ושואלת וְאֵלֹא 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי מֵאִי. ומתרת הגמרא,
אֲמַר רַב פֶּפְא, 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה, שאם נסתרה האשה
עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דְּאֵין זְנוּת בְּבֵהֵמָה - שאין האשה
נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
מבררת הגמרא באותו ענין, אֲמַר לִיה רַבָּא מְפָרְקָא [- שם מקום],
לְרַב אִשִּׁי, מֵנָא הָא מִיִּלְתָּא דְאֲמֹר רַבִּנָּן - מזהינן למדו רבנן את
הדין שֶׁאֵין זְנוּת בְּבֵהֵמָה.
מֵהָא דְבִתְרִבִּי בְּדִינֵי הַבַּת קִרְבָּנוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ "לֹא תִבֵּא אֲתָנָן
זֻזָּה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'" כי תועבת ה' גם שניזם, וְתִנָּא
דִּיקוּן מִלְשׁוֹן הַפֶּסֶק שֶׁרַק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל
אֲתָנָן כֶּלֶב - אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, וּמְחִיר זֻזָּה
- שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מוֹתְרִין, שְׁנֵאמַר
בְּסוּף הַפֶּסֶק "גַּם שְׁנִיחִים", ומדייקים, שְׁנִיחִים אסורים, וְלֹא אֲרֻבָּעָה.
ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
חזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, וְאֵלֹא לִפִּי דְבָרֵי
שְׁמוּאֵל דְּלִיעִיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
הגמרא שלא תלמד מ"ושכב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
שהוא מזרע, אם כן מה שאמר הפסוק "שְׁכַבְתָּ זֵרַע" לְמָה לִּי - מה
בא למעט. מתרצת הגמרא, מִיִּבְעֵי לִיה לְכַדְתֵּנָא, כתוב בפסוק
דלעיל "ושכב איש אותה שכבת זרע", פֶּרַט לְדָבָר אַחֵר,
שיש קנינו של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קנינו.
שואלת הגמרא, מֵאִי דְבַר אַחֵר, שאמרת עליו שאינו נקרא קנינו.
מתרצת הגמרא, אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, פֶּרַט לְשִׁקְיָא לָהּ שְׁלֹא בְּדִרְבָּה
- שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

מתרצת הגמרא, מִהוּ דְתִימָא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
סוטה "נִמְמָאָה" נִמְמָאָה שְׁנֵי פְעָמִים, ודורשים את שני הפסוקים,
אֶחָד שֶׁאִסוּרָה לְבַעַל, וְאֶחָד שֶׁאִסוּרָה לְבַעַל, והייתי סובר שהתורה
אומרת לקיים דין סוטה רק היבא דקמיתסרא בְּהָא זְנוּת -
במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אֲכַל הָא - זו שקינא
לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הוֹאִיל וְאִסוּרָה וְקִינָא - כבר
אסורה על הבעל לפני הזנות הזו, אִימָא לֹא - הייתי אומר שלא
שותה, קָא מִשְׁמַע לֵן שכל מה שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור
אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.
שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין חוץ מן הַקָּטָן [וְכו'] וּמִמִּי
שאינו איש. מבררת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינו, שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושכב אִישׁ
אותה" אֲמַר רַחֲמֵנָא, ומדייקים, דוקא "איש" וְלֹא קָטָן.
שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה וְשֵׁאִינוּ אִישׁ - שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, לְמַעוּטֵי מֵאִי - מי הוא
זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, אִילִימָא לְמַעוּטֵי שְׁחוּף - אם
נאמר שבא למעט אדם ששברו נשחוף וכלה ויבא ואין לו כח, וזהו
מה שכתוב בקללות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, וְהָאֲמַר
שְׁמוּאֵל שְׁחוּף כֵּן מְקַנֵּין עַל יָדוֹ, וְפִסֵּל בְּתְרוּמָה שאם היה השחוף
מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה,
ויבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו
איש'.
ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר שמואל ששחוף מְקַנֵּין עַל
יָדוֹ, שואלת הגמרא פְּשִׁיטָא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
הגמרא, מִהוּ דְתִימָא - הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
סוטה "וְיִשְׁכַּב אִישׁ אֶתָּה שְׁכַבְתָּ זֵרַע" אֲמַר רַחֲמֵנָא, וְהָא לֹא בְּרֵיהּ
הָיָה הוּא - והרי שחוף אינו ראוי להזרע, אם כן לא יקנא הבעל על
ידו, קָא מִשְׁמַע לֵן שמקנין על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף וְפִסֵּל בְּתְרוּמָה,
שואלת הגמרא והרי זה פְּשִׁיטָא, שהרי בת כהן שבא עליה אחד מן
הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או נתין או ממזר, נפסלה מלאכול
יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
מתרצת הגמרא, מִהוּ דְתִימָא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
וְלֹא יִחַלל זֵרַע" וְהָא אֲמַר רַחֲמֵנָא, והיתה התורה יכולה לכתוב "לא
יחל", ומזככפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דְּאִיתָ לִיה זֵרַע לִיחַלל
- מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דְּלִית
לִיה זֵרַע לֹא לִיחַלל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קָא מִשְׁמַע לֵן שפוסל אותה
מכהונה.
חזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין
על ידו, וְאֵלֹא 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, שאם האשה
נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, וְהָאֲמַר רַב
הַמְנוּנָא עוֹבֵד בּוֹכְבִּים כֵּן מְקַנֵּין עַל יָדוֹ, וְפִסֵּל בְּתְרוּמָה וכדלעיל.
על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו איש'.
ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
מה כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר רב המנונא שגוי מְקַנֵּין
עַל יָדוֹ, שואלת הגמרא פְּשִׁיטָא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
הגמרא, מִהוּ דְתִימָא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
סוטה "נִמְמָאָה" נִמְמָאָה שְׁנֵי פְעָמִים כְּדִלְעִיל, ולמדנו שבא
לרבות אֶחָד שֶׁאִסוּרָה לְבַעַל וְאֶחָד שֶׁאִסוּרָה לְבַעַל, והייתי סובר

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. תיקו.
 שנינו במשנה, ואלו שפית דין כו' ומקנין להן, מי שנחרש בעלה
 או נשתתה, או שהיה חבוש בבית האסורין.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת סוטה "איש איש
 כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייא, מה תלמוד
 לומר "איש איש" פעמיים, ועונה, בא לרבות כמו ששנינו לעיל,
 אשת חרש, ואשת שומה, ואשת שעמום שהוא אדם שלקוי
 בתמחון לב, ושהלך בעלה למדינת הים, ושהיה חבוש בבית
 האסורין, שפית דין מקנין להן אם רואים שמתנהגות בפריצות,
 לפוסלן מכתובתן, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת
 הברייא, יכול - הייתי חושב שבית דין מקנין להן אף כדי להשקותן
 - שבית דין יסקו אותה מי הסוטה שיבדקום כשאר סוטות, ועונה,
 תלמוד לומר "והביא האיש את אשתו אל הכהן", ואין בית דין
 מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך.
 רבי יוסי חולק ואומר, בית דין מקנין לה אף כדי להשקותה, אמנם
 הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את
 אשתו, אלא ולשפצא בעלה מכתב האסורין הוא ישקנה.
 שואלת הגמרא, במאי קא מיפלגי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
 עונה הגמרא, רבנן סברי שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי
 בית הדין משום דבעינן "וקינא והביא" - שנאמר "וקינא את
 אשתו", והביא האיש את אשתו, דורשים הסמיכות שדוקא אם
 הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקיה, ורבי יוסי סבר לא
 בעינן "וקינא והביא" - אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית
 האסורים ישקנה, אף על פי שבית דין קינאו לה.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זאת
 תורת הקנאות, אשר תשמה אשה תחת אישה ונטמאה", ופסוק זה
 מיותר, ובא כדי להקיש איש לאשה שדיני אשה כאיש, ואשה לאיש
 שדיני איש כאשה.
 שואלת הגמרא, למאי הלכתא - לענין מה הוקשו, מה למדו אשה
 מאיש ומה למדו איש מאשה.
 עונה הגמרא, אומר רב ששת, אשה מאיש לומדים, שבשם שאם
 הוא סומא - עיור, לא היה משקה, דכתיב בתורה בפרשת סוטה
 "ונעלם מעיני אשה", תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי
 שרואה בעיניו, כך היא אם היתה סומא לא היתה שותה.
 רב אשי אומר, איש מאשה לומדים, בשם שחינת - שאין לה רגל
 ונידחת - שאין לה יד לא היתה שותה דכתיב בתורה בפרשת
 סוטה

דומה - אשה שכולם מדברים על ניאופיה, ואל ישא בת דומה,
 שזו - הדומה, באה מטיפה בשרה, שהרי אמה כשרה היתה, וזו -
 בת הדומה, באה מטיפה פסולה, שכיון שמלעזים על אמה, יתכן
 שאכן היא בת ממזר או גוי. ורבי יוחנן חלק על שמואל ואמר, עדיף
 שישא אדם בת דומה, ואל ישא דומה, שזו - בת הדומה בעצמה
 עומדת בחזקת פשרות, שהרי עליה אין שום ריגונים, ומותרת
 לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל וחזקה שאמה התעברה
 מבעלה שהוא אביה של זו, וזו - הדומה, אינה עומדת בחזקת
 פשרות, שהרי כולם מרנגים עליה שמזנה תחת בעלה, ואסורה עליו
 ואינו יודע וזבא עליה באיסור.
 שואלת הגמרא, מיתיבי, נושא אדם דומה, ומשמע שעדיף מבת
 דומה, וקשה על רבי יוחנן.
 מתרצת הגמרא, אומר רבא, יש לברר הענין, ותסברא נושא
 לבתהלה - וכי תעלה על דעתך שכוונת הברייא היא שמותר
 לישאנה לבתהילה, והרי תזנה תחתיו. אלא ודאי חייבים לתקן את
 דברי הברייא ולשנות בה, אם נשא בדיעבד דומה מותר בה, ואם
 כבר שבשנו הברייא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, תני נמי -
 אפשר גם להוסיף שאם נשא בת דומה מותר.
 ופוסקת הגמרא, והלכתא, ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה,
 כרבי יוחנן, דתני רב תחליפא בר מערבא - שהיה מארץ ישראל,
 קמיה דרבי אבהו, אשה שהיא מזנה, בניה בשרין ולא חוששים
 שמה אינם מבעלה והם ממזרים, כיון שחזקה שרוב בעילות אחר
 תבעל. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו
 בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה
 באיסור כיון שמזנה עם אחרים מרצונה.
 שואלת הגמרא, בעי רב עמרם, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר
 הבעל, ואשה מזנה בניה כשרים, מה הדין באשה שהיתה פרוצה
 ביותר, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא
 מאחרים, מהו, האם בניה כשרים. ומבארת הגמרא, אליבא דמאן
 דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה - שהאשה
 מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, לא תיפעי
 לה - אין לנו שאלה, ופשוט שבניה אינם כשרים, דלא ידע בה ולא
 מנמר לה - שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה
 ביום שלפני כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. בי תיפעי
 לה - אמנם יש לנו שאלה אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת
 אלא סמוך לטבילתה - לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה
 מתעברת בדרך כלל לביל טבילתה או למחרת, נסתפקנו מאי, האם
 כיון דידע בה בעלה מתי ליל טבילתה, נמורי מנמר לה - הוא
 שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא
 תתעבר מאחרים, או דלמא כיון דפרוצה ביותר לא מצליח בעלה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

דוקא. נטענת ונדבֿרת כפי כל על גיאופיה. דוקא לשון קלסה ודבור. כדאמר' בגדה וזו
 דומת עירך עלתה בך, והוא לא חָשַׁד הוא אלא דבור יתר שְׁהִיו נדבֿרים בה על
 חִבְיוֹתָהּ של בעלה. ואף קלסה לשון דבור יתר הוא. לפיכך הוא נהפך ללשון שבח
 וְלִלְשׁוֹן גִּנְאִי כְּדָאֵמֶר (שְׁמַקְלִסִין אורו): וזו בָּאָה כְּבִיאָה פְסוּלָה. שָׁמָּה מְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים או
 מַמְזוֹר: [שׁוּ] הִבֵּת עוֹמֶדֶת בְּחֻקֹּת כִּשְׁרוֹת וּמִתְרַת

דוקא, וְאֵל יֵשׁא בֵּת דּוּמָה. שׁוּזוּ, בָּאָה מְטִיפָה
 בְּשֶׁרָה, וְזוֹ, בָּאָה מְטִיפָה פְסוּלָה. וְר' יוֹחָנָן אָמַר,
 יֵשׁא אֲדָם בֵּת דּוּמָה וְאֵל יֵשׁא דּוּמָה. שׁוּזוּ, עוֹמֶדֶת
 בְּחֻקֹּת כִּשְׁרוֹת, וְזוֹ, אִינְה עוֹמֶדֶת בְּחֻקֹּת כִּשְׁרוֹת.
 מִיִּתְיָב, נוֹשָׂא אֲדָם דּוּמָה! אָמַר רַבָּא: וְתַסְבְּרָא
 "נוֹשָׂא" לְבִתְחִילָה, אֵלָּא, "אִם נִשָּׂא", תְּנִי נָמִי "בֵּת
 דּוּמָה". וְהִלְכְתָּא: יֵשׁא אֲדָם בֵּת דּוּמָה, וְאֵל יֵשׁא
 דּוּמָה. דְּתַנִּי רַב תַּחְלִיפָא בְּר' מַעְרְכָא קְמִיָּה דְּר'
 אֲבָהוּ: אִשָּׁה מְזוֹנָה בְּנִיָּה כְּשִׁירָן, רוֹב בְּעִילוֹת אַחֵר
 הַבַּעַל. בְּעִי רַב עֲמֶרֶם: הֵיתָה פְרוּצָה בְּיוֹתֵר, מַהוּ?
 אֵלִיבָא דְמָאן דְאָמַר אִין אִשָּׁה מִתְעַבְּרַת אֵלָּא סְמוּךְ
 לוֹסְתָּהּ לֹא תִיבְעִי לָהּ, לֹא יָדַע בָּהּ וְלֹא מְנַמֵּר
 לָהּ. כִּי תִיבְעִי לָהּ אֵלִיבָא דְמָאן דְאָמַר אִין אִשָּׁה
 מִתְעַבְּרַת אֵלָּא סְמוּךְ לְמִבְלִיתָהּ, מַאי? בִּין דִּידַע
 בָּהּ נְטוּרִי מְנַמֵּר לָהּ אוֹ דְלִמָּא בִּין דְּפְרוּצָה בְּיוֹתֵר
 לֹא, תִיקוּ: וְאֵלּוּ שְׁבִית דִּין כּוֹ: תְּנִי רַבָּנָן: "אִישׁ",
 מַה תִּלְמוּד לומר "אִישׁ אִישׁ" לְרִבּוֹת אִשָּׁת חֵרֶשׁ,
 וְאִשָּׁת שׁוֹמְהָ, וְאִשָּׁת שְׁעָמוּם, וְשִׁחְלָף בַּעֲלָהּ לְמִדֵּינַת
 הַיָּם, וְשִׁהִיָּה חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, שְׁבִית דִּין מְקַנֵּן
 לָהּ לְפֻסְלוֹ מִכְּתוּבָתָהּ. יָכוֹל אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ? תִּלְמוּד
 לומר: "וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ". ר' יוֹסִי אומר: אַף
 לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְלִכְשִׁנְצֵא בַּעֲלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין וְשִׁקְנָהּ.
 בְּמַאי קָא מִפְּלִגִּי? רַבָּנָן סְבִירִי: בְּעִינָן "וְקָנָא וְהִבִּיא",
 וְר' יוֹסִי סְבִיר: לֹא בְּעִינָן "וְקָנָא... וְהִבִּיא". תְּנִי רַבָּנָן:
 "אִשְׁר תִּשְׁמְטָה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה", לְחֻקֵּשׁ אִישׁ
 לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ. לְמַאי הִלְכְתָּא? אָמַר רַב שִׁשְׁת:
 בְּשֵׁם שָׁאֵם הוּא סוֹמָא לֹא הָיָה מְשֻׁקָּה, דְּכִתְיִב:
 "וְנָעַלְם מַעֲיָנִי אִישָׁה", כִּד הוּא, אִם הָיְתָה סוֹמָא
 בְּשֵׁם שְׁחִיזָתָהּ וְגִידָמָתָה לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה, דְּכִתְיִב:
 "וְהַעֲמִיד

לְבַעֲלָהּ. וְלִטְפָּה פְסוּלָה לֹא תִישִׁינָן, דְּרַב
 בְּעִילוֹת אַחֵר הַבַּעַל וּמִבְעֵלָה נִתְעַבְּרָה: וְזוֹ אִינְה
 עוֹמֶדֶת בְּחֻקֹּת כִּשְׁרוֹת. שְׁמוּנָה תַּחְתִּי וְנִאֲסֶרֶת
 עָלֶיהָ וְהוּא אִינוֹ רוֹאֶה וְאִינוֹ מְגַרְשָׁה וְכֹא עָלֶיהָ
 בְּאִסּוּר: וְתַסְבְּרָא נוֹשָׂא לְבִתְחִילָה. הָא וְדָאִי
 מְקַלְקֵל לֵיהּ, אֵלָּא עַל כְּרִתָּךְ מִשְׁבִּשְׁתָּא הִיא
 וְכַעֲיִת לְתְרוּצָה וּלְמַתְנִי אִם נִשָּׂא אֲדָם דּוּמָה
 מִתָּר, וְכִינן דְּכַעֲיִת לְתְרוּצָה אֵלְמָא תְּנָא לֹא
 דְּקָא וְלֹא מוֹתְבִינן מִנָּה, דְּאִיכָּא לְמִימַר בְּהָא נָמִי
 טַעָה וְתַנִּי נָמִי בֵּת דּוּמָה, וְאֵין נָמִי כִי אִמְרִין יֵשׁא
 אֲדָם וְזוֹ לֹא יֵשׁא וְזוֹ לֹא לְבִתְחִילָה אִם יִמָּצֵא
 אַחֲרָהּ. אֲבָל וְאֵלּא דְּמַאי שְׁאִינוֹ מוֹצֵא אֵלָּא שְׁתִּים
 אֵלּוּ יֵשׁא וְזוֹ לֹא יֵשׁא: וְזוֹ דְּתַנִּי רַב תַּחְלִיפָא כּוֹ.
 הִלְכָּךְ בֵּת דּוּמָה כִּינן דְּכַשְׁרָה הִיא טוֹב לוֹ
 שִׁישְׁאָנָה שְׁתִּיָּה תַּחְתִּי בְּחֻקֹּת הֵתֵר, וְאֵל יֵשׁא
 דּוּמָה שְׁמַקְלָקְלָתוֹ לְשִׁמְשׁ עֲקוֹה מִשְׁאֲסָרָה לוֹ:
 הֵיתָה פְרוּצָה בְּיוֹתֵר. דְּאִיכָּא לְמִיחַשׁ דְּרַב
 בְּעִילוּתֶיהָ מִשַׁל אַחֲרִים: מַהוּ, שִׁיְהוּ בְּנִיָּה כְּשִׁירָם:
 אִין אִשָּׁה מִתְעַבְּרַת אֵלָּא סְמוּךְ לוֹסְתָּהּ. לְפָנֵי וְסֵת
 נְדוּתָהּ יוֹם אֶחָד, דְּלֹא יָדַע הַבַּעַל אֶת וְסֵת נְדוּתָהּ
 דְּלִנְטָרָה אוֹתוֹ הַיּוֹם מְלֻזָּתָה שְׁלֹא תִתְעַבֵּר בְּזוֹתָהּ:
 כִּי תִיבְעִי לָהּ כּוֹ: פְּלוּגָתָא בְּמִס' נְדָה וְפָּה לֹא:
 סְמוּךְ לְמִבְלִיתָהּ. לְאַחֵר שְׁטַבְּלָה בְּיוֹם טְבִילָתָהּ
 אוֹ לְיוֹם מִתָּר: אוֹ דְלִמָּא בִּין דְּפְרוּצָה הִיא בְּיוֹתֵר.
 לֹא מְצִי מְנַמֵּר לָהּ, שְׁנַשְׁמַט מֵאֲצִלו פְּתָאוּם:
 וְקָנָא וְהִבִּיא. הַמְקָא לָהּ יִשְׁקָנָה. וְאִי קָשְׁיָא בְּקַנְי
 נָמִי הָא כְּתִיב אֶת אִשְׁתּוֹ דְּמִשְׁמַע דְּבַעֲלָהּ מְקָא
 לָהּ וְלֹא אַחֵר, הָא מוֹתְרִי מַאיִשׁ: אִישׁ: אִשְׁר
 תִּשְׁמְטָה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה. קָרָא וְתִירָא הוּא
 לְדִרְשָׁה בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה, זֹאת תוֹרַת הַקְּנָאוֹת וְגו':
 לְחֻקֵּשׁ אִישׁ לְאִשָּׁה. כְּדַמְפְּרֵשׁ וְאוֹיֵל לְמַאי
 הִלְכְתָּא: רַב אִשִּׁי אָמַר כּוֹ, מִר מְפָרֵשׁ הַקִּישָׁא
 דְּאִישׁ לְאִשָּׁה, וְמִר מְפָרֵשׁ הַקִּישָׁא דְּאִשָּׁה לְאִישׁ
 וְלֹא פְּלִיגִי:

והעמיד

לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. רַב אִשִּׁי אָמַר: בְּשֵׁם שְׁחִיזָתָהּ וְגִידָמָתָה לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה, דְּכִתְיִב:
 "וְהַעֲמִיד

דּוּמָה. פִּירֵשׁ רִיחַ שְׁמִלְעִיזָן עֲלֶיהָ בְּנִי אֲדָם שְׁהִיא מְזוֹנָה כְּדִגְרִיסִין (ביבמות דף כה) |אמר
 אביי אמרה לי אם| דומי דמתא יומא ופלגא והוא עד שישאו ויתנו בה מורות
 בלבנה פי מורות נשים שטוות פשתן משור כך מפרש בגמרא א". מה שהביא רבינו חננאל
 דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה דלשון דומה לוות שפתיים הוא ומידו הבא
 לא מיירי בדומה כו"ג דא"כ אפי' כנס יוציא דהא

פסקין דתם כפ"ב דיבמות (דף כה) כרבי בקלא
 דלא פסקי היבא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר
 הואיל ומכוער דהדר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי
 הבא אם כנס דלא יוציא: רוב בעילות אחר
 הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקין כרב
 (יבמות כה) דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל
 ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף
 סט) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממור
 ומוקי בגמרא בדרימא מניה ומעלה ולא שדינן
 לה בתר ידיה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל
 בבעל שכנסה מודי ולשמואל ל"ש דלעולם הולד
 שתוקי וכגון דליתא לדומה גופא קמן דלישיליה
 אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת
 דאמרינן בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה) גבי
 ארוסה שעבירה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה
 לכ"ג (יבמות סט) גון דרימא מעלה מאי
 שתוקי דאמר שמואל בדוקי שבדוקין את אמו
 ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יהודה אמר
 שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היא נאמנת
 דאפילו ברוב פסולין אצלה והוא הדיון האי
 דקאמר הבא אל ישא בת דומה כגון דליתא
 לדומה קמן דנישיליה אבל איכא למתמה
 ללישנא בחרא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה
 דכ"ע לא פליגי דבתר ידיה שדינן והא הבא
 דבעלה קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה
 שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי'
 אם תמצא לומר דשאני התם ידיעין בברור דבא
 עליה ארוס אבל הבא גבי בעל לא ידיעין ביאה
 ודאית דבא עליה מי"מ לרבא תקשה דאמר אפי'
 בארוסה שעבירה אמר מסתברא דלא דיימא
 מיניה בהא קאמר רב הולד ממור ושמואל אמר
 הולד שתוקי אבל דיימא מיניה בתר ידיה שדינן
 ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל דהא הבא אע"ג
 דאית לה בעל קבוע והוא לן ללמיר רוב בעילות
 אחר הבעל ולא שדי ליה בדידיה כ"ש התם:
אליבא דמ"ד אף אשה מתעברת אלא סמוך
 לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה ווסת והיה
 דהמ"ל וכגון דלא קבעה ווסת לא תבעי לך כי
 תבעי לך היבא דקבעה ווסת אלא מילתא

דפסיקא נקט תימה לרבי דהא אמר' התם כפ' המפלת (נדה דף כה) ההוא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר האי בר מ"א יומא דהא חשיב מיום דאזלה לטבילה עד ההוא יומא ולא

היה אלא מי יומא אמר דאי בגדוהה בעל וכפתייה ואודי ותקשה למ"ד סמוך לווסתה ונראה דמ"ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מיהו מודי דזימנין מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילה
 או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ"ד סמוך לטבילתה: **א"ש** איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטרך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קניו זה אבל
 משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף ק) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא
 כדאמרין דתם כפ"ק (דף י) מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אנג אורחיה קמ"ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: **רב** אשי
 אמר כשם שחזרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד בהון את האשה. תימה לר"י מאי שנא אלא דממעט מזהעמיד חזרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק
 דערכין (דף ד) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי זומין דאמר' בפרק השחוט (חולין ל) שחטה ועדיין מפרכסת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפ"ה
 חליין נחובה רגליו (למטה) מן הארכובה מיהו מחלינה לא תקשי דהתם מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דתעמד ואמר כדדרשי ליה בספרי מלמד שאינו אומר דבריו
 אלא בעמידה ותירץ מדרב רחמנא בן חדש לערכין ש"מ דאהעמידה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפיין עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' נשברו או
 נחתכו רגליה דלא עדיפא מאדם דלא קפיד קרא אעמידתה: **רבתיב** והעמיד בהון את האשה ותן על כפיה. אי קשיא דהבא משמע דרב אשי בעי קרא דכרתיב ובפרק נגמר הדין (סנהדרין
 מה) אמר' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא דכרתיב והתן היה אחד מהם גידם או חרש וכו' מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא דכרתיב לא משום דכוליה
 קרא יתיירא הוא דמשמע אי לא דהוי יתיירא דלא בעינן קרא דכרתיב בשלמא דרב ששת דממעט סומא מעיני איכא למימר קרא יתיירא דדוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר

רב אשי איכא למימר קרא יתיירא הוא דהא כתיב והעמידה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

רשי

לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
(סנהדרין דף מה) לא בעינן קרא דכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא
לכבול שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעכבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה
משום דר' יורא כל הראוי לבלילה אלא ונתן על כפייה אע"ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא
דכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בגזיר (דף
מו): דמאן דבעי קרא דכתיב דגזיר ממורט או
אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על
כפי הגזיר וכן אין לו בזה יד משום דכתיב על בון
יד תריץ דרב אשי מהדר למר קשישא לפום
סברתו דבעי למידק ממנתי' דבעינן קרא דכתיב
וא"ל רב אשי מהכא ליכא למידק מידי דהתם
קרא יתירא מיהו ר' אשי ס"ל דבעינן
קרא דכתיב:

הדרן עלך ארוסה

"וְהַעֲמִיד תְּהֵאֵת אֶת הָאִשָּׁה לְפָנֶי ה'... וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ".
כִּךְ הוּא, אִם הָיָה חֵיבֵר אוֹ גִידִם, לֹא הָיָה מִשְׁקָה. מִר
בֶּר רַב אָשִׁי אָמַר: כִּשֶּׁם שֶׁאֵילֻמֶּת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה,
דְּכֵתִיב "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן". כִּךְ הוּא, אִם הָיָה
אֵילֵם לֹא הָיָה מִשְׁקָה:

הדרן עלך ארוסה

הדרן עלך ארוסה

כִּשֶּׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כִּךְ הַמִּים בּוֹדְקִים
אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבֹאֵו", "וּבֹאֵו". כִּשֶּׁם
שֶׁאִסּוּרָה לִבְעַל כִּךְ אִסּוּרָה לְבוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמָאָה"
"וְנִטְמָאָה", דְּכֵרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּךְ
הָיָה דוֹרֵשׁ וְזִכְרָה בֵּן תִּקְצֹב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים
הָאִמּוּרִים בְּפִרְשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אַחֵר לִבְעַל
וְאַחֵר לְבוֹעֵל: בּוֹ בְּיוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָל חֵרֶשׁ
אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא",
אִינוֹ אוֹמֵר "טָמֵא" אֶלָּא "טָמֵא", לְטָמֵא אַחֲרִים.
לְמַד עַל כַּכֵּר שְׁנֵי, שֶׁמִּטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר'
יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מַעֲיִנִּיד רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי
שֶׁהֵיית אוֹמֵר: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר לְמַהֵר כַּכֵּר שְׁלִישִׁי,
שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וְהָלֹא ר'
עֲקִיבָא תִּלְמִידִיד מְבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "מִיָּדָתָם מִחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאֶת
קִרְמָה אֵלֶּפֶס בְּאַמְהָה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקְּוִי
הָעִיר וְחֻצָּה אֵלֶּף אֲמָה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לִזְמֹר
אֵלֶּף אֲמָה שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּפֶס אֲמָה, וְאִי אֶפְשָׁר
לִזְמֹר אֵלֶּפֶס אֲמָה, שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּף אֲמָה, הָא
בִּיצֵד, אֵלֶּף אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה תַּחוּם הַשְּׂכֵת.
ר' אֱלִיעֶזֶר בְּנֵי שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּילִי אוֹמֵר: אֵלֶּף
אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה שְׂדוֹת וְכִרְמִים: בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "אִזּוֹ יִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵה' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר", שֶׁאֵין תִּלְמוּד
לִזְמֹר "לְאֹמֶר", וְכֵה תִלְמוּד לִזְמֹר "לְאֹמֶר"? מִלְּמַד
שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל עֹזֵינִי שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מִשָּׁה עַל כֹּל
דְּכֵר וְדְכֵר בְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, "אֲשִׁירָה לֵה' כִּי נָאָה
נָאָה" לְכֵךְ נֶאֱמַר "לְאֹמֶר". ר' נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: בְּקוֹרְיִן

כִּשֶּׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ כִּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ.
ירושלמי המאריים נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד
רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה
על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר
הבעול כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה
לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בעל
היא על ידי שדרכה לאסור בין לו בין לאחר היא
נבדקת אבל הוא לכשתשתה דוכא נבדק בדק
אוחו אותה אני אומר אברהם חוכות תולה נחא
כמאן דאמר חוכות תולה לה ואינו ניכרת ברם
כמאן דאמר חוכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה
אלא אני אומר מים מגולים שחה ונצבה הכין לא
הוון בעיני מבדקניה אלא כדן אלא אני אומר
עם אחרים נסתרה ולא כן סברין מימר
לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מויד
דחא שוגג ונבדק אותו ולא בדק אותה בדק
אותה ולא בדק אותו אני אומר חוכות תלה ליה
ניחא כמ"ד חוכות תולה ואינו ניכרת ברם כמ"ד
חוכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכר אלא אני
אומר מים מגולים שחת ונצבת הכין לא הוה בעי
מבדקנה אלא כדן אלא אני אומר עם אחרים
נסתרה מעתה גירש יתא מותר בה תיפתר שהיה
הוא שוגג והוא מויד ונבדק אותה ולא אותה הוא
מויד והוא שוגג פשיטא שהיא מותרת לביתה
גירש מהו שהיא מותר בה אפשר לומר מויד בה
ואת אמרת הכין הוא שוגג והוא מוידה פשיטא
שהיא אסורה לביתה גירש מהו שהיא מותר בה
אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין
ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר'
יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך
לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מוידה
אסורה שוגגת מותרת:
ההוא

אֶת שְׁמֵעַ, וְלֹא בְּקוֹרְיִן אֶת הַלֵּל: בּוֹ בְּיוֹם דְּרִשׁ ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוֹרְקָנוֹס: לֹא עֲבַד אֵיזִב
אֶת הַקְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֵיחָל". וְעַדִּין הַדְּבָר שֶׁקוֹל
לוֹ אֵי מִצְפָּה, אוֹ אֵי מִצְפָּה? תִּלְמוּד לִזְמֹר: "עַד אֲנוּעַ לֹא אֶסִּיר תַּחְמוֹתִי מִכּוֹנֵן", מִלְּמַד
שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מַעֲיִנִּיד רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי, שֶׁהֵיית דוֹרֵשׁ
כֹּל יְמִיד לֹא עֲבַד אֵיזִב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִיָּרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ תָּם וְיֹשֵׁר יֵרָא אֱלֹהִים
וְסֵר מִרַע", וְהָלֹא יְהוֹשֻׁעַ תִּלְמִיד תִּלְמִידִיד לְמַד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה: גַּמ' "אוֹתוֹ" לְמָאן? אֵילֻמֵּא

לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
(סנהדרין דף מה) לא בעינן קרא דכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא
לכבול שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעכבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה
משום דר' יורא כל הראוי לבלילה אלא ונתן על כפייה אע"ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא
דכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בגזיר (דף
מו): דמאן דבעי קרא דכתיב דגזיר ממורט או
אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על
כפי הגזיר וכן אין לו בזה יד משום דכתיב על בון
יד תריץ דרב אשי מהדר למר קשישא לפום
סברתו דבעי למידק ממנתי' דבעינן קרא דכתיב
וא"ל רב אשי מהכא ליכא למידק מידי דהתם
קרא יתירא מיהו ר' אשי ס"ל דבעינן
קרא דכתיב:
כִּשֶּׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כִּךְ הַמִּים בּוֹדְקִים
אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבֹאֵו", "וּבֹאֵו". כִּשֶּׁם
שֶׁאִסּוּרָה לִבְעַל כִּךְ אִסּוּרָה לְבוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמָאָה"
"וְנִטְמָאָה", דְּכֵרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּךְ
הָיָה דוֹרֵשׁ וְזִכְרָה בֵּן תִּקְצֹב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים
הָאִמּוּרִים בְּפִרְשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אַחֵר לִבְעַל
וְאַחֵר לְבוֹעֵל: בּוֹ בְּיוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָל חֵרֶשׁ
אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא",
אִינוֹ אוֹמֵר "טָמֵא" אֶלָּא "טָמֵא", לְטָמֵא אַחֲרִים.
לְמַד עַל כַּכֵּר שְׁנֵי, שֶׁמִּטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר'
יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מַעֲיִנִּיד רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי
שֶׁהֵיית אוֹמֵר: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר לְמַהֵר כַּכֵּר שְׁלִישִׁי,
שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וְהָלֹא ר'
עֲקִיבָא תִּלְמִידִיד מְבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "מִיָּדָתָם מִחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאֶת
קִרְמָה אֵלֶּפֶס בְּאַמְהָה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקְּוִי
הָעִיר וְחֻצָּה אֵלֶּף אֲמָה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לִזְמֹר
אֵלֶּף אֲמָה שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּפֶס אֲמָה, וְאִי אֶפְשָׁר
לִזְמֹר אֵלֶּפֶס אֲמָה, שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּף אֲמָה, הָא
בִּיצֵד, אֵלֶּף אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה תַּחוּם הַשְּׂכֵת.
ר' אֱלִיעֶזֶר בְּנֵי שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּילִי אוֹמֵר: אֵלֶּף
אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה שְׂדוֹת וְכִרְמִים: בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "אִזּוֹ יִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵה' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר", שֶׁאֵין תִּלְמוּד
לִזְמֹר "לְאֹמֶר", וְכֵה תִלְמוּד לִזְמֹר "לְאֹמֶר"? מִלְּמַד
שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל עֹזֵינִי שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מִשָּׁה עַל כֹּל
דְּכֵר וְדְכֵר בְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, "אֲשִׁירָה לֵה' כִּי נָאָה
נָאָה" לְכֵךְ נֶאֱמַר "לְאֹמֶר". ר' נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: בְּקוֹרְיִן
כִּשֶּׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כִּךְ הַמִּים בּוֹדְקִים
אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבֹאֵו", "וּבֹאֵו". כִּשֶּׁם
שֶׁאִסּוּרָה לִבְעַל כִּךְ אִסּוּרָה לְבוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמָאָה"
"וְנִטְמָאָה", דְּכֵרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּךְ
הָיָה דוֹרֵשׁ וְזִכְרָה בֵּן תִּקְצֹב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים
הָאִמּוּרִים בְּפִרְשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אַחֵר לִבְעַל
וְאַחֵר לְבוֹעֵל: בּוֹ בְּיוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָל חֵרֶשׁ
אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא",
אִינוֹ אוֹמֵר "טָמֵא" אֶלָּא "טָמֵא", לְטָמֵא אַחֲרִים.
לְמַד עַל כַּכֵּר שְׁנֵי, שֶׁמִּטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר'
יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מַעֲיִנִּיד רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי
שֶׁהֵיית אוֹמֵר: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר לְמַהֵר כַּכֵּר שְׁלִישִׁי,
שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וְהָלֹא ר'
עֲקִיבָא תִּלְמִידִיד מְבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "מִיָּדָתָם מִחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאֶת
קִרְמָה אֵלֶּפֶס בְּאַמְהָה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקְּוִי
הָעִיר וְחֻצָּה אֵלֶּף אֲמָה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לִזְמֹר
אֵלֶּף אֲמָה שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּפֶס אֲמָה, וְאִי אֶפְשָׁר
לִזְמֹר אֵלֶּפֶס אֲמָה, שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּף אֲמָה, הָא
בִּיצֵד, אֵלֶּף אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה תַּחוּם הַשְּׂכֵת.
ר' אֱלִיעֶזֶר בְּנֵי שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּילִי אוֹמֵר: אֵלֶּף
אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה שְׂדוֹת וְכִרְמִים: בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "אִזּוֹ יִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵה' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר", שֶׁאֵין תִּלְמוּד
לִזְמֹר "לְאֹמֶר", וְכֵה תִלְמוּד לִזְמֹר "לְאֹמֶר"? מִלְּמַד
שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל עֹזֵינִי שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מִשָּׁה עַל כֹּל
דְּכֵר וְדְכֵר בְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, "אֲשִׁירָה לֵה' כִּי נָאָה
נָאָה" לְכֵךְ נֶאֱמַר "לְאֹמֶר". ר' נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: בְּקוֹרְיִן
כִּשֶּׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כִּךְ הַמִּים בּוֹדְקִים
אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבֹאֵו", "וּבֹאֵו". כִּשֶּׁם
שֶׁאִסּוּרָה לִבְעַל כִּךְ אִסּוּרָה לְבוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמָאָה"
"וְנִטְמָאָה", דְּכֵרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּךְ
הָיָה דוֹרֵשׁ וְזִכְרָה בֵּן תִּקְצֹב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים
הָאִמּוּרִים בְּפִרְשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אַחֵר לִבְעַל
וְאַחֵר לְבוֹעֵל: בּוֹ בְּיוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָל חֵרֶשׁ
אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא",
אִינוֹ אוֹמֵר "טָמֵא" אֶלָּא "טָמֵא", לְטָמֵא אַחֲרִים.
לְמַד עַל כַּכֵּר שְׁנֵי, שֶׁמִּטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר'
יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מַעֲיִנִּיד רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי
שֶׁהֵיית אוֹמֵר: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר לְמַהֵר כַּכֵּר שְׁלִישִׁי,
שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וְהָלֹא ר'
עֲקִיבָא תִּלְמִידִיד מְבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "מִיָּדָתָם מִחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאֶת
קִרְמָה אֵלֶּפֶס בְּאַמְהָה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקְּוִי
הָעִיר וְחֻצָּה אֵלֶּף אֲמָה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לִזְמֹר
אֵלֶּף אֲמָה שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּפֶס אֲמָה, וְאִי אֶפְשָׁר
לִזְמֹר אֵלֶּפֶס אֲמָה, שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּף אֲמָה, הָא
בִּיצֵד, אֵלֶּף אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה תַּחוּם הַשְּׂכֵת.
ר' אֱלִיעֶזֶר בְּנֵי שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּילִי אוֹמֵר: אֵלֶּף
אֲמָה מִגֵּרֶשׁ, וְאֵלֶּפֶס אֲמָה שְׂדוֹת וְכִרְמִים: בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "אִזּוֹ יִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵה' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר", שֶׁאֵין תִּלְמוּד
לִזְמֹר "לְאֹמֶר", וְכֵה תִלְמוּד לִזְמֹר "לְאֹמֶר"? מִלְּמַד
שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל עֹזֵינִי שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מִשָּׁה עַל כֹּל
דְּכֵר וְדְכֵר בְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, "אֲשִׁירָה לֵה' כִּי נָאָה
נָאָה" לְכֵךְ נֶאֱמַר "לְאֹמֶר". ר' נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: בְּקוֹרְיִן
כִּשֶּׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כִּךְ הַמִּים בּוֹדְקִים
אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבֹאֵו", "וּבֹאֵו". כִּשֶּׁם
שֶׁאִסּוּרָה לִבְעַל כִּךְ אִסּוּרָה לְבוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמָאָה"
"וְנִטְמָאָה", דְּכֵרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּךְ
הָיָה דוֹרֵשׁ וְזִכְרָה בֵּן תִּקְצֹב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים
הָאִמּוּרִים בְּפִרְשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אַחֵר לִבְעַל
וְאַחֵר לְבוֹעֵל: בּוֹ בְּיוֹם דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָל חֵרֶשׁ
אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא",
אִינוֹ אוֹמֵר "טָמֵא" אֶלָּא "טָמֵא", לְטָמֵא אַחֲרִים.
לְמַד עַל כַּכֵּר שְׁנֵי, שֶׁמִּטְמָא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר'
יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מַעֲיִנִּיד רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי
שֶׁהֵיית אוֹמֵר: עֲתִיד דּוֹר אַחֵר לְמַהֵר כַּכֵּר שְׁלִישִׁי,
שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וְהָלֹא ר'
עֲקִיבָא תִּלְמִידִיד מְבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בְּיוֹם
דְּרִשׁ ר' עֲקִיבָא, "מִיָּדָתָם מִחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאֶת
קִרְמָה אֵלֶּפֶס בְּאַמְהָה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקְּוִי
הָעִיר וְחֻצָּה אֵלֶּף אֲמָה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לִזְמֹר
אֵלֶּף אֲמָה שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר אֵלֶּפֶס אֲמָה, וְאִי אֶפְשָׁר
לִזְמֹר אֵלֶּפֶס אֲמָה, שֶׁכֶּכֶר נֶ

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

34 בו ביום דרש רבי עקיבא, "ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה
35 אלפים באמה וגו', ומקרא אחר אמר "מקור העיר וחוצה אלף
36 אמה סביב", אי אפשר לומר שיתנו ללויים אלף אמה, שכבר
37 נאמר 'אלפים אמה', ואי אפשר לומר שיתנו אלפים אמה, שכבר
38 נאמר 'אלף אמה', הא כיצד, אלף אמה הוא המגרש שנתנו
39 ללויים, ואלפים אמה נאמרו לגבי תחום השבת, שאסור לצאת חוץ
40 לאלפים אמה בשבת, ולא הזכירו כדי שיתנו ללויים. רבי אליעזר
41 בגו של רבי יוסי הגלילי אומר, אלף אמה מגרש, ואלפים אמה
42 שדות וקדומים - נתנו ללויים אלפיים אמה, מתוכם אלף היו מגרש
43 ועוד אלף לשדות וקדומים.
44 בו ביום דרש רבי עקיבא, "אי יושר משה ובני ישראל את
45 השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר 'לאמר',
46 שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת
47 הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, ומה תלמוד לומר כאן
48 'לאמר', הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא מלמד שהיו ישראל
49 עוזני שירה אחרייו של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל,
50 שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, (אשירה לה' כי נאה נאה),
51 לכן נאמר 'לאמר'. רבי נחמיה אומר, בקורין את שמע שאחרי
52 שהשליח ציבור פותח תחילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה
53 אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונתו למה
54 שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, ולא בקורין את הלל.
55 בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבד איוב את הקדוש
56 ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר "הן יקמלני לו איהל", ועדיין
57 הדבר שקול, 'לו' אני מצפה - האם כתוב 'לו' בוי"ו שמשמע, גם
58 אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה - שכתוב 'לא' באל"ף שמשמע, אני מצפה
59 מאהבה, או 'אני מצפה' - שכתוב 'לא' באל"ף שמשמע, אני מצפה
60 לו כיון שאני מפחד שמא יהרגני, אבל 'הן יקמלני' שוב 'לא' איהל'
61 ולא אצפה לו לעולם הבא, תלמוד לומר "עד אנוע לא אסיר
62 תומתי ממני", מלמד שנאמרה עשה, כיון שמי שיש לו מידה
63 כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים
64 מאהבה. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו רבן יוחנן בן
65 זכאי, שהיית דורש כל ימיו שלא עבד איוב את המקום אלא
66 מרעה, שנאמר "איש תם ויושר ירא אלהים וסר מרע", והלא
67 יהושע בן הורקנוס, תלמיד רבי עקיבא שהיה תלמידך למד
68 שנאמרה עשה.
69 נמרא, שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא,
70 'אותו' למאן, אלימא שבדקים לבעל, בעל מאי עביר - והלא
71 הבעל לא חטא כלל, וכי תימא שהכוונה היא

1 "והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ונתן על כפיה", ותיבת
2 "העמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שיהיו לה רגליים ולא חגירת,
3 ומתיבת "כפיה" רואים שצריך שיהיו לה ידיים, ולא גידמת, כך הוא
4 אם היה חזיר או גידם לא היה משקה.
5 עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מהדיק אשה לאשי, מר בר רב אשי
6 אמר, בשם שאילמת לא היתה שותה דבתיב בתורה בפרשת
7 סוטה "ואמרה האשה אמן אמן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפיה,
8 ולא אילמת, כך הוא אם היתה אילם לא היתה משקה.

הדרן עלך ארוסה

בשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעול והוא נענש בעונש
10 המים המורים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהוכיח שכך דרש
11 רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם
12 בעניני טומאה וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.
13 משנה. בשם שהמים בודקין אותה לידע אם חטאה על ידי לצבוט
14 בטן ולנפיל ירך, כך המים בודקין אותה - את הבעול, שגם בטנו
15 צבה וירכו נופלת, שנאמר 'זכאי' 'זכאי', הוי"ו מיותרת לדרשה.
16 בשם שאסורה האשה לבעל אם לא שתתה את המים, כך אסורה
17 לבעול אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, שנאמר
18 'נמא' 'נמא', הוי"ו מיותרת לדרשה, דברי רבי עקיבא. אמר
19 רבי יהושע, כך היה דורש וזכריה בן הקצב כרבי עקיבא. רבי
20 אומר, משני פעמים האמורים בפרשה 'נמא' 'נמא' - ממה
21 שנכלל בתורה פעמיים 'טומאה', נלמדים שני הטומאות, אחד לבעל
22 ואחד לבעול, ולא מדרשת וי"ו יתירא.
23 בו ביום דרש רבי עקיבא, "[וכך] כלי חרש אשר יפול מהם -
24 מהשרצים במותם, אל תובו, כל אשר בתוכו יטמא", והיינו
25 שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל
26 שבתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק אינו אומר 'כל אשר
27 בתוכו טמא' אלא 'טמא', ונדרוש וטמא שמשמעו לטמא אחרים,
28 למד על כך שנטמא מהכלי חרס שהוא שני לטומאה, שטמא
29 את השלישי אפילו בחולין. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו
30 רבן יוחנן בן זכאי, שהיית דורש אומר, עתיד דור אחר למחר כבר
31 שלישי אף בתרומה, כיון שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא,
32 והלא רבי עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא
33 טמא אף בחולין, שנאמר 'כל אשר בתוכו יטמא'.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שלישי עמ' א

15 דוחה הגמרא: וליתא - טענת רב פפי אינה נכונה, וראיה לכך מדרב
16 נחמן, דאמר רב נחמן, אומר היה רבי מאיר אפילו אם הבעל מצא
17 לגט באשפה והיה שמו ושם אשתו כשמות הכתובים בגט, וחתמו
18 - והחתים עדים ונתנו לה, הגט כשר, ואין חוששים לכך שהדבר
19 נראה כשקר. ואפילו רבנן שחולקים על רבי מאיר ופוסלים גט זה,
20 לא פליגי עליה דרבי מאיר - אינם חולקים עליו אלא בגיטין נשים,
21 ומשום דבעינן בתיבה לשמה - שצריך שיכתוב את הגט לשם
22 האשה המתגרשת, אבל בשאר שמות, מודו ליה - מודים רבנן
23 לרבי מאיר ששטר שנמצא באשפה כשר, ואין פוסלים את השטר
24 משום שנראה כשקר. וראיה לכך ממה דאמר רב אסי אמר רבי
25 יוחנן, שטר חוב שכתוב בו שלוח בו, ופרעו - ואחר כך פרע רבי
26 החוב, אינו חוזר וקנה בו פעם שניה, ואפילו באותו יום הכתוב
27 בשטר, משום שכבר נמחל שיעבדו. ויש לדייק טעמא - דוקא
28 משום דנמחל שיעבדו, לכך אין לחזור וללות בשטר זה, אבל
29 למיחוי

1 כתבו לי שטר שבאתי לדין ונפטרת ממנו בשבועה, דבי משתבעא
2 יתבי לי - בכדי שלאחר אשבע בעירו יתנו לי שטר זה. אמר להו
3 רב יבבי בר אבאי, כתבו לה שטר כרצונה.
4 הגמרא מביאה קושיא על הוראתו של רב יבבי: אמר רב פפי,
5 משום דאתיתו ממולאי - משום שאתם באים ממשפחה של כרותי
6 ימים אמריתו מילי מוליאת - אתם אומרים דברים כרותים, הא
7 ו-הרי' אמר רבא, האי אשרתא דדיני - שטר קיום שכותבים בית
8 דין על שטר חוב, שחתומות העדים שבשטר מקיימות ואינם
9 מזויפות, דמיכתבא מקמי דתהוו סהדי אהתימות דדינהו - שכתבוהו
10 קודם שיעידו העדים על חתימתם, אשרתא זו פסולה. אלא מיהוי
11 בשיקרא - הרי שחוששים אנו שנראה הדבר כשקר אם כותבים
12 'אשרתא' לפני שהעידו עדים על כך, והכא נמי - ואף כאן, בשטר
13 זכות זה שכותבים לאשה שכבר נפטרה בשבועה ועדיין לא
14 נשבעה, מיהוי בשיקרא - נראה הדבר כשקר ואין לכותבו.

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, ואידך, רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו
מהייתור של הוי"ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן. משיבה הגמרא,
ההוא דמודע לה כהן דבטן ברישא ודור ידך - פסוק זה בא לומר
שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא
יהיה כמו שכתוב לפני כן, 'את יריכך נופלת ואת בטרך צבה', כדי
שלא להוציא לעז על המים הקרים, שיאמרו שהמים לא עשו
כסדר הכתוב בתורה.
מקשה הגמרא, ואידך, כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי
מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם כן שלומדים
מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, לכתוב
קרא בטנה ויריכה של האשה, מאי קמן וידך, שמע מינה שהמים
בודקים גם לבועל. מקשה הגמרא, ואימא כולי להכי הוא דאמא
- אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מנין לרבי
שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם
כן לכתוב בטנו ויריכו שמשמע רק לבועל, מאי קמן וידך, סתם,
שמע מינה תרתי - שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם
שהמים בודקים לבועל.
שנינו במשנה, אמר רבי יהושע, כך היה דורש ופרקה בן הקצב,
רבי אומר וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת
שבמשנה, תנו רבנן, שלש פעמים האמורין בפרשה, והיתה אם
נממאה, וקנא את אשתו והיא נממאה, תחת אישה ונממאה
למה, ומבארת הברייתא. אחד לומר שהאשה אסורה לבועל, ואחד
לומר שאם התגרשה מהבעל או התאלמנה אסורה להנשא לבועל,
ואחד לתרומה - שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת
מלאכול בתרומה, דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל, אין צריך
ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמוד מקל וחומר,
ומה בת כהן וירישה - שהתגרשה מ ישראל שפותרת בבית אביה
לתרומה, בכל זאת אסורה לכהונה כדין גרושה שאסורה לכהן, זו
- בת כהן סוטה שאסורה לתרומה, אינו דין שאסורה לכהונה.
הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, מה תלמוד לומר
"וקנא את אשתו והיא נממאה", או עבר עליו רוח קנאה וקנא את
אשתו והיא לא נממאה, אם ברור לבעל שנממאה למה שותתה,
ואם ברור לבעל שלא נממאה למה משקה, אלא מגיד לה הכתוב
שהפסק אסורה - שאסורה עליו כשספק אם נטמאה. ופירוש הפסוק
הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר
הספק, ואם לא יסקה אותה אסורה עליו.
מוסיפה הגמרא, מנא - מסוטה, אמה דין קל וחומר לשרץ מת,
שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק.
בדרך זו, ומה סוטה שלא עשה כה שונג כמזיד ואינם פרצון -
שאלו נטמאה בשוגג או באונס, אין דינה כמזיד ורצון ואינה אסורה
על בעלה, בכל זאת עשה כה ספק כודאי - שגם כשספק אם
נטמאה אסורה על בעלה כודאי, שרץ שעשה בו שונג כמזיד
ואינם פרצון - שאף אם נגע שרץ בטהרות בשוגג או באונס
נטמאים, אינו דין שעשה בו ספק

דאי את ביה בבעל עון, שבא עליה אחרי שנסתרה, בדרך אף ליה
מנא, לא יתכן לומר כן, כיון שבי אית ביה עון בדידה - בבעל, מי
בדקי לה מנא לדידה - לאשה, והא תנא, "ונקה האיש מעון
והאשה תהיה תשא את עונה", ודורשים, בזמן שהאיש מנוקה
מעון, שלא בא עליה לאחר שנסתרה, המים בודקין את אשתו,
אבל אם אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו,
הרי שלא יתכן שהמשנה מדברת בבעל.
ממשיכה הגמרא לברר, ואמא, כוונת המשנה שהמים בודקים
לבועל, מקשה הגמרא, אם כן ליתני כך המים בודקין את הבעל
בפירוש, בדיקתני סיפא בשם שאסורה לבועל כך אסורה לבועל,
ומפני מה כתוב 'כך המים בודקין אותו'. מתרצת הגמרא, לעולם
המים בודקים לבועל, ורישא, אידי דתנא בשם שהמים בודקין
אותה, לכך תני 'כך המים בודקין אותה', ובסיפא, אידי דתנא
בשם שאסורה לבועל, לכך תנא 'כך אסורה לבועל'.
שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, שנאמר 'ובאו' 'ובאו'.
שואלת הגמרא, איבעיא לה, 'באו וכו' קאמר והלימוד הוא
מיייתור הוי"ו, או 'ובאו' 'ובאו' קאמר והלימוד הוא ממה שנכפל
בפרשה כמה פעמים 'ובאו'.
מוכיחה הגמרא, תא שמע ששנינו במשנתנו, בשם שאסורה לבועל
כך אסורה לבועל, שנאמר 'נממאה ונממאה' דברי רבי עקיבא,
הרי שרבי עקיבא דורש וי"ו יתירא. דוחה הגמרא, ועדיין תיבעי לך
אף שם כמו ששאלנו ברישא, האם 'נממאה' 'נממאה' קאמר
והלימוד הוא מכפילות המילים, או 'נממאה ונממאה' קאמר
והלימוד הוא מיייתור הוי"ו. מוכיחה הגמרא, תא שמע, בדיקתני
סיפא, רבי אומר שני פעמים האמורין בפרשה 'נממאה'
'נממאה', אחד לבועל ואחד לבועל, אם כן רבי לומד מכפילות
המילים, מכלל דרבי עקיבא שנחלק עליו ווי קדריש.
מבארת הגמרא, הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי בתיבי, חד
לצואה וידה - שהקדוש ברוך הוא גזור שיבואו בה המים המאריים
ויהיו למרים, וחד לצואה וידה - שהמים יבדקו גם את הבעל, חד
לעשייה וידה - שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שיעשה כך
לאשה זו, וחד לעשייה וידה - שיעשה כך לבועל, חד ליריעה
וידה - שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריכה, וחד
ליריעה וידה. ורבי שלא את ייתור הוי"ו, תלתא קראי 'ובאו'
בתיבי, חד לצואה וחד לעשייה וחד ליריעה, וכולם באשה.
שואלת הגמרא, ורבי שלא דורש וי"ו יתירא, והפסוקים מדברים רק
על האשה, אם כן הלכה זו ששם שהמים בודקין אותה כך
בודקין אותה מנא ליה. משיבה הגמרא, נפקא ליה מדתניא
בברייתא, נאמר בפסוק "לצבות בטן ולנפיל ירך", מבארת
הברייתא שהכוונה לבטנו ויריכו של בועל, מבררת הברייתא,
אתה אומר בטנו ויריכו של בועל, או אינו אלא בטנה ויריכה
של נבעלת, ומבארת, בשווא אומר "וצבתה בטנה ונפלה ויריכה"
חרי בטנה ויריכה של נבעלת כבר אמור, ומה אני מקיים "לצבות
בטן ולנפיל ירך", חייבים לומר שהכוונה לבטנו ויריכו של בועל,
ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבעל.

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף כח עמוד א

תוספות

רש"י

ההוא דמודע לה כהן. פירוש הבין צריך להודיע שלא להוציא לעו וכיון דגלי לן קרא דהוא נבדק כמותה וכתבי בה צוואה ידיעה ועשייה לא צריך למכתב תו בה: **ו**ו
שאסורה בתרומה אינה דין שאסורה לכהונה. וליכא למימר בת ישראל יוכיח שאסורה
בתרומה ומותרת לכהונה דה"פ ומה גרושה שמוותרת לתרומה אסורה לכהונה ע"י מעשה

שנעשה בה דהיינו גירושין זו וכו' אינו דין
שאסורה לכהונה ע"י זנות שנעשה בה אבל בת
ישראל מה שפסולה בתרומה אינו ע"י מעשה
ועוד אם חנשה בת ישראל לכהן תהא מותרת
לתרומה מה שאין כן באלו שאין להם היתר
לעולם בספרי ומני הכי ומה גרושה קלה
שמוותרת לחזור למגרשה בישראל פסולה מן
הכהונה סוטה תמורה דין הוא שפסולה מן
הכהונה:

מה ת"ל היא נטמאה וכו'. בגימטריא רש"י וכו'
סימא למדך שלעולם אין משקין אלא
על הספק וא"ת וכו' איצטריך קרא למיסר ספקא
יש לומר הכתוב אסורה קודם שותיה היא
ודאי ואע"י מלקות כדמובח בפ"ק דיבמות
(דף יא:) מיהו לאו הבא מכלל עשה איכא ואפי'
אם היא טהורה נעש בב"ד של מעלה אם בא
עליה כמו על יחידי עשה ולא כשאר ספיקות כגון
ספק חלב ספק שומן ואכלו ונודע שהוא שומן
אע"ג דצריך כפרה וטליחה מיהו לא חמיר כחייבי
עשה:

אינו דין שעשה בו פסח כדאי. ליכא למיפך
נודר ועושה פסח יוכיחו שעשה בזה אונס
כרצון דנפקא לן מבי ימות מת עליו בפתע פתאום
בספרי ובפירק' ב' דבריות (דף ט.) ואפ"ה לא עשה
בהן ספק טומאת התהום כדאי לפי שטומאת
התהום הלכה הוא לא סתרינן ק"ו מהלכה והיה
דאין להוכיח משם דהכי אמר ברוכחא אף אני
אבאי זה וחלא אין ללמוד הימנו אבל האי איכא
למתמה אמאי לא פריכין מה לסוטה שכן רגלים
לדבר שהרי קינא לה ונטתרה כדפריכין לעיל
ברש פ"ק (דף ב:) ואין לומר משום דלעיל מיירי
בטומאה דבתר קניו וסתירה דמהימן עד א' התם
דאי איכא רגלים אבל הבא ילפינן מסתירה
דבתר קניא גרידא דליכא למיפך שכן קינא לה
דקניא לא חשיב רגלים בלא תסירה דהא ברש
מסכת נדה (דף ב:) דמיתיי התם מקוה שנממד
ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו על גביו בין
ברז"י בין ברז"י טמא ר"ש אמר ברז"י טהור
ברז"י תולין ושניהם לא למדוה אלא מסוטה רבנן
סברי כסוטה מה סוטה ספק הוא ועשאה כדאי
אף כו' ופריך אי גרידא נימא מה סוטה ברז"י
טמא דאי הכא נמי טמא דאי הכי השתא התם
יש רגלים לדבר שהרי קנא לה ונטתרה הבא מאי
רגלים לדבר איכא אלמא אע"ג דמסתירה דבתר
קניא יליף כי הבא פריך וחבא אמאי לא פריך
הכי ויש לומר דסתירה על ידי קניא בסוטה הוי
כספק מגע שרץ שהרי בלא קניא לא היה שום
ספק בסתירה גרידא דלא נחשדו על העריות
הלכך הקניא גורם הספק דה"פ במס' נדה התם
גבי סוטה וספק שרץ הרי ריעותא דהיינו השרץ
הובעל קמן אצל הטהרות והאשה אבל גבי מקוה
קודם טבילה לא ראינו שום ריעותא דאיכא
לספוקי על ידה ולעיל בפ"ק קודם העדאת עדים
לא הואי שום ריעותא:

מכאן

דאי אית ביה עון, שבא עליה לאחר שנסתרה: **בזמן שהאיש מנקה מעון**, שלא בא עליה
משנאסרה עליה. האשה ההיא תשא עונה שיבדקה המים: **אלא לבועל ליהני**, כך בודקין
את הובעל בדתא בדתני סיפא בדתא, כך אסורה לבועל, ולא תנא כך אסורה לה: **כא**
וכאן קאמר, מרוביא דדיו: **או וכאן וכאן**, הכפולים בפרשה דרש: **שנאמר נטמאה**

ונטמאה, ש"מ רבי עקיבא ור"י דרש: **ועדיין**, בהא
גופא מביעניא לי, נטמאה ונטמאה דריש מרוביא
וה"י, או חד נטמאה וחד ונטמאה קדריש: **שקא**
קראי, שלשה וכאן כתובים שם, וכאן המים
המאריים האלה במעין לצבות בטן, להודיע
לנו דבטן וחד ור' יר' שלא להוציא לעו כדאמר
בפ"ק (פ"ל ט"ז) וחד ודשקה את האשה את מי
המים המאריים וכאן בה המים וגו' לצוואה
שהקב"ה גזור שיתבאו בה המים למרים, וחד
(לעשה) ודשקה את המים והיתה אם נטמאה
וגו' לעשיה, כאן הודיע הכתוב את ישראל
דמבטיח להן שיבדקה המים, ובבב"ד כתיב ור"י
ימיר, הרי שיהי דידה, דבועל: **ידה**, דאשה
דיעה וצוואה ועשה כדפרישתי: **ורבי**, דלא
דרש ור"י, תלתא קראי הוא דכתיבי וכלהו
לדידה, דינה ועשה וצוואה, שלא להוציא לעו.
משום דהוא אמר לה בקללה ברישא את ירכך
נופלת וגו', וסוף המים לבדוק בדרך בניסיון
דכתיב וצבתה בטנה וחד ונפלה ירכה, לך
הצריך להודיע תתלה שיהמים בדרך בניסיון
יבדקה: **ואימא בליה להכי הוא דאמר**, לבועל
להודיע דבטן לוקה ברישא מנלן: **מאי פסו ורבי**,
סתם הובא והכא דריש ליה שלשה פעמים, וקא
את אשתו והיא נטמאה, והיתה אם נטמאה
תחת אישה ונטמאה ואחד לתרומה, שאפלו
היא בת כהן ובעלה כהן נפסלה מן התרומה: **קל**
וחסר, אינו צריך להביא מן המקרא לפסלה מן
הכונה מלשון וכלהו, ומקל וחמר אתי: **מה**
גרושה, בת כהן שנתגרשה מישאל ונרע אין לה
שמירת בתרומה כדכתיב מלחם אביה תאכל
(ויקרא כג) פסולה לכהנה: **וז** שפסולה מתרומה.
מרוביא דנטמאה כדאמרתי, אינו דין שפסולה
לכהנה, ולקמן פריך ודא לא איירי רבי עקיבא
בפסול כהנה כלל, ודא אצרכה קרא, ומאי
קאמר ליה רבי יוחנן: **מה ת"ל והיא נטמאה**
כו', גרסינן, ולא גרס א"כ, דמלתא באנפי נפשה
היא, ולא נטמאה ימיא קמיבעניא ליה דהא
דרשינן, ולא רבי יוחנן נטמאה לחדיה קאמר לה
אלא סתמא היא, וקראי דענינא קדריש ואולי:
מה תלמוד לומר קנא את אשתו והיא נטמאה
דמשמע ודאי נטמאה, ומה תלמוד לומר או
עבר עליו וגו' והיא לא נטמאה, אי פשיטא ליה
דנטמאה לקוה שותה, ואי פשיטא דלא נטמאה
לקוה משקה: **מגיד לך הכתוב שעל הספק**
אסורה, ודכי קאמר קרא, אישה זו שמא נטמאה
ושמא לא נטמאה, וקאמר לך דישקנה לכהן
הספקא, ואי לא משקה לה אסורה: **ומכאן אתה**,
למד ק"ו לשרץ, ספק נגע בטהרות ספק לא נגע
דמחוקקין לא נטמאה משקה: **כוסה לא עשה בה**
כו', דכתיב והיא לא נתפשטה אסורה, הא נתפשטה
מקרה, ודוא הדין לשונג, אשתו ואשת איש עמו
בבית ונתבונן לאשתו ונודמנה לו, זה ואף היא
שגגה בסבורה שהוא בעלה:

ומבוקם

44 **במזיד ואונם ברוצן, עשה בה ספק בודאי. שרץ שעשה בו שונג במזיד ואונם ספק ברוצן, אינו דין שעשה בו ספק בודאי?**

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף בח עמוד ב

תוספות

רש"י

מכאן אמרו וכו' ברשות הרבים ספיקו טהור. בפ"ק דשחיטת חולין (דף ט) ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לז) אמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא ותימה למאי איצטריך הלכתא לימא העמד טהור על חוקתו ואימור לא נטמא והכי אמר בהדיא נמי בריש מסכת נדה (ג דף ג.) דרבי שמעון גמר לה מספק טומאה ברה"ר ואמר ורבנן הכי השתא התם גברא בחוקת טהרה קאי מספיקא לא מחתינא ליה טומאה וי"ל אי לאו הלכתא דגמירין דבריה"ר טהור הוא אמינא סתירה דנקט קרא לא דבר הכתוב אלא בדוהו דה"ה לכל ספק טומאה בכל מקום שגולדה דמסבירא אין לטהר זו יותר מזו וסד"א דגזירת מלך כך היא בכל ספק טומאה הלכך איצטריך הלכתא להעמיד ספק טומאה ברשות הרבים אחזקה ולא מחתינא ליה טומאה מספק ירושלמי דפירקין קמא מי"מ יש גרלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפילוהו ביום שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה ודאי

בנדיא? ומקום שבאת, מה סוטה רשות היחיד, אף שרין רשות היחיד. ומה סוטה דבר שיש בו דעת לישאל. אף שרין, דבר שיש בו דעת לישאל ומכאן אמרו: דבר שיש בו דעת לישאל, ברשות היחיד ספיקו טמא, ברשות הרבים ספיקו טהור. ושאין בו דעת לישאל, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ספיקו טהור. ור' ישמעאל, אמר ר' עקיבא תרומה, ומתיר לה איהו כהונה? ותו: לר' עקיבא, כהונה מנא ליה? וכי תימא, כהונה לא צריכא קרא, שהרי

או ספק אמרו ליה ספק אמר להו מצינו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רשות היחיד אף להלן ומה כאן דבר שיש בו דעת לישאל אף וכו' מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישאל וכו' מליהדן דרבנן פליגין דמר רבי זעירא ור' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה והא נתנין כל דבר שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ביום הכא אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור ומפני מה ספק רה"ר טהור אמר להו מצינו שהציבור ערשין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה ודאית הותרה לצבור ק"ו לספק טומאה וסיום הברייא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות רשבי' אמר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל לרבים: **ברשות** הרבים ספיקו טהור. מקשי' מפרש שני גזירין (גזיר דף נז.) דתנן שני גזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנשטמא ואיני יודע איזה מכם הוא שניהן מביאין קרבן טומאה וקדיין בגמרא ואמאי כל ספק טומאה מזהבא גמירי מסוטה מה סוטה בעל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא בי תרי אבל הכא שני גזירין ודאי דקאין גביהן הא תלתא הוי ליה ספק טומאה ברה"ר אלמא כל היכא דאיכא תלת חשיב ליה כרה"ר א"כ הא דתנן בפרק האשה שהיא ערשה צרכיה (נדה ס:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מזן כולן טומאות אמאי כיון דאיכא שלש הוה ליה כרה"ר מיהו מהתם לא קשיא מידי דלא דמי לשרץ דשרץ אפשר שלא נגע וטהור אבל התם אחת מהן ודאי טמאה שיעא הדם מגופה והיאך נטהר כולם ולא דמי אלא לשני שבילין (טהרות פ"ה מ"ה) אבל מפרש קמא נדרה (דף ב.) מקשינן דתנן כיצד היה שעתה היתה יושבת במטה ועסקה בטוהרה ופירשה וראתה היא טמאה וכולן טהורות ודיין בגמרא (דף ה:) טעמא דדיה שעתה הא מעת לעת מטה נמי מטמא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור ורגמא כשהברותיה נשואות אותה במטה דהויא לה יד חברותיה סוף סוף חברותיה והיא והיא שלש הוה ליה ספק טומאה ברה"ר ודאי אלמא דלא חשיבין טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא היתה יכולה לחיות גלויה לכל כגון הדיא דגזיר דניור ותשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם (כתובות דף טו.) אבל הדיא דנדה דמוגה ודאי הוה שנגעה במטה ואין שום ספק אלא אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר הוה ולא שייך למימר ביה דה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתה ברשות הרבים אבל בזה אכ"א מלתמה ארמי' משוינן מטה כספק טומאה ברשות היחיד והא לא דמיא לסוטה דסוטה ודאי שרץ וספק מוגה כגון בועל הוא השרץ וספק אם בעל אבל התם ודאי מוגה וספק מעת לעת הוא שרץ דשמא לא ראתה ואנן לא ילפינן מסוטה אלא דדמי לסוטה דהא דבר שאין בו דעת לישאל ממעטין והוא לא דמי לסוטה ועוד תניא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק (הנבילות) השחוטות (פ"ז) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת למחר עומד ונמצא מת רבי מאיר מטהר שספק רשות הרבים טהור אלמא דמסוטה גמירי אע"ג דהוי ודאי מוגה וספק שרץ ותימה מאי שנא דמטהרין דבר שאין בו דעת לישאל והוא לא דמי לסוטה וכבי' האי גזמא לא מטהרין וי"ל דהכי הלכתא גמירי לה א"נ עיקר הדבר שאין בו דעת לישאל נפקא לן מזהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כדלקמן בשמעתין וכיון דגלי לן קרא דאיכא דפלוגין בין דבר שיש בו דעת לישאל לשאין בו דעת דדבר שיש בו דעת ספיקו טמא ולא פירש טומאתו היכן נלמוד תתום חן המפורש מסוטה דמפרש בו דוקא במקום סתירה ואע"ג דמסיק אי מסוטה הוה אמינא דעת נוגע ומגיע אגב שיטתה נקט ליה אי נמי הכי פירושו ואי הוה גלי לן קרא כסוטה דבעינן דבר שיש בו דעת לישאל הוה אמינא דעת נוגע ומגיע. סיום הברייא דנגע באחד בלילה והכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן ומודים חכמים לרבי מאיר שאם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא דבין לרבנן בין לרבי מאיר אפילו בלילה חשיבין ליה רשות הרבים וקשיא מהא דתנן במסכת טהרות פרק שמיני (מ"ג) המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא בלילה ביום ומצא ביום של אחריו ספיקו טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו ספיקו טמא אלמא דלילה חשיב ליה כרה"ר וקשה ברה"י קופה ברה"י גבוה י' טפחים והטומאה כתובו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא ודאי אלמא דלילה חשיב ליה כרה"ר וקשה ברה"י קופה ברה"י גבוה י' טפחים וטומאה נתונה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו אחד טמא ואחד טהור ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר בנו של זה רוכב על כתיפו ובנו של זה רוכב על כתף (בתפין) אחד טהור ואחד טמא ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר היתה חבילה על כתיפו והרוק מדובב בכותל למעלה מי' טפחים ספק היט ספק לא היט ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מעשרה טפחים ברה"ר הרי הוא כרה"ר ורבי יוסי אומר כל שדרך הילוכו ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין בקעה בימות החמה ובימות הגשמים אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה ואלו הן ימות הגשמים משתדרר רביעה שניה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנז.) מפרש הא דאמרין בימות החמה רה"ר לטומאה לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן:

ותו לרבי עקיבא כהונה מנא ליה. רש"י פ"י דמקל וחומר לא יליף דאם כן היינו רבי ישמעאל ותימה אי לית ליה קל וחומר דרבי ישמעאל א"כ כיון שנבעלה לפסול לה בעילה ודאית מנא ליה דפסולה לכהונה והא ביבמות בפרק אלמנה (דף סח.) ילפינן ליה מהאי קל וחומר ועוד הא ליכא למיפרך עליה מידי יש לומר הכא לית ליה קל וחומר משום דאי לא הוה כתיבי אלא תלתא קראי הוה אמינא חד לבעול וחד לבעול וחד לכהונה דחמיר טפי בדפריך לרבי ישמעאל אבל גבי בעילת פסולין כתיבי תרומה בהדיא:

שכן

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

15 אבל ברשות הרבים ספיקו מהור. ושאין בו דעת לישראל, כגון
16 שרץ מת שספק אם נגע בטהרות שאינם ביד אדם, בין ברשות
17 היתר בין ברשות הרבים ספיקו מהור.
18 שנינו בברייתא, שלש פעמים נטמאה למה, אחד לבעל ואחד
19 לבעל ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל
20 וחומר, ומה גרושה שמתרת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה
21 בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל,
22 ורבי ישמעאל, הרי אמר רבי עקיבא שלומדים מפסוק רק שאסורה
23 לאכול תרומה מספק, ומהדר ליה איהו כהונה - והוא השיב לו
24 שאין צריך פסוק שאסורה בכהונה, והרי רבי עקיבא לא דיבר על כך.
25 ותו, לרבי עקיבא, שאסורה לכהונה אם מת בעלה מנא ליה, ואי
26 אפשר לומר שסובר שמתרת לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי
27 אפשר לומר שלומד מהקל וחומר, שזה שיטת רבי ישמעאל.
28 וכי תימא כהונה לא צריכא קרא, ואסורה ממילא

1 כוונתו - שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי.
2 מוסיפה הגמרא עוד, ומקום שכתב - כיון שלמדת שרץ מטמא
3 מספק מטמא, כמו כן נלמד שרק באופן שטמא מטמא מספק, מטמא
4 גם השרץ בספק, מה סופה שייך בה ספק טמאה רק ברשות היתר
5 שהוא מקום מספק, מה סופה שייך בה ספק טמאה רק ברשות היתר
6 ברשות היתר, אבל ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא בודאי.
7 וכמו כן נלמד, ומה סופה היא דבר שיש בו דעת לישראל - שאפשר
8 לשאול אותה אם נטמאה או לא, אף שרץ מטמא בספק רק בדבר
9 שיש בו דעת לישראל, כגון באדם המתעסק בטהרות שאפשר
10 לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו יודע נטמאים הטהרות
11 מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות נטמאים אלא בודאי.
12 מסיימת הגמרא, ומקום אחר, דבר שיש בו דעת לישראל כגון ספק
13 אם נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו
14 הטהרות משרץ, הדין הוא, אם הוא ברשות היתר, ספיקו טמא,

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמ' ב

29 שישלך עצמו אף מהפירי פירות, ואף כאן יש להקשות, בין
30 דאכלניהו לפירי - מאחר שאכלה האשה את הפירות, שהרי שילק
31 הבעל עצמו מהם, פירי פירות מהיבא - מהיכן יהיו לו עוד פירי
32 פירות. אלא בהכרח יש לבאר שמדובר בדשירא - שהאשה
33 שיירה מהפירות הראשונים ולא אכלתם, ומכרה אותם ולקחה
34 מהם קרקע, הלא נמי בדשירא - ואף כאן כשכתב שמסלק עצמו
35 מפירי הפירות ולא מהפירות עצמם מדובר שהשאר הבעל
36 מהפירות הראשונים וקנה בזה קרקע נוספת, ולפיכך אפשר
37 להסתפק שמה כוונתו שהפירות עצמם יהיו שלו, הגמרא אינה
38 פושטת ספק זה.

1 אלא פירי פירות, להכי איצטריך - לכך נצרך גם הלשון עד עולם,
2 כדי לפרש כוונתו שמסלק עצמו מכל הפירות שיצמחו מהקרקע
3 ואף מפירי פירי פירות. ואי כתב לה עד עולם בלבד ולא כתב לה
4 פירי פירות, הוה אמינא שלשון זו שאמר לעולם, אפירות קאי -
5 שלשון זה מתייחס לפירות עצמם, שלא יאכלם לא שנה זו ולא
6 בשנה שלאחריה עד עולם, אך לעולם אינו מסלק עצמו מהפירות
7 שיוצאים מהפירות, להכי איצטריך שיאמר גם פירי פירות, שבאופן
8 זה מבוארת כוונתו שמה שאמר עד עולם היינו אף מהפירות
9 שיצמחו מהקרקע זו עד עולם.

* * *

39 שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' אם מתה יירשנה
40 בעלה, מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה, וכל המתנה על מה
41 שכתוב בתורה נתנו בטל. הגמרא מביאה פסק הלכה בדין זה:
42 אמר רב, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולא כמטעמיה - ולא מטעמו.
43 שואלת הגמרא: מאי - מה כוונת רב שמעון בן גמליאל רבן שמעון בן
44 גמליאל ולא כמטעמיה, אילימא - אם תאמר שכוונת רב לומר
45 שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל בעיקר הדין דאמר אם מתה
46 יירשנה, אך ולא כמטעמיה, דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר, שכל
47 המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, ומטעם זה אמר שאם
48 מתה יירשנה, ואילו רב סבר שכל שהתנאי הוא בדבר שבממון
49 תנאו קיים, ומכל מקום כאן לגבי ירושת הבעל אף הוא מודה
50 שתנאו בטל כרבן שמעון בן גמליאל, משום שלא אמרו שתנאו
51 קיים אלא בהתחייבויות שהן מהתורה, וקצת רב שדין ירושת
52 הבעל את אשתו הוא מדרבנן, וחקמים עשו חיזוק לדבריהם יותר
53 משל תורה, כלומר חכמים החמירו בדבריהם יותר ממה שהחמירה
54 תורה, ולכך בירושת הבעל שהיא מדרבנן החמירו שתנאו בטל.
55

10 הגמרא מביאה עוד ספק בענין: איצטריך לה, אם כתב לה הבעל
11 דין ודברים אין לי בנכסיה ובפירי פירות, אך לא כתב שמסלק
12 עצמו מהפירות עצמם, מהו שיאכל פירות, האם מפירי פירות
13 בלבד סליק נפשיה - סילק עצמו, אך מפירי - מהפירות עצמם לא
14 סליק נפשיה, או דלמא מכל מילי סליק נפשיה - שמה נאמר שסילק
15 עצמו מכל דבר שנוגע לפירות, ואם סילק עצמו מהפירי פירות, כל
16 שכן שסילק עצמו מהפירות.
17 הגמרא תמוזה על הספק: פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה - הלא
18 דבר פשוט הוא, שסילק עצמו מכל דבר שנוגע לפירות, דאי אמרת
19 מפירי פירות סליק נפשיה - שאם תאמר שסילק עצמו רק מהזכות
20 לאכול פירי פירות, אך מפירי - מהפירות עצמם לא סליק נפשיה,
21 בין דאכלניהו לפירות - כיון שאכל את הפירות עצמם שהרי לא
22 סילק עצמו מהם, פירי פירות מהיבא - מהיכן יהיו עוד פירי פירות
23 שעליהם אומר שמסלק עצמו מהם, ועל כרחו נאמר שסילק
24 עצמו אף מהפירות עצמם, ואז שייך לומר שאף אם מבר את
25 הפירות ולקח מהם קרקע, אינו אוכל אף את פירי הפירות.
26 משיבה הגמרא: וליטעמיה - ולשיטתך, הא דתנן - מה ששינו
27 במשנתנו, רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כו', עד
28

המשך ביאור למסכת כתובות ליום רביעי עמ' ב

7 מועיל מה שפטרה אביהם.
8 גמרא
9 שואלת הגמרא: שבעה מאי עבדיה כלומר, מאיזו שבועה
10 התכוונה המשנה שהבעל יפטור את אשתו. אמר רב יהודה אמר
11 רב,

1 בעלה - אחר מיתת בעלה לבית אביה, או שחזרה לבית חמיה, ולא
2 נעשית אפסורא בנכסים שהשאר בעלה ירושה, אין חיוזין
3 משביעין אותה, ואם נעשית אפסורא בנכסי היתומים, חיוזין
4 משביעין אותה שלא עיכבה כלום מהנכסים אצלה, על העתיד לבא
5 - על מה שהתעסקה אחר מיתת בעלה, ואין משביעין אותה על מה
6 שעבר - על מה שהתעסקה בנכסים בחיי בעלה, שהרי על זה

ישעיה ה כה-ל

כה על־פֶּן חָרָה אֶף־יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיֵּט יָדוֹ עָלָיו וַיִּכְהוּ וַיִּרְגְּזוּ הַהָרִים וַתְּהִי נִבְלָתָם בְּסוּחָה בְּקֶרֶב חוּצוֹת
בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אָפוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה: כו וַנְּשַׁאֲנֵם לַגּוֹיִם מִרְחֹק וְשָׂרַק לֹא מִקְצֵה הָאָרֶץ וְהִנֵּה מִהֶרֶה
קָל יָבוֹא: כז אֵין־עֵינָהּ וְאֵין־פֹּשֶׁל בּוֹ לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן וְלֹא נִפְתַּח אָזְנוֹ חֲלָצִיו וְלֹא נָתַק שְׂרוּדָהּ נִעְלָיו:
כח אֲשֶׁר חָצְיוֹ שְׁנוֹנִים וְכָל־קִשְׁתֵּיהֶן דְּרָכֹת פְּרִסוֹת סוּסֵיוֹ בַּצָּר נִחְשְׁבוּ וּנְגַלְגְּלוּ בְּסוּפָה: כט שֶׁאֵנָה לֹא
פִלְבִּיא (ושאג) יִשְׁאָג בַּפְּפִירִים וַיִּנְהֵם וַיֹּאחֲזוּ מִרְפָּה וַיִּפְלִיט וַאֲיֵן מַצִּיל: ל וַיִּנְהֵם עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא
בְּנִהְמָתֵיָם וַנִּבְטֵ לָאָרֶץ וְהִנֵּה־חֹשֶׁךְ צָר וָאֹר חֹשֶׁךְ בַּעֲרִיפִיהָ: (פ)

רש"י

(כה) על כן. על מעשיהם הללו: וירגזו ההרים. מלכי יהודה ושריהם: כסוחה. כרוק וקיא הניסח מתוך גופו של אדם שהוא מאוס ובלשון חכמי קרוי סחי וכן סחי ומאוס (איכה ג): בקרב חוצות. כן יהיו מאוסים בין הבבלים: בכל זאת. הבאה עליהם: לא שב אפוא. לא נתקנו במעשיהם להשיב אפוא מהם: נטויה. להרע להם: (כו) ונשא. הקב"ה נס לגוים, ירמוז להם רמזים להתאסף ולבא עליהם, נשיאת נס הוא כמו כלונס ארוך ונותנין בראשו בגד ועולין בראש הר גבוה ורואין אותו מרחוק והוא סימן לקיבוץ בני אדם וכן על עמים ארים נסי (לקמן מ"ט) וכן ושים אותו על נס (במדבר כד), כלונס פירקא בלע"ז ועל שם שהוא לאות קרוי נס: ושרק. שיבליר בלע"ז אף הוא סימן לקיבוץ: מקצה הארץ. שיבאו מרחוק לצור על ישראל: קל יבוא. האויב עליהם כמו שמפרש והולך: (כז) אין עיף ואין כושל בו. לא ייעף ולא יכשל במרוצתו לקיים ימהר יחשה שהם אומרים לפניו: נפתח. לשון ניתר כמו ויפתח הגמלים

(בראשית כד): ולא נתק. ולא יראו שם סי' כשלון לירא ממני מלבא: (כח) כצר. ת"י כטינרא כמו צור: וגלגליו. אופני מרכבותיו: (כט) שאגה. אימה זו תהיה עליכם כמו לביא: ויפליט. יצילנו לטרפו מיד כל הבאים להצילה. יפליט אישקמוצייר בלע"ז: (ל) וינהום. אותו האויב על עם ה' הנזכר למעלה: כנהמת ים. אשר יהמו גליו כן יבוא בחיילות הומות: ונבט לארץ. לשון הבטה יביטו ישראל ויצפו שיעזרום מלכי ארץ שהם סומכין עליהם כענין שנאמר היוורדים מצרים לעזרה (לקמן לא): והנה חושך. שלא יהא עוזר להם, ונבט לשון נפעל כמו לא נפתח ולא נתק והו"י גורמת לו להסב הדיבור להבא אייר"ט איסגרד"י בלע"ז: צר ואור חשך. כמו וכשל עוזר ונפל עוזר (שם) מי שצר לו שבאת עליו הצרה וזה שבא להאיר לו שניהם חשכו ויש פותרין צר היא הלבנה שנתמעטה ואור היא החמה: בעריפיה. בבא מאפליה שלה לשון יערף כמטר (דברים לב) וכן דרך בערוף מטר האור מאפיל:

מצודת ציון

(כה) עליו. על עמו: ההרים. מלכי יהודה ושריהם: כסוחה. כרוק המושלך בקרב חוצות: בכל זאת. עם כל הפורעניות הזאת לא שב אף ה' ועוד ידו נטויה להכות בהם: (כו) ונשא נס. ר"ל יעורר לב האומות היושבים ממרחק לבוא עליהם כאלו נשאר להם נס וכאלו שרק להם להתאסף ולבוא: (כז) אין עיף. בהעם הבא לא ימצא בו עיף וכושל: לא ינום. ר"ל לא יהיה מי מתעצל בדבר: ולא נפתח. ר"ל לא יהיה למי שום צד עיכוב: (כח) אשר חציו שנונים. יהיה עם אשר חציו יהיה שנונים ר"ל יהיה מוכן למלחמה: כצר. חזקים כסלע ולא יתנגפו במרוצתם: כסופה. ימהרו ללכת כרוח סופה: (כט) שאגה לו. להעם הזה: ויפליט. יציל הטרף לעצמו מיד הבא לחטוף מידו: ואין מציל. לא יהיה ביד מי להציל מידו: (ל) עליו. על ישראל: ונבט לארץ. יביט למלכי ארץ אולי ימצא מהם עזרה: והנה חושך צר. יש לו חושך מהצר והאויב הבא עליו כי לא מצא עזר: ואור חשך בעריפיה. אור השמש חשך לו בשמים מרוב הצרה, או בעריפיה ר"ל בבוא מאפליה ועל

מצודת דוד

(כה) וירגזו. ענין תנועת החרדה: כסוחה. כרוק הניסח מן הגוף וכן סחי ומאוס תשימנו (איכה ג): (כו) נס. הוא כלונס ארוך ובראשי בגד ועשוי לרמוז בו ולהתאסף ולבא: ושרק. הוא קול הנעשה בקבוץ השפתים והוא סימן להתאסף וכן אשרקה להם ואקבצם (זכריה י): (כז) נפתח. ענין התרת הקשר כמו יתרי פתח (איוב ל): אזור. חגורה: חלציו. מתניו: נתק. נעתק ממקומו: שרוך. ענין קשורים כמו מחוט ועד שרוך נעל (בראשית יד): (כח) שנונים. חדודים: דרוכות. הדרך לדרוך ברגליו על הקשת למתחו היטב: פרסות. הוא כעין מנעלים: כצר. כסלע: וגלגליו. אופן העגלה: כסופה. רוח חזק: (כט) כלביא. שם משמות האריה: וינהם. מל' המייה: ויפליט. ענין הצלה: (ל) כנהמת. מל' המייה: ונבט. מל' הבטה וראה: בעריפיה. כן נקראים השמים על כי יערפו ויזלו את הטל כמ"ש אף שמי יערפו טל (דברים לג) או ר"ל במאפליה:

כי בעת יערוף המטר מאפיל האור אמר בעריפיה :

משלי י בא-לב

כא שפתי צדיק ירעו רבים ואוילים בחסר-לב ימותו: כב ברכת יהוה היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה: כג כשחוק לכסיל עשות זמה וחכמה לאיש תבונה: כד מגורת רשע היא תבאנו ותאות צדיקים יתן: כה כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם: כו בחמץ | לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשלחו: כז יראת יהוה תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה: כח תוחלת צדיקים שמחה ותקות רשעים תאבד: כט מעוז לתם דרך יהוה ומחתה לפעלי אנו: ל צדיק לעולם בלימוט ורשעים לא ישפנו-ארץ: לא פייצדיק ינוב חכמה ולשון תהפכות תפרת: לב שפתי צדיק ידעון רצון ופי רשעים תהפכות:

משלי יא א-ג

א מאזני מרמה תועבת יהוה ואבן שלמה רצונו: ב פאזרון ויבא קלון ואת-צנועים חכמה: ג תמת ישרים תנחם וסלף בוגרים (ושדם) ישדם:

רש"י

שמחה. סופה מתקיימת ושמחים: ותקות רשעים תאבד. כי לא תבא: (כט) מעוז לתום דרך ה' ומחתה. היא לפועלי און. שאינן הולכין בה והיא נפרעת מהם: (ל) צדיק לעולם בלימוט. כשהוא מט אין מוטתו מוטת עולם כי יפול וקם: (לא) פי צדיק ינוב חכמה. ידבר, לשון ניב שפתים (ישעיה נ"ז): (לב) שפתי צדיק ידעון רצון. יודעים לרצות ולפייס את בוראם ויודעים לרצות את הבריות ולהטיל שלום ביניהם: (ב) בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה. תבוא חכמה: (ג) תומת ישרים תנחם. תנהלם: וסלף בוגדים ישדם. ישדדם:

מצודת ציון

(כא) ירעו. מלשון מרעה ור"ל יאכילו: (כג) זמה. ענין מעשה הרעה: (כד) מגורת. ענין פחד כמו ויגר מואב (במדבר כב): (כה) סופה. רוח סערה: (ל) ימוט. לשון נטיה: ישכנו. עניינו חניה בהשקט: (לא) ינוב. ענין דיבור כמו בורא ניב שפתים (ישעיה נ"ז): (א) מאזני. כלי המשקל: (ב) קלון. בזיון: צנועים. המסתתרים עצמם מרוב ענותנותם: (ג) וסלף. ענין עקום כמו ויסלף דברי צדיקים שמות כג: ישדם. מל' שדידה וגזילה:

מצודת דוד

(כא) ירעו רבים. רבים אוכלים מפרי שפתיו כי יורה להם הדרך אשר ילכו בה לטוב להם: ואוילים. אבל האוילים אשר לא שמעו אליו ימותו בעבור חסרון לבם שלא כחנו דבריו: (כב) ברכת ה'. הברכה שנותן ה' היא מעשרת את האדם ועם הברכה ההוא לא יצטרך להוסיף עוד עצבון ויגיעה להרבות הון כי יהיה די לו בהברכה הבאה: (כג) כשחוק. כמו השחוק הוא דבר נקל כן נקל לכסיל לעשות זמה וכ"כ נקל לאיש תבונה לעשות דבר חכמה: (כד) מגורת. מהדבר אשר יפחד הרשע היא תבוא עליו ודבר הטובה אשר יתאוה לה הצדיק

יתן לו מי שבידו ליתן והוא הקב"ה: (כה) כעבור סופה. מיד כאשר יעבור הסופה ר"ל כאשר תבוא הפורעניות יוכרת הרשע ואיננו אבל הצדיק הוא דומה ליסוד העולם שאינו זו ממקומו: (כו) כחומץ. כמו שהחומץ מזיק הוא לשיניים וכי' כן מזיק העצל למשלחו כי סומך עליו והוא מתעצל בדבר: (כז) תוסיף ימים. למי שאוחז בה: ושנות. אף השנים הקצובים לו תקצורנה כי פוחתין לו מהם: (כח) תוחלת. תקות צדיקים היא להם לשמחה כי באה ושמחים המה על אשר היו מקוים לה אבל תקות הרשעים תהיה אבודה ולא תבא ומיצר על התוחלת: (כט) מעוז. דרך ה' הוא לחזק לאיש תם כעבור כי הלך בו והיא למחתה ושבר לפועלי האון על אשר לא הלכו בו ור"ל מלמדת זכות על התם וחובה על הרשעים: (ל) לעולם. אף אם הוא מט לא לעולם ימוט כי יחזור ויקום: לא ישכנו. לזמן מרובה אף אם שעתם מצלחת היא לפי שעה: (לא) ינוב וגו'. ר"ל באמרי פיו יוכלל חכמה ומוסר ומרמז לומר שפי תהפוכות תכרת ר"ל המהפך חכמת התורה יוכרת: (לב) ידעון רצון. יודעים לרצות לה: תהפוכות. מוסב על ידעון לומר ידעון תהפוכות להפך דבר ה' כי כל עסקם בזה והורגלו בדבר: (א) מאזני מרמה. העשוי להכריע הכף אשר ירצה לרמות הקונים: ואבן שלמה. אבן משקל שהיא בשלימותה מבלי חסרון הוא לרצון לה: (ב) בא זדון. כאשר בא איש זדון בא עמו קלון כי יבזה את הבריות ועם צנועים בא חכמה: (ג) תומת. תמימות הישרים תנהיגם בדרך הטוב להם: וסלף. עקמימות הבוגדים ישודד מהם נפשותם:

ה אין בארבות פותח טפח, טמא בפיט — פנגד ארבות טהור; טמא פנגד ארבות — הפית טהור. הטמא בפיט, נתן בין דבר שהוא מקבל טמא, בין דבר שאינו מקבל טמא, בין מלמעלן בין מלמטן — אין טמא אלא התחתון. הטמא פנגד ארבות, נתן דבר שהוא מקבל טמא, בין מלמעלן בין מלמטן — הפל טמא. ודבר שאינו מקבל טמא, בין מלמעלן בין מלמטן — אין טמא אלא תחתון.

ו ארבה שהיא בתוך הפית, וקדרה נתונה תחתיה, שאם תעלה אין שפתותיה נוגעות בארבה, טמא תחתיה, בתוכה או על גבה — טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח, טמא תחתיה או בפיט — תחתיה והפיט טמא, תוכה וגבה טהור. בתוכה או על גבה — הפל טמא.

פירוש ברטנורא

ה אין טמא אלא התחתון. דכיון דטומאה בבית שלא כנגד ארובת, אין טומאה יוצאת בפתות מטפח, וטהורה העליה אע"פ שארבות של עליה סתומה: הפל טמא. דכיון דטומאה כנגד ארבות ודבר טמא אינו חוצץ רואין אותו כאילו הוא נתון בפני הארובת העליונה ועירב את הטומאה: ו ארובה. שהיא רואה את הארץ: וקדירה נתונה תחתיה. בארץ כנגד הארובה. ואינה רחבה כל כך שאם תעלה כנגד הארובה שיהיו שפתותיה נוגעות בארובה, אלא יוצאת ונכנסת כריוח: טומאה בוקעת ועולה. והבית טהור, וכל המאהיל עליה שלא כנגד הטומאה טהור. אבל כנגד הטומאה טמא, דאע"ג דאין כלי חרס מטמא מגבו, הכא דטומאה בוקעת תוכה נמי טמא, אע"ג דטומאה תחתיה. וכל מה שבקדירה טמא ואפילו שלא כנגד הטומאה: תחתיה והבית טמא. שהקדירה מאהלת על הטומאה, הואיל וגבוהה טפח: תוכה וגבה טהור. שהקדירה חוצצת בפני הטומאה ומצלת עם דפנותיה אהלים: בתוכה או על גבה הפל טמא. תוכה, גבה ותחתיה והבית. דטומאה שעל גבה בוקעת תחתיה, והרי גבוהה טפח, ושוב אין מצלת כיון דקדירה טמאה:

משניות מבוארות — קהתי

הרא"ש מפרש: אין טמא אלא תחתון — ואם נתן למעלה ולא למטה, העליה טמאה, שהטומאה נכנסת לתוכה בפתות מפותח טפח, כיון שהטומאה כנגד הארובה, והבית טהור, שאין הטומאה חוזרת מאוהל העליה ליכנס לבית, כיון שאין בארובה פותח טפח. אבל רבים תמהים על דברי הרא"ש, שאין משמעות לשון המשנה כדבריו; ואף הדין כשלעצמו תמוה הוא. ואמנם מהר"ם מפרש להיפך, שאפילו נתן בעליונה ולא בתחתונה, אין טמא אלא הבית בלבד, כיון שהטומאה שם. וכך בארנו במשנה. ברם, הפוסקים מביאים את דברי הרא"ש (עיי' "משנה אחרונה").

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין ארובות זו על גב זו.

אין בארבות פותח טפח — רוחב טפח על טפח, טמא בפיט — אם הטומאה מונחת בבית תחת התקרה, פנגד ארבות טהור — כל מה שכנגד הארובות טהור; טמא פנגד ארבות — אם הטומאה מונחת כנגד הארובות, הפית טהור — כל מה שבבית טהור; ואף על פי שאין בארבות פותח טפח, אין אומרים "לכוד" לענין טומאה, אלא דינן בזה כארובות שיש בהן פותח טפח, כמו שבארנו במשנה ב. הטמא בפיט — אם הטומאה מונחת בבית תחת התקרה, נתן בין דבר שהוא מקבל טמא, בין דבר שאינו מקבל טמא, בין מלמעלן בין מלמטן — בין שנתן את הדבר למעלה, בארובה העליונה, בין שנתן למטה, בארובה התחתונה, אין טמא אלא התחתון — כל הבית התחתון, אבל הקומות העליונות טהורות, שאין הטומאה יוצאת מן האוהל שבבית בפתח שהוא פחות מטפח על טפח. ואפילו נתן את הדבר על פי הארובה העליונה בלבד, רואים אותו כאילו הוא נתון על הארובה התחתונה, ועירב את הטומאה. הטמא פנגד ארבות — ואם הטומאה מונחת כנגד הארובות, נתן דבר שהוא מקבל טמא, בין מלמעלן בין מלמטן, הפל טמא — הואיל והטומאה כנגד הארובות ודבר המקבל טומאה נתון על אחת הארובות והוא מאהיל על הטומאה, הרי הדבר נטמא ואינו חוצץ בפני הטומאה; ואפילו הוא נתון על הארובה התחתונה, רואים אותו כאילו הוא נתון על פי הארובה העליונה ועירב את הטומאה, הלכך הפל טמא (ברטנורא; "סודי טהורות"); ויש מפרשים: הפל טמא — כל מה שבבית למטה וכל מה שכנגד הארובות; אבל מה שבעליות שלא כנגד הארובות אינו טמא ("תפארת ישראל"); ויש מבארים: בין מלמעלן בין מלמטן — שנתן את הדבר על כל הארובות מלמעלן ומלמטן, הפל טמא — כל הכלים שכנגד הארובות טמאים, שאין הדבר חוצץ (חגרי"א). ודבר שאינו מקבל טמא — ואם נתן דבר שאינו מקבל טומאה, בין מלמעלן בין מלמטן — כמו שבארנו לעיל, אין טמא אלא תחתון — כל הבית התחתון, אבל הקומות העליונות טהורות, משום שהדבר הנתון על הארובה חוצץ בפני הטומאה המונחת למטה. ואפילו הדבר מונח על פי הארובה העליונה לא עירב את הטומאה אלא לגבי הבית התחתון, מפני שאין טומאה יוצאת בפתות מפותח טפח, אבל רואים אותו כאילו הוא נתון בארובה התחתונה ועירב את הטומאה למטה, הלכך הבית התחתון כולו טמא ("סודי טהורות").

באור משנה ו

ארבה שהיא בתוך הפית — בתקרה, והארובה פתוחה לחוץ, וקדירה — של חרס, נתונה תחתיה — תחת הארובה על רצפת הבית, שאם תעלה — הקדירה עד פי הארובה, אין שפתותיה נוגעות בארבה — שפי הקדירה קטן במעט מפי הארובה, באופן שהקדירה נכנסת לתוכה, אבל מכל מקום, ממלאת היא את כל חללה (ונקט התנא תנאי זה משום סיפא, כמו שנבאר להלן): טמא תחתיה — אם טומאה מן המת מונחת תחת הקדירה, והיא טומאה רצוצה, בתוכה — או שהטומאה מונחת בתוך הקדירה, או על גבה — למעלה מפייה. טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — ומטמאה כל מה שכנגדה, אבל אינה מתפשטת לצדדים, וכל הנמצא בבית טהור; ברם, הקדירה עצמה טמאה, אפילו כשהטומאה תחתיה, שאף על פי שאין כלי חרס מיטמא מגבו, מכל מקום כאן, הואיל והטומאה בוקעת ועולה, הריהי מיטמאה מתוכה; וכן כל מה שבקדירה טמא, אפילו שלא כנגד הטומאה (ברטנורא; "סודי טהורות"). היתה — הקדירה — גבוהה מן הארץ טפח, טמא תחתיה — תחת הקדירה, או בפיט — תחת התקרה, תחתיה והפיט טמא — שהאוהל ברום טפח שתחת הקדירה ואוהל הבית אוהל אחד הם; תוכה וגבה — של הקדירה, טהור — שרואים את הקדירה כאילו עלתה עד פי הארובה ("גוד אסיק"). ונתונה היא בתוכה, וכיון שאינה מיטמאה מגבה, הריהי מצלת על עצמה עם דפנות האוהל (עיי' לעיל ה. ח). וחוצצת בפני הטומאה, שלא תיכנס לתוכה ("סודי טהורות"). וכל זה דווקא כשאין שפתותיה נוגעות בארובה, כמו שבארנו לעיל; אבל אם שפתותיה נוגעות בארובה, כלומר שאין הקדירה נכנסת לתוכה, אין הקדירה מצלת על עצמה, שאין כלי נעשה אוהל לחצוץ בפני הטומאה (הר"ש עפי' התוספתא; "סודי טהורות"). בתוכה — אם הטומאה נתונה בתוך הקדירה, או על גבה — למעלה מפייה, הפל טמא — תוכה וגבה ותחתיה והבית טמאים, שהואיל והטומאה

ז היתה נתונה בצד האסקפה, שאם תעלה היא נוגעת במשקוף פותח טפח, טמאה תחתיה, בתוכה, או על גבה — טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח, טמאה תחתיה או בפית — תחתיה והפית טמא, תוכה וגבה טהור; בתוכה או על גבה — הפל טמא. שאם תעלה אינה נוגעת במשקוף פותח טפח, או מדבקת במשקוף, טמאה תחתיה — אין טמא אלא תחתיה.

פרק אחד עשר

א הפית שננסדק, טמאה בחוץ — פלים שבפנים טהורין; טמאה בפנים, פלים שבחוץ — פית שמאי אומרים: עד שיהא בסדק ארבעה טפחים; בית הלל אומרים: כל שהוא. רבי יוסי אומר משום בית הלל: פותח טפח.

ב אכסדרה שננסדקה, טמאה בצד זה — פלים שבצד השני טהורים. נתן את רגלו או קנה מלמעלה — ערב את

פירוש ברטנורה

ז היתה נתונה. אקדירה קאי: בצד האסקפה. שהיתה מונחת על האסקפה מבחוץ ומשוכה לפנים כל כך שאם תעלה יש ממנה טפח תחת המשקוף. וכגון שהקדירה רחבה מלמטה הרבה וצרה מלמעלה כלפי פיה, דכי קיימא טפח תחת המשקוף עדיין כל פיה לחוץ: טומאה תחתיה. ברצוצה אירי: בוקעת ועולה. והבית טהור. וכגון שהטומאה מן המשקוף ולחוץ, דאי בטפח המשוך לפנים היה הבית טמא: תחתיה וחבית טמא. כיון דאיכא טפח ממנה לפנים שמביא את הטומאה לבית: תוכה וגבה טהור. דנצולת עם דופן הבית: הכל טמא. דנטמאה הקדירה ואינה חוצצת, ורואין את הטומאה כאילו היא תחתיה וחבית טמא: או מדבקת. שאין הקדירה תחת המשקוף כלל אלא למעלה דבוקה בצד המשקוף, ואין רוחב דבוקתה טפח: אין טמא אלא תחתיה. כיון דליכא טפח תחת המשקוף אין מביא טומאה לבית, והבית ותוכה וגבה הכל טהור:

יא א הבית שננסדק. גג הבית שנחלק על פני כולו לשני חלקים: טומאה בחוץ. לצד החיצון שבו הפתח: פלים שבפנים טהורים. שאין דרך טומאה ליכנס אלא לצאת: ובית הלל אומרים כל שהוא. בתוספתא מפרש כל שהוא דבית הלל ובלבד שיהא כחוט המשקולת. והלכה כבית הלל:

ב אכסדרה שננסדקה. תקרת האכסדרה שנחלקה לשנים: פלים שבצד השני טהורים. שאויר הסדק מפסיק, וגורם שאין הטומאה עוברת לצד השני: עירב

משניות מבוארות — קהתי

עיין ברטנורה ויתוספות יום טוב; ועיין "משנה אחרונה". טמאה תחתיה — תחת הקדירה, אין טמא אלא תחתיה — אבל תוכה וגבה והבית טהורים: תוכה וגבה טהורים. מפני שהיא מצלת עם דפנות האהל, אף על פי שאינה נוגעת בפתח טפח; והבית טהור. שהואיל ואין הקדירה נוגעת במשקוף פותח טפח אין האהל תחתיה מתחבר לאהל הבית להיות אוהל אחד, ואינו מביא את הטומאה לבית.

באור משנה א

הפית שננסדק — שגגו נסדק על פני כולו ונחלק לשני חלקים, חלק אחד סמוך לפתח, וחלק אחד לפנים, טמאה בחוץ — אם היתה טומאה מן המת בחלק החיצון של הבית, תחת חצי הגג הסמוך לפתח, פלים שבפנים — הכלים המונחים בחלק הפנימי של הבית, טהורין — שאין דרך הטומאה להיכנס לפנים אלא לצאת, ואוויר הסדק מפסיק בין החלקים שלא להיחשב כאוהל אחד; וכבר הזכרנו, שלגבי טומאה אין אומרים "לבוד" (פחות משלושה טפחים הוא כלבוד); טמאה בפנים — היתה טומאה בחלק הפנימי של הבית, פלים שבחוץ — הכלים המונחים בחלק החיצון של הבית, פית שמאי אומרים: עד שיהא בסדק ארבעה טפחים — אין הכלים טהורים אלא אם כן יש בסדק רוחב של ארבעה טפחים, שבכגון זה אוויר הסדק מפסיק ביניהם, ואף אין כאן משום סוף טומאה לצאת, שכיין שיש בסדק שיעור פתח להוצאת המת (כמו ששינונו לעיל ג, ו), הריהו מציל על החלק החיצון; אבל פחות מארבעה טפחים הרי דרך טומאה לצאת, ולכן הכלים שבחוץ טמאים; בית הלל אומרים: כל שהוא — אפילו בסדק כל שהוא הכלים שבחלק החיצון טהורים. ובתוספתא מפורש, שלדעת בית הלל צריך על כל פנים שיהא הסדק רחב כחוט המשקולת; אבל אם היה פחות מכן, הרי הם טמאים. וכן הלכה. רבי יוסי אומר משום בית הלל: פותח טפח — אם הסדק רחב טפח, הכלים שבחוץ טהורים.

באור משנה ב

אכסדרה — בנין עמודים המקורה בתקרה, שבונים לפני הבית, והוא פתוח משלושה צדדים, שננסדקה — תקרתה, ונחלקה כולה לשני חלקים, טמאה — מן המת, בצד זה — של הסדק, פלים שבצד השני — מעבר לסדק, טהורים — שאוויר הסדק מפסיק

בתוכה או על גבה נטמאה הקדירה, ואין כלי טמא מציל אפילו עם דפנות אוהלים, הלכך בוקעת הטומאה לתחתיה ומתפשטת משם בכל הבית, שהרי האוהל שתחתיה ואוהל הבית כאוהל אחד הם (ברטנורה: תפארת ישראל; "סדרי סהרות"). ויש גורסים: הכל טהור — כלומר הבית כולו טהור, וכן תחת הקדירה טהור; ברם, כנגד הטומאה למעלה עד לרקיע טמא (רמב"ם בפירושו למשנתנו; הל' טומאת מת סז, ה; עיין השגות הראב"ד שם; ועיין "כסף משנה" שם).

באור משנה ז

היתה — הקדירה — נתונה בצד האסקפה — בצד המפתן שלפני הבית מבחוץ, שאם תעלה — שאילו היתה הקדירה עולה עד המשקוף, היא נוגעת במשקוף פותח טפח — היתה דופן הקדירה ברוחב טפח על טפח נוגעת בצד החיצון של המשקוף, טמאה תחתיה — תחת הקדירה, והיא טומאה רצוצה, בתוכה — או שהטומאה בתוך הקדירה, או על גבה — למעלה מהקדירה, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — ומטמאה כל מה שכנגדה, אבל אינה מתפשטת לצדדים, והבית טהור, שכן מדובר כאן בכגון שהטומאה היא מחוץ למשקוף. היתה — הקדירה — גבוהה מן הארץ טפח — והרי שיש שם אוהל של טפח על טפח ברום טפח, טמאה תחתיה — תחת הקדירה, או בפית — או שהטומאה מונחת בבית, תחתיה והפית טמא — שהואיל ואילו היתה הקדירה עולה עד המשקוף היתה דופנה נוגעת במשקוף ברוחב טפח, לפיכך האוהל תחתיה מתחבר לאוהל הבית ונעשים אוהל אחד, ומביא את הטומאה מזה לזה; אבל תוכה וגבה טהור — שרואים את הקדירה כאילו עלתה ונתחברה למשקוף ("גוד אטיק"). והיא מצלת על עצמה עם דפנות האוהל וחוצצת בפני הטומאה. בתוכה — אם הטומאה בתוך הקדירה, או על גבה — מעל פי הקדירה, הפל טמא — שהקדירה נטמאה ואינה חוצצת, והרי הטומאה יורדת תחתיה ומתפשטת משם לבית, הלכך הכל טמא, כמו שבארנו במשנה הקודמת בענין הארובה. שאם תעלה אינה נוגעת במשקוף פותח טפח — היתה הקדירה הגבוהה מן הארץ טפח נתונה בצד מפתן הבית, שאם היתה עולה עד המשקוף לא היתה נוגעת בו אלא בפחות מטפח, או מדבקת במשקוף — או אפילו אין הקדירה נתונה למטה אלא היא באמת דבוקה למעלה במשקוף בפחות מטפח (תפארת ישראל;

הטמאה. נתן את הקנה בארץ — אינו מביא את הטמאה, עד שיהיה גבוה מן הארץ פותח טפח. ג סגס עבה וכפת עבה — אינן מביאין את הטמאה, עד שיהיו גבוהים מן הארץ פותח טפח. קפולים זו על גבי זו — אינן מביאות את הטמאה, עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח. היה אדם נתון שם — בית שמאי אומרים: אינו מביא את הטמאה; ובית הלל אומרים: אדם חלול הוא, והצד העליון מביא את הטמאה. ד היה משקיף בעד החלון והאחיל על קוברי המת — בית שמאי אומרים: אינו מביא את הטמאה; ובית הלל

פירוש ברטנורא

את הטמאה. לפי שנסתם האויר: בארץ. ברצפת האכסדרה כנגד הסדק שבתקרה: ג סגס. בנר צמר עב מאוד: וכופת. קורה עבה. אע"פ שנוכה עובין יותר מטפח, אינן מביאין את הטמאה. אם נתנן בארץ כנגד הסדק שבתקרה האכסדרה, אלא אם כן יש תחתיה חלל טפח: קפולין. כמו טלית מקופלת. בגדים הרבה מקופלים זו על זו: עד שתהיה העליונה גבוהה מן הארץ טפח. ואע"פ שהבגדים נתונים תחתיה העליונה מביאה את הטמאה, הואיל וגבוהה מן הארץ טפח: היה אדם נתון שם. בארץ כנגד הסדק: חלול. חלל הגוף נחשב חלל אע"פ שבני מעיו לתוכו:

ד והאחיל על קוברי המת. היינו שהאחיל על המת: בית שמאי אומרים אינו מביא את הטמאה. בית שמאי למעמיהו, דחלל גופו לא חשיב חלל, הלכך אין מביא את הטמאה לבית. ובית הלל למעמיהו דחשבי ליה חלל, הלכך אע"פ שגופו רבוק בחלון, צד עליון שבו מביא את הטמאה לבית, דהא

משניות מברארות — קהתי

וביניהם ועושה אותם כשני אוהלים נפרדים. ואין להבדיל כאן בין כלים שבפנים לכלים שבחוץ, כמו במשנה הקודמת, שהואיל והאכסדרה פרוצה משלוש רוחותיה נמצא כל חלק פתוח לחוץ, ואין לחלק אחד יתרון על חברו ("סדרי סהרות"). נתן — אדם — את רגלו או קנה מלמעלה — על הסדק, ערב את הטמאה — ערב את הקנה בארץ — ברצפת האכסדרה, כנגד הסדק שבתקרה, אינו מביא את הטמאה — מצד אחד לצד השני, עד שיהיה גבוה מן הארץ פותח טפח — שבין הרצפה ובין הקנה יהיה חלל של טפח, שבכגון זה, הואיל וירד לתורת אוהל, רואים את הקנה כאילו עלה וסתם את הסדק שנגדרו ("גוד אסיק"). ושוב הכל נחשב כאוהל אחד ("מהרות", "סדרי סהרות"), אבל אם אינו גבוה טפח, כיון שלא ירד לתורת אוהל, אין אומרים בו "גוד אסיק" ("סדרי סהרות"). ויש מפרשים, שאם הקנה גבוה טפח אומרים "גוד אחית", שרואים כאילו התקרה יורדת עד הקנה, וכיון שיש שם אוהל טפח, הריהו מביא את הטמאה לכל האכסדרה או לכל הבית; אבל אם אינו גבוה טפח, אף אם תרד התקרה עד הקנה מכל מקום הרי אין כאן אוהל טפח ("אליהו רבא"; "תפארת ישראל").

המהר"ם מפרש, שאם הקנה גבוה טפח אומרים בו "גוד אסיק" (כמו שהבאנו לעיל), אבל אם אינו גבוה טפח, הרי זו טמאה רצוצה אבל רבים תמהים על דבריו אלו, שהרי מדובר כאן בטמאה הנמצאת בצד אחד של האכסדרה, ולא תחת הקנה, ומה שייך כאן "טמאה רצוצה"? ("עין משנה אחרונה", "תפארת ישראל", תוספות אנשי שם).

ויש מפרשים ("נפ"י הרא"ש"), שמדובר כאן בקנה שרחבו טפח, וכיון שיש תחת הקנה אוהל של טפח על טפח ברום טפח, הרי ממילא הטמאה עוברת תחת אוהל הקנה מצד אחד של האכסדרה לצד השני ("סדרי סהרות" בשם אחד מגאונים ירושלמי; וכוונת הדברים, שלפי טעם זה אין צריכים לטעם של "גוד אסיק").

באור משנה ג

סגס עבה — מעיל של צמר עבה, וכפת עבה — חתיכת עץ עבה, אינן מביאין את הטמאה — אם נתנם בארץ כנגד הסדק שבתקרה האכסדרה, עד שיהיו גבוהים מן הארץ פותח טפח — שיהא תחתיהם חלל טפח. אבל אם אין תחתיהם חלל טפח, אף על פי שהצד העליון שלהם גבוה מן הארץ יותר מטפח, מכל מקום אינם מביאים את הטמאה. קפולים זו על גבי זו — נתן בארץ כנגד הסדק שבתקרה האכסדרה בגדים מקופלים זה על זה (ברטנורא); ויש מפרשים: קיפל בנר בכמה קיפולים זה על גב זה

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה להשמיענו מחלוקת בית שמאי ובית הלל באדם המאחיל על המת. הנה — אדם — משקיף בעד החלון — והתכופף החוצה, והאחיל על קוברי המת — כלומר על נושאי המת לקבורו, שעברו אותה שעה על יד החלון, ונמצא שהאחיל על המת, בית שמאי אומרים: אינו מביא את הטמאה — לבית; בית שמאי הולכים לשיטתם, שחלל גופו אינו חשוב חלל, וכיון שנשען בגופו על אדן החלון, אין מקום לטמאה להיכנס, הלכך אינו מביא את הטמאה לבית; ובית הלל אומרים: מביא את הטמאה — וטעמם, כמו שבארנו במשנה הקודמת, שגופו של אדם נחשב כאילו הוא חלול, הלכך אף על פי שגופו רבוק בחלון, מכל מקום הצד העליון שבו נעשה אוהל להביא את הטמאה לבית, הואיל ויש חלל טפח בין הצד העליון של גופו לאדן החלון. ומודים — בית שמאי לבית הלל, שאם הנה — המשקיף בעד החלון, לבוש בכלי —

אומרים: מביא את הטמאה. ומודים, שאם היה לבוש בכליו, או שהיו שנים זה על גבי זה, שהם מביאין את הטמאה.

ה היה מטל על האסקפה, והאחילו עליו קוברי המת – בית שמאי אומרים: אינו מביא את הטמאה; ובית הלל אומרים: מביא את הטמאה.

ו הטמאה בבית, והאחילו עליו טהורין – בית שמאי מטהרין, ובית הלל מטמאין.

ז כלב שאכל בשר המת, ומטל על האסקפה – רבי מאיר אומר: אם יש בצוארו פותח טפח – מביא את הטמאה; ואם לאו – אינו מביא את הטמאה. רבי יוסי אומר: רואין את הטמאה; מכנגד המשקוף ולפנים – הבית טמא; מכנגד המשקוף ולחוץ – הבית טהור. רבי אלעזר אומר: פיו לפנים – הבית טהור; פיו

פירוש ברטנורא

איכא חלל גופו דהוי טפח: ומודים. בית שמאי באדם לבוש:

ה היה מוטל על האסקופה. מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית: אינו מביא את הטמאה. דאין כאן חלל:

ו והאחילו עליו טהורים. על מקצת גופו שבחוץ: בית שמאי מטהרין. דאין באה תחתיו טומאה שבבית, דאין כאן חלל: ובית הלל מטמאין. דסברי אדם חלל הוא ובאה תחתיו טומאה, ואותן שהאחילו עליו בחוץ נטמאו:

ז ומת הכלב. דאילו חי אפילו כולו בבית, הבית טהור, דטומאה בלועה בבעלי חיים אינה מטמאה: ומוטל על האסקופה. וצוארו לפנים: אם יש בצוארו פותח טפח. רוחב הצואר טפח. ומשערין אותו על ידי חוט המקוף את הצואר. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים: מביא את הטמאה. דצד העליון שבו מאהיל על הטומאה וממשיך את הטומאה לבית: ואם לאו. דאינו פותח טפח: אינו מביא את הטמאה. דלענין הבאת טומאה בעינן פותח טפח: רבי יוסי אומר רואים את הטמאה. בודקים בגופו של כלב את מקום הטומאה. אם היא מן המשקוף ולפנים, הבית טמא אע"פ שאין בצוארו רוחב טפח, דטומאה טמונה בוקעת ועולה, ונמצא שהבית האהיל על הטמאה. והלכה כר' יוסי: פיו לפנים. ונקב ונבו מבחוץ: הבית טהור. אם טומאה מבחוץ.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

כלב שאכל בשר המת, ומת הכלב – שאלו היה חי אין הטומאה הבלועה שבתוכו מטמאה, ומטל על האסקפה – על מפתן הבית, וצוארו לצד הבית, רבי מאיר אומר: אם יש בצוארו פותח טפח – רוחב טפח על טפח, ומשערים את זה על ידי מדידת היקפו של הצואר (שכל שיש בהיקפו 3.14 טפחים יש בקוטרו טפח). מביא את הטמאה – לבית, שהצד העליון של הכלב מאהיל על הטומאה שבתוך גופו, ומתפשטת הטומאה דרך צוארו ופיו לתוך הבית: ואם לאו – שאין בצוארו פותח טפח, אינו מביא את הטמאה – לבית, שכל שאין בו פותח טפח אינו אוהל, ואינו מביא את הטמאה. רבי יוסי אומר: רואין את הטמאה – בודקים היכן הטומאה מונחת בגופו של הכלב, מכנגד המשקוף ולפנים – אם היא מונחת מן המשקוף ולפנים, הבית טמא – אף על פי שאין בצוארו פותח טפח, שטומאה טמונה בוקעת ועולה, ונמצא שהבית האהיל על הטומאה (ברטנורא): מכנגד המשקוף ולחוץ – ואם הטומאה מונחת מן המשקוף ולחוץ, הבית טהור – אף על פי שיש בצוארו פותח טפח. בגמרא (חולין קנו, א) מפרש רבא, שרבי יוסי חולק כאן על רבי מאיר בשני דברים: א) רבי מאיר סובר, שאם יש ברוחב הצואר פותח טפח, מביא את הטומאה, ורבי יוסי חולק עליו וסובר, שאין הטומאה נכנסת לבית אלא אם כן יש פותח טפח ברחב הצואר. וזהו שאומר: רואין את הטומאה – אם תוכל להיכנס דרך הצואר לבית, שדווקא אם יש בחלל הצואר פותח טפח, הטומאה נכנסת דרך הצואר לבית; אבל אם אין בחלל הצואר פותח טפח, אף על פי שיש ברוחב הצואר פותח טפח, הבית טהור. ב) לדעת רבי מאיר כל האסקופה נחשבת כלפנים, אפילו החלק שהוא מחוץ למשקוף, ורבי יוסי סובר, שאין האסקופה נחשבת כלפנים אלא באותו חלק שהוא מן המשקוף ולפנים, וזהו שאומר: מכנגד המשקוף ולפנים – כלומר אם פיו של הכלב מונח מן המשקוף ולפנים, הבית טמא – כשיש בחלל הצואר טפח על טפח, מכנגד המשקוף ולחוץ הבית טהור. רבי אלעזר אומר: פיו לפנים – אם פיו הכלב לפנים ואחוריו לחוץ, וכן הטומאה בחלק שבחוץ (ברטנורא). הבית טהור – כמבואר הטעם להלן: שהטומאה יוצאת דרך שוליו. היינו דרך בית הרעי, מקום שדרך המאכל לצאת, והואיל ושוליו בחוץ, הבית טהור.

בבגדיו, או שהיו שנים זה על גבי זה – משקיפים בעד החלון, שהם מביאין את הטמאה – שהואיל ובגדיו העליונים או האדם שלמעלה ממנו גבוהים מאדן החלון טפח, לפיכך נעשים הם אוהל להביא את הטומאה לבית; וגופו של האדם הנשען על החלון, הואיל והוא מקבל טומאה, אינו נחשב כסותם את האוהל, והטומאה נכנסת דרך אותו האוהל לבית (תפארת ישראל).

באור משנה ה

משנה זו מוסיפה ללמד מחלוקת בית שמאי ובית הלל במת שהאחיל על אדם. ה היה – אדם – מטל על האסקפה – שוכב על מפתן הבית, מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית, והאחילו עליו קוברי המת – שנושאי המת לקברו עברו דרך המפתן, והמת האהיל על האדם ששכב שם, בית שמאי אומרים: אינו מביא את הטמאה – לבית, שאף על פי שגוף האדם אינו חוצץ בפני הטומאה, ונמצאת הטומאה באה תחתיו, מכל מקום אינו נעשה אוהל להביא את הטמאה לבית, הואיל ואין תחתיו חלל טפח, והרי לשיטתם אין חלל גופו חשוב חלל: ובית הלל אומרים: מביא את הטמאה – שחלל גופו חשוב חלל, הלכך הצד העליון של גופו נעשה אוהל להביא את הטמאה, שבאה תחתיו מן המת שהאחיל עליו, לתוך הבית.

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד באדם המוטל על האסקופה. הטמאה בבית – טומאה מן המת בבית, והיה אדם שוכב על האסקופה, ומקצתו בתוך הבית, והאחילו עליו טהורין – ובני אדם טהורים האחילו על מקצת גופו שבחוץ, בית שמאי מטהרין – את אלו שהאחילו עליו, לפי שאינו נעשה אוהל להמשיך את הטומאה מן הבית לחוץ, והואיל ואין תחתיו חלל טפח; בית שמאי לשיטתם שחלל הגוף אינו חשוב חלל: ובית הלל מטמאין – את הטהורים שהאחילו עליו, שהואיל ולשיטתם חלל גופו נחשב חלל, הרי הצד העליון של גופו נעשה אוהל, ומביא את הטומאה מתחתיו שבבית לתחתיו שבחוץ, וכיון שאינו חוצץ בפני הטומאה, שאדם נעשה אוהל לטמא ולא לטהר, לפיכך אותם שהאחילו עליו בחוץ נטמאו.

לחוי' — הבית טמא, שהטמא יוצאת דרך שוליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: בין כך ובין כך — הבית טמא. במה תשהה במעיו? שלשה ימים מעת לעת. בעופות ובדגים, כדי שתפול לאור ותשרף; דברי רבי שמעון. רבי יהודה בן בתירא אומר: בעופות ובדגים מעת לעת. ח החדות שפפית ומנורה בתוכו, והפרח שלה יוצא וכפישה נתונה עליו, שאם תנטל המנורה וכפישה עומדת על פי החדות — בית שמאי אומרים: החדות טהור ומנורה טמאה. בית הלל אומרים: אף המנורה טהורה. ומודים שאם תנטל המנורה וכפישה נופלת — הכל טמא.

פירוש ברטנורה

דמשום המשכה לא מטמאין לה, שאין דרך מאכל לצאת דרך פי אלא דרך נקב בית הרעי: פיו לחוי'. ושוליו לפני: הבית טמא. שהרי דרך פתח קמן זה היה סופה לצאת: בין כך ובין כך. בין פיו לפני בין פיו לחוי', בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין טומאה לחוי', בין יש בצוארו טמא בין אין בצוארו טמא, בכל ענין הבית טמא, דטומאה יוצאה בין דרך כניסתה בין דרך יציאתה: כמה תשהה. בשר המת. במעיו. של כלב קודם שימות הכלב ושוב לא יטמא מפני שהיה חשוב כמעוכל: שלשה ימים מעת לעת. משעה שאכלה. כדאמרין [שבת דף ק"ה] גלוי וידוע לפני הקב"ה שמונותיו של כלב מועטין לפיכך משהה אכילתו בתוך מעיו שלשה ימים: בעופות ובדגים. אם אכלו בשר המת, כדי שתפול לאור ותשרף: ר' יהודה בן בתירא אומר וכו'. והלכה כרבי יהודה בן בתירא:

ח החדות. כמו הדות. והיינו בור והיינו דות, אלא שכור בחפירה דות כבנין: ומנורה בתוכו. בתוך הדות: והפרח של מנורה יוצא וכפישה נתונה עליו גרסינן. כלומר על הפרח. ופרח הוא הרחב שבראש המנורה שהנר יושב עליו. וכפישה, סל גדול שכובשים בו היותם לכומרין: על פי החדות. שאינה נופלת לתוכו: טהור. דניצול עם דופני האוהל, כדאמרין לעיל בפרק ה' [משנה ו']. והמנורה טמאה. מפני הפרח הוציא מן הדות, ואין הכפישה מצלת עליו. ואם תאמר, כיון דמנורה טמאה היאך הדות טהור, והלא היא מטמאה כמת עצמו דחרי הרי הוא כחלל. יש לומר, דמירי כגון דליכא מת בבית אלא חרב שנגע במת, ועל ידו מיטמא הבית והמנורה, וקימא לן דאין כלי עושה כלי אחר כיצא בו, כדפרישנא בפרק קמא: אף המנורה טהורה. דבתר ידיה אולינן ולא בתר פרחיה, והיא בתוך הדות קיימא וניצולת עם הדות: הכל טמא. בין הדות בין המנורה. כיון דאם תנטל מנורה כפישה נופלת לתוך הדות:

משניות מבוארות — קהתי

ורבי אלעזר מדבר בכלב שאין בחלל צוארו פותח טמא (תוספות סס), הלכך אין כאן משום המשכת הטומאה לבית דרך הצואר; פיו לחוי' — אבל אם פי הכלב הוא לחוי' ואחוריו לפני, הבית טמא — משום סוף טומאה לצאת, שהטמא יוצאת דרך שוליו — דרך בית הרעי שבאחוריו, כמו שכבר בארנו לעיל, והואיל ושוליו לפני לפיכך הבית טמא. רבי יהודה בן בתירא אומר: בין כך ובין כך — בין פיו לפני בין פיו לחוי', בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין שהיא לחוי', בין שיש בצוארו פותח טמא בין שאין בצוארו פותח טמא, בכל אופן הבית טמא — שהטומאה יוצאת בין דרך פיו בין דרך שוליו. במה תשהה — הטומאה (בשר המת). במעיו — של כלב קודם שימות ולא טמא עוד, משום שהיה נחשב בשר המת שאכל כמעוכל? שלשה ימים מעת לעת — משעה שאכל את בשר המת, וזהו זמן עיכולו של כלב, כמו שמובא בגמרא (שבת קנ"ב): "גלוי וידוע לפני הקב"ה שמונותיו של כלב מועטים. לפיכך משהה אכילתו בתוך מעיו שלושה ימים". בעופות ובדגים — שאכלו בשר המת, זמן עיכולם: כדי שתפול לאור ותשרף — כשיעור שתפול הטומאה שאכלו לאש ותשרף. דברי רבי שמעון. רבי יהודה בן בתירא אומר: בעופות ובדגים — זמן עיכולם, מעת לעת — יממה שלמה; והוא הדין בכל בהמה (עין פ"ה ט, ה). והלכה כרבי יהודה בן בתירא.

באור משנה ח

החדות — כמו הדות. והיינו מרתף הבני בקרקע, כמו ששינוי בברייתא (בבא בתרא טז, א): "אחד הבור ואחד הדות בקרקע, אלא שהבור בחפירה והדות בבנין", שפפית — שטומאה מן המת מונחת בו, ומנורה בתוכו — בתוך החדות, והפרח שלה — של המנורה, יוצא — למעלה מתוך חלל החדות, ומכסה את עובי דופןה, אבל אינו בולט לתוך הבית (דמ"ט; "תפארת ישראל"), וכפישה — כמין סל גדול, והיא אינה מקבלת טומאה, נתונה עליו — על הפרח, ויש הפסק אויר בין הכפישה לחדות, אבל רוחב שטח הכפישה כרוחב שטח החדות, שאם תנטל המנורה — משם, וכפישה עומדת על פי החדות — תישאר הכפישה עומדת על פי החדות ומכסה אותה, ולא תפול לתוכו, בית שמאי אומרים: החדות טהור — כל מה שבתוך החדות טהור, שהכפישה מצלת עליה עם דפנות אוהלים,

המפרשים נדחקים בדברי בית שמאי: כיון שהמנורה טמאה, היאך החדות טהור, והלא המנורה מטמאה כמת עצמו, מדין "חרב הרי הוא כחלל"? אלא יש לומר שמדובר כאן בכגון שאין מת בבית אלא חרב שנגעה במת, ועל ידה טמא הבית וטמאה המנורה, והלכה היא שאין כלי עושה כלי כיצא בו (ה"ש: ברטנורה).

ואמנם לשיטת הסוברים שדין "חרב הרי הוא כחלל" אינו נוהג אלא בכלי מתכת בלבד, אין קושיה זו אלא משום שה"ש מפרש על פי התוספתא שמדובר כאן במנורה של מתכת. אבל לשיטת הרמב"ם, שדין "חרב הרי הוא כחלל" נוהג בכל הכלים, הרי הקושיה היא אף במנורה שאינה של מתכת אלא של עץ.

ברם, לשיטת הרמב"ם אין כאן קושיה כלל, שכן לשיטתו הדין של "חרב הרי הוא כחלל" אינו אלא לענין מגע בלבד; שהנוגע בכלי שנטמא במת, הריהו כנוגע במת עצמו, אבל לא לענין טומאת אוהל, כלומר שהכלי שנטמא במת אינו מטמא באוהל כמת (עין רמב"ם הל' טומאת מת ג. ג.). ומכאן, שלדעת בית שמאי, אף על פי שהמנורה טמאה, מכל מקום שאר הדברים שבחדות, שלא נגעו במנורה, טהורים ("תפארת ישראל", "סדרי טהורות").

פרק שנים עשר

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

באור משנה א

נָסֵר — לוח עץ, **שֶׁהוּא נִתָּן עַל פִּי תַנּוּר חֶדֶשׁ** — של חרס, שעדיין לא הוסק, וכיון שלא נגמרה מלאכתו, אינו מקבל טומאה, ואין דינו ככלי; ומדובר כאן בתנור העומד בחוץ, תחת כיפת השמים, ו**עוֹדֶרָה מִקֵּל צִדְדֵי פְּתוּחַ טֶפֶח** — והנסר בולט סביב לתנור מכל צדדיו ברוחב טפח על טפח: **טֶמְאָה תַּחְתּוֹ** — היתה טומאה תחת עורף הנסר, **פְּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ** — שעל גבי הנסר, **טְהוּרִים** — שהואיל והתנור אין דינו ככלי, לפיכך הנסר הנתון עליו נעשה אוהל, וחוצץ בפני הטומאה; **טֶמְאָה עַל גִּבּוֹ** — על גבי הנסר, **פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוּרִים** — מאותו הטעם שבארנו לעיל, שהאוהל חוצץ בין בפני הטומאה שלמטה ובין בפני הטומאה שלמעלה. ו**יִבְשָׁן** — אבל אם הנסר נתון על פי תנור ישן, המקבל טומאה מתוכו, ודינו ככלי, **טָמֵא** — הכל טמא; בין שהטומאה היתה תחת הנסר ובין שהיתה על גביו, כל הכלים שתחתיו ושעל גביו טמאים, שהואיל והנסר נסמך על תנור ישן, שדינו ככלי, לפיכך נעשה אוהל לטמא ולא לטהר, שאוהל הנסמך על כלי מביא את הטומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה; ואף התנור עצמו טמא, שאף על פי שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, מכל מקום הואיל והטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל הצדדים, אנו אומרים ומתפשטת היא תחת כל הנסר, ואילו כנגד פי התנור, ונקנסת לתוכו ומתמטמאת; ואין הנסר המכסחו מציל עליו אלא אם כן היה בדוק בו בצמידו פתיל, כדין תנור עומד באוהל המת. **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מֵטֵהָר** — לפי החסופתא

טְמֵאָה בִּינִיָּהֶם — הֵם טְמֵאִים; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר.
ב סְרִידָה שֶׁהָיָה נְתוּנָה עַל פִּי הַתְּנוּרָה מִקֶּף צִמִּיד פְּתִיל, טְמֵאָה תַּחְתָּיו אוֹ עַל גְּבִיו — הִפֵּל טְמֵא. כְּנָגֵד אוֹרֵיו שֶׁל
הַתְּנוּרָה — טְהוֹר. טְמֵאָה כְּנָגֵד אוֹרֵיו שֶׁל הַתְּנוּרָה — כְּנָגֵדוֹ עַד הֶרְקִיעַ טְמֵא.

פירוש ברטנורא

דטמאין, והכי איתא בתוספתא: נתון על שני תנורים. ראש הנסר על תנור זה וראשו השני על תנור אחר וטומאה בין שני התנורים. ובתנורים ישנים איירי. ואדור רבנן למעמיהו ורבי יוחנן בן נורי למעמיהו. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

ב פרידא. כמין שבכה של חרס. תרגום מעשה רשת, עובר סרדא. והיא חלקה ועודפת חוץ לתנור טפח מכל צד: **הִפֵּל טְמֵא.** כלים שתחתיה ושעל גבה חוץ מכלים שעל גבה כנגד אוירו של תנור, לפי שהאוהל מביא טומאה תחתיה כל סביב התנור וחוזרת ובוקעת למעלה. ואף כשהטומאה למעלה, בוקעת למטה ומשכבת סביב וחוזרת ובוקעת למעלה: **כְּנָגֵד אוֹרֵיו שֶׁל הַתְּנוּרָה.** שהרי הוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק: **כְּנָגֵדוֹ עַד הֶרְקִיעַ טְמֵא.** אבל מה שתחתיו טהור:

משניות מבוארות – קהתי

תנורים — כלומר לא זו בלבד כשיש לו עודף מכל צדדיו, אלא אף כשאורך הנסר ממזרח למערב, נתון ראשו אחד על התנור שבמזרח וראשו השני על התנור שבמערב, ואינו עודף חוץ לתנורים, אלא שרק רוחב הנסר מצפון לדרום עודף על התנורים מזה וזוה בפותח טפח, באופן שכל תנור אין לו עודף אלא משלוש רוחותיו, היינו צפון ודרום וחלל פותח טפח שביניהם, טומאה ביניהם. הם טמאים — שגם כשהטומאה אינה מקפת אותו אלא משלוש רוחותיו, אנו אומרים, שהטומאה מתפשטת תחת כל הנסר גם כנגד התנורים ונכנסת לתוכן ומטמאתן.

באור משנה ב

סְרִידָה — כמין עריבה של חרס; ויש מפרשים: כמין רשת; ואינה מקבלת טומאה, **שֶׁהָיָה נְתוּנָה עַל פִּי הַתְּנוּרָה** — של חרס, וסתם תנור היינו ישרן, **מִקֶּף צִמִּיד פְּתִיל** — שהסרידה מחוברת לתנור בצמיד פתיל והיא עודפת מכל צדדי התנור בפותח טפח, כמו ששנינו בנסר (במשנה הקודמת): **טְמֵאָה תַּחְתָּיו אוֹ עַל גְּבִיו** — כלומר תחת עודף הסרידה או על גבי העודף; ויש גורסים: טומאה תחתיה או על גבה — כלומר תחת או על גבי הסרידה, ואף לפי גירסה זו הכוונה לעודף, **הִפֵּל טְמֵא** — כל מה שתחת העודף או על גביו טמא, שאין הסרידה חוצצת בפני הטומאה (כמו שנבאר הטעם בשולי משנתנו): **כְּנָגֵד אוֹרֵיו שֶׁל הַתְּנוּרָה** — אבל כל מה שנמצא על גבי הסרידה כנגד אוירו של תנור, **טְהוֹר** — שהואיל והתנור מוקף צמיד פתיל הריהו מפסיק את הטומאה שלא תתפשט כנגד אוירו. **טְמֵאָה כְּנָגֵד אוֹרֵיו שֶׁל הַתְּנוּרָה** — היתה טומאה מונחת על הסרידה כנגד אוירו של תנור, **כְּנָגֵדוֹ** — כנגד התנור, **עַד הֶרְקִיעַ טְמֵא** — אבל תחת התנור ותחת עודף הסרידה או על גביו טהור, שאין הטומאה בוקעת לתנור, הואיל והוא מוקף צמיד פתיל, ואף אינה מתפשטת לצדדים, שהרי אין שם אוהל כנגד הטומאה שיביא אותה לצדדים, מאחר שהתנור שכנגדה סתום וממלא שם כל החלל (**טַסְדִּי טַהוֹרֹת**).

מה שבארנו לעיל, שאין הסרידה חוצצת בפני הטומאה, נאמרו על כך במפרשים טעמים שונים.

יש מפרשים, שמדובר במשנתנו בסרידה חלקה שאין לה לזבז (מסגרת שפה סביב), וכיון שאינה חשובה, אינה חוצצת. אבל סרידה שיש לה לזבז, הואיל והיא חשובה, הריה חוצצת; או שמא הטעם הוא, שסרידה שאין לה לזבז ראויה לשכיבה ומקבלת טומאה, הלכך אינה חוצצת, אבל כשיש לה לזבז, אינה ראויה לשכיבה, ואינה מקבלת טומאה, הלכך היא חוצצת (הו"ש: ברטנורא: עיין רמב"ם שמפרש משנתנו בסרידה שיש לה לזבז; ועיין "תפארת ישראל").

אין רבי יוחנן מטהר אלא את התנור, שהואיל והוא מכוסה, סובר הוא, שאין הטומאה נכנסת לתוכו; אבל הכלים שתחת הנסר ועל גביו, אף לדעתו טמאים. **נָתוּן** — הנסר, **עַל פִּי שְׁנֵי הַתְּנוּרִים** — ישנים (הו"ש: ה"ב), ואף כאן מדובר בכגון שהנסר עודף מכל צדדיו בפותח טפח (והראב"ד). **טְמֵאָה בִּינִיָּהֶם** — בין שני התנורים, תחת הנסר, **הֵם טְמֵאִים** — התנורים טמאים, וכל שכן הכלים שתחת הנסר ועל גביו, כמו שבארנו הטעם ברישא; **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר** — את התנורים, כשיטתו ברישא.

בארנו משנתנו כפשוטה על פי הו"ש, הו"ב והראב"ד. אבל יש מפרשים אותה בדרכים אחרות. במיוחד מתלבטים מפרשים אחדים בביאור הסיפא, שכן לפי באורנו קשה, מה באה הסיפא להשמיענו? וכן כותב הרא"ש: "צריך עיון, מה משמיעה לנו סיפא זו?"

והרי פירושים אחרים למשנתנו. בבאור דעתו של רבי יוחנן בן נורי כותב הגר"א, שרבי יוחנן בן נורי מטהר הכל (לא רק את התנור, כפי שבארנו עפ"י התוספתא. שכן להגר"א גירסה אחרת שם). וטעמו הוא, שאף על פי שתנור מקבל טומאה, אין טומאתו אלא מגזירת הכתוב, אבל אינו חשוב כלי; ולענין חציצה בפני הטומאה בכלי תלוי הדבר ולא במה שמקבל טומאה, שהרי כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה, אף על פי שאינם מקבלים טומאה, מכל מקום אם אוהל נסמך עליהם, אינו חוצץ בפני הטומאה, משום שכלי הם. לפיכך נסר שנסמך אפילו על תנור ישרן, אף על פי שהתנור מקבל טומאה, מכל מקום הואיל ואינו כלי, הרי הנסר נעשה אוהל אף לטהר, וחוצץ בפני הטומאה, שאם הטומאה תחת הנסר, כלים שעל גביו טהורים, ואם הטומאה על גביו, כלים שתחתיו טהורים ואף התנור טהור, הואיל ואינו כלי אלא אוהל, ובאוהל אין צורך בצמיד פתיל אלא בכיסוי בלבד (עיין "תפארת ישראל", שאף הוא מפרש לפי הגר"א).

והסיפא מבוארת ע"י הגר"א עפ"י התוספתא:

נתון על פי שני תנורים — פירוש: שני תנורים האמורים למעלה, האחד חדש ואחד ישן, טומאה ביניהם. הם טמאים — בין התנורים בין הכלים, שהואיל ותנור ישן סומך את האוהל מצד אחד, אינו חוצץ בפני הטומאה.

רבי יוחנן בן נורי מטהר — שהולך הוא לשיטתו, שאף התנור הישרן אינו כלי, והאוהל הנסמך עליו חוצץ בפני הטומאה. וזהו ששנינו בתוספתא (יג, א) "היה ראשו אחד נתון על פי תנור חדש וראשו אחד נתון על פי תנור ישן, או שהיו שניהם ישנים וכו' טמאין. והתנורים טמאין: ורבי יוחנן בן נורי מטהר (עיין "משנה אחרונה"). הרמב"ם מפרש את הסיפא בדרך אחרת, שכן הוא כותב בחיבורו (הל' טומאת מת יב, ד): "נסר שהוא נתון על פי שני תנורים, אפילו ישנים, ועודף מחוצה לתנור זה ומחוצה לתנור זה. והיתה טומאה תחתיו. בין שני התנורים ביניהם בלבד טמא: אבל כלים שתחת שני הקצוות מחוצה לתנורים — טהורים. שהרי הן כשני אוהלים זה בצד זה" (עיין "כסף משנה", והשגת הראב"ד שם; ועיין תוספות אנשי שם על משנתנו). אף בעל "סדרי טהרות" מפרש את הסיפא על פי הרמב"ם: נתון על פי שני

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף עה עמוד א. מקשה הברייתא: אָלָא - אם אכן נבלע המן באיבריהם ולא הוצרכו לנקביהם, מָה - כיצד אָנִי מְקַיֵּים את האזהרה שהזהירו בני ישראל (שם כג יד), 'וַיִּתֵּד תַּהֲיֶה לָּךְ עַל אֹנֶגְדְּ (וַיִּצְאָתָּ שָׁמָּה חַיִּין)', לכסות בה את הצואה. ומתרגמת: משום אכילת דְּבָרִים שֶׁתִּגְרִי אֻמּוֹת הָעוֹלָם מוֹכְרִין אוֹתָן לָהֶם, שלא נבלעו באיבריהם. רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן פְּרָטָא חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אֵף דְּבָרִים שֶׁתִּגְרִי אֻמּוֹת הָעוֹלָם מוֹכְרִין לָהֶן, מִן מַפְיָן - המן מסמסן וביטלן, ולא נצרכו לנקביהם כלל, אָלָא מָה אָנִי מְקַיֵּים 'וַיִּתֵּד תַּהֲיֶה לָּךְ עַל אֹנֶגְדְּ', לְאַחֵר שֶׁפָּרְחוּ - לאחר שהתלוננו על המן שאינו יוצא מאיבריהם, שאז אָמַר תַּקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא, אָנִי אֶמְרָתִי [-רצייתי ש] יִהְיֶה כְּמִלְאָבִי הַשָּׁרֵת, עֲבָשׁוּ אָנִי מִטְרִית אוֹתָם לִלְכַּת שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת כדי לצאת מן המחנה ולהיפנות. ומניין שהיו צריכים ללכת שלש פרסאות כדי להיפנות, דְּבִתְיָב על שטחו של מחנה ישראל (במדבר לג יט) 'וַיַּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשֻׁמָּת עַד אֶבֶל הַשְּׁמִי'ם, וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, לְדִידִי חַיִּין לִי הַחֹא אֶתְרָא - אני ראיתי את המקום ההוא, וְהָיָא תַלְתָּא פְּרָסִי - והיה ארכו שלש פרסאות. וְתָנָא - והרי שנינו בברייתא, בְּשִׁנְפָּנִין - כשרצו בני ישראל להיפנות במדבר, אֵין נִפְנִין לֹא לַפְּנִיָּה וְלֹא לַצִּדִּדִּיָּה שְׁמָא יִלְכוּ עֲנֵי הַכְּבוֹד לְאוֹתוֹ כִּיּוֹן, אָלָא לְאַחֲרֵיהֶן, כי בודאי לא יחזרו העננים לאחור. נמצא, שאותם ששהו בקדמת המחנה הלכו את כל ארכו לאחור כדי להיפנות.

בתלונת בני ישראל על המן נאמר (במדבר יא ו), 'וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבְשָׁה אֵין בָּל בְּלָתִי אֵל הָמָן עֵינֵינוּ'. הגמרא מפרשת את תלונתם: אָמְרוּ - בני ישראל התלוננו, עֲתִיד מִן זֶה שֶׁתִּיפֹחַ [-יתפח] בְּמַעֲיָהֶם [של עצמם] וימותו, שהרי בְּלוּם [-וכי] יֵשׁ יֵלֹד אִשָּׁה שְׂמִכְנִים לגופו דבר מאכל וְאֵינוּ מוֹצִיא אוֹתוֹ. וְכִשְׁנֵאֲמָרוּ דְּבָרִים - דרשה זו לַפְּנִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אָמַר לָהֶם, לִפִּי זֶה אֵל תִּקְרִי בִּפְסוּק הָאֲמוֹר עַל הָמָן (תהלים עח כה) 'לָחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ', אָלָא 'לָחֶם אֲבִירִים', כלומר דְּבָר שֶׁנִּבְלַע בְּמֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה אֲבִירִים. אָלָא מָה אָנִי מְקַיֵּים 'וַיִּתֵּד תַּהֲיֶה לָּךְ עַל אֹנֶגְדְּ' בְּדְבָרִים שֶׁבָּאִין לָהֶם מִמִּדֵּינַת הָיִם - שקנו מותגרי האומות, שלא נבלעו באיבריהם. דְּבָר אַחֵר - דרשה אחרת בפסוק, 'לָחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ'

דף עו עמוד א. זֶה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, שִׁיָּרַד לוֹ מִן לְמַרְגְּלוֹת הַר סִינִי בִשְׁעָה שֶׁהִמְתִּין שֶׁם לְמִשָּׁה אַרְבַּעִים יוֹם כִּשְׁעָלָה בְּהָר לְאַחֵר מִתֵּן תּוֹרָה, בִּשְׁיַעוֹר בְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל. שֶׁכֵּן בְּתִיב הָכָא 'לָחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ', וּבְתִיב הָתָם (במדבר כז יח) 'קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ', לְמַדְנוּ שֶׁאִישׁ הָאֲמוֹר בַּעֲנִין הָמָן הוּא יְהוֹשֻׁעַ הַקָּרוֹי 'אִישׁ'.

מקשה הגמרא: וְאִימָא שְׁכוּנַת הַכְּתוּב לְמִשָּׁה שֶׁאֵף הוּא קָרוֹי אִישׁ, דְּבִתְיָב (שם יב ג) 'וְהָאִישׁ מִשָּׁה עֲנֵן מָאֵד'. מתרגמת הגמרא: דְּנִין 'אִישׁ' מִ'אִישׁ', וְאֵין דְּנִין 'אִישׁ' מִ'וְהָאִישׁ'. כלומר, עדיף לומר שֶׁ'אִישׁ' הָאֲמוֹר בְּמִן הוּא יְהוֹשֻׁעַ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'אִישׁ' מֵאֲשֶׁר לְפָרֵשׁ שֶׁהוּא מִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'וְהָאִישׁ', כִּיּוֹן שֶׁבְּגִזְרָה-שׁוֹה דָּנִים אֵת זֶה הִשּׁוּהוּ יוֹתֵר בְּתִיבּוֹתֶיהָ.

שֶׁאֵלּוּ תִּלְמִידָיו אֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מַפְנִי מַה לֹּא יֵרֵד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִן רַק פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה לְכָל הַשָּׁנָה, אֵלּא נַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם נֶס חֲדָשׁ. אָמַר לָהֶם, אֲמַשּׁוּל לָכֶם מָשָׁל כְּדִי לְבַאֵר אֶת הַסִּיבָה. לְמָה הִדְבַּר דּוֹמָה, לְמִלָּךְ בְּשָׁר וְדָם שִׁישׁ לוֹ בֶּן אַחֵר, פֶּסֶק לוֹ לְקַבֵּל אֶת מוֹזוֹנֹתָיו פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְלֹא הָיָה מְקַבֵּל פָּנֵי אָבִיו אָלָא פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה כְּדִי לְקַבְּלָם. אֵךְ כִּיּוֹן שֶׁרָצָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהָבִן יִזְכּוֹר אוֹתוֹ תָּמִיד, עָמַד וּפֶסֶק מוֹזוֹנֹתָיו בְּכָל יוֹם, וְהָיָה מְקַבֵּל פָּנֵי אָבִיו כָּל יוֹם. אֵף יִשְׂרָאֵל, מִי שִׁישׁ לוֹ אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה בָּנִים, הָיָה דּוֹאֵג וְאוֹמֵר שְׁמָא לֹא יֵרֵד מִן לְמַחֵר וְנִמְצָאוּ בּוֹלָן מִתִּים בְּרָעָב. וּמִשּׁוּם כֵּךְ, נִמְצָאוּ בּוֹלָן מְכֻוֹנִים אֶת לָבָם וּמִתְפַּלְלִים לְאַבְיָהֶן שְׁבִשְׁמִים. דְּבָר אַחֵר, הִטְעַם שֶׁהָמָן יֵרֵד בְּכָל יוֹם, לִפִּי שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ הָיָה אוֹבְלָן אוֹתוֹ בְּשָׁחֹא חָם, וְרָצָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַטִּיב לָהֶם בְּשִׁלּוּמֵי. דְּבָר אַחֵר - טַעַם נוסף, מַפְנִי מִשְׁאֵי תִּדְרֹךְ שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְשִׂאת אוֹתוֹ עִמָּם בְּמִסְעוּתֵיהֶם לְכָל מְקוֹם.

פרק תשיעי - הכותב לאשתו

משנה

משנתינו עוסקת בבעל הרוצה לוותר על הזכויות שיש לו בנכסי מלוג של אשתו, באיזה לשון מועיל סילוק מהם: הכותב לאשתו, דין ודברים אין לי ו-לא יהיה לי בנכסי, אף שכתב לה כן, מכל מקום הרי זה אוכל פירות נכסיה בתייה, וכמו כן אם מתה, הרי הוא יורשה. מבררת המשנה: אם בן הדין, למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסי, כלומר, מה התועלת באמירה זו, שאם מתה האשה את נכסיה לאדם אחר וכן אם נתנה האשה במתנה את נכסיה לאדם אחר, הרי הקנין קיים, והבעל אינו יכול לבטל את הקנין.

ואם כתב לה הבעל דין ודברים אין לי בנכסי ובפירותיהן, הרי זה אינו אוכל מפירות הנכסים בתייה, שכן ויתר לה במפורש על זכות זו. ומכל מקום אם מתה יורשה, משום שזכות זו לא נכללה בלשון הויתור. רבי יהודה חולק ואומר, אף אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסי ובפירותיהן לעולם הוא אוכל את פירות הפירות של נכסיה, כלומר, אם מכרה פירות שגדלו בקרקע וקנתה בדמיהם קרקע, הבעל אוכל את פירות אותה קרקע. ואינו מסתלק גם מפירות הפירות, עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסי ובפירותיהן ופירותיהן פירותיהן עד עולם.

ואם כתב לה הבעל, דין ודברים אין לי בנכסי ובפירותיהן ובפירותיהן פירותיהן ובמותר, הרי נסתלק במפורש מכל זכויותיו בנכסיה, בין לענין אכילת הפירות, ובין לענין הירושה, ולכן אינו אוכל פירות ופירות פירות בתייה, ואף אם מתה האשה בחייו יורשה. רבן שמעון בן גמליאל חולק ואומר, אף אם כתב לה הבעל דין ודברים אין לי בנכסי וכו' בחייו ובמותר, אם מתה בחייו יורשה, מכיון שדין זה שהבעל יורש את אשתו הוא מן התורה, ואינו יכול להתנות שלא יירש את נכסיה, מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה, דהיינו על ירושת הבעל את אשתו שהיא מדין תורה, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטל.

* * *

גמרא

רבי חייא שנה בברייתא את הדין האמור במשנתינו בנוסח שונה במקצת: תני רבי חייא, 'האומר' לאשתו, שאף אם לא עשה קנין ולא כתב לה כך, הרי הוא מסתלק מנכסיה באמירה בלבד.

* * *

הגמרא מקשה על מה ששינו במשנה שהבעל יכול לוותר על זכויותיו בנכסי מלוג של אשתו: ובי כתב לה ה' - ואם כתב לה לשון דין ודברים אין לי בנכסי, מאי ה' - מה בכך, מדוע מועילה לענין שדה של שותפים, האומר לחבירו השותף עמו בשדה דין ודברים אין לי על שדה זו, וכן אם אמר לו אין לי עסק בה, וכן אם אמר לו יי מסולקת הימני - מהשדה, לא אומר כלום, משום שאין בלשונות אלו משמעות שנותן לו את חלקו בשדה במתנה, אלא לשון תפילה, ולכן לא איבד את זכותו בשדה. ואם כן קשה מדוע פסקה המשנה שהאומר 'דין ודברים אין לי בנכסי' הסתלק מזכויותיו בנכסיה.

מתרצת הגמרא: אמרי רבי רבי ינאי - אמרו בבית מדרשו של רבי ינאי, אכן כשאדם רוצה להעביד חפץ שלו לחברו צריך להיותו בלשון מתנה, אך משנתינו עוסקת בכותב לה דין ודברים אין לי

בנכסי ופירות ארוסה - כשהיא רק מאורסת לו, לפני שזכה בנכסים, שבוין שעדיין לא זכה בהם, אינו צריך לשון מתנה ויכול להתנות שלא יזכה בנכסיה בעתיד. והטעם לדין זה, הוא בדרך כהנא, דאמר רב כהנא נחלה בהא לאדם מקום אחר, כלומר, שלא באה ירושה מאבותיו אלא על ידי מעשיו, כגון נחלת אשתו, שעל ידי נישואיו תיקנו חכמים שיירש את נכסיה, ואינה כירושת אבותיו, אדם מתנה עליה - יכול אדם להתנות שלא יירשה ומחילתו מועילה. ומועיל תנאי לעקור את נחלתו העתידה לבא, ודינו מכיון שחכמים תיקנו תקנה זו לטובתו. יכול הוא להתנות שלא לקבלה ואף כאן יכול הוא להתנות שלא לקבל את הזכויות שתיקנו לו חכמים בנכסי אשתו, וברבא - ודין זה הוא כדברי רבא, דאמר רבא, האומר אי אפשי - איני רוצה בתקנת חכמים שתיקנו לטובתי כגון זו [שהגמרא תביא בסמוך], שומעין לו ומקיימים את דבריו, מכיון שחכמים תיקנו את התקנה לטובתו, ואם הוא אומר שאין זו טובתו יכול להתנות עליה ולבטלה.

מבאר הגמרא: מאי כגון זו - לאיזה תקנת חכמים התייחס רבא באומר כגון זו. בדרך הוהא אומר רב - כוונתו הייתה לדברי רב הוהא בשם רב, דאמר רב הוהא אומר רב, אף שתיקנו חכמים שהבעל חייב במזונות אשתו, והיא חייבת לתת לו את שבר מעשה ידיה, מכל מקום יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונה - איני רוצה לקבל ממך את מזונותי, ואיני עושה - ואיני נותנת לך שבר פעולותי. ועל כך אמר רבא, שכל מקום שנתקנה תקנה לטובת האדם יכול לומר שאינו רוצה בטובה זו ומתבטלת תקנת חכמים. מקשה הגמרא: אי ה' - אם כן, שהטעם שמועילה אמירת דין ודברים אין לי בנכסי כיון שזכות זו היא תקנת חכמים שתיקנו לטובתו, מדוע העמיד רבי ינאי את משנתינו דווקא במקרה שכתב לה בעודה ארוסה, הרי אפילו אם כתב לה לשון זו בעודה נשואה, נמי - גם כן ראוי שיוכל הבעל למחול על זכותו בנכסים. מתרצת הגמרא: אמר אביי, באופן שהיא כבר נשואה, ידו של הבעל בנכסי אשתו נחשבת כידה של האשה, והרי הוא כשותף בנכסיה, ואם בא לוותר על זכותו, הרי הוא צריך להוציא זאת מרשותו בלשון מתנה ולא בלשון ויתור.

רבא מביא את התירוצו בנוסח אחר: רבא אמר, באשה שהיא כבר נשואה ידו של הבעל עדיף מידה. מבאר הגמרא: הנפקא מינה בין אביי לרבא אינה נוגעת לסוגייתנו, אלא לענין שומעין יבם - אשה שמת בעלה ללא זרע, וממתינה לייבום.

* * *

בתחילת הסוגיא הובאה ברייתא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו, ואין לי עסק בה, וידי מסולקת הימנה, לא אמר כלום, ולא איבד את זכותו בשדה. הגמרא מביאה דיון בענין זה: איכא להו - נסתפקו בני הישיבה, כגון מידו - אם עשה השותף גם קנין סודר [חליפין] ולא רק אמר לחבירו דין ודברים אין לי בשדה זו, מהו הדין, האם אנו אומרים שבמעשה הקנין נתכוון רק לחזק את מה שאמר, וממילא לא יועיל הקנין כשם שהאמירה לא מועילה, או שכונתו במעשה הקנין להקנות את גוף הקרקע לחבירו, וממילא יועיל הקנין.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בספק זה: אמר רב יוסף, מדין ודברים כגון מידו - הקנין לא נעשה אלא על הדברים שדברו ביניהם מתחילה היינו דין ודברים אין לי בקרקע זו, ומכיון שלא היה דיבור טוב, לא מועיל קניינו. רב נחמן אמר, מנופה של קרקע כגון מידו - כלומר, נתכוון להקנות את גוף הקרקע במתנה לחבירו, ומועיל קניינו. אמר אביי, מסתברא מילתא דרב יוסף - מסתבר לומר כדברי רב יוסף, שאין לקנין תוקף

כתובות. הכותב לאשתו – פרק תשיעי דף פג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינליץ) ריג רש"י

משנה הכותב אם כן למח כתב לה כו' – בגמרא מפרש טעמא: הכי גרסינן. רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות – ובגמרא מפרש אלו הן פירי פירות. שמתנה על מה שכתוב בתורה – דקסבר, ירושת הבעל דאורייתא. ובבבא בתרא (קא.ב) נפקא לן מהאי קרא: "לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה"; האי "וירש אותה" יתירא הוא.

לדרשא שהאיש יורש את שארו, ושאר – זו אשתו. ואף על גב דשאר דקרא לאו אשתו היא, דהא כתיב ביה "ונתתם את נחלתו לשאר", וליכא למימר שחירש האשה את בעלה, דהא "ממשפחתו" כתיב, מיהו גבי קרא יתירא ד"וירש אותה" דרשינן הכי: ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו, שארו וירש אותה – האיש יורש את אשתו. וכל המתנה כו' – אבל פירות תקנתא דרבנן היא, ומצי לאתנויי עליה. **גמרא** תני רבי חיאי האומר לאשתו – ולא תני "כותב", דאשמועינן דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשיה, בלא שום קנין ובתיבה, וכי כתב לה מאי הוי – וכל שכן אמירה. האומר לחבירו – כגון שדה של שותפין, ואמר האחד לחברו אחד מן הלשונות הללו וכן בכתביה בין באמירה. לא אמר כלום – דאין כאן לשון מתנה. בכותב לה ועודה ארוסה – ודאי מי שהזקיקע שלו ובא ליתנו לחבירו – צריך לשון מתנה. ומתניתין – בכותב לה עד שלא זכה בנכסים, ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישגאנה. ואין צריך לשון מתנה – שהרי אין לו עכשיו רשות בהן. מפקום אחר – שאינה ירושת אבותיו, אלא על ידי מעשיו חבא לו, כגון נחלת אשתו הבאה לו על ידי נשואין שלו. דהואיל ומשום תקנתא דידיה תקן רבנן, דהוא בא למחול בעליה, מחול, וכדבר הונא. בתקנת חכמים – שתיקנו לטובתה, ואינה טובה לי. כגון זו – לקמן מפרש אהיא אתמרה. מאי כגון זו – אזיכא אמרה רבא. כדבר הונא – אמונות שתיקנו לאשה תחת מעשה ידיה. ואי אמרה: אי אפשי בתקנה זו שתיקנו חכמים לטובתי – שחשו לכל הדשים: וימנן דלא ספקי להו מוונות במעשה ידיהן, ותקנו להן מוונות ומעשה ידיהן לבעל, אני איני צריכה לכך, מענגת אני ואי אפשי לעשות מלאכה, אמצא לי מוונות. או – יש לי אמונות יקרה יתר על כדי מוונותי. אי הכי – דטעמא משום דתקנתא דידיה הוא, ויכול למחול עליה, אמאי אצטרך דבי רבי ינאי לאוקמה בכותב לה ועודה ארוסה?

אפילו נשואה נמי. ידו כידה – והרי הוא כשהיה בהן. וכיון שנכסים שלו – צריך לשון מתנה, ואין מועיל בה לשון "דין ודברים". נפקא מינה לשומרת יבם – כלומר: לענין דין ודברים לא פליגי, דבין ידו כידה ובין ידו עדיפא מידה – אין מועיל בה לשון "דין ודברים" לסלק. ופולוגתא דאביי ורבא – לענין שומרת יבם איצטרך. וביבמות אפליגו בה אביי ורבא בפרק "החולץ" (ל.טא) גבי מתניתין דפרק דלעיל, בהאשה שומרת יבם שנפלו לה נכסים, דקתני: מתה מה יעשה בכתובתה כו', ואפילו בית שמאי ובית הלל. ואוקי אביי פלוגתא בשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל, בלא בעל הראשון. קסבר אביי: ידו כידה – לפיכך, כשהיא תחתיו יבם ומתה עד שלא נתיבמה – יורשה וירש הבעל בעל כוונה באים לירש, זה מכח אחותו וזה מכח אחיו. לבית שמאי – חלוקה עדיפא. ולבית הלל – חזקה קמייתא עדיפא. לפיכך, נכסי מלוג בחזקת יורשי האב. ופליג רבא אדאביי, דאמר: אי דנפלו לה כשהיא תחתיו, דכולי עלמא ידו של בעל עדיפא מידה, וכשמת עמד אחיו ליבמה במקומו והרי הוא כמותו, ואם מתה כשהיא שומרת יבם – אין ליורשה בהן כלום, ומתניתין דבית שמאי – דנפלו לה כשהיא שומרת יבם. קנו מידו מהו – אבריייתא דהאומר לחבירו "דין ודברים אין לי על שדה זו" קא. אבל אמתניתין – לא מהניא קנין ליפות כחא. דהא באמירה בלא לשון מתנה טני לאסמולקו אפילו מגופה של קרקע, דיכא דפריש, כדקתני סיפא. וטעמא דמתניתין דאמר הרי זה אוכל פירות – לאו משום גריעותא דלשון "דין ודברים" הוא, אלא משום דלא פריש ממאי סליק נפשיה, ואמרין ידה על התחתונה, כדמפרש לקמן, ואינה יכולה לומר: מן הכל נשתלקת. הילכך, מה לי קנו מה לי לא קנו. אלא אבריייתא קא בעי לה, דקתני: לא אמר כלום. וטעמא – משום גריעותא דלשנא הוא. מהו – מי אמרין: לא הקנה בחליפין הללו כלום, ולא אמר עליה אלא לשון "דין ודברים", או דלמא אין חליפין באים אלא לדבר שיש בו ממש, שזה קנה את הסודר ומקנה לו חפץ המכר או המתנה, ועל גופה של קרקע קנו מידו, ומתנה גמורה היא. מדין ודברים – קנו מידו – מה שפירש על הקנין – קנו מידו, והוא לשון דין ודברים, ואינו כלום.

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות כו' – והא דתנן בחזקת הדברים" (בבא בתרא מ.בא): ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו. ופריך בגמרא: פשיטא, כיון דמשתעבדא ליה לפירא – פירא הוא דקא אכיל! לא צריכא דכתב לה "דין ודברים אין לי בנכסיך" – לאו דוקא, דאם כן אבתי משעבדי ליה לפירא, אלא לא חש להאריך, ואיירי דכתב לה "דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן". **ר"ן** ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן בחיך ובמותר – ברוב ספרים גרסינן: ובפירי פירותיהן. וצריך לומר דסתם לן כרבי יוחנן: ואם תאמר: תפשוט מהכא בגמרא דעד עולם לאו דוקא, מדלא תנא ליה ושמן לא חש להאריך, אלא לסתם כרבי יוחנן.

ואין לי עסק בה – ואם תאמר: דאמרין "ביהשולח" (גיטין מ.גב) גבי המוכר עבדו לנכרי – יצא בן חורין, וצריך גט שחרור. ואם כתב לו אנו – זהו שחרורו. מאי אונא אמר רב ששת: דכתב לה "לכשתברא ממנו אין לי עסק בך". משמע ד"אין לי עסק בך" – הוי לשון טובא ונראה לרבינו שמשוך בן אברהם ד"אין לי עסק בך" הוי כמו שאומר לו "הרי את לעצמך". הילכך, גבי עבד שיכול לזכות בעצמו – קרי, אבל שדה – איך יזכה בעצמו. **כדבר** כהנא כו' – ואם תאמר: ודכי מייתי ראיא דמהני לשון "דין ודברים" שהוא לשון גזירה, ולמא כל הנוה דמייתי – מייירי בלשון טוב. ראיא אפשי בה' דמייתי – מייירי בלשון טוב, כדמוכח בפרק בתרא דכריתות (כר.א)? ויש לומר: דמדקאמר נחלה הבאה לו לאדם דווקא, ולא שבאת לו כבר – משמע דבלשון גרוע מייירי. דבלשון טוב – אפילו באת לו כבר יכול להתנות עליה, ולרבינו יצחק נראה דאלשון "דין ודברים" אין צריך להביא ראיא דמהני – דמסתברא הוא דמהני היכא דלא באה לידו, כמו בעלמא לשנא מעליא. אלא מייתי ראיא דלא תיקשי למאי דאוקמה בכתב לה ועודה ארוסה – דיכבי מצי מקני לה, והא קיימא לן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם? ואף על גב דרבי ינאי דמוקי לה בכותב לה ועודה ארוסה, סבר "בהאשה רבה" (ביבמות צ.גא) דאדם מקנה – מכל מקום מייתי ראיא לדידך, דקיימא לן דאין אדם מקנה, מדרב כהנא שיכול להקנות בכהאי גוונא. ולבסוף מייתי ראיא דרבא – ליתן טעם דיכול להתנות אף על פי שלא בא לעולם, דכיון דלטובתו תיקנה – יכול לומר "אי אפשי באותה טובה". ובמילתיה דרבא לחוד לא טני בלא מילתיה דרב כהנא: דממילתיה דרבא לא שמעינן שיכול להתנות דבר שלא בא לעולם. אף על גב דקאי על מילתיה דרב הונא דאיריי במוונות שלא באו לעולם – התיב אינו חידוש במה שאין לה מוונות, דאטו יש לה ליטול מוונות בעל כרחיה? ובשרצה – חוזרת בה. ולא קא משמע לן רב הונא אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה, ואם תאמר: בלא רב כהנא נמי, למא לא יוכל להסתלק בכותב לה ועודה ארוסה? מידי דהוה אשאר כסות ועונה (כתובות נ.א). דלרבי יהודה דברר שבנכמון תנאו קיים. ורבי מאיר נמי, לא פליג אלא משום דקסבר: מתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו בטלו ויש לומר: דהכא מיייר באומר לה שלא דרך תנאי, אלא אומר לה "דין ודברים אין לי בנכסיך". ועוד: דלאשה איבעי לה לאתנויי ומתני הבעל, והוה ליה פטומי מילי בעלמא. והשתא מייתי מדרב כהנא, דנדי דמכח תנאי לא מהני – מכח סילוק בעלמא מועיל. **קנו** מידו מהו – פירש בקונטרס: דאבריייתא קאי. וקשה לרבינו יצחק: דמה יש לחזעיל שם קנין? שהרי למי מקנה אותה וחלא לכולי עלמא מפקד להו ונראה לרבינו יצחק: דאנשואה קאי, דאמרין ידיו כידה – אי מהני לה שום קנין או לא.

ברצינא
מתנה, ואין מועיל בה לשון "דין ודברים". נפקא מינה לשומרת יבם – כלומר: לענין דין ודברים לא פליגי, דבין ידו כידה ובין ידו עדיפא מידה – אין מועיל בה לשון "דין ודברים" לסלק. ופולוגתא דאביי ורבא – לענין שומרת יבם איצטרך. וביבמות אפליגו בה אביי ורבא בפרק "החולץ" (ל.טא) גבי מתניתין דפרק דלעיל, בהאשה שומרת יבם שנפלו לה נכסים, דקתני: מתה מה יעשה בכתובתה כו', ואפילו בית שמאי ובית הלל. ואוקי אביי פלוגתא בשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל, בלא בעל הראשון. קסבר אביי: ידו כידה – לפיכך, כשהיא תחתיו יבם ומתה עד שלא נתיבמה – יורשה וירש הבעל בעל כוונה באים לירש, זה מכח אחותו וזה מכח אחיו. לבית שמאי – חלוקה עדיפא. ולבית הלל – חזקה קמייתא עדיפא. לפיכך, נכסי מלוג בחזקת יורשי האב. ופליג רבא אדאביי, דאמר: אי דנפלו לה כשהיא תחתיו, דכולי עלמא ידו של בעל עדיפא מידה, וכשמת עמד אחיו ליבמה במקומו והרי הוא כמותו, ואם מתה כשהיא שומרת יבם – אין ליורשה בהן כלום, ומתניתין דבית שמאי – דנפלו לה כשהיא שומרת יבם. קנו מידו מהו – אבריייתא דהאומר לחבירו "דין ודברים אין לי על שדה זו" קא. אבל אמתניתין – לא מהניא קנין ליפות כחא. דהא באמירה בלא לשון מתנה טני לאסמולקו אפילו מגופה של קרקע, דיכא דפריש, כדקתני סיפא. וטעמא דמתניתין דאמר הרי זה אוכל פירות – לאו משום גריעותא דלשון "דין ודברים" הוא, אלא משום דלא פריש ממאי סליק נפשיה, ואמרין ידה על התחתונה, כדמפרש לקמן, ואינה יכולה לומר: מן הכל נשתלקת. הילכך, מה לי קנו מה לי לא קנו. אלא אבריייתא קא בעי לה, דקתני: לא אמר כלום. וטעמא – משום גריעותא דלשנא הוא. מהו – מי אמרין: לא הקנה בחליפין הללו כלום, ולא אמר עליה אלא לשון "דין ודברים", או דלמא אין חליפין באים אלא לדבר שיש בו ממש, שזה קנה את הסודר ומקנה לו חפץ המכר או המתנה, ועל גופה של קרקע קנו מידו, ומתנה גמורה היא. מדין ודברים – קנו מידו – מה שפירש על הקנין – קנו מידו, והוא לשון דין ודברים, ואינו כלום.

בוצינא טב מקרא – לא כפירוש הקונטרס, דפריש: דשניהן מין דלעת הן. דהא קישואין מתרגמין "בוצינא", וקרא היינו דלעת, כדמוכח בפרק "הגורד מן המבושל" (גדרים נא.א). וקישואין דילועין שני מינין הן, כדנתן במסכת כלאים (פרק ג משנה ה): נוטע אדם קישות דלעת בתוך גומא אחת, ובלבד שיהא נוטה שער שורה זו לכאן ושער שורה זו לכאן. דלעת גדולה וחשובה יותר מקישואין.

אלא שמאחרת להתבשל, והקישות ממחרת לבשל, ומשל הדיוט כך הוא: שאדם אוהב הקישות יותר, שיהנה בה מחרה, ממה שהוא אוהב דלעת ולהמתנה, אף על פי שהיא טובה יותר. רבינו חם.

מיתה שכחה – שמו משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה.

מכירה לא שכחה – שקשה לה למכור, משום שבח בית אביה. **רב** אשי אמר בנבסין ולא בפירותיהן – למאי דלית ליה לרב אשי – יד בעל השטר על התחתונה, תימה: אמאי קתני שאם מכרה ותנתה קיים בדיעבד? לכתחילה נמי תמכור!

פירי פירות דוקא – ואפילו לא כתב "עד עולם" נסתלק, כאילו כתב "עד עולם".

אבל אין לפרש דאי "פירי פירות" דווקא – "עד עולם" לא דמתי. דהא מסיק: אם תמצא לומר "פירי פירות" דווקא – "עד עולם" למה לי. הא קא משמע לן: דכיון דכתב לה "פירי פירות" – כמאן דכתב לה "עד עולם" דמי, משמע ד"עד עולם" פשיטא ליה טפי דמתי, אפילו כשאמר פירי פירות דווקא.

הוה אמנא עד עולם אפירות – פירש בקונטרס: דהוי "עד עולם", לא בשנה ראשונה ולא בשנייה, וקשה לרבינו יצחק: דמה לי ראשונה ומה לי שנייה? תעוד: דאפילו רבי יהודה מודה דפירות גופיהו לא אכיל לעולם, ואפילו לא כתב לה "עד עולם", אלא "דין ודברים" אין לי בנבסין ובפירותיהן, מדלא פליג אלא בפירי פירות! אלא הכי פירושא: הוה אמנא "עד עולם" – אפירות: שבחיה ובמותה לא יאכל פירות.

לחכי איצטריך פירי פירות, לומר, דלא יאכל לעולם, לא פירות ולא פירי פירות. **וקסבר** ירושת הבעל דרבנן ועשו חיזוק – ואם תאמר: בפירות אמאי תנא קיים לכולי עלמא? ויש לומר: דבפירות דלא שכחו – לא עבדו רבנן חיזוק, כדאמרין בריש "אף על פי" (כתובות נגב). אבל ירושת הבעל שכחה – דנכסי צאן ברזל שכחו טפי מנכסי מלוג, דאפילו ליתומה עניי אין פותחין מחמשים וזו.

וסבר

פירות – סליק נפשיה, מפירי – לא סליק נפשיה, או דלמא: מפל מילי סליק נפשיה? **פשיטא** דמפל מילי סליק נפשיה, דאי אמרת מפירי פירות סליק נפשיה, מפירי לא סליק נפשיה, כיון דאכליהו לפירות – פירי פירות מהיבא? ולישמעיה, הא דתנן רבי יהודה אומר: לעולם הוא אוכל פירי פירות כו', כיון דאכליהו לפירי – פירי פירות מהיבא? **אליא** – ברשייך, הכא נמי – ברשייך. "רבן שמעון בן גמליאל אומר כו'". אומר רב: הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, ולא ממשעמיה. מאי הלכה ברבן שמעון בן גמליאל ולא ממשעמיה? אילמא הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, דאמר אם מתה יורשנה, ולא ממשעמיה, דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר: מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, ורב סבר: תנאו קיים. וקסבר: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

וכבר

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

בועיר – כשכאן חבירו זה להחזיק בחלקו – מיד עמד וערער על המתנה, ואמר: לא נתתי לך את השדה, ודין ודברים בעלמא אמרתי לך, שלא אירב עמך. אבל בעומר – יום או יומים, ואחר כך ערער – לא. דהשתא הוא דקא חדר ביה, ולמדוהו לטעון כך. ותימא ליה מפל מילי סליק נפשו – כיון דאוקמת בדלשון זה יכול להסתלק, למה אינו מסולק מן הכל? יד בעל השטר על התחתונה – כל המוציא שטר על המוחזק בדבר, מה שמפרש בשטר – יכול לתבוע עליו, ואם השטר סתום – מורידים אותו לפחות שבמשמעת השטר. וכאן, הבעל בא בתקנת חכמים על נכסי אשתו בשלשה דברים: לאכול פירות, ולירש, ואם תמכור – מכרה בטל. וזו מוציאה עליו שטר שכתבת לי "דין ודברים" אין לי בנבסין, ולשון סילוק הוא זה. והוא יכול לטעון: ודאי, לשון סילוק הוא. אבל לא נסתלקתי אלא מפחות שדברים, וזו היא המכירה. אבל כל זמן שלא תמכור – אוכל פירות. ותימא מפירי – מסלק נפשיה, שלא יאכל פירות בחייה, והוא פחות שבכולן. אבל אם תמכור – שמפסיד אף נוף הקרקע שהיה ראוי לירש אם תמות בחייו – יהא מכרה בטל, וירשנה. בוצינא טב מקרא – בוצינא = דלעת קטנה. קרא = דלעת גדולה. והאומר לחבירו: קח לך דלעת קטנה בנינו, או המתן עד שיגדילו וקח גדולה – טוב לו ליקח הקטנה מיד, כי לא ידע מה יולד יום. אף כאן, חביבה עליו אכילת פירות – שהוא תדיר ומיד, מביטול מכר – שאינו מיד, אלא לבשתמכור, ושמן לא תמכור. ותימא מירושא – סליק נפשיה, והוא הפחות, שמו לא תמות בחייו. אבל ממכירה לא סליק נפשיה, שמו תמכור, ופסיד אכילת פירות שהוא עכשיו. מכירה לא שכחה – שאין אשה רוצה למכור נכסי בית אביה. רב אשי אמר – אין לך אלא דקדוק הלשון. בנבסין – אמר לה, אבל לא בפירותיהן. ובענין שלה קאמר לה, דהא "בנבסין" קאמר. ולא לאחר מיתה, שבטל שמה מעליה. איבעיא להו לרבי יהודה – דתנא תרת: ובפירי פירותיהן, עד עולם. פירי פירות דוקא – בהאי ליטא לחוד סגי לאסתלקי מפירי פירות ומפירי דפירי פירות, ולא בעי "עד עולם". ואי כתב "בפירותיהן עד עולם", ולא כתב "בפירי פירות" – לא אסתלק מפירי פירות. או דלמא עד עולם דוקא – וב"עד עולם" תליא מילתא, וב"פירי פירות" לא בעי למיכתב. ואי כתב "מפירי פירות" ולא כתב "עד עולם" – לא איסתלק מפירי דפירי פירות, או דלמא תריוויה דוקא: עד עולם למה לי – למיתני מתני, הואיל ולא צריך למיכתב. הא קא משמע לן כו' – והכי קאמר: עד שכתוב "ובפירי פירותיהן" – היינו עד עולם. פירי פירות למה לי – למיתני מתניתין, ליתני: בפירותיהן עד עולם. והואיל וביה תליא, והוא לשון פירות ופירי פירות. הא קא משמע לן כו' – אין, ודאי לא בעי למכתב. מיהו, אי לא תני – הוה אמנא, דאי כתב "פירי פירות", הוה ככותב עד עולם. לחכי תני, למימר דאפילו כתב "פירי פירות" – בעינן "עד עולם". תרתי למה לי – למיכתב בשטר. לעולם אפירות קא – לא אוכל פירות לעולם, לא בשנה זו ולא בשנים הבאות. אבל פירי פירות – אוכל, הכי גרסין: ולישמעיה, דקתני רבי יהודה אומר

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

וכבר

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

וכבר

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

וכבר

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

בועיר – כשכאן חבירו זה להחזיק בחלקו – מיד עמד וערער על המתנה, ואמר: לא נתתי לך את השדה, ודין ודברים בעלמא אמרתי לך, שלא אירב עמך. אבל בעומר – יום או יומים, ואחר כך ערער – לא. דהשתא הוא דקא חדר ביה, ולמדוהו לטעון כך. ותימא ליה מפל מילי סליק נפשו – כיון דאוקמת בדלשון זה יכול להסתלק, למה אינו מסולק מן הכל? יד בעל השטר על התחתונה – כל המוציא שטר על המוחזק בדבר, מה שמפרש בשטר – יכול לתבוע עליו, ואם השטר סתום – מורידים אותו לפחות שבמשמעת השטר. וכאן, הבעל בא בתקנת חכמים על נכסי אשתו בשלשה דברים: לאכול פירות, ולירש, ואם תמכור – מכרה בטל. וזו מוציאה עליו שטר שכתבת לי "דין ודברים" אין לי בנבסין, ולשון סילוק הוא זה. והוא יכול לטעון: ודאי, לשון סילוק הוא. אבל לא נסתלקתי אלא מפחות שדברים, וזו היא המכירה. אבל כל זמן שלא תמכור – אוכל פירות. ותימא מפירי – מסלק נפשיה, שלא יאכל פירות בחייה, והוא פחות שבכולן. אבל אם תמכור – שמפסיד אף נוף הקרקע שהיה ראוי לירש אם תמות בחייו – יהא מכרה בטל, וירשנה. בוצינא טב מקרא – בוצינא = דלעת קטנה. קרא = דלעת גדולה. והאומר לחבירו: קח לך דלעת קטנה בנינו, או המתן עד שיגדילו וקח גדולה – טוב לו ליקח הקטנה מיד, כי לא ידע מה יולד יום. אף כאן, חביבה עליו אכילת פירות – שהוא תדיר ומיד, מביטול מכר – שאינו מיד, אלא לבשתמכור, ושמן לא תמכור. ותימא מירושא – סליק נפשיה, והוא הפחות, שמו לא תמות בחייו. אבל ממכירה לא סליק נפשיה, שמו תמכור, ופסיד אכילת פירות שהוא עכשיו. מכירה לא שכחה – שאין אשה רוצה למכור נכסי בית אביה. רב אשי אמר – אין לך אלא דקדוק הלשון. בנבסין – אמר לה, אבל לא בפירותיהן. ובענין שלה קאמר לה, דהא "בנבסין" קאמר. ולא לאחר מיתה, שבטל שמה מעליה. איבעיא להו לרבי יהודה – דתנא תרת: ובפירי פירותיהן, עד עולם. פירי פירות דוקא – בהאי ליטא לחוד סגי לאסתלקי מפירי פירות ומפירי דפירי פירות, ולא בעי "עד עולם". ואי כתב "בפירותיהן עד עולם", ולא כתב "בפירי פירות" – לא אסתלק מפירי פירות. או דלמא עד עולם דוקא – וב"עד עולם" תליא מילתא, וב"פירי פירות" לא בעי למיכתב. ואי כתב "מפירי פירות" ולא כתב "עד עולם" – לא איסתלק מפירי דפירי פירות, או דלמא תריוויה דוקא: עד עולם למה לי – למיתני מתני, הואיל ולא צריך למיכתב. הא קא משמע לן כו' – והכי קאמר: עד שכתוב "ובפירי פירותיהן" – היינו עד עולם. פירי פירות למה לי – למיתני מתניתין, ליתני: בפירותיהן עד עולם. והואיל וביה תליא, והוא לשון פירות ופירי פירות. הא קא משמע לן כו' – אין, ודאי לא בעי למכתב. מיהו, אי לא תני – הוה אמנא, דאי כתב "פירי פירות", הוה ככותב עד עולם. לחכי תני, למימר דאפילו כתב "פירי פירות" – בעינן "עד עולם". תרתי למה לי – למיכתב בשטר. לעולם אפירות קא – לא אוכל פירות לעולם, לא בשנה זו ולא בשנים הבאות. אבל פירי פירות – אוכל, הכי גרסין: ולישמעיה, דקתני רבי יהודה אומר

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כו' כיון דאכליהו לפירות ולא גרסין דאכליהו. אלא ברשייך גרסין, הכא נמי ברשייך – אם לא אכלו, ומכרן ולקח בהו קרקע, ועשתה פירות – סילק נפשו מהן, ולא מן הראשונים. ורב כבר תנא קיים – כרבי יהודה, דאמר – בני מקדש את האשה על מנת שאף ילך על שאר כסות ועונה – בדבר שבממון תנאו קיים. והכא – אמאי יירשנה? דקסבר רב: ירושת הבעל דרבנן, וכתבים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ליהות תנאו בטל.

כתובות דף פג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רטו

יותר בנשים, ואילו מְכִירָה של נכסי מלוג לֹא שְׂכִיחָא, לפי שאין
האשה רוצה למכור נכסי בית אביה, וְכִי מְסַלֵּי אִינִישׁ נְפִישָׁה –
ובאשר מסלק אדם עצמו מזכויותיו בנכסים, הרי הוא מסתלק
מְסַלֵּחָא דְלֹא שְׂכִיחָא, אך מְסַלֵּחָא דְשְׂכִיחָא לֹא מְסַלֵּי אִינִישׁ
נְפִישָׁה, ולכן אנו נוקטים שאינו מסלק עצמו מאלא מזכותו בעיבור
המכירה משום שמכירה היא דבר שאינו מצוי, ולא מזכותו לירש
אותה אם תמות בחייו שהוא דבר המצוי.
תירוצ נוסף לקושיא הראשונה: רב אָשִׁי אָמַר, הטעם שמסלק עצמו
רק מזכותו במכירה הוא משום שכן היא משמעות לשונו, שהרי
מהלשון בְּנִכְסֵיהָ, משום דווקא מהזכויות שבגוף הנכסים הוא
מוותר על זכותו, וְלֹא בְּפִירֵיתָהּ – ואינו מסלק עצמו מזכותו
באכילת הפירות, וכמו כן יש לדייק מהלשון בְּנִכְסֵיהָ שדווקא
בעוד הנכסים של האשה, דהיינו בחייה, הוא מוותר על זכותו, וְלֹא
לְאַחֵר מִיתָה, ולכן אינו מסלק עצמו מזכותו בירושתה אלא
מזכותו במכירה.

* * *

שנינו במשנה: רבי יהודה אָמַר, לְעוֹלָם הוּא אוֹכֵל פִּירֵי פִּירֹת עַד
שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי
פירותיהן עד עולם. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מה הם
פירות ומה הם פירי פירות, תנו רבנן, אלו הן פירות ואלו הן פירי
פירות, תְּבִנְיָה לֹא אשתו קרקע, וְעִשְׂתָּה פִּירֹת, הרי הן חשובים
פִּירֹת נכסיה, מִכָּר את הפִּירֹת, וְלָקַח מִהֶן – בכסף שקבל תמורתם
קרקע אחרת וְעִשְׂתָּה פִּירֹת, הרי הן פִּירֵי פִּירֹת.
לדעת רבי יהודה אינו מסלק עצמו מפירי פירות עד שיאמר 'דין
ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם'.
הגמרא דנה מהו הלשון העיקרי: אִיִּצְטָא לְהוּ, האם לְרַבִּי יְהוּדָה
הלשון פִּירֵי פִּירֹת הוא ופירי פִּירֹת, שבלשון זה בלבד משמע שמסלק
עצמו אף מפירי פירות ופירי פירות, ואף אם לא הוסיף 'עד
עולם', או דְלִמָּא עַד עוֹלָם דְּנָקָא, שבלשון זה בלבד משמע שמסלק
עצמו מקרקע זו ומכל הריחץ שעתידי לצאת ממנה עד עולם, ואף
אם לא הוסיף 'בפירי פירותיהן' די בכך, או דְלִמָּא – שמא יש לומר
שפִּירֵיהֶוּ דְּנָקָא – שתי הלשונות יחד נצרכים, שרק כשאומר
שתייהן יחד משמע שכוונתו לסלק עצמו מכל הפירות שיצמחו
מהקרקע, אך בלשון אחד מהם בלבד אין משמע כן.
הגמרא שואלת על האפשרות הראשונה: אִם תִּמְצֵי לֹמַר – אם
תדקדק ותמצא כצד זה, שפִּירֵי פִּירֹת דְּנָקָא, ואילו הלשון 'עד
עולם' אינו בדוקא, אם כן קשה עַד עוֹלָם שנכתב במשנה לְמָהּ לִי
מדוע הוצרכה הגמרא להזכירו בדברי רבי יהודה, מתרצת
הגמרא: הָא קָא מְשַׁמְעֵנָּה – כוונת המשנה להשמיענו, בִּינֵן דְּכָתִיב
לָהּ הִבֵּעַל שיהיה מסלק עצמו מפִּירֵי פִּירֹת, הרי זה כְּמָא דְּכָתִיב –
כאילו כתב לָהּ עַד עוֹלָם דְּמִי – כמו שאמר שמסלק עצמו מכל
הפירות לעולם, ולכן אינו אוכל כל הפירות שיצאו מקרקע זו ואף
פירי פירי פירות, אך אין כוונת המשנה שאמר כן.
הגמרא שואלת על האפשרות השלישית: וְאִם תִּמְצֵי לֹמַר – ואם
תרצה לומר שַׁעֲד עוֹלָם דְּנָקָא, אם כן קשה פִּירֵי פִּירֹת שנכתב
במשנה לְמָהּ לִי. מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמְעֵנָּה, שֶׁאֵין עַל גַּב
דְּכָתִיב לָהּ פִּירֵי פִּירֹת, מכל מקום אִי כָתִיב לָהּ גַּם עַד עוֹלָם, אִין –
אכן ויתר על זכותו לאכילת פירות עד סוף כל הדורות, אך אִי לֹא
כתב לה עד עולם אלא פירי פירות בלבד, לֹא – אין בלשון זו סילוק
אף מפירי פירי פירות.
הגמרא שואלת על האפשרות השלישית: וְאִם תִּמְצֵי לֹמַר תְּרִינְהוּ
דְּנָקָא – ואם תאמר ששני הלשונות בדוקא, יש לשאול, תְּרִינְהוּ לְמָה
לִי – מדוע באמת צריך לומר שתייהן, ואין די באחת מהן. מתרצת
הגמרא: צְרִיכָא – צריך את שתייהם, משום דְּאִי כָתִיב לָהּ פִּירֵי פִּירֹת
בלבד וְלֹא כָתִיב לָהּ עַד עוֹלָם, תְּהוּ אִמְמִינָא – הייתי אומר, שדוקא
פִּירֵי פִּירֹת הוּא דְלֹא אָכִיל, משום שסילק עצמו מהם כמו שאמר
בפירושו, אָכֵל פִּירָא דְּפִירֵי פִּירֹת אָכִיל – פירות היוצאים מהפירי
פירות רשאי לאכול לפי שמדם לא סילק עצמו, שהרי לא אמר

בְּעוֹרֵר – שכאשר בא חבירו להחזיק בשדה, מיד ערער עליו בעל
הקרקע שלא היתה כוונתו ליתן לו את השדה במתנה, אלא
שכוונתו היתה רק לסלק את עצמו מדין ודברים על שדה זו, שלא
לריב עמו, אָכֵל בְּעוֹרֵר – ששתק יום או יומיים, אחר שהחזיק חבירו
בשדה ורק אחרי כן ערער ואמר שלא היתה כוונתו ליתן את
השדה במתנה, מסתבר כרב נחמן שמוֹנֶפֶת שֶׁל קֶרְקַע קָנוּ מִיָּד –
שהתכוין להקנות לו גופה של קרקע, אלא שאחר כך התחרט
ולמדוהו אחרים לטעון כן כדי שיחזור בו, אך באמת כוונתו היתה
ליתן את השדה במתנה ונקנית למקבל ואינו יכול לחזור בו.
הגמרא פוסקת את ההלכה: אָמַר אֲמִימֵר, הִלְכָתָא – ההלכה היא,
שבאופן שעשה קנין, מוֹנֶפֶת שֶׁל קֶרְקַע קָנוּ מִיָּד.
אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאֲמִימֵר, באיזה אופן פסקת כן, האם בְּעוֹרֵר, או
בְּעוֹמֵד. השיבו אמימר בשאלה, לְמָא נִפְקָא מִיָּה – מה החילוק בין
עוֹרֵר לעוֹמֵד. השיבו רב אשי, לְכִדְרָב יוֹסֵף – על פי דעת רב יוסף
כפי שביארו אבני שאם בעל הקרקע מערער מיד הקנין בטל,
ואילו בשותק הקנין חל.
אמימר משיב לרב אשי: אָמַר לִיה, לֹא שְׂמִיעֵי לִי – לא שמעתי
דברים אלו של אבני שחילק בין עוֹרֵר לעוֹמֵד, בְּלֹמֵר, לֹא כְּכִירָא
לִי – שאינו רוצה לשמוע כן, לפי שאינו סובר חילוק זה, אלא בכל
אופן יש לומר שכוונתו לקנין.

* * *

שנינו במשנה: הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך, הרי זה
אוכל פירות בחייה, ואם מתה יורשה, אִם כֵּן לְמָה כָּתִיב לָהּ וְכוּ' דִּין
ודברים אין לי בנכסיך, שאם מכרה ונתנה קיים, שואלת הגמרא:
וְתִימָא לִיה – שתאמר האשה לבעלה, מִכָּל מִלֵּי סְלִיקָתָא נִפְשָׁךְ –
סילקת עצמך מכל הזכויות המגיעות לך בנכסים, כלומר, מאחר
שנתבאר במשנה שעל ידי לשון 'דין ודברים אין לי בנכסיך'
מסתלקת זכותו לבלט את המכירה והנתינה של אשתו, מדוע
שלא יועיל הסילוק אף לענין שאר זכויות.
משיבה הגמרא: אָמַר אֲבִי, כלל הוא בידינו יָד בְּעַל הַשְּׂטֵר עַל
הַתְּחִלָּה, היינו שכל הבא להוציא מחבירו ממון שמוחזק בו על
ידי שממציא לו שטר שכתוב בו שחייב לו, אינו יכול לתבוע אלא
מה שמפורש בשטר לפי שהשני מוחזק בנכסים, ואם השטר סתום
יש לדחותו שיגבה הדבר הכי פחות שניתן לפרש במשמעות
השטר. ואף כאן חכמים תיקנו לבעל שלש דברים, אכילת פירות
בחייה. לירש את הנכסים לאחר מותה. ושם מכרה, בטל המכר.
וכיון שלא פירש ממה מסלק עצמו מנכסיה, יכול הבעל לטעון
שלא היתה כוונתו לסלק עצמו אלא מהזכות הפחותה שיש לו,
דהיינו שלא יוכל לעכב את תמכור או תתן נכסיה לאחר.
שואלת הגמרא: וְאִמְמִינָא מִפִּירֵי – שמא נאמר שכוונת הבעל היתה
לסלק עצמו מזכות אכילת פירות נכסיה, שכן זכות זו היא
הפחותה שאינה בגוף הקרקע, מה שאין כן זכות עיבור המכירה
שהיא בגוף הקרקע, שהרי אם תמכור מפסיד הוא את גוף הקרקע
שהיה ראוי לירש אם תמות בחייו, יש לומר שמזכות זו לא סילק
עצמו ואינה יכולה למכור נכסיה ויורשם לאחר מיתתה.
משיבה הגמרא: אָמַר אֲבִי, משל הוא בפי הבריות מוֹצִינָא טַב
מִקְרָא – לדעת קטנה עכשיו טובה לאדם יותר מאשר להמתין
לקבל דלעת גדולה לאחר זמן, לפי שאינו יודע מה ילד יום ואולי
לא תשאר כלל. וכמו כן בנידוננו, הבעל מעדיף את זכות אכילת
הפירות שיש לו בנכסים כעת מזכותו בעיבור המכירה שאינו אלא
את תמכור, ושמא לא תמכור כלל.
הגמרא ממשיכה לשאול: וְאִמְמִינָא – נאמר שלא סילק עצמו מזכות
עיבור המכירה אלא מְזִכּוּת הִירוּשָׁה, שהרי זכות זו היא פחותה
מזכותו בעיבור המכירה, שהרי אם יסלק זכותו מעיבור המכירה
והיא תמכור את הנכסים, יפסיד אף את זכות הפירות שיש לו
בנכסים כעת, אך זכות הירושה אינה אלא לאחר מיתתה, ושמא
לא תמות בחייו.
משיבה הגמרא: אָמַר אֲבִי, מִיתָה שְׂכִיחָא – מיתה היא דבר מצוי

בני המשפחה שאחרים יקברו בקבר של המשפחה ואילו הם עצמם
יקברו במקומות אחרים, אמר רבנן, לישקול דמי וליתר – תיקנו
חכמים שיקח הבעל מבני משפחתו את דמי הקרקע ויחזיר להם
הקרקע.
ופאי – ומה הכוונה ינפה להן מן הדמים, שמנכה להם דמי קבר
אשתו – שעל מקום קבר אשתו אינו נוטל מהם דמים, לפי שחייב
הוא בקבורתה. הגמרא מביאה סיוע לדין זה: ברתנא בברייתא,
המזכיר בחיי מקום קברו וכן אם מכר דרך קברו – הדרך למקום
קברו, וכן אם מכר מקום מעמדו, ומקום הספידו, באין בני משפחה
לאחר מותו וקוברין אותו בעל כרחו של הקונה, וחכמים תיקנו
שהמשפחה יכולה לקנות בחוזה את בית הקברות משום פגם
משפחה – שגנאי הוא להם שאנשים זרים יקברו בקבריהם. ותיקנו
חכמים שאף ירושת הבעל בטלה מטעם זה. הרי מבואר מדברי רב
אלו שירושת הבעל היא מדאורייתא, ולא כמו שנתבאר בדבריו
לעיל שירושת הבעל מדרבנן.
מתרצת הגמרא: מה שרב ביאר שירושת הבעל היא מדאורייתא,
למעשה דברי יוחנן בן ברוקא קאמר – רק בא לבאר את דברי רבי
יוחנן בן ברוקא, וליה לא סבירא ליה – אך הוא עצמו אינו סובר כן
להלכה, אלא סובר שירושת הבעל מדרבנן.

משנה

משנתינו דנה בתשלומי כתובה וחובות אחרים מהנכסים שהשאר
המת אחריו: מי שמת והניח אשה התובעת כתובתה, ובעל חוב
התובע את חובו, ויורשין הרוצים לרשת את כל הנכסים, והיה לו
– למת, פקדון או מלוה, בין אתרים. רבי טרפון אומר, ניתנו הפקדון
או המלוה לבושל ו– לחלוש שפחן. רבי עקיבא חולק ואומר, אין
מרחמין בדין, אלא הפקדון או המלוה ניתנו ליורשין, מפני שבולס –
הבעל חוב והאשה, צריכין שבועה שלא פרע להם המת את החוב,
בכדי לגבות חובם מנכסי היתומים, וכל זמן שלא נשבעו אין להם
כל שייכות לנכסי המת, שהרי איננו יודעים אם חייב להם, ואין
היורשין צריכין שבועה בכדי לזכות בירושתם, ולכן מיד כשמת זכו
היורשים בהם וברשותם הם עומדים, ואין יכולים הבעל חוב
והאשה לגבות מהם.
אופן נוסף שנחלקו בו רבי טרפון ורבי עקיבא: מי שמת והניח פירות
תלושין מן הקרקע ועדיין לא באו לרשות היתומים, כל הקודם
ותופס בן, וזה בן, כלומר, מי שיקדים ויתפוס, זוכה בנכסים ולכן
אם היורשים קדמו לתופסם הרי הם זוכים בנכסים, ואם קדמו
הבעל חוב או האשה, הם הזוכים בנכסים. ואם קדמה ותפסה
ותבחה האשה מן הפירות יותר מבתובתה, וכן הבעל חוב שקדם
ותפס את הפירות, והיו בהם יותר על חובו, המותר – הפירות
העודפים על החוב, רבי טרפון אומר, ניתנו לבושל שפחן, והיינו
שניתנו הפירות לבעל חוב באופן שהאשה קדמה ותפסה, ולאשה
באופן שהבעל חוב קדם ותפסה, ולא ניתנו ליורשים. רבי עקיבא
אומר, אין מרחמין בדין, אלא ניתנו ליורשין, לפי שמיד כשמת זכו
היורשים בנכסיו וברשותם הם עומדים, מפני שבולס צריכין
שבועה ואין היורשין צריכין שבועה.

* * *

גמרא

שואלת הגמרא: למה לי למיתני מלוה למה לי למיתני פקדון –
מדוע הוצרכה המשנה לכתוב בדין הראשון גם לגבי מי שהשאר
מלוה וגם לגבי מי שהשאר פקדון, הרי היה די במקרה אחד והיינו
לומדים אחד מהשני. משיבה הגמרא: צריכא, דאי תנא – שאילו
התנא היה שונה את מחלוקתם רק לגבי מלוה, היה מקום לומר
שדוקא תנא – במלוה קאמר רבי טרפון שניתנו לבושל שבהם ולא
ליורשים, משום דמלוה להוצאה ניתנה – שהמלוה מעות לרעהו,
הרי זה על מנת שיוציא אותם הלוה לצרכיו ויחזיר לו מעות

הגמרא דוחה ביאור זה: וכי קבר רב שהמתנה על מה שכתוב
בתורה בדבר שבממון תנאו קיים, והא איתמר – והלא נאמר בבית
המדרש, אדם האומר להכיר הריני מוכר לך חפץ זה על מנת שאין
לך עלי תביעת אונאה, רב אמר, התנאי לא הועיל ויש לו עליו
אונאה, לפי שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, ושמואל
אמר, תנאו הועיל, ואין לו עליו אונאה. נמצא שלדעת רב המתנה
על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, ולא כפי שביארנו בדעת רב
שהוא סובר תנאו קיים.
הגמרא מציעה ביאור נוסף: אלא כך יש לפרש את דברי רב, הלכה
ברבן שמעון בן גמליאל בעיקר דינו, דאמר המתנה על מה שכתוב
בתורה תנאו בטל, אך ולא מוטעמיה – אינו סובר כדבריו ממש,
דאילו רבן שמעון בן גמליאל קבר שכיון שהמתנה על מה שכתוב
בתורה תנאו בטל, אם מתה האשה יירשנה הבעל ואין מועיל
תנאו, ואילו רב קבר שאם מתה לא יירשנה הבעל, שכן לדעתו
ירושת הבעל אינה מהתורה אלא מתקנת חכמים, ולא עשו חכמים
חיזוק לדבריהם כשל תורה, ולכן אם התנה לבטל תקנתם, מועיל
התנאו.
הגמרא דוחה גם ביאור זה: הוי – שיטה זו, מוטעמיה ולא כהילכתיה
הוא – מתאימה לטעמו של רבן שמעון בן גמליאל לענין מתנה על
מה שכתוב בתורה אך אינה מתאימה להוראתו לגבי ירושת
הבעל, ואילו רב אמר להדיף, שהלכה כמותו בעיקר הדין אך לא
בטעמו.
הגמרא מביאה ביאור שלישי: אלא כך יש לפרש את דברי רב,
הלכה ברבן שמעון בן גמליאל בדינו, דאמר אם מתה יירשנה, ולא
מוטעמיה – אך לא מטעמו דאילו רבן שמעון בן גמליאל קבר,
בדאורייתא – שהמתנה תנאי על דבר שמחויב בו מן התורה, תנאו
בטל, ומשמע מדבריו הוה בדרבנן – אך אם התנה בדבר שאינו
אלא מדרבנן, כגון בעל המסלק עצמו מזכות אכילת הפירות,
תנאו קיים, ואילו רב קבר שאפילו המתנה בדבר שהוא מחויב בו
רק מדרבנן, תנאו בטל, ולפיכך סובר רב שהתנאי של הבעל על
סילוקו מזכות הפירות אינו מועיל, לפי שחכמים עשו חיזוק
לדבריהם שיהיו כדני תורה ממש, שלא יבואו לזלזל בהם.
הגמרא דוחה גם ביאור זה: הוי – שיטה זו, מוטעמיה וכהילכתיה
הוא – מתאימה גם לטעמו וגם להוראתו של רבן שמעון בן
גמליאל, ורב מוסיף הוא – ורב רק מוסיף שגם במתנה על דבר
שהוא מדרבנן תנאו בטל, ואין שייך לומר על זה שאינו סובר
בטעמו של רבן שמעון בן גמליאל.
הגמרא מביאה ביאור רביעי: אלא זו היתה כוונת רב, הלכה ברבן
שמעון בן גמליאל דאמר אם מתה יירשנה, אך ולא מוטעמיה, דאילו
רבן שמעון בן גמליאל קבר שהטעם שהבעל יורשה ואין מועיל
תנאו, הוא לפי שירושת הבעל היא מדאורייתא, וכל המתנה על מה
שכתוב בתורה תנאו בטל, ואילו רב קבר שירושת הבעל היא
מדרבנן, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם בשל תורה, ולכן אף תנאי
בדבר שהוא דרבנן תנאו בטל.
מקשה הגמרא: וכי רב אכן קבר שירושת הבעל דרבנן, והתנן
בבכורות (בב) רבי יוחנן בן ברוקא אומר, בעל תירש את אשתו,
יחזיר ביובל את הקרקעות שירש ממנה לבני משפחה – לבני
משפחת האשה, וישלמו לו על הקרקעות, וינפה להן מן הדמים.
והיינו בה – והקשינו על משנה זו, מאי קסבר רבי יוחנן בן ברוקא
שאמר כן, אי קסבר – אם הוא סובר שירושת הבעל דאורייתא,
אמאי יחזיר – מדוע צריך הבעל להחזיר את הקרקעות לבני
משפחתו, הרי מן התורה הוא יורש אותה, וירושא אינה חוזרת
ביובל, ואי סובר רבי יוחנן בן ברוקא שירושת הבעל דרבנן, ולכן
אינה אלא כמכירה וצריך להחזיר את הקרקע ביובל, יקשה, דמים
מאי צביתיהו – מה מעשיהם כאן, כלומר, מאחר ומעיקר הדין
חוזרות הקרקעות אליהם, אינם צריכים לשלם על כך. ואמר רב
לבאר דברי רבי יוחנן בן ברוקא, לעולם קסבר ירושת הבעל
דאורייתא, ונגזן – אלא שהוא דיבר על אופן שהורישתו אשתו
קרקע של בית הקברות שהיו קבורים בה בני משפחתו, ומשום פגם

וסבר רב תנאי קיים והא איתמר כו' – ואף על גב דבפרק "הזכר" (בבא מציעא נא.ב) מוקי רב נפשיה אפילו כרבי יהודה, דאמר בדבר שבממון תנאי קיים. דעד כאן לא קאמר רבי יהודה התם, אלא ידיעה וקמחלה, הכא – מי ידע דמחיל. הכא – ליכא לשנוי הכי, דהכי נמי לא ידע דמחיל, שהרי אינו ברור לו שהיא תמות בחייה, שגמא הוא ימות בחייה – לכך פריך שפיר.

ורב סבר דאפילו בדרבנן תנאי בטל – פירש בקונטרס: דדיינו בפירות. וקשה לרבינו יצחק: דאם כן רב דלא כחז; דהא במתניתין אפילו לרבי יהודה מהני תנאי בפירות, היינו משום דלא שכיח, כדאמרין בריש פרק "אף על פי" (כתובות נ.ג.) ונראה לפרש: בדרבנן – היינו בעלמא, בשום דבר דהוי מדרבנן.

משום פגם משפחה לישקול דמי וליהדר – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דאם כן מאי איירא ביובל אפילו בלא יובל נמיו דעל כרחיך ביובל איירי; דאי בלא יובל קאמר דמחזיר, אם כן אמאי איצטרך ליה לרב למימר דסבירא ליה דירושת הבעל דאורייתא: הוה ליה למימר דרבנן ועוד: דאיובל מתינייא וצריך לומר: דליכא פגם משפחה עד דיובל, שאל כו' הירשו חזרות, חו אינה חזרת, ויכיר שהם קבורים בשל אחרים. **לכתובות** אשה – תימה: דהא חזן בבכורות בפרק "יש בכור" (נב.א) דאין אשה נטלת בראוי, ומלה – חשבי ליה רבנן ראוי בפרק "יש נחליף" (בבא בתרא קה.ב) וצריך לחלק: דדוקא גבי בכור חשיבה מלה ראוי, ולא לכתובות אשה.

לכתובות אשה משום חינא – פירש רבינו תנאל: שמיצאו הנשים חן בעיני האנשים, ויהיה לחן קופצים יותר. וכן משמע בערוך ובירושלמי. וכן משמע לקמן בפרק "אלמנה" (נז.ב) דפריך: למאן דאמר משום חינא: יורשים מאי חן איכא? ומשי: שירשתה בתה או אחותה, פירוש: שאף היא צריכה שיקפצו עליה בני אדם. ולפירוש הקונטרס נמי, יש לפרש: דכיון שראותה בתה ואחותה שכר בקל באה להם כתובה – נשאות יותר ברוצן לאנשים. ואל תתמה: דהכא יפה כח האשה מכח בעל חוב משום חינא, ולענין ויבמית תנן ב"הצניקין" (גיטין מט.ב) דבעל חוב בביבנות, וכתובת אשה בביבנות, ויגרעו כחא מכח בעל חוב, משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא, ולא חשו משום דינא לעשות דינא בביבנות בעל חוב דאין לדמות תקנת חכמים זו לזו, כענין שמצינו: משקי בי מטבחי דכן – שהקילו שלא להרבות טומאה במקדש, ולענין כמה דברים החמירו יותר, כדאמרין בפסחים (ט.טו.), ולרבי

על מנת שאין לך עלי דין אינא – אמכור לך חפץ זה, יש לו עליו – דמתנה על של תורה הוא: "אל תנו" (ויקרא כה). ורב סבר אם מתה לא יירשנה – דקסבר: ירושת הבעל דרבנן, ולא עשו חזק לדבריהן כשל תורה. הא בדרבנן – כגון זה, שהתנה שלא יאכל פירות. ורב סבר – אפילו תנאי הפירות נמי בטל, דחכמים עשו חזק לדבריהם כשל תורה, וכל שכן הירושא שהיא של תורה. הא

בשמייה ובהילכתיה הוא – סבירא ליה לרב כטעמיה דרבן שמעון, דמתנה על של תורה תנאו בטל, ובהילכתיה – דאם מתה יירשנה. יחזיר לבני משפחה – ביובל. וינכה להם מן הדמים – קא סלקא דעתך: יחזירים להם בדמים קלים. אמאי יחזיר – ירושה אינה חזרת ביובל, כדאמרין בבכורות (נב.ב), משום פגם משפחה – גנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמם, והם יקברו בקבורת אחרים. דמי קבר אשתו – שחייב הלב, וקבורתה. כרתניא – לוקח בית הקברות מחזירו על כרחו. וקוברים אותו בעל כרחו – של לוקח: אלא לא גרסינן. **משנה** יתנו לכושל שבהן – בגמרא מפרש מאי ניהו. ואף על גב דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה, הכא – דלא ברשותיהו מנחי – סבירא לרבי טרפון דמוציא מיד הלוח, או מיד מי שהפקדון אצלו, ונותנין לבעל חוב ולכתובה – שנתחייב בהן חמת מחיים. יתנו ליורשים – ולא מהניא תפיסה. שכולן צריכין שבויעה – דחנן בפירקין: הבא ליפרע מנכסי יתומים – לא יפרע אלא בשבויעה. וכל זמן שלא נשבעו – אין להם רשות בהם, ואין אנו יודעין אם יש להם עליו כלום. משמת חמת – זכר בהן הירושין, וברשותן חן. כל הקודם בהן זכה – קדמו יורשין – זכו, ואין מוציאין מידם, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ולכתובה. קדם אחד מוזן – האשה או המלוח – זכה הוא. דרבי טרפון אית ליה: תפיסה דלאחר מיתה מהניא. וזתה אשה יתר על כתובתה – אם קדמה ותפסה, ויש יותר מן הכתובה, או קדם בעל חוב ותפס, ויש בהן יותר על חובו. המותר יתנו לכושל שבהן – זה בעל השטר, שידו על התחתונה, ואם יבואו ליה היתומים – שוב לא יוציא מהם לא אשה ולא בעל חוב. **גמרא** להוציא ניהנה – ואינה קיימת בעין, דמחטרא גוביינא. ומשום הכי אמר רבי טרפון דלא מנחי ברשותא דיתמי. אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא ב' – דכל היכא דאיתיה – ברשותא דיתמי איתיה. לכושל שבאיה – למי ששטרו מאוחר, שלא יוכל לטרוף לקוחות הקודמים לו. לכתובת אשה – היא קרויה "כושלת", שאין דרכה לחזר אחר נכסי חמת ולבקש היכן יש לו קרקע. משום חינא – שמיצאו האנשים חן בעיני הנשים, ויהיו נשאות לחן, שלא תראגנה להפסיד כתובתן. והוא כשר – והדבר כשר והגון לעשות כן. בולחו נמי דיוורשין הוו – כיון דטעמא דרבי עקיבא משום דלא נשבעו הוא, כי תפסי נמי אמאי זכר? הרי זכו בהן יורשים משעת מיתה, ונכסי דיתמי קא תפסי! ואידי דאמר רבי טרפון מותר – אהדר ליה איהו נמי בכאי דאיירו ביה. ולעולם בכולחו נמי אית ליה – דאפילו תפס – מפקין ליה מייניה.

ורבי

וסבר רב תנאי קיים? והא איתמר: האומר לחבירו "על מנת שאין לך עלי אונאה". רב אמר: יש לו עליו אונאה, ושמואל אמר: אין לו עליו אונאה. **אלא:** הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: המתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטל, ולא מפעמיה; דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר: מתה – יירשנה. ורב סבר: מתה – לא יירשנה. האי מפעמיה ולא פהילכתיה הוא! **אלא:** הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: אם מתה יירשנה. ולא מפעמיה, דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר: דאורייתא – תנאו בטל, הא בדרבנן – תנאו קיים. ורב סבר: אפילו בדרבנן תנאו בטל. האי מפעמיה ובהילכתיה הוא, ורב מוסיף הוא! **אלא,** הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: אם מתה יירשנה. ולא מפעמיה, דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר: ירושת הבעל דאורייתא, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו בטל. ורב סבר: ירושת הבעל דרבנן, והכמים עשו חיזוק לדבריהם מלש תורה. ורב סבר ירושת הבעל דרבנן? והתנן: רבי יוחנן בן ברוקא אומר: היוזש את אשתו – יחזיר לבני משפחה, וינכה להן מן הדמים. והיונן בה: מאי קסברי? אי קסבר ירושת הבעל דאורייתא ואמר רב: לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא, וכגון שהורישתו אשתו בית הקברות; משום פגם משפחה אמור רבנן: לישקול דמי וליהדר. ומאי ינכה להן מן הדמים? דמי קבר אשתו. דרתניא: המוכר קברו, ודרך קברו, מעמרו, ומקום הספידו – כאין בני משפחה וקורבין אותו בעל כרחו, משום פגם משפחה. רב למעמיה דרבי יוחנן בן ברוקא קאמר, ליה לא סבירא ליה. **משנה** מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין, והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים. רבי טרפון אומר: יתנו לכושל שבהן. רבי עקיבא אומר: אין מרחמין בדיו, אלא יתנו ליורשין שפולין צריכין שבויעה, ואין היורשין צריכין שבויעה. הניח פירות תלושין מן הקרקע – כל הקודם בהן זכה בהן. וכתה אשה יותר מכתובתה, ובעל חוב יותר על חובו, לכושל שבהן, רבי עקיבא אומר: אין מרחמין בדיו, אלא יתנו ליורשין שפולין צריכין שבויעה, ואין היורשין צריכין שבויעה. **גמרא** למה לי למיתני מלוה, למה לי למיתני פקדון? צריכא, דאי תנא מלוה – בהא קאמר רבי טרפון, משום דמלוה להוצאה ניהנה. אכל פקדון, דאיתיה בעיניה – אימא מודי ליה לרבי עקיבא. ואי תנא הא – בהא קאמר רבי עקיבא, אכל פקדון – אימא מודי לרבי טרפון, צריכא. מאי לכושל? רבי יוסי ברבי חנינא אומר: לכושל שבראיה. רבי יוחנן אומר: לכתובת אשה, משום חינא. כתנאי: רבי גימין אומר: לכושל שבראיה, והוא כשר. רבי אלעזר אומר: לכתובת אשה, משום חינא. "הניח פירות תלושין". ורבי עקיבא, מאי איריא מותר? פולחו נמי דיוורשין הוו! אין הכי נמי, ואידי דאמר רבי טרפון "מותר" – תנא איהו נמי "מותר".

ורבי

ולרבי עקיבא תפיסה לא מהניא כלל – פירש רבינו תם: דקשיא ליה: דתנן בפרקין לעיל (פ,ב) גבי שומרת יבם: קדמה היא – זכתה בו, אף על גב דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה, מכל מקום מהניא תפיסה – אטו מי נימא דמתניתין דלא כרבי עקיבא? אמר רבא אמר רב נחמן: והוא שתפס מחיים. פירוש: דמהניא תפיסה מחיים דבעל, אפילו לרבי עקיבא. דההיא שעתא לא שייכא שבועה, ולא קרינא ביה

י"בא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. וכן דאין צריכין שבועה – וזו במה שביד. ומתניתין דלעיל גבי יבם – כאילו תפסה בחי הבעל, דבמקום אחי קאי, הלכך, קדמה היא – זכתה. ומידה, משמע בריש "אלמנה" לקמן (צו,א) דלא מהניא תפיסה לכתובה אפילו מחיים דבעל, כמו שאפרש בסמוך: ומכל מקום יש ליישב פירוש רבינו תם: דנוד דלא מהניא תפיסה מחיים דבעל, משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, מכל מקום כיון דתפיס מחיים – מהניא לבעל חוב, ואפילו לרבי עקיבא, בחי היבם נמי מהניא תפיסה. ובקונטרס פירש דלשון שאלה היא. וממתניתין דלעיל לא מצי למיפרך, כדפירשתי להם (פ,ב).

והוא שתפס מחיים – נראה לפרש דבעל חוב איירי. דבכתובה לא מהניא תפיסה לרבא דהכא, אפילו מחיים, כדמסקי רב יעקב משמיה דרבא כרבינא דהתם (כתובות צו,א). דאמר: לא אמרו דמהניא תפיסה במטלטלין אלא למוזנות, אבל לכתובה – מפקינן. ובתפיסה מחיים איירי, דאי בתפיסה דלאחר מיתה – היכי בעי התם מר בר רב אשי למימר דאפילו בכתובה לא מפקינן. וכן משמע בהלכות גדולות דמחיים איירי, דפירש להם: דהיינו שתפס אלא מהניא תפיסה בכתובה כמו בבעל חוב – משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ומידה, למוזנות תקנו רבנן, כמו שתקנו שמוכרת שלא בבית דין לצורך מוזנות. ורבינו חננאל פירש לקמן: דהא דאמר ליה רב יעקב לרבינא: הכי אמרין משמיה דרבא כותין – אינו. דהא אמר רבא גופיה התם לקמן (צו,א). וזיל ודבו לה לההיא דתפסה כסא דכספא לכתובתה. ואומר רבינו יצחק: דלאו ראיא היא, דאיכא למימר: דההיא תפיסה דכסא דכספא – הויא ברשות יתומים, ושמן סבורין הוי להפסידה מוזנות על ידי תפיסה זו. לכך נראה דהכא בבעל חוב איירי. ורבינו חננאל פסק לקמן דכמר בר רב אשי קיימא לן, דאמר: בין לכתובה בין למוזנות, מה שתפסה תפסה. דבכילי התלמוד קיימא לן כמר בר רב אשי, בר ממיפך שבועה (שבועות מ,א). וחזירי (חולין ע"ב). **שפיר** תפסתה – תימה: לפי מה דתריצין לעיל: מר סבר מטין איתמר, משמע דלכתובתה עבדינן כרבי עקיבא, וחיכי קאמר ליה הכא שפיר תפסתה? ושמן זה חשיב כמו דיעבר, כיון דכבר תפסה.

אית לך סהדי תפסית – לא גרסינן "דלאחר

מיתה", אלא, כיון דאית ליה סהדי תפסיה מניה, ובעל כרחו גזלח – תו לא מצי למיטע: לקוח הוא ביד. **ויתבי** רבי אבא גביהו – משמע הכא דסבר רבי אבא דעדבא במטלטלי דמי. ואף על גב דבפרק "יש נחלץ" (בבא בתרא קכח,א) שלח רבי אבא: הלכה, גובין מן העבדים, הא אמרין התם במסקנא דאין גובין איתמר. **את** תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים – כאן משמע דאף על גב דעשאו שליח, דאמר ליה: זיל תפסה, אפילו הכי – לא קנה. ולא כמו שפירש בקונטרס בפרק קמא דבבא מציעא (נ,א), דדוקא בשלא עשאו שליח לא קנה. **ואמר** רבי יוחנן בר לא קנה – ואם תאמר: דאמרין בפרק קמא דבבא מציעא: רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרווייהו: המגביה מציאה לחבירו – לא קנה לחבירו. מאי עשמו – דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. והתופס בר לא קנה. ואם כן, רבי יוחנן דאמר התם: המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, סבר דהתופס לבעל חוב קנהו ויש לומר: דשאני גבי מציאה, דאיכא למימר: מיגו דוכי לנפשיה – וזי נמי לחבריה, מה שאין כן הכא.

מיגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם יכיל למימר בו – אחר שנתקנה שבועת היתא איירי – דשליח נוגע בעדות, והי מיגו טוב. אבל קודם שנתקנה שבועת היתא, דשליח אינו נוגע בעדות, דמיגו דמצי אמר: דהרתיננו לזה, מצי נמי אמר: פרעתינהו למלוה, כדאמרין, בריש פרק שני דקידושין (ג,ג). – לא הוי מיגו. דלא חציפי להכחישו את העד, כיון שאינו נוגע בדבר. כדמוכח גבי נסכא דרבי אבא בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא לז,א) דלא מהימן למימר: ידיד חטפי, במיגו דאי בעי אמר: לא חטפתי. **לתקוני** שדרתיך ולא לעוותי – דוקא משום דהוכיז לו ליקח שטר או בתחילה או בסוף, דאית ליה לאסוקי אדעתיה וליקח מזה השטר קודם. אבל אם לא הוכיז לו לקחת השטר, ולא אמר לו טפי, אלא: הב חזי – פטור, דמצי אמר: את מדימתת ליה, ולא אמרת לי שקול שטרא. כדאמרין גבי חנווני על פקסס בריש בבא מציעא (ג,א). דחנווני אמר לבעל הבית: אנא שלחותך עבדי, מה אית לי גבי שכיר; אף על גב דמשמע לי – לא מוזימן, את מדימתת ליה, דלא אמרת לי "הב ליה בסהדי".

ורבי עקיבא – תפיסה לא מהניא כלל? **אמר רבא** **אמר רב נחמן:** והוא שתפס מחיים. **ולרבי טרפון,** **דמנחי היכא?** **רב ושמואל** **דאמרי תרווייהו:** והוא **שצבירין** **ומינוחין ברשות הרבים,** **אבל בסמימא** – **לא.** **ורבי יוחנן וריש לקיש** **דאמרי תרווייהו:** **אפילו בסמימא.** **דון דיני כרבי טרפון,** **ואהדריה ריש לקיש** **לעובדא מינייהו.** **אמר ליה רבי יוחנן:** **עשית בשל תורה?!** **לימא בהא קמיפלגי:** **דמר סבר:** **טעה בדבר משנה** – **חוזר,** **ומר סבר:** **טעה בדבר משנה** – **אינו חוזר?** **לא,** **דכילי עלמא טעה בדבר משנה** – **חוזר.** **והכא בהא קמיפלגי:** **מר סבר:** **הלכה כרבי עקיבא מחבירו,** **ולא מרבו.** **ומר סבר:** **הלכה אפילו מרבו.** **ואיבעית אימא,** **דכילי עלמא:** **הלכה כרבי עקיבא מחבירו** **ולא מרבו,** **והכא בהא קמיפלגי:** **מר סבר:** **רבי טרפון רבו הוה,** **ומר סבר:** **חבירו הוה.** **ואיבעית אימא:** **דכילי עלמא חבירו הוה,** **והכא בהא קמיפלגי:** **מר סבר:** **"הלכה" איתמר,** **ומר סבר:** **"מטין" איתמר.** **קריביה דרבי יוחנן תפוס פרה דיתמי מסיממא.** **אתו לקמיה דרבי יוחנן.** **אמר להו:** **שפיר תפסתיה.** **אתו לקמיה דרבי שמעון בן לקיש.** **אמר להו:** **זילו אהדרו.** **אתו לקמיה דרבי יוחנן.** **אמר להו:** **מה אעשה?** **שפננדי חלוק עלי.** **ההוא פקרא דיתמי תתפסי תורא מיניה.** **בעל חוב אמר:** **מחיים תפיסנא ליה,** **ובקרא אמר:** **לאחר מיתה תפסיה.** **אתו לקמיה דרב נחמן.** **אמר ליה:** **אית לך סהדי דתפסיה?** **אמר ליה:** **לאו.** **אמר ליה:** **מגו דיכול למימר "לקוח הוא ביד".** **יכול נמי למימר "מחיים תפיסנא ליה".** **והאמר ריש לקיש:** **הגדרות אין לן חוקה!** **שאני תורא,** **דמסירה לרועה.** **דבי נשיאה תפוס אמתא דיתמי מסיממא.** **יתבי רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא,** **ויתבי רבי אבא גבייהו,** **אמר להו:** **שפיר תפסתיה.** **אמר להו רבי אבא:** **משום דבי נשיאה ניתנה מחנפיתו להו?** **והא דון דיני כרבי טרפון** **ואהדריה ריש לקיש** **עובדא מינייהו!** **ימר בר חשו הוה מסיק ביה וזוי בההוא גברא.** **שכיב,** **ושביק ארבא.** **אמר ליה לשלוחיה:** **זיל תפסה ניהליה.** **אזל תפסה.** **פגעו ביה רב פפא ורב הונא פריה דרב יהושע,** **אמרו ליה:** **את תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים,** **ואמר רבי יוחנן:** **התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים – לא**

ורבי עקיבא תפיסה לא מהניא כלל – לשון שאילה הוא זה. **אמר רב נחמן** – מהניא היכא דתפס מחיים של מת. והכי גמר לא רב נחמן מרביה. **דמנחי היכא** – דחך פירות דקאמר רבי טרפון, דבשעת מיתה לא זכו בהן יורשין, אלא יזכה בהן הקודם. **בסמימא** – קרן וזית הסמוכה לרשות הרבים, ובני אדם העושין סחורה זה עם זה בשוק ורוצים לדבר דבריהם בבית וישוב הדעת, מסתלקין לשם. **אבל בסמימא** **לא** – אמר רבי טרפון כל הקודם זכה. דכיון דמקום הראוי לקנין הוא, כדאמרין בעלמא (בבא בתרא פ"ד). דמשיכה קניא התם, אפילו למאן דאמר ברשות הרבים לא קניא – אין זה מקום הפקר, וחוב בהן יורשין משעת מיתה, והמחזיק בו שם – כמחזיק בו בביתם. **ואתריית לעובדא** – סבר לה כרבי עקיבא. דלא מהניא תפיסה. **עשית** – דברי רבי עקיבא כאילו הן הלכה למשה מסיני, שחזרת מעשה בית דין דיי לנו לקיים הלכה כמותו לכתחילה, אבל משנעשה ונגמר הדין – אין לנו לחזור. **כדבר משנה** – דקיימא לן: הלכה כרבי עקיבא היכא דייחידא פליג עליה. ואף על גב דלאו במשנה ממש תנינא לה, אלא שמעתא דאמריא הוא, אמרין בסנהדרין (לג,א) דחזר, דאמרין התם: אפילו טעה בדבר ושמואל אמר ליה: אין. הלכה איתמר – הלכה כרבי עקיבא מחבירו. **מטין אתמר** – מטין ההוראה לכתחילה אחר רבי עקיבא. ומידה, אי עבדי באידך – לא מהדרין עובדא. קריביה דרבי יוחנן – קרוביו. **זילו אתהו** – דסבירא ליה כרבי עקיבא, דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא. **שפננדי** – שקול כמותי. בקרא **דימני** – שומר בהמותיהם. **דתפוס תורא מיניה** – בעל חוב של מת תפסו בבית השומר. הגדרות – בהמה דקה, על שם "גדרות צאן" (במדבר לב). **אין לן חוקה** – אין המחזיק בהם יכול לומר "לקוחין הן ביד" – שגמא מצאן והכניסן בביתו, לפי שדרוך הלך בשדות. **חשו** – שם האיש. **שכיב** – הלוח. **ארבא** – ספינה. **אמר ליה** – יימר לשלוחיה: זיל תפסה. **התופס לבעל חוב** – שליח התופס מטלטלין של לוח לצורך בעל חוב. במקום שחב לאחרים – שמפסיד בעלי חובין אחרים בתפסתו.

לא

יתבי **רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא,** **ויתבי רבי אבא גבייהו,** **אמר להו:** **שפיר תפסתיה.** **אמר להו רבי אבא:** **משום דבי נשיאה ניתנה מחנפיתו להו?** **והא דון דיני כרבי טרפון** **ואהדריה ריש לקיש** **עובדא מינייהו!** **ימר בר חשו הוה מסיק ביה וזוי בההוא גברא.** **שכיב,** **ושביק ארבא.** **אמר ליה לשלוחיה:** **זיל תפסה ניהליה.** **אזל תפסה.** **פגעו ביה רב פפא ורב הונא פריה דרב יהושע,** **אמרו ליה:** **את תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים,** **ואמר רבי יוחנן:** **התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים – לא**

ויתבי **רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא,** **ויתבי רבי אבא גבייהו** – משמע הכא דסבר רבי אבא דעדבא במטלטלי דמי. ואף על גב דבפרק "יש נחלץ" (בבא בתרא קכח,א) שלח רבי אבא: הלכה, גובין מן העבדים, הא אמרין התם במסקנא דאין גובין איתמר. **את** תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים – כאן משמע דאף על גב דעשאו שליח, דאמר ליה: זיל תפסה, אפילו הכי – לא קנה. ולא כמו שפירש בקונטרס בפרק קמא דבבא מציעא (נ,א), דדוקא בשלא עשאו שליח לא קנה. **ואמר** רבי יוחנן בר לא קנה – ואם תאמר: דאמרין בפרק קמא דבבא מציעא: רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרווייהו: המגביה מציאה לחבירו – לא קנה לחבירו. מאי עשמו – דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. והתופס בר לא קנה. ואם כן, רבי יוחנן דאמר התם: המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, סבר דהתופס לבעל חוב קנהו ויש לומר: דשאני גבי מציאה, דאיכא למימר: מיגו דוכי לנפשיה – וזי נמי לחבריה, מה שאין כן הכא.

מיגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם יכיל למימר בו – אחר שנתקנה שבועת היתא איירי – דשליח נוגע בעדות, והי מיגו טוב. אבל קודם שנתקנה שבועת היתא, דשליח אינו נוגע בעדות, דמיגו דמצי אמר: דהרתיננו לזה, מצי נמי אמר: פרעתינהו למלוה, כדאמרין, בריש פרק שני דקידושין (ג,ג). – לא הוי מיגו. דלא חציפי להכחישו את העד, כיון שאינו נוגע בדבר. כדמוכח גבי נסכא דרבי אבא בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא לז,א) דלא מהימן למימר: ידיד חטפי, במיגו דאי בעי אמר: לא חטפתי. **לתקוני** שדרתיך ולא לעוותי – דוקא משום דהוכיז לו ליקח שטר או בתחילה או בסוף, דאית ליה לאסוקי אדעתיה וליקח מזה השטר קודם. אבל אם לא הוכיז לו לקחת השטר, ולא אמר לו טפי, אלא: הב חזי – פטור, דמצי אמר: את מדימתת ליה, ולא אמרת לי שקול שטרא. כדאמרין גבי חנווני על פקסס בריש בבא מציעא (ג,א). דחנווני אמר לבעל הבית: אנא שלחותך עבדי, מה אית לי גבי שכיר; אף על גב דמשמע לי – לא מוזימן, את מדימתת ליה, דלא אמרת לי "הב ליה בסהדי".

אית

כתובות דף פד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) ריט

את הדין, וימר – רבי יוחנן סבר, 'מפני כרבי עקיבא מחבירו' איתמר
דהיינו, שלכתחילה נותים לפסוק הלכה כמותו, אך אם הדין
הכריע ופסק שלא כמותו אין מחזירין ומבטלים הדין.

* * *

מעשה נוסף בענין תפיסת מטלטלין: קריביה דרבי יוחנן – קרוביו
של רבי יוחנן תפסו פרה דיתמי – תפסו פרה של יתומים בחוב
שהיה חייב להם אביהם מסימטא. אתו לקמיה דרבי יוחנן – באו
לפני רבי יוחנן קרובם לשאל אם טוב עשו, אמר להו שפיר
תפסיתו – טוב עשיתם שתפסתם את הפרה. אתו לקמיה דרבי
שמעון בן לקיש – לאחר מכן באו לדין תורה לפני רבי שמעון בן
לקיש, אמר להו זילו אהירו – לכו והחזירו את הפרה ליתומים, לפי
שהלכה כרבי עקיבא שאין התפיסה מועילה. אתו לקמיה דרבי
יוחנן – הם באו שוב לפני רבי יוחנן, אמר להו, מה אעשה לכם,
שפגגו – ריש לקיש שהוא שקול וחשוב כמותי חלוק עלי – חולק
עלי, ואני יכול לעזור לכם.

מעשה שלישי בענין זה: הוהו בקרא דיתמי – מעשה ברועה
בהמות של יתומים, דתפסי תורא מיניה בעלי חוב של אביהם
תפסו ממנו שור, פצל חוב פחיים תפיסנא ליה – עוד בחיי
האב תפסו את השור בחובו, ובאופן זה אף רבי עקיבא מודה
שהועילה התפיסה. ובקרא אמר, לאחר מיתא תפסיה הבעל חוב,
ואין מועילה תפיסתו כרבי עקיבא שהלכה כמותו. אתו לקמיה
דרב נחמן – באו לדין לפני רב נחמן. אמר ליה רב נחמן לרועה, אית
לך סהרי דתפסיה – האם יש לך עדים שהבעל חוב תפס את השור.
אמר ליה הרועה, לאו – אין לי עדים על כך. אמר ליה רב נחמן, אם
כן, מנא דבול למימר – מתוך שהיה הבעל חוב יכול לומר לקנה
הוא בקרי – לטעון שלא תפס כלל את השור בחובו אלא קנה אותו
מהם. יכול למימר פחיים תפיסנא ליה – יכול אלא אף לטעון
שתפס את השור בחובו עוד בחיי האב, ונאמן הוא בכך.

מקשה הגמרא: וכי נאמן הוא לטעון שלקוח שור זה בידו, והאמר
ריש לקיש, הנודרות – בהמה דקה אין להן חוקה – אין למחזיק בהם
חוקה שהם שלו, שיהיה נאמן לומר לקוחים הם בידי, משום
שדרבם להלך בשדות, ויתכן שמצאם זה והניסם לביתו, ואין
שייך לומר בהם חוקה מה שתחת יד אדם הוא שלו. ואף בנידון
כאן אפילו אם אין עדים שהבעל חוב תפס שור זה, אינו יכול
לטעון שלקוח הוא בידו, ואינו נאמן במגו על טענתו שתפסו בחיי
האב.

מתרצת הגמרא: שאני תורא דמסירה לרועה – הדין של שור שונה,
שכיון שהוא מסור לרועה שישמור עליו, לפיכך שייך בו החזקה
שמה שתחת יד אדם הוא שלו. ולא אמר ריש לקיש את דינו אלא
ב'גודרות' דהיינו בהמה דקה.

מעשה רביעי בענין זה: דבי נשיא – אנשי בית הנשיא, תפסו
אמטא דיתמי – תפסו שפחה שירשו יתומים של אדם שהיה חייב
להם, מסימטא. יתיב – ישבו רבי אבהו ורבי חנינא בר שפי ורבי
יצחק נפתא לדין בדין זה, ויתיב רבי אבא נפיהו – וישב אף רבי
אבא עמם. אמרין להו – אמרו להם הדיינים לאנשי בית הנשיא
שפיר תפסיתו – טוב עשיתם שתפסתם את השפחה. אמר להו רבי
אבא לדיינים, משום דבי נשיא ניהו מתנפיתו להו – מכיון שאנשי
בית הנשיא הם, אתם מתנפיתם להם ופוסקים שלא כדין, והא דין
דייני – והרי היה מעשה שפסקו הדיינים כרבי תרפון, ואהדריה ריש
לקיש עובדא מיניהו וביטל ריש לקיש את פסק דינם והורה להחזיר
את הממון שתפס הבעל חוב.

מעשה חמישי בענין זה: יומר בר חש, הוה מסיק ביה זוזי ביהוה
נכרא – היה נושה מעות באדם אחד, שכיב – מת אותו אדם ושבקי
ארבא – והשאיר ספינה. אמר ליה יומר בר חשו לשלוחיה, זיל
תפסה ניהלי – לך תפוס את הספינה בחובי, אול תפסה – הלך
השלוחי ותפס את הספינה. פגעו ביה בשלית, רב פפא ורב הונא
בריה דרב יהושע, שגם הם היו נושים במת, אמרו ליה, את – אתה,
בתפיסתך את הספינה תופס לבצעל חוב במקום שחב לאחריים,
שהרי יש עוד בעלי חובות אחרים שמפסידים על ידי תפיסה זו,
ואמר רבי יוחנן, התופס לבצעל חוב במקום שחב לאחריים

שואלת הגמרא: ורבי עקיבא, תפיסה לא מחנא כלל, כלומר, האם
לדעת רבי עקיבא שחולק על רבי תרפון שאף בשווי החוב עצמו
לא מועילה תפיסה וולא רק במותר? אין שום אופן שמועיל בו
תפיסה. אמר רבא אמר רב נחמן, אף לרבי עקיבא מועילה תפיסה,
והוא שתפס פחיים – אך דווקא אם תפס הבעל חוב בחיי הלוח, שאז
רשאי להחזיק בנכסים עבור פרעון החוב אפילו לאחר מות
האב.

הגמרא מבררת את הדעה החולקת: ולרבי תרפון הסובר שמועילה
התפיסה בפירות אם לא באו לידי היורשים, דמנחי חבא – היכן
מונחים הפירות שניתן לומר שעדיין לא זכו בהם היורשים ומשום
כך תועיל התפיסה בהם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בזה: רב ושמואל דאמרי תרוניהו
– שאמרו שניהם, והוא – דין זה של רבי תרפון, נאמר דווקא באופן
שהפירות צבירין ומונחין בשעת מיתת האב כרשות הרבים שהוא
מקום שאינו ראוי לקנין, ולכך יש לומר שעדיין לא זכו היתומים
בפירות במיתת אביהם ויכולים הבעל חוב והאשה לתפוס את
הפירות בחובם, אבל אם היו מונחים בסימטא, באופן זה לא אמר
רבי תרפון שתועיל התפיסה, שמאחר שמקום זה ראוי לקנין אינו
נחשב כמקום הפקר לפיכך הנכסים נכנסו לרשות היורשים מיד
כשמת האב, ושוב אין הבעל חוב והאשה יכולים לתפוס מרשותם.
ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוניהו, אפילו אם היו מונחים
בסימטא תועיל התפיסה בהם.

* * *

הגמרא מביאה מעשה בענין תפיסה במטלטלים: מעשה היה
שתפס בעל חוב מטלטלין לאחר מיתת הלוח, ודין דייני – ופסקו
הדיינים הלכה כרבי תרפון שכל הקודם זוכה ולא הוציא
המטלטלין מידו. ואהדריה ריש לקיש לעובדא מיניהו – והחזיר ריש
לקיש את הדיינים מפסק זה, וצוה להם שיוציאו מהבעל חוב את
המטלטלין שתפס וייתנום ליורשים, לפי שכלל הוא שהלכה כרבי
עקיבא מחבירו. אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש, עשית בשל תורה
– החשבת את דברי רבי עקיבא כהלכה למשה מסיני שאין לחלוק
עליה. כלומר, אף שלכתחילה הבית דין צריכים ליפסוק את
ההלכה כרבי עקיבא מכל מקום לאחר שפסקו כרבי תרפון אין
להחזירם מהוראתם.

הגמרא דנה במחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש: לימא ביהא
קמיפליג – האם נאמר שנחלקו בדין זה דמר – ריש לקיש סבר,
שאם פעה הדין כדבר משנה, חוזר בו ומבטל את פסק דינו, ולכך
החזיר ריש לקיש את פסק הדיינים שהורו נגד הכלל שהלכה כרבי
עקיבא מחבירו. וימר – רבי יוחנן סבר, שאף אם פעה כדבר משנה,
אינו חוזר ומבטל את פסק דינו.

דוחה הגמרא: לא, אלא דבולי עלמא – לדברי הכל דין שפעה
כדבר משנה חוזר. והא ביהא קמיפליג – וכאן בדבר זה נחלקו, מר
רבי יוחנן סבר, שהכלל הוא הלכה כרבי עקיבא מחבירו –
כאשר חולק על חבירו, ולא מרבז – אך אין ההלכה כמותו כאשר
חולק עם רבו, ובנידון שלנו כיון שרבי תרפון היה רבו של רבי
עקיבא, אם הורה דין כרבי תרפון אין זה נחשב טעה בדבר משנה.
וימר – ריש לקיש סבר, שהכלל הוא שהלכה כרבי עקיבא אפילו
מרבז, ואף כאן ההלכה כמותו, והפוסק שלא כמותו נחשב כטועה
בדבר משנה וחוזר.

ביאור נוסף במחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש: ואיבעית אימא
– ואם תרצה תוכל לבאר כך, דבולי עלמא – לדברי הכל ההלכה
היא כרבי עקיבא מחבירו ולא מרבז, והא ביהא קמיפליג, מר – רבי
יוחנן סבר, שרבי תרפון רבו של רבי עקיבא הוה ו-היה, ולכך יש
לפסוק הלכה כרבי תרפון, וימר – ריש לקיש סבר, שרבי תרפון
חבירו הוה, ולכך אף כשנחלק עם רבי תרפון יש לפסוק ההלכה כרבי
עקיבא.

ביאור שלישי למחלוקת זו: ואיבעית אימא, דבולי עלמא חבירו הוה
– לדברי הכל נחשב רבי תרפון לחבירו של רבי עקיבא, והא ביהא
קמיפליג, מר – ריש לקיש סבר, הלכה כרבי עקיבא מחבירו –
איתמר – הוא הכלל שנאמר, וכיון שפסקו נגד כלל זה, החזיר להם

בשטרות, ומת המפקיד, אָתוּ יוֹרְשִׁים קָא תְּבַעֵי לֵיהּ מִינָהּ – באו
היורשים ותבעו ממנה שתחזיר את שטרות החוב, אָמְרָה לָהּ
האשה, כבר מִחִים של אביכם תִּפְסְקָא לָהּ – תפסתי בהם עבור
חוב שהיה חייב לי, ולא אחזיר את השטרות עד שתפרעו את חובי.
אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַב נַחֲמָן – באה האשה לדין לפני רב נחמן, אָמְרָה לָהּ
רב נחמן, אֵית לִיךְ סְהָר דְּתַבְעִיהּ מִינֵךְ מִחִים וְלֹא יְהִיבִית נִהְלִיחַ –
האם יש לך עדים שתבעו ממך בחיי המפקיד את השטרות וסרבת
לתתם בטענה שאת תופסת אותם בחובך, אָמְרָה לֵיהּ האשה, לֹא
– אין לי עדים על כך. אמר לה רב נחמן, אַם כֵּן, הוּי וְ-הִירִי זֶה
נחשב תִּפְסִיחַ דְּלֹאֲחֵר מִיתָה, וְתִפְסִיחַ דְּלֹאֲחֵר מִיתָה לֹא בָלוּם הִיא.
כיון שכל זמן שהיה האב חי והיו השטרות פקדון בידך, הרי הם
נחשבים כמזנחים ברשות המפקיד, ורק באופן שתפס לשם חובו
כגון שראה המלוה שהלוה עומד למות תפס מטלטלים שאינם
מופקדים אצלו נחשב הדבר לתפיסה מחיים המועילה.

* * *

מעשה נוסף באשה שבאה לדין תורה: הִיא אִיתָהּ דְּאִיתִיבָא
שְׁבוּעָה בִּי דִּינָא דְּרָבָא – אשה אחת התחייבה שבועה בבית דינו של
רבא, שאדם תבע אותה ממון והיא כפרה. אָמְרָה לֵיהּ בֵּית רַב חֲסְדָא
שהיתה אשתו של רבא, וְדִעְנָא בַּהּ דְּהַשְׁוֵיחָה אֲשִׁבוּעָה – יודעת אני
באשה זו שחשודה היא להשבע שבועה לבטלה. אֲפָקָה רָבָא
לְשִׁבוּעָה אֲשֶׁכְּנֵגְדָה – הפך רבא את חיוב השבועה על בעל דינה
שישבע הוא שחייבת לו ויטול.

וְיִמְנֵן הוּי יְתִבִי קָמִיָּה – פעם אחרת ישבו לפני רבא רב פֶּפְא וְרַב
אֲדָא בִּר מִתְנָא, אִיתִיו הֵוּא שְׁמֵרָא גָבִיחַ – והביאו לפניו שטר
חוב, אָמְרָ לֵיהּ רַב פֶּפְא לרבא, וְדִעְנָא בֵּיהּ דְּשְׁמֵרָא פְּרִיעָא הוּא –
יודע אני בשטר זה שהוא פרוע ואין לגבות על פיו. אָמְרָ לֵיהּ – האם
שאל רבא את רב פפא, אִיבָא אִינִישׁ אַחֲרֵינָא בְּחִידָה דֵּמֶר – האם
יש אדם נוסף שיוכל להעיד על כך ביחד עם מר, אָמְרָ לֵיהּ רב פפא,
לֹא, אָמְרָ לֵיהּ רבא, אִם כֵּן אֵף עַל גַּב דְּאִיבָא מֶר – אף שאתה מעיד
על כך, אינך אלא עד אחד, וְעַד אֶחָד לֹא בָלוּם הוּא לקבוע את
הדין על פיו.

אָמְרָ לֵיהּ רַב אֲדָא בִּר מִתְנָא לרבא, וְלֹא יֵהָא רַב פֶּפְא נֶאמָן עֲלִיךְ
בְּבֵית רַב חֲסְדָא שְׁקִבְלָת אֵת דְּבִרְיָה וְהִפְכָּת אֵת הַשְׁבוּעָה עַל הַבֶּעַל
דין שכנגדה, וכי אין לך להאמין כמו כן לרב פפא ששטר זה פרוע.
אמר לו רבא, בֵּית רַב חֲסְדָא קִים לִי בְּגוּיָה – ברור לי ללא שום ספק
שאינה משקרת, מֶר לֹא קִים לִי בְּגוּיָה – אך לגבי מר אין הדבר
ברור לי.

אָמְרָ רַב פֶּפְא, הִשְׁתָּא דְּאָמְרָ מֶר קִים לִי בְּגוּיָה מִלְּתָא הִיא – עכשיו
שהרב אמר שאמירת 'קים לי בגויה' הוא דבר שיש צורך
להתחשב בו, אילו אשמע עדות מאדם כגון אָבָא מְרִי בְּרִי – כמו
אבא מרי בני דקים לִי בְּגוּיָה – שברור לי שאינו משקר, קִרְעָנָא
שְׁמֵרָא אֲפּוּמִיָּה – אקרע שטר חוב על פיו אם יאמר על שטר שהוא
פרוע, ולא אגבה על ידו. תמוזה הגמרא: קִרְעָנָא סְלִקָא דְּעִתְךָ – וכי
על ידי נאמנות של עד אחד ניתן להוציא שטר חוב החתום בידי
עדים מידי המחזיק בו, והלא בכדי להוציא ממון צריך שני עדים.
משיבה הגמרא: אֵלָּא כוונת רב פפא היתה לומר קִרְעָנָא שְׁמֵרָא
אֲפּוּמִיָּה – אני יוציא על פיו את השטר מחזקת כשרותו, שלא אגבה
את החוב על ידו, אך גם לא אקרע אותו.

* * *

מעשה נוסף בענין שבאה לדין: הִיא אִיתָהּ דְּאִיתִיבָא
שְׁבוּעָה בִּי דִּינָא דְּרַב יִבִּי בִּר אֲבִי – אשה אחת נתחייבה שבועה
בבית דינו של רב ביבי בנו של אביי. אָמְרָ לָהּ הֵוּא בְּעַל דִּין – אמר
בעל דינה של האשה לדיינים, תִּיתִי וְתִישְׁתַּבַּע בְּמִתָּא – תבוא
האשה ותשבע בעיר שלו, שעל ידי זה אֲפָשָׁר דְּמִיכְסָא וּמוֹדָא –
יתכן שיש שם מי שמכיר את האמת ותתבייש לשקר ותודה
שחייבת לי מעות. אָמְרָה לָהּ האשה לדיינים, בְּתָבוּ לִי וְכָוֹתָא –

לֹא קִנָּה, וכל הנושים האחרים יכולים להוציא ממנו, ואף אתה לא
קנית את הספינה עבור יימור בר חשו. תִּפְסְקָה אִינָהּ – רב פפא ורב
הונא תפסו את הספינה בחובם, שאף להם היה חייב אותו המת.
רַב פֶּפְא מִימְלָח מְלוּחִי – הנהיג את הספינה במשטרים שלה. ואילו
רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מְטַח לָהּ בַּאֲשָׁלָא – משך אותה בחבל.
מֶר אָמְרָ, אֲנָא קִנִּינָא לָהּ לְכוּלָּהּ – אני קניתי את כל הספינה. וּמֶר
אָמְרָ, אֲנָא קִנִּינָא לָהּ לְכוּלָּהּ הֵינֵן שכל אחד מהם טען שהנהגתו
בספינה עדיפה מהנהגת חברו.

פִּנְעֵי בָהּ – פגש אותם רב פנחס בִּר אֲמִי, ואָמְרָ לָהּ, הִרִי רַב וְשְׁמוּאֵל
דְּאָמְרִי דְּרִנְיָהוּ – שאמרו שניהם, והוּא – דינו של רבי טרפון
שאפשר לתפוס מטלטלים של יתומים, נאמר דווקא באופן
שְׁבֻבָּהוּ וּמוֹנַחֲתִין בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים – שהוא מקום שאינו מועיל לקנין
משיכה, וכיון שלא היתה הספינה ברשות הרבים ואלא בשפת
הנהר שדינה כסימטא אין מועילה תפיסתם. (אמר להו) [אָמְרִי
לֵיהּ] רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, אֲנִן נָמִי מְחִירִיפִיתָא
דְּנִהָרָא תִּפְסִינָא – אף אנו תפסנו את הספינה באמצע הנהר במקום
שכל הספינות עוברות שם, ודינו כרשות הרבים שמועילה בו
תפיסה.
אָתוּ לְקַמְיָה דְּרָבָא – באו לפני רבא שוירה להם את הדין, אָמְרָ לָהּ
רבא, קָמִי חִינְדִי – אתם אוחים לבנים, מְשַׁלְחִי גְלִימִי דְּאִינִישׁ –
המפשיטים בגדי אנשים, הִבִּי וְ-כֵן אָמְרָ רַב נַחֲמָן, והוּא – תפיסת
מטלטלים של יתומים, מועילה דווקא באופן שְׁתַּפְסָה מִחִים של
אביהם, אך משמת ההלכה כרבי עקיבא שאין מועילה תפיסה.

* * *

מעשה נוסף בתפיסה מבעל חוב: אֲבִימִי בְּרִיה דְּרַבִּי אֶבְהוּ, הוּוּ מִסְכֵּן
בֵּיהּ זֻזִי בִּי חוּזָא – היו נושים בו מעות אנשים מחוזאי, שְׁדִרְיָנְהוּ –
שלח להם אביממי את מעות הפרעון בִּיד חָמָא בְּרִיה דְּרָבָא בִּר אֶבְהוּ,
אֹזֶל פְּרִיעָנְהוּ – הלך חמא ופרע את חובו של אבימי, ואָמְרָ לָהּ
לאנשי חוזאי, הִבּוּ לִי שְׁמֵרָא – החזירו לי את שטר החוב שכתוב
בו שאבימי חייב לכם מעות. אָמְרִי לֵיהּ, סִימְרָא נִינָהוּ – מעות אלו
מצד אחר הם, והיינו שהיה חייב לנו אבימי חוב אחר שאין לנו
עליו שטר, ועבור אותו חוב קבלנו את הפרעון ונמצא שהחוב
שבשטר עדיין לא נפרע.

אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַבִּי אֶבְהוּ – הגיע אבימי לפני רבי אבהו אביו
לשואלו מה דינו. אָמְרָ לֵיהּ רַבִּי אֶבְהוּ לאבימי, אֵית לִךְ סְהָר
דְּפִרְעָנִינָהוּ – האם יש לך עדים שפרעת להם את חובך. אָמְרָ לֵיהּ
אבימי, לֹא – אין לי עדים על כך. אָמְרָ לֵיהּ רַבִּי אֶבְהוּ, אִם כֵּן מִינֵן
דִּיבּוּלִין לִזְמַר לֹא הִיוּ דְּבָרִים מְעוּלִים – מתוך שיכולים אנשי חוזאי
לטעון שמעולם לא פרעת להם את החוב, יבּוּלִין נָמִי לְמִימֶר
סִימְרָא נִינָהוּ – נאמנים הם אף לטעון שמה שפרעת להם אינו אלא
בשביל חוב אחר, ועדיין אתה חייב להם חוב זה שבשטר.

מבררת הגמרא: לְעֵנֵן שְׁלִימִי שְׁלִיחַ מֵאִי – מה הדין לענין זה
שיתחייב השליח לשלם ללוה, שהרי כיון שלטענת המשלח לא
היה חוב נוסף, השליח גרם לו הפסד בכך ששילם את החוב ללא
שהוציא מהם את השטר. משיבה הגמרא: אָמְרָ רַב אֲשִׁי, חוּזִין –
יש לראות באיזה לשון אמר המשלח לשליח, אִי אָמְרָ לֵיהּ המשלח
שְׁקוּל שְׁמֵרָא וְהִבּ זֻזִי – קח את השטר ותן המעות, השליח מְשַׁלֵּם,
כיון ששינה מהוראת המשלח שציהו שלא יתן המעות רק אחרי
שיקח את השטר, אבל אם אמר לו המשלח הִבּ זֻזִי וְשְׁקוּל שְׁמֵרָא
– תן את המעות וקח את השטר, לֹא מְשַׁלֵּם – אין השליח חייב
לשלם, שכן לא שינה משליחותו.

הגמרא דוחה את דברי רב אשי: וְלֹא הִיא – אין לחלק בכך, אלא
בִּין בֵּית דִּין בֵּית דִּין שְׁלֵשׁ השליח, משום דְּאָמְרָ לֵיהּ המשלח, לְתַקְנִי
שְׁדִרְתִּיךָ וְלֹא לְעוֹנִתִי – לתקנתי ולטובתי שלחתי אותך, ולא לעונת
ולחזיק לי.

מעשה נוסף בתפיסה מבעל חוב: הִיא אִיתָהּ דְּאִיתִיבָא נִבְהָ
מִלְּוָנָא דְּשְׁמֵרִי – היתה אשה שהיה מופקד אצלה תיק מלא

כתובות. הכותב לאשתו – פרק תשיעי דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכא

רש"י

לא קנה – דלאו כל במיניה לחוב זה כדי לזכות את זה. תפסות אינהו – שאף הם נושים בו מעות. ממלח מלוחי – מנהיגה בעונן שלה שקורין רימ"ש בלעז ממלח שקורין וורניר בלעז, לשון "ויראי המלכים" (יונה א). אגא קנינא כולה – הנהגתי בריאה משל חבירי, מחריפותא דנהרא – לא מצאנוה על שפת הנהר, שהיא כסימטא, אלא מה

חטפונה שהיה מוליכה באמצע הנהר, שכל הספינות והולכות שם, והיו כרשות הרבים. קאן – אוזנים. חוריר – על שזקנים היו. משלחי גלימי דאנשי – מפשיטין טליתות האנשים. מפקי ביה – נושים בו. בי חוואי – אנשי אותה מדינה. סיפרא – מצד אחר היינו נושים בו. מלוה על פה, וממחית אותה מלוה נחזיק בהם. לענין שלמי שליח – למשלח. מאי – מי היה פושע, שהחזיר המעות עד שלא קבל מהם השטר? לתקוני שדרתיך – והיה לך לדקדק בתקנתא. דהוּ מפקרי נגה – מאבי יתומים. מלונא דשמי – תיק מלונא שטרות. מחים תפיסנא להו – בחוב שהיה חייב לי החזקתי בהם. הוי תפיסה דלאחר מיתה – שכל זמן שהיה חי – היו פקדון בידך, והרי הן כמזונות ברשותיה. וכי אמרי תפיסה מחים – כגון שראוה קרוב למות, ותפס מטלטלין לשם חובו, ולא היו פקדון בידו. דאחיבנא שבועה – שהיה אדם תובע ממנו, והוא כופרת. בת רב חסדא – אשתו של רבא. לשבועה אשכנגדה – התובע אותה ישבע ויטול, כדתנן (שבועות מדב.) ואלו נשבעין ונטלין: שכנגדו חשוד על השבועה. וימנין – פעם אחרת. כבת רב חסדא – שהאמנת לחשוד את האשה על השבועה. דקיס לי בנה – דלא משקרא. קרענא סלקא דעתך – וכו' אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו? אפוקי ממונא הוא, ותרי בעינן. מרענא – ולא אודקק לגבות באותו שטר, ומקריע נמי לא קרענא ליה. כתבו לי וכוותא – שבאתי לדין, ונפטרתו הימנו בשבועתי. ממולאי – בית עלי, שהן כרותי ימים. ולי נראה: ממולאי וגבנותם, בעלי מומין, שאין חזין כשאר בני אדם, לשון "שקל מולאי ושדי בנצא" (בבא בתרא נד,א). אשרתא – לשון חזק, כמו "ישר כחך" (יבמות סב,א). אשרתא דשמי – קיום השטר, שכותבין דיין: במזבז תלתא דורנא, ואתא פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידיהו, ואשרנדו וקיימנדו. דניחו – שיעידו: זה כתב ידי. הכי נמי מיהו כשיקרא – לכתוב "נשבעה פלוני", ועדיין לא נשבעה. ופרעי – בו ביום. אינו חוזר ולוח בו – אפילו בו ביום. ואף על גב דלאו מוקדם הוא, שהרי ביום הלואה נכתב שכבר נמחל שעבודו – משפרעו בטל השטר, ונמצאת מלוה הדינה מלוה על פה, ואינו גובה מן הלקוחות.

כשיקרא

לי בגוויה" מילתא היא, כגון אפא מר ברי דקיס לי בגוויה – קרענא שטרא אפומיה. קרענא סלקא דעתך?! אלא, מרענא שטרא אפומיה. ההיא איתתא דאחיבנא שבועה בי דינא דרב ביבי בר אבין. אמר להו ההוא בעל דין: מיתי ותישבע בכתא, אפשר דמכספא ומודרא. אמרה להו: כתבו לי – וכוותא דכי משתבענא יחבי לי. אמר להו רב ביבי בר אבין: כתבו לה. אמר רב פפי: משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מוליותא? הא אמר רבא: האי אשרתא דדייני דמיפתבא מקמי דניחו סהדי אחתימות ידיהו – פסולה, אלמא – מיהו כשיקרא, הכי נמי – מיהו כשיקרא. וליתא, מדרב נחמן. דאמר רב נחמן: אומר היה רבי מאיר: אפילו מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה – כשר. ואפילו רבנן לא פליגי עליה דרבי מאיר – אלא בגישי נשים, דבעינן פתיכה לשמה, אבל בשאר שטרות – מודו ליה. דאמר רב אסי אמר רבי יוחנן: שטר שלוח בו ופרעו – אינו חוזר ולוח בו, שפכר נמחל שיעבודו. טעמא – דנמחל שיעבודו אבל למיהו

אית לך סהדי דתבעינהו מחים – ואם תאמר: ואמאי צריכה סהדי? נידמני לדידה במיגו דאי בעיא אמרה "לקוחין הן בידי". דאף על גב דקימא לן דאין אותיות נקנות במסירה, וצריכה מסירה ושטר לקחה, הני מילי לקנות החוב, אבל לקנות הנזיר – קני בלא שטר, הואיל והיא מוחזקת בו. ודך איתתא לא היתה חוששת אלא לקנות מלונא דשטרי בלא החוב, מדקאמרה: מחים תפיסנא. ותפיסה מחים לא מנהיא לגבות החוב – דלא עדיפא ממסירה. אלא דעל ידי כך היתה יכולה לדחוק היושרים שפרעו היושרין מה שהיה חייב לה, במה שלא מלונא דשטרי, והיו כמו שחשבו, ואומר רבינו יצחק: דלא חשיב מיגו – הואיל ועכשיו אינה יכולה לטעון "לקוח הוא בידי", שכבר אמרה "מחים תפיסנא", ומשום דאי בעיא אמרה "לקוחין הן בידי" שבעה שאמרה "מחים תפיסנא" – לא מוהימנא השתא. דבאותה שעה שאמרה "מחים תפיסנא" סבורה היתה שהיא טענה מעולה, ולא היתה יודעת שיהא צריכה לטעון דתבעינהו מינה מחים – מדלא טענה מעצמה. וראיה מסוף פרק "זה בורר" (סנהדרין לא,א) גבי ההיא איתתא דנפס שטרא מתותי ידה, ואמרה: ידענא בחאי שטרא דפרעו הוא. ולא הימנה רב נחמן, משום כיון דאתחוק בבי דינא, פירוש: שראינו השטר בידה – אי בעיא קלתיא לא אמרנן. אף על פי שאם אמרה פרעו היא, קודם שראינו השטר בידה – היתה נאמנת במיגו דאי בעיא קלתיא, השתא שראינהו בידה – אין נאמנת עוד, והשתא לית לה מיגו. ועוד ראיה: מדתנן בפרק "שבועת הידיין" (שבועות לח,ב) "מנה לי בידך" ואמר לו "דך", למחר אמר לו "נתחיי לך" – פטור. ופרקי בגמרא (א,א) מינה למאן דאמר מלוה חבירי בעדים צריך לפרוע בעדים: והא דכא, כיון דתבעיה בעדים – כמאן דאחפיה בעדים דמי, וקתני פטור! ומאי קושיא? שאני הכא דמדמינן במיגו, דאי בעי אמר אתמול "לא היו דברים מעולם" אלא דאי, מיגו למפרע לא אמרנן.

מרענא לשטרא אפומיה – פירש רבינו חננאל בפרק "שבועת הידיין" (שם מב,א): דכל "מרענא" דבהתלמוד לגבי שטר – היינו שצריך בעל השטר ליבעע קודם שיגבה, והלשון משמע כן, מדלא מסיק לא מיקריע קרענא ולא מיגבא מגבין ביה, כדאמרנן ב"אלו נערות" (כתובות לז,ב) האי שטרא ריעא לא מגבין ביה (ולא מיקריע קרענא ליה). ואם תאמר: למאי הלכתא אמר רב פפא דמרענא ליהוה אי לשבעה כדפירשנו – אפילו לא מהדינן כבי תרי יתחייב שבועה הבא ליפרע, כדתנן במתניתין (לקמן פא,א): עד אחד מעידה שהיא פורעה – לא תפרע אלא בשבועתו! ויש לומר: דרב פפא קאמר אפילו דא קרוב – שאינו בר עדות, כמו בר רב חסדא, שלא היתה בת עדות. ודקא אמר ליה נמי לרב פפא "איכא איניש דאורינא בהדי מר" – צריך לומר שהיה רב פפא קרובו של בעל השטר או של נתבע, להכי ליכא להימניה, אפילו לשבועה.

אלמא מיהו כשיקרא – והתם נמי מיהו כשיקרא, שכתבו לה: "פלוני נשבעה ונפטרה מפלוני", ונתנדו ביד שליש שיתן לה לאחר שבועתה, ומה שלא כתבו לה: אם תשבע פלוני תפטרי, דלא הוה חזק כשיקרא, היינו משום שלא להצריכה עדים היום או למחר. חדא

רפנן לא פליגי עליה דרבי מאיר – אלא בגישי נשים, דבעינן פתיכה לשמה, אבל בשאר שטרות – מודו ליה. דאמר רב אסי אמר רבי יוחנן: שטר שלוח בו ופרעו – אינו חוזר ולוח בו, שפכר נמחל שיעבודו. טעמא – דנמחל שיעבודו אבל למיהו

כשיקרא

הרא ידענא ביה ברבי מיאשא דלא אמיד – אף על גב דאילו הוה רבי מיאשא קיים, והוה טעין "שלי הוא" – היה מהמין, אף על גב דלא אמיד, דאימור מציא אשכח, או מתנה נתנו לו, מכל מקום לא טענינן ליתמי – דמילתא דלא שכיחא היא. כי היכי דלא טענינן להו "נאנסו" בסוף פרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא עב).

ועוד הא קא יחיב סימנא – אין לפרש: ועוד –

אפילו אמיד. דאי אמיד – מה מועיל

הסימן? דלמא זכנה מניה, אף על גב דהאי סימן

דציירי בסדיניה אין רגילות לידע, אם לא

שהפקיד אצלו – מכל מקום בבסא דבספא

ומטכסא דבסמון ליכא סימן אלא בגופם, והוהא

לא הוי סימן שהפקיד, דאיכא למימר דזבנה

מניה! אלא יש לפרש: דהנך תרי טעמי אין

מועילין זה בלא זה, דבעינן דלא אמיד וסימן. ואם

תאמר: בסוף פרק קמא דלעיל (ג,ג) גבי ארוס

וארוסתו, דקאמר: חדא – דהא קא מודה, ועוד:

האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן

גמליאל! אמר ליה אביי: ובהא כי לא מודה מי

מכשיר רבן גמליאל ברי? ומאי קשיא ליה? דלמא

רב יוסף שני הטעמים מצריך, כדאשכחן הכאוי יש

לומר: דחתם אתי שפיר, דאי טעמא דמודה לא

מהני לחודיה – ההוא טעמא נמי דלחלה כרבן

גמליאל לא מהני ליה מיה, דלא מכשיר רבן

גמליאל אלא ברוב כשרים אצלה, והכא רוב

פסולין אצלה, וליכא אלא חד טעמא דמודה

בלבד. והכי קאמר: ובהא כי לא מודה, פירושו: אי

טעמא דמודה לחודיה לא מהני – מי מכשיר ברי?

והא דאמרין ב"האשה שהלכה" (יבמות קטו,ב):

הוא דאפקיד שומשמי גבי חברה, אמר ליה: הב

לי שומשמיא, אמר ליה: שקלתינהו, אמר ליה:

והא כך וכך הוה, ובחביאת רמיין. אמר ליה:

שקלתינהו, והני אחריני נינהו. ומשמע חתם, דאי

הוה יחיב סימנים מובהקים – הוה מהמין. ולא

מאימין איך מבינו ד"לקוחים הם ביד". וכן בפרק

"איהו נשך" (בבא מציעא עא,ג) הני חזי דיתמי

דיכי עבדינן להו? חזין איניש דאית ליה הדבא

פריכא בו. אבל בלום – לא, דלמא פקדון נינהו

ואתי איניש מעלמא ויחיב בהו סימנא, ושקיל

להו. חתם מיירי כשיש עדים שהפקיד אצלו, דתו

לא מהמין למימר "לקוח הוא ביד", כיון שבא

לירו בתורת פקדון. אבל הדבא פריכא אין בו

סימן. והא ליכא למיחש שמא יכירו בטביעת עין

– דהא לא שכיח. ורבינו שמשון בן אברהם נראה

לו לפרש: חדא דלא אמיד – וליכא למיחש

דלמא דרבי מיאשא נינהו, ועוד – ל"דלמא

דאיניש אחרינא הוה נמי ליכא למיחש, דהא קא

יחיב סימנא. **קיהיב** סימנא – פירש בקונטרס: דציירי בסדינא ושבעה הוה. ובי"האשה שהלכה" (יבמות קטו,ב) לא הוי סימן כי האי גוונא. **שורא** דייני – לא כפירוש הקונטרס, שפירש:

שיאמרו הדיינים דעתו של נותן, למי רצונו ליתן יותר. אלא אומר רבינו תם: שהדיין יתן למי שירצה. ומביא ראיה מסוף פרק קמא דגיטין (יד,ג) גבי "הולך מנה לפלוג" ומת משלח. מה שירצה

שליח – יעשה, וקרי ליה חתם שודא. ועוד: בפרק בתרא דקידושין (עד,א) אמרין דנאמן דיין לומר "לוה זכתי בו", אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו – אין נאמן. ופריך: וניהדר ויניידיניהו!

ומשני: בשודא דייני. ואי כפירוש הקונטרס, שהדיין אומדין דעתו של נותן – אכתי ניהדר ויעשה שודא! וכן בירושלמי: למי שירצו הדיינים להחליט – מחליטין. ואם תאמר: אם כן בן

הדיין שיתן לא הוי דאורייתא? ויש לומר: דכל דיין דמקבל אגרא – לאו דיינא הוא. **המוכר** – שטר חוב לחבירו בו – תימה לרבינו יצחק: היך יכול למכור החוב? דבשלמא כשיש לחוב

קרעקת – מוכר לו אותו שיעבוד שיש לו על הקרעקת, אבל כשאין לו כלום – מה מוכר לו? ונראה לו: דלא הוי מכר מדאורייתא, דאי הוי מכר – אמאי מחלו? וכן נראה לרבינו תם, דלא

הוי מכר אלא מדרבנן. ומייתי ראיה מדמאר בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמז,ב): אמר רבא אמר רב נחמן: מתנת שכיב מרע מדבריי סופרים. ופריך: והאמר רב נחמן: אף על גב דאמר שמואל:

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול. אי אמרת בשלמא דאורייתא, היינו דאנינו יכול למחול בו.

משמע – גמירי דאורייתא אינו יכול למחול? ויש לדחות: דלעולם אפילו הוי מכר שטר דאורייתא, יכול למחול, והתם הכי פירושו: אי אמרת בשלמא דאורייתא – משום הכי אינו יכול

למחול היורש, לפי שהוא אינו יורש, אלא המקבל מתנה הוא היורש. דאם הוא מדאורייתא – אם כן נפקא לן מיהיה ביזם הנחילו את בניו – התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי

שירצה, אלא אי אמרת דרבנן – אמאי אין יכול למחול? הלא אפילו מידי דאורייתא יכול למחול, כל שכן מתנת שכיב מרע דרבנן! ואם תאמר: אמאי איצטרך למעושי שטרות מאונא, אם

מכר שטר חוב לא הוי דאורייתא? ויש לומר: דנדי דהדוב אינו מכור, מכל מקום שייך בו אונאה, שהוא שוה הרבה לקונה שימכרנו בדמים יקרים ללוח. אי נמי: כגון שהיה חייב לו מלוה על

פה, ומעלה לו דמים שיכתוב לו השטר. **מפני** שידו בידה – תימה לרבינו יצחק: דבסוף "שנים אוחזין" (בבא מציעא יט,ב) גבי מצא שובר, בזמן שהאשה מודה – יחזיר לבעל. ופריך: וליחוש

דלמא כתבה ליתן בניסן בו. ומשני: שמע מינה איתא לדשמואל, דאמר: המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו. והשתא אכתי ניוחש, דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי, ואולח

והבניסתה לכתובתה לבעלה, שאינה יכולה למחול, כדאמרין הכא! וצריך לומר: דמיירי דהם בירידעו דלית לה בעל.

בשיקרא – לא חיישינן. ההוא גברא דאפקיד שב

מנהיגותא דציירי בסדינא בי רבי מיאשא בר בריה

דרבי יהושע בן לוי. שכיב רבי מיאשא ולא פקיד.

אתו לקמיה דרבי אמי. אמר להו: חדא – דידענא

ביה ברבי מיאשא בר בריה דרבי יהושע בן לוי דלא

אמיד, ועוד: הא קא יחיב סימנא. ולא אמרן אלא

דלא רגיל דעייל ונפיק להתם, אבל רגיל דעייל ונפיק

להתם – אימא איניש אחרינא אפקיד, ואיהו מיחזא

חזא. ההוא גברא דאפקיד פסא דכספא בי חסא,

שכיב חסא ולא פקיד. אתו לקמיה דרב נחמן. אמר

להו: ידענא ביה פחשא דלא אמיד. ועוד: הא קא

יחיב סימנא. ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק

להתם, אבל רגיל דעייל ונפיק להתם – אימא איניש

אחרינא אפקיד, ואיהו מיחזא חזא. ההוא דאפקיד

מטפסא בי רב דימי אחוה דרב ספרא, שכיב רב

דימי ולא פקיד. אתא לקמיה דרבי אבא. אמר להו:

חדא – דידענא ביה ברב דימי דלא אמיד, ועוד:

הא קא יחיב סימנא. ולא אמרן אלא דלא רגיל

דעייל ונפיק להתם, אבל רגיל דעייל ונפיק להתם

– אימא איניש אחרינא אפקיד, ואיהו מיחזא חזא.

ההוא דאמר להו: נכסי לטוביה. שכיב, אתא טוביה.

אמר רבי יוחנן: הרי בא טוביה. אמר "טוביה" ואתא

רב טוביה: "לטוביה" אמר, "לרב טוביה" – לא אמר.

ואי איניש דגיס ביה – הא גיס ביה. אתו שני טוביה;

שכן ותלמיד חכם – תלמיד חכם קודם, קרוב ותלמיד חכם – תלמיד חכם קודם. אפינא

להו: שכן וקרוב מאי? תא שמע: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". שניהם קרובים, ושניהם

שכינים, ושניהם חכמים – שודא דדייני. אמר ליה רבא לבריה דרב חיאי בר אבין: תא אימא

לך מילתא מעליותא דהוה אמר אבוד: הא דאמר שמואל: המוכר שטר חוב לחבירו וחזר

ומחלו – מחול, ואפילו יורש מחול. מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

בשיקרא – שלא נכתב על מלוה זו. לא חיישינן – אם לא שיש בדבר ביטול שטר גמור.

שב מנהיגותא דציירי בסדינא – שבע מרגליות צרורות בסדין אחד, הפקיד ביד רבי

מיאשא. ולא פקיד – לא צוה לאנשי ביתו, שחשפתו מיתה. **אתו לקמיה דרבי אמי** –

לתבעו את היורשין, והיורשין אמרין: שמא של אבינו הוי. **דלא אמיד** – אינו עשיר.

סימנא – דאמר: בסדין הם צרורות, והם שבע.

שכיב חסא ולא פקיד – שטבע בנהו, כדאמר

ביבמות בפרק בתרא (קכא,ב). **מטפסא** – לבוש

משני, צינדיל בלע"ז. **ההוא דאמר** – להו –

בצאות מיתה: נכסי לטוביה, ולא פירש לאיזה

טוביה. **גיס ביה** – רגיל אצלו, ומגו דגייסי

אהדי – קורא לו בשמו כאילו לא נסמך.

תלמידי חכם קודם – דמסתמא אדם מצדיק

מעשיו לזכות בשעת מיתה, דאמר מר (ברכות

לד,ב) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה

תלמידי חכמים מנכסין. **שודא דדייני** – הטלת

הדיינים. לפי מה שיראו דיינים שהיה דרכו של

מת לקרב את זה יותר מזה, או מי שבשניהן טוב

ונחוג בדרך ישרה, שיש לומר בו נתחזק המת

לזכות. **שודא** – כמו "שודי בימא" (שמות טו)

דמתרגמינן "יורה בים" – הטיל בים. וחזר ומחלו

– המוכר, שהוא מלוה, מחלו ללוה. מחלו –

דאמר ליה לזה ללוקח: לאו בעל דברים ידי

את. ואפילו יורש – של מלוה מחלו. וביניהם

לכתובתה – מכרה שעבוד כתובתה לאחרים,

בעודה תחת בעלה. **כפויט הנאה** – דבר מועט

שאינו אלא כחיוק טובה. שקורין גריד" = מפיק

רצון. ולפי שהלוקח מטיל מעותיו בספק – שמא

תמות היא בחיי בעלה – מפחד, ואינו לוקחה

אלא בדמים מועטים. הכי גריסין: **אתו תבעי** לה

לברתה – אתו לקוחות וקא תבעי לה לברתה,

הבאה לגבות כתובת אמה מאביה, ולירש

הכתובה מכח אמה. ואלו באין לטול אותה

הימנה, לומר: אמך מכרה לנו.

תיוול

שכן ותלמיד חכם – תלמיד חכם קודם, קרוב ותלמיד חכם – תלמיד חכם קודם. אפינא

להו: שכן וקרוב מאי? תא שמע: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". שניהם קרובים, ושניהם

שכינים, ושניהם חכמים – שודא דדייני. אמר ליה רבא לבריה דרב חיאי בר אבין: תא אימא

לך מילתא מעליותא דהוה אמר אבוד: הא דאמר שמואל: המוכר שטר חוב לחבירו וחזר

ומחלו – מחול, ואפילו יורש מחול. מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

אמר ר' אבהו: שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו, ואפילו יורש מחלו – מודה שמואל פמכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו

– שאינו מחול, מפני שידו בידה. קריביתיה דרב נחמן וביניהם לכתובתה בטובת הנאה.

כתובות דף פה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכג

53 פי זה הוא אומר את הסימנים.
54 * * *
55 מעשה נוסף בענין פסק דין על פי אומדן דעת: תהא דאמר להו
56 נכסי לטוביה – מעשה באדם שאמר לפני מותו שיתנו את נכסיו
57 לטוביה, ולא פירש לאיזה טוביה היתה כוונתו. שכיב – מת אותו
58 אדם, אהא טוביה – בא אדם בשם טוביה ותבע את נכסי המת.
59 אמר רבי יוחנן, הרי בא טוביה – הנה לפנינו טוביה שתובע את
60 הנכסים, ומדוע שלא ניתן לו.
61 מקרה שונה במקצת: אם אמר שנכסיו יהיו לטוביה, ואהא רב
62 טוביה – ובא אדם ששמו רב טוביה, הדין הוא שלא יתנו לו,
63 'לטוביה' אמר – שהמת אמר בצוואתו שנותן את הנכסים 'לטוביה',
64 אולם 'לרב טוביה' לא אמר. ואי איניש דגיס ביה – אבל אם ידוע
65 לנו שהמת היה רגיל בו ומיידר עמו, ומתוך כך לא הקפיד לקרותו
66 'רב טוביה', הא גיס ביה – הרי הוא רגיל בו, ואין ראייה שלא
67 התכוין לרב טוביה, ויכול רב טוביה לקבל את הנכסים.
68 מקרה נוסף: אהו שני טוביה – באו שני אנשים ששםם טוביה, אם
69 האחד היה שכן של המת, והאחר תלמיד חכם, הדין הוא
70 שהתלמיד חכם קודם. ומאותה סיבה, גם אם אחד מהם היה קרוב
71 של המת, והאחר תלמיד חכם, ושניהם שםם טוביה, הדין הוא,
72 שהתלמיד חכם קודם.
73 הגמרא דנה במקרה אחר: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה, שכן
74 וקרוב מאי – מה הדין כשאחד מהם היה שכן של המת, והאחר
75 קרוב, למי מהם נותנים. תא שמע ראייה מהפסוק (משלי כו) 'טוב
76 שכן קרוב מאח רחוק' הרי שהשכן קודם.
77 אם היו שניהם קרובים של המת, וכן אם היו שניהם שכנים של
78 המת, וכן אם שניהם חכמים, הדין הוא, שיהא דריוני – הדיינים
79 יבררו למי היה המת מעדיף לתת את נכסיו, כגון, שהמת היה נוהג
80 לקרב את אחד מהם, או שהוא יותר הגון מחבירו, ולו הם יתנו.

81 * * *
82 הגמרא חוזרת לעסוק בענייני גביית כתובה: אמר ליה רבא לקריה
83 דרב חייא בר אבין, תא אימא לך – בוא ואומר לך מילתא מעלייתא
84 דהוה אמר אבון – דבר מעולה שאמר אביר, הא דאמר שמואל –
85 דבר זה שאמר שמואל, מלוה המוכר ששטר חוב להכירו, כדי
86 שמעתה הלוה יפרע את החוב ללוקח, וקורא המלוה ומחיל ללוה
87 את החוב, החוב מחול, והלוקח שוב אינו יכול לגבות את החוב
88 מהלוה, משום שהלוה רשאי לטעון שאדם זה אינו בעל דינו.
89 ואפילו יורש של המלוה מחיל – יכול למחול את החוב ללוה. ועל
90 זה אמר אביר מודה שמואל, באשה המכנסת ששטר חוב לבעלה לפני
91 נישואיה בתורת נכסי מלוג, וקורא האשה ומחילתו ללוה, שהחוב
92 אינו מחול, מפני שידו של הבעל הרי היא בידה, ועתה גם הוא
93 בעלים על החוב ולפיכך אינה יכולה למחול בלעדיו.
94 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: קריכתיה דרב נחמן – קרובתו של
95 רב נחמן ובינתה לבתובתה בטובת הנאה – מכרה את שטר
96 כתובתה בסכום מועט. אינרשה ושכיבה – ונתגרשה ומתה,
97 והשאירה אחריה בת, ואותה הבת באה לגבות מאביה מה
98 שנתחייב לאמה בשעת הגירושין בכתובתה. אהו קא תבעי לה
99 לברתה – אולם הלוקחות שקנו את שטר הכתובה, באו ותבעו את
100 הבת לתת להם את הכתובה שהרי הם קנו את הכתובה. אמר להו
101 רב נחמן, ליבא דליקבא לה עצה – האם אין כאן משהו שיכול
102 ליעץ לבת את העצה דלהלך,

1 כשיקרא – לגבי החשש שהדבר נראה כשקר כיון שלא נכתב כלל
2 על הלוואה זו, לא חיישין – אין חוששים, ולכן אמר שהטעם הוא
3 מכיון שנתבטל כח שיעבוד השטר.

4 * * *
5 הגמרא מביאה כמה מעשים בענין הוצאת ממון על פי אומדנא:
6 תהא נבא, דאפקיד שב פרנתיא דצוירי בפדינא – מעשה באדם
7 שהפקיד שבע מרגליות שהיו צרורות בסדיו, בי ו-אצל רבי
8 מיאשא בר ברין ו-בן בנו דרבי יהושע בן לוי. שכיב רבי מיאשא
9 ולא פקיד – מת רבי מיאשא פתאום, ולא הספיק לצוות לבני ביתו
10 על הנכסים שברשותו. אהו לקמיה דרבי אמי – בא המפקיד לפני
11 רבי אמי לתבוע את המרגליות מן היתומים, ואילו היורשים טענו
12 שמה היו של אבינו, אמר להו רבי אמי ליתומים, ישנן שתי סברות
13 לטובת התובע, חדא – אחת, דידענא ביה – שידוע אני דרבי מיאשא
14 בר ברין דרבי יהושע בן לוי דלא אמיד – שלא היה אדם עשיר, ומן
15 הסתם לא קנה מרגליות אלו. ועוד – סיבה נוספת, הא קא יהיב
16 סימנא – הרי המפקיד נתן סימן כמה מרגליות היו ובאיזה אופן היו
17 צרורות. מוסיפה הגמרא: ולא אמרן שנאמן התובע להוציא את
18 המרגליות על ידי סימנים, אלא דלא רגיל דעיל ונפיק להתם –
19 כשהתובע אינו רגיל להכנס ולצאת בבית זה, אכל רגיל דעיל
20 ונפיק להתם – אבל אם רגיל הוא להכנס ולצאת בבית זה, אין
21 הסימנים ראייה, אימא איניש אחרנא אפקיד ואיהו מיחזא תוא –
22 שיתכן לומר שאדם אחר הפקיד אותן, והתובע היה נוכח בזמן
23 ההפקדה, ועל פי זה הוא אומר את הסימנים.
24 מעשה דומה: תהא נבא, דאפקיד כסא דכסא בי חסא – מעשה
25 באדם שהפקיד כוס של כסף אצל חסא. שכיב חסא ולא פקיד –
26 מת חסא פתאום ולא ציוה לבני ביתו על הנכסים שהיו ברשותו.
27 אהו לקמיה דרב נחמן – באו המפקיד והיתומים לדון לפני רב נחמן,
28 שהמפקיד טען שהכוס שייכת לו, ואף נתן סימן בכוס, ואילו
29 היורשים טענו שמה הכוס שייכת לאביהם, אמר להו רב נחמן
30 ליתומים, דידענא ביה כהכא דלא אמיד – מכיר אני את חסא שלא
31 היה עשיר בכדי שיהיה לו כוס של כסף, ועוד הא קא יהיב סימנא
32 – התובע נתן סימן בכוס, שמוכיח שהכוס שייכת לו, ולכן עליכם
33 להשיבו לתובע. ולא אמרן שנאמן המפקיד להוציא את הכוס על
34 ידי סימנים, אלא דלא רגיל דעיל ונפיק להתם – שאין התובע רגיל
35 להכנס ולצאת בביתו של חסא, אכל רגיל דעיל ונפיק להתם, אין
36 להסימנים ראייה, כיון שאימא איניש אחרנא אפקיד ואיהו מיחזא תוא
37 – יתכן שאדם אחר הפקיד את הכוס והתובע היה נוכח בשעת
38 ההפקדה, וכך הוא יודע את הסימנים.
39 הגמרא מביאה מעשה דומה: תהא דאפקיד מטבכא – מעשה
40 באדם שהפקיד בגד ממשי בי רב דימי אהו דרב ספרא, שכיב רב
41 דימי ולא פקיד – מת רב דימי פתאום ולא הספיק לצוות לבני ביתו,
42 אהא לקמיה דרבי אבהו – בא המפקיד לפני רבי אבהו, ותבע מן
43 היתומים את הבגד ואף נתן בו סימנים, ואילו היתומים טענו שמה
44 של אבינו היה, אמר להו רבי אבהו ליתומים, ישנן שתי סברות
45 שהבגד שייך לתובע, חדא, דידענא ביה כרב דימי דלא אמיד –
46 האחת, שאני מכיר את רב דימי שלא היה עשיר, ועוד, הא קא
47 יהיב סימנא – שהרי התובע נתן סימנים בבגד. ולא אמרן שיש
48 לסמוך על הסימנים שהמפקיד נותן, אלא דלא רגיל דעיל ונפיק
49 להתם – רק אם הוא לא רגיל להכנס ולצאת בבית זה, אכל רגיל
50 דעיל ונפיק להתם, אין הסימנים ראייה, אימא איניש אחרנא אפקיד
51 ואיהו מיחזא תוא – שיתכן לומר שאדם אחר הפקיד את הבגד,
52 ואותו אדם שטוען שהוא המפקיד, היה נוכח בזמן ההפקדה, ועל

וְהָאֵלֶּיךָ בִּי דִּיעִינָה – המלוה כדינו והאשה כדינה. כלומר, המלוה נתן
 מעות בהלוואה והוא רוצה לקבל בחזרה מעות, ולכן דין הוא
 שיפרע לו מעות. ואילו האשה לא נתנה כסף עבור הכתובה, אלא
 בעלה התחייב לה, והיא סומכת בעיקר על שיעבוד הקרקע, ולכן
 דין הוא שיפרע לה בקרקע.
 אממר ממשיך: וְאֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ – ואם יש לו רק קרקע
 אחת, וְאֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ – ואינה ראויה אלא לתשלום אחד מהם,
 לְבַעַל חֹב וְהַבִּינֵן לֵיהּ – נותנים את הקרקע לבעל חוב, לְאִשָּׁה לֹא
 יִהְיֶינָה לָהּ – ולאשה לא נותנים, והטעם שמעדיפים את הבעל חוב
 הוא, משום שאם יפסיד נמצאת נועל דלת בפני לוויין שאנשים
 ימנעו מלהלוות. מבארת הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא, כלומר, מה הטעם
 שנותנים לבעל חוב משום שחוששים לנעילת דלת? ואילו לאשה
 אין נותנים מטעם 'חינא', משום שיותר מִמָּה שְׁהָאִשׁ רֹצָה לִישָׂא
 אִשָּׁה רֹצָה לְהַנְשָׂא, כלומר, בדרך כלל נשים יש להן רצון להינשא,
 ולכן אין לחוש שמחמת דאגתן שיתנו את הקרקע למלוה ימנעו
 מלהינשא, אבל מלוה ימנע מלהלוות אם לא ניתן לו את הקרקע,
 ויש בזה משום נעילת דלת בפני לוויים.

* * *

הגמרא מביאה דיון בענין פריעת חוב: אִמֵּר לֵיהּ רַב פֶּפְאָה לְרַב חֲמָא,
 וְדָאִי דְאִמְרִיתוּ מִשְׁמִיחָא דְרַבָּא – האם נכון שאמרת משמו של רבא,
 הָאֵלֶּיךָ מֵאֵי טַעְמָא בִּיהּ זִוְי – אדם שנושים בו מעות מחמת שלוח,
 וְאִיתִי לֵיהּ אֲרֵעָא – ויש לו רק קרקע שיכול לשלם ממנה למלוה,
 ומעות אין לו, וְאִתָּא בְּעַל חֹב וְקָא תְּבַע מִיְנִיהּ – ובא המלוה ותובע
 ממנו לשלם לו את החוב, וְאִמֵּר לֵיהּ הַלּוּהּ, וְיֵל שְׁקוּל מֵאֲרֵעָא – לך
 ותגבה את הקרקע בחובר, אִמְרִינָן לֵיהּ – אנו אומרים ללוח, וְיֵל וְיִבִּין
 אֶתְּ וְאִיתִי תֵּב לֵיהּ – לך ותמכור את הקרקע והבא כסף למלוה.
 האם נכון שאמרת דבר תמוה כזה, שהרי המלוה סומך לגבות את
 חובו בעיקר על הקרקע של הלוח, ומדוע שנטריח הלוח למכור
 ולא יוכל להגבות לו קרקע.
 משיב רב חמא: אִמֵּר לֵיהּ רַב פֶּפְאָה, לֹא – אינו נכון, לא אמרתי
 הלכה כזאת. אמר לו רב פפא, אם כך, אִמְרָא לִי גּוּפָא דְעֻבְדָּא הֵיכִי
 הָהוּ – מה היה גוף המעשה שבו פסק רבא שבגיני יצאה השמועה
 המוטעית. אִמֵּר לֵיהּ רַב חֲמָא, תוֹלָה מְעוּתִין בְּעוּבְדֵי בּוֹבְבִים הָהוּ –
 לוח זה שהובא לפני רבא, היו לו מעות, אך טען בשקר שאין שלו
 אלא של גוי. שמאחר והוא עָשָׂה שְׂלֵא בְּהוֹנָן, שניסה להשתמש
 מלפרוע למלוה בכסף, לְפִיכָךְ עָשָׂה בּוֹ שְׂלֵא בְּהוֹנָן, וחייבו אותו
 למכור את הקרקע שלו, ולשלם את חובו. ודווקא באותו המעשה
 החמירו עליו הדיינים שימכור את הקרקע כדי לפרוע למלוה, ואין
 ללמוד ממעשה זה למקומות אחרים.

* * *

אִמֵּר לֵיהּ רַב בְּהֵנָא לְרַב פֶּפְאָה, לְדִידֵךְ דְאִמְרִיתָ פְּרִיעַת בְּעַל חֹב מִצְוֹה
 – לשיטתך, שחובתו של הלוח לשלם את החוב, אינה אלא כדי
 לקיים מצות פריעת בעל חוב, אם אִמֵּר הַלּוּהּ לֹא נִיקָא לִי דְאִיעֻבְדִּי
 מִצְוֹה – אין ברצוני לקיים מצוה זו של פריעת בעל חוב, ואיני רוצה
 לשלם, מֵאֵי – האם בית דין יכפו את הלוח לשלם למלוה. אִמֵּר לֵיהּ
 רַב פֶּפְאָה, דְּבַר זֶה תִּנְיָנָא בְּבִרְיָתָא, מִמָּה דְכָרִים אֲמֹרִים שְׂאִין לֹקִים
 עַל עֲבִידָה יוֹתֵר מֵאֲרַבְעִים מִלְּקוּת, כְּעֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה,
 אֲבָל בְּמִצְוֹת עָשָׂה, בְּגוֹן שְׂאֻמְרִין לֹא עָשָׂה סוֹכָה וְאִינוּ עוֹשֶׂה, או
 אומרים לו, ליטול לֹלֶב וְאִינוּ עוֹשֶׂה,

תִּיזִיל וְתִיחַלָּה לְכַתּוּבָתָהּ דְאִמְרָה לְגַבִּי אַבּוּהּ – תלך הבת ותמחול את
 החוב של הכתובה לאביה, שלא יצטרך לשלם אותה, וְתִיחַלָּה
 מִיְנִיהּ – ולבסוף בשימות אביה תירש אותו. שְׁמִיעָה הבת את דברי
 רב נחמן, אִזְלָה אֲחִילָתָה – הלכה ומחלה את חוב הכתובה.
 רב נחמן חוזר בו ממה שנתן עצה: אִמֵּר רַב נַחְמָן, עָשִׂינוּ עֲצָמִינוּ
 בְּעוּרְכֵי תִדְיָנִין כלומר, לא נהגתי כשורה בכך שנעשיתי לקרובי
 כ'עורך דין'.
 שואלת הגמרא: מַעֲיָקָא וּ–מתחילה) כשנתן את העצה מֵאֵי סִבָּה
 רַב נַחְמָן, וְלִבְסוּף – כשהתחרט על כך מֵאֵי סִבָּה, משיבה הגמרא:
 מַעֲיָקָא סִבָּה – מתחילה סבר רב נחמן ראוי לאדם שלא יתעלם
 מקרוב משפחתו, אלא יסייע לו בכל מה שיוכל משום הפסוק
 (ישעיה נח ט) 'וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם', וְלִבְסוּף כשנתחרט סִבָּה שְׂאִדָּם
 חָשׁוּב שְׂאִנִּי – אדם חשוב דינו שונה, שכן למדים ממעשיו, ועלולים
 האנשים ללמוד ממנו לעשות כך אף לאלו שאינם קרובים.

* * *

הגמרא שבה לדון בהלכה שהוזכרה לעיל: גּוּפָא, אִמֵּר שְׂמוּאֵל,
 מלוה המוכר שְׂטָר חֹב שהיה לו על אחר, לְחַבְרִי, וְחֹזֵר וּמַחֲלוּ –
 ומחל המלוה ללוח את אותו החוב, הדין הוא שהחוב מחול, וְאִין
 וְאִפְּלוּ יוֹרֵשׁ מוֹחֵל – ואף היורש של המלוה יכול למחול, ואין
 הלוקח יכול לגבות מהלוח את החוב.
 אִמֵּר רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻעַ, וְאֵי פָקַח הוּא – הלוקח, ורוצה
 למנוע אפשרות של הפסד מחמת מחילת החוב על ידי המלוה,
 מְקַרְקֵשׁ לֵיהּ זִוְי – יקשקש ללוח במעות שבידו, כלומר, ישלם
 ללוח כסף לפני שיעשה קנוניא עם המלוה, וְכַתְּבָה לֵיהּ שְׂטָרָא
 בְּשִׁמְיָהּ – ויכתוב הלוח ללוקח שטר חוב חדש על שם הלוקח, ואז
 גם אם המלוה ימחול על החוב, יוכל הלוקח לגבות את החוב
 מהלוח.
 הגמרא דנה האם המוכר חוב לחבירו וחוזר ומחל על החוב ובכך
 הפסיד ללוקח, חייב לפצות את הלוקח: אִמֵּר אֲמִימֵר, מֵאֵי דְאִין
 דִּינָא דְנִדְמִי – מי שמחייב בתשלומים אדם שהזיק בדרך של 'גרמי',
 במקרה של מחילת שטר חוב מִנְּבִי בִּיהּ דְמִי שְׂטָרָא מְעַלְיָא – הוא
 גובה מהמלוה את כל הסכום הכתוב בשטר בתורת תשלומי נזק
 עבור הלוקח. אבל מֵאֵי דְלֹא דִינָא דְנִדְמִי – מי שאינו מחייב
 בנזקי 'גרמי', מִנְּבִי בִּיהּ דְמִי יִינְדָא בְּעַלְמָא כלומר, המלוה פטור
 מפני שטוען ללוקח לא מכרתי לך אלא הנייר שבו כתוב השטר,
 ונייר זה הלא בידך הוא.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הָהוּ עוּבְדָּא – היה מעשה באחד
 שמכר שטר חוב ומחל ללוח על החוב, ובא הדין לפני רב אשי,
 וְכַפִּיָּהּ וּ–וכפה) רַפְּרָם לְרַב אֲשִׁי בכך שהרבה לו ראיות שיש לחייב
 את המלוה מדין גרמי, וְאִנְבִּי בִּיהּ בִּי בְּשׁוּרָא לְצִלְמִי – ודקדק רב
 אשי עם המלוה, שישלם ללוקח כל ההפסד שנגרם לו כתוצאה
 ממחילת החוב, כפי שאדם הקונה קורת עץ לצור בה צורות,
 מודקדק שתהא חלקה וישרה לגמרי.

* * *

הגמרא מביאה דין הקשור למשנתנינו: אִמֵּר אֲמִימֵר מִשְׁמִיחָא דְרַב
 חֲמָא, הָאֵלֶּיךָ מֵאֵי טַעְמָא עָלֶיהָ כְּתוּבַת אִשָּׁה וּבְעַל חֹב – מי שמוטל
 עליו לפרוע חוב כתובה וגם חייב לאדם שהלוה לו, וְאִיתִי לֵיהּ
 אֲרֵעָא וְאִיתִי לֵיהּ זִוְי – ויש לו קרקע ומעות, לְבַעַל חֹב מְסַלְקִין לֵיהּ
 בּוּזִין, כלומר, פורעים לו במעות, וְלֹאֲשָׁה מְסַלְקִין לָהּ בְּאֲרֵעָא – ואת
 האשה בעלת הכתובה מסלקים בקרקע. וטעם הדבר, הָאֵלֶּיךָ בִּי דִּיעִינָה

כתובות לאשתו – פרק תשיעי דף פו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכה

תוספות

1 תיזיל ותיחלה כו' — דאמרין: אפילו יורש מוחל, ואמה של זו מכרה להן שטר חוב שהיה
2 לה על בעלה. עשינו עצמינו — כקרבן של בעל דין, או אוהבו, הבא אצל דיין ועורכו
3 בראיות אחר זכות אוהבו או קרובו. כך למדתי עצה לזו להפסיד שכנגדה. מעיקרא —
4 כשאמר כן, לבסוף — כשתחרט. אדם חשוב שאני — לפי שלמדן הימנו, ויש שיעשו אף
5 שלא לקרובים. ואי פקח הוא — הלווק. מרקש
6 ליה זויי — ללוח, ושוכרו בהן לכתוב לו שטר
7 חוב בשמו, קודם שיעשו קנוניא בין שניהם. מאן
8 דדיין דינא דגרימי — המחזיק את הגורם הפסד
9 לחבירו. מגבי ביה — בהאי שטרא, מן המוחלו.
10 דמי שטרא מעליא — כל החוב שכתובו. ופאן
11 דלא דאין כו' — פלוגתאיהו בבבא קמא, בפרק
12 בתרא (קטוב), ורבי מאיר אית ליה דינא דגרימי,
13 כרתניא (שם קב); נתייאש הימנה ולא גדרה —
14 הרי זה קידש, וחיוב באחריותו גבי כלאים.
15 וקיימא לן כותיה. מגבי ביה דמי נירא בעלמא
16 — כלומר, אומר שלא מכר לו אלא הנזיר, והרי
17 הוא בידך. כפיה רפרם לרב אשי — שבא הדין
18 לפני רב אשי, וסביבו ודקיפא בראיות ואגבי
19 מדינא דגרימי. כי כשורא לצלמי — כלומר: גיבו
20 גמור, כולו להפסד. דקדק בו כאשר ידקדק
21 הלווק קורה לצור בין צורות, שלוקח ישרה
22 וחלקה. האי כי דינתי — זה הלוח מעות, וזו
23 סמכה על שיעבוד הקרקע, והיא לא נתנה
24 כלום. ואם בשביל נכסי צאן ברזל הנישומין
25 בכתובה — הוא זכה בהן מיד, וזו צירפתן עם
26 הכתובה על שיעבוד הקרקע. ולא חזיא אלא
27 לחד — אין בה אלא כדי לאחד מן. לבעל חוב
28 יחיבין — שלא תנעול דלת. יותר משהאיש
29 רוצה בו' — ולא דושישין לומר משום חניא.
30 ודוקא שהשטרות נכתבו ביום אחד, אבל אם
31 קדמה זמן הכתובה — היא גובה. ודאי דאמריתו
32 בו' — לשון שאלה הוא: אמת הוא ששמעתי
33 שאתם אומרים דבר זה של תימה, דמסרתינן
34 ליה ללוח למכרה? והלא המלוה עיקר סמך
35 שלו על הקרקע תולה מעותיו בנכרי הוה —
36 מעות היה לו לפרוע, ואומר של נכרי הם. לדידך
37 דאמרת בו' — במסכת ערכין, בפרק "שום
38 היתומין" (בבא, כבא), פריעת כנע' מצוה — מצוה
39 עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו, ודכתיב "הן
40 צדק" — שיהא "הן" שלך צדק, ו"לאו" שלך
41 צדק (בבא מציעא מטא), במה דברים אמורים
42 — דלוקא ארבעים.

דמית לזה ונפלי נכסי קמי יתמי, עדיפא כתובת אשה משום חניא. ומורי הרב רבינו יחיאל השיב למורי הרב בשם רבינו יצחק: דאפילו לאחר מיתה היבין לבעל חוב קרקע, או אפילו מטלטלין
אחר תקנת גאונים שתקנו דאשה ובעל חוב גובין מטלטלין. ולעיל דיהבין לכתובת אשה — היינו משום דכיון דאין דינו של בעל חוב לגבות, ואי הוה יחיב לזו נפקד ליתומים לא מצי נקט
לזו בדינא, עדיפא כתובת אשה משום חניא. ואפילו קדים זמן הכתובה לזמן השטר, כיון שלא תיקנו שותפות מן הלקוחות. ולא חל שיעבוד כתובה עליהו כלל, והוי כאילו זמנן שוה. והכי
אמר בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, א): "דאינקי' קנה ומכר, אם תמצא לומר לא משתעבד — דא לא משתעבד, ואם תמצא לומר משתעבד — לזו ולזו אוחר כך קנה ומכר — מהו: לקמא
משתעבד או לכתרא? ומשמע דאי לא משתעבד ליכא לספקי' כלל הוי גביא ברישא, כיון דלא משתעבד לגבות מלכותא. וכתב: וכן עמא דבר ברבינו יצחק, וכן ר' אלעזר ורמב"ם." ורבי יצחק
בר אברהם נראה לו כרבינו תם. ואמת, כי נראה דברי רבינו תם] (נוסח ישן. כתב יד). והוא תולה מעותיו בנכרי הוה — אין לפרש כשאמר לו "זיל את זבין" חל תולה מעותיו בנכרי —
דאם כן כהוגן עשו לו. אלא תחילה, כשתבעו היה הולך תולה מעותיו, ובשעת הגביה כבר לא היה לו, ואפילו הכי חוקיקו למכור. אמר לא נחא למיעבד מצוה מאי — הא פשיטא ליה
דכופין, דהא עיקר מילתיה בערכין (בבא, אהא דאין נוקקין לנכסי יתומין קטנים. וקאמרי: משום דפריעת בעל חוב מצוה, והני לא בני מעיבד מצוה ניהו. מכלל דלנכסי יתומים גדולים —
נוקקין. אלא הכי קאמרי: לא נחא ליה למעבד מצוה מאי? והלא פשיטא דכופין, ומה שייך לקרותו מצוה? אמר ליה: תניתין, דהיכא דאיכא מצוה כופין, אי נמי יש לומר: דבעא מיניה אם
כופין אם לאו. אף על גב דפשיטא דלנכסי יתומין גדולים נוקקין — הני מילי היכא דלא אמרו "לא נחא לן למעבד מצוה", אבל היכא דאמרו — מאי? אמר ליה: תניתין כו'. ויש מפרשים:
דאחלה מעותיו בנכרי קאי, דכשמואל לרב הוא בריה דרב יחשע דאמר טעמא דאין נוקקין משום צריי, אבל חובא איכא אנכסי. והואל הדין שיתן מעות — הוה שיעבוד נמי הוי על חוב המעות,
אף על גב דאיכא קרקעות. וכל שכן כי ליכא. אלא לדידך — דאמרת: מצוה, ואף על גב דאית לזו חובי ליתמי לא נחיתן עליהו, דלא רמיא עליהו שיעבודא אלא במקום דאיכא מצוה,
אמרת נמי שהשיעבוד לא ידא על המעות? ולא דמי לגולן שהשיעבוד על כל נכסיו, דהתם באיסורא אתא לדידה, ובדין אשתעבד לגמרי, אבל הכא — לא. פריעת בעל חוב מצוה —
בדאיכא אחריות נכסים איירי, דעלה איתמר מילתיה דרב פפא בערכין (שם). ואפילו הכי אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים — דלאו בני מעיבד מצוה ניהו, אבל מנכסי יתומין גדולים —
נפרעין. אבל בדליכא אחריות נכסים — מצוה על היתומין, ואין כופין, כדמוכח בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צא, ב) גבי יהוא דשקב קטינא דארגא. וטעמא משום דהוי מצות כיבוד מצוה
שמתן שכרה בצידה, דאין בית דין שלטמה מוחזרין עליה. והא דאמר ב"הגולן עצים" (בבא קמא צד, ב) הניח לזן אביון פרה וטלית וכל דבר המסויים — חייבין להחזיר מפני כבוד אביון,
התם — אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביון, הלכך חייבין לשלם. אבל משום כבוד לחודיה — לא. ובקונטרס פירש לקמן גבי קטינא: דהואיל וליכא מצוה אלא מדרבנן — לא כייפינן לזו.
ואין נראה. דאשכחן דכופין במצות דרבנן, כגון מצוה לקיים דברי תהמה. דאמרין ב"השולח" (גיטין מ, א) דכופין את היורשין.

אינה מגורשת מדרב ושמואל – הרבה יש לתמוה: היכי פשט מדרב ושמואל, דבעי
למימר דצידי רשות הרבים כרשות הרבים? והא רמי בר חמא גופיה מיבעי ליה
בצידי רשות הרבים מכלל דבהיתחתו ברשות הרבים פשיטא ליה דאינה מגורשת ויש לומר
דדיק מסיפא דמילתיה דמדקאמר ובסימטא לא מהני חפיסה מכלל דבצידי רשות הרבים
מהניא מיהו לאיכא דאמרי מדמה צידי רשות
הרבים לסמטא. וצידי רשות הרבים כרשות
הרבים דמו – תימה: דבריש "אלו נערות"
(כתובות לא,ב) אמר: דלענין מייקא – קני בצידי
רשות הרבים. אדרבה מגורשת מדרב נחמן
כ' – מדלא קאמר: אדרבה מגורשת מדרב
ושמואל גופיהו, דאמרי בסמיטא לא מהני חפיסה
– מכלל דפשיטא ליה דסימטא עדיפא לענין קני
טפי מצידי רשות הרבים. אבל אנם גידי רשות
הרבים – בעי לדמויי אהרדי. אלמא לענין קני
– סימטא עדיף מאנן, ושמואל לרבינו שמעון קני
אברהם: דלעיל בשילוי "האשה שנפלו" (פא,א)
אמר רבי יוחנן: האומר לחבירו "משוך פרה זו, ולא
תיקני עד לאדר שלשים" – קנה, אפילו עומדת
באנן. ואם כן, כל שכן אם היא עומדת בסמיטא.
והיכי אמר רבי יוחנן לעיל דתפיסה מהני
בסימטא: דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי
תרויהו: אפילו בסמיטא!
האומר לחבירו משוך פרה זו כ' – בדאמר לו
"מעבשיו" מיירי, כדאוק לעיל בסוף
"האשה שנפלה" (פא,א). וגבי גט נמי, דבעי רמי בר
חמא – איירי נמי בדאמר "מעבשיו"; דאי לא
אמר מעבשיו, כיון דאין הגירושין אלא לאחר
שלשים – היה צריך שיהיה או בחצירה. וקשה:
דהיכי פשט מדרב ושמואל: דהם – מאי
"מעבשיו" איכא? ונראה דהכי פשט: כי היכי
דהם, אף על גב דמן הדין דמשעת מיתת האב
הנכסים בחזקת יתומים בכל מקום שהם, אפילו
הכי אם הם ברשות הרבים – לא קני יתמי, הכי
נמי – היכא דאמר לה "הרי זה גיטך מעבשיו,
ולא תתגרשי בו עד לאחר שלשים", דמן הדין יש
לה לזכות בגט מיד לאחר שלשים יום בכל מקום
שהוא, אפילו הכי – ברשות הרבים אינה
מגורשת.
רבי אלעזר אומר על ידי גלגול – לא כפירוש
שפירש הקונטרס: דתנא קמא סבר דאין
מגלגלין בשבועה דרבנן. דהא בפרק "כל
הנשבעין" (שבועות מח,ב) מסקנן דמגלגלין
ברבנן, וליכא מאן דשמואל! אלא, טעמא דתנא
קמא: דאמרה ליה "כיון דדייקת כולי האי – לא
מצינא דאיידור בהדך". ירושלמי: מאי טעמא
דרבנן? אם אתה אומר כן – אין שלום בבית
לעולם. שברה כלים, מאי את עבדי לה –
כשומרת חנם ואם כשומרת שבר? מסתברא, אפילו
כשומרת חנם אינה, אם אין את אומר כן – אין
שלום בבית לעולם. נדר ושבויה אין לי עלך
ועל יורשך – בירושלמי מפרש: כגון שנתן לה
רשות לעשות יורשיה אפטרופין. ואת הבאים
ברשותך – צריך לפרש: שאר בני אדם, נכרים,
שעשאתן אפטרופין מחמת שנתן לה רשות.
תימה: אמאי נקט נדר? דנדר לא שייך אלא
באלמנה, כדמוכח ב"הושלח" (גיטין לד,ב) דתיקן
רבן גמליאל שתהא נודרת כו', ו"עליך" לא שייך
אלא בגרושה ויש לומר: דאידיד נקט בסמוך נדר
גבי יורשין, נקט נמי ברישא. ומיהו, בגמרא לא
שיך לשנוי הכי, דקתני בברייתא: נדר ושבויה,
והתם לא מיירי בירושם בכל.
אלא

מכין אותו – קודם שעבר על העשה, ויש בידו לקיים. והלכה והתחיתו כו' – ועודנו שם
לאחר שלשים. והוא שצבורין – גבי מתניתין, דקתני: הקודם זכה. אלמא – רשות הרבים
לא קני ליה לבעלים מידי, אלא אם כן מגביהו. הילכך, לאחר שלשים לאו ברשותה הוא
דליהו גירושין חילל. צדי רשות הרבים – סמוך לכתלים, שאין דרך בני אדם לעבור
שם ולהתחבר בכותלים. משנה חנונית –
למכור יינו ופירותיו בחנות. משביעה – שלא
עייבה בידה כלום. אפטרופאי – לחכסו
ולהוציא פירותיו, ולשכור פועלים, ולשוא
וליתן. גמרא על ידי גלגול קאמר – דשמעיה
לתנא קמא דאמר: משביעה על האפטרופסות,
ולא על פילכה ועיסתה, ואפילו על ידי גלגול
שבועת אפטרופסות. דכיון דשבועת
אפטרופסות דרבנן, ודהא לא קטען ליה תובע
טענת ברי, אלא רצוני שתשבע לי – לא
מגלגלין על ידה שבועה אחרית, ואתא רבי
אלעזר למימר: היכא דהושיבה חנונית, מיגו
דמישבעה אפטרופסות – משתבעה נמי על
ידי גלגול על פילכה ועיסתה, דמגלגלין
מדרבנן, או לכתחלה קאמר – דאפילו לא מינה
אפטרופאי – משביעה על פילכה, שהרי
אפטרופסות היא. בכפישא – בתוך קופה אחת.
שפיר – דאמרה ליה: הואיל ומשבעת לי על
פילכי – איני יכול לסבול קפדנותך. מאי נפקא
לה מינה – הרי נתחייבת לו שבועה, ומה יקשה
לה גלגול זה, אם לא עייבה כלום: הואיל וקא
דייקת בתיא – איך אזהב ומאמין אותי, ולא
מצינא דאיידור בהדך. הרי שלא פטר – שלא
תבט לה "נדר ושבויה אין לי עליך". נדר –
שנודרת לה: אין פירוש שבעולם אם
עייבתי משלך כלום, כדאמר במסכת גיטין
(לה,ב) נמנעו מלהשביעה, התקין רבן גמליאל
הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו,
וגובה כתובתה. משנה אינו יכול להשביעה –
בגמרא מפרש מהי שבועה פטרה. אבל משביע
הוא את יורשיה – אם גירשה ומתה, ויורשיה
תובעין הימנו כתובתה, נשבעים שבועת
יורשין המפורשת במסכת שבועות (מה,א),
שבועה שלא פקדנוה בשעת מיתתה, ולא אמרה
לנו קודם לכן, ולא מצאנו בין שטרותיה ששטר
כתובתה פרוץ. ואת הבאים ברשותה – אם
מכרה כתובתה לאחרים, ונתגרשה ומתה,
והלוקחות תובעין אותו – נשבעין אף הן
שבועת היורשין. אבל יורשיה משביעין אותה –
אם נתאלמנה, והיא או יורשיה נפערין מן
היתומים – צריכים שבועה, שהרי לא פטרן
אלא ממנו, אם תגבה כתובתה בחייו. לבאין
ברשותי – אם אמכור נכסי, ואת באה ליפרע
מלקוחות. הלכה מקבר בעלה כו' – זו שפטרה
בעלה מן השבועה. והכי תני בהדיא בתוספתא
דאדך שפטרה קאי. לבית אביה – שלא
נתעסקה שוב בנכסים. על העתיד לבא – על
עסק שלאחר מיתה, שלא עייבה בידה כלום.
דהשתא נכסים דיתמי ניתנו, ולא מהניא בודו
פטור דדידה. על שעבר – על עסק שבחי בעלה.
גמרא שבועה מאי עביתה – איזו שבועה
סתם שאשה חייבת לבעלה או ליורשיה. דקתני:
דכי לא פטרה – משביעה, וכי פטרה – אין
משביעה.

על

ואו שחזרה לבית אביה, או שחזרה לבית חמיה ולא
נעשית אפטרופאי – אין היורשין משביעין אותה. ואם נעשית אפטרופאי – היורשין משביעין

אותה על העתיד לבא, ואין משביעין אותה על מה שעבר. גמרא שבועה מאי עביתה? אמר רב יהודה אמר רב:
על

אלא

כתובות דף פו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רכז

להיות חנונית למכור יינו ופירותיו בחנות, או שמינה אותה
אפטרופאי – אפטרופוס על נכסיו, הרי זה משביעה כל זמן שירצה
שבועה דרבנן, שלא עיכבה כלום לעצמה. רבי אליעזר אומר יכול
הוא להשביעה אפילו על פילכה – הצמר שטוה עבורו, ועל
עיסתה – הפת שאופה עבורו.

* * *

גמרא

הגמרא מבררת את דברי רבי אליעזר: איכא ליה – הסתפקו בני
הישיבה, רבי אליעזר שאמר שיכול להשביעה גם על פילכה
ועיסתה, על ידי גלגול קאמר – האם כוונתו שיכול לגלגל עליה
שבועה על דברים אלו כאשר הוא משביעה על האפטרופוסות, או
לבתחילה קאמר, שיכול להשביעה על פילכה ועיסתה, אף אם לא
מינה אותה אפטרופוסית.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תא שמע, שנינו בבביתא, אמרו
לו חכמים לרבי אליעזר, אין אדם דר עם נחש בכפיפה – בתוך קופה
אחת, כלומר, שאם תצטרך להישבע על כל דבר קטן שעושה,
אינה יכולה לדור עמו כך. אי אמרת בשלמא – מובן הדבר אם
תאמר שרבי אליעזר סובר שאף לבתחילה בלא גלגול שבועה יכול
להשביעה, שפיר – יפה אמרו לו לרבי אליעזר, שיקשה בעיניה
להישבע כל יום על כל עיסה שעושה. אלא אי אמרת שרק על ידי
גלגול יכול הוא להשביעה, כיון שממילא צריכה היא להישבע על
אפטרופוסותה, מאי נפקא לה מינה – מה איכפת לה שמוסיף לה
בשבועתה גם את פילכה ועיסתה, הרי כבר נתחייבה לו שבועה.
דוחה הגמרא את הראיה: דאמרה ליה – יכולה היא לומר לבעלה,
כיון דקדושתך פתראי כולי האי – כיון שאתה מוקדק אחריו כל כך,
סימן הוא שאינך אוהב אותי ואינך מאמין לי, ולכן לא מצינא
דאדור בך – איני יכולה לגור איתך.
הגמרא פושטת את הספק: תא שמע מבריתא המבארת את
דעות התנאים במשנה, הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר וכן
השבועה, והושיבה חנונית למכור בחנות, או שמינה אפטרופאי
לסחור בנכסיו, הרי זה משביעה כל זמן שירצה שלא לקחה
כלום משלו. ואם לא הושיבה חנונית ולא מינה אפטרופאי,
אינו יכול להשביעה. אך רבי אליעזר אומר, אף על פי שלא
הושיבה חנונית ולא מינה אפטרופאי, הרי זה משביעה כל זמן
שירצה, משום שאין לה אשה שלא נעשית אפטרופאי שעה
אחת נחש בעלה על פילכה ועל עיסתה, אמרו לו, אין אדם דר
עם נחש בכפיפה. שמע מינה – יש להוכיח שאף שלא מינה
אותה אפטרופוסית על נכסיו, יכול להשביע אותה לבתחילה על
פילכה ועיסתה. מסיקה הגמרא: שמע מינה – אכן יש להוכיח
כן.

משנה

משנתינו דנה באופן שהבעל פטר את אשתו מנדר ושבועה: כתב
לה נדר ושבועה אין לי עליה, אין יכול להשביעה, שהרי פטרה
משבועה זו, אבל אם מתה אחר שהתגרשה, ובאים יורשיה לתבוע
את כתובתה ממנו, משביע הוא את יורשיה, ואת הבאים ברשותה.
ואם כתב לה, נדר ושבועה אין לי עליה, ועל יורשיה, ועל הבאים
ברשותה, אינו יכול להשביעה, לא היא, ולא את יורשיה, ולא את
הבאים ברשותה. אבל אם מת יורשיו משביעין אותה, ואת יורשיה
ואת הבאים ברשותה.
ואם כתב לה הבעל, נדר ושבועה אין לי, ולא ליורשי, ולא לבאים
ברשותי – שיקנו ממני את נכסיו, ותבואי לגבות מהם את כתובתך,
עליו ועל יורשיו ועל הבאים ברשותך, אינו יכול להשביעה, לא
הוא, ולא יורשיו, ולא הבאים ברשותו, לא אותה, ולא את יורשיה,
ולא את הבאים ברשותה.
אם הלכה האשה שפטרה בעלה משבועה גם כלפי יורשיו, מקביר

מכין אותו עד שתצא נפשו, כלומר, קודם שעבר על העשה ועדיין
יש בידו לקיים מכים אותו עד שיקבל לעשות, ולפיכך, גם לזה
שאינו רוצה לשלם את חובו ולקיים את מצות הפרעון, כופים
אותו עד שירצה לשלם, או עד שתצא נפשו.

* * *

כעא מינה – שאל ממנו רבי בר חמא מרב חסדא, אם אדם נתן גט
לאשתו, ואמר לה, הרי זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר
שלושים יום, והלכה האשה והניחתו לגט בצדי רשות הרבים, ועברו
שלושים יום והגט עדיין מונח שם. מהו הדין, האם גט שמונח בצדי
רשות הרבים נחשב כמונח ברשות האשה וממילא הוא יכול
לפעול משם גירושין או לא.
אמר ליה רב חסדא לרבי בר חמא, אינה מגורשת, ולמדתי זאת
ממאמרם דרב ושמאל, דרב ושמאל דאמרי תרוניהו – שניהם
אמרו לעיל (פד), בענין אדם שמת והניח פירות תלושים, וקדם בעל
חוב ותפס לפני שהיתומים זכו בהם, שנאמר במשנה לעיל (פד):
שרבי טרפון סובר, שכל הקודם לזכות זכה בפירות, והוא שצבורין
ומזונין ברשות הרבים בשעת מיתת האב, שבאופן זה אינם
נחשבים ברשות היתומים. הרי מוכח מדברי רב ושמאל שחפץ
המונח ברשות הרבים, אינו נחשב כמונח ברשות בעליו. ולפיכך,
אף כשנתן גט והגירושין יחולו רק לאחר שלשים יום, והוא מונח
ברשות הרבים, אינו נחשב כמונח ברשות האשה, ודינו כנשרף או
נקרע. ומסיים רב חסדא, וצדי רשות הרבים ברשות הרבים דמו
ו-נחשבים, שגם בצדי רשות הרבים אין הגט נחשב כמונח
ברשות האשה, ואינה מגורשת.
הגמרא מקשה על רב חסדא: אדרבה – יש להוכיח להיפך,
שהאשה מגורשת, מדרב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רב אבהו,
האומר להכירי משוך פרה זו ולא תתיה קניה לך עד לאחר שלשים
יום, הדין הוא שהלוקח קנה את הפרה, ואפילו אם הפרה עומדת
באגם. הרי שחפץ העומד באגם נחשב ברשות הקונה, מאי לאו –
והאם לא מסתבר לומר תינינא אגם והיינו צדי רשות הרבים –
שצדי רשות הרבים ואגם, שוים בדינם לענין זה, וממילא גט
המונח בצדי רשות הרבים נחשב כמונח ברשות האשה והיא
מגורשת.
מתרצת הגמרא: לא, אגם לחוד וצדי רשות הרבים לחוד, כלומר,
דינם שונה, וצדי רשות הרבים נחשבים כרשות הרבים יותר
מאגם ויתכן שאינה מגורשת.
הגמרא מביאה גירסא שונה למהלך הגמרא: איכא דאמרי – יש
אומרים שכך היה המשא ומתן, שרמי בר חמא שאל, מה הדין
כשנתן אדם גט לאשתו על מנת שתתגרש בו לסוף שלשים יום
והלכה והניחתו בצדי רשות הרבים. אמר ליה רב חסדא, הדין
הוא שהאשה מגורשת, ואני לומד זאת מדרב נחמן, שהמושך פרה
כדי לקנותה לאחר שלשים יום, קנה את הפרה ואפילו עומדת
באגם, הרי שחפץ המונח באגם דינו כמונח ברשות בעליו, וצדי
רשות הרבים באגם דמי – וצדי רשות הרבים דינם שווה לאגם,
ולכך גט המונח בצדי רשות הרבים נחשב ברשות האשה, והיא
מגורשת. מקשה הגמרא: אדרבה, הרי ניתן להוכיח להיפך
שהאשה אינה מגורשת מדרב ושמאל שאם הפירות היו מונחים
ברשות הרבים בשעת מיתת האב אינם נחשבים ברשות היורשים,
מאי לאו תינינא רשות הרבים ותינינא צדי רשות הרבים – והאם לא
מסתבר שצדי רשות הרבים דינם כרשות הרבים ואם כן האשה
אינה מגורשת. מתרצת הגמרא: לא, רשות הרבים לחוד וצדי רשות
הרבים לחוד, כלומר, אין להשוותם, ולפיכך אם הגט היה מונח
בצדי רשות הרבים, אין זה נחשב כמונח ברשות הרבים אלא
כמונח באגם.

משנה

משנתינו דנה באשה המתעסקת בנכסי בעלה: המושיב את אשתו

1 על אפטרופיא שנגעשית בחיי בעלה כגון שהושיבה בעלה חנונית,
2 ומשבועה זו הוא פוטרה בכתיבה זו, אך אם תפגום כתובתה,
3 ומחמת כן תתחייב שבועה, אין הוא פוטרה מאותה שבועה.
4 רב נחמן אמר בשם רבה בר אבון, הרי הוא פוטרה גם מהשבועה
5 שהטילו חכמים על הפונקמת כתובתה.
6 הגמרא מביאה דיון בענין זה: איל ו-הלך רב מרדכי, אמר
7 לשמעיה – את הקושיא דהלך קמיה ו-לפני דרב אשי, בשלמא
8 למאן דאמר – מובן הדבר לדעת הסבור ורב נחמן שהפטור במשנה
9 הוא גם משבועה שהטילו חכמים על הפונקמת כתובתה, דמסקא
10 אדעתה – שהאשה מעלה בדעתה בשעת נישואיה, דלמא מצטרבי
11 לי וזו, ויסקולא מכתובתא – שמא אצטרך למעות, ואטול אותם
12 מחוב כתובתי, ואמרה ליה – ולכן אמרה לו בשעת נישואיה, כתוב
13 לי דלא משבעת לי – כתוב לי שלא תשביע אותי כשאבוא לגבות
14 את שאר הכתובה. אלא למאן דאמר – אבל לסבור רב יהודה
15 שהפטור במשנה הוא רק משבועה על אפטרופיא שנגעשית בחיי
16 בעלה, מדוע תבעה האשה ממנו לכתוב לה שלא ישיבענה, אידי
17 מי הוה ידעה דמותיב לה אפטרופיא, וכי ידעה מתחילה שישביע
18 אותה אפטרופסית דאמרה ליה כתוב לי דלא משבעת לי.
19 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי לרב מרדכי, אתון אהא מתנינו
20 לה – אתם שניתם את דברי רב יהודה על החלק הראשון של
21 המשנה, ולכן קשה לכם מדוע ביקשה ממנו לפטור אותה
22 מהשבועה על אפטרופוס שתעשה בחיי בעלה. אך אן, אהא
23 מתנינן לה – אנו שונים את דברי רב יהודה על הסיפא של המשנה,
24 ששנינו, הלכה מקבר בעלה לבית אביה, או שחורה לבית חמה ולא
25 נעשית אפטרופיא, אין הירשין משבעין אותה, ואם נעשית
26 אפטרופיא, יורשין משבעין אותה על העתיד לבא, ואין משבעין
27 אותה על שבער. ועל כך כשאלה השאלה, 'שבער' מאי עבידתיה,
28 כלומר, עד מתי נחשב לשבער, שהנכסים עדיין אינם נכסי יתומים,
29 ואינם יכולים להשביע אותה. ועל שאלה זו אמר רב יהודה אמר
30 רב, שהפטור של הבעל מועיל לה להפטור משבועה רק על
31 אפטרופיא שנגעשית בחיי הבעל, אבל על מה שהתעסקה בנכסים
32 בין מיתה לקבורה, משבעין לה – יכולים הירשנים להשביעה,
33 שכיון שהנכסים כבר עברו לרשות הירשנים, שוב לא מועיל מה
34 שהבעל פטר אותה על אחר מותו. ורב מתנא אמר, אפילו על מה
35 שהתעסקה בנכסים בין מיתה לקבורה, לא משבעין לה – אין
36 הירשנים יכולים להשביעה. משום דאמרי נהרדעי, לכרנא – לפרוע
37 למלך מס גולגולת עבור היתומים, ולמוזני – למזון האשה והבנות
38 והיתומים, ולקבורה – לקבורת המת או היתומים, מוזנינן בלא
39 אכרנא – מוכרים את נכסי היתומים בלא הכרזה, כיון שדברים
40 אלו נצרכים מיד, ואין זמן לערוך הכרזה. ומטעם זה אף אין
41 משביעים את האשה שהתעסקה בנכסים לצורך קבורת בעלה,
42 שכן יתכן שמחמת דוחק הזמן מכרה את הנכסים בפחות משהיו,
43 ובכשתשבע שלא לזולה בנכסים, עלולה לבוא לידי שבועת שקר.

* * *

44 הגמרא מביאה דיון לגבי לשונות שונים שכתב הבעל כדי לפוטרה
45 משבועה: אמר רבה אמר רבי חייא, אם כתב הבעל לאשה דלא נדר
46 ודלא שבועה, הוא עצמו אינו יכול להשביעה, אבל יורשין משבעין
47 אותה. אולם אם כתב לה נקי נדר נקי שבועה, בין הוא ובין יורשין
48 אין משבעין אותה, הכי קאמר לה – שכן כך היתה כוונתו לומר
49 לה, מנקית משבועתא – נקיה את מכל שבועה.
50 גירסא אחרת בדברי רבי חייא: ורב יוסף אמר רבי חייא, אם כתב

52 לה דלא נדר ודלא שבועה, הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין
53 משבעין אותה. אולם אם כתב לה נקי נדר נקי שבועה, בין הוא ובין
54 יורשין משבעין אותה, הכי קאמר לה – כך הוא מתכוין לומר לה,
55 נקי נפשיך בשבועתא – נקי עצמך על ידי שבועה אם יחדשו בך
56 שערכת מהנכסים.
57 דעה נוספת בענין החילוק שבין הלשונות: שלח רבי זבאי למר
58 עוקבא, בין אם כתב לה דלא שבועה, בין אם כתב לה דנקי שבועה,
59 בין אם כתב לה דלא נדר, ובין אם כתב לה דנקי נדר, הדין שזה
60 בכלם, שאם כתב 'מנכסי', הוא אינו יכול להשביעה, אבל יורשין
61 משבעין אותה, אולם אם כתב שפטר אותה מנדר ושבועה
62 מנכסיא אילין ו-מנכסיא אלו, בין הוא ובין יורשין אין משבעין
63 אותה, כיון שפטרה משבועה על נכסים אלו ולא משנה ברשות מי
64 הם.
65 דעה נוספת: אמר רב נחמן אמר שמואל משום אבא שאול בן אימא
66 מרים, בין אם כתב דלא שבועה, בין אם כתב דנקי שבועה, בין אם
67 כתב דלא נדר, ובין אם כתב דנקי נדר, בין אם כתב מנכסי, ובין אם
68 כתב מנכסיא אילין ו-מנכסיא אלו, כוונתו היא שבין הוא ובין
69 יורשין אין משבעין אותה. אבל מה אעשה שאי אפשר להורות כן,
70 שיהיו אמרי חכמים, הפא ליפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא
71 בשבועה, ולכן כשנפרעת כתובתה מהיתומים צריכה להישבע.
72 הגמרא מביאה גירסא שונה לדברי אבא שאול: ואיכא דאמרי לה
73 מתניתא – ויש אומרים שדברי אבא שאול לא נאמרו כשמועה
74 בשם שמואל, אלא נאמרו בברייתא, אבא שאול בן אימא מרים
75 אמר, בין דלא שבועה, בין דנקי שבועה, בין דלא נדר, ובין נקי נדר,
76 בין מנכסי, ובין מנכסיא אילין בין הוא ובין יורשין אין משבעין
77 אותה. אבל מה אעשה, שיהיו אמרי חכמים, הפא ליפרע מנכסי
78 יתומים לא יפרע אלא בשבועה. ועל ברייתא זו אמר רב נחמן אמר
79 שמואל, הלכה כבן אימא מרים.

משנה

80 משנתנו מביאה אופנים שונים שהאשה צריכה להישבע כאשר
81 היא באה לגבות כתובתה: הפונקמת כתובתה, לא תפרע אלא
82 בשבועה שלא קיבלה את השאר. וכן אם עד אחד מעידה שהיא
83 היינו כתובתה, פרועה, והאשה מכחישה את העד, ואומרת שלא
84 נפרעה, לא תפרע אלא בשבועה.
85 וכן כשגובה כתובתה מנכסי יתומים, ומנכסים משועבדים – וכן
86 כשגובה מהלקוחות שקנו מבעלה קרקעות, ושלא בפניו – וכן אם
87 באה לגבות שלא בפני בעלה כגון שהלך למדינת הים, לא תפרע
88 אלא בשבועה.
89 המשנה חוזרת לפרש כל אחד מהאופנים שהוזכרו: הפונקמת
90 כתובתה, ביצה, היתה כתובתה אלה זו, וכשבאה לתבוע כתובתה
91 אמר לה הבעל, התקבלת כל כתובתי, והיא אומרת לא התקבלתי
92 מכתובתי אלא מנה – מאה זו, ועדיין אתה חייב לי תשע מאות,
93 לא תפרע את השאר אלא בשבועה.
94 עד אחד מעידה שהיא פרועה, ביצה, היתה כתובתה אלה זו, ואמר
95 לה הבעל התקבלת כתובתי, והיא אומרת לא התקבלתי כלל, ועד
96 אחד מעידה שהיא פרועה, כדברי הבעל, לא תפרע אלא בשבועה.
97 מנכסים משועבדים, ביצה, מבר כל נכסיו לאחרים, והיא נפרעת מן
98 הקלחות, לא תפרע אלא בשבועה.
99 מנכסי יתומים, ביצה, אם מת הבעל, והניח נכסיו ליתומים, והיא
100 נפרעת כתובתה מן היתומים, לא תפרע אלא בשבועה.
101 ושלא בפניו, ביצה, אם הלך לו הבעל למדינת הים, והיא נפרעת
102 כתובתה מנכסיו שלא בפניו, אינה נפרעת אלא בשבועה.
103

כתובות. הכותב לאשתו – פרק תשיעי דף פז עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכט תוספות

1 **על אפטרופיא** – פטרסה בכתיבה זאת משבועת אפטרופוס, אם ישיבנה חנוניות. אבל
2 אם פגמה כתובתה, דתנן במתניתין: הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה – לא
3 נפטרה מאותה שבועה על ידי תנאי זה. דכי פטר לה משבועה דקא רמי הוא עלה, אבל
4 שבועה דהיא גרמה לנפשה – לא פטר לה. **על הפוגמת** – וכל שכן משבועת
5 אפטרופיא, דמכל שבועה פטרה. **אמרה**
6 **לשמעתא** – הך אתקפתא: בשלמא למאן דאמר
7 כו' אותביה קמיה דרב אשי. כתוב לי דלא
8 משבעת לי – ומיגו דרמיא אנפשה – תבעה
9 ליה פטור כל שבועות. אתון אהא מתניתו –
10 להא דרב יהודה, ארישא דמתניתין דלא פריש
11 בה הדי שבועה איירי, ואפלוגתיה דרב נחמן,
12 וסביריה דרב יהודה אדרב נחמן פליג, וקשיא
13 לכו. **אנן** – אסיפא דמתניתין מתנינן לה, דמיירי
14 בשבועת אפטרופין בהדיא, דקתני: ואם נעשית
15 אפטרופיא, ודרב נחמן לאו אפלוגתא דרב
16 יהודה אתמר, אלא אפירושא דרישא אתמר.
17 ורב מתנא פליג אדרב יהודה בסיפא בהי
18 אפטרופוס קאמר לשבעה, אבל בפוגמת –
19 כולוה מדרו דפטרה, דשבועה דבאה לה על ידי
20 נכסיו היא. **שעבר מאי עבדייתה** – כלומר, עד
21 מתי קרי לשעבר, דלא אמרנן נכסי דיתמי
22 ניהו, ואין אנאי שלו מועיל בהו. **אבל** בין מיתה
23 לקבורה – כבר רמו נכסי קמי יתמי, ואין תנאי
24 שלו מועיל בהו, שלא על ידי נכסיו באה לה.
25 **לכרנא** – לפירושה למלך כסך גורלולא דיתמי.
26 ולמוזני – מוזן האשה והגנות ודיתומים.
27 ולקבורה – לקבורת המת או היתומים. מוזנינן
28 – נכסי דיתמי בלא אכרזתא. שאין שהות ומתן
29 לדבר. והכי נמי לא משביעין על אותה מכירה,
30 דאי אפשר שלא תולול ותפסידתן, ונמצאת
31 בשבעת שקר. **דלא נדר** נאשבעה – אם כתב
32 לה לשון זה, נקי נדר – מנקית משבועתא –
33 מדין שבועה. נקי נפשו כשבועתא – אם
34 יחשדוך – השבעי להם. **אבל מה אעשה** –
35 דלעולם יורשין משביעין אותה אם מת הוא,
36 ודיא נפרעת מהם. **ואיכא דאמרי** לה – להא
37 דאבא שאול בן אימא מרים מתניתא, וולא
38 אמרו לה בלשון שמענתא דאממא, כדאמרן
39 דאמר שמואל משום אבא שאול, אלא מתניתאן
40 היא. ואמר שמואל עלה הלכה כאבא שאול.
41 **משנה הפוגמת כתובתה** – כדמפרש ואזיל
42 במתניתין גופה. **לא תפרע** – השאר, ובגמרא
43 מפרש טעמא. **עד אחד מעידה כו'** – בגמרא
44 מפרש טעמא. מנכסים משועבדים – משום דאי
45 הוה גבי מן הלזה גופיה, והוה טעין לזה אשתבע
46 לי דלא פרעתיך – אמרנן בביבועת דמשביעין
47 ליה, ואי לא טעין – לא טענינן ליה, הוואיל
48 נקט שטרא. אבל בשביל לקדוח – אנן
49 טענינן, דלמא אי הוה גבית מן הלזה – הוה
50 טעין לך אישתבע לי דלא פרעתיך, ובעית
51 אישתבועי. השתא אנן טענינן, ד"פתח פך
52 לאלם" הוא. ומנכסי יתומים, ונפרעת שלא
53 בפניו – כולוה משום האי טעמא.

1 **אלא** למאן דאמר כו' אידי מי הות ידעה דמותיה לה אפטרופיא – ואין להקשות: דלדידיה
2 איכא לאוקמי מתניתין כשהיא כבר אפטרופיא, ולכך היא תובעת מן הבעל לפטורה
3 – דמאי דוחקין לאוקמא מתניתין בשבועת אפטרופיא, ולומר דלא מיירי מתניתין בכל ענין,
4 אפילו לא נעשית עדיין אפטרופיא. דסתמא דמילתא – שכתב לה בשעה שכונסה.
5 **לכרנא** ולמוזני – פירש בקונטרס: לכרנא של
6 יתומים. וקשה: דמשמע הא לשאר
7 צרכי היתומין – מכריזין. והא ליתא: מדפריך
8 בריש פרק "שום היתומין" (ערכין כב,א) למאן
9 דאמר אין נוקקין לנכסי יתומין אלא לשטר שיש בו
10 ריבית, מן המשנה ד"שום היתומין שלשים יום
11 ומכריזין בו", דלמא הדיא לפרעו לא לפירו
12 לבעל חוב, אלא כשמוכרים לכהן צרכי יתומין!
13 לכך נראה לפרש: לכרנא – של אשה, לפירו כסך
14 גולגולת שלה, כמו שהיה הבעל עושה, דבכלל
15 מוזני הוא. **[אפילו]** בין מיתה לקבורה – מה
16 שפירש בקונטרס: שלא וזולת – אין נראה, דמכל
17 מקום תשבע שלא עיכבה משלחם בידה אלא כמו
18 שמפרש בירושלמי: שלא תניח מת מוטל ותלך
19 לבית אביה. ודחשתא נמי שפיר דמיית לכרנא
20 ולמוזני ולקבורה, דמוזנינן בלא אכרזתא משום
21 כבוד המת, **ולקבורה** – הא לא אצטריך
22 למימר שלא יניח אביהן מוטל בביתו עד שישימו
23 ויכריזו אלא, אם לו לצורך קבורה – מזבנינן
24 לצורך זה החוב בלא הכרזה – שלא תמכשילו
25 לעתיד. **מנכסי** יתומים – אלא תפרע אלא
26 בשבועה – חמיה: אמאי לא הקשה מדין משנה
27 למאן דאמר בריש פרק "שום היתומים" (ערכין
28 כב,א), אין נוקקין לנכסי יתומים אלא אם כן ריבית
29 אוכלת בהו, דהך לא הוה מצי לאוקמה כגון שיש
30 ריבית, כדמשני אהויא דאין נפרעין מנכסי יתומים
31 אלא מן הדיבורית, ואטובא דמייתיהם! וליכא
32 למימר דהך דהבא איכא לאוקמה בלתיא
33 גדולים. דאם כן הדיא ד"אין נפרעין אלא מן
34 הדיבורית" – אמאי לא מוקי לה דוקא בגדולים?
35 אלא ודיא סבירא ליה להחלומוד דבכל ענין איירי
36 ואומר רבינו יצחק: דודאי דהך דהבא הוה מוקי לה
37 בגדולים דוקא, אבל הדיא ד"אין נפרעין אלא מן
38 הדיבורית" – לא ניחא ליה לאוקמה בגדולים, דלא
39 נפשוט הא דבעי עלה ב"דנרק" (גיטין גא,)
40 יתומים שאמרו דאין נפרעין אלא מן הדיבורית –
41 קטנים או אפילו גדולים. **מקשינן**, הא דתנן
42 ב"השולח" (גיטין לד,ב), אין אלמנה נפרעת מנכסי
43 יתומים אלא בשבועה, ופריך: מאי אייריא אלמנה
44 כו', ומשני: דאלמנה אצטריך ליה, משום חינוא.
45 דחשתא אמאי אצטריך למיתני? הא תניא לה
46 דכאו ולעיל (פד,א) נמי בני דהד עליו כתובתא אשה
47 ובעל חוב: תנן, שכולן צריכין שבועה: ויש לומר:
48 דאצטריך למיתני תהם, דלא תוקמה מתניתין
49 דהבא בגרושה, אבל באלמנה – לא תבעי שבועה
50 משום חינוא, ואף על גב דגרושה בעיא נמי הו, כדאמר לקמן בפרק "אלמנה" (צז,ב) – מכל מקום
51 לא בעיא חן כמו אלמנה, והא לא תקשי מתניתין
52 דהבא: אמאי אצטריך למיתני – דהבא תנא לה
53 בהדי הגר דאין נפרעין אלא בשבועה.
54 אמר

40 **ובין "מנכסאי אילין"** – בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה, אבל מה אעשה שהרי אמרו
41 חכמים הפא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. אמר רב נחמן אמר שמואל: הלכה כבן אימא מרים. **משנה הפוגמת**
42 **כתובתה** – לא תפרע אלא בשבועה, עד אחד מעידה שהיא פרועה – לא תפרע אלא בשבועה. מנכסי יתומים, ומנכסים משועבדים,
43 ושלא בפניו – לא תפרע אלא בשבועה. הפוגמת כתובתה ביצד? היתה כתובתה אלף וזו, ואמר לה: התקבלת כתובתך, והיא אומרת:
44 לא התקבלתי אלא מנה – לא תפרע אלא בשבועה. עד אחד מעידה שהיא פרועה ביצד? היתה כתובתה אלף וזו, ואמר לה: התקבלת
45 כתובתך, והיא אומרת: לא התקבלתי, ועד אחד מעידה שהיא פרועה – לא תפרע אלא בשבועה. מנכסים משועבדים ביצד? מכר
46 נכסיו לאחרים, והיא נפרעת מן הלוקחות – לא תפרע אלא בשבועה. מנכסי יתומים ביצד? מת והניח נכסיו ליתומים, והיא נפרעת
47 מן היתומים – לא תפרע אלא בשבועה. ושלא בפניו ביצד? הלך לו למדינת הים, והיא נפרעת שלא בפניו – אינה נפרעת אלא בשבועה.
רבי

כתובות. הכותב לאשתו – פרק תשיעי דף פז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

אמר רבא שתי תשובות בדבר – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אכתי איכא שלישתי; דמפני מה אמרה תורה דמודה מקצת הטענה ישבע – משום דאישתמוטי קא מישתמיט, ואמר דחזנא: רמי שבועה עליה כי היכי לדודי (כתובות יז,א), והאי טעמא לא שייך הכא כלל!

דמיפרע לא דייק – ודוקא בפוגם הוא

דאיכא למימר: הואיל ופרע במקצת – יכול להיות שפרע הכל, אבל בלא פוגם – לא אמרין דלא דייק, ולא שייך כאן מינו – הואיל וטעמא משום דלא דייק הוא, דהוא סבור שידקדק, ולא דקדק, כמו שמצינו ב"האשה שהלכה" (יבמות קד,ב), "מת בעלי במלחמה" – אינה נאמנת, אף על גב דאיכא מינו, דאי בעיא אמרה "מת על מותר", ודיניה, משום דאמרה בדמיה, דזמנין דמחו ליה בגיטא או ברומחא, וסבירא דמחיה, ופירוש קשה לרבינו יצחק דבריש פרק "כל הנשבעין" (שבועות מה,ב) גבי שכיר בזמנו נשבע ונטול, אמרין: לא שנו אלא ששכרו בעדים, אבל שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם – יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך, ואמאי מדיחין במיניה? הא טעמא דשכיר נשבע ונטול בשכרו בעדים – משום דבעל הבית טורד בפועלו וסבור שפרעו, כדאמר רחב, דאפילו שבועה לא היה צריך השכיר אלא כדי להפסי דעתו של בעל הבית, ואלו נשבעין ונטולין השכיר בר – תימה: אמאי לא תני כל הני דמתניתין? בשלמא לתנא דמתניתין דשבועות (מד,ב) איכא למימר דלא תני אלא הנהו דסלקא דעתך למימר דאין נטולין אפילו בשבועה, דלהכי קאמר דלא לישנא "נשבעין ונטולין", ולא קאמר "אין נפרעין אלא בשבועה" כמו במתניתין, אבל האי תנא דבריייתא, כיון דחשיב פוגם שטרו – אמאי לא תני נמי כל הני דמתניתין? ויש לומר: דהאי תנא לא חשיב פוגם שטרו – בא מוכח השטר כי הני אחרני דמתניתין, כיון דהוא עצמו מודה שאינו חייב לו כל הכתוב בשטר, אלא מודה שפרע מקצת, ואינטריך שפיר לאשמועינן דנטולין.

אבל שלא בעדים אימא תהוי כמשיב אבידה –

ואף על גב דטעמא משום דמיפרע לא דייק, ואם כן אפילו שלא בעדים נמי, אלא משום דסלקא דעתין שלא בעדים, שהוא זכור מקצת הפריעה – אם כן ודאי דקדק – קא משמע לן. **או** דלמא נאגמט מודיא במקצת – פירושו: ואיכא למימר: לאו דוקא, ומתפרעה מקצת – נפרעה כולה, אבל הא דלא מודיא דנפרעה כלל – לא שייך האי טעמא, אבל תימה לי: אם כן כל שעה אתיא לאיערומי לפחות!

האי שטרא חספא בעלמא הוא – ואין לאשה

לחוציא מן הבעל כתובה, והואיל דהוא מוחזק, וכדאמרינן "בזוזות הבתים" (בבא בתרא לב,ב), היכא דקיימי זוזי – ליקום, גבי הווא דאמר ליה לחבריה: מאי בעית בהאי ארעא? אמר ליה: מינך ובנתה, והא שטרא, אמר ליה: האי שטרא חספא בעלמא הוא, דחזן לדש ליה לרבא, אמר ליה: אין, שטרא חספא בעלמא דיופי הוא בר, אמר רבא: מה לי לשק, אי בעי אמר שטרא מעליא הוא בר, ומסקנן: היכא דקיימא ארעא – תיקום, והיכא דקיימי זוזי – ליקום.

ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות –

מקשינן: הא בפרק "הזהב" (בבא מציעא נב,ב) דילפינן דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות –

ידי עד אחד – לא אשכחון ואין לומר דמסתמא שוים – דהא אשכחון בהם חילוק למילתא אחריתי בשבועת הדייגין" (שבועות מ,א), דאמרין: אמר בר נחמן דאמר שמואל: לא שנו דהשענה שתי

רבי שמעון אומר: כל זמן שהיא תוכעת בתוכתה – היושבין משביעין אותה, ואם אינה תוכעת בתוכתה – אין היושבין משביעין אותה. **גמרא** סבר רמי בר חמא למימר: שבועה דאורייתא, דקא טעין מאיתים וקא מודה ליה במאה, הוויא ליה הודאה במקצת הטענה, וכל המודה במקצת הטענה – ישבע. **אמר רבא:** שתי תשובות בדבר, דקא: דכל הנשבעין שבתורה – נשבעין ולא משלמין, והיא – נשבעת ונטולת, ועוד: אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. **אלא אמר רבא:** מדרבנן, דפרע – דייק, דמיפרע – לא דייק, ורמו רבנן שבועה עליה כי היכי דתידוק, איבעיא להו: פוגמת בתוכתה בעדים, מהו? אם איתא דפרעה – בעדים הוה פרע לה, או דלמא – איתרמוי איתרמי ליה? תא שמע: כל הנשבעין שבתורה – נשבעין ולא משלמין, ואלו נשבעין ונטולין: השכיר, והנגול, והנחבל, ושפנגדו חשוד על השבועה, והגוני על פנקסו, והפוגם שטרו שלא בעדים, שלא בעדים – אין, בעדים – לא! **לא מיבעיא קאמר:** לא מיבעיא בעדים – דודאי צריכה שבועה, אבל שלא בעדים – אימא תיהוי כמשיב אבידה ותשקול בלא שבועה, קא משמע לן. איבעיא להו: הפוגמת בתוכתה פחות פחות משה פרוטה, מהו? מי אמרין: פין דקא דייקא בולי תאי – קושטא קא אמרה, או דלמא איערומי קא מערמא? תיקו. איבעיא להו: פוחתת בתוכתה מהו? מי אמרין – היינו פוגמת, או דלמא: פוגמת מודיא במקצת, תא – לא קא מודיא במקצת? תא שמע: פוחתת – תפרע שלא בשבועה, כיצד? היתה בתוכתה אלף זוז, ואמר לה: התקבלת בתוכתך, והיא אומרת: לא התקבלתי, ואינה אלא מנה – נפרעת שלא בשבועה, במאי גביא – בהאי שטרא? האי שטרא חספא בעלמא הוא! **אמר רבא בריה דרבא:** באומרת "אמנה היתה לי ביני לביני", "עד אחד מעידה שהיא פרועה", סבר רמי בר חמא למימר: שבועה דאורייתא, דכתיב: "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת", לכל עון ולכל חטאת – הוא דאינו קם, אבל קם הוא לשבועה. **ואמר מר:** כל מקום שהשנים מחייבין אותו כמון אחד מחייבו שבועה. **אמר רבא:** שתי תשובות בדבר, חדא – דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, והיא נשבעת ונטולת, ועוד: אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. **אלא אמר רבא:** מדרבנן, כדי להפסי דעתו של בעל. **אמר רב פפא:**

רבי שמעון אומר בו' – בגמרא מפרש אהייא קאי. **גמרא** שבועה דאורייתא – ונפקא מינה דלא מפכין לה. נשבעין ולא משלמין – מי שתובעין אותו נשבע, שנאמר "ולקח בעליו ולא ישלם" – מי שעליו לשלם הוא נשבע: כל שטרות שיעבוד קרקעות דן, ואין נשבעין על הקרקעות, כדאמרין בשבועות (מב,ב) וב"הזהב" (בבא מציעא נב,ב). **אלא אמר רבא מדרבנן** – היא שבועה זו, מאי טעמא דפרע דייק בר, ואם תאמר: בלא פוגם נמי, הא קיימא לן בשבועות דאי אמר ליה "אישתבע לי דלא פרעתיך" – משביעין ליה, והאי נמי – הא קא טעין ליה פרעתיך, ומה צורך בפגימה? וכן בעד אחד מעידה שפרעה – בלא עד נמי משביעין להו או פרכין ליה בשבועות: מה בין זה לפוגם שטרו ומשנינן לה הכי: היתם כי פנים ואמר ליה האי "פרעתיך" – משביעין ליה, ואפילו לא טען לו זה "השבע לי" – אבל כי לא פגים, אפילו אמר ליה "פרעתיך", אי לא אמר ליה בהדיא "אישתבע לי" – אמרין ליה: זיל שלים, דהא נקיש שטרא. פוגמת כתובתה בעדים – התקבלתי מנה, ובפני עדים קיבלתי. מי אמרין אי איתא דפרעה מפי בעדים הוה פרע – דהא דק, וקא איתיי עדים לפרעון מנה קמא. או דלמא – לאו משום דק הוא, אלא איתרמוי איתרמי דהוה עדים היתם בהווא זמנא. ואלו נשבעין ונטולין – שתקנו חכמים לישבע ולטול. וטעמיהו מפרש בשבועות בפרק "כל הנשבעין". שכיר – אמר לה תן לי שכרי, והוא אומר: נתתי. גול – ראדו שונכס בביתו, אמר לה: תן לי כלי נשטלת, והוא אומר: לא נטלתי, והעדים ראו שיצא הכלים תחת כנפי טליתו, ולא ידעו מהו. הנחבל – ראדו שונכס לתוך ביתו וידו שלם, ויצא חבול, אמר לו: חבלת בי, והוא אומר: לא חבלתי, וחזוני על פנקסי – שכותב בו הקפותיו: כך צונו פלוני לתת לפועליו, ונתתי להם, והם אומרים: לא נטלנו. שניהם נשבעין ונטולין. **דודא צריכה שבועה** – על השאר, דהא דקא מודיא בהאי מנה – משום עדים הוא, ולאו השבת אבידה היא. תיהוי כמשיב אבידה – שהרי יש לה שטר שלם עליו, ואי בעיא, היא אמרה: לא קבלתי כלום. פחות פחות משה פרוטה – במנה שהיא מודה עליו שקיבלה, עשה עמו חשבון: כך נתת לי ביום פלוני, וכך ביום פלוני, ומצרפתן בחשבון אפילו פחות משה פרוטה. **או** – צריכה שבועה על השאר, לאו פחות – היתה כתובתה אלף זוז כתוב בשטר, והוא אומר: התקבלת כולה, והיא אומרת: לא התקבלתי כלום, אבל מודה אני שלא התנית עמי לכתובתי אלא מנה. **מודיא במקצת** – שנתקבלה קצת, במאי גביא – אפילו ההוא מנה: בהאי שטרא – הא חספא בעלמא הוא, שהיא אומרת מוויף דהוא באומרת אמנה היתה ביני לביני – ששטר נכתב ונחתם כדוגן, ובפני העדים קבל עליו אלף זוז, אבל הוא האמין בי שלא אתבענו אלא מנה. **אחד מחייבו שבועה** – על ממון שאילו היה שנים היה משלם, עכשיו ישבע שהעד מכחש.

א

א

א

מקשינן: הא בפרק "הזהב" (בבא מציעא נב,ב) דילפינן דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות – ידי עד אחד – לא אשכחון ואין לומר דמסתמא שוים – דהא אשכחון בהם חילוק למילתא אחריתי בשבועת הדייגין" (שבועות מ,א), דאמרין: אמר בר נחמן דאמר שמואל: לא שנו דהשענה שתי

כתובות דף פז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלא

ספק נוסף: איבערא ליה, פונקט בתובתה פחות פחות משנה פרוטה
כלומר, שהיא מפרטת את הסכומים שקיבלה על חשבון כתובתה,
ואומרת, ביום פלוני נתת לי כך, וביום פלוני נתת כך, ומדקדקת
לפרט אפילו תשלומים של פחות משה פרוטה, מהו – האם גם
באופן זה צריכה להישבע על השאר, מי אמרינן – האם נאמר, כיון
דקא דייקא כולי האי, קושטא קא אמר – כיון שאנו רואים שהיא
מדקדקת כל כך בדבריה, בודאי היא אומרת אמת, ותגבה את
השאר אף ללא שבועה. או דלמא, איכא דאמר קא מערמא – מערימה
היא להראות עצמה כמדקדקת בדבריה, כדי שייאמרו דבריה.
מסיימת הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק שלא נפשטה.

ספק נוסף: איבערא ליה, פונקט בתובתה כלומר, שהיא טוענת
שלא קיבלה כלום מדמי הכתובה, אך מכל מקום היא מודה
שהבעל לא התחייב לה את כל הסכום הכתוב בכתובה אלא פחות
מכך, מהו – האם צריכה להישבע על המנה שתובעת או לא.
וצדדי הספק הם, מי אמרינן תיני – האם נאמר שדינה כמו פונקט
כתובתה וצריכה שבועה. או דלמא – או שמא יש לחלק ביניהם,
שפונקט מודיא – (הרי היא מודה) במקצת הטענה, אך הא – זה,
הפחותת כתובתה, לא קא מודיא במקצת – אינה מודה שקיבלה
כלל, ואם כן אינה צריכה להישבע.
הגמרא פושטת את הספק מברייא: תא שמי, פונקט כתובתה
תפרע את מה שטוענת שחייב לה, שלא בשבועה, כיצד זה פוחתה,
היתה בתובתה אלה, וזו, ואמר לה הבעל, התקבלת בתובתך ואיני
חייב לך כלום, והיא אומרת, לא התקבלתי כלל, אך ואינה אלא
מנה, נפרעת את אותו מנה שלא בשבועה.
שואלת הגמרא: במאי נביא – באיזה כח גובה האשה את כתובתה,
האם בנאי שטרא – בכח שטר זה, האי שטרא חספא בעלמא הוא
– הרי שטר זה אינו נחשב אלא כסתם חרס, כיון שהיא מודה
שהוא מזויף, מתרצת הגמרא: אמר רבא בריה דרבא, מדובר כאן
באופן שאומרת שהשטר נכתב כדין על ידו, ונחתם על ידי עדים
על פי ציוויו, אך אמנה היתה לי ביני לבינו, שהאמין לי שלא אתבע
יותר ממנה.

שינוי במשנה: עד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא
בשבועה כבר רמי בר חמא למימר, שבועה זו דאורייתא היא, משום
דבתיב (דברים יט טו) לא יקום עד אחד באיש, לכל עון ולכל חטאת,
וחכמים דרשו לכל עון, ולכל חטאת, הוא דאינו קם כלומר, מה
שעדותו של עד אחד אינה מועילה היינו דווקא לענין עונש גוף
ועונש ממון, אבל קם הוא לשבועה – לחייב את הנתבע שבועה כדי
להכחישו ובכך להיפטר מהתביעה. ואמר מר, כל מקום שהשנים
– שני עדים מחייבין אותו בעדותם ממו, עד אחד מחייבו בעדותו
שבועה, ואף בנידון של משנתנו היות ואם היו שני עדים מעידים
שהיא פרועה לא היתה יכולה לגבות את כתובתה, אף כשיש עד
אחד מחייב אותה שבועה.
רבא דוחה: אמר רבא, שתי תשובות בדרב, תא, דכל הנשבעין
שפתורה נשבעין ולא משלמין, ואילו היא, נשבעת להכחיש את
העד, ונשאלת את כתובתה. ועוד שהרי מן התורה אין נשבעין על
בפירת שיעבוד קרקעות, ואם כן לא יתכן ששבועה זו היא שבועה
דאורייתא, שהרי קרקעותיו של הבעל משועבדות לכתובת
אשתו.
מחמת קושיות אלו מפרש רבא את השבועה באופן אחר: אלא
אמר רבא, שבועת משנתנו היא מדרבנן, כיון שיש לה שטר נגדו,
ומן הדין גובה בלא שבועה, אך תיקנו זאת כדי להפסיק – לייס את
דעתו של הפעל, כיון שיש לו עד המסייע לדבריו.
הגמרא דנה כיצד ניתן להביאה לידי שבועה דאורייתא: אמר רב

פאפא

רבי שמעון אומר, כל זמן שהיא תובעת בתובתה, תיורשין משבעין
אותה, ואם אינה תובעת בתובתה, אין תיורשין משבעין אותה.

נמרא

הגמרא מבררת מדוע הפוגמת כתובתה צריכה להישבע: כבר רמי
בר חמא למימר – (לומר) שזו היא שבועה דאורייתא, דקא מעין –
משום שהבעל טוען שיש לו בידה פרעון של המאמנים, וקא מודה
ליה – והיא מודה לו שנפרעה במאה, הויה ליה – ואם כן הרי זו
הודאה במקצת הפענה, וכל המודה במקצת הפענה ישבע שבועה
מהתורה. דוחה הגמרא: אמר רבא, שתי תשובות בדרב, תא, דכל
הנשבעין שפתורה – כל החייבים שבועה מדאורייתא, נשבעין ולא
משלמין מחמת שבועתם, ואילו היא היינו הפוגמת כתובתה,
נשבעת ונשאלת על ידי שבועה את שאר כתובתה. ועוד שהרי מן
התורה אין נשבעין על בפירת שיעבוד קרקעות, ואם כן לא יתכן
ששבועה זו היא שבועה דאורייתא, שהרי קרקעותיו של הבעל
משועבדות לכתובת אשתו, ותביעתה היא על קרקעותיו של
הבעל.
מחמת קושיות אלו מפרש רבא באופן אחר את הטעם לשבועה זו:
אלא אמר רבא, שבועה זו היא מדרבנן והטעם שתיקנו שתישבע,
משום דפרע דייק – מי שפורע חובו מדייק כמה הוא משלם,
דמיפרע לא דייק – אך מי שמקבל את התשלום אינו מדקדק כל
כך, ורמו רבנן שבועה עלה – ולפיכך הטילו עליה חכמים חיוב
שבועה, כי תיבי דתידיק – כדי שתדקדק היטב.

הגמרא מביאה ספק בענין שבועה זו: איבערא ליה – הסתפקו בני
הישיבה, פונקט בתובתה בעדים, כגון שאומרת קיבלתי ממך מנה
ובפני עדים קיבלתי, מהו, האם יש לומר אם איתא דפרעה – אם
נכון הדבר שפרע לה את השאר, בעדים הוה פרע לה – היה פורע
לה גם סכום זה בעדים, כשם שדקדק להעמיד עדים על הפרעון
של המנה הראשון, או דלמא – או שמא נאמר שמה שפרע לה
המנה הראשון בפני עדים אינו מחמת שהקפיד על כך, אלא
איתרמייה ליה – הודמנו לו עדים בשעת הפרעון.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תא שמי, רמיה מברייא, כל
הנשבעין שפתורה – כל המחזיבים שבועה מן התורה, נשבעין ולא
משלמין כלומר שעל ידי השבועה נפטרים מלשלם, אך אין חיוב
שבועה בשביל ליטול ממון, ואילו נשבעין ונשאלין מתקנת חכמים,
השכיר, והנגל, והנחבל, ושכנגדו – (הנתבע) חשוד על השבועה.
וחנני על פנקסו, והפנס שמי שלא בעדים – שאין עדים
שמסייעים לדבריו שקיבל חלק מהחוב. ומדייקת הגמרא
מהברייא, שדווקא מלוה שפוגם שטרו שלא בעדים, אין – צריך
להישבע, משום שיש לחוש שנפרע גם את השאר בלא עדים, אך
אם יפגום שטרו בעדים, שרואים שהלוה מקפיד לפרוע בפני עדים,
לא – אין משיעים אותו.

הגמרא דוחה את הראיה: לא מיבעיא קאמר – התנא של הברייא
נקט את דבריו בדרך 'אין צריך לומר', וכך מתפרשת הברייא, לא
מיבעיא – אין צריך לומר פוגמת בעדים, דודא צריכה שבועה,
משום שאינה יכולה להכחיש את חלק הפרעון שהעדים מעידים,
ואין לה נאמנות על השאר, אבל פוגמת שלא בעדים, שהיתה
יכולה להכחיש שלא קיבלה כלום, שהרי אין עדים על כך, ומודה
שקיבלה את אותו חלק, אימא – הייתי אומר שכיון שמעצמה
הודתה, תיהיו – תחשב במשיב אבידה לבעליה, ותשקול – ותיטול
את השאר בלא שבועה, קא משמע לן – לכך הוצרכה הברייא
להשמיענו, שאף במקרה זה צריכה שבועה.

1 אַי פֿיקט הוא – הבעל שיש לו עד אחד המעיד על פרעון הכתובה,
2 מִיִּיתִי לָהּ – הוא יכול להביא את האשה שתובעת כתובתה לִידֵי
3 שְׁבוּעָה דְּאוֹרְיִיתָא. וכך הוא יעשה, יְהִיב ו-יתן) לָהּ כְּתוּבָתָהּ פֶּעַם
4 שְׁנִיָּה בְּאִפִּי חָר סְהֵרָא – בפני עד אחד, וְסִמֵּךְ סְהֵרָא קָמָא אֶסְהֵרָא
5 בְּתֵרָא – ויצרף את העד שראה את הפרעון הראשון ביחד עם העד
6 האחרון ויביא את שניהם לבית דין, כדי שאם תכחיש את פרעון
7 הכתובה, יעידו שניהם נגדה, וּמוֹקִים לָהּ לְהִנָּךְ קָמָא בְּמִלָּה –
8 ויחשיב את המעות שנתן לה בפעם הראשונה, כמעות הלואה,
9 כדי שאם תכחיש ותטען שלא נפרעה בפעם הראשונה, יעיד עד
10 אחד נגדה על התשלום הראשון, ותצטרך להישבע שבועה
11 דאורייתא להכחיש את העד, שהרי היא רוצה בשבועה זו
12 להיפטר מתשלום, וגם אין זה כפירת שיעבוד קרקעות.
13 מקשה הגמרא: מִתְקִיף לָהּ רַב שֵׁשָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, הֵיאֵךְ סְמִיךְ
14 סְהֵרָא קָמָא אֶסְהֵרָא בְּתֵרָא – איך הבעל יכול לצרף את העד
15 הראשון עם האחרון הרי כל אחד מעיד על תשלום אחר, ונמצא
16 שאם תכפור ותשבע שלא קיבלה כלל, תקבל כתובתה פעם
17 שלישית.
18 לפיכך מביא רב שישא עצה אחרת: אֵלָא אִמְר רַב שֵׁשָׁא בְּרִיה דְּרַב
19 אִידִי, יְהִיב ו-יתן) לָהּ כְּתוּבָתָהּ בִּפְעַם שְׁנִיָּה בְּאִפִּי סְהֵרָא קָמָא
20 וְסְהֵרָא בְּתֵרָא – בפני העד הראשון והעד האחרון, וּמוֹקִים לָהּ לְהִנָּךְ
21 קָמָא – ויחשיב את המעות הראשונות כמעות של הִלְוָאָה, ואם
22 האשה תטען שנפרעה רק פעם אחת יבוא העד הראשון ויעיד
23 נגדה ויחייב אותה שבועה דאורייתא להכחישו.
24 הגמרא מקשה גם על עצה זו: מִתְקִיף לָהּ רַב אִשִּׁי, אִמְרִי יוֹכֵלָה
25 לְמִימַר – עדיין תוכל האשה לומר שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת הָיָא ו-היו), וכל
26 תשלום היה עבור כתובה אחרת, ואיני צריכה להחזיר כלום.
27 הגמרא מביאה את האופן שיכול להביאה לידי שבועה דאורייתא:
28 אֵלָא אִמְר רַב אִשִּׁי, הוּא דְּמוֹדֵעַ לָהּ – עצה זו מועילה רק באופן
29 שיודיע תחילה לעדים לפני הפרעון השני, שכבר פרע לה
30 כתובתה, ומה שנותן לה עכשיו שנית אינו אלא כדי לתבוע את
31 הפרעון הראשון, וכיון שהעדים יודעים שלא נתן את זה לשם
32 כתובה, אינה יכולה לטעון שהיו לה שתי כתובות, כיון שזה דבר
33 לא מצוי.

34 שנינו במשנה: מְנַכְּסִים מְשׁוּעָבְדִים ומנכסי יתומים וכו' לא תפרע
35 אלא בשבועה. הגמרא מביאה משנה אחרת בענין זה: הִנֵּן הָתָם
36 (שבועות מה), וְכֵן הִיתוּמִים לא יִפְרְעוּ את החוב שחייבים לאביהם,
37 אֵלָא בְּשְׁבוּעָה. שואלת הגמרא: מִמָּאן – ממי לא יפרעו היתומים
38 את חוב אביהם ללא שבועה, אִילִימָא מִלָּה – אם נאמר שבאים
39 לגבות מהלוח עצמו, אי אפשר לומר כך, הִשְׁתָּא אֲבִיהֶן שְׁקִיל –
40 שהרי אפילו אביהן אילו היה חי היה גובה חובו מהלוח בְּלֹא
41 שְׁבוּעָה, וְאִינְהוּ – ואילו הם (היתומים) לא יגבו אלא בְּשְׁבוּעָה. עונה
42 הגמרא: אֵלָא הָכִי קָאָמַר – זו כוונת המשנה, וְכֵן הִיתוּמִים של
43 המלוה, כשבאים לגבות חוב אביהם מן היתומים של הלוח, לא
44 יִפְרְעוּ אֵלָא בְּשְׁבוּעָה.

46 הגמרא מביאה הגבלה לדין זה: אִמְר רַבִּי יְרִיקָא אִמְר רַב יְהוּדָה, לא
47 שְׁנוּ שיתומי המלוה גובים את חוב אביהם בשבועה, אֵלָא באופן
48 שְׁאִמְרוּ יְתוּמִים של הלוח, אִמְר לָנוּ אָמַר לְוִיתִי מִפְּלוּנִי, וּפְרַעְתִּי לוֹ
49 את ההלואה, אָכֵל אם אִמְרוּ היתומים אִמְר לָנוּ אָמַר לא לְוִיתִי
50 מִפְּלוּנִי כלל, אָף בְּשְׁבוּעָה לא יִפְרְעוּ מהם.
51 הגמרא דוחה הוראה זו: מִתְקִיף לָהּ – הקשה על כך רַבָּא, אֲדִרְבָּה
52 הסברא להיפך, שהרי בִּלְ הָאִמְר לא לְוִיתִי, בְּאִמְר לא פְּרַעְתִּי דְּמִי,
53 שכיון שאומר שלא לוח, הרי זו הודאת בעל דין שלא פרע את מה
54 שלא לוח, נמצא שהלוח הודה שלא פרע, וכיון שהשטר מעיד
55 עליו שלא הרי זה מחייב אותו יותר מאשר אילו היה אומר 'לְוִיתִי
56 ופרעתי'.
57 משיבה הגמרא: אֵלָא אִי אִתְמַר הָכִי אִתְמַר – אם נאמר דין זה, כך
58 הוא נאמר. אִמְר רַבִּי יְרִיקָא אִמְר רַב יְהוּדָה, לא שְׁנוּ שאף היתומים
59 אינם גובים מהיתומים אלא בשבועה, אֵלָא באופן שְׁאִמְרוּ יְתוּמִים
60 של הלוח, אִמְר לָנוּ אָמַר לְוִיתִי מִפְּלוּנִי, וּפְרַעְתִּי לוֹ את ההלואה,
61 אָכֵל אם אִמְרוּ יתומי הלוח שְׁאִמְר לָנוּ אָמַר לא לְוִיתִי מִפְּלוּנִי כלל,
62 נִפְרָעִין יְתוּמִי המלוה מיתומי הלוח את חוב אביהם אפילו שְׁלֹא
63 בְּשְׁבוּעָה, משום שְׁכָל הָאִמְר לא לְוִיתִי בְּאִמְר לא פְּרַעְתִּי דְּמִי.

64 שנינו במשנה: וְנִפְרַעְתָּ שְׁלֹא בְּפִנֵּי לא תפרע אֵלָא בְּשְׁבוּעָה. הגמרא
65 מביאה דיון בענין זה: אִמְר רַב אֲחָא שֶׁר הִפְכִּיה, מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה בָּא
66 לְפָנֵי רַבִּי יִצְחָק בְּאֶמְטוּכִינָא, וְאָמַר, לא שְׁנוּ שתקנו חכמים להיפרע
67 שלא בפניו, אֵלָא לְכַתּוּבָת אִשָּׁה, והטעם שנתנו חכמים להיפרע אף
68 שלא בפניו, מִשּׁוּם חֵינָא – שישאו האנשים חן בעיני הנשים,
69 וינשאו להם, אָכֵל בְּעַל חוֹב אַחֵר, לא גובה שלא בפניו אפילו
70 בשבועה, אלא ימתין שישבו בעל חובו, ויפרע בפניו.
71 דעה החולקת: וְרַבָּא אִמְר רַב נַחֲמָן, אֲפִילוּ בְּעַל חוֹב גּוֹבֶה את חובו
72 שלא בפני בעל חובו, וטעם הדבר כדי שְׁלֹא יֵהָא כָּל אֲחֵר וְאֲחֵר
73 נוֹמֵל מַעֲוִתֵּי שָׁל חֲבֵר בַּהֲלוּאָה, וְהוֹלֵךְ וְיִזְשֵׁב בְּמִדִּינַת חֵינָא,
74 ומשתמט מלפרוע חובו, וְאִתָּה נֹעֵל את דִּלְת המלווים בְּפָנֵי לוֹוִין,
75 שלא ירצו להלוות, כיון שיחששו שלא יוכלו לגבות את חובם.
76

77 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אִמְר, כָּל זְמַן שְׁתּוֹכַעַת כְּתוּבָתָהּ וְכו' יורשין
78 מִשְׁבִּיעִין אותה, ואם אינה תובעת כתובתה, אין היורשין
79 מִשְׁבִּיעִין אותה. שואלת הגמרא: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲתֵינָא – על איזה דין
80 במשנה מתייחסים דבריו. משיבה הגמרא: אִמְר רַבִּי יְרִמְיָה, אֲתָא –
81 על דין זה, ששנינו במשנה, וְנִפְרַעְתָּ שְׁלֹא בְּפִנֵּי, לא תפרע אֵלָא
82 בְּשְׁבוּעָה, לא שְׁנָא לְמוֹזִין וְלֹא שְׁנָא לְכַתּוּבָה – ואין הבדל לענין זה
83 בין אם נפרעת מנכסיו עבור מזונות ושהלך בעלה למדינת הים
84 ובאה לבית דין לבקש את המזונות שחייב לה, ובין אם שלח לה
85 בעלה גט ובאה לגבות את כתובתה שלא בפניו, צריכה להישבע,
86 וְאִתָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן לְמִימַר – ובא רבי שמעון לחלוק על הלכה זו שרק
87 כָּל זְמַן שְׁתּוֹכַעַת כְּתוּבָתָהּ, יוֹרְשֶׁיהָ מְשִׁבְעִין אותה,
88

כתובות. הכותב לאשתו – פרק תשיעי דף פח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ) רש"י תוספות

שתי כסף אלא בטענת מלווה והודאת לווה אבל בעד אחד אפילו לא טוענו אלא בפרוטה ועד
אחד מעידו שהוא חייב - חייב לו שבעה ב"ו ואומר רבינו: דמצי למימר שמואל לטעמיה
דאמר לעיל (שם ט"ב.) אמתניתין טענה שתי כסף; אפילו לא כפר אלא פרוטה, או לא הודה
אלא בפרוטה - חייב. הלכך, בעד אחד דלא שייך חיובא ידידה דכאפריה - כי לא
טוענו אלא כפרתה; ומדיחי: דבא שטרי בעינן
מכל מקום טענה שתי כסף אם כן כל שתי כסף
אתה צריך לומר שיכפור, כדי שלא יתחייב מטעם
מודה במקצת, אלא מטעם עד אחר. הלכך אית לן
למימר דעל טענת פרוטה מחייב. רזי יתחייב
בעד אחד על כפירת פרוטה כמו במודה במקצת
וברייתא דמיתו במסקת מילתיה דרשמואל,
ותני: לא מקום ששנים מחייבין אותו ממונ -
אחד מחייבו שבעה - לא תקשי לרב, דקסבר
כפירת טענה שתי כסף - דאין למדין מן הכללות,
ואפילו במקום שנאמר בו דוך, מיהו קשה ליה:
לעולם בעינן טענה עצמה שתי כסף בעד אחד כמו
במודה במקצת, הוה ודאי כפר לו השתי כסף,
אבל עד אחד - אין מודע אלא בפרוטה וכו'.
לנו רבינו תרץ אחר: דאליבא דבבלי עלמא אתיא
מימרא דרשמואל, אף על גב דמחייבין שבעה
בעד אחד באותו ענין דמיפטר ממודה במקצת -
לא דמי להאב: דרתת מין המחייב שבעה בעלמא
מיהא הוי, אבל כפירת שיעבוד קרקעות - לא
מצינו בשום מקום מיהו שבעה. והלכך גבי עד
אחד אית לן למיפטר.

26 **מִיִּיתִי** לֹה לִיִּידִי שְׁבֻעָה דְּאֹרִייתָא — פִּירֶשׁ
27 בְּקֻנְטֶרֶס: דְּנִפְקַא לֵן מִינֵה בִין שְׁבֻעָה
28 דְּבִאֲרִיתָא לִשְׁבֻעָה דְּרִבְנָן; דְּבִאֲרִיתָא — מִנְקֹט
29 חֲפָצָא, וּבִדְרִבְנָן — אֵל נָקִיט. הֲוֵא עֲצֻמו סוּתֵר
30 דְּבִרְוִי: אֲבִירִינֵן בִּי הַשְׁלוּחִי" (נִיטֵן לֵה אֲמֹר לִיה
31 רַב לִרְבִּי דִּמְיֵה מִפְתִּי: אֲרִידֵה אֲבִירִי דִין אֲשַׁבְעָה
32 חוּץ לְבֵית דִין, וּפִירֶשׁ בְּקֻנְטֶרֶס הָהֵם, דְּהִכִּי קָאמֵר
33 לִיה: לֹלָא לֵאשְׁבַע בֵּית דִין, דְּהִמְיֵה אֲנָקֻטִי
34 חֲפָצָא. וְלִרְבִּינָן נִרְאֵה: דְּנִפְקַא מִינֵה אֲלִיבָא דְּרִבִּי
35 אָבָא דִּלְהֲלֹתָא כּוּוּתִיָּה, דָּאמֵר (שְׁבֻעוֹת מֵאָה);
36 חוּרֵר לְמַחֲוִיב לֵי, דְּהִכָּא דָּאֵרִי: יְכוֹל לִשְׁבַע —
37 מִשְׁלֵם. הֲוֵאִי דִינָא — דְּבִאֲרִיתָא, אֲבִל בִּדְרִבְנָן —
38 אֲפִילוּ הִיא חֲשׂוּדָה עַל הַשְׁבֻעָה: אֵל יִנִּיחַ לְפִרְעֵה
39 לֹה בִשְׁבִיל כִּךְ הִיכָא דְנִשְׁבַעְתָּ וְנִטְלָה, כְּדִחָבָא.
40 דְּהִכִּי מוֹכֵחַ הָהֵם בִּ"שְׁבֻעוֹת הַיִּינִינִ" (שְׁבֻעוֹת
41 מֵאָה). כְּהִדְיָא, אֲנִי מֵלָמָן דָּאִית לִיה
42 בִּדְבִאֲרִיתָא אֵל מִפְּכִינֵן וּבִדְרִבְנָן מִפְּכִינֵן — נִפְקַא
43 מִינֵה נִמְי, הִיכָא דֵּאִי שְׁבֻעָה דְּרִבְנָן הִיא — אֲמֵר
44 לְמִימֵר: הִשְׁבַע וְטוֹל, וְאִי דְאֹרִייתָא — לֹא מִצִּיא
45 לְמִימֵר לְבַעַל: הִשְׁבַע וְחִפְסֵר, כִּמוּ שְׁאִינוּ יְכוֹל
46 לְמִימֵר הִשְׁבַע וְטוֹל. מִפִּי רַבִּי.
47 **הִיכִי** סִדְהָא סִדְהָא קָמָא אִסְחָדָה בְּתָרָא כִי —
48 תִּימָא: מֵאִי קִשְׁיָא לִיה: אֵל מִפְּלֻגָתָא הִיא
49 בְּפִרְקִי "זוֹה בּוֹרֵר" (סְטֵהוּרִין לֵב): הֲלֹאֹתָ אֲרִידֵר
אִינֵה

הלוואה אי מצטרפ, דאיבא מאן דאמר לא בעינן ראיא כאדור.
ורבא אמר רב נחמן אפילו בעל חוב – ופסק רבינו חננאל דמעמיש בכל יום שאין מוכרים
שלא בפניו לבעל חוב, ולית דחש להא דרב נחמן דאמר: אפילו לבעל חוב. ואף על
גב דמקשי מינה בעריכין פרק "שום היתומים" (בבא, כז.) ואי חיישת לשובר – היתם נמי, לגבי
הא דאמר רב נחמן, לחוש לשובר, ומשני: היתם טעמא שלא יהא כל אחד ואחד נוטל כז.
נראה דסתם התלמוד קיימא לן הכי. מכל מקום, כיון דמעמיש בכל יום, סמכו למא דדחינן
בירושלמי, דמתחמה; וכי נפרעין לאדם שלא בפניו: אמר רבי ירמיה: כשריבית אוכלת כז.
שלשה איגרי, אי אתי – הא טבאות, ואי לא – מוחליטין לנכסיה. פירוש רבינו חננאל.
ביתא

אִי פֶקַח הוּא — הָאִי בַעַל. לִידֵי שְׁבוּעָה דַּאֲדוּרִיתָא — שְׂדֵיא בִשְׁם אֵם בְּכַנְיָ, וְאוּחוּ שֵׁן
בִּידוֹ, כְּדַאֲמַרְיָן בִּשְׁבוּעוֹת (לחג), וְחֻמּוּדָא הִיא מֵאֵר. אֲבָל שְׁבוּעָה דִּרְבָּנָן — קָלִלָּה
בַּעֲמֵלָא, עֵינֵן שְׁלֵמָה. יְהִיב לָהּ כְּתוּבָתָה בְּאַפִּי חֵד חֲרָדָא — פַּעַם עֲנִידָה. וּסְפִיד חֲרָדָא קָמָא
אֶסְתֵּרָא בְּתָרָא — יֵבִיא אֵת שְׁנִידָם יַחַד לְבִית דִּין, שְׂאֵם כִּפּוּר — יַעֲרִידָה שְׁנִידָם
שְׁתַּבְּכֵלָה כְּתוּבָתָה. וּמוֹקֵן תִּנְדֵּן קָמָא בְּהוֹלָאָה
— תִּלְעֵנָה פֶּרְעֵן הֲרַאשְׁקוֹ, יִאֲמֹר: מְלוּה זֶה.
אֲצִלָּה, שְׁהִי תִּתְקַבֵּל כְּתוּבְתִּךְ שֵׁן.
וּכְשִׁתְּכּוּר וְתֹאמַר: לֹא קִבַּלְתִּי אֶלָּא הַפֶּעַם
זֹאת, וְעַד אַחֵר מַעֲיֵד עַל הֲרַאשׁוֹנָה — אִיכָא
שְׁבוּעָה דַּאֲדוּרִיתָא. נִשְׁבַּעְתָּ וְלֹא מִשְׁלַמְתָּ. וְאֵין
כַּאֵן שִׁיעוּבֵךְ קִרְקֻעָתָה, שְׁלֹא מִכַּח כְּתוּבָה
תּוֹעָה. חֵיכִי סִפִּיד בִּי — מַה שְּׂרָאָה זֶה אֵל
רַבָּה זֶה, וְאֵם כִּפּוּר עַל שְׁתוּקָן — אֵין כַּאֵן אֶלָּא
עַד אַחֵר, וְתִשְׁבַּע וְתוֹטֹל שְׁלִישִׁי. וְנִמְצָא
מִפְסִיד. בְּאַפִּי חֲרָדָא קָמָא וְסִתְרָא בְּתָרָא — הוּא
הָדִין לִשְׁנֵי עֵדִים מִן הַשּׁוּק. אֲבָל עֵצָה טוֹבָה הִיא,
שִׁכִּידָה הֵדַע הֲרַאשׁוֹן שְׁתֵּי פַעְמִים פֶּרַע, וְיִכּוֹל
לְהַעֲדֵי עַל פֶּרְעֵן הַכְּתוּבָה עִם חֲבִירוֹ, וְעַל
הַפֶּרְעֵן הֲרַאשׁוֹן. יְכִיּוֹל לִפְרֹשׁ שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת חִדּוֹ
— שְׁתֵּי שְׁטוּרוֹת זֶה, עַל פֶּרְעֵן, בִּפְרָשְׁתִּי הֲרַאשׁוֹ
הַחֲזוּרִי לֶךְ אֶתָּה, וְהִשְׁתֵּי אַחֲרָה. וְהִרִי חֵד
הֲרַאשׁוֹן מַעֲיֵד לְסִיעֵדָה, שְׂרָאָה שְׁנֵי הַפֶּרְעוֹת
לִשְׁם כְּתוּבָה וְלֹא לִשְׁם מְלוּהָ. דְּמוּרֵךְ לָהּ —
לְסִתְרָא קָמָא וּבְתָרָא לִפְנֵי פֶּרְעֵן הַשֵּׁנִי: דַּע
שְׁכֵכֵר פֶּרְעִיתִי לֹא כְּתוּבָתָה בִּפְנֵי אַחַד מִכֶּם, וְהִיא
כּוֹפֶרֶת. וְאִנִּי רֹצֵה לְפִרְעָה שְׁנִית לִשְׁם כְּתוּבָה,
שִׁיּוּזִי לֹא שְׁנֵי עֵדִים בְּדַבְרָה, וְאִתְּבַע אֵת
הֲרַאשׁוֹנִים, וְיֵשׁ לִי עֵלִיָּהן עַד, אַחַר, וְתוֹחֲבִי
שְׁבוּעָה דַּאֲדוּרִיתָא. וְיִכּוֹן דְּשִׁמְעִינָהּ, וְלֹא מִסִּיעִי
לָהּ הָאִי עַד קָמָא — תוֹ לֹא מִצִּית לְמִימֵר שְׁתֵּי
כְּתוּבוֹת זֶהוּ, דְּמִלִּית לֹא שְׁכִיחָא הוּא. תֵּן
חֵתִם, בִּשְׁבוּעוֹת. אִי נִימָא מְלוּה — שְׁהִלּוּחַ
קָסָם, וְהוּי מוֹצִיאֵן עֲלֵיו שְׁטֵר אֲבִידָן. לֹא שְׁנֵי
דְּכִי מִשְׁתַּבְּעֵי שְׁקֵל. שְׂאֲמִירֵי תִירְמִים — כִּל לֹוֹה,
לִיּוּתִי וּפֶרְעִיתִי — יִשְׁבַּעוּ אֵלָּה: שְׁבַע שְׁלֹא
פִקְדֵנוּ, וְלֹא אִמַּר לֵנוּ אֲבָל, וְלֹא מִצִּיתוּ שׁוֹבֵר בֶּין
שְׁטוּרוֹתֵי שְׁטֵר זֶה פֶּרַע, וְנוֹטְלִין. בְּאִמְרֵי לֹא
פֶּרְעִיתִי יִמֵּי — רִכִּינִי דַּאֲמַר לֹא לֹוֹה — מוּדָה
הוּא שְׁלֹא פֶּרַע, וְהִרִי שְׁטֵר מוֹכִיחַ עֲלֵיו שְׁלֹוֹה.
לֹא שְׁנֵי — דְּבַעוּ שְׁבוּעָה. שְׁנֵי הַיֵּדִידָה — כִּד
כִּינּוּי. לֹא שְׁנֵי — שִׁיּוּרִין בֵּית דִּין קִנְסִי אֶסְמֵ
שְׁלֹא בִּפְנֵי. לֹא שְׁנֵי לְמוּזֵין — בִּיאָה לְבִית דִּין,
וְתוֹבַעְתָּ מוֹזוֹת מִנְכִּסֵּי בַעֲלָה לְמַכּוּר קִרְקַע
וְלוֹזוֹנָה — נִשְׁבַּעְתָּ שְׁלֹא תִנְיַח בִּידָה מַעֲתָ לִיּוֹן
מִהֶם. וְלֹא שְׁנֵי לְתַבּוּנָה — אִם שְׁלָה לֹוֹה גַּט.
תִּשְׁבַּע בְּסוּף — כִּשְׁתַּתְּאֲלֵמָן אוֹ תַּגְרֵשׁ וְתִתְבַּע
כְּתוּבָה — תִּשְׁבַּע שְׁלֹא עֵיכֵבָה בִּידָה מִן בַּעֲלָה
כְּלוּם. בְּתַחֲלִיָּה, וְכִין דַּאֲפִסְקוּ מוֹזוֹת. הָאִי יוֹרִישׁ
וְכִי — בְּתַמְנִיָּה, וְכִין דַּאֲפִסְקֵת שְׁלֹא בִּפְנֵי קִיא,

50 מאי לשון יורשין כאן? הרי הוא קיים! הלכה מקרה בעלה בו' – אשה שכתב לה בעלה
51 "נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך". העתיד לבא – על שנתעסקה אחר מיתה, דלאו
52 מכח נכסי בעלה באה שבועה זו, אלא מכח נכסי יתומים. ונשבעת כרין אפטרופוס,
53 כדתנן בשבועות (מהא): אלו נשבעין שלא בטענת רבי – השותפין והאריסין
54 והאפטרופוסין. ואמא רבי שמעון ל"מיר – אם תובעת כתובתה, יורשין משביעין אותה
55 שלא עיכבה משלהן לאחר מיתת אביהן כלום, כרין הבא ליפרע מנכסי יתומים.
אינה

ואיכא נמי בירושלמי דמודו, בין אמוראי דבבל בין אמוראי דארץ ישראל, דמשלחין בתו

בית דין משביעין אותה מיביע ליה – תימה: אמאי לא משני: סבר לה כדשמואל, דאמר בפרק בתרא (כתובות ק"א): אין פוסקין מוונות לאשת איש, ומוקי לה לפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים כששמעו בו שמה, ושפיר קתני: יורשין משביעין אותה ורציר עיון. **וקמיפלגי** בפלוגתא דאבא שאול ורבנן – ומתניתין – כגון שמינה בעלה לאחר מיתה.

דבצו בית דין ליכא לאוקומא, דאין מעמידין נשים אפטרופוסות, כדאיתא ב"הקוף" (גיטין נ"א), ובמנמנא מעצמה ליכא לאוקומא, דאם בן לכולי עלמא היורשין משביעין אותה, דלא שייך ביה טעמא דמינהו אבי יתומים דאמרין דאין משביעין ממנה ולא הוי אפטרופוס, דכא אנו רואין דמן הדין אין מעמידין אשה אפטרופאית. **לאפוקי** מדברי אליעזר ומחלוקתו – והשתא אית לן למימר דהאי דנקט: אין היורשין משביעין אותה – לאו דוקא, דהוא הדין הוא עצמו, דהואיל ובאפטרופוסות דהוי בעלה מיירי – מה חילוק איכא? ואידי דנקט ברישא דמילתא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה, דהתם יורשים דוקא – תנא נמי סיפא יורשין, ומעשה בא לפני רבינו תם באשה שהושיבה בעלה חנונית, ומינה אפטרופאית, והיתה נשאת ונותנת הרבה מעות בבית, ואומרת לבעלה שאין שלה, ולא השביעה בחיי בעלה, דכיון דאוקמינן כל זמן שתובעת כתובתה, דקאמר רבי שמעון כאבא שאול בן אימא מרים, ובהא פסקינן לעיל (פ"א), הלכה כאבא שאול ואם בן הלכתא נמי בבולה מילתא כר"ש, דקמסיים: אינה תובעת כתובתה – אין היורשין משביעין אותה, אפילו הושיבה חנונית או מינה אפטרופסית, דלית לן למימר דהלכתא כותיה כדא וביאידא, לא, אלא דיכא דמפרש לן דתלמוד דהדיא, ואם תאמרו לעיל, דפסקינן כאבא שאול – אם בן לפסוק כרבי שמעון, דשמעינן מינה תרת! ויש לומר משום דלא קים לן כדדיא רבי שמעון כאבא שאול, דאיכא לפרושי כאינן אמוראי דלעיל, ורבינו חננאל פסק כרבי שמעון, וזה לשונו: וקיימא לן כרבי שמעון, הלכך: התובעת כתובתה – יורשין משביעין אותה על כל דבר שהיה בידה, אפילו בחיי בעלה משביעין אותה, ואם אינה תובעת כתובתה אין משביעין אותה אלא על ידי טענת ברי, והני כוליהו דבעי לאוקמי רבי שמעון כותיה, כגון אבא שאול בן אימא מרים ואבא שאול וחנון – הלכתא כותיהו.

הוציאה גט ואין עמו כותבה – בפרק קמא דבבא מציעא (ז"א), אמר רבי יוחנן: הטוען אחר מציעא בית דין – לא אמר כלום. פירוש: בין במנה ומאותים, בין במזון האשה וחנונית, ואפילו במקום שכותבין כתובה ולא נקיטא כתובה – אינו נאמן לומר פרעתי, ורבי יוחנן לטעמיה, דאית ליה בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קע"א), דכותבין שובר, אבל למאן

דאמר: אין כותבין שובר – אפילו אית ליה דלא אמר כלום, מכל מקום במקום שכותבין כתובה – אין חייב לפרוע עד שתחזיר לו הכתובה, דכיון דבמה שנשאר שטר כתובה בידה יכול לבא ליהדי הפסד, שתובעת כתובתה בבית דין אחר, ואילו לא ישאר שטר כתובתה בידה, נהי דאינו נאמן לומר פרעתי הכל, דהא לא אמר כלום – מכל מקום ידא נאמן לומר: פרעתי מנה, מיו דאי בעי אמר: אלמנה נשאתיך – אם אין לה עדי הינומא, אבל עתה, שכתובתה בידה – יפסיד. (והו' דבעי רבי יוחנן לקמן בפרק "אלמנה" (נ"א), יתומים אמורים: נתננו, דהיא אמרת: לא נטלתי, על מי להביא ראיה? היינו במזונות שעבר, אבל בלהבא – פשיטא דעל יתומים להביא ראיה, דהטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, אבל אין לומר: דנפקא מינה נמי במה שתחזיר לו הכתובה – שאם יבא עמה למקום שאין מכירין שהיא אשתו, ידא נאמן לומר: פרעתי הכל, במיגו דאי בעי אמר: אית אן אשתי. דהא אפילו ישאר שטר כתובה בידה – ידא נאמן שם לומר: פרעתי הכל, במיגו דאי בעי אמר: לא גירשתיך, דהא אין שם עדי גירושין, כיון, דאין מכירין כלל אם היא אשתו, דהכי מפרשין מתניתין אליבא דרבי יוחנן הוציאה גט ואין עמו כתובה – לאו דוקא גט, אלא כלומר, עדי גט – גובה כתובתה, דהא אינו נאמן לומר: פרעתי, וגם אינו יכול לומר: לא אפרע עד שתחזיר הכתובה, אף על פי שיכול לבא ליהדי הפסד דהא סבר דכותבין שובר, כתובה ואין עמה גט, פירוש: עדי הגט; דהיא אמרת: אבד גטי – שהלכו להם העדים, והוא אמר שכבר פרע, והיה לו שובר שלא תגבה פעם אחרת ונפסד – נאמן במיגו, דהא בעי אמר: לא גירשתיך, ומיגו טוב הוא, כמי שפירש בגמרא, וכן היה חוב ששוען: פרודו להידי לי ואבד, וזה מורה שכן הוא, אלא שפרע – נאמן במיגו, דאי בעי אמר: לא היה לך פרודו להידי ששביעת, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מן הסכנה ואילך אשה גובה שלא בגט, פירוש שלא בגט – שלא בעדי הגט, והואיל ואי אפשר לה להביא עדי גירושין, ואם תאמר: ותיקשי לרבי יוחנן במאי גביא, כיון דליכא עדי גירושין ליהמניה במיגו דאי בעי אמר לא גירשתיך, כדפרש בגמרא לרב: אי דליכא עדי גירושין – במאי גביא? ויש לומר: דלרבי יוחנן דאמר דאלמנה רבנן לכה האשה, דאף קודם סכנה אין נאמן לומר פרעתי – אין תימא דאלמנה לאחר הסכנה, כיון דמודה דאין נאמן לומר פרעתי, אף על גב דאית ליה מיגו, אבל לרב, דלא אלמנה – פריך שפיר, ולשמואל דאית ליה אין כותבין שובר, ומוקי מתניתין במקום שאין כותבין כתובה, או במקום שכותבין ודביאה ראייה שלא כתב לה – הכי פירושא דמתניתין: הוציאה גט – היינו גט משם, אבל בעדי הגט גירא

אינה תובעת כתובתה – אין יורשין משביעין אותה. **וקמיפלגי בפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים**, דתנן: **מי שקלף למדינת הים, ואשתו תובעת מזונות; חנן אומר: תשבע פסוף, ולא תשבע בתחלה**, **וחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו: תשבע בתחלה ופסוף**, **רבי שמעון – פחנן, רבנן – פבני כהנים גדולים**, **מתקין לה רב ששט: האי יורשין משביעין אותה? בית דין משביעין אותה מיביע ליה! אלא אמר רב ששט: אהא, הלכה מקבר פגלה לבית אביה, או שהורה לבית חמיה, ולא נעשית אפטרופאית – אין היורשים משביעין אותה, ואם נעשית אפטרופאית – יורשין משביעין אותה על העתיד לבא, ואין משביעין אותה על מה שעבר, ואתא רבי שמעון למימר: כל זמן שתובעת כתובתה – יורשין משביעין אותה, אינה תובעת כתובתה – אין היורשין משביעין אותה, וקמיפלגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן, דתנן: **אפטרופוס שמינהו אבי יתומים – ישבע, מינהו בית דין – לא ישבע**, **אבא שאול אומר: חילוף הדברים, מינהו בית דין – ישבע, מינהו אבי יתומים – לא ישבע**, **רבי שמעון – כאבא שאול, ורבנן – פרבנן**, **מתקין לה אביו: האי כל זמן שתובעת כתובתה? אם תובעת מיבעי ליה! אלא אמר אביו: אהא, כתב לה "נדר ושבועה אין לי עליך"**, **אינו יכול להשביעה בו, "נדר ושבועה אין לי ולא ליורש ולא לבאים ברישותי, עליך ועל יורשיך ועל הבאין ברישותך"** – אין יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאין ברישותו, לא היא ולא יורשיה ולא הבאין ברישותה, ואתא רבי שמעון למימר: כל זמן שתובעת כתובתה – יורשין משביעין אותה, וקמיפלגי בפלוגתא דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן, **רבי שמעון – פאבא שאול, ורבנן – פרבנן**, **מתקין לה רב פפא: התינה כל זמן שתובעת כתובתה, אינה תובעת כתובתה מאי איפא למימר? אלא אמר רב פפא, לאפוקי מדברי אליעזר ומחלוקתו**, **משנה הוציאה גט ואין עמו כתובה** – גובה**

אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה – משום שבעת אפטרופוסות, דהויא לה אפטרופוס שמינהו אבי יתומים, וסבירא ליה: לא ישבע, כאבא שאול, דאמר: חילוף הדברים, וטעמיהו מפרש בגיטין בפרק "תניקין", רבנן סברי: מינהו בית דין לא ישבע – דא"כ מימנע ולא הוי אפטרופוס, דהואיל וחדשין ליה, אבל מינהו אבי יתומים – לא מימנע, דאי לאו דהוה ליה הנאה מינה בחייו – לא הוה מימני ליה, ואבא שאול סבר: מינהו אבי יתומים, אי ידע דמשביע ליה – מימנע ולא הוי אפטרופוס, אבל מינהו בית דין, אף על גב דידע דמשביע ליה – לא מימנע, דחשיבותא היא לגביה דמהימן להו לבי דינא, הכי גרסינן: רבי שמעון כאבא שאול ורבנן דמתניתין כרבנן, **האי כל זמן שתובעת – בתמיה: דהואיל ורבי שמעון לקולא, מאי כל זמן? אם תובעת מיביע ליה – אבל "כל זמן" משמע דשמינהו לתנא קמא דפטר לה משבועה אפילו תובעת כתובתה, ואמר ליה איהו: כל זמן שתובעת כתובתה – לא תפטרה, אלא אמר אבי – ארישא פליג, דאמר: כתב לה – נדר ושבועה בו דפטרה מן השבועה אפילו כשנפרעת מן היתומים, ואתא רבי שמעון למימר: כל זמן שתובעת כתובתה מהן – משביעין אותה, כאבא שאול בן אימא מרים, דאמר לעיל: אבל מה אעשה שהרי אמרו הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה, ופליגי רבנן עליה דאבא שאול, ורבי שמעון כאבא שאול, ורבנן דמתניתין כרבנן, **הא תינה כל זמן שתובעת – אתא לאפוקי מדרבנן, דאמר: אף משבועת היתומים פטורה, ונפרעת בלא שבועה, ואתא רבי שמעון למימר: לא תפרע אלא בשבועה, אינה תובעת כתובתה – דמסקנא דמילתיה למאי תנייה, ולאפוקי ממאן? אלא אמר רב פפא לאפוקי מדברי אליעזר ומחלוקתו**, כלומר, לא תימא רבי שמעון איכתב לה נדר ושבועה? לחד פליג, אלא אכולי מילתא דרבי אליעזר ובני מחלוקתו פליג, ארישא וסיפא, שבעיניהו דקאמר רבי אליעזר ורבנן: משביעה כל זמן שירצה שבעת אפטרופאית דיכא דלא פטרה מן הנדר וזמן השבועה, ואפילו שלא בשעת תובעת כתובתה, ואם פטרה מן השבועה – אפילו יורשין אין משביעין אותה כשנפרעת מהם, כדקתני: נדר ושבועה אין לי וליורשין בו, ואתא רבי שמעון למימר, כל זמן שתובעת כתובתה – יורשין משביעין אותה, ואפילו כתב לה "נדר ושבועה אין ליורש עליך", כאבא שאול, אינה תובעת כתובתה – אין היורשין משביעין על אפטרופאית שבידי בעלה ואפילו לא פטרה מן השבועה, דלית ליה דבלי אליעזר ומחלוקתו דאמרי משביעה כל זמן שירצה, **משנה הוציאה גט ואין עמו כתובה – קא סלקא דעתך באומרת "אבד שטר כתובתי"**, גובה**

דאמר: אין כותבין שובר – אפילו אית ליה דלא אמר כלום, מכל מקום במקום שכותבין כתובה – אין חייב לפרוע עד שתחזיר לו הכתובה, דכיון דבמה שנשאר שטר כתובה בידה יכול לבא ליהדי הפסד, שתובעת כתובתה בבית דין אחר, ואילו לא ישאר שטר כתובתה בידה, נהי דאינו נאמן לומר פרעתי הכל, דהא לא אמר כלום – מכל מקום ידא נאמן לומר: פרעתי מנה, מיו דאי בעי אמר: אלמנה נשאתיך – אם אין לה עדי הינומא, אבל עתה, שכתובתה בידה – יפסיד. (והו' דבעי רבי יוחנן לקמן בפרק "אלמנה" (נ"א), יתומים אמורים: נתננו, דהיא אמרת: לא נטלתי, על מי להביא ראיה? היינו במזונות שעבר, אבל בלהבא – פשיטא דעל יתומים להביא ראיה, דהטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, אבל אין לומר: דנפקא מינה נמי במה שתחזיר לו הכתובה – שאם יבא עמה למקום שאין מכירין שהיא אשתו, ידא נאמן לומר: פרעתי הכל, במיגו דאי בעי אמר: אית אן אשתי. דהא אפילו ישאר שטר כתובה בידה – ידא נאמן שם לומר: פרעתי הכל, במיגו דאי בעי אמר: לא גירשתיך, דהא אין שם עדי גירושין, כיון, דאין מכירין כלל אם היא אשתו, דהכי מפרשין מתניתין אליבא דרבי יוחנן הוציאה גט ואין עמו כתובה – לאו דוקא גט, אלא כלומר, עדי גט – גובה כתובתה, דהא אינו נאמן לומר: פרעתי, וגם אינו יכול לומר: לא אפרע עד שתחזיר הכתובה, אף על פי שיכול לבא ליהדי הפסד דהא סבר דכותבין שובר, כתובה ואין עמה גט, פירוש: עדי הגט; דהיא אמרת: אבד גטי – שהלכו להם העדים, והוא אמר שכבר פרע, והיה לו שובר שלא תגבה פעם אחרת ונפסד – נאמן במיגו, דהא בעי אמר: לא גירשתיך, ומיגו טוב הוא, כמי שפירש בגמרא, וכן היה חוב ששוען: פרודו להידי לי ואבד, וזה מורה שכן הוא, אלא שפרע – נאמן במיגו, דאי בעי אמר: לא היה לך פרודו להידי ששביעת, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מן הסכנה ואילך אשה גובה שלא בגט, פירוש שלא בגט – שלא בעדי הגט, והואיל ואי אפשר לה להביא עדי גירושין, ואם תאמר: ותיקשי לרבי יוחנן במאי גביא, כיון דליכא עדי גירושין ליהמניה במיגו דאי בעי אמר לא גירשתיך, כדפרש בגמרא לרב: אי דליכא עדי גירושין – במאי גביא? ויש לומר: דלרבי יוחנן דאמר דאלמנה רבנן לכה האשה, דאף קודם סכנה אין נאמן לומר פרעתי – אין תימא דאלמנה לאחר הסכנה, כיון דמודה דאין נאמן לומר פרעתי, אף על גב דאית ליה מיגו, אבל לרב, דלא אלמנה – פריך שפיר, ולשמואל דאית ליה אין כותבין שובר, ומוקי מתניתין במקום שאין כותבין כתובה, או במקום שכותבין ודביאה ראייה שלא כתב לה – הכי פירושא דמתניתין: הוציאה גט – היינו גט משם, אבל בעדי הגט גירא

כתובות דף פח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלה

48 בא לפטור את האשה משבועה, **האי** – לשון זו שאמר רבי שמעון
49 במשנה כל זמן שתובעת בתובעתה, שמשמע שרבי שמעון מחמיר
50 שכשתובעת כתובתה משביעים אותה, ואם אכן היתה כוונתו
51 לפטור משבועה כשאינה תובעת כתובתה, **אם** תובעת כתובתה
52 יורשים משביעים אותה, **מיפני** ליה – היה צריך לומר.
53 לפיכך מפרש אבי את דברי רבי שמעון באופן אחר: **אלא אמר**
54 **אבי**, רבי שמעון חולק **אחא** – על הדין הראשון במשנה לעיל (פא),
55 **כתב** לה הבעל, **נדר** ושבועה, **אין** לי עליו, **אינו** יכול להשביעה
56 שהרי פטרה משבועה זו, כו', אך עדיין יכול הוא להשביע את
57 יורשיה, אך אם כתב לה הבעל, תביעת נדר ושבועה אין לי, ולא
58 ליורשי, ולא לפאים פרשותי, עליו, ועל יורשיה, ועל הפאין פרשותיה,
59 אין יכול להשביעה, לא הוא, ולא יורשיה, ולא הפאין פרשותיה, לא
60 היא, ולא את יורשיה, ולא את הפאין פרשותיה, ואתא רבי שמעון
61 למימר – ובא רבי שמעון לחלוק ולומר, שלמרות שפטר אותה
62 מהשבועה, כל זמן שתובעת בתובעתה, היורשין משביעין אותה.
63 וקמיפלגי בפלוגתא – ותנא קמא ורבי שמעון נחלקו במחלוקתם
64 דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן שנחלקו האם מועיל התנאי
65 שהתנה עמה לפטור מן השבועה לכשתבוא לגבות כתובתה, רבי
66 שמעון סובר באבא שאול בן אימא מרים, שסובר שכל הבא ליפרע
67 מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, אפילו פטרה הבעל
68 בפירוש משבועה, ורבנן ודהיינו תנא קמא של משנתנו החולק על
69 רבי שמעון, סוברים ברבנן בברייתא לעיל החולקים על אבא
70 שאול בן אימא מרים, שאף שחכמים תיקנו שלא ליפרע מיתומים
71 אלא בשבועה, מכל מקום יכול הוא להתנות לפטור אותה
72 מהשבועה ויכולה היא לגבות אף ללא שבועה.
73 הגמרא מקשה גם על ביאור זה: מתקיף לה רב פפא, התינח –
74 אמנם ביאור זה מיישב את מה שאמר רבי שמעון כל זמן שתובעת
75 בתובעתה יורשים משביעים אותה, אפילו שפטר אותה משבועה,
76 שבא לחלוק בזה על חכמים שסוברים שאינה צריכה להישבע, אך
77 לגבי מה שאמר שאם אינה תובעת בתובעתה אין היורשים
78 משביעים אותה, מאי איבא למימר – איך נבאר זאת, כלומר, כיון
79 שרבי שמעון בא לחלוק על חכמים שאמרו שאין משביעין אותה,
80 דיו שיאמר רק את הדין שחולק בו.
81 רב פפא מוסיף על ביאורו של אביי: **אלא אמר רב פפא**, רבי שמעון
82 בדבריו שאם אינה תובעת כתובתה אין יורשים משביעים אותה,
83 בא לאפוקי [להוציא] מדרבי אליעזר ובני מנחם, הסוברים
84 במשנה (לעיל פא) שהבעל יכול להשביעה על אפטרופסותה כל זמן
85 שירצה, ועל זה בא לחלוק, שאם אינה תובעת כתובתה, אין הבעל
86 והיורשים יכולים להשביע אותה על אפטרופסותה.

משנה

87 משנתנו דנה באשה שנתגרשה ורוצה לגבות כתובתה איזו ראייה
88 צריכה להביא לשם כך: הוציאה את הגט שנתגרשה בו ותובעת
89 את בעלה שישלם לה את הכתובה, כיון שהגט מוכיח שנתגרשה,
90 ואין עמו [עם הגט] בתובה שתוכיח על כך שבעלה עדיין לא פרע
91 לה את כתובתה, והאשה טוענת שאיבדה את שטר כתובתה,
92

1 אך אם אינה תובעת בתובעתה, אלא תובעת מזונות, אין יורשין
2 משביעין אותה. וקמיפלגי בפלוגתא – רבי שמעון ותנא קמא נחלקו
3 במחלוקתם דרבנן ובני בריהם גדולים. דרבנן במשנה (להלן דף) מי
4 שהלך למדינת הים, ואשתו תובעת מזונות, הן אמר, תשבע בסוף
5 – כשתבוא לגבות כתובתה, תשבע שלא עיכבה משל בעלה כלום,
6 ולא תשבע בתחלה – בשעת גביית מזונות, נחלקו עליו בני בריהם
7 גדולים ואמרו, תשבע שני פעמים, בתחלה ובסוף. הרי שנחלקו חנן
8 ובני כהנים גדולים האם אשה הגובה מזונותיה שלא בפני בעלה
9 צריכה להישבע, וזו גם המחלוקת במשנתנו. שרבי שמעון הסובר
10 שאם אינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעים אותה על
11 תביעת מזונות סובר רבנן, שאין יורשים משביעים אותה על
12 תביעת מזונותיה, ורבנן סוברים כבני בריהם גדולים, שגם על
13 מזונות משביעים אותה.

14 הגמרא מקשה על ביאור זה: מתקיף לה רב ששת, אם אכן כוונת
15 רבי שמעון היא לחלוק בנפרעת שלא בפניו, האי – לשון זו שאמר
16 רבי שמעון במשנה יורשין משביעין אותה אינה מובנת, שהרי
17 מדובר כאן כשהבעל חי והאשה תובעת מבית דין מזונות ואם כן
18 בית דין משביעין אותה מיפני ליה – צריך היה לומר.
19 לפיכך מפרש רב ששת את דברי רבי שמעון באופן אחר: **אלא אמר**

20 **רב ששת**, רבי שמעון חולק **אחא** – על הדין ששנינו במשנה (לעיל
21 פא) לגבי אשה שבעלה פטר אותה משבועה גם כלפי יורשיה, הלקה
22 האשה, מקבץ בעלה לבית אביה, שלא נתעסקה שוב בנכסים, או
23 שהורה לבית חמיה ולא נעשית אפטרופא בנכסי בעלה, אין
24 היורשים משביעין אותה. ואם נעשית אפטרופא בנכסי היתומים,
25 יורשין משביעין אותה שלא עיכבה כלום מהירושה אצלה, על
26 העתיד לבא, דהיינו על מה שנתעסקה בנכסים לאחר מיתת בעלה,
27 ואין משביעין אותה על מה שעבר – על מה שהתעסקה בנכסים
28 בחי בעלה. ואתא רבי שמעון למימר – ובא רבי שמעון לחלוק
29 ולומר, שרק כל זמן שתובעת בתובעתה, יורשין משביעין אותה שלא
30 עיכבה כלום משלהם, כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים, שאינו
31 נפרע אלא בשבועה, אך אם אינה תובעת בתובעתה, אין היורשין
32 משביעין אותה על מה שנתעסקה בתורת אפטרופוס. וקמיפלגי
33 בפלוגתא – ונחלקו במחלוקתם דאבא שאול ורבנן. דרבנן במשנה
34 (גטיין נב) אפטרופוס שמנהו אבי יתומים, ישבע ליתומים כשיגדלו,
35 שלא עיכב כלום משלהם. אך אם מינהו בית דין, לא ישבע. אבא
36 שאול אמר, חילוף הדברים – הדין להיפר, שאם מינהו בית דין,
37 ישבע, אך אם מינהו אבי יתומים, לא ישבע. ואף כאן מדובר שמינה
38 אותה אבי יתומים. הרי שנחלקו אבא שאול ותנא קמא האם
39 אפטרופוס שמינהו אבי יתומים צריך להישבע, וזו היא גם
40 המחלוקת של רבי שמעון ותנא קמא במשנתנו, שרבי שמעון
41 הסובר שאם אינה תובעת כתובתה אין משביעים אותה מדין
42 אפטרופוס, דעתו באבא שאול, ולכך אשה זו שנתמנתה
43 לאפטרופוס על ידי בעלה פטורה משבועה, ואילו רבנן ודהיינו
44 תנא קמא של משנתנו החולק על רבי שמעון המחייבים שבועה
45 על האפטרופוס שנתעשה לאחר מיתת בעלה, סוברים ברבנן
46 במסכת גיטין החולקים על אבא שאול.

47 הגמרא דוחה ביאור זה: מתקיף לה אביי, אם כדברך שרבי שמעון

הבעל נאמן לומר ששינה ממנהג המקום וכתב לה, ואם בְּמָקוֹם
שנהגו שְׂבוּתֵינָן כתובה ואמר הבעל לא אפרע לך עד שתחזירי לי
את הכתובה, וְאָמְרָה – האשה לא בְּתָבָה לִי הבעל כתובה ולכן יפרע
לי את הכתובה בלא שטר, כיון שבמקום זה נהגו לכתוב כתובה
עָלֶיהָ לְהַבִּיאַ רְאִיָּה שלא כתב לה הבעל כתובה ואז גובה כתובתה,
ובמשנתנו מדובר גם במקום שכותבים כתובה, אלא שהביאה
האשה ראייה שלא כתב לה הבעל כתובה ולכן גובה בלא כתובה.
רב חזר בו ומפרש את המשנה באופן אחר: וְאָף רַב שֶׁהֶעֱמִיד אֶת
המשנה במקום שאין כותבין כתובה, הִדְרָ בֵּית – חזר בו מדבריו
לעיל ומפרש את המשנה באופן אחר, דָּאֻמְרָ רַב, בֵּין בְּמָקוֹם
שְׂבוּתֵינָן כתובה, וּבֵין בְּמָקוֹם שְׁאִין כּוֹתְבִין כתובה, הדין הוא שאם
האשה מוציאה גִט ללא כתובה גִּיטָהּ אֵת עֵיקָר הכתובה ו–מנה
ומאתים שתיקנו לה חכמים, ואם היא מוציאה את הַכְּתוּבָה בלבד
ללא הגט, גִּיטָהּ אֵת הַתּוֹסֵפֶת שהוסיף לה הבעל בכתובתה יותר
ממנה ומאתים שתיקנו לה רבנן, וְכָל הַרְצָה לְהַשִּׁיב עַל תִּירוֹץ רַב
בדברי המשנה יָבֵא וְיֵשִׁיב ואין לחוש לדבריו כיון שהמשנה
מיושבת היטב.
הגמרא מקשה על רב ממשנתו: תָּנִן במשנה, הוציאה האשה
כְּתוּבָה לגבות ואֵין עָמָה גִּט, הִיא אוֹמְרַת אֲבָד גִּיטִי, והוא אוֹמֵר אֲבָד
שׁוֹבְרִי, וְכֵן פָּעַל חֹב שֶׁהוֹצִיא שְׂטֵר חֹב לאחר שנת השמיטה ואֵין
עָמָה פְּרוּזָבוּל, הִרִי אֵלָיו לֹא יִפְרְעוּ. בְּשִׁלְמָא לְשִׁמְוֵאל – דין זה מובן
לפי שמואל הסובר שאשה גובה על ידי גט בין את העיקר ובין את
התוספת, מִזְכִּי לָהּ – שכן שמואל יעמיד את דברי המשנה 'לא
יפרעו' בְּמָקוֹם שְׁאִין כּוֹתְבִין כתובה, ואנו חוששים שמא הוציאה
האשה את גיטה בבית דין, וְאָמְרָ הֵבֵל כְּתָבְתִּי לה כתובה ואני
ירא שמא תוציא את הכתובה לאחר מותי ותגבה שנית, שהדין
הוא דָּאֻמְרִין לִיה אֵייתִי רְאִיָּה – שאנו אומרים לו הבא ראייה על
כך שכתבת לה כתובה, וְאֵי לֹא מִיִּיתִי רְאִיָּה – ואם אינו מביא ראייה,
אֲמִרְנָן לִיה וִיל פְּרַעֲיָה – אומרים לו לך ושלם לאשה את כתובתה,
ולפיכך כתבה המשנה שאם הוציאה כתובה בלא גט, אינה
מקבלת כלום, כיון שאנו חוששים שמא גבתה את כתובתה על ידי
הגט. אֵלָּא לְרַב הַסּוֹבֵר שעל ידי הגט גובה רק מנה ומאתים
ובכתובה גובה תוספת, ואם כן במקרה שלפנינו שאין לה גט, נִהִי
דְּעִיקָר לֹא נִבְיָא – אף על פי שאת עיקר הכתובה אינה יכולה
לגבות, מכל מקום כיון שהוציאה כתובתה תוֹסֵפֶת מִיָּהּ תִּגְבִּי –
על כל פנים תגבה את התוספת.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב יוֹסֵף, הָכָא בְּמֵא עֲסָקִין – כאן במה אנו
עוסקים, בְּשֶׁהוֹצִיָּא כְּתוּבָתָהּ ואֵין שָׁם עֲדִי גִירוּשִׁין, ולכן נאמן
הבעל לטעון פרעתי לה גם את התוספת, מִיָּהּ דִּיבּוּל לְמִיָּר – מתוך
שיכול הבעל לומר לֹא גִירְשִׁיתָּהּ והיה פטור מלשלם לה את
כתובתה

גִּיטָהּ כְּתוּבָתָהּ. ואם הוציאה שטר כְּתוּבָה וְאֵין עָמָה גִּט, היא תובעת
כתובתה ואומרת מה שאין לי גט אינו משום שפרעת לי, אלא מפני
שְׁאֲבָד גִּיטִי, והוא אוֹמֵר פרעתי כתובתך וקיבלתי שובר אלא שְׁאֲבָד
שׁוֹבְרִי שקיבלתי ממך כשפרעתי לך את הכתובה. וְכֵן פָּעַל חֹב
שֶׁהוֹצִיא שְׂטֵר חֹב לאחר שנת השמיטה ואֵין עָמָה פְּרוּזָבוּל, שהבעל
חוב טוען היה לי שטר פרוזבוול ואבד, והלוה טוען לא היה לך שטר
פרזבוול כלל והשביעית השמיטתו. הִרִי אֵלָיו –האשה והבעל חוב
לֹא יִפְרְעוּ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר שֶׁמֶן הַסִּכָּנָה וְאֵלָּה אֲשֶׁה
גִּיטָהּ כְּתוּבָתָהּ שְׁלֹא בָנָם, וְכַעַל חֹב גִּיטָהּ שְׁלֹא בְּפְרוּזָבוּל.

* * *

נמרא

הגמרא דנה בדין המבואר במשנה 'הוציאה גט ואין עמה כתובה
גובה כתובתה': שְׁמַע מִיָּה – מדברי המשנה מוכח כדעת הסובר
(ב"ב קעא) שבאופן שהמלוה אינו מוציא את שטר החוב, אין הלוה
יכול לטעון איני פורע עד שתחזיר לי את השטר ואקרקענו, משום
שהדין הוא שְׂבוּתֵינָן שׁוֹבֵר וְכוּ' ויכחי שפרע, דָּאֵי – שאם תאמר
אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר, מדוע גובה כתובתה לִיחֹשׁ דְּלִמָּא מִפְּקָא לָהּ
לְכְּתוּבָתָהּ – וחשוש שמא תוציא האשה את כתובתה כשתתאלמן
וְנִבְיָא בָּהּ – ותגבה בה שנית מהירושים, ומכך שחיבה המשנה את
הבעל לפרוע אף באופן שהאשה אינה מחזירה לו את הכתובה,
מוכח שהמשנה סוברת שיכול המלוה לגבות את חובו גם ללא
שטר על ידי שיכתוב ללוה שובר.
דוחה הגמרא: אֲמַר רַב, בְּמָקוֹם שְׁאִין כּוֹתְבִין כְּתוּבָה עֲסָקִין ו–אנו
עוסקים ולכן גובה כתובתה, שבאופן כזה ודאי שחיב הבעל
לפרוע ואינו יכול לתבוע מן האשה שתחזיר לו את השטר. אבל
באופן רגיל יתכן שאין כותבין שובר, ואין הלוה חייב לפרוע עד
שיחזיר לו המלוה את השטר.
דעה החולקת: וְשִׁמְוֵאל אֲמַר, לעולם אפשר להעמיד את המשנה
אֵף בְּמָקוֹם שְׂבוּתֵינָן כְּתוּבָהּ. לפי שמואל חוזרת השאלה הקודמת: והאם לְשִׁמְוֵאל נוכל ללמוד
מהמשנה שְׂבוּתֵינָן שׁוֹבֵר. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב עֲנִי, לְדִידִי
מִיִּפְרָשָׁא לִי מִיָּהּ דְּמִר שְׁמִיָּאל – דבר זה נפרש לי משמואל עצמו,
שלעולם משנתנו סוברת שאין כותבין שובר, ומכל מקום אפשר
לפרש את המשנה שגובה כתובתה בין במקום שכותבין כתובה
ובין במקום שאין כותבין, שאם הוא בְּמָקוֹם שנהגו שְׁאִין כּוֹתְבִין
כתובה, ותובעת האשה שישלם לה כתובתה בלא כתובה, וְאֲמַר –
הבעל בְּתָבְתִי לך כתובה ולא אפרע לך עד שתחזירי כתובתך, עָלֶי
לְהַבִּיאַ רְאִיָּה שכתב לה כתובה וכל זמן שלא הביא ראייה גובה
האשה כתובתה, כיון שמדובר במקום שאין כותבין כתובה ואין

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מעש"ק בהעלותך.

ויהי רצון אשר מתאים לתאריך מכתבו בפרשת השבוע בה נאמר, דבר אל אהרן גוי' בהעלותך
את הנרות, ופירשו רז"ל עד שתאה שלחבת עולה מאלי.

הנה ימלא גם הוא תפקידו (שכאז"א מבניי הוא חלק מממלכת כהנים וגוי קדוש) באופנו,
להדליק נר ה' נשמת אדם בבניי שבא עמהם במגע, פעם אחר פעם, עד שתאה שלחבת עולה מאלי.

גובה כתובתה. — ואינו יכול לטעון: פרעתיה וזחורת לי שטר כתובתיך וקרתיה. משום
דתנאי כתובה מעשה בית דין הוא. ומכאב נפקא לן בבבא מציעא: הטוען אחר מעשה
בית דין — לא אמר כלום. מאי טעמא — כל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא דמי.
אבר נפי — שלא הוצאתיו עלי לגבות כתובתי על ידו, כדתנן: גובה כתובתה. ולא
קרעוהו בית דין, אלא אבר ממני. והוא **אומר**
אבר שוברי — כבר הוצאתו בבית דין, ואמרת
אבר שטר כתובתי, וגבי בית דין הכתובה על פי
הגט, וקרעוהו. ולי נכתב שובר על הכתובה,
שאם תוציא עוד על יורשי שטר הכתובה,
ותבאי לגבות מבא אלמנות לומר לא נתגרשתי
ולא נפרעתי — יהיה השובר לעד, ואבר הימני.
וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב — אחר
שביעית, ואין עמו פרוחבול, זה אומר: השמיטו
שביעית, וזה אומר: פרוחבול היה לי שלא
תשמיטנו שביעית, ואבר. הרי אלו לא יפרעו —
חיישי' שמא כבר גבתה בגט, וזה — השמיטו
שביעית. מן הספנה — שגורו גוים על המצות.
וחזי ריאם לשמור גיטין, ומשקיבלתו שורפת.
וכן פרוחבוליהן. פרוחבול — במסכת גיטין מפרש,
בפרק "השולח גט" (ד.לכ). הלל התקין פרוחבול
כדי שלא תשטמו שביעית, שמסור שטרותיו
לבית דין שיגבו מן הלוח חובו בזמן שיחבענו.
דהשתא לא קרינן ביה "לא יגוש" — שאני
תובעו כלום, אלא הבית דין תובעו, שהפקים
היה הפקר, והם יורדין לנכסיו. **גמרא** שמע
מינה — מדקתני: גובה כתובתה בהוצאת גט,
ולא חיש לאיערומי מערמא ודרא ומפקא
כתובתה בגט דתנא אחרינא, ותובה לאחז מיתתו
בתורת אלמנה, לומר: לא נתגרשתי ולא
נפרעתי. דהא ודאי בתורת גרושה לא הדרא
גביא, דהא קרעינן לגיטא. וכי הדרא מפקא
לכתובתה בלא גט — תנן מתניתין: הרי אלו לא
יפרעו. ומיהו, הוה לן למיחש (שלא) תמתין עד
שימות, ותובה בתורת אלמנה. ומדלא חיש —
שמע מינה הכותב שובר על כרחו של לוח, ואינו
יכול להשמיט עצמו לומר: לא אפרע עד
שתחזיר לי שטרי, שמא תחזור ותוציאנו. אלא
אומרים לו: פרע, והוא יכתוב לך שובר.

ופלוגתא היא בבבא בתרא (קעא.ב), וקיימא לן כמאן דאמר: אין כתובתי, לפי שנמצא זה
צריך לשמור שוברו מן העכברים. **דלמא מפקא** — לאחר מיתה. ונביא — בתורת אלמנה.
במקום שאין כתובת — כאלו סומכין על תנאי בית דין, ולשמואל כתובת שובר
— בתנאי. לדידי מיפרשא לי — דלעולם אין כתובת שובר, דהיינו טעמא דגובה כתובתה:
דאי מקום שאין כתובת הוא, והוא אומר: כתבתי, ורא אמי שמא תחזור ותוציאנה — עליו
להביא ראיה. ואי מייתי ראיה, עדים שכתב — לא גביא. ואי לא מייתי ראיה — קתני
מתניתין: גובה כתובתה. ואינו נאמן לומר שניתי מנהג העיר. ואי מקום שכתובת הוא,
והיא אמרה: לא כתב לי — עליה להביא ראיה. וכי קתני מתניתין: גובה כתובתה —
שהביאה ראיה שלא כתב לה. ואף רב — דאוקי מתניתין במקום שאין כתובת לחודיה
הדר ביה — ואוקי מתניתין בטעמא אחרינא. ואמר: בין במקום שכתובת ובין במקום שאין
כתובת, כי מפקא גט בלא כתובה — גובה עיקר כתובתה, דהיינו מנה ומאתים, ו"גובה"
דקתני מתניתין — עיקר קאמר, ולא תוספת. וכי מפקא כתובה בלא גט — גובה תוספת
ולא עיקר, חיישינן שמא גבאתו על פי הגט. וכל הרוצה להשיב יבא וישיב — דאין לחוש
מתעה לכלום. **בשילמא לשמואל** — דאמר: בין עיקר בין תוספת — נפרעין על פי הגט.
מוקי לה — הא דקתני: לא יפרעו. במקום שאין כתובת — ומשום הכי מודינן במאי דאמר:
פרעתי על פי הגט, דאמר: כשתבעני על פי הגט אמרתי בבית דין: כתבתי לה כתובה,
וירא אני שלא תחזור ותוציאנה. ואמרו לי אבא ראיא, ולא מצאתי ראיה. ואמרו לי: פרע,
ובקשתי שכתבו לי שובר, והואיל ועל כרחי אני זקוק לפרוע — טוב לי שיהיה לי
שובר, ובתבואה לי ואבר. **אלא לרב** — דאמר: אין נפרעין על פי הגט אלא עיקר, אמאי
לא יפרענו נהי דעיקר לא גביא כו'.

ואי

תוספת — ומייתי מתניתין בין במקום שכתובת בין במקום שאין כתובת, קשה לרבינו שמשון בן אברהם: כיון דאית לי לה לרב בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קעא.ב) דאין כתובת שובר, אם כן הוציאנו גט ואין
עמו כתובה לא תגבה אפילו מנה ומאתים עד שתחזיר לו הכתובה, דיכול לבא לידי הפסד במה שנשאר שטר כתובה בידה, דכשתתאלמן תגבה שנית מנה ומאתים בעידי מיתה, והואיל ושטר כתובה בידה.
דכי קאמר רב: כתובה אינה גובה עיקר — הני מילי בגרושה. דאית לה גט. אבל אלמנה במאי תגבה עיקר אם לא בכתובה? והם לא ידעו שהיתה גרושה, דשניא דמשנינן לקמן: ביושבת תחת בעלה — לא
קאי ומיהו, אי אמרינן לרב דאפילו אין כתובה בידה — גובה עיקר, אפילו בעידי מיתה, אחי שפיר. **מינו** דיכול לומר לא נגרשתיך — ורבי יוחנן נמי מפרש לה, דכפריתיה לעיל. ואם תאמר: והאמר רב

לא גביא, אף על פי שאין נאמן לומר "פרעתי" לכולי עמא במקום שאין כתובת כתובה — מכל
מקום לא יפרע עד שתחזיר לו הגט ותקרי, כיון שיכול לבא לידי הפסד אם יאמר הגט שלם בידה,
דלמחר תגבה פעם שנית ולא יוכל לומר "לא נגרשתיך", וגם לא יוכל לומר "פרעתי", וכי תימא:
יכתבו שובר — הא סבר דאין כתובת שובר. אי נמי: אי שמואל לית לי לה דרבי יוחנן דאמר: לא
אמר כלום — אם לא תוציא הגט ממש יהא נאמן
לומר "פרעתי", אפילו במקום שאין כתובת, דגט הוא
במקום כתובה. דהכי הוי בעי למימר אביי, התי
בפרק קמא דבבא מציעא (יח.ב). כתובה ואין עמה גט,
היא אומרת: אבר גיטי ולא נקרע, והוא אומר: אבר
שוברי, שכבר גבתה כתובתה בגט ונקרע, והיה לי
שובר שלא תחזור ותגבי בעידי מיתה כשתתאלמן.
הוא הדין שהיה יכול לטעון שלא פרע לא עדיין,
מכל מקום יכול לומר: לא אפרע עד שתחזיר הגט
וקרענו. ומן הספנה ואילך אשה גובה בגט, רק
שיש עידי גירושין, דליכא מיגו. ולהכי לא פריך
בגמרא אלא לרב, אבל לשמואל, דמיירי בדאיכא
עידי גירושין — אחי ליה שפיר. ודכי נמי הוי פירושא
דמתניתין מעיקרא אלגבי בפרק קמא דבבא מציעא
(שם). ולבסוף מסיק רבבי יוחנן, ומוקי לה — במקום
שכתובת, ומפרש כמו שפירשתי אליבא דרבי יוחנן,
ד"הוציאנו גט" דהיינו עידי גט. ואם תאמר: והא בפרק
"גט פשוט" (בבא בתרא קעא.ב) משמע דסבר אביי
דאין כתובת שובר. דקאמר אביי: אבר שוברו של זה
יאכל זהוה וחדיו ואם כן, אמאי גובה כתובתה והא
יכול לבא לידי הפסד על ידי מה שנשאר גט וכתובה
בידה, דכפרישתי? ויש לומר: דאביי יעמיד: כגון שיש
עדים שנשרפה הכתובה. ונתיאחז ליה טפי לאוקמי —
במקום שכתובת נשרפה, ולאוקמי — במקום שאין
כתובת. מדקתני: כתובה ואין עמה גט. דנראה לו
דוחק בדכתב לה איהו ושיתה המנהג. ולהכי גביא
שפיר בעידי הגט גירדא. ואף על פי שהגט נשאר
בידה — היינו לא אפשר, ותביתין שובר. דמצי
אמרה: בעינא לאינסובי ביה. ולית ליה לאבוי
דקרעינן ליה ותביתין אנביה כו', כדאמר תוס' א',
נמי. בתי דשבעה נשרפה, ושני ליה: אין, עלב ליה
לאיש מלוח — קבלה וסבר דכתובת שובר. והא
דתנן בסוטה (ו.ב): אמרה "טעמא אני" — שוברת
כתובתה ויוצאת, ואמר בגמרא: שמע מינה כתובת

שובר, אמר אביי: תני "מקריעין" — לא משום דאית ליה לאבוי דאין כתובת שובר, אלא דדחי;
דמהא ליכא למשמע מינה. תנע, דהא רבא דאית ליה בהדיא בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא
קעא.ב) דכתובת שובר, דחי נמי דהם בסוטה, ומוקי לה במקום שאין כתובת כתובה. וואהדי
סוגיא דהתם קשה: דמאי ארץ שבע מינה כתובת שובר? והם על כרחך הוא ארץ שלובה, שאינו
פורע לה כלום, שהרי הפסידה כתובתה? ואי אפשר לדוחקה שתחזירה? ויש לומר: דהם דייק
מדקתני שוברת, ולא קתני יוצאת בלא כתובה — מכלל דבעלמא כתובת. **שמע** מינה כתובת
שובר — פירש בקונטרס: ואנן קיימא לן דאין כתובת, בבבא בתרא (קעא.ב). ואין נראה לרבינו
יצחק, דאדרבה, דהם משמע דקיימא לן דכתובת, דקאמר: האידנא דכתבתי תברא כו', ומדמסיק
הכי תסמא דחתלמוד — משמע דהכי הלכתא. ונראה לרבינו יצחק דהכי פירושו: שמע מינה
כתובת שובר, ותיקשי למאן דאמר דהם דאין כתובת, ומדיספא דקתני: וזה אומר אבר שוברי —
לא הוה מצי למידק כל כך, דדלמא לא תהזיקוהו לפרוע על ידי שובר, אלא הווא — לפנים
משורת הדין עבד. אי נמי כל כמה דמצי למידק מירשא — מדקדק. ואם תאמר: השתא דסלקא
דעתך דאיירי במקום שכתובת כתובה, היכי יפרש מתניתין? דאמאי גובה כתובתה בגט ולא
בכתובה? ויש לומר דפרש רבבי יוחנן.

במקום שכתובת ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה — ומתניתין כשהביאה ראיה שלא
כתב לה. ואם תאמר: כיון דבמקום שכתובת הוא — נידחו שמא ואחר כך כתב, דהא
בריש פרק שני לעיל (טז.א) חיישינן להכי, דמוקינן דהא דקתני בביריתא: איבדה כתובתה, נשרפה
כתובתה — כגון דאמר עדים שנשרפה כתובתה, ובמקום שאין כתובת, משמע דבמקום שכתובה
— לא גביא, דחיישינן שמא כתב לה אחרתי? ויש לומר: דהם שכבר כתב לה בשעת נשואין
ונשרפה, חיישינן דאי שמא כתב לה אחרתי. אבל הכא, שהביאה ראיה שלא כתב לה בשעת נשואין
— תו ליכא למיחש שמא כתב לה ואחר כך, אפילו במקום שכתובת. **גמ** גובה עיקר כתובה גובה

תוספת — ומייתי מתניתין בין במקום שכתובת בין במקום שאין כתובת, קשה לרבינו שמשון בן אברהם: כיון דאית לי לה לרב בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קעא.ב) דאין כתובת שובר, אם כן הוציאנו גט ואין
עמו כתובה לא תגבה אפילו מנה ומאתים עד שתחזיר לו הכתובה, דיכול לבא לידי הפסד במה שנשאר שטר כתובה בידה, דכשתתאלמן תגבה שנית מנה ומאתים בעידי מיתה, והואיל ושטר כתובה בידה.
דכי קאמר רב: כתובה אינה גובה עיקר — הני מילי בגרושה. דאית לה גט. אבל אלמנה במאי תגבה עיקר אם לא בכתובה? והם לא ידעו שהיתה גרושה, דשניא דמשנינן לקמן: ביושבת תחת בעלה — לא
קאי ומיהו, אי אמרינן לרב דאפילו אין כתובה בידה — גובה עיקר, אפילו בעידי מיתה, אחי שפיר. **מינו** דיכול לומר לא נגרשתיך — ורבי יוחנן נמי מפרש לה, דכפריתיה לעיל. ואם תאמר: והאמר רב

כתובות. הכותב לאשתו – פרק תשיעי דף פט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

המנוגא האשה שאמרה לבעלה גירשתי – נאמנת. ורבי יוחנן אית ליה דרב הזמנא, לעיל
בפרק שני (בבב.) ובפרק "התקבל" (גיטין סד,א.) ויש לומר: דלא מהימנא אלא דווקא היכא
דאין תובעת כתובתה, אבל תובעת כתובתה – לא מהימנא, דשמא מחמת חימוד ממון
אומרת כן. והכי אמרינן ב"האשה שהלכה" (יבמות קי"א.) מ"ת בעלי והתירוני לינשא –
מתירין אותה לינשא, ונתונין לה כתובתה. "תנו ל'
כתובתך" – אף לינשא אין מתירין אותה,
דאידעת דכתובה תאמי.
יבול לומר גירשתיה ונתתי בו' – ואם תאמר:
ומאי מינו הוא זה? דאם יאמר לא
גירשתיך – ויתחייב בשאר וכסות, ועבשיו דאמר
פרעתי – פטור עצמו ויש לומר: דכשאמר לא
גירשתיך נמי פטור גם משאר וכסות, דדמו ל"שענו
חסין ודודה לו בשעורים, דקימאי לן דפטור
(שבעות לח,ב.) ואם תאמר: בפרק בתרא (יבמות
ק"ב.) דאמרינן: האשה שהלכה היא ובעלה
למדינת הים, ובאה ואמרה בו' "גירשני בעלי" –
מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה. ואמאי?
נחוש שמא בעלה היה אומר "לא גירשתיך", והי'
טענו חסין ודודה לו בשעורין, ופטורו ויש לחלק:
דשמא אם היה בא בעלה היה מודה לדבריה.
לדידך דאמרת גט גובה עיקר – גט שמואל נמי
הוה מצוי לאקשווי, ובמקום שאין
כותבין כתובה.
מתה אינו יורשה איצטריכא ליה – ואם
תאמר: ודא "מת הוא גובה כתובתה" נמי
איצטריכא ליה, דמינה דייקנן בפרק "נערה"
(כתובות נ"ג.) דארוסה לא קבר לה ויש לומר:
דהוי מצוי למיתני "מתה אינו קובריה", ולשון "גובה
כתובתה" לא איצטריכא ליה.

ואי לא לא נביא – חיישין שמא כבר גבתה על פי הגט. אלמנה כמאי נביא – כתובה שלה.
על כרחך בעדי מיתה, שמת בעלה ומחזרת שטר כתובה ליורשים, וקורעין אותו. נחוש שמא
גירשה – והדרא ומפקא גיטא בבי דינא אדרינא, ותגבה עיקר. ביושבת תחת בעלה – אין
אלמנה גובה כתובתה, אלא אם כן מכירין אותה כששעת מיתו היה יושבת תחתיו. אלמנה
מן האירוסין – שלא ישבה תחתיו מעולם. אלא
במקום דלא אפשר בו' – אלא לא תימא ביושבת
תחת בעלה, דאפילו הלך למדינת הים נמי, ושמעו
בו שמת – גובה כתובתה, ולא חיישין לדלמא
גירשה והדרא מפקא לגיטא, דאמרינן לה: תכתוב
לכם שובר. דבמקום שאין לומר הערמה, ואי
אפשר לה לגבות אם באת לחוש לכל אלה, כגון זו,
וכגון נשרפה כתובתה בעדים – לא נמנענה
מלהגבות כתובתה, ותכתוב שובר. עדי מיתה
נפישו – במקום שאין כותבין כתובה, ואין
היורשין יכולין לומר לה: החזירי לנו שטר
כתובתך, נחוש בו'. מר קשישא ופר' ינוקא – שני
בנים היו לרב חסדא, ושם שניהם שוין, אלא
שהגדול קורין לו מר קשישא, ולצעיר קורין לו מר
ינוקא. אלמנה מן האירוסין – דאית לה כתובה
בתנאי בית דין, אם לא כתב לה. מנלן – דקאמר
לעיל: עדי מיתה נפישו לחיוד דלמא מפקא
הדרא ומפקא. על כרחך חדא מינייהו גביא בלא
שטרא, שהרי בפרעין ראשון החזירה השטר אם
כתב לה, וקא חייש להדרא ומפקא. אלמא: יש לה
כתובה בתנאי בית דין, בלא שום כתובה, מנלן? את
הכל – עיקר ותוספת, לא כתב לה – התוספת
אלא על מנת לכנסה, ואם מת באירוסין – אין לה
אלא עיקר כתובה. אלא "א אמת בשלא כתב לה
– ובתנאי בית דין הוא דגביא, לאלמנה מנה
ומאתים לכתובה הוא דאית לה, שהרי אין כאן
תוספת, לא אוני – לייאסר בקדשים, ולא מיטמא
לה – אם כן הוא, ד"שארר" כתיב, ולא משמא
לו – אינה חייבת להתעסק בו ולטיטא בו, בין
בהנך בין ישראלית. אף על פי שמצוה לטיטא
למיתים האמורים בפרשה, דברכתיו (ויקרא כ"א)
"לה יטמא" – זו אינה חייבת, ולא משום בהנך
נקט לה, שלא להחזיר בהנות מליטמא למיתים, אינו
יורשה – דגבי ירושת הבעל "שארר" כתיב,
"לשארר הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה" –
מכאן שהבעל יורש את אשתו. מתה אינו יורשה
איצטריכא ליה – משום "מתה אינו יורשה"
איצטריכא ליה למיתני: מת הוא גובה כתובתה,
לאשמעינן, דברכתב לה כתובה עסקין, ואף על
גב דאיכרבו לאתחניי כולי האי – אינו יורשה.
בעינא לאנסובי בית – שידה בידי לראיה
שנתגרשת, שלא יאמרו עלי: אשת איש היא. פשה
שני גיטין ושתי כתובות – זמן ראשונה קודם לזמן
גט ראשון, וזמן כתובה שניה קודם לגט שני. גובה
שתי כתובות – שהרי גירשה והחזירה, וכתב לה
כתובה שניה, אבל קדמו שתי הכתובות לגט
הראשון – לא, שהרי כשהחזירה לא כתב לה
כתובה, ותנן בספיא: שתי כתובות וגט – אינה
גובה אלא אחת, ולמדנו שהכותב לאשתו שתי
כתובות – אינה גובה אלא אחת, ואי משום
דאיגרשא ודורה – הא תנן: כתובה ושני גיטין –
אין לה אלא אחת, שעל מנת כתובה הראשונה
החזירה. שתי כתובות וגט – שקדמו שתידן לגט.

תימא הכי – עדי מיתה גופייהו, נחוש דלמא מפקא עדי מיתה בהאי בי דינא – וגביא, והדר
מפקא בבי דינא אדרינא – וגביא! אלא ודאי, במקום דלא אפשר – כתבין שובר. אמר ליה
מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי: אלמנה מן האירוסין, מנלן דאית לה כתובה? אילימא
מהא: נתארמלה או נתגרשה, בין מן האירוסין בין מן הנשואין – גובה את הכל. דלמא דכתב
לה! וכי תימא: אי כתב לה מאי למימרא? לאפוקי מדדבי אלעזר בן עזריה, דאמר: שלא
כתב לה אלא על מנת שהיא כונסה, דיקא נמי דקתני: גובה את הכל. אי אמרת בשלמא,
דכתב לה – משום הכי גובה את הכל, אלא אי אמרת דלא כתב לה – מאי גובה את הכל?
מנה מאתים הוא דאית לה! ואלא מדתני רב חייא בר אבין: אשתו ארוסה – לא אוני ולא
מיטמא לה, וכן היא – לא אוני ולא מיטמא לה. מתה – אינו יורשה, מת הוא – גובה
כתובתה. דלמא דכתב לה. וכי תימא: אי כתב לה מאי למימרא? מתה אינו יורשה איצטריכא
ליה. אמר ליה רב נחמן לרב הונא: לרב, דאמר: גט – גובה עיקר, ליחוש דלמא מפקא גיטא
בהאי בי דינא וגביא, והדרא מפקא בבי דינא אדרינא וגביא! וכי תימא דקדמינן ליה – אמרה:
בעינא לאנסובי ביה! דקדמינן ליה, וכתבין אנפיה: גיטא דנן קרענוהי, לאו משום דגיטא
פסול הוא, אלא דלא תיחדר ותניב ביה זמנא אדרינא. משנה שני גיטין ושתי כתובות –
גובה שתי כתובות. שתי כתובות וגט אחד, או כתובה ושני גיטין, או כתובה וגט ומיתה –
אינה גובה אלא כתובה אחת. שהמגרש את אשתו והחזירה – על מנת כתובה הראשונה
מחזירה. גמרא אי בעיא בהאי – גביא, אי בעיא בהאי – גביא? לימא תיהו תיובתא דרב
נחמן אמר שמואל, דאמר רב נחמן אמר שמואל: שני שטרות היוצאין בזה אחר זה – ביטל
שני את הראשון! לאו אתמר עלה, אמר רב פפא: ומודה רב נחמן, דאי אוסיף ביה דיקלא
– לתוספת פתייה, הכא נמי – בדאוסוף לה. תנו רבנן: הוציאה גט וכתובה ומיתה,

אם

ובגמרא מפרש למאי כתב לה. כתובה ושני גיטין – כתובה בנשואין הראשונים, וגירשה והחזירה, ולא כתב לה כתובה, ודור וגירשה. נביא אי בעיא בהאי גביא – בתמיה. ואשתי כתובות וגט
קאי, דקתני: אין לה אלא כתובה אחת. ולא קתני: אין לה אלא כתובה אחרונה. אלמא: אי ניחא לה למיטרף לקחות ממון ראשון – טרפה. כזה אחר זה – זמנו של זה קודם לזה, ושניהם על
הזוהא אחת או על מר אחר. ביטל שני את הראשון – ואינו טורף אלא ממון שני. דכין דכתב לשטרא בתרא – אחליה לשעבוד קמא. דאי אוסיף ביה דקלא – בשטר שני. לתוספת כתביה
– ולא אחליה לשעבוד לבטל זמן שטר ראשון. ותרייהו מיהא לא גביא, מדלא כתב לה צבית ואופסיתא לה דך אקמיתא. אלא שטר כתובה תיירא כתב לה, ולא חזירי בה את הראשונה.
הכי קאמר: אם תתירץ למחול שיעבוד של ראשונה – גבי כתובה זו המורבה, ואם לאו – גבי הראשונה המועטת. הלכך, די מינייהו דבעיא, גביא, והכי פרשין בפירקין קמאי, וכי אמר רב נחמן.
ביטל שני את הראשון – בדלא אוסיף ביה מיד, דאי לאו לבטולי קמא אתא – למאי כתביה? ומיתה – ועדי מיתה. ובאה לגבות שתי כתובות, אחת בתורת נרשין, ואחת בתורת אלמנה.

כתובות דף פט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלט

1 יכול לְמִימְרָא וְלִמְרָא וְנִתְּנִי לָהּ בְּתוּבָתָהּ.

2 הגמרא מקשה על ביאור זה: והא מְדַקְתָּנִי – והרי מכר שהמשנה
3 שנתה בסיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר, מן הספקה ואילך, אשה
4 גובה בתובתה שלא בגט ובשל חוב שלא בפרזובול, מוכח שבדאיפא
5 עדי גירושין עסקינן – שאנו עוסקים באופן שישנם עדים על
6 הגירושין, דאי לִיפָא עדי גירושין – שאם אין כאן עדי גירושין בְּמֵאִי
7 נָכְיָא – במה תגבה, הרי מדובר בשעת הסכנה שאין לה גט שתגבה
8 בו, ואם כן חזרת הקושיא לרב הסובר שגובה תוספת כתובה
9 בכתובה לבדה, מדוע לא תגבה כשהוציאה כתובה ואין עמה גט,
10 הרי יש לה עדי גירושין ואין לבעל מייגו שיהיה נאמן שפרע.

11 מתרצת הגמרא: אלא כולא – כל המשנה, רבן שמעון בן גמליאל
12 היא, וחסורי מחסר, והכי קתני – ויש ללמוד את המשנה כאילו
13 היא חסירה, וכך יש לשנות בה, הוציאה כתובה ואין עמה גט הרי
14 אלו לא פָּרְעוּ, כִּמְה דְּכָרִים אֲמִירִים, בְּשֵׁאִין שָׁם עדי גירושין, ולכך
15 נאמן הבעל שפרע במייגו שהיה יכול לטעון לא גירשתיך, אֲבָל יֵשׁ
16 שָׁם עדי גירושין וממילא אין לבעל מייגו, נָכְיָא – הרי היא גובה את
17 התוספת כתובה, ואילו לגבי עיקר כתובה, אי מְסָקָא נִיפָא – אם
18 תוציא את גיטה, נָכְיָא – הרי היא גובה את עיקר הכתובה, ואי לא
19 מְסָקָא נִיפָא – ואם לא תוציא את הגט, לא נָכְיָא – לא תגבה אותה,
20 וּמִן הַסְּכָנָה וְאִלֵּךְ, אֵף עַל גַּב דְּלֵא מְסָקָא נִיפָא – אף שלא הוציאה
21 את גיטה, נָכְיָא – הרי היא גובה גם את עיקר כתובתה על ידי עדי
22 גירושין, שָׁרְקִין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, מִסְּכָנָה וְאִלֵּךְ אִשָּׁה גֹבֶהָ
23 בְּתוּבָתָהּ שְׁלֵא בְּגִטָּה, וְכַעַל חוֹב שְׁלֵא בְּפִרְזוּבּוּל.

24 הגמרא מביאה קושיא נוספת על רב: אֲמַרִי לִיה רַב בְּהֵנָּה וְרַב אִסִּי
25 לְרַב, לְדִידָךְ דְּאֶמְרַת – לשיטתך שאמרת, שעל ידי הַגָּט, גֹּבֶהָ את
26 עֵיקֶר הכְּתוּבָה אֵף אִם אֵינָה מוֹצִיָּאָה את שטר הכתובה, יקשה,
27 אֲלֵמָנָה מִן הַנְּשׂוּאִין שֶׁאֵין לָהּ גִט בְּמֵאִי נָכְיָא – כיצד היא גובה עיקר
28 כתובתה, ועל כרחק שגובה בְּעַדִּי מִיתָה – עדים המעידים על מות
29 בעלה, וְלִשְׁטַתְךָ שֶׁאִשָּׁה גֵרוּשָׁה יְכוּלָה לִגְבוֹת את כתובתה על ידי
30 גט, לִיְחֹשׁ דְּלִמָּא גִירָשָׁה – נחשוש שמא גירש אותה הבעל קודם
31 מיתתה, ובעת לאחר מיתת הבעל תגבה את הכתובה בעדי מיתתה,
32 ולאחר שתגבה את הכתובה בעדי מיתתה בתורת אלמנה מְסָקָא
33 לְנִיפָא – תחזור ותוציא את גיטה בבית דין אחר, וְנָכְיָא בֵּיה – ותגבה
34 בו שוב את עיקר כתובתה.

35 מתרצת הגמרא: אכן אלמנה אינה יכולה לגבות כתובתה אלא
36 באופן שראינו אותה יוֹשֶׁבֶת תַּחַת בְּעָלָה עד שעת מיתתה, ולכן אין
37 לחשוש שמא תחזור ותגבה כתובתה על ידי גט.

38 מקשה הגמרא: גַּם אִם רֵאִינוּ את האשה יושבת תחת בעלה עד
39 שעת מיתתה, עדיין יש לחשוש וְדִלְמָא – ושמא) סְמוּךְ לְמִיתָה
40 גִירָשָׁה.

41 מתרצת הגמרא: אם אכן גירשה סמוך למיתתה, אִיהוּ הוּא דְּאֶפְסִיד
42 אֲנִיפָשִׁיהּ – הבעל הוא זה שהפסיד לעצמו.

43 הגמרא מוסיפה להקשות: אֲלֵמָנָה מִן הָאִירוּסִין – אשה שהתארסה
44 ועדיין לא נשאת ומת בעלה, בְּמֵאִי נָכְיָא – כיצד היא גובה
45 כתובתה, על כרחק בְּעַדִּי מִיתָה, ככל אלמנה הגובה כתובתה בעדי
46 מיתתה, וְלִיְחֹשׁ דְּלִמָּא – הרי יש לחשוש שמא גִירָשָׁה בעלה לפני
47 מותו וּמְסָקָא נִיפָא וְנָכְיָא – ולאחר שתגבה כתובתה בתורת אלמנה
48 תוציא את גיטה בבית דין אחר ותגבה בו שנית.

49 לפיכך מתרצת הגמרא באופן אחר: אֲלָא, בְּמָקוֹם דְּלֵא אֶפְשָׁר
50 לגבות את הכתובה באופן אחר, בְּתִבְנִין שׁוֹבֵר, שכיון שאין אנו
51 רואים הערמה אין מונעים מהאשה לגבות כתובתה, ותכתוב
52 שובר לירושין.

53 דאי לא תִּימָא הָכִי – שאם לא תאמר כן, אם כן עדי מִיתָה גוֹפִיָּהּ
54 –עצמם), כשגובה את הכתובה על ידם, נִיְחֹשׁ דְּלִמָּא מְסָקָא עדי
55 מִיתָה בְּהָאִי כִי דִינָא וְנָכְיָא – נחשוש שמא תביא עדים בפני בית דין
56 זה ותגבה על פיהם, וְהִירָא מְסָקָא בְּכִי דִינָא אֲחֵרִינָא וְנָכְיָא – ותחזור
57 ותביא עדי מיתתה בבית דין אחר ותגבה שנית כתובתה, אֲלָא וְדֵאִי,
58 בְּמָקוֹם דְּלֵא אֶפְשָׁר לעשות באופן אחר, לדברי הכל בְּתִבְנִין שׁוֹבֵר.

* * *

59

60 הגמרא לעיל נקטה בפשיטות שאלמנה מן האירוסין יש לה
61 כתובה, עתה הגמרא מבררת מהיכן לומדים דין זה: אֲמַר לִיה מִר
62 קִישִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב חֲסָדָא לְרַב אִשִּׁי, אֲלֵמָנָה מִן הָאִירוּסִין מְגַלָּה דְּאִית
63 לָהּ בְּתוּבָה – מניין שחייב הבעל לתת לה כתובה מחמת תנאי בית
64 דין אף אם לא כתב לה, אִילִימָא מָהָא – אם תאמר שלמדנו כן
65 מהמשנה לעיל (נר), נִתְּנָרְמָלָה או נִתְּנָרְשָׁה, בִּין מִן הָאִירוּסִין בִּין מִן
66 הַנְּשׂוּאִין, גֹּבֶהָ אֵת הַכָּל – בין את המנה ומאתים ובין את תוספת
67 הכתובה, ונמצא איפוא שגם אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה.
68 הרי אין משם ראיה, דְּלִמָּא – שהרי שמא מדובר שם באופן דְּקָתַב
69 לָהּ בעלה בפירוש כתובה, ולכן היא גובה, וְכִי תִימָא – ואם תאמר,
70 אי – אם מדובר באופן שכתב לָהּ, מֵאִי לְמִימָרָא – מה באה המשנה
71 להשמיע בזה שאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה, הרי מאחר
72 שכתב לה בעלה בודאי יש לה כתובה, אין זו קושיא כיון שיתכן
73 שהמשנה באה לְאֶפְשָׁרִי – להוציא מדרכי אֲלַעְזֵר בֶּן עֲזַרְיָה דְּאִמֵּר שם
74 במשנה, שאלמנה מן האירוסין אינה גובה את התוספת כיון שְׁלֵא
75 קָתַב לָהּ את התוספת כתובה אֲלָא עַל מְנָת שֶׁהוּא בּוֹנֵסָה
76 –שישאנה, וכיון שלא נישאת לבסוף אינה גובה את התוספת,
77 וכך להוציא מדבריו הוצרך תנא קמא במשנה שם להשמיע שאם
78 נתאלמנה מן האירוסין באופן שנתייבב לה הבעל כתובה בפירוש
79 גובה הכל, רב קשישא מוסיף הוכחה שהמשנה עוסקת באופן זה:
80 דִּיקָא נָמִי – וכן מדויק בלשון המשנה שמדובר בכתב לה כתובה,
81 דְּקָתַנִּי גֹבֶהָ אֵת הַכָּל, אי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא דְּקָתַב לָהּ – הדבר מובן
82 אם תאמר שהמשנה שם עוסקת באופן שכתב לה הבעל בפירוש
83 כתובה ותוספת ולכן גובה את הכתובה, מִשּׁוּם הָכִי – ומשום כך
84 אמרה המשנה שהיא גֹבֶהָ אֵת הַכָּל, דְּהֵינּוּ גַם את התוספת
85 שהתחייב לה, אֲלָא אי אֲמַרְתָּ – אם תאמר שמדובר באופן דְּלֵא
86 קָתַב לָהּ, מֵאִי – מה הפירוש גֹבֶהָ אֵת הַכָּל שמשמעותו שגובה גם
87 את התוספת, הרי מְנָת וּמֵאִתִּים בלבד הוּא דְּאִית לָהּ –שיש לה),
88 שהרי חכמים לא תיקנו לה אלא עיקר כתובה.

89 הגמרא מנסה להביא מקור אחר לכך שאלמנה מן האירוסין יש לה
90 כתובה: וְאֲלָא מִדִּיקָא רַב חִיָּא בִּר אֲבִין בְּבִרְיֵיתָא, אִשְׁתוּ אֲרוּסָה
91 שמתה, לא אֲזִינָא – אין אנינות חלה עליו להיאסר באכילת קדשים,
92 וְכֵן אִם כֵּהֵן הוּא לא מִיִּשְׁמָא לָהּ – אסור לו להיטמא לה כדרך
93 שמיטמא לאשתו, משום שדורשה אינה אשתו, וְכֵן הָדִין שְׁהִיא לא
94 אֲזִינָת – אם מת הארוס אין דינה להיאסר בקדשים, וְכֵן הִיא לא
95 מִיִּשְׁמָא לֹו, וכן אם מִתָּה הארוסה, אִינִי יוֹרְשָׁה, כדרך שיוורש
96 הבעל את אשתו הנשואה. אמנם כשמת הוּא, גֹּבֶהָ בְּתוּבָתָהּ, הרי
97 מפורש כאן שיש כתובה לאלמנה מן האירוסין.

98 דוחה הגמרא: אף מכאן אין ראיה, דְּלִמָּא – שיתכן שמדובר באופן
99 דְּקָתַב לָהּ הארוס כתובה, אבל בשלא כתב לא תיקנו חכמים, וְכִי
100 תִימָא – ואם תאמר, אי קָתַב לָהּ הארוס כתובה מֵאִי לְמִימָרָא – מה
101 הברייתא באה להשמיענו דין שגובה כתובתה, הרי זה דין פשוט,
102 אין זו קושיא, שיתכן שאר הדין של מִתָּה אִינִי יוֹרְשָׁה, אִינִי מִיִּשְׁמָא
103 לִיה – באה הברייתא להשמיענו, שאפילו שהיו קרובים כל כך
104 לנישואין עד כדי כך שכתב לה הארוס כתובה, מכל מקום אם
105 מתה אינו יורשה, לכן כתבה הברייתא שאם מת הוּא גובה
106 כתובתה, ללמדנו שמדובר בכתב לה כתובה.

* * *

107 הגמרא שבה להקשות על דברי רב שהובאו לעיל שבגט גובה
108 האשה את עיקר כתובתה: אֲמַר לִיה רַב נִחְמֵן לְרַב הוּנָא, לְרַב דְּאִמֵּר
109 שעל ידי הַגָּט גֹּבֶהָ את עֵיקֶר כתובתה, אף כשאינה מוציאה את
110 שטר הכתובה, לִיְחֹשׁ דְּלִמָּא מְסָקָא נִיפָא בְּהָאִי כִי דִינָא וְנָכְיָא – הרי
111 יש לחשוש שמא תוציא את הגט בבית דין זה ותגבה על ידו את
112 הכתובה, וְהִירָא מְסָקָא בְּכִי דִינָא אֲחֵרִינָא וְנָכְיָא ואחר כך תוציא
113 שוב את הגט בבית דין אחר, ותגבה שוב את כתובתה, וְכִי תִימָא
114 דְּקָרְעִין לִיה – ואם תאמר שכאשר היא גובה את כתובתה על ידי
115 הגט, אנו קורעים אותו כדי שלא תגבה בו פעם שניה, הרי אי
116 אפשר לומר כן, אֲמַרְה – שכן היא יכולה לומר, בְּעִינָא לְאִנְסוּכִי בֵּיה
117 – אני צריכה שיהיה הגט בידי לראיה שנתגרשתי ואוכל להנשא

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ג. וּבִקְשֵׁי הַתִּירוֹ לְנַחֵם אֲבֵלִים^ה וּלְבַקֵּר חוֹלִים בְּשַׁבַּת שְׁמָא יָבֵא לְהַצְטַעַר עִמָּהֶם וְלֹא כְּאוֹתָן שְׁאִין הוֹלְכִים
2 כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ רַק בְּשַׁבַּת לְבַד:

סימן רפז דיני ניהוס אבלים וביקור חולים טע"ג

הלכתא רבנא

ה) לְנַחֵם אֲבֵלִים - המנהג כיום שאין מנחמים בשבת - אלא אם-כן במקום שאין לאבל קרובים היושבים עמו.⁹

ציונים והוספות

9) ראה רשימת היום שבהערה הקודמת, וכשאין צורך של חסדים, וגם כשמנחמים בשבת נהגו לשנות מנוסח החול, ממש - אין הולכים לבית האבל אף שיש בזה גמילות ראה הערה דלעיל.

שולחן ערוך הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 לט וכל זה בתפורים בבגדו שאין זו הוצאה כדרכה אבל
2 אם הם צוררים בו או שהם בכיס התפור בו שדרך
3 להוציא בו בחול או שהן באזור חלול שדרך להוציא בו
4 כשפיו למעלה או שהן בין בגדיו לבשרו במקומות שדרך
5 להוציא כן בחול לפעמים אסור לצאת בהם אפילו לכרמלית
6 אע"פ שמתירא לישב עמהם בבית שלא ירגישו בו הנכרים
7 ואפילו טלטל המעות להצניעם באיזה מקום באותה חצר
8 אסור שלא התירו שום שבות גמור משום הפסד מרובה
9 ואפילו אם הם מעות מנוקבים שאין יוצאין בהוצאה בשפוי
10 לא מפקע שם מוקצה מהם אלא אם כן הם של כסף ושל
11 זהב ונקובים כדי לתלות בצואר בתו לתכשיט (שאו מותר
12 לטלטלן אף שלא במקום חשש הפסד כלל אם הם מיוחדים
13 לכך).
- 14 ומכל-מקום מותר לו לשאת המעות אצלו באותו חצר לפי
15 שזהו טלטול כלאחר יד כיון שאינו מטלטלן בידו אלא
16 בגופו ובלבד שיש חשש הפסד אם לא ישאום אצלו שאם
17 לא כן אף אם אינם מעות המוקצים אלא שאר כסף וזהב
18 יש להחמיר שלא לשאת אותם אצלו שמא ישכח ויצא בהם
19 כמו שנתבאר:
- 20 מ וכל זה כשהפסד הוא בא בענין שאין נבהל כל כך
21 בשבילו ואינו נחפז כל כך מחמתו להצלת ממנו כגון
22 זה ששובת בין הנכרים שמתירא שלא יגזלו ממנו מעותיו
23 שאינו בהול כל כך כשאין מתירים לו לצאת בהם מביתם
24 כיון שעדיין אין שום אדם בא לגזול ממנו.
- 25 אבל מי שלשטים באים עליו לגזול ממנו או שעבדי המושל
26 באים לחפש בתיבתו לקחת ממנו שהוא בהול ונחפז להציל
27 מהם יש מתירים לטלטל מעותיו בידו להחביאם במחבואות
28 ואם אין לו מחבא באותו חצר יש מתירין אפילו להוציא
29 למקום אחר דרך כרמלית לפי שאין אדם מעמיד עצמו על
- 30 ממונו ובודאי יצילם מהפסד ואם לא נתיר לו להציל ע"י
31 טלטול מוקצה וטלטול הכרמלית שהן מדברי סופרים יש
32 לחוש שלא יבא לידי איסור של תורה בהצלתם שיחפירם
33 בקרקע וכיוצא בזה (שכיון שהוא בהול ונחפז בהצלתם
34 ימהר להצילו בכל הצלה שתזדמן לו יותר במהרה כי אומר
35 בלבו האין שאעשה לא אעשה בהיתר משא"כ כשהתירו לו
36 חכמים להציל ע"י איסור של דבריהם לא יציל ע"י איסור
37 של תורה).
- 38 ולענין הלכה אין להקל אלא באיסור טלטול מוקצה אבל
39 לא באיסור הכרמלית כמו שיתבאר בס"ד של"ד:
- 40 מא לבדים הקשים הרבה אסור להוציאם לרשות הרבים
41 או לכרמלית כשהוא מעוטף בהם דרך מלבוש לפי
42 שאינם ראויים למלבוש ונראים כמשוי אבל אם אינם קשים
43 הרבה מותר אפילו אינו צריך כלל להתעטף בהם ואין
44 מתעטף בהם אלא כדי להוציאם לרשות הרבים לישב
45 עליהם שם הוא או אחר ובלבד שיתעטף בהם ראשו ורובו
46 אבל אם לא כסה בהם ראשו אלא כל גופו בלבד לא נעשו
47 מלבוש על ידי כן ואסור להוציאם אפילו אם צריך להם
48 להתכסות בהם גופו.
- 49 וכן הדין בכל דבר שאינו מלבוש ורוצה להוציאו ע"י
50 שיתעטף בו כדרך מלבוש כגון סדין או סודר במדינות אלו
51 כמו שנתבאר למעלה:
- 52 מב מותר לצאת לרשות הרבים בשני מלבושים השווים זה
53 על גבי זה אע"פ שאינו צריך אלא לאחד מהם ואינו
54 מוציא השני אלא לצורך חברו ואין השני נראה כמשוי
55 הואיל והוא לבוש בו ואפילו מיני מלבושים שאין דרך
56 לעולם להתלבש בשנים לצורך עצמו כגון שתי חגורות זו
57 על גבי זו אין השניה חשובה משוי הואיל והוא חגור בה

בטלים לגבי הטלית אע"פ שהם קשורים בו קשר של
קיימא:

מז אבל מותר לצאת מעוטף בכילה שתלויין בה רצועות
שמושכין אותה בהן על גבי כלונס שעל גבי המטה
אע"פ שהרצועות אינן צריכין כלל לכילה כשמתעטף ויוצא
בה מכל-מקום כיון שאינן חשובין כלל הרי הן בטלין לגבי
הכילה לפיכך מותר לצאת ברצועות התלויות באבנט שאינן
חשובות ובטילות לגבי האבנט אבל אם הן של משי הרי הן
חשובות ואינן בטילות ואסור לצאת בהן אלא אם כן
המנעלים או הבתי שוקים קשורין בהם שאז הן משמשות
ללבישתו ואינן משי:

מז וכן הדין בכל דבר שנפסק מן הבגד וראשו אחד
מחובר לבגד כגון לולאות וכיוצא בהן אם הוא חשוב
אסור לצאת בו שכיון שאינו משמשת כלום לבגד מחמת
שנפסק ראשו אחד הרי הוא משי ואינו בטל לגבי הבגד
כיון שהוא חשוב ודעתו עליו אבל אם אינו חשוב הרי הוא
בטל לגבי הבגד ומותר לצאת בו:

מח כובע גדול שמשמין על הראש כדי לעשות צל על
הפנים להגין מפני החמה או כדי להגין מפני הזוביבם
וכל כיוצא בזה שהוא מתכוין בלבישתו שיאהיל עליו להגין
מאיזה דבר אסור ללבושו בשבת אפילו בתוך הבית משום
איסור עשיית אוהל אם הוא מתפשט להלן מראשו טפח על
טפח (ואפילו הוא כנגד פניו בלבד).

בד"א כשהטפח המתפשט (הזה) הוא קשה וחזק שאינו
נכפף למטה אבל אם נכפף למטה אף אם בולט הרבה יותר
מטפח סביבות כל ראשו אין שם אוהל עליו ומותר לפיכך
מותר לפרוס הטלית על ראשו אע"פ שבוטל הרבה להלן
מראשו אלא אם כן הוא ממין בגד הקשה (שקורין גרא"ב
גרי"ן) ויש אומרים שלא אסור אלא כשהוא קשה ביותר
כעין גג (שאי אפשר לו בקל להיות נכפף לכן יש עליו שם
אוהל אבל אם אינו קשה ביותר אין שם אוהל עליו ומותר)
ויש מי שמיקל עוד שאם אינו עומד בשוה אלא בשיפוע אין
שם אוהל עליו ומותר אף שהוא קשה ביותר וטוב להחמיר
(בכל זה שיהא נכפף ממש למטה מאיליו ואז אף אם
מגביהו ומעמידו בשוה בידו אין בכך כלום).

וכל זה כשמתכוין בו להאחיל עליו להגן מאיזה דבר אבל
אם אינו מתכוין רק לכסות ראשו אע"פ שממילא נעשה
אוהל סביבו אין בכך כלום לפי שכל אוהל שאין לו דפנות
תחתיו אין איסור בעשייתו אלא אם כן מתכוין בו לעשיית
אוהל כמו שיתבאר בס' שט"ו:

מט לפיכך מותר ללבוש כובע גדול של לבד הנהוג בקצת
מקומות שקורין (בריט"ל) אף אם יש בתוכו נייר
קשה שעל ידי כן מתקשה ביותר ועומד בשוה כיון שאינו
מתכוין לאוהל אלא לכסות ראשו ובמקומות שנהגו להקל
בכל ענין אף אם הוא מתכוין לאוהל אין למחות בידם כי
יש להם על מה שיסמכו שיש מתירין לגמרי בכל ענין
שסוברים שלא גזרו כאן משום עשיית אוהל הואיל ונעשה
דרך לבישה:

ויש חולקין בזה ואוסרין שתי חגורות שלו בעצמו
אין שום הנאה ותועלת ללבישתו מהחגורה השניה ואינו
מוציאה אלא לצורך חבירו הרי הוא משי וכן ראוי לנהוג
ואף אם אינו מוציאו לצורך חבירו אלא שחוגר חגורה
חשובה על גבי חגורה קרוע אסור שכיון שבהחשובה
בלבדה די לו לצורך לבישתו הרי השניה חשוב משי אף
על פי שהוא חגור בה כיון שאין דרך לחגור כן אבל
במקומות שדרך לחגור ב' חגורות מותר לצאת בהן.

ובכל מקום מותר לצאת בב' חגורות כשיש מלבוש מפסיק
ביניהם כגון התחתונה על גבי החלוק והעליונה על גבי
הסרביל שאז יש הנאה ותועלת משתיהן וכן בכל ענין שיש
לו בעצמו הנאה ותועלת ללבישתו משתי החגורות ואף אם
עכשיו אינו צריך הוא אלא לאחת מהן ומוציא השניה
לצורך חבירו הואיל וחגור בענין שדרך לחגור בה לפעמים
לצורך עצמו אינה משי ומותר:

מג וכל זה בחגורה אבל בשאר מלבושים אפילו אותם
שרוב הפעמים אין דרך להתלבש בשנים השווים לצורך
עצמו כגון שני חלוקים זה על גבי זה או שני סרבילים זה
על גבי זה או ב' אנפלאות זו על גבי זו הואיל ובימות הקור
דרך הוא לפעמים להתלבש בשנים ושלשה מלבושים או
יותר הרי הם חשובים דרך מלבוש כל השנה ומותר
להוציאם אפילו לצורך חבירו וכן מותר לצאת בשני כובעים
(אפילו לצורך חבירו לפי) שכן דרכו בחול לשום כובע גדול
על גבי כובע קטן ובלבד שיהא בענין שלא יוכל הרוח
להפריח כובע העליון מעל ראשו כמו שיתבאר:

מד בבתי ידים (שקורין הענטשי"ך) מותר לצאת לפי שהם
מלבוש של הידים ויש מי שמחמיר להצריך שיתפרסם
מערב שבת בבתי ידים של מלבושיו (או שיקשרם בהם קשר
של קיימא יפה) לפי שלפעמים צריך למשמש בבשרו מפני
כינה או פרעוש העוקצים אותו ואינו יכול למשמש בידים
הלבושים בבתי ידים וצריך להוציא יד אחד מבית יד אחד
ואוחז הבית יד בידו השניה שלא כדרך מלבוש שמא ישכח
ויביאנה כך ד' אמות וראוי לחוש לדבריו.

אבל באותו בית יד שלנו שמשמין בו שתי הידים אחת מפה
ואחת מפה מותר לצאת בו בלי שום קשירה ותפירה לפי
שאף אם יוציא ממנו ידו אחד כדי למשמש בה באיזה מקום
ישאר עדיין לבוש על ידו השניה ואין כאן איסור כלל אם
ילך כך ד' אמות ואין חוששין שמא יוציא ממנו שתי ידיו
ואחר כך ישכח ויאחזנו בידו וילך בו ד' אמות ויש מחמירין
גם בזה (וטוב לחוש לדבריהם במקום שאפשר שאין הקור
גדול כל כך) אבל המנהג להקל (בכל ענין):

מה מותר לצאת בטלית המצוייצת כהלכתה אפילו בלילה
שאינו זמן ציצית שאין הציצית הכשירות חשובין
משי אלא הרי הן מנוי הבגד ומתכשיטי כמו האימרה
וכיוצא בה במה דברים אמורים באיש אבל באשה שיצאתה
בטלית המצוייצת חייבת שמשוי הוא לה זו ואם אינה
מצוייצת כהלכתה הרי הן משי אף לאיש ולא יצא בה ואם
יצא חייב חטאת מפני שאותן החוטין חשובין הן בעיניו
ודעתו עליהם עד שישלימם ויעשם ציצית ולפיכך אינם

45 ברשות היחיד או יכניסו אותן זוג זוג דרך לבישה אם יש
46 שהות ביום להכניס כולן אבל לא יורקם לחצר כלאחר יד
47 כמו שנתבאר בסי' רס"ו מפני בזיון התפילין כמ"ש ב"ד
48 סי' רפ"ב:

49 **נג** ואם הוא בימי הגזירה שגזרו שלא להניח התפילין שיש
50 בו סכנה אפילו לישב עליהן לשמרון וכל שכן להביאן
51 בידי שיאמרו שהוא מניח תפילין מכסן במקומן והולך לו
52 בין שהם הרבה בין שהם מעט:

53 **נד** וכן אם מצא ספר תורה בשדה בימי הגזירה שגזרו
54 שלא ללומדו מכסהו במקומו והולך לו ואם אינו זמן
55 הגזירה צריך לישב ולשמרו עד שתחשך ואז יביאנו לביתו
56 ואם היו הגשמים יורדים שמתקלקל הספר אם יהיה כאן עד
57 הלילה יתעטף בהספר כעין מלבוש וחוזר ומכסה עליו
58 בבגדיו ומביאו לביתו מיד שאף שאינו דרך מלבוש גמור
59 התירו לו מפני כבוד התורה:

60 **נה** הבא להציל כליו מפני הדליקה האין יוציאם דרך
61 רשות הרבים יתבאר בסי' של"ד:

62 **נו** המלבן את הצמר או את הפשתן וכן כל כיוצא בהן
63 ממה שדרכן להתלבן חייב והוא מאבות מלאכות שכן
64 במשכן היו מלבנים הצמר והפשתים העשויים למלאכות
65 המשכן והמכבס בגדים הרי הוא תולדת מלבן וחייב
66 והסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו הרי זה כמכבס
67 בגדים וחייב משום מלבן.

68 לפיכך אסור לילך בשבת במקום שיכול להחליק וליפול
69 במים שמא ישרו בגדיו במים וישכח ויסחוט ואם הלך ונפל
70 ונשרו בגדיו במים וכן מי שנשרו בגדיו בגשמים הרבה
71 שירדו עליהם אינו צריך לפושטן מיד אלא יכול להלך בהן
72 (כל היום) ואין חוששין שמא ישכח ויסחטם בהילוכו (בהם)
73 אבל לא ינערם מן המים כמו שיתבאר בסי' ש"ב.

74 וכשפושטן מעליו לא ישטחם לנגבם בשבת מפני מראית
75 העין שהרואה אותם שטוחים לנגב יאמר שכבסן בשבת
76 ואפילו לשטחם בחדר שאין שם רואה אסור שכל דבר
77 שאסרו חכמים מפני מראית העין שלא יחשדהו שעשה
78 איסור של תורה אסור אפילו בחדרי חדרים מפני שיש לחוש
79 שמא יארע פעם אחת שיבא אחד פתאום לשם ויראהו
80 ויחשדהו שעבר על דברי תורה לפיכך לא רצו לחלק
81 בגזרתם ואסרו בכל ענין אף אם הוא בענין שאין לחוש
82 לכך:

83 **נז** ולא אסרו אלא לשטחם בשבת אבל אם היו שטוחים
84 מערב שבת אינו חייב לסלקן בשבת מפני מראית העין
85 אבל לשטוח בשבת אסור בכל ענין אפילו לא נשרו במים
86 אלא מן הזיעה:

1 **נ** וכל זה ללבוש הכובע בבית אבל אסור ללבוש על גבי
2 כובע קטן שעל ראשו ולצאת בו אע"פ שאינו מתפשט
3 טפח להלן מראשו לפי שיש לחוש שמא יפריחו הרוח מעל
4 ראשו וישכח ויביאנו בידו ד' אמות אלא אם כן הוא מהודק
5 בראשו או שהוא עמוק שראשו נכנס לתוכו ואין הרוח יכול
6 להפריחו מראשו או שהוא קשור ברצועה תחת גרונו שבוזה
7 אין לחוש לכלום ובמקומות שאין דרך בני אדם לילך
8 ברחוב ככובע קטן בלבד בלי כובע זה הגדול מותר לצאת
9 בו בכל ענין שבודאי לא ילך ד' אמות בלעדו אבל אם יש
10 עליו כובע שדרך לילך בו ברחוב לפעמים אסור ללבוש
11 עליו שום כובע אחר בין גדול בין קטן אף על פי שהוא
12 צריך לו מחמת הקור וכיוצא בזה אלא אם כן הוא בענין
13 שאין לחוש בו שמא יפילנו הרוח מעל ראשו כמו שנתבאר:

14 **נא** מי שמצא תפילין בשבת ברה"ר או בשדה או בכל
15 מקום שאינן משתמרים מכלבים וכיוצא בהם ויכולין
16 לבא לידי בזיון כיצד יעשה אם יש בהם רצועות קשורות
17 שיכול ללבשן יכניסן לעיר זוג זוג דהיינו שילבישן כדרך
18 בחול תפילין של יד על זרועו ושל ראש על ראשו ונכנס
19 וחולצן בעיר (בחצר החיצונה שהוא מקום המשתמר ראשון)
20 וחוזר ויוצא ולובש זוג אחר עד שיכניס כולן ואינו יכול
21 ללבוש ב' זוגות כאחת אף על פי שלא יעבור בזה בכל
22 תוסף שהרי שבת אינו זמן תפילין כלל וכשמוסיף על
23 המצוה שלא בזמנה לא שייך כל תוסף כלל מכל מקום כיון
24 שבחול אין לובש לעולם ב' זוגות א"כ זוג השני אינו נקרא
25 דרך לבישה אלא כמשוי הוא ולא התירו חכמים משום בזיון
26 התפילין אלא זוג אחד שהוא כדרך לבישה בחול ואינו
27 נראה כמשוי ואין איסורו שלא במקום בזיון אלא משום
28 גזירה שמא יביאנו בידו כמו שנתבאר למעלה:

29 **נב** ואם היו זוגות הרבה בענין שלא יספיק היום להכניס
30 כולן זוג זוג דרך לבישה כיון שיצטרך להכניס גם
31 משתחשך לא יכניסן כלל ביום אלא ישב כאן לשמרון עד
32 שתחשך ואז יכניס כולן בידיו.

33 וכל זה באיש אבל אשה שמצאה תפילין אפילו הן זוג אחד
34 תשב ותשמרן עד הלילה ולא תכניסן לעיר דרך מלבוש
35 שכיון שאין הנשים מניחות תפילין בחול אינן מלבוש להן
36 אלא משוי גמור.

37 ואם מתיירא לישב כאן עד שתחשך מפני ליסטים שודדי
38 לילה יטול כולן בידיו מיד ויוליכן פחות פחות מד' אמות
39 כדרך שנתבאר בסי' רס"ו עד שמגיע לחצר החיצונה או נותן
40 כולן לחבירו שאצלו בתוך ד' אמות וחבירו לחבירו שאצלו
41 עד שיגיעו לחצר החיצונה של עיר שהוא מקום המשתמר
42 הראשון וכשיגיע לפני החצר ההוא יושיט אותן לחבירו
43 העומד בחצר וחבירו יטלן מידו בשעה שהוא הולך שנמצא
44 הוא עושה עקירה מרשות הרבים וחבירו עושה הנחה

לא רק שאינו בעל גוף ותמונה גשמית, אלא אין לו גם ציור רוחני, כי הוא יתברך מופשט מכל תואר והגדרה, דהיינו שאין אנו יכולים להגדיר אותו בשום צורה שהיא. למשל: אין אנו יכולים לומר עליו שהוא חכם או חסדן או רחמן. כי כשאנו אומרים למשל על אחד שהוא חכם, הרי תואר זה נותן הגדרה וציור מסויים לאדם זה, ציור של חכמה. אבל הקב"ה אין לו שום ציור והגדרה, אלא הוא יתברך "עצם אחד פשוט", מופשט מכל תואר ["עצם" משמעו שאין לו שום תיאור והגדרה].

ואנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא, כי החכמה הידיעא היא נבראים, שנק' בשם חכמה שהיא השכלה להשכיל דבר מושכל, אבל אצלו ית' לא שייך זה.

וזהו מ"ש בתיקוני זהר "אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא", דהיות שהוא יתברך "אין סוף" ולא שייך בו שום חסרון ח"ו, הרי הוא יתברך (גם) "חכים", אבל אינו כמו ענין החכמה כפי שהיא "ידועה" אצל נבראים ("חכמה ידיעא"), שהתואר חכם נקנה באדם על ידי כח החכמה שבו, שיש בו כח מיוחד ומוגדר של חכמה שמהותו הוא "להשכיל דבר מושכל" ועל ידי כח זה הוא קונה ידיעות וחכמות עד שנעשה "חכם" (או מה שהוא יכול לדעת ולהחכים), משא"כ אצלו יתברך אין שייך להגדיר אותו ח"ו בגדר החכמה (היינו שיש לו כח מוגדר של חכמה).

[אלא רק שלהיותו "אין סוף" הרי הוא "שלימותא דכולא" - שלימות הכל, שלימות בלי שום חסרון ח"ו].

כי אפילו בחינת המחשבה שהיא למטה מחכמה נאמר עליה כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'.

ענין זה - שאין שום דמיון ח"ו בין ענין החכמה שבו יתברך ("אנת הוא חכים") וגדר "חכמה ידיעא" (כח החכמה שבנבראים) - הוא לא רק בכח החכמה, אלא אף בבחינת מחשבה שלמעלה, שהיא למטה מבחינת החכמה.

[וכמו אצל אדם להבדיל, שכח המחשבה שלו אינו כח שכלו. דאע"פ שהשכלת איזה דבר חכמה היא במחשבת האדם, מכל מקום, גוף המחשבה

והטעם שאור ושפע זה (להחיות את המדות) נקרא "שם" (שמותיו הקדושים) - הוא לפי שהערך והיחס של אור ושפע זה לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אינו אלא כמו הערך והיחס של שם האדם לגבי עצם ומהות האדם, שכל הצורך בשם הוא רק בשביל הזולת שיוכל לקרותו, משא"כ האדם לעצמו אין צריך כלל לשם, שמזה מובן ששם האדם אינו מהותו ועצמותו.

וכך הוא בנמשל, ששמותיו הקדושים מתייחסים לא אל הקב"ה בכבודו ובעצמו אלא רק כפי שהוא יתברך יורד ומשפיל את עצמו כביכול אל הזולת (כענין ה"שם"), היינו בשביל בריאת והנהגת העולמות.

כי הוא ית' רם ונשא וכו', וכמ"ש בתיקוני זוהר לאו מכל אלין מדות כלל.

וזהו מה שהשמות הקדושים מתייחסים אל האור והשפע שנמשך מאתו ית' בשביל התהוות מדותיו יתברך ("הגדולה גו' הממלכה"), לפי שכל גדר המדות שלמעלה אינו שייך בהקב"ה בכבודו ובעצמו, וכדאיתא בתיקוני זהר "לאו מכל אלין מדות איהו כלל" [היינו, שכל המדות הללו (היינו עשר הספירות המנויות שם לפנינו) אינן בו יתברך בעצמו].

כלומר: יש הבדל בין המדות שבנפש האדם, ולהבדיל - מדותיו יתברך, כי אצל בן אדם, הרי השכל והמדות שלו הן העצמיות שלו, שגם כשהוא לעצמו כל מהותו הוא בחינת השכל שיוכל להשכיל איזה דבר חכמה, וכן להתפעל באהבה או יראה כו', כי זהו גדר נפש האדם שמורכבת מעשרה כוחות (שלשה כוחות השכל - חכמה בינה דעת, ושבע מדות), משא"כ למעלה במהותו ועצמותו ית' "לאו מכל אלין מדות כלל".

והיינו לפי שהמדות יש בהן גדר מיוחד (חסד, גבורה וכו') ואילו הקב"ה הוא "אין סוף", שאין לו שום ציור והגדרה אלא "נקרא אור פשוט בתכלית", ובלשון המהר"ל מפראג "שעצמותו הוי' פשוטה לא יוגדר במה כו', ואין אנו יודעים הווייתו ומהותו כו' כי הוא ית' פשוט בתכלית הפשיטות".

פירוש: אחד מיסודות התורה הוא, שהקב"ה

מתצמצם ויורד ומאיר למטה אזי אפשר שיהיו
בהתגלות כוחותיו הפרטיים (כמו בחינת חכמתו
ומחשבתו יתברך וכדומה) באופן המושג לנו.

ובן בחינת החסד, כמ"ש ועשה חסד לאלפים,
שיש אלפים מדרגות שהם רבוי הצמצומים
והמשכות עד שיהיה התהוות חסד.

כמו שהוא בענין בחינת החכמה והמחשבה
דלמעלה, כך הוא בענין מידת החסד של הקב"ה,
שהיא מידה מוגדרת ומציאותה באה על ידי
צמצומים רבים.

וזהו הפירוש הפנימי במ"ש "ועשה חסד
לאלפים", שאין הכתוב בא לתאר רק את ריבוי
החסד שהקב"ה עושה (כפירוש הפשוט שמשלם
שכר עד לאלפים דור) - שהרי לגבי הקב"ה שלא
כלו רחמיו ואין סוף לחסדיו, מאי קמ"ל שיכול
לעשות חסד לאלפים - אלא זהו תיאור ריבוי
המדריגות והצמצומים בהאור האלקי ("אלפים
מדריגות") עד שמתגלה מציאות מדת החסד
דלמעלה. וזהו "עושה חסד לאלפים", שכדי
שתתגלה מציאות ה"חסד" למעלה צריכים על זה
ריבוי ("אלפים") צמצומים.

וכמ"ש עולם חסד יבנה, שצריך הוא להיות
נבנה שיחיה חסד.

על זה נאמר "עולם חסד יבנה", ואחד הרמזים
בזה (ע"פ חסידות) הוא, שתיבת "יבנה" קאי על
"חסד", כלומר, לא שהעולם נבנה על ידי חסד,
אלא שהחסד עצמו נבנה, כי בשביל התהוות
העולם הי' הקב"ה צריך "לבנות" את מידת החסד,
ופירוש "בנין מדת החסד" היינו ריבוי הצמצומים
והמדריגות עד שתתהווה מאורו הגדול (ד"לאו
מכל מדות איהו כלל") מדת החסד דלמעלה.

והמשכה זו להיות התפשטות החיות בבחינת
חכמה וחסד הוא מו' שמות שאינם נמחקין,
הו"ה בנקוד פת"ח היא בחכמה, ושם אל בחסד
וכמ"ש חסד אל כל היום, שהם בחינת שם
בלבד.

וזהו תוכן ענין ז' השמות הקדושים שאינם
נמחקים, שהם כנגד ז' מדות דלמעלה:

הובא לעיל, שהשמות הקדושים אינם כינוי של
המדות עצמן, כי אם כינוי לאורו של הקב"ה, אך זהו

אינו שכל, אלא רק "לבוש" אל הסברה השכלית
המלוכשת בן].

דגם בבחינת מחשבתו יתברך (שלמטה
מהחכמה) נאמר "כי לא מחשבותי מחשבותיכם",
שהפירוש הפנימי בזה הוא (לא רק שאין אנו
יכולים להבין מה הן מחשבותיו יתברך, אלא)
שאין לנו שום הבנה במהות כח המחשבה
דלמעלה, כי אצלו יתברך לא שייך כלל לומר שיש
בו כח מוגדר של מחשבה, וכ"ש שאין חכמתו
יתברך כחכמתנו.

אלא שנק' חכמה ומחשבה לפי שהיא מקור
המחשבה ומקור החכמה.

ומה שאנו אומרים שיש בחינת "חכמה" ("אנת
חכים") למעלה, וכן בחינת מחשבה - דלכאורה
כיצד ניתן לתארו בכלל בשם "חכים", שזה גופא
הגדרה והגבלה - הנה הכוונה בזה, שהוא יתברך
מקור לבחינת מחשבה וכן מקור לבחינת חכמה.

פירוש: כדי שתתהווה מציאות החכמה למטה
בנבראים, צמצם את עצמו [כלומר, הקב"ה העלים
את האין-סופיות שלו וגילה אור ושפע מצומצם]
להיות נקרא "חכים", ומבחינה זו (הנקראת חכמתו
יתברך) נעשה מקור לכח החכמה שבנבראים.

ונמצא דזה שאנו אומרים על הקב"ה שהוא
"חכים", הפירוש בזה, שהוא מקור החכמה (וכן
הוא מקור המחשבה), אבל לא שנמצא בו ית' כח
מוגדר של חכמה כו'.

וכמ"ש כי עמך מקור חיים באורך נראה אור,
פירוש באורך, כשנמשך האור למטה, אזי נראה
ומושג אור החכמה והמחשבה כו'.

וזהו מ"ש "כי עמך מקור חיים באורך נראה
אור", דלכאורה מהו החידוש בכך ש"באורך נראה
אור", דאם יש כאן אורו של הקב"ה הרי בוודאי
"נראה אור".

אלא פירוש הכתוב הוא, דאע"פ שהוא יתברך
מקורא דכולא (כי עמך מקור חיים), מכל מקום כל
מה שנראה ומתגלה אלינו מאלקותו יתברך
(חכמתו יתברך ושאר כוחותיו ומדותיו הקדושים)
הוא "אורך" בלבד, דהיינו "הארה בעלמא" (ולא
"מקור חיים" עצמו), דרק כאשר אורו יתברך
(שמצד עצמו הוא "אור פשוט" ואין לו סוף)

נמצינו למדין מדברי הרמב"ם, שעצמותו
ומהותו של הקב"ה עם כל כוחותיו - רצונו
וחכמתו ובינתו ודעתו ומדת חסדו וכו' - "הכל
אחדות פשוטה ממש, שהיא היא עצמותו ומהותו",
ודבר זה - "יחודו שמתייחד עם מדותיו שהאציל
מאתו ית", אף שמהותו ועצמותו "מרום לבד
רוממות אין קץ מבחינת חכמה ושכל והשגה" -
"אינו בבחינת השגה להשיג איך מתייחד בהן, ולכן
נקראו מדותיו של הקב"ה שהן הספירות בזהר
הקדוש רזא דמהימנותא, שהיא האמונה שלמעלה
מן השכל".

תוכן דברי הרמב"ם בענין "הוא המדע והוא
היודע כו'" (התאחדות ה"אין סוף" עם מידותיו
ית') - נקרא בלשון הזהר והקבלה "איהו וחיותו
חד איהו וגרמוהי חד", פירוש, "חיותו הן האורות
וגרמוהי הן הכלים" - כידוע שבעשר ספירות
הקדושות (הן עשרה כוחות אלקיים שנאצלו מאתו
ית' "לאנהגא בהון עלמין") יש "אורות" ו"כלים"
(ה"אור" של הספירה הוא החיות והאור האלקי
שבהספירה, וה"כלי" הוא ההגדרה והציור של
הספירה) - ועל זה אמרו בזהר "איהו וחיותו חד
איהו וגרמוהי חד", ד"איהו" - היינו אור אין סוף
ב"ה עצמו ("עצמות אין סוף") - הוא חד עם
האורות והכלים של עשר הספירות.

דאע"פ שהאור (והגילוי) האלקי שבמידת חסד
(לדוגמא) הוא אור מוגדר ומצוייר (שהוא החיות
של חסד דייקא), וכ"ש ה"כלי" שהוא הגדרת
הספירה עצמה - מכל מקום, אור אין סוף ב"ה
עצמו ("איהו") מתאחד עמהם בתכלית היחוד.

וכמ"ש לך ה' הגדולה והגבורה, פירוש,
שמתאחדת ונעשית בבחינת לך ה' ממש.

וזהו גם פירוש הכתוב "לך ה' הגדולה
והגבורה וגו'", דקאי על יחוד אור אין סוף ב"ה
עם מדותיו - "לך" היינו הקב"ה בכבודו ובעצמו,
ופירוש "לך ה' הגדולה וגו'" הוא, שאין מדותיו
הקדושות חוץ ממנו ח"ו אלא הם "לך" ממש,
היינו שמתאחדים עמו יתברך בתכלית היחוד.

[לסיכום: אע"פ שהקב"ה מצד עצמו מרום לבדו
ואינו בגדר ה"ספירות" כלל, מכל מקום, הוא מתאחד
עמהן.

ומזה באים לעוד מסקנא - אשר על ידי יחוד אור

כפי שאורו יתברך יורד ו"מתפשט" בענין המדות,
וכדאיתא בספרי קבלה דשם הוי' בניקוד פת"ח הוא
בחכמה, והיינו שזהו כפי שאור אין סוף ב"ה מאיר
ומתפשט בבחינת החכמה, וכן שם א-ל בחסד
(כמ"ש חסד א-ל כל היום) היינו גילוי אור אין סוף
ב"ה במידת החסד.

ולכן נקרא אור וגילוי אלקי זה "שמותיו
הקדושים", מאחר שכל ההתפשטות דאור אין סוף
ב"ה בבחינת המדות אינה אלא התפשטות חיצונית
בלבד, כמו ערך שם האדם לגבי עצמיות האדם,
כנ"ל.

[והנה לפי משנ"ת לעיל אפשר לטעות, שכל גדר
מדותיו יתברך הוא כביכול "מחוק" לעצמותו יתברך,
כי הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא "פשוט בתכלית
הפשטיות" ואינו שייך לכוחות מוגדרים, ואם כן
כשאנו מדברים על כוחות ומדות מוגדרים של הקב"ה,
אי אפשר לייחס אותם אל ה"פשטיות" של האיין-סוף
ב"ה.

וזהו שממשיך דהאמת אינו כן:]

אך מכל מקום, אחר שנמשך ובא לידי גילוי
מדת החסד והחכמה הנה ההמשכה החיה היא
מלובשת ממש במדת החסד והחכמה, עד
שמתאחדת עמהם.

זוהי הפלאת האיין-סוף ב"ה, דאע"פ שמצד
עצמו הוא רם ונשא מגדר המדות, מכל מקום
מתאחד אור אין סוף בהם בתכלית היחוד.

וזהו ענין איהו וחיותו חד איהו וגרמוהי חד,
דהיינו בענין הוא המדע הוא היודע כו'.

מושג זה של התאחדות האיין-סוף עם
הספירות, עולה בקנה אחד עם דברי הרמב"ם
שאצלו יתברך "הוא המדע הוא היודע", כלומר,
אצל נבראים "אין אנו ודעתנו אחד", כי בידיעת
האדם יש הרכבה משלשה ענינים שונים: האדם
היודע, הדבר הידוע, וכח הדעת שלו (שעל ידו
השיג את הדבר), שהרי כח הדעת הוא דבר נוסף
על מהות הנפש; אבל הקב"ה הוא "אחדות פשוטה
בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל", והוא "אחד מכל
צד ומכל פינה ובכל דרך ייחוד, נמצאת אתה אומר
הוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל
אחד, ודבר זה אין כח בפה לאומרו ולא באוזן
לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו".

- 1 אין סוף ב"ה עם הספירות, נמשך ומתגלה אור אין סוף
 2 ב"ה (הפשוט בתכלית הפשיטות) בתוך העולמות.
 3 שהרי כל ענין הספירות הוא "לאנהגא בהון עלמין",
 4 לפי שמהן בא החיות והשפע האלקי המחי' את כל
 5 העולמות והנבראים (ומנהיג אותם), ולפיכך, על ידי
 6 יחוד אור אין סוף ב"ה עצמו עם הספירות ומדותיו
 7 הקדושות, נמשך אור אין סוף ב"ה גם בתוך העולמות
 8 גופא.
- 9 להלן יבאר שגילוי אור אין סוף ב"ה בעולמות (על
 10 ידי התאחדותו עם מדותיו) נפעל על ידי קיום התורה
 11 והמצוות, אלא שהאבות ע"י קיום התורה ומצוות
 12 שלהם פעלו גילוי אור אין סוף ב"ה רק בעולמות
 13 עליונים, ואילו במתן תורה ניתן הכח לישראל
 14 להמשיך אור אין סוף ב"ה גם בעולם הזה הגשמי].
- ד"ה משה ידבר פרק א

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (יז) וכמו"כ יובן בכללות נש"י שהן ס' רבוא שאין
 2 דעותיהן שוות בהשגת שכל האלקי זה
 3 שכלו בהשגת אלקות באופן כך כו' וזה שכלו באלקות
 4 באופן אחר נבדל ומחולק מזולתו כמו שאמרו תוכן
 5 רוחות ה' ותוכן לבות כו' כאו"א לפי דעתו וכמ"ש
 6 נודע בשערים בעלה בכאו"א לפוס מה דמשער בלבו
 7 ודעתו כו' (וגם מי שמתאחד עם חברו משרש א'
 8 בבחי' החסד וכה"ג אין א' דומה לחברו כידוע ודוגמא
 9 לדבר בד' מחנות דמחנה מיכאל מתחלק לק"פ אלפים
 10 כו' מפני שגם במקור החכמה שנמשך לכללות נש"י
 11 הרי מתחלק לכמה אופנים שונים כנ"ל במשל וכל
 12 אופן מתחלק לצירופים רבים) אך הנה במ"ת היו כל
 13 הס' ריבוא נשמות מתאחדים כאיש א' ולכאורה איך
 14 אפשר שיתאחדו ריבוי ההפכים כאלה כו' הענין הוא
 15 דאע"פ שמצד השכל והשגה באה בריבוי גדול מאד
 16 אין זה רק כאשר האור האלקי אינו בא רק בבחי'
 17 ההשגה והדעת אבל בבחי' הרצון הפשוט שאיננו
 18 מורכב בשכל וטעם כלל וכלל הרי בזה כל הס' ריבוא
 19 נשמות מתיחדים ומתכללים כא' ממש לפי שכאו"א
- 20 יוצא מכלי מוחו ודעתו להתפעל בנקודת הרצון שבלב
 21 שהוא למעלה מבחי' התחלקות בשכל וצירופי אותיות
 22 אלא פשוט בתכלית וא"כ כל הרצונות שבס' ריבוא
 23 נעשה כמו רצון א' באיש א' כמו עד"מ העם היוצאים
 24 למלחמה שיחדיו יהיו כאיש א' במס"נ ואין הפרש כלל
 25 בין א' לזולתו כו' וכן היו במ"ת שהיה בהם
 26 ההתכללות כאיש א' ממש בנקוד' לרצון הפשוט
 27 בהשוואה א' ואז האיר בהם מבחי' אחדות הפשוט
 28 בתכלית מבחי' אור פנים העליונים למהוי אחד באחד
 29 ממש וד"ל וזהו באור פניך כי רציתם ברצון הפשוט
 30 אך במ"ת היה מפני שכל העם רואים כו' אבל בזמן
 31 אחשוורוש היה מצד שהפקירו עצמן להריגה יצאו
 32 כולם מכלל הגוף לנקודת הרצון העצמי לבא במס"נ
 33 כנ"ל שבזה כולם משתוו' והיו כאיש א' ממש ברצון
 34 א' כו' ע"כ זכו לקבל בתוכם מבחי' אחדות פשוטה
 35 ממהותו ועצמותו ממש כנ"ל אע"פ דלית מחשבה
 36 תפיסא ביה כלל היינו בחכמה ודעת שנק' מחשבה
 37 אבל בבחי' רעותא דלבא בנקודת הרצון הפשוט הוא
 38 נתפס ולכן נא' וקבל ל' יחיד דוקא וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 והנה שית יומין לעילא היינו המדות עצמן כמו שהם
 2 למעלה מהתלבשות בבחי' דיבור כו', רק כמו
 3 שהם מאירים בבחי' אותיות המח', שהם מאירין שם
 4 בבחי' גילוי יותר כי המח' מתאחדת עם עצם הנפש
 5 משא"כ הדיבור נעשה בחי' נפרד, ואף שאין לך דבר
- 6 שחוז' ממנו מ"מ דברה תורה כלשון בני"א ועי"ז נראים
 7 לעינינו ליש ודבר נפרד כו', משא"כ המח' היא מתאחדת
 8 וע"כ שם הם בתכלית הביטול, לפי ששם מאיר אלקות
 9 בבחי' גילוי, וזהו שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל,
 10 לאה היא בחי' עלמא דאתכסי' הוא בחי' ה' גדולה וזה

10 מ"מ שם הם בתכלית הביטול בחי' אחד, וזהו יקוו
11 המים שהוא בחי' עלמא דאתכסי' אל מקום אחד שהוא
12 בחי' ביטול, משא"כ ועד הוא בחילופי אתוון דאחד
13 שאינו מאיר שם בבחי' ביטול כמו בעלמא דאתכסי'
14 שהוא בחי' הקטנה רחל שהוא בחי' דיבור כו'. והנה
15 מ"ש שביעאה עליהו, הענין הוא דהיינו אף שנתהווה
16 העולמות בבחי' יש ודבר נפרד מ"מ המכוון הוא שיהי'
17 בחי' ביטול היש וזהו שאחר ברוך שם אומרים ואהבת
18 את הוי' אלקיך כו' שאחר זה נעשה בחי' ביטול היש.

א' דשבועות תרט"ו

אמר ריב"ל כשעלה משה למרום

1 שלאה ילדה ששה בנים שהוא בחי' גילוי מדות עליונות
2 לך הוי' הגדולה והגבורה כו', ושם הקטנה רחל היא
3 בחי' דיבור שנק' קטנה לפי שנעשה מקור לעלמא
4 דאתגלי' שהם בחי' נפרד כו', וזהו ענין שית תיבין
5 דיחור"ע שהם בתכלית הביטול. וזהו מ"ש יקוו המים אל
6 מקום אחד, מים הוא בחי' עלמא דאתכסי' כי כל מה
7 שיש ביבשה יש בים כו', רק שהם בטלים שם בתכלית
8 הביטול, וזהו אל מקום אחד, והיינו כי אף שיש שם ג"כ
9 ו"ק כי אחד הוא בחי' ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

23 דלע"ל. וזהו שלימות המשיח יהי' הכינור של ח' נימין,
24 כי כינור של בהמק"ד הי' של ז' נימין ושל ימוהמ"ש
25 יהי' של שמונה נימין. כי ענין הכינור הוא בחי' ק"ו
26 נר כמ"ש מזה במ"א, ק"ו הוא מספר ש' הוי' ונר הוא
27 בחי' נר ה' נשמת אדם הנ"ל, והכינור דבהמק"ד שהי'
28 של ז' נימין זהו כענין יעקב ז"פ הוי', ושל ח' נימין
29 זהו כמו יצחק ח"פ הוי'. וזהו ג"כ כענין שמונה בגדים
30 דכה"ג שהם ג"כ בזכות מילה שלשמונה ימים,
31 שהבגדי' הם הלבושי' לאור אה"ר שנמשכה ע"י
32 הכה"ג מבחי' אור א"ס שלמעלה מהשתלשלות. ויש
33 בבחי' לבושי' אלו כמה מדריגות כמ"ש במ"א מענין
34 בגדי כהונה שעשה משה, וחכמי לב, וכל ישראל,
35 כמו"כ יש בחי' ח' רברבי וח' בינוני וח' זעירא. ולכן
36 על חכלילי שהוא ח' רבתי מתרגם הת"י מה יאין עיינין
37 דמלכא משיחא, הוא בחי' שמונה בגדים שעשה משה
38 לאהרן כה"ג. ועפ"ז יובן ג"כ מה שזכות המילה היתה
39 נכנסת עמו, כי ע"י העברת הערלה היא המסך
40 המבדיל, ע"י נמשך להיות העברת הפרוכת המבדיל
41 בין קדש לקדש"ק"ד כי פתחי לי כחודה של מחט ואני
42 אפתח לך כפתחו של אולם, וכמשל המבואר בהרמב"ן
43 בהקדמת איוב מהעתקת הצל למטה טפח, הובא
44 בסש"ב.

בזאת יבוא אהרן

בס"ד. ש"פ אחרי, ז"ב.

1 וזהו ג"כ ענין מילה בשמיני כדי שיעבור עליו שבת
2 א', היינו ע"ד וספרתם לכם ממחרת השבת,
3 דעכצ"ל ממחרת הפסח, ונא' בל' שבת כי שבת היא
4 בחי' שבת להוי', והוא כענין ז"פ הוי' שית יומין
5 ושביעאה עליהו ונק' קדש כמ"ש ושמרתם את השבת
6 כי קדש היא, וממחרת השבת היא בחי' הוי' השמיני
7 ש' הוי' דלעילא שלמעלה מהשתלשלות. והיינו שכדי
8 שיוכל להיות בירור הנה"ב בספה"ע צ"ל ראשית הכח
9 והעוז ע"ז מבחי' שם הוי' שלמעלה מהשתלשלות.
10 ולכן חגה"פ בכלל נק' ע"ש ופסח ה' על הפתח, הוא
11 בחי' הדילוג שקול דודי הנה זה בא מדלג בבחי' דילוג
12 שלמעלה מהשתלשלות, הוא בחי' גילוי מלך מלכי
13 המלכים כמ"ש בד"ה מצה זו שגם מה שפנימיות אבא
14 פנימיות עתיק מלובש בקטנות אבא דמצה כמשנ"ת
15 שם באריכות, ולכן נק' שבת הוא בחי' מוחין דאבא,
16 וממחרת שבת זה צריכים לספור ספה"ע הוא בירור
17 נה"ב. ועד"ז יובן ענין מילה בשמיני הוא ג"כ כדי
18 שיעבור עליו שבת א' ע"ד ממחרת השבת בחי' שם
19 הוי' דלעילא בחי' הוי' השמיני דיצחק. ולכן בחי' מי
20 יעלה לנו השמימה מילה בר"ת וש' הוי' שבסדר
21 השתלשלות הוי' ל' מהוה הוא בס"ת, להיות כי מילה
22 בשמיני הוא כענין ח' הוי' דיצחק שזהו מעין הגילוי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם דברו על לב ירושלים
2 וקראו אליה¹,
3 וצריך להבין מהו הכפילות נחמו נחמו עמי, ורש"י פירש
4 אתם נביאי נחמו את עמי והיינו שזהו הדבור לנביאים
5 שינחמו את ישראל. וגם זה אינו מובן מהו ענין הדבור
6 לנביאים שינחמו את ישראל והלא דבור הנבואה זהו
7 גופא הנחמה, כלומר עצם זה שאומר הנביא דברי נבואה
8 אלו, זה גופא הנחמה, וכשאומר לנביאים נחמו הרי
9 המשמעות שיש איזה נחמה לבד דבור הנבואה עצמה,
10 וצריך להבין מהו הנחמה הזאת.
11 ובמדרש רבה איתא² לקתה בכפליים ונחמה בכפליים,
12 ואינו מובן מהו ענין לקתה בכפליים איך שייך שיהיה
13 חס-ושלום העונש בכפליים על החטא, דבשלמא – זה
14 ניחא שהנחמה בכפליים הוא מפני שמדה טובה מרובה
15 בו, אבל מה שייך לקתה בכפליים בו, ומפני שלקתה
16 בכפליים לכך ניחמה בכפליים לכאורה לא שייך לתת
17 עונש כפול על החטא, ולכן צריך להבין מהו ענין הכפל
18 בו.
19 גם צריך להבין מה שכתוב בתחילה דברו בו' ואחר כך
- 20 וקראו בו', דלכאורה אין זה כפי הסדר שצריך להיות
21 קריאה קודם לדיבור וכמו שכתוב³ ויקרא אל משה ורק
22 אחר כך וידבר בו', ומפני מה אומר כאן תחלה דברו
23 ואחר כך קראו בו'.
24 ולהבין כל זה יש להקדים מה שנתבאר לעיל במאמרים
25 הקודמים דהעשר ספירות דאצילות הן בבחינת
26 התחלקות מעלה ומטה - ובתוך המוחין עצמם הרי
27 שהחכמה היא בבחינת⁴ מעלה לגבי בינה והמוחין בכלל
28 הן בבחינת מעלה לגבי זעיר אנפין – המידות, וכן זעיר
29 אנפין לגבי מלכות שהיא בחינת סוף דכל דרגין
30 דאצילות בו', - סוף כל הדרגות שבעולם האצילות.
31 ונתבאר במאמר הקודם דמעלה ומטה הוא בב' ענינים
32 הא' בבחינת ריבוי ומיעוט שבהספירה העליונה הוא
33 בחינת ריבוי האור דהיינו בחינת הגילוי דאור אין-סוף
34 ברוך-הוא ומתמעט ומתעלה האור ממדרגה למדרגה
35 בו', וככל שמתמעט האור יותר הוא בבחינת מטה יותר,
36 והב' בעצם מהותם ומדרגתם שהספירה העליונה היא
37 בבחינת מעלה בעצם מהותה לגבי הספירה שלמטה
38 ממנה בו'.

שבת פרשת ואתחנן תער"ב

ומתנחמים בכפליים דכתיב נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם.

3. ויקרא א, א.

4. בשולי הגיליון: כן הוא בגוף כתב יד קודש, ואולי צריך להיות: היא בבחי' מעלה.

1. ישעיה ריש פרק מ. הפטרת שבת נחמו.

2. ראה איכה רבה סוף פרשה א': את מוצא שבדבר שחטאו ישראל בו לקו ובו מתנחמין כו'. חטאו בכפליים דכתיב חטא חטאה ירושלים, ולקו בכפליים דכתיב כי לקחה מיד ה' כפליים בכל חטאותיה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים – חלק ב'

- 1 כדי שחיבור הנשמה עם שרשה יפעל בגוף, צ"ל עבודה דתורה שנקראת לחם, המחזק
2 חיבור הכחות אל הגוף. ע"י תומ"צ ממשיכים גילוי אור א"ס במוחין ומדות עליונות, וע"י
3 התורה ממשיך למטה
4 וְהִנֵּה כָּל זֶה עֲנֵן הַתַּפְלָה שֶׁהוּא רִיחַ, דְּרִיחַ הוּא דָּבָר
5 שֶׁהַנֶּשְׁמָה נִהְיִית מְגוּוֹלָה הַגּוּף. וְהִנֵּנוּ אֶף-עַל-
6 פִּי דְעַל-יְדֵי הַתַּפְלָה נַעֲשֶׂה הַהֲתַפְּרוֹת הָאֶרֶץ הַנֶּשְׁמָה
7 שֶׁבְּגוּף עִם עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה, הִנֵּנוּ שֶׁהַהֲתַפְּרוֹת הוּא
8 בְּהַנֶּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהָיָא לְעֶצְמָה, אָכֵל אֵין זֶה נוֹגֵעַ לְהַגּוּף,
9 דְּהַגּוּף אֵינוֹ מִתְּפַעֵל עֲדִין, וְהִנֵּנוּ דְּהַהֲתַפְּרוֹת זֶה אֵינָה
- 10 פּוֹעֵלֶת עֲדִין בְּגוּף. וּבְכַדִּי שֶׁהַהֲתַפְּרוֹת תַּפְעֵל גַּם בְּהַגּוּף
11 אֵינוֹ מְסַפִּיק הַעֲבֹדָה דְּתַפְלָה, וְצָרִיךְ לְהִיטֵל גַּם הַעֲבֹדָה
12 דְּתוֹרָה, דְּתוֹרָה נִקְרָאת לָחֶם, וְכֵמוֹ בְּנִשְׁמִיּוֹת הִנֵּה הַלָּחֶם
13 פּוֹעֵל חֲזוּק הַכּוֹחוֹת שֶׁהוּא תִקְף הַהֲתַפְּרוֹת אֹר וְחִיּוּת
14 הַנֶּפֶשׁ בְּאֶבְרֵי הַגּוּף, הִנֵּה כֵּן הוּא בְּרוּחָנוּת, דְּתוֹרָה
15 נִקְרָאת לָחֶם וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב "לָכוּ לֶחֶם בְּלַחְמִי", דְּהַתוֹרָה

9 "רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא"כ, וכשם שהאבר
10 הוא כלי אל הכח וחיות הנפש, הנה כן המצות הם כלים
11 לאור אין-סוף ברוך-הוא, והינו דהגם שעל ידי התפלה
12 ממשיכים תוספת גלוי אור אין-סוף בשם הוי', דזהו
13 ריח ניחוח להוי', אף זהו בבחינת פנימיות, אבל כדי
14 שימשך אור אין-סוף בכלים בכלים דאצילות, הינו בחיצוניות
15 הכלים, שיהיה נמשך בכלים בכלים שונים עד שימשך
16 גם למטה, הנה המשכה זו הוא על ידי התורה.

קונטרס ב' ניסן ש"ת

1 הוא להם שלמעלה, דעל ידי זה הוא נעשה תקף
2 ההתחברות בנשמות למטה וגם למעלה. דזהו דכתיב
3 "רעיתי – פרנסתי", ואמרו רבותינו ז"ל "ישךאל
4 מפרנסין לאביהן שבשמים", דעל ידי תורה ומצוות
5 ממשיכים גלוי אור אין-סוף במחין ומדות העליונים,
6 דעצמות אור אין-סוף ברוך הוא לאו מכל אינון
7 מדות איהו פלכא, ועל ידי תורה ומצוות ממשיכים
8 גלוי אור אין-סוף בבחינת מדות העליונות, כמאמר

כא. הוא לא מכל המדות האלו כלל (אלא למעלה מהם). כב. 248 מצות ה"עשה" הם 248 אברי המלך (הקדוש ברוך הוא).

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלח"ק

1 צר לי מאד לשבש את הרושם הגדול של קבלת
2 הפנים, מה שעל פי ההלכה ברכנו ברכת שהחינו,
3 ומה גם בימים אלה של חודש אדר שמרבין בהם
4 בשמחה. אך לי כואב הלב מאד על גורלם של אחינו.
5 חורבן הדת וחייהם הקשים והמרים של אחינו בארץ
6 המולדת ובפולין – אינו נותן לי מנוח. לגבי יש בכך
7 משום "אם לא אעלה את חורבן ירושלים על ראש
8 שמחתי"¹⁰. בכל עת ובכל שעה אני זוכר את החיים
9 השבורים של אחינו במדינות האמורות.
10 בני ישראל יש בהם המעלה של "גוי אחד
11 בארץ"¹¹, שענין האחדות הוא שכולם הם דבר אחד.
12 אין אנו יכולים, ובעצם אסור לנו לשכוח את מצבם
13 המר של אחינו במדינות שמעבר לים, ועלינו לעשות
14 כל אשר ביכולת לעזור להם, שיהיה להם כל הדרוש
15 להם במקומם, ולתת להם האפשרות לצאת מאותן
16 ארצות בהן הם נמצאים כיום ולבוא לאותן ארצות
17 בהן יוכלו להסתדר בעזה"י.

18 מהיום הבהיר האמיתי הראשון, כשהשי"ת הביא
19 אותנו למעמד הר סיני ונתן לנו את התורה הקדושה
20 ואמר "אנכי הוי' אלקיך"¹² – נחרת בנפשות בני
21 ישראל האמונה הפשוטה שכל מה שמתרחש אצל
22 יהודי בכל מקום שהוא – הוא בהשגחה פרטית.
23 הרבי הקדוש, הבעל שם טוב נ"ע, אמר, שגם עלה
24 של אילן כשהרוח מהפכת אותו, זה בהשגחה פרטית,
25 לשם כוונה מסוימת של הקב"ה¹³.

26 כתוב¹⁴ "כי כארבע רוחות השמים פרשתי
27 אתכם". יהודים פזורים על פני כל כדור הארץ, וזאת
28 לשם כוונה פנימית. וזה משמעות "גוי אחד בארץ",
29 שכל בני ישראל הם דבר אחד ומוכרחים לעזור אחד
30 לשני בתקופה המרה.

* * *

32 עלינו כולנו לזכור, שחג הפורים הקדוש והמאיר,
33 התרחש בזמן המר הגדול ביותר של מחשבת המן
34 הרשע להרוג ולאבד – היל"ת – ולהשמיד את כל
35 העם היהודי. השי"ת שלח את הישועה בעקבות
36 מסירות נפשם של בני ישראל על שמירת התורה
37 והמצוות. נושאי דגל מסירות הנפש אז היו עשרים
38 ושנים אלף התלמידים שלמדו אצל מרדכי¹⁵.

39 כשנודעו גזירותיו המרות של המן הרשע, צורר
40 כל היהודים, אמר מרדכי לכ"ב אלף תלמידיו:
41 – ילדים, הצילו גופותיכם מידי הצר הצורר.

42 ענו לו התלמידים:
43 – אתך אנחנו בין לחיים בין למות!

44 מסירות נפש זו הצילה את כלל ישראל, ש"ונהפוך
45 הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"¹⁶.

46 במילים ברורות וקצרות: מסירות נפשם של כ"ב
47 אלף התלמידים הביאה את המן הרשע לתליה.

48 על בני ישראל לחזק את החינוך, לייסד חדרים,
49 ושיבות קטנות ושיבות גדולות ולחזק את הרוח של

(14) זכריה ב, יוד.

(15) אסת"ר ספ"ט.

(16) מגילת אסתר ט, א.

(10) על פי תהלים קלז, ו.

(11) שמואל ב ז, כג.

(12) שמות כ, ב. דברים ה, ו.

(13) ראה ד"ה ע"כ יאמרו המושלים דשנת תרצ"ו ו"היום יום" ע' קה.

והתעסקות לטובת כלל אחינו בני ישראל גם בארץ
 זו.
 הריני פונה בקריאתי אל הצעירים והנוער
 שיבקרו יותר בכל הישיבות המפורסמות שבכאן
 ולחזק את המשמעת לראשי הישיבות והמנהלים,
 ויערכו התעוררות נרחבת ללימוד התורה, שהתורה
 תאיר את הרחוב והבית היהודי.
 * * *
 אני נותן שבח והודיה להשי"ת שהחיינו לזמן הזה.
 והודיה להשי"ת שהחיינו לזמן הזה. יש לי העונג
 לפרסם ההחלטה שנתקבלה באסיפה המיוחדת של
 יחידי סגולה אנ"ש יחיו, שהתקיימה לפני כמה שעות,
 שבבית הכנסת "עונג שבת" תיפתח מחר בעזה"י
 ישיבת "תומכי תמימים ליובאוויטש" באמריקה.
 כתוב¹⁸: "הביטו אל צור חוצבתם". ישעיה הנביא
 שהיה אחד הנביאים החמורים והתקיפים, מכתיר -
 בשם הנבואה של השי"ת - את בני ישראל בתואר
 "צור", לא בן אבן סתם, אלא "צור". מעלת הצור היא
 שיש בה כוח האש, ואש זו מוסתרת כך שאין
 באפשרות המים להכחידה. אבן הצור יכולה להימצא
 הרבה שנים במים והאש הפנימי שבה - שלימה.
 יהודים, בלי הבדל גזע עדה ומסורה, נכתרים
 בתואר "צור", כי כל יהודי, איש ואשה, יש בהם האש
 האלקי, אלא שהזקוקים לאלה שיכולים לגלות את
 אש הצור הפנימי באש של תורה ומצוות ואהבת
 ישראל בגלוי.
 אני מקווה להשי"ת שהרבנים הגאונים, מוסדות
 התורה ותומכי תורה ביראת שמים יחד עם ידידי
 אהובי אנ"ש ה' עליהם יחיו בראש, יבואו לעזרתי
 בהמשכת עבודתי בהרבצת התורה ויראת שמים
 ובעבודת הכלל. ובזכות זה ימלא השי"ת בקשת כלל
 אחינו בני ישראל, שהשי"ת יקל את חבלי משיח
 וישלח את גואל צדק ויקבץ נדחינו מארבע כנפות
 הארץ ויוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה במהרה
 בימינו אמן.

שיחות ה'ש"ת

יראת שמים בין התלמידים, וזה יביא את כל
 ה'המנ'נים וכל צוררי ישראל לתליה כפי שהיה בימים
 ההם בזמן הזה.
 * * *
 בהיותי כאן לפני עשר שנים, נפגשתי עם תושבים
 יהודים אמריקאיים שונים, שהיגרו לכאן לפני הרבה
 שנים ממדינות שונות, וכן עם ילידי אמריקה, בני כל
 הגילים, תלמידי ישיבות, אנשי מדע וסוחרים. על
 תקופת ביקורי אז - י"ב אלול תרפ"ט עד כ' תמוז
 תר"ץ - רשומים ביומני קרוב ל-300 דפי התרשמויות
 שונות מחיי יהודי אמריקה בכלל והנוער בפרט.
 בהתוועדות י"ב תמוז ובהתוועדות הפרידה בכ'
 תמוז - תר"ץ - הדגשתי שיהודי אמריקה בכלל
 והנוער התמימותי ביחוד, הם חומר טוב המוכן לקבל
 צורה טובה, הם ברוך-השם החומר הטוב הנכון
 שיכולים לחנך ולהדריך מהם דור ישרים יבורך.
 בטחוני שבמשך עשר השנים - תר"ץ-ת"ש -
 נתעלה בהרבה מצבם של תלמידי הישיבות בפרט
 והנוער בכלל.
 כתוב¹⁷: על שלשה דברים העולם עומד, על
 התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. במשך עשר
 שנים אלו היתה יהדות אמריקה עטרת תפארת
 ישראל בצדקה. אבל הגיע הזמן שיהדות אמריקה
 יתפסו את המקום הנכון גם בתורה ובעבודה.
 יהודי אמריקה צריכים ומוכרחים לעזור לכל
 מוסדות התורה שמעבר לים, והעזרה כעת צריכה
 להיות הרבה יותר חזקה, עזרה שיש בה משום הצלה.
 ואני מבקש עזרה מיוחדת עבור הישיבות שלי בפולין,
 כדי להצילם ולהביאם למקומות מנוחה. ויחד עם כך
 על יהודי אמריקה לעזור לקיום הישיבות הקיימות
 כאן מכבר ולהשתדל ביסוד חדרים וישיבות נוספים
 בארץ זו.
 באתי לכאן בעזה"י להמשיך בחסדי השי"ת את
 עבודתי בהרבצת התורה ויראת שמים ועבודה

אגרות קודש

[אמצע טבת תרפ"ד]

מו"ה ישראל שי

אלו הבלתי חפצים לעשות ולעבוד, וידוע אמרז"ל לפום
גמלא שיחנא, ואם ההשגחה העליונה גזרה עליך כי תמצא
במקום זה בודאי הוא לטובה וביכולתך לעשות שם
ולפעול ישועות בקרב הארץ ההיא. ואשר ע"כ כתוב
בפרטיות מהנעשה אתך עמך ונשוב לדבר אי"ה, ואל יפול
רוחך עליך, והשי"ת יהי בעזרך.

ע"י תלמידיו ידידיו רי"ל שי ראסקין נודעתי
ממקום מגורך, אמנם מהנעשה אתך לא ידעתי מאומה,
והואיל וכתוב הכל בפרטיות ובארוכה. ורק זאת שמעתי
כי הננך מתאונן אשר יחידי אתה בעירך וכו', טענה זו
קלושה היא, ואין בה ממש, איננה אלא אחד התירוצי של

אג"ק מוהריי"צ כך יד

אגרות קודש

ב"ה, ט' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה טובי שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך, מאשר הנני קבלת מכתבו מג' אייר. ובעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב
אודותם, על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו.

ולפלא שמקצר כל כך ועד לאפס - בהנוגע לפעולות במסגרת צעירי אגודת חב"ד ובפרט בהפצת
המעניות. ויהי רצון שלא יהי זה אלא חסרון בכתיבה אבל לא בהפעולות.

אף שכבר כתבתי, שרואים שהידיעה שבמשך הזמן יכתבו ע"ד הפעולות לפלוני - מביאה זה
הוספה בפעולות אם בכמות או באיכות או בשניהם גם יחד. ויהי רצון שיבשר טוב בזה.

ובפרט שהרי נמצאים אנו בחדש זיו, בו נולדו זיוותני עולם, וידוע דברי האריז"ל, כשהימים
נוכרים (ה"ה גם) ונעשים, הנה יתוסף בכל ענינים הכללים והפרטים, בתכ"י - חירות וגאולה להרבות
זיו והארות מעשיות אבותנו, וכמבואר בתניא שכל אבריהם ועשיותיהם רק לרצון העליון לבדו כל
ימיהם.

בברכה לבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

פרק שלישי משנה א

עֲקֵבְיָא בֶן מִחֶלְלָאֵל אוֹמֵר, הַסְתַּכַּל בְּשָׁלֹשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אַתָּה בָּא לְיַד עֵבֶרָה. דַּע, מֵאֵין בָּאתָ, וְלֵאן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לָתֵן דִּין וְחִשְׁבוֹן. מֵאֵין בָּאתָ, מִמַּטְפֵּה סְרוּחָה, וְלֵאן אַתָּה הוֹלֵךְ, לְמָקוֹם עֵפֶר רַמָּה וְתוֹלַעָה. וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לָתֵן דִּין וְחִשְׁבוֹן, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה

דרך נוספת - על-פי חסידות - לבאר פיסקה זו (כענין בפני עצמו):

בהסבר המושג "עבירה" מבואר בחסידות שזהו על-דרך "העברה" מרשות לרשות. כשאדם עובר על רצון ה', הרי הוא "מעביר" את מה שהיה קודם לכן ברשות הקדושה [=רשות-היחיד, "יחידו של עולם" - הקב"ה] לרשות הסטרא-אחרא [=רשות הרבים, שכן הסטרא-אחרא הוא מקום של פירוד וריבוי]. כדי למנוע אפשרות של "עבירה" כזו, על האדם להיות חדור בענין "אחדות השם" - שאין עוד "רשות" מלבד רשותו של הקב"ה ("אין עוד מלבדו"). זהו אפוא תוכן דברי המשנה - "הסתכל בשלושה דברים": מבואר בכמה מקומות ששלימות האחדות היא דוקא במספר שלוש.

יחיד (מספר אחד) אינו מבטא אחדות משום שכל עוד אין מציאות שנייה, אחדותו (של היחיד) טרם הועמדה במבחן ואי-אפשר לכנותה עדיין - "אחדות".

כשיש שני דברים המנגדים זה לזה, בוודאי שאין להחשיב זאת לאחדות.

אחדות אמיתית היא כאשר יש שני דברים שונים ונפרדים זה מזה ובכלל-זאת שניהם מסכימים זה לזה ושרויים באחדות זה עם זה. החיבור והצירוף בין שני הדברים הוא מציאות חדשה, מציאות שלישית. נמצא כי דוקא המספר שלוש מבטא אחדות באופן השלם ביותר.

בדומה לכך אנו מוצאים בענין "שני כתובים המכחישים זה את זה - עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". כלומר, ההסכמה בין שני הכתובים נפעלת על ידי "כתוב שלישי" המכריע ביניהם.

כך גם לגבי בריאת העולם: ביום הראשון נאמר "יום אחד" שכן אז היה הקב"ה "יחיד בעולמו". ביום השני לא נאמר "כי טוב" לפי שבו נבראה המחלוקת. דוקא ביום השלישי נאמר פעמיים "כי טוב", כי המספר שלוש שולל מחלוקת ופועל אחדות.

זאת אפוא כוונת משנתנו - "הסתכל בשלושה דברים": כאשר מתבוננים בכל שלושת הדברים - רואים ומבינים כי מציאות העולם אינה סותרת למציאות ה', אלא להיפך, "בארץ מתחת" נרגש "אין עוד" (מלבדו יתברך) - אזי, "אין אתה בא לידי עבירה".

(ספריהשיחות ה'תשמ"ט)

לאחר דברי המשנה "הסתכל בשלושה דברים", מפרטת המשנה את שלושת הדברים - "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון".

נשאלת השאלה: "מניינא למה לי?" לשם מה צריך להודיע מראש את מספר הדברים? ואף אם נאמר כי יש חשיבות בידיעת המספר - הלוא המשנה עצמה מפרטת ומונה את הדברים שבהם צריך להסתכל והכל רואים כי שלשה הם!

אחד הביאורים הוא:

אמירת המשנה "הסתכל בשלושה דברים" היא ענין העומד בפני עצמו גם בלי הפירוט שבהמשך. כלומר, באומרה "הסתכל בשלושה דברים" רומזת המשנה לשלושה דברים יסודיים, שעל-ידי הסתכלות בהם - "אין אתה בא לידי עבירה".

מה הם שלושת הדברים?

ההתבוננות הראשונה צריכה להיות במאמר רז"ל², "אני נבראתי לשמש את קוני". בשלב ראשון אנו רואים רק שני "דברים": (א) האדם ("אני"), (ב) הקב"ה ("קוני"). אומרת לנו משנתנו כי אין די בהתבוננות בשני דברים אלה ומוכרחים ל"הסתכל בשלושה דברים". דהיינו, בנוסף על מציאות האדם ומציאות הקב"ה עליו להתבונן גם במציאות העולם אשר נברא על-ידי הקב"ה כדי שבו ועל-ידו יעבוד האדם את הקב"ה ("לשמש את קוני").

תכלית בריאת העולם וירידת הנשמה למטה, בעולם הזה התחתון, היא להשלים את הכוונה האלוקית - "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³. יהודי בעבודתו מזכך את הגוף והנפש הבהמית וגם את חומריות העולם ועל-ידי זה הוא עושה לקב"ה "דירה".

על כן נחוצה הסתכלות ב"שלושה דברים": לא מספיק שהאדם עושה את גופו הגשמי ("אני") "דירה" לקב"ה; עליו לעשות גם מהעולם הזה התחתון "דירה" לו יתברך.

ומזה שלמען מטרה זו - העבודה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים - כדאית היתה ירידת הנשמה למטה⁴, למדים אנו את גודל המעלה שב"ירידה" זו, עד כדי כך, שגם הנשמה עצמה מתעלית על ידי גילוי "עצמות" הקב"ה ("דירה" לו יתברך), ו"עליה" זו מונעת ממנה את האפשרות של עשיית חטא - "אין אתה בא לידי עבירה"!

(ספריהשיחות ה'תשנ"א, כרך ב)

1. לשון הש"ס שבת עג, ב. ועוד. 2. קידושין פב, ב. 3. ראה תניא פרק לו. מדרש-תנחומא נשא טז. 4. "כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל" (תניא פרק לו).

הפסוק "אמור.. ואמרת" ולא "דבר", כי 'דבור' הוא לשון קשה, מה-שאין-כן אמירה היא לשון רכה.

פרשת אמור

כא * ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-הכהנים בני אהרן ואמרת אלֹהם לִנְפֹשׁ לֹא-יטמא בעֲמֵוֹ: ^ב כִּי אִם-לְשֹׂאָיו הִקְרַב אֵלָיו לֹאֲמוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנָו וּלְבִתּוֹ וּלְאָחָיו: ^ג וּלְאֶחָתָו הִבְתּוּלָה הִקְרִיבָה אֵלָיו אִשֶּׁר לֹא-הִיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא: ^ד לֹא יִטְמָא בָּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ: ^ה כְּתִיב לֹא-יִקְרָחָה קרי לֹא-יִקְרָחוּ קְרָחָה בְּרֹאשֶׁם וּפָאֵת זָקֵנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבְכִשְׁרֹם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָת: ^ו קְדָשִׁים יִהְיוּ לֹאֲלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחֲלִלּוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת-אִשִּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִם וְהָיוּ קְדָשִׁ: ^ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ כִּי-קֹדֶשׁ הוּא לֵאלֹהֵיו: ^ח וְקִדְשָׁתוּ כִּי-אֶת-לֶחֶם אֱלֹהִיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יִהְיֶה-לְךָ כִּי קֹדֶשׁ אָנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם: ^ט וּבֵת אִישׁ בֵּיתוֹ כִּי תַחֲלִ לְזִנוֹת אֶת-אִבְיָהּ הִיא מַחֲלֵלַת בָּאִשׁ תִּשְׁרֹף: ^י וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֹאשׁוֹ וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת-יָדוֹ לִלְבָשׁ אֶת-הַבְּגָדִים אֶת-רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרֹעַ וּבִגְדָיו לֹא יִפְרֹם: ^{יא} וְעַל כָּל-נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא: ^{יב} וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו כִּי גֹזֵר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אָנִי יְהוָה: ^{יג} (ישראל) וְהָיָה אִשָּׁה בִּבְתוּלִיהָ יִקַּח: ^{יד} אֶלְמֶנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת-אִלָּהּ לֹא יִקַּח כִּי אִם-בְּתוּלָה מֵעַמּוֹ יִקַּח אִשָּׁה: ^{טו} וְלֹא-יַחֲלִל וְרָעוּ בְּעַמּוֹ כִּי אָנִי יְהוָה מִקְדָּשׁוֹ: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (20 משיחות חז"ל ע' 165)

אמור אל הכהנים... ואמרת אלֹהם (כא, א)

אמור, ואמרת - להזהיר גדולים על הקטנים (רש"י)

"להזהיר" הוא גם לשון זהר ואור, ומכאן הוראה שכאשר הגדולים משפיעים על הקטנים, צריכים הם לעשות זאת באופן של 'מין' - מקרבת דרך של זהר ואור. ולמעט בהשפעה בדרך של 'שמאל' - דוחה. על פי זה יתמקד לשון

שני ^{טו} וידבר יהוה אל-משה לאמור: ^{יז} דבר אל-אהרן לאמור איש מזרעך לדורתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אֱלֹהֵיו: ^{יח} כִּי כָל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב אִישׁ עוֹר אוֹ פֶּפֶחַ אוֹ חָרָם אוֹ שְׂרוּעַ: ^{יט} אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר-יִהְיֶה בּוֹ שֹׁכַח רִגְלָו אוֹ שֹׁכַח יָד: ^כ אוֹ-גִבֵּן אוֹ-דָק אוֹ תַבְלַל בְּעֵינָיו אוֹ גֵּרֵב אוֹ יִלְפַת אוֹ מְרוֹחַ אִשָּׁה: ^{כא} כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יֵאָשׁ לְהִקְרִיב אֶת-אִשִּׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיו לֹא יֵאָשׁ לְהִקְרִיב: ^{כב} לֶחֶם אֱלֹהֵיו מִקְדָּשִׁי הַקְדָּשִׁים וּמִן-הַקְדָּשִׁים יֹאכֵל: ^{כג} אַךְ אֶל-הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵאָשׁ כִּי-מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלִל אֶת-מִקְדָּשִׁי כִּי אָנִי יְהוָה מִקְדָּשִׁם: ^{כד} וידבר משה אל-אהרן ואל-בָּנָיו ואל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כה} כֹּכ * וידבר יהוה אל-משה לאמור: ^{כו} דבר אל-אהרן ואל-בָּנָיו ויגורו מִקְדָּשִׁי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קְדָשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אָנִי יְהוָה: ^{כז} אמר אֱלֹהִם לדֹתֵיכֶם כָּל-אִישׁ | אֲשֶׁר-יִקְרַב מִכָּל-זֶרַעְכֶם אֶל-הַקְדָּשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וּמִמָּאָתוֹ עָלָיו וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי אָנִי יְהוָה: ^{כח} אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקְדָּשִׁים לֹא יֹאכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנָּחַל בְּכָל-טִמְאַ-נֶּפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר-תִּצְאָ מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת-זֶרַע: ^{כט} אוֹ-אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל-שֹׂרֵץ אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ אוֹ בְּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ לְכָל טִמְאָתוֹ: ^ל וְנֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגְעֵבּוּ וּטְמֵאָה עַד-הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכֵל מִן-הַקְדָּשִׁים כִּי אִם-דִּחְיָן בָּשָׂר בָּמִים: ^{לא} וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְיִטְהַר וְאַחֵר יֹאכֵל מִן-הַקְדָּשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא: ^{לב} גְּבִלָה וּמִרְפָּה לֹא

יֹאכֵל לְמִמָּוֶה־בָּהּ אֲנִי יְהוָה: ^ט וְשָׁמְרוּ אֶת־
 מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי
 יִחַלְּלוּהוּ אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשָׁם: ^י וְכִלְזָר לֹא־יֹאכֵל
 קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ: ^{יא} וְכִהְיוּ
 כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֹאכֵל בּוֹ וְיִלִּיד
 בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלֶחֶמוֹ: ^{יב} וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה
 לְאִישׁ זָר הִוא בְּתֻרֹמַת הַקֹּדְשִׁים לֹא תֹאכֵל:
^{יג} וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגִרוּשָׁה וְזָרַע אִין
 לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ
 תֹאכֵל וְכִלְזָר לֹא־יֹאכֵל בּוֹ: ^{יד} וְאִישׁ כִּי־יֹאכֵל
 קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן
 אֶת־הַקֹּדֶשׁ: ^{טו} וְלֹא יִחַלְּלוּ אֶת־קֹדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶת־אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה: ^{טז} וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹן
 אֲשָׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
 מִקְדָּשָׁם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 151)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקִּטְנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לְשׁוֹן זֶהר וְאוֹר, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁבְּאִשׁוּר
 מִשְׁפִּיעִים הַגְּדוּלִים עַל הַקִּטְנִים, נֹסְפִים תּוֹסְפוֹת שֶׁל זֶהר
 וְאוֹר בְּגִדוּלִים עֲצָמָם.

שְׁלִישִׁי ^{יז} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{יח} דַּבֵּר
 אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
 בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם
 וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹת:
^{יט} לְרִצְוֹנָם תָּמִים זָכָר בְּבָקָר בִּפְשָׁיִם וּבְעֻזִּים:
^כ כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרִצְוֹן
 יְהוָה לָכֶם: ^{כא} וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זִבְח־שְׁלָמִים
 לַיהוָה לִפְלֹא־נִדֹּר אוֹ לְנִדְבָה בְּבָקָר אוֹ בְּצֹאן
 תָּמִים יְהִי לְרִצְוֹן כָּל־מוֹם לֹא יְהִי־בּוֹ:
^{כב} עֹרֹת אוֹ שְׁבוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יִפְלֹת אוֹ גֵּרֵב
 אוֹ יִלְפָת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלָּה לַיהוָה וְאִשָּׁה
 לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: ^{כג} וְשׂוֹר וְשָׂה

שְׂוֹרָע וְקִלּוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגִדֹר לֹא
 יִרְצֶה: ^{כד} וּמַעֲנֹךְ וְכַתוּת וְנִתּוּק וְכָרוֹת לֹא
 תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ^{כה} וּמִיַּד
 בֶּן־נֶכֶד לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־
 אֵלָּה כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם כֶּם לֹא יִרְצוּ
 לָכֶם: ^{כו} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{כז} שׂוֹר
 אוֹ־כֶשֶׁב אוֹ־עֹז כִּי יוֹלֵד וְהִיָּה שְׁבַעַת יָמִים
 תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצֶה לְקַרְבָּן
 אִשָּׁה לַיהוָה: ^{כח} וְשׂוֹר אוֹ־שָׂה אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו לֹא
 תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד: ^{כט} וְכִי־תִזְבְּחוּ זִבְח־תּוֹדָה
 לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: ^ל בַּיּוֹם הַהוּא יֹאכֵל
 לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה:
^{לא} וְשִׁמְרַתְם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:
^{לב} וְלֹא תַחַלְּלוּ אֶת־שְׁמִי קֹדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם: ^{לד} הַמּוֹצִיא
 אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי

יהוה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 679)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקִּטְנִים (רש"י)

בְּג' מְקוֹמוֹת בָּאָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר גְּדוּלִים (בְּדַעַה) עַל
 קִטְנִים (בְּדַעַה): דָּם - אֵף שֶׁהֵיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂטוּפִים בְּדָם
 לְאָכְלוֹ, אֵל יֹאמַר מֶה תוֹעִיל הַשְׁתַּדְּלוּתִי בַּחֲנוּף טוֹב, כִּיִּן
 שֶׁמִּשְׁקַע בְּתַאוּת לְבוֹ. שְׂקָצִים - אֵף שֶׁהָאוֹכֵל עוֹשֶׂה זֹאת
 רַק לְהַכְעִיס, כִּי גַם נִפְשׁוֹ קָצָה בָּהֶם, וְלִכְאוּרָה מֶה תִּקְוָה יֵשׁ
 בְּדַבּוֹר אֵלָיו. טְמֵאָת כֹּהֲנִים - עֲנִין הַטְּמֵאָה וְהַשְׁתַּהֲרָה הוּא דָּבָר
 שְׂאִי אִפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ בְּשָׂכָל, וְאִם כֵּן יֹאמַר הַמְּחַנֵּף אֵיךְ יִכָּל
 לְהַסְבִּיר עֲנִין זֶה? לָכֵן הִזְהִירָה הַתּוֹרָה שָׂאֵל נֹאמֵר נּוֹאֵשׁ, וְכָל
 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שִׁיחָה, מְזֻהָרִים עָלָיו לְהַשְׁתַּדֵּל כָּכָל
 הָאִפְשָׁרִי לְהַעֲמִידוֹ עַל דַּעַת הָאֵמֶת וּלְעוֹרֵר נִקְדַּת הַיְּהוּדוּת
 אֲשֶׁר בּוֹ.

רביעי **כג** ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ב דַּבֵּר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה
 אֲשֶׁר־תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלָּה הֵם
 מוֹעֲדֵי: ^ג שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מִלֵּאכָה וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה

כְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לִזְבוּחַ שְׁלָמִים: וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַכֹּפְרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
עַל־שְׁנֵי כֹבָשִׁים קָדֹשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לִפְנֵי:
וּקְרַאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרֵא־קָדֹשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כַּל־מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְקִצְרְכֶם
אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא־תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֶךְ בְּקִצְרְךָ
וּלְקַט קִצְרְךָ לֹא תִלְקֹט לַעֲנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטר שיחות ח"ז ע' 72)

אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל . . . אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוּ לְכָל
נְדָרֵיהֶם וּלְכָל נְדֻבָּתָם (כב, יח)
אִישׁ אִישׁ - לְרִבּוּת אֶת הַגּוֹיִים, שְׁנוּדֵרִים נְדָרִים וּנְדֻבוֹת
בְּיִשְׂרָאֵל (רש"י פס' ה')

בְּנוּגָע לְבָנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַהִלְכָה הִיא שְׂאֵסוֹר לְשִׁתּוֹ
גּוֹיִים בְּבִנְיַת הַבֵּית, וְאֵף לֹא בְּתַרּוּמוֹת לְבִנְיַת הַבֵּית, וְהַסְכָּה
לְכָד, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נֹעֵד לְשֵׁם הַשְׂרָאָת הַשְׂכִּינָה בְּבִנְיַת יִשְׂרָאֵל
בְּלִבָּד, וְאֵין לְגוֹיִים חֵלֶק בָּזֶה. מִה־שְּׂאֵין־כֵּן בְּנוּגָע לְהַקְרִיב
קִרְבָּנוֹת, יְכוּלִים כָּל הַגּוֹיִים לְהַשְׁתַּמֵּךְ וּלְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת, וְטַעַם
הַדָּבָר, הַמְזַכֵּר - שְׂעָלֵיו מִקְרִיבִים אֶת הַקִּרְבָּנוֹת - נִקְבַּע
מִקּוֹמוֹ וְעוֹמֵד מִתְחַלֵּת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ חֲזוֹ"ל
שֶׁשֶּׁם נִבְרָא אָדָם הִרְאִישׁוֹן וְהַקְרִיב שֵׁם קִרְבָּנוֹת, קִרְבָּנוֹתֵיהֶם
שֶׁל קִין וְהָבֶל הָיוּ שֵׁם, וְגַם נֹחַ שֶׁיָּצָא מִהַתְּכָה הַקְרִיב שֵׁם.
לְכֵן גַּם שְׂאֵר אֲמוֹת הָעוֹלָם צָאצְאֵיהֶם שֶׁל אָדָם וְנֹחַ יְכוּלִים
לְהַקְרִיב שֵׁם קִרְבָּנוֹת.

חֲמִישִׁי בִּיּוֹדְבָר יְהוָה אֱלֹהֵי מִשְׁחָה לְאֹמֹר: בִּיּוֹדְבָר
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמֹר בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד
לְחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זְכוּרֹן תְּרוּעָה מִקְרֵא־
קָדֹשׁ: כַּל־מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְהַקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה: ס בִּיּוֹדְבָר יְהוָה
אֱלֹהֵי מִשְׁחָה לְאֹמֹר: ס אֲדָךְ בַּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
הַזֶּה יוֹם הַכֹּפְרִים הוּא מִקְרֵא־קָדֹשׁ יִהְיֶה לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְהַקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה:
כַּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי
יוֹם כֹּפְרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: כַּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תַעֲנֶה

לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הוּא לַיהוָה בְּכָל
מוֹשְׁבֵיכֶם: פ - אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרֵאֵי קָדֹשׁ
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: ה בְּחֹדֶשׁ הִרְאִישׁוֹן
בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לְחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבִים פֶּסַח לַיהוָה:
וּבְחֹמֶשֶׁת עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה חֵג הַמַּצּוֹת
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכְלוּ: ו בְּיוֹם
הִרְאִישׁוֹן מִקְרֵא־קָדֹשׁ יִהְיֶה לָכֶם כַּל־מְלָאכָת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ה וְהַקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קָדֹשׁ כַּל־
מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ בִּיּוֹדְבָר יְהוָה
אֱלֹהֵי מִשְׁחָה לְאֹמֹר: וּבִיּוֹדְבָר יִשְׂרָאֵל וְאֹמֹר
אֱלֹהֵם בְּרִיתִבְאוּ אֱלֹהֵי־אֲרָץ אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לָכֶם
וּקְצַרְתֶּם אֶת־קִצִּירָהּ וְהַבֵּאתֶם אֶת־עֹמֶר רִאשִׁית
קִצִּירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן: ז וְהִנִּיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי
יְהוָה לְרֻצְנְכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת יִנִּיפּוּ הַכֹּהֵן:
י וְעִשִׂיתֶם בְּיוֹם הַנִּיפָתָם אֶת־הָעֹמֶר כֹּבֵשׁ
תָּמִים בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה לַיהוָה: י ומִנִּיחָתוֹ שְׁנֵי
עֶשְׂרִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן אִשָּׁה לַיהוָה רִיחַ
נִיחֹחַ כְּתִיב וּנְסַכָּה קִרִי וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעִת הַהֵיזֶן:
י וּלְחֶם וְקִלְי וְכִרְמָל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֲצֵם הַיּוֹם
הַזֶּה עַד הִבֵּיאְכֶם אֶת־קִרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם: ס
י וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיוֹם הִבֵּיאְכֶם
אֶת־הָעֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת
תִּהְיֶינָה: י עד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת
תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהַקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה
לַיהוָה: י מִמוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ אֶלֶּם תְּנוּפָה
שִׁתִּים שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת תִּהְיֶינָה חֶמֶץ
תִּאֲפִינָה בַּבּוֹרִים לַיהוָה: י וְהַקְרַבְתֶּם עַל־
הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כֹּבָשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה
וּמִנִּיחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:
י וְעִשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וְשְׁנֵי

עֵץ-עֵבֶת וְעֵרְבֵי-נָחַל וּשְׁמֹחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ^{מא} וַחֲגֹתֶם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה
 שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי תַחֲגֹו אֹתוֹ: ^{מב} בַּסֶּפֶת תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת
 יָמִים כָּל-הָאָזָרָה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֶּפֶת: ^{מג} לִמְעַן
 יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֶּפֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: ^{מד} וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מַעְדֵי יְהוָה אֶל-בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ח ע' 82)

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל
 מלאכת עבודה לא תעשו (כג, כא)
 בכל חג יש את המצוה המיוחדת לו, רק בחג השבועות
 אין שום מצוה מיוחדת. וטעם הדבר, בכל חג יש בטויו לקשר
 מסים בין הקב"ה ובני ישראל, ואת הקשר הזה מבטאים
 במצוה מסוימת. חג השבועות מבטא את עצם הקשר בין
 הקב"ה לבני ישראל - בחירתו של הקב"ה בבני ישראל, ואת
 עצם הבחירה בבני ישראל אי אפשר לבטא ולצייר זאת בשום
 מצוה מגדרת. לכן בחג השבועות אין מצוה מיוחדת.

שביעי **כד** * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א צֹו
 אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֶן זֵית זָךְ בְּתִית
 לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: ^ב מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת הָעֹדֶת
 בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֹהֶל מַעֲרָב עַד-בֹּקֶר
 לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ^ג עַל
 הַמִּנְחָה הַפְּתֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת-הַנִּגְרוֹת לִפְנֵי יְהוָה
 תָּמִיד: ^ד וְלִקְחָתָּ סֹלֶת וְאִפִּיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים
 עֶשְׂרֵה חִלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת:
 וּשְׁמַת אוֹתָם שְׁתֵּים מַעֲרֹכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל
 הַשִּׁלְחָן הַפְּתוּר לִפְנֵי יְהוָה: ^ה וְנָתַתָּ עַל-הַמַּעֲרֶכֶת
 לִבְנֵה זָבָה וְהִיתָה לְלֶחֶם לְאֻפְרָה אִשָּׁה לַיהוָה:
^ו בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה
 תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: ^ז וְהִיתָה
 לְאֹהֶלן וּלְבָנָיו וְאָכְלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קָדֹשׁ
 קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם: ^ח וַיֵּצֵא
 בֶּן-אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן-אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ

בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ: ^ט וְכָל-הַנֶּפֶשׁ
 אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל-מִלְאָכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת-הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוּהָ:
^י כָּל-מִלְאָכָה לֹא תַעֲשֶׂו חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
 כָּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ^{יא} שִׁבְתַּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם
 וְעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בַּעֲרֹב
 מַעֲרָב עַד-עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֵיכֶם: ^{יב} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ט ח"ב ע'

(364)

וְנִקְרְשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב)

מסר עצמך וקדש שמך (רש"י)

על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב וימשיכו לישראל"
 אומרים חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות",
 דהיינו שהקב"ה מקים בעצמו את המצוות שמצוה על
 ישראל לעשות. כמו כן מצינו בענינו, במצוות 'מסירת נפש':
 באשר משקים אשה סוטה, מוחקים את שמו של הקב"ה
 במים. הקב"ה - כביכול - מוסר את נפשו, כדי להשקין
 שלום בין איש לאשה בבני ישראל.

ששי ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב וַיְדַבֵּר
 אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחֹמְשָׁה עֶשְׂרֵי יוֹם
 לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חֹג הַסֶּפֶת שִׁבְעַת יָמִים
 לַיהוָה: ^ג בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קָדֹשׁ כָּל-
 מִלְאָכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ^ד שִׁבְעַת יָמִים
 תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא-קָדֹשׁ
 יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֲצֵרֶת הוּא
 כָּל-מִלְאָכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ^ה אֲלֹה מוֹעֲדֵי
 יְהוָה אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קָדֹשׁ לְהִקְרִיב
 אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זָבַח וְנִסְכִּים דְּבַר-יוֹם
 בְּיוֹמוֹ: ^ו מִלֵּבֶד שַׁבְּתַת יְהוָה וּמִלֵּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם
 וּמִלֵּבֶד כָּל-גִּדְרֵיכֶם וּמִלֵּבֶד כָּל-גִּדְבְּתֵיכֶם אֲשֶׁר
 תִּתְּנוּ לַיהוָה: ^ז אֲךָ בְּחֹמְשָׁה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת-תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תַּחֲגֹו
 אֶת-חֹג יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שַׁבְּתוֹן
 וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן: ^ח וְלִקְחָתֶם לָכֶם בְּיוֹם
 הָרֵאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף

לא יכולה להיות התרעה, כי בשעת החטא בני ישראל לא ידעו את ענשו. ואף-על-פי-כן צוה הקב"ה להמית את המקלל. לכן דוקא דין "סמיכה" נאמר בנוגע למקלל, לומר "אין אנו נענשים במיתתו, שאתה גרמת לו" – מאחר ומדבר במקרה שבו לא הייתה התרעה, ואלולא הוראת השעה המיוחדת לא הייתה המקלל חייב מיתה.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיבון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדל, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירין בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר כא ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: כ משפט אחד יהיה לכם כג כפאזרח יהיה פי אני יהיה אליהם: ד וידבר משה אל-בני ישראל ויצאו את-המקלל אל-מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן ובני-ישראל עשו כאשר צוה יהוה את-משה: פפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות ח"ז ע' 166. ע"פ ביאורי

החומש)

הוצא את המקלל . . וירגמו אותו כל העדה (כד, יד)

כל העדה - במעמד כל העדה (רש"י)

מצינו בדברי רש"י, שחטאו של המקלל התחיל בכף שרצה להקים את אהלו בתוך מחנה ישראל, על-אף שהיה "בן איש מצרי". לכן היה גם ענשו מדה כנגד מדה: הוא בקש להקים את אהלו שלא בדין בתוך המחנה, ובכך להפוך לחלק מ"כל העדה" - ועל כן נענש בסקילה מחוץ למחנה, ובמעמד "כל העדה".

בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי: א ויקב בן-האשה הישראלית את-השם ויקלל ויביאו אותו אל-משה ושם אמו שלמית בת-דברי למטה-דן: ב ויניחיו במשמר לפרש להם על-פי יהוה: פ י וידבר יהוה אל-משה לאמר: ד הוצא את-המקלל אל-מחוץ למחנה וסמכו כל-השמעים את-ידיהם על-ראשו ורגמו אותו כל-העדה: ט ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש איש בייקלל אלהיו ונשא חטאו: טו ונקב שם-יהוה מות וימת רגום וירגמו בו כל-העדה כגל כפאזרח בנקבו שם יומת: יז ואיש כי יכה בל-נפש אדם מות יומת: יח ומכה נפש-בהמה ישלמנה נפש תחת נפש: יט ואיש כיייתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: כ שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן יתן בו: כא ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: כב משפט אחד יהיה לכם כג כפאזרח יהיה פי אני יהיה אליהם: כד וידבר משה אל-בני ישראל ויצאו את-המקלל אל-מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן ובני-ישראל עשו כאשר צוה יהוה את-משה:

פפ

קכ"ד פסוקים, עזרא"ל סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות ח"ז ע' 163. ע"פ ביאורי

החומש)

וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו (כד, יד)

אומרים לו: דמך בראשך, ואין אנו נענשים במיתתך,

שאתה גרמת לו (רש"י)

אחד התנאים ההכרחיים לחיוב מיתה הוא ההתרעה - אין אדם חייב מיתה אלא-אם-כן התרו בו בשעת החטא, והודיעו לו שאם יעשה כן יהיה חייב מיתה. במקרה המקלל

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶזְרָחִים הָיָה לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דִּרְבִּי־נָעֻם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּע יָמִים בַּיּוֹמִינָה, בְּשִׂמְלָלָהּ עֹשֶׂה וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבֹדוֹ וּבַיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדִּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

טו) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מִשְׁבֵּט לֵוִי. בְּנֵי צְדוֹק, צְדוֹק הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָרִאשׁוֹן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, לְכֵן נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ. אֲשֶׁר שָׁמְרוּ וְגו', בַּפְּסוּקִים שֶׁלִּפְנֵי זֶה אָמַר הַנְּבִיא שְׁאוֹתֶם כֹּהֲנִים שֶׁהִקְרִיבוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה לֹא יֵשְׁאוּ לַעֲבוֹדַת הַתְּקַבֵּנוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אָמַר שְׁאוֹתֶם שְׁלֹא תַעֲשׂוּ וְיִשׁוּבוּ לְסִדֵּר עֲבוֹדָתְכֶם. טז) אֶל שְׁלַחְנֵי לְשִׁרְתֶּנִּי, הוּא סְדוּר לָחֶם הַפָּנִים שֶׁעַל הַשְּׁלַחֵן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. יז) כְּבוֹאֵם אֶל שַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, בְּשִׁבְאוֹ הַכֹּהֲנִים הַגָּדוֹלִים אֶל שַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית, בְּלוּמָה, שַׁעְרֵי הַחִיכָל, וְלַעֲמֹת קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים נִקְרָא פֶּאֶן "הַחֲצַר הַפְּנִימִית". בְּגֵדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ, הֵם בְּגֵדֵי הַלֵּבָן שֶׁבָּהֶן גָּדוֹל לֹבֵשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוֹדוֹת שְׁעוֹשָׂה בָּפָנִים. וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמָּר, הַמַּעֲלֵי וְהַאֲבָנִים, שֶׁהֵיךְ בָּהֶם צִמָּר, לֹא יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּעֲבוֹדַת פָּנִים. וְכִיתָהּ, וְלִפְנֵים מִן

עטרת מרים

טו) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק הַכֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּיוֹם שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי וְלֹא זוּזוּ מִעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא עָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה בַּתְּעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִעָלֵי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתִּי וְעַמְּדוּ לִפְנֵי כָּל עֲנִיִּי הַחַוְנָה לְהִקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נָאֻם אֲדֹנָי יְהוֹה: טז) וְגַם הַמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שְׁלַחְנֵי לְשִׁרְתִּי וְזוּ סְדוּר לָחֶם הַפָּנִים וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי כָּל דָּבָר הָעֲבוֹדָה: יז) וְהָיָה כְּבוֹאֵם הַכֹּהֲנִים הַגָּדוֹלִים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֶל־שַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית הוּא הַחִיכָל הַנִּקְרָא חֲצַר לַעֲמֹת קֹדֶשׁ הַתְּקַדְשִׁים, בְּגֵדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ הֵם בְּגֵדֵי הַלֵּבָן שֶׁבָּהֶן גָּדוֹל מִשְׁמַשׁ בָּהֶן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים לַעֲבוֹדַת פָּנִים וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמָּר כִּי בָּפָנִים לֹא יַעֲשׂוּ עֲבוֹדָה בְּשִׂמְנֵה בְּגָדִים שֵׁשׁ בָּהֶן צִמָּר בְּשִׂרְתָּם בְּשַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית וְכִיתָהּ וּבְפָנִים בְּחִלָּל הַפָּנִים בֵּין בְּחִיכָל בְּבֵית קֹדֶשׁ

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור

ולשמו"ת

ביחזקאל פרק מד

מִד טו) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בַּתְּעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִעָלֵי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתִּי וְעַמְּדוּ לִפְנֵי לְהִקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נָאֻם אֲדֹנָי יְהוֹה: טז) הַמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֶל־

שְׁלַחְנֵי לְשִׁרְתִּי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי: יז) וְהָיָה כְּבוֹאֵם אֶל־שַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית בְּגֵדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמָּר בְּשִׂרְתָּם בְּשַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית וְכִיתָהּ: יח) פֶּאֶרִי

הקדשים: יח פארי מנגעות פשתים יהיו על־ראשם ומכנסי פשתים יהיו על־מתניהם לא יחגרו בצוע במקום שמויען: יט וּבְצִאתָם מִכֶּהֱנִים, מִקְעוֹרָה שֶׁלֶּהֶם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה לֹא לְעוֹרֹת נָשִׁים, כִּי אִם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעֵם וְהָיָה עוֹרֹת אֲנָשִׁים, יִפְשְׁטוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם

הקדשים: יח פארי מנגעות פשתים יהיו על־ראשם ומכנסי פשתים יהיו על־מתניהם לא יחגרו בצוע במקום שמויען: יט וּבְצִאתָם מִכֶּהֱנִים, מִקְעוֹרָה שֶׁלֶּהֶם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה לֹא לְעוֹרֹת נָשִׁים, כִּי אִם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעֵם וְהָיָה עוֹרֹת אֲנָשִׁים, יִפְשְׁטוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם

יחגרו את האבנט במקום שמויעים. לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם, אלא כנגד אצילי ידיהם (כנגד המרפק). יט) אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעֵם, פשיטאו אל עזרת ישראל ששם מקום עמידת העם. יפשטו את בגדיהם וגו', כמו שכתוב בתורה "ופשט את בגדי הכהן אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם" (ויקרא טז, כג).

ולבשו בגדים אחרים, ולבשו בגדי חל. ולא יקדשו את העם בבגדיהם, כדי שלא יתערבו עם העם בבגדי הכהנה הקדושים ויקבלו טמאה מנגיעה בבגדי העם. שאין בגדי חל טהורים אצל בגדי הקדש. (כ) וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלְחוּ, שלא יגלחו להעביר את כל השער. ופרע לא ישלחו, שלא ירבו לגדל שער, (יותר משלשים יום). בסום יכסמו את ראשיהם, כמו הפסמת שסורה בשבלת, ראשו של זה בצד עקרו של זה, (זה מדבר בכהנים גדולים). (כא) כָּל כֹּהֵן, בין כהן גדול בין כהן הדיוט. (כב) וְאֶלְמִנָּה וגו', כהנים גדולים ואסורים גם באלמנה, ונושאים רק בתולות. והאלמנה אשר תהיה אלמנה, אלמנה שתהיה רק אלמנה, אבל לא שתהיה חלוצה שמת בעלה בלא בנים וחלוצה נעל של אחי המת. ואף שאסור זה הוא מדרבנן, רמזה

פשתים יהיו על־ראשם ומכנסי פשתים יהיו על־מתניהם לא יחגרו בצוע: יט וּבְצִאתָם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעֵם יִפְשְׁטוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר־הִמָּה מִשְׁרָתָם כָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בַּלְשָׁכַת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־יִקְדְּשׁוּ אֶת־הָעֵם בְּבִגְדֵיהֶם: כ וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלְחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ בְּסוּם יִכְסְמוּ אֶת־רֹאשֵׁיהֶם: כא וַיֵּין לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בְּבֹאֵם אֶל־הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כב וְאֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלָה מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר־הָיָה אֶלְמָנָה מִכֹּהֵן וְהָיָה בֵּת כֹּהֵן, וגם בעלה הראשון היה כהן או יקחו: כג וְאֶת־עַמִּי יִזְרוּ וְיִזְרוּ לְמִדּוֹ הַכֹּהֲנִים לַהֲבִדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לַחֲל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר וְיִדְּעוּ: כד וְעַל־רִיב הָמָּה יַעֲמִדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטִי יִשְׁפְּטֶהוּ וְאֶת־תּוֹרָתִי וְאֶת־חֻקֹּתִי בְּכָל־מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ וְאֶת־שִׁבְתוֹתִי יִקְדְּשׁוּ: כה וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא יָבֹא לְטָמְאָה כִּי אִם־לְאָב וְלֹאִים וּלְבָן וּלְבַת לְאִחַ וּלְאֲחֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטְמְאוּ: כו וְאַחֲרֵי

בגדי כהונה אשר־המה משרתם כָּם והניחו אותם בלשכת הקדש העומדים בתחתית הקר וממעל ולבשו הכהנים בגדים אחרים בגדי חל ולא־יקדשו את העם את בגדיהם בבגדיהם של הכהנים, כחשבם אם יגיעו כהן בני העם כאלו הם קדושים כמו הכהנים: כ וְרֹאשָׁם שער ראשם לא יגלחו להעביר את כל השער ופרע לא ישלחו גידול שער לא ירבו בסום יכסמו את־ראשיהם וישוו את הגלות ולא יגלחו מכל וכל ולא ישלחו פרע: כא וַיֵּין לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוֹט, בבואם אֶל־הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוא החיכל: כב וְאֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם הכהנים הגדולים לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר־היה אלמנה מכהן והיא בת כהן, וגם בעלה הראשון היה כהן או יקחו: כג וְאֶת־עַמִּי יִזְרוּ וְיִזְרוּ לְמִדּוֹ הַכֹּהֲנִים לַהֲבִדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לַחֲל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר וְיִדְּעוּ: כד וְעַל־רִיב הָמָּה יַעֲמִדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטִי יִשְׁפְּטֶהוּ וְהָיָה כְּסִנְהֶדְרִין לִדון דיני ממונות ונפשות במשפטי התורה ואת־תורתִי ואת־חוקֹתִי הנחוגים בכל־מוֹעֲדֵי ה' בדבר התקבנות ישמרו הם לעשותם ואת־שִׁבְתוֹתִי יקדשו בדבר התקבנות הנאים חובה להם: כה וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא יָבֹא לְטָמְאָה אֶת־עַמִּי כִּי אִם־לְאָב וְלֹאִים וּלְבָן וּלְבַת לְאִחַ וּלְאֲחֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטְמְאוּ: כו וְאַחֲרֵי טְהֻרָתוֹ

וחוקאל, שאסורה גם לכהן הדיוט. מכהן יקחו, מקצת כהנים מותרים באלמנה, דהנינו כהן הדיוט. (כג) וְאֶת־עַמִּי יִזְרוּ, הכהנים ילמדו את העם, להבדיל בין קדש לחל וגו'. (כד) בְּמִשְׁפָּטִי יִשְׁפְּטֶהוּ, הם יפשוטו לפי משפטי התורה, ולא לפי אמרן דעתם. וְאֶת־תּוֹרָתִי וגו', התורות והחקים בדבר התקבנות של המועדים והשבחות. (כו) וְאַחֲרֵי טְהֻרָתוֹ, אחרי שיפרש מן

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כֵשֶׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק:
אור ליום שני, ח' אייר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הבהיר ל"ג בעומר הילולא דרשב"י.

מובן שמצער מה שנפסק השיעור לימוד תניא עם הבנים וכו' ותקותי חזקה שבידעו תכונת
נפשם, ימצא גישה המתאימה לחדש הלימוד ויהי רצון שמכיון שצריך למלאות החסרון בזמן ההפסק,
יהי החידוש באופן המתאים להוראת רבנו הזקן בספר תניא קדישא באגרת התשובה פרק ט' הי' רגיל
לקרות דף אחד יקרא ב' דפים וכו', ומוזה מובן ג"כ שבהתוצאות של הלימוד שלימוד מביא לידי מעשה,
יהי ג"כ באופן האמור.

ומ"ש שמחסס להמשיך בעבודתו שמא אין הדעת נוחה ממנה, לפלא גדול ההיסוס והספק
בדבר, עלי נצטוינו בכמה מקומות בתורתנו תורת חיים, והרי רמז יפה בדבר גם בספר התניא אשר
הסיום וגמר שלו הוא באגרת הקדש, הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים, ועד כמה פנימי ענין הוכחה זו,
שדוקא באגה"ק זו מתבטא רבנו הזקן בלשון, גוואלד גוואלד, והרי גם הסדר בספרי תוה"ק תורה היא.

במ"ש אודות שאין מחיצה בין הגברים לנשים - תקותי חזקה שבהשתדלות המתאימה ובדרכי
נועם ובדברים היוצאים מן הלב יעלה בידו לתקן זה, והרי חשוב הדבר ביותר, כיון שיהי תקדים טוב
ויפה בשביל כמה מושבות ובפרט שאפילו אלו שלע"ע אין מקבלים ההסברה שבלי מחיצה הוא נגד
השו"ע, יש לבארם מתאים גם לשכל הפשוט דנה"ב שבדאי גם הם כוונתם בתפלה היא פני' למי שהוא
עליון מהם, איך שלא יתארוהו בשכלם או בהרגש הלב, וגם לשיטתם הרי תפלה ענינה עבודה שבלב
ובכוונה, ותוצאה מידית מהתבוננות אפילו לשעה קלה בזה שצריך להסיר כל ענינים המפריעים לכוונה
ולהתקשר עם זה למי שפונים ומתפללים אליו, ורואים במוחש אשר העדר המחיצה, אף שמתפללים
בחלקים מיוחדים בחדר, מגרה את המתפללים או המתפללות להביט למחלקה השני' וכו' ופשוט
שבהנ"ל אין כל השפלת ערך מי שהוא, ולכן הוא גם הדין (למרות שהאב ובניו יחסם ענין ע"פ התורה
הוא וכסגנון הכתוב כרחם - אב על בנים, בכ"ז הדין בשו"ע או"ח רסצ"ח) שאסור לנשק בניו בבית
הכנסת, וטעם הדין ע"פ האמור.

בברכת הצלחה בהפצת היהדות בכלל והחיות בתורה ומצוות בפרט ולבשו"ט בכל האמור לעיל.

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:56	6:01	8:42	8:38	9:18	9:15	10:26	10:24	19:16	19:20	19:44	19:48	19:00	19:59
חיפה (ק)	5:52	5:59	8:39	8:35	9:16	9:13	10:25	10:22	19:21	19:25	19:45	19:50	18:55	20:01
ירושלים (ק)	5:53	5:59	8:40	8:35	9:16	9:13	10:24	10:22	19:20	19:25	19:43	19:47	18:44	19:58
תל אביב (ק)	5:54	6:00	8:41	8:37	9:18	9:14	10:26	10:24	19:18	19:23	19:45	19:50	19:02	20:01
אוסטריה, וינה (ק)	5:35	5:45	8:25	8:17	9:17	9:12	10:30	10:26	20:00	20:09	20:37	20:47	19:50	21:02
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:56	7:01	8:58	9:00	9:35	9:37	10:31	10:32	17:41	17:34	18:08	18:02	17:17	18:13
אוקראינה, אודסה (ק)	5:42	5:52	8:32	8:25	9:22	9:16	10:34	10:30	19:59	20:07	20:34	20:43	19:48	20:58
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:10	5:20	8:00	7:52	8:52	8:46	10:05	10:01	19:34	19:43	20:11	20:20	19:23	20:35
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:30	5:20	8:10	8:02	9:02	8:57	10:15	10:11	19:46	19:55	20:23	20:33	19:35	20:48
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:40	5:51	8:30	8:21	9:25	9:19	10:40	10:35	20:16	20:26	20:55	21:05	20:06	21:22
אוקראינה, קייב (ק)	5:32	5:43	8:22	8:13	9:18	9:12	10:32	10:28	20:09	20:19	20:48	20:59	19:59	21:15
איטליה, מילאנו (ק)	6:11	6:20	9:01	8:54	9:49	9:44	11:01	10:57	20:25	20:33	20:57	21:06	20:14	21:20
אקוואדור, קיטו (ח)	6:08	6:09	8:39	8:38	9:08	9:07	10:11	10:10	18:15	18:14	18:38	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:25	7:30	9:31	9:32	10:06	10:08	11:03	11:04	18:18	18:12	18:45	18:39	17:55	18:50
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:27	8:33	10:24	10:26	11:03	11:06	11:57	11:59	18:59	18:51	19:29	19:22	18:34	19:33
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:15	6:07	8:56	8:51	9:38	9:33	10:48	10:45	19:55	20:01	20:25	20:32	19:42	20:44
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:01	5:54	8:43	8:37	9:26	9:21	10:36	10:33	19:46	19:53	20:18	20:24	19:34	20:37
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:02	5:54	8:43	8:38	9:26	9:22	10:37	10:34	19:47	19:53	20:18	20:25	19:34	20:38
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:35	6:26	9:16	9:10	10:01	9:56	11:12	11:08	20:26	20:33	20:58	21:06	20:14	21:19
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:44	6:38	9:24	9:20	9:59	9:56	11:07	11:05	19:56	20:00	20:22	20:26	19:41	20:37
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:08	6:02	8:49	8:45	9:27	9:24	10:36	10:34	19:32	19:36	20:00	20:05	19:17	20:16
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:44	6:48	9:28	9:24	10:02	9:59	11:09	11:07	19:50	19:53	20:15	20:18	19:34	20:29
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:56	5:48	8:37	8:32	9:21	9:17	10:32	10:29	19:43	19:50	20:15	20:22	19:31	20:35
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:54	5:46	8:35	8:29	9:19	9:15	10:30	10:27	19:43	19:50	20:15	20:23	19:31	20:36
בוליביה, לה-פס (ח)	6:45	6:43	9:04	9:04	9:35	9:35	10:35	10:35	18:17	18:14	18:41	18:38	17:57	18:47
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:14	6:25	9:03	8:54	10:01	9:55	11:16	11:11	20:56	21:06	21:36	21:47	20:46	22:04
בלגיה, בריסל (ק)	6:15	6:27	9:05	8:56	10:02	9:56	11:16	11:12	20:55	21:05	21:34	21:45	20:45	22:02
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:27	6:25	8:41	8:41	9:13	9:13	10:11	10:11	17:48	17:44	18:09	18:05	17:27	18:14
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:12	6:15	8:29	8:29	9:00	9:01	9:59	9:59	17:33	17:29	17:57	17:53	17:11	18:03
בריטניה, לונדון (ק)	5:43	5:31	8:20	8:11	9:19	9:13	10:33	10:29	20:16	20:26	20:55	21:06	20:10	21:23
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:46	5:33	8:21	8:10	9:24	9:18	10:40	10:35	20:29	20:40	21:11	21:24	20:23	21:43
גרמניה, ברלין (ק)	5:46	5:34	8:23	8:12	9:24	9:17	10:39	10:34	20:25	20:36	21:05	21:17	20:16	21:35
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:11	6:00	8:50	8:41	9:46	9:40	11:00	10:55	20:36	20:45	21:14	21:25	20:26	21:41
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:28	6:31	8:42	8:43	9:15	9:16	10:13	10:13	17:48	17:43	18:07	18:02	17:26	18:12
הודו, מומבאי (ח)	6:14	6:10	8:52	8:49	9:23	9:21	10:29	10:27	18:59	19:01	19:23	19:25	18:43	19:35
הודו, פונה (ח)	6:11	6:07	8:48	8:45	9:20	9:17	10:25	10:24	18:55	18:56	19:19	19:21	18:38	19:30
הונגריה, בודפשט (ק)	5:36	5:26	8:16	8:09	9:07	9:02	10:20	10:16	19:48	19:56	20:24	20:33	19:37	20:48
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:06	5:58	8:47	8:41	9:30	9:26	10:41	10:38	19:51	19:58	20:23	20:30	19:39	20:43
יוון, אתונה (ק)	6:36	6:28	9:17	9:12	9:58	9:53	11:07	11:04	20:11	20:16	20:41	20:47	19:57	20:59
מלדובה, קישינב (ק)	5:58	5:48	8:38	8:31	9:29	9:23	10:41	10:37	20:08	20:16	20:43	20:52	19:57	21:07

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"י									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:11	6:07	8:48	8:46	9:20	9:18	10:26	10:24	18:57	18:59	19:21	19:24	18:41	19:33
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:18	7:26	9:08	9:11	9:51	9:54	10:44	10:46	17:36	17:27	18:09	18:00	17:10	18:13
נפאל, קטמנדו (ח)	5:29	5:24	8:09	8:05	8:43	8:40	9:51	9:49	18:34	18:38	19:00	19:04	18:19	19:15
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:57	9:29	9:28	9:58	9:57	11:01	11:00	19:07	19:06	19:30	19:29	18:49	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:16	5:04	7:53	7:43	8:53	8:47	10:08	10:04	19:52	20:03	20:33	20:45	19:43	21:03
פרו, לימה (ח)	6:14	6:15	8:38	8:38	9:08	9:08	10:09	10:08	17:58	17:55	18:21	18:18	17:38	18:28
צרפת, ליאון (ק)	6:37	6:27	9:17	9:10	10:06	10:01	11:18	11:15	20:41	20:49	21:16	21:24	20:30	21:39
צרפת, פריז (ק)	6:40	6:29	9:19	9:11	10:12	10:07	11:26	11:22	21:00	21:09	21:35	21:45	20:49	22:01
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:45	8:19	8:17	8:48	8:47	9:52	9:50	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:18	6:09	8:59	8:52	9:45	9:40	10:56	10:53	20:17	20:24	20:47	20:55	20:05	21:08
קנדה, מונטריאול (ק)	5:51	5:41	8:31	8:24	9:20	9:14	10:32	10:28	19:56	20:03	20:29	20:37	19:44	20:52
קפריסין, לרנקה (ק)	6:01	5:54	8:42	8:37	9:20	9:17	10:29	10:27	19:26	19:31	19:55	20:00	19:12	20:12
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	6:29	6:16	9:02	8:49	10:10	10:03	11:26	11:21	21:21	21:32	22:05	22:18	21:12	22:38
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:59	5:46	8:31	8:16	9:42	9:34	10:58	10:53	21:00	21:13	21:43	21:57	20:53	22:17
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:14	6:04	8:54	8:47	9:45	9:39	10:58	10:54	20:25	20:33	21:00	21:09	20:14	21:25
שווייץ, ציריך (ק)	6:18	6:08	8:58	8:51	9:49	9:44	11:02	10:58	20:34	20:43	21:06	21:15	20:23	21:30
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:59	5:56	8:35	8:33	9:06	9:04	10:11	10:09	18:33	18:34	18:56	18:58	18:16	19:07

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פונעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00475
26/04/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

